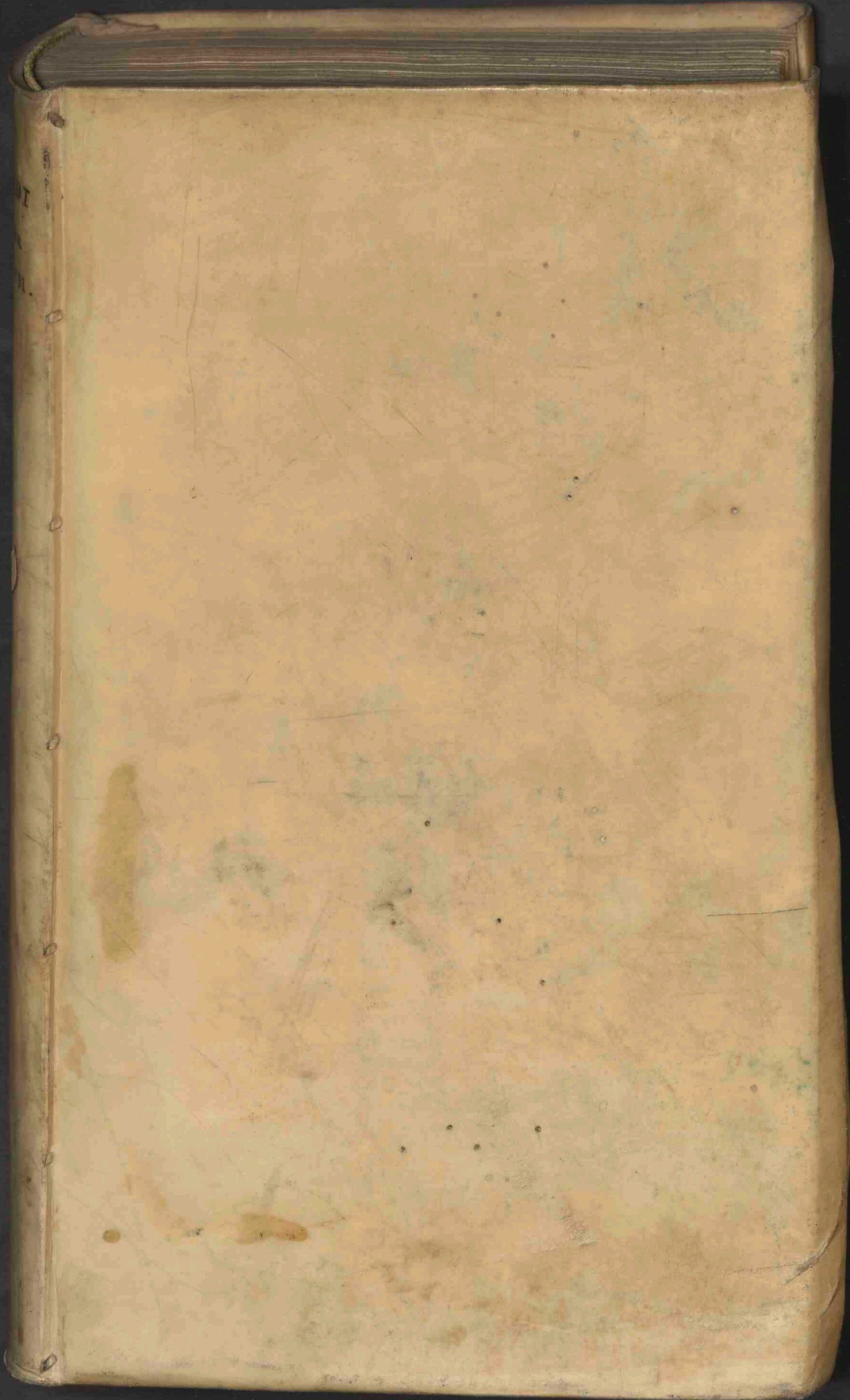

Chronica Slavorum, seu, Annales Helmoldi, presbyteri Buzoviensis in agro Lubecensi:

<https://hdl.handle.net/1874/427113>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

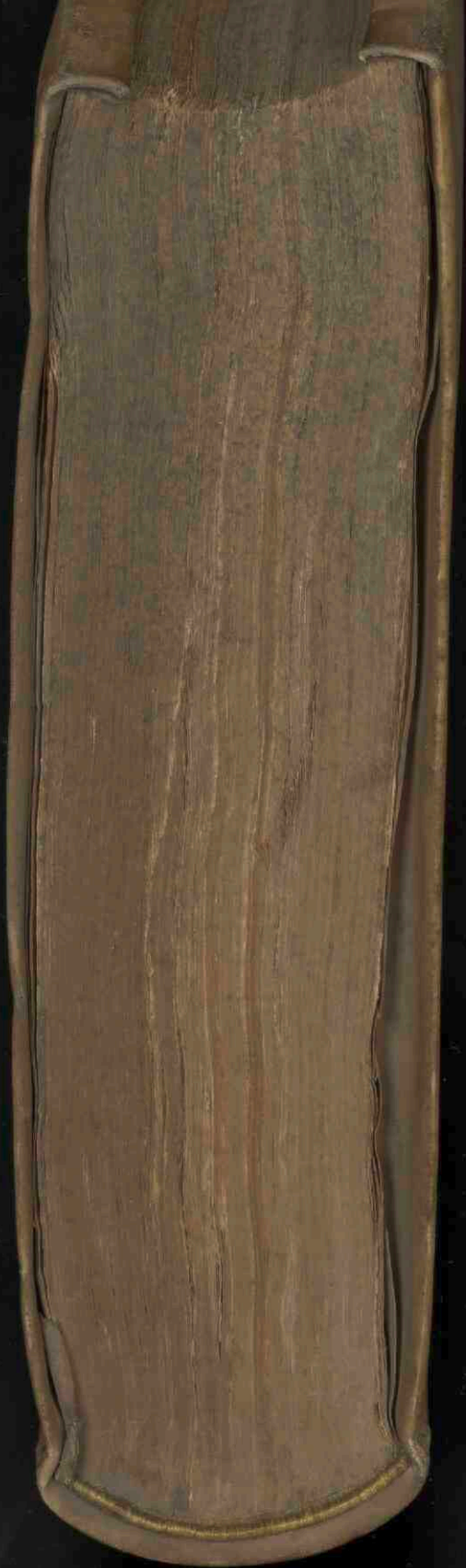
Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

HELMOLDI
Chronicon
SLAVORUM.

Historia C

Fol. n°. 349.

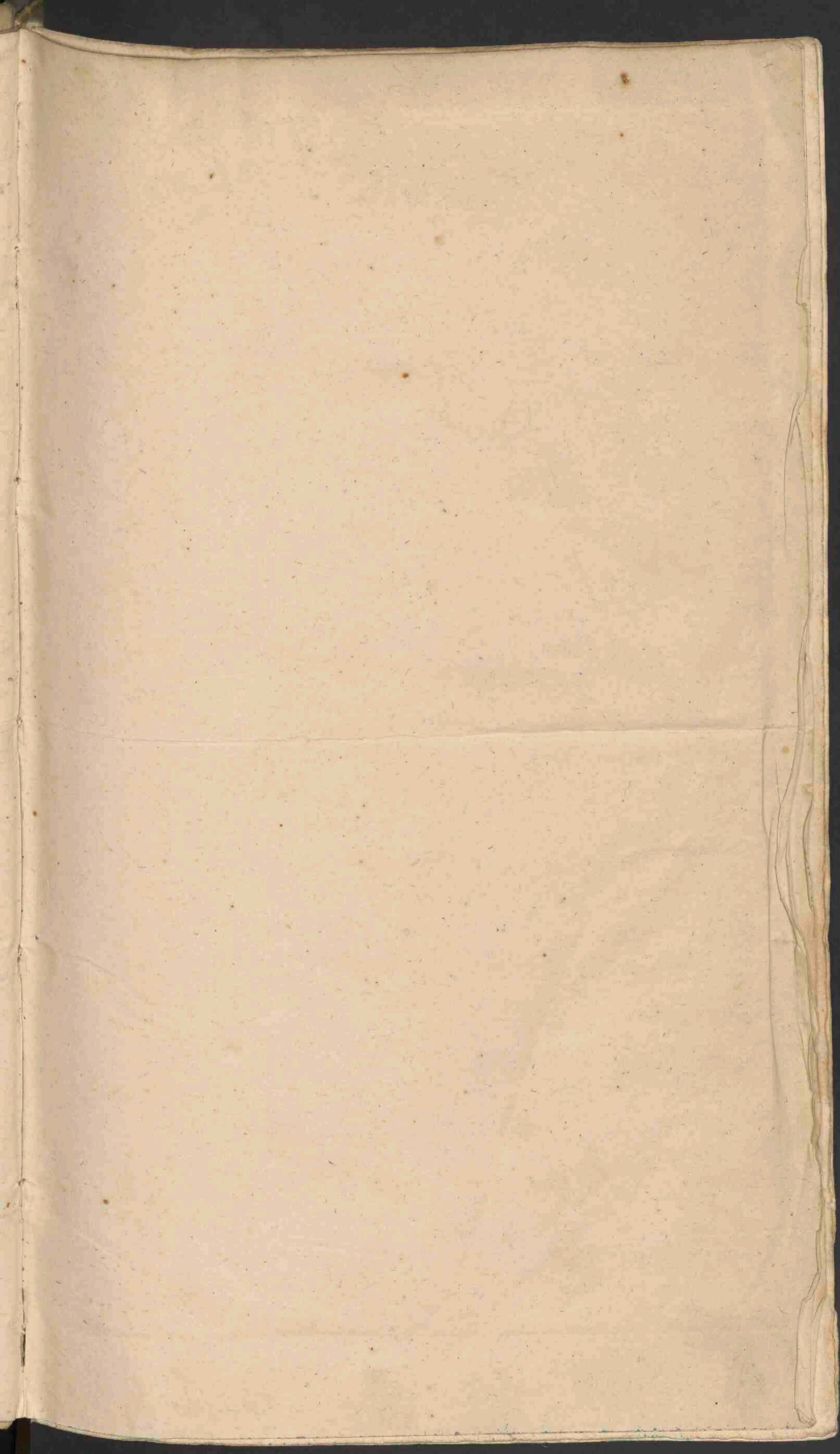

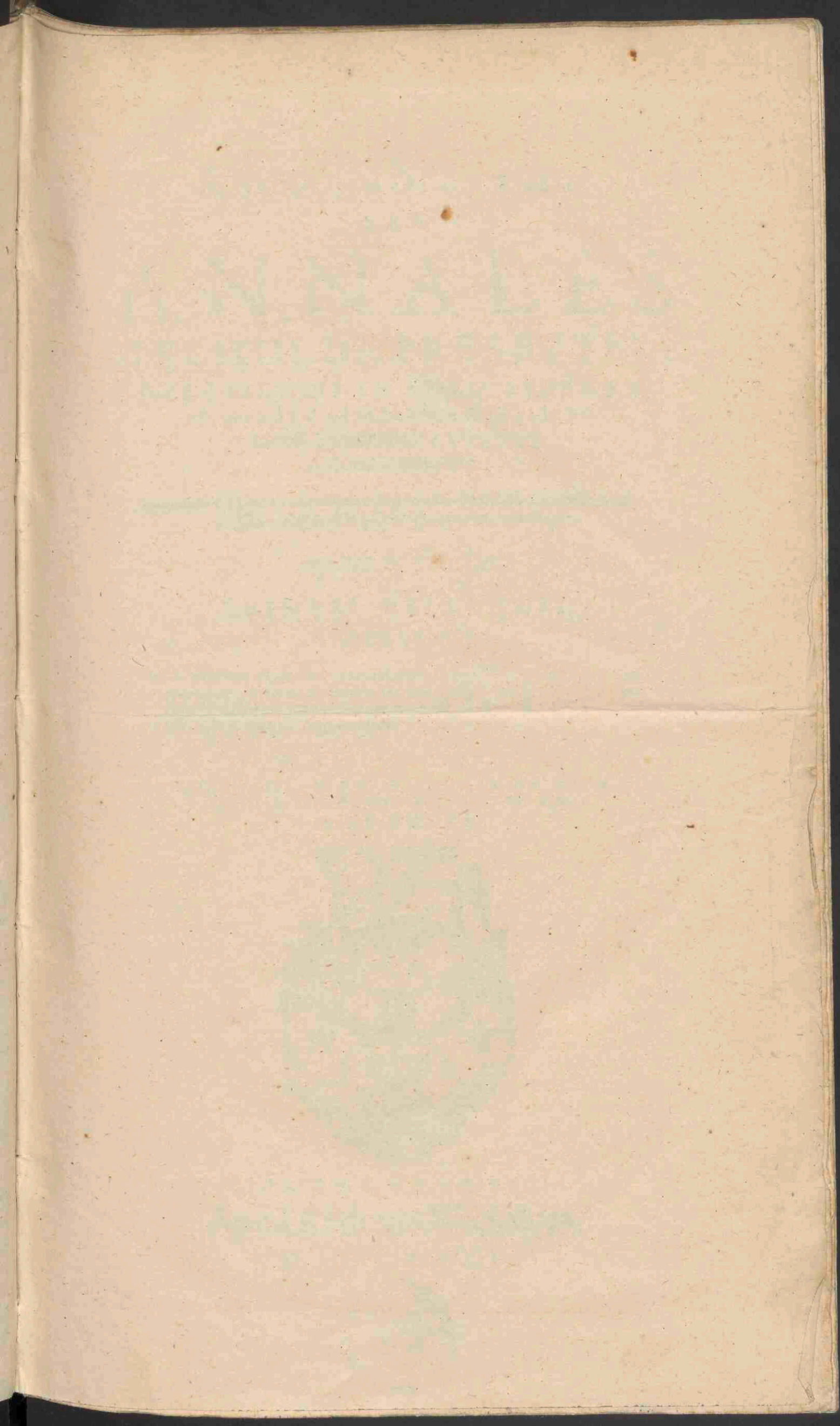

HE
CH
SL

Historia Gentium

Folio n°. 349.

Chronica Slauorum,

S E V

ANNAALES
HELMOLDI, PRESBYTERI

BVZOVIENSIS IN AGRO LVBECEN-
SI: HISQVE SVBIECTVM DERELICTO-
rum Supplementum ARNOLDI
Abbatis Lubecensis.

*Qua omnia è diligenti codicum manuscriptorum collatione fideliter restituta, &
accessione locupletissima, hoc est sex librorum, adaucti sunt:*

opera & studio

REINERI REINECCII
STEINHEMII.

In fine adiecimus Appendicem tergerinam, de communibus gentium Germanica-
rum & Henerarum appellationibus: de illustrib. Billingorum familia: de Genea-
logia stirpis Estensis, quarum hæc paternam, illa per auiam Wulfhildin maternam
HENRICO LEONI originem dedit.

CVM SVBIECTO INDICE.

ACCESSIT ITEM HISTORIA DE VITA
HENRICI IIII. Imp. & HILTEBRANDI Pont. Rom.
cognomento Gregorij VII.

FRANCOVRTI
Apud Andream Wechelum,
M. D. LXXXI.

LECTORI S.

HAbes in hoc Opere, Lector, luculentam Slavorum, seu Hene-
torum maris Baltici accolarum, historiam, habes Caesarum
è prosapia Francica, Saxonica, Sueuica, multorumq; aliorum
Germanie Principum, nec non exterarum aliquot gentium, in
primis verò HENRICI LEONIS, à quo illustriss. Du-
cum Brunsvicensium & Luneburg. domus est, res gestas: unde in
antiquitatis tractatu informari non minori cum fructu quàm
voluptate possis.

IN ANNALES
Helmoldi & Arnoldi

A D
RELIGIOSISS. ILLUSTRIS-
SIMVMQVE PRINC. ET DOMINVM DN.

HENRICVM IVLIVM, ANTISTITEM HALBERSTAD.
Ducem Brunsvic. & Luneburg. Dominum suum
clementiss. patronumque be-
nignissimum,

Proœmium

REINERI REINECCII STEINHEMIL

*MAXIMÆ & multiplicis præbet utilitatis fru-
ctum, vel potius cum primis necessarium est, in o-
mni doctrinarum genere inspicere ac degustare fon-
tes. Solent enim hi & limpidiores & dulciores esse,
cùm riuuli & corrugi, eo ipso dum ducuntur, cœno
& fecibus fermè turbentur, nec raro planè quasi
degenerent.*

*Hoc cùm ita sit, in disciplina cæterarum tam
dignitatis excellentia, quàm emolumentum vi ac va-
rietate, facile principis, Historiæ inquam tractatione, etiam atque etiam opera
danda est, ut fontes, hoc est, annales & id genus alia monumenta, unde iustæ
expositiones institui & contexti solent, simul indagentur, simul conseruentur.
Neque hîc scrupulum iniicere cuiquam debet, quod qui à nostræ aut aliarum
gentium hominibus post Romani Imperij occasum conscripti sunt, vel barbarè
loquantur, vel ea deficiantur orationis maiestate, quam Oratores affectant.
Alibi enim delicia ista querenda sunt: hîc rerum cognitio, & veritatis studiũ,
sufficere debent. Referoq; eodem religionis inculcationem, in quam ubi hi an-
naliani scriptores delabuntur, è suorum temporum superstitionis opinionibus at-
que dogmatis sæpenumero crassè & grauiter impingunt. Nam vnde hoc nostro,
ea quidem parte felicissimo seculo, illam pius animus hauriat, præter scripta Bi-
blica summorum virorum extant monumenta plurima*

*CVM igitur & mihi isto in genere conari aliquid liberet, accidit fortè ut in
annales Helmoldi inciderem. Præferebant hi expressionis auctorem Sigismun-
dum Schorkeliũ Naumburg. eamq; ornabat præfixa Philippi Melanchthonis
præfatio. Notatum etiam tempus fuerat, cùm primùm videre lucem cœpissent,
nempe annus Iesu Christi M. D. LVI. Quanquam editionem post septende-
cim annorum intervallum repetitam, indices Francofurtenses ostendunt: quam
tamen editionem nondum videre mihi contigit. Est autem quod vehementer
Schorkelij opera debeat, eaq; viro illi laus non poterit non apud doctos & be-*

P R O O E M I V M.

nos permanere integra. Nos omnia ad peculiare quoddam institutum nostrum reuocanda duximus, cum scilicet Schorkeliana editio reliquisset, in quo fieri operae precium posset. Quam ad rem cum manuscriptis codicibus opus esset, dum in iis conquirendis nihil non molior, & in primis amicorum opem imploro, tandem ceu virgula diuina duo offeruntur, alter Andrea Puchenij à Martino Chemnicio, alter à Christiano Distelmeierio. Nec vel de Puchenio vel de Chemnicio, quorum illum Ecclesia Lubecensis, hunc Brunsvicensis Doctorem, seu ut vetusto Isidori vocabulo appellamus, Superintendentem habet, addendum hic praeterea aliquid putauimus. Estque spectata Distelmeierij dignitas, est in litteris eruditio, sunt cetera ingenij fortunaeque ornamenta, neque obscura in rem litterariam & homines doctos merita, in medio, ut alio nullo praconio nostro indigeant. Vnum istud dico, tam me priuatim, quam publice omnes de hoc praclarissimo beneficio debere. Iam quod ad codices attinet, equidem illos & inter se & cum expresso Schorkeliano diligenter contuli. Ac conueniebat idem Schorkelianus prorsus cum Pucheniano: nisi quod hic cum capitum numeris & inscriptionibus, tum priorum duorum librorum distinctione, carebat, denique etiam locupletior erat. Placuit autem librorum distinctionem unam cum capitum numeris retinere: quippe quae utraque mirifice memoriae seruiant, & respondeant editionibus, quae de aliis argumentis à nobis susceptae sunt. Inscriptiones tamen capitum remoueri, quod recentiores essent, id est, non Helmoldum vel Arnoldum habere auctores, sed aliunde irrepsisse, videretur. Ac sicubi in singulis vocibus diuersitas occurreret, nec ei emphasis subesset, non etiam sententiae obscuritas vel ambiguitas offunderetur, denique nihil notabile praeseferret, aut quippiam deesset, curiosus ea in re esse nolui, sed simpliciter Schorkelianam editionem secutus sum. Accessionem Pucheniani codicis profecto insignem, nempe sex librorum, reperimus. Atque utinam non vel aduersa quadam fatorum vis, vel temporum iniuria deformiter finem mutilasset, aut etiam auctori vitae huius usura frui diutius licuisset. Nam è quorum horum potissimum vitium istud obuenerit, incertum est. Sed pergo nunc ad Distelmeierianum codicem: cuius id veluti meritum proprium est, quod additam in historiae Helmoldi primum librum praefationem habet, qua tam Schorkelianus quam Puchenianus caret. De reliquis discrepantia mirifica est, sic ut Distelmeierianum codicem exemplum planè diuersum statuam. Sunt enim narrationes & rebus & verbis imperfectiores, imò alicubi integra capita desiderantur. Ac licet plerumque sententia respondeat, in orationis tamen contextu, quo Distelmeierianus codex epitomen repraesentat, ut altera exempla propius ad historicam copiam accedunt, discrimen est. Ut inde coniectura & opinione augurer, historiam Helmoldi diuersis exemplis exiisse, & principio quidem rudius, cuius exemplum sit Distelmeierianus codex, deinde ubi sub incudem auctor reuocasset, & accuratiorem limam adhibuisset, politius & locupletius, cuius exemplum credi rectè Schorkelianus & Puchenianus codex posse videtur. Nam id institutum hominibus doctis usitatissimum est: nec abs re Publ. Mimus discipulum prioris posterioris diem appellauit. Quia autem tanta diuersitas distincta propemodum ac nouam editionem postulabat, nos in Distelmeieriano codice lacunas, aut ubi expositio deficeret, omisimus, constititque ista parte opera nostra

uniuersa

P R O O E M I V M.

uniuersa tantum in verbis singulis, aut ubi maior sensus concinnitas appareret. Desinit Distelmeierianus codex eo loco, iisq; verbis, quibus ceteri: id quod argumento est, nihil præterea de Helmoldi historia extare. Certè Arnoldus fatetur, scriptiones suas Helmoldum, ita ut voluisset, absolvere nequiuisset.

CÆTERVM ut & de auctoribus quaedam hinc perstringamus, ac primum de Helmoldo eiusq; historia agamus, quo ille loco, quo in vita genere fuerit, in primum librum præfatione sua ostendit. Et celebrat ibidem præceptorem suum, historiaq; scribendam auctorem, Geroldum, primum Lubecensem Antistitem. Nã qui ante hunc in munere eo fuere, de veteriore sede Aldeburgenses dicebantur. Addidit præterea, à quibus omnia habeat, quòve spectet. Sed de argumento postea plura. Nunc id teneatur, Buzoen, ubi Helmoldus Ecclesiasten *απερβυτηρον*, seu ut Lat. lingua metaphora appellamus, Pastorem egit, non eum, quem nomine eodem ager Megalburgius habet, sed territorij Lubecensis vicum esse. Nam id satis è præfatione liquet, confirmabatq; nos amplius Schorkeliana editio, confirmabat quaedam Martini Chemnicij epistola. Inscriptionem historiae Helmoldi tam in Pucheniano quàm in Distelmeieriano codice eandem reperimus: nominabat enim uterq; Chronica Sclauorum. Quare & nos eam retinui-
mus. Tametsi non sit nihil, quod desiderari in ea possit. Qua de re suo loco explicabimus plenius. Estq; falsissimum, quòd Vandalos Helmoldus eosdem cū Henetis credidit. Verùm & hoc excutietur à nobis alibi exquisitius. Modò unum id infero, cū de nominis istius usurpatione error peruulgatus sit, verisimile fieri, hunc vel à sedibus iisdem, vel à nominum affinitate quadam extitisse. Nam quas terras Heneti tenuere, eas antea Vandalos possedisse, perhibent. Et vicina inter se sono nomina sunt Eueti, Vandali, Wenden: nec dubiū habeo, è postremo Germanico suum Græcos, ut recentiores annalium auctores quartum Winiti, flexisse. Etenim ipsa Heneta lingua eo caret. Videbatur & alterum istud mentione hic nostra ex Helmoldi historia repetendum, & cuiusdam quasi cautionis loco commonendum ac discutiendum, quòd Henricum Leonem, cū is proscriptione Imp. Cæs. Friderici Barbarossæ dignitate & fortunis suis excidisset, recuperasse tandem uniuersa, seu, ut ipse loquitur, cessisse omnia iuxta placitum eius, & ereptum fuisse à circumuentione Principum absq; omni sui diminutione, affirmat. Id enim perpetuo omnium qui eandem historiam monumentis commendarunt, repugnat consensui. Neque obscurum est, quibus Principis potentissimi exuuiæ cesserint. Quare hoc vel auctoris *σφάλμα*, vel libri mendum dicamus. Est enim parte illa expositionis series perturbatior. Interea tamen Helmoldus proscriptionis Hærici Leonis causam *αεγρησυρδω*, ut Arnoldus *αεγρησυρδω*, quemadmodum Dialectici vocarūt, enotare rectè videtur. Nam quod alij de Principis illius perfidia, alij de elati animi fastu, & morum peruersitate, inculcant & criminantur, locum habere non debet. Longeq; tutius mea sententia sequemur omnium oculati testis Arnoldi auctoritatem, quàm eos, qui post aut hisce nostris temporibus scripsere. Hos enim nescio quo partium studio multa sæpe temerè finxisse, aut pleraque ignorasse, res docet. Primus igitur gradus, per quem ad Henricum Leonem de summo gloria & dignitatis fastigio depellendum fortuna ascendit, occulta fuit cæterorum Principum ex amplissima

P R O O E M I V M.

eius potentia, amulatio atque inuidia. Ferè enim ista ut in vulgi animis, quibus-
 que præterea spectare per Momi fenestrâ libet, ita & in summis ordinibus do-
 minatur pestis, ut insigniore quadam ἕοχῆ excellere quempiam nolint, idque si
 fortè eueniat, illico reperiantur, qui omnes machinas adhibeant, ut labefactatū
 atq; impulsū in ordinem redigant. Ne tamen æstus is erumperet, partim Hen-
 rici Leonis formido, partim Cæsaris auctoritas, diuersisq; ex meritis erga eundē
 beneuolentia fecit. Satis enim constat, fidelem & fortem in expeditionibus Ita-
 licis Cæsari operam Henricum Leonem nauasse. Verum dum hæc ita Cæsar re-
 petit, ut non contentus copiarum & pecuniarum subsidiis, quæ Henricus Leo
 perquam munifico studio à se deferret, præsentiam illius exposceret, & quia vel
 instantissimè urgendo hoc impetrare nequiuerat, ex ea repulsa vehementiorem
 quandam offensionem, cui mox frigidam, quemadmodum habet adagium, inui-
 dorum Principum criminationes suffunderent, concepisset, ebullit de isto fonte
 veluti Lerna malorum, quæ Henricum Leonem in summas angustias adduxit,
 grauiterq; afflictum propemodum euertit. Quanquam si αἰὲ παθῶν, quod iudi-
 ciaria Atheniensium lex requirebat, attendere ad ea voluerimus, quæ Henricū
 Leonem pro se attulisse diximus, quæque præterea Arnoldus habet, illa eiusmodi
 sint, in quibus acquiescere nō iniqui censoris animus possit. Neq; inficias iue-
 rim, aliquem his anathematis Pontificij (ipsi Bannum vocabant) quo Cæsar tū
 obstrictus esset, accessisse terrorē. Sanè quæ per ea tempora, ac quàm diu viguit
 superstitio, credita huius vis fuerit, ut quotiescunque id Pontifices vibrassent,
 omnia domuerint, pstrauerint, subuerterint, adeoq; summos monarchas & re-
 ges de potentie culmine deturbarint (quandoquidem abstenti, aut quibus diræ
 ista obnunciata essent, non solum ipsi Ecclesiæ communionem arcerentur, sed etiam
 populus subiectus, omnesque ordines, sacramenti religione soluerentur) diuersis
 annalium exemplis docemur. Cumque idem tandem in Henricum Leonem ille
 ἀποσπασθὸς hostis ipsius Vdalricus Halberstad. expedisset, sic leoninum armisque
 inuictum pectus illius exhorruit, ut supplex ad pedes Antistitis se abiecerit, ita-
 que expiationem & conciliationem poposcerit. Forsitan tamen in eo cuiquam
 peccasse Henricus Leo videri possit, quòd Cæsari pro pecuniaria multa amicā
 causa compositionē pollicenti, parere noluerit, nec in comitiis eius gratia indictis
 se stiterit. Sed est, quod & hic iure illum excuset. Metuit enim ex aduersario-
 rum ingeniis, qui soli tum Cæsarem possidebant, πολλὰ καὶ ὀκλήματα quoddam ut
 Cicero nominauit, metuit existimationi & dignitati suæ: cui ut omnia postpo-
 suerit, de iterato eius exilio planum sit. Neque ego contumaciam, sed circum-
 specti animi prudentiam dixerim, quòd infensissimorum inimicorum casses vi-
 tandos Henricus Leo existimauit, præsertim cum esset, quod contra istum iudi-
 cij ordinem à maiorum natali solo exciperet. Quæ cum ita se habeant, non ca-
 ret iustissima reprehensione Helmoldus, qui omnia alto quodam silentio præ-
 terierit, & pro clarissima veritatis luce nescio quem fumū offundere maluerit.
 Sunt tamē cæteris partibus expositiones eius insignes. Nec quisquam ante illum
 de Henetis, qui in Germania ora propriè nomine eo appellati fuere, explicauit
 vel exquisitius vel luculentius. Taceo, quòd ex eodem pateat veræ illustrissima-
 rum Imperij familiarum duarum, Megalburgicæ & Pomeranicæ, origines. Nā
 ambæ

P R O O E M I V M.

ambæ Henetæ stirpis sunt. Et est quidem illius fortuna vel ob id spectatior, maioreque admiratione digna, quòd cum domi ab emula familiæ Cruconis factione, forinsecus còtinentibus fermè Saxonum bellis oppugnaretur ac vexaretur, feliciter tamen se conseruarit. Quod si neque istud de Henetorum historia reticendum, relinquuntur è religione ipsorum atque moribus documenta, quorum omnibus et atibus vsus sit. Etenim quòd tanta animorum obstinatione Ethnicũ & barbaricum Deorum cultum retinuerunt ac propugnarunt, confirmat id, quod est apud Flaccum:

Quo semel est imbuta recens seruat odorem,
Testa diu,

seu difficulter ex animis hominum persuasiones effluere, quas cum nutricis lacte suxerint. Quàm etiam dulcis libertas sit, quàm non bene pro toto vendatur auro, secundum Ennianum elogium, tot gentis clades addocent. Iam ut nec Germanica prætermittamus, præcipuè ab Helmoldo de Henrico III. & Friderico Barbarossa Impp. operæ precium factum est. Nam reliquorum res gestas attingit potius quàm explicauit. Atq; haud scio, an Henrici III. exauguratio, captiuitas, exhumatio alibi vel verius vel disertius magisq; patheticè describatur. Tametsi in Pontifices, tantorum malorum auctores, stylo Helmoldus timidiorè utatur: Cùm interim non dissimulet, grauibus id facinus Ecclesiam Romanam cladibus luisse. Adhæc plurima, eaq; scitu dignissima, habet de antiquitatibus Saxonis. Etenim ut cætera mittam, & Billinganam familiam accuratè pertractat, & cùm Holsatiæ ac Schaumburg. Comitum, tum Welforum in Saxonia primordia liquidissimè pandit. Sanè quod in Billingana familia è recentioribus plerique, nescio qua curiositate, de Bennone & Bernhardo dubium mouerunt, id totum Helmoldi tollit auctoritas. Ex hoc enim ut nominibus ita & personis diuersos facimus. Nec minus admirere tot nobilissimarum & florētissimarum ad mare Balticum urbium fundationes, incrementa, excidia, instaurationes, admirere quæ passim de gentibus externis admiscuit. Sed ea singulatim hîc vel repetere vel discutere, extra propositum fore videbatur. Maximè tamen in Danica historia Helmoldus elaborauit. Et quæ ingenua quadam παρρησιᾷ in gentis regibus accusat, documento cæteris Principibus esse possunt, quales eos in officio tuendo, quales in republ. gerenda esse oporteat. Quid? quòd simul Ecclesiæ illius tempestatis ordinisq; Ecclesiastici statum, hoc est, ut is potentia, clientelæ, opibus, dignitate in immensum creuerit, summa fide Helmoldus proponit. Ut ne enim cætera persequar, istud quidem admodum notabile est, quòd Ludouici Pij temporib. ascitos Episcopos inter Principes, ait: Quod ἀξιωμα cùm religionis & sanctitatis opinio roboraret, euenit id, de quo his verbis Hartuicus Brem. gloriatur historiæ Helmoldi lib. I. cap. 70. Vbi Dux, inquit, vel Marchio, ubi in regno Principatus quantūlibet magnus, qui Pontificibus manus non offerat, recusatus, opportunè importunè se non ingerat? Certatim irruunt, ut homines fiant Ecclesiæ, & participes fiant beneficiorum eius. Hæc ille. Ac licet de Pōtificum Rom. historia explicet Helmoldus, ut paulo suprâ diximus, timidius, haud tamen negat, sæpe eos bellorum & aliorum seditiosorum motuum tubas exitisse. Nec possunt non, quotquot sanum adhibere iudicium volent, execrari

P R O O E M I V M.

Gregorij VII. perfidiam, Hadriani IIII. turpem & stolidam ambitionem, Alexandri III. φιλολογία nefariamq; peruicaciam. Enimvero cum Gregoriano lanista Germaniæ gentes duæ fortissimæ, Franci & Saxones, inter se commissæ fuissent, ita contentione ista Imperij vires concidère, ut instaurari nunquam poterint. Et quod is primum in Imperatorem anathematis fulmen iaculatus fuerat, deinde successores tanquam Gorgon quadam armavit: quippe qui per illud nihil non obtinuerint, conculcataq; Imperatorum potentia, suam extulerint.

ARNOLDVM Abbatem Lubecensem fuisse, Pucheniani codicis docet inscriptio. Pertinentq; eodẽ, quæ de Lubecensibus loquẽs habet lib. 5. cap. 13. Nec dubium est, expressisse hoc ei toties iterata vitæ monasticæ encomia. Antea ludimagistrum Arnoldum egisse, non obscure Conradi Cancellarij, primò Hildesheimensis postea Wirceburg. Episcopi, testatur inserta historia eius epistola. Vocatq; eum illa ipsa epistola Præpositum Hildesheim. Et si non sit nihil, quod scrupulum parte ista legentis animo iniicere merito possit. Ac patet tam ex eadem epistola, quàm de Philippi Antistitis Raceburgij historia, quam exponit lib. 7. cap. 11. cuiq; labores suos inscripsit, quo tempore vixerit. Quibus hoc insuper accedit, quòd expositiones eius desinunt in Othonis IIII. Cas. Imperio. Quamquam, ut suprà monui, eæ ibi mutilæ sunt. Quas autem in Helmoldi Derelictis pertexendis Arnoldus profitetur partes, eas summa cū laude sustinuit. Nam non solùm illa pertractat, ubi Helmoldus substitit, sed etiam quædam altius repetit. In his cum alia memorabilia sunt, tum facillè Princeps existit narratio de Hierosolymitano Henrici Leonis itinere. Incidit enim, si Crancio credimus, idem iter in annum Christi M. LXX. Nec vlla parte reliquas de Henrico Leone expositiones inferiores ducas, miramq; de Friderici Barbarossæ, Henrici VI. & Philippi F. F. Othonis IIII. & Canuti Dani rebus gestis diligentiam & fidem reperias. Nam cætera perstringenda hîc nobis non putauimus. In quibus quidem quæ de rebus Græcis, quæ item de Italia & Sicilia antiquitatib. Arnoldus infarcit, fides eius non rarò labascit. Quare ea è suis quæque auctoribus peti, satius fuerit. Nunc id postremò adijcio, variare non nihil de capitum libri secundi serie Puchenianum codicem à Schorkeliano. Sed malimus & hîc nos cum Schorkeliano facere. Dictum est etiam à nobis suprà de egregia Pucheniani accessione: Cui ita inherere studuimus, ut cum auctore Arnoldo primum ipsius librum, secundum historia Helmoldi duceremus, sed de capitibus Schorkelianam digestionem retineremus. In eoq; instituto perseverantes, capita non solùm paragræphis, sed etiam numeris distinximus. Nam his Puchenianus codex carebat, ut cõtrà alicubi capitum inscriptiones præferebat. Quas tamen nos ideo missas fecimus, quòd imperfecta minusq; concinna essent, & supplere vicem illarum notæ seu *επισημειώσεις* marginales posse viderentur.

VENIT autẽ in mentẽ, HENRICE IULI Princ. Domine clementiss. historia hac illustriss. Excelsitatem T. ceu felicitatis ominis ergo affari, quòd eo loco natus sis, eam iam atate habeas, id deniq; munus geras, ut communis patriæ & maiorum origines non possint non Excelsitate T. vehementer cum oblectare, tũ suauissimis quibusdam adminiculis subleuare. Est enim ἰσοειν σὺμφορῆν σοφίαν, ut præclare in versu quodam Nasbianus. Fieri q; ita quadam à natura profecta lege

P R O O E M I V M.

lege cernimus, ut magis nos domestica quam externa afficiant. Nam ut ceteros auos at auosque tuos, secundum Poetam, quos Helmolde & Arnolde annales tanquam in viuo speculo spectandos proponunt, reticeam, quam accurato studio, qua religione, grauitate, fide de summi post homines natos herois, HENRICI LEONIS, rebus gestis ambo explicant? quam exquisitè, qua alij fœda simul malitia, simul ignorantia omiserunt, pertractant? Enim uero mirari alia in alijs solemus, nec eadem omnium ingenij fortunaque auctoramenta existunt, non idem omnes fatum regit. Attamen hoc de Henrico Leone affirmare rectè posse uideor, cum eo incolumi & florente non solum Saxoniam, ceterasque subiectas prouincias, sed & totum Imperium statum & decus suum saluum retinuisse, cum impulso uerò ingens rursus incommodum sensisse, sic ut instar conuulsi edificij labefactari ac nutare cœperit. Quare ut patriæ amatorib. omnibus, ita & Excelsitati T. qua genus & originem ab Henrico Leone ducat, gratam memoriã, gratas res gestas eius esse, necesse est. Neque hic grauis cuiusdam noxæ atque piaculi plerique notam effugere, qui dum maledicere optimè merito Principi non dubitarunt, summo quodam Germaniam spoliare ornamento uoluisse uidetur. Nam quod ad $\kappa\rho\sigma\phi\upsilon\gamma\epsilon\lambda\omicron$ de Friderici Barbarossæ Cas. offensa attinet, ut de alio, atque ipsi fingunt, principio illa extitit, ita uirtutes & merita Henrici Leonis non extinxit, aut extinguere potuit, sed quicquid uirium habuit, id tantum in fortunas eius exeruit. Atque an non peruersi cuiusdam animi institutum ducemus, sic cuiusdam patrociniari, ut alij procaciter ledantur? Sanè quod sapiens alle argutusque Lyricus scripsit:

Fortes creantur fortibus & bonis:
Est in iuuenis, est in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam:

idem etiam de Henrici Leonis posteris accidisse cernimus. Ut ne enim singulorum res gestas retexam, Otho quidem F. eam uirtutis famam collegit, ut Imperium illi delatum fuerit. In quo administrando cum omnes boni Principis partes obiret, & qua Pontificum fraude alienata essent, armis repeteret, fuit istud scilicet, quo Camarinam mouisse, seu maiestatem Pontificiam lesisse, uisus est. Aliquot etatibus post eadem dignitas Friderico rediit. Et ad Neapolitanum regnum euocatum accepimus Othonem. In primis autem Martium decus Brunswicensi & Luneburg. domui (nam ista postmodò Henrici Leonis posteritati inhaesit denominatio) ceu hereditaria permansit. Quoad hac nostra memoria tam purioris in Christiana religione doctrinæ, quam literarum & omnium bonarum artium patrociniu adiuuauit. Certè Ernesti Luneburgij pietas, & in Ecclesiam ac rempub. merita, non possunt non, ut cum Horatio loquamur, extento uiuere aeo. Ad idem exemplum dum æquè præclara ac felici æmulatione se componit Excelsitatis T. parens, princeps inquam optimus, omniq; laude cumulatus, IULIVS, tum Ecclesiæ tum litterarum hospitium & perfugium fines suos esse uoluit, & condita amplissimis sumtibus academia, omnis generis doctrinarum sedem atque officinam effecit. Ergo ut de tantis maioribus ac imaginibus quod iure Excels. T. gloriatur, habet, ita per eadem ingredi uirtutum

P R O O E M I V M.

vestigia, id est sui quàm similima esse, perget. Est enim, quod de heroica Excelsitatis T. indole sperare omnes prolixè oporteat: & quædam iam cum de scholastico in academia Iulia gesto, tum de Ecclesiastico in territorio Halberstad. in-
 ito magistratu edidisse specimina videtur. Cui addo statim ἀφ' ἐστίας, quod αἰῶν, παρὰ Διον accuratam. Rectè enim idem Lyricus:

Doctrina sed vim promouet insitam,
 Rectiq; cultus pectora roborant.

Nec parum, opinor, Excels. T. diligenti historiarum lectioni debere uolet: quippe in qua mirificè profecisse perhibeatur: Cum non tantum ut uita comitem, sed planè ut ducem, adeoq; uerissimam τῆς σωέσεως πολυκῆς καὶ δυναμῆος ἐρμῶδ' Ἰουκῆς, ut è Thucydide Lucianus nominauit, matrem adhibendam statuerit. Nam quæ cetera disciplinæ præceptorum ueluti simulacris atque umbris docent, ea historia uinis quibusdam exemplis ob oculos ponit. Atq; attexerem hoc loco, quæ peculiariter adhuc ad Helmolde & Arnoldi annales pertinere uidebantur, nisi ex iis, quæ suprâ attulimus, ambos Excelsitati T. commendatissimos, uel potius eos esse, qui seipfos cõmendarent, persuasum haberem. Quod igitur de me restat, peto subiectis. obseruantia officio huic nostro, peto, in qua uersor, antiquitatis καὶ τῆς ἡραλογικῆς explicationi eum clementis. patrociniũ fauorem, quo litterarum cultores complecti Excels. T. consueuit. Nam ut parte ista nondum ἐγκυκλοπαίδεια coierit, sed fœda quadam ruptura hiulcet, quæ inde in uniuersam rem litterariam incommoda irrepserint, palàm atque in confesso est. Ego ut secundum cœlestis numinis respectum, quicquid opt. artium studiis, quicquid ingenii præsidij & spei reliquum est, in eiusmodi consistere patrociniis perspicio, ita de humilitate mea in eo merito celebrando, & gratia pro modulo nostro rependenda, uoluntatis cum debita subiectione conatum defero omni loco omni tempore promptissimum ac paratissimum. Illustris. Excels. T. bene ualeat. Francofurto Septem. uirali ad Viadrum, III. Cal.

VIIbr. CIQ. IO. XXXC.

IN RES

IN RES GESTAS HENETORVM, ET ORIGINEM
 familix Illustris. Ducum Brunsvic. & Luneburg. editam à clarif-
 simo viro Reinerio Reineccio.

Cætera consumit rigida cū morte vetustas,
 Nec constans terris quid sinit esse diu.
 Inuida ne carpat gestorum obliuio famam,
 Neu premat in tenebris fortia facta situs:
 Musa vetat, seros & laudem mittit in annos
 Nominis, & super a consecrat arce decus.
 Hac ergo æthereas tollunt se vindice ad auras
 Brunsvigia, fato prosperiore, Duces.
 Quorum si prima repetatur stirpis origo,
 Clara per innumeros inuenietur auos.
 His dedit hinc ortum Hermānus, qui maximus
 Armorum, placida maximus arte toga: (arte
 A magno titulis illustribus auctus Othone,
 (Illustres virtus sola fidesque facit.)
 Hinc sed Atestina referunt insignia gentis,
 Que Longhardorum sanguine nata fuit.
 Nunc igitur superi reuocata ad luminis oras,
 Saxonie redeunt nomina tanta Ducum.
 Jamq; tubæ lituig³ sonant, & clamor equorum,
 Nunc iterum verso, terga dat hostis, equo.
 Carolus ante omnes, Magnus cognomine, rerum
 Gestarum fama maior & ingenio.
 Ille umbrat a gerit ciuili tempora quercu,
 Et quatit heroa tela cruenta manu.
 Scilicet & paci & castrensibus utilis armis,
 Pulchrè olea iungit laurus odora comas.
 Ille vides? Auceps Sclauorum terror, obibat,
 Saxonici primus sanguinis, imperium.
 Hunc tres illustres anime comitantur Othonum,
 Horrida qui rigidi fulmina Martis erant.
 En horum virtute viget Germania, si quid
 Antiqui, miserè fracta, vigoris habet.
 Nec minus Henricos fortissima pectora, terra
 Lumina, Francorum stirpe creata, vides.
 Quos Baal O Enotrius rabioso percitus æstro,
 Ambitione furens, cæcus auaricia:
 Impulit vt sua scirent in viscera: Roma
 Nullius non est causa caputq; mali.

Exceptit rabies Fridericos illa, sed horum
 Virtus non diris victa, dolisve fuit.
 Concutit ingentem vastis Leo viribus hastam,
 Quem Cæsar supplex ipse poposcit opem:
 Cui Rhenus, iugaq; Hercynia, cui paruit Albit,
 Præbuit & victas Vandala terra manus.
 Aspice Cæsareo fulgentem vertice Othonem,
 Qua se fronte infert? quantus in arma patet?
 Hunc auus ingreditur iuxta, cui filia Magni
 Lotharij, fausto sidere, iuncta fuit.
 Quid memorem reliquos, mora quos est longa re-
 Vertice qui tangunt calica signa suo? (ferre,
 Deseret ante locum tellus, mergetur & undis
 Oceani, nostro proxima stella polo:
 Guelfhorum pereant quam facta equantia celū,
 Ortus Brunsvigij stemmatis unde venit. (tus,
 Quos mare, quos tellus norūt, quos vesper & or-
 Quos Aquilo, & madido subdita regna Noto.
 Saluete heroës, numero quos prendere non est,
 Solis virasq; subit gloria vestra plagas.
 Quod leges, pietasq; suo est in honore, nec hostis
 Germanam dira cade repleuit humum,
 Muneris hoc vestri est, vestris debetur id omne
 Auspicijs, seruent hoc pia fata genus.
 Eruit hos tenebris, & cæcis eximit umbris,
 Nec sinit obscuros nocte silente tegi,
 Helmoldus, veterū heroū monumenta recensens,
 Et veri Arnoldus simplicitate mouens.
 Addidit his lucem, mendas, Reinerus, & omnes
 Suscepit, historia dexter in omne genus.
 Perge age, & heroas doctis ser ad æthera chartis,
 REINERE, eterno nomine notus eris.
 Tuq; Henrice, Ducū flos, & decus insule, IVLI,
 Sospite quo Musæ, Religioq; manent:
 Magnanimos imitatus auos, patris emulus, hui³
 Macte animi, Musas perge fouere sacras.
 Ha tua transcribent meliori nomina seculo,
 Ne, veluti corpus, famæque lausque cadant.

Epigramma.

Tertia Reineri est, Helmoldi palma secunda,
 Principibus merito gloria prima datur.
 Sed quia cū ducibus latuisset scriptor, ab umbris
 Hos nisi Reinerus vindicet & tenebris:
 Huius laus prima est, quod gesta heroica profert,
 Ut ferat exhaustus premia digna labor.

Indignus patria, indignus maioribus, à se
 Degener, & fama prodigus ipse sua est:
 Cui cura non est, longum transmittere in aeuum,
 Aut legere, aut luci reddere gesta patrum.

Michaël Boiemus Pirnensis, M.
 IIII. Non. VIIbr. Torgæ xxx.

IN ANNALES HELMOLDI ET ARNOLDI,
editos à Reinero Reineccio, &c.

Annales opera fidelioris,
Et gentis Slaunice vetustioris,
Autorum pariter probatorum
Helmoldi simul, & sui sequacis
Arnoldi, tenebris quod ernendo,
In commune bonum edis, & perennem
Das, REINERE, etiam videre lucem:
Est, quod debeat alta gens Slaunorum,
Nec non posteritas tibi omnis omni
Etate, ac recolat sereniori

Vultu frugiferos tua labores
Tanta sedulitatis, & salutis,
In auctoribus à situ leuandis,
A scombris vel item redintegrandis.
Nostri quin etiam tibi Bohemi,
Stirps Slaunica, gens & hospitatis,
Plaudent vocibus hospiti benignis,
Annalesq; tua subinde voluent
Renatos quasi denno officina.

Thomas Mitis à Lymusa
VII. Cal. VIIIbr. Pragæ
CIO. IO. XXX.

LECTORI S.

Dictum est à me in proœmio, unde historiam hanc & emendarim & locu-
pletarim. Nunc istud præterea, candide lector, de vulgaribus notis duabus
† *, qua passim inserta sunt, habeto, obeliscum variantem lectionem, & P.
quidem litteram è Pucheniano, D. è Distelmeieriano codice; asteriscum verò
nunc vitium & mendum, nunc ex alterutro codice supplementum quoddam,
aut pro barbara vel suspecta voce Latiniorem vel veriore significare. Tu o-
pera nostra frueri feliciter, & eandem deinceps in id genus auctoribus produ-
cendis, & antiquitate illustranda, tibi paratissimam fore, statue.

HELMOL-

HELMOLDI, PRESBYTERI BVZOVENSIS,

CHRONIC. SLAVORVM
LIBER I.

REVERENDIS DOMINIS AC PATRIBVS, SANCTÆ Lubecensis Ecclesiæ Canonicis, Helmoldus, Ecclesiæ, quæ est in BUZU, indignus seruus, debita obedientiæ voluntariam exhibitionem.

Extractavi in longa meditatione, quid operis acceptarem, quo matri meæ, sanctæ Lubecensi Ecclesiæ, aliquem famulatus mei honorem impenderem, sed nihil aptius occurrit animo, quàm vt ad laudem ipsius scribam conuersionem Slauicę gentis, quorum scilicet regum siue prædicatorum industria, Christiana religio his in partibus primùm plantata, & postmodò restaurata fuerit. Hortatur me ad id studium scriptorum, qui ante nos sunt, imitabilis deuotio, quorum plerique propter magnum scribendi studium, dum omnibus negotiorum tumultibus renunciarunt, vt in secreto contemplationis otio inuenire possent viam sapientiæ, præferentes eam auro obryzo, & cunctis opibus preciosis: qui etiam extendentes aciem ingenij ad inuisibilia Dei, & ipsis arcanis approximare cupientes, plerunque supra vires laborare nisi sunt. Alii autem, quorum conatus non fuit tanti, consistentes in suæ dispositionis meta, auxerunt & ipsi de simplicitate sua arcana scripturarum, multaq; ab ipsa constitutione mundi de regibus & Prophetis & variis bellorum euentibus commentantes, super virtutibus laudem, vitiis verò detestationem suis præconiis addiderunt. In huius enim seculi tenebrosa caligine si desit lucerna scripturarum, cæca sunt omnia. Arguenda igitur est modernorum insolentia, qui de abyssu iudiciorum Dei multa, sicut olim, ita & nunc, emanare videntes, obturauerunt venas eloquentiæ suæ, auersi in lubricas huius vitæ vanitates. Ego autem in eorum laudem, qui

Auctoris institutum, operisq; argumentum.

in vna Christiana.

In literatos desides.

*Lubeca elo-
gium.*

Slauorum prouinciam diuersis ætatibus manu, lingua, plerique etiam in sanguinis effusione illustrarunt, operis huius paginam dicendam arbitror: quorum gloria non erit obstruenda silentio: quia post excidium Aldenburgensis Ecclesiæ Lubecensium inclytam ciuitatem, Domino fauente, ad hunc decoris apicem prouexerunt, ut inter omnes Slauorum optimatissimas ciuitates hæc iam caput extulerit, tam rerum opulentia quàm religione diuina. Porro aliis ommissis, quæ nostra ætate gesta sunt, quæ aut longæuis uiris referentibus percepi, aut occulta cognitione didici, statui Domino propicio cum fide perscribere, tanto sanè effusius, quanto uerius suppeditat scribenda gestarum nostro tempore rerum magnitudo. Nec ad hoc opus temeritas impulsat, sed præceptoris mei venerabilis, Geroldi Episcopi, adduxit persuasio, qui primus Lubecensem Ecclesiam fecit insignem cathedra simul &

*Geroldus E-
pisc. Helmol-
di præce-
ptor.*

clero.

CAPVT

CAPVT I.

Peræprecium existimo in conscriptionis huius initio aliqua de Slauorum prouinciis, natura, moribus, historico prælibare compendio, quãtis scilicet ante cõuersionis gratiã, errorũ nexibus impliciti fuerint, vt per quantitatem morbi facilius agnoscat̃ur efficacia diuini remedij. Slauorum ergo populi multi sunt, habitãtes in littore Baltici maris.

Sinus huius maris ab occidentali oceano Orientem versus porrigitur, appellatus ideo Balticus, quòd in modum balthæi longo tractu per Scythicas regiones tendatur vsque in Græciam. Idẽmque mare barbarum, seu pelagus Scythicum vocatur, à gentibus, quas alluit, barbaris. Hoc mare multæ circumfident nationes. Dani siquidem, ac Sueones, quos Northmannos vocamus, septentrionale littus, & omnes in eo obtinent insulas. At littus Australe, Slauorum incolunt nationes, quorum ab Oriente primi sunt Ruzi, deinde Poloni, habentes à septentrione Pruzos, ab Austro-Boimos, & eos qui dicuntur Morahi † sive Carinthe, atque Sorabi. Quòd si adieceris Vngariam in partem Slauoniæ, vt quidam volunt, quia nec habitu nec lingua discrepat, eousq; latitudo Slauiçæ linguæ succrescit, vt penè careat æstimatione. Omnes hæ † regiones, præter Pruzos, Christianitatis titulo decorantur. Diu enim est ex quo Ruzia credidit. Russia autem vocatur à Danis, Ostrogard, eo quòd in Oriente positus, omnibus abundet bonis. Hæc etiam Chunigard dicitur, eo quòd ibi sedes Hunorum * fuerit. Huius metropolis, ciuitas est Chue. Quibus autem doctoribus ad fidem venerint, minimè compertum habeo, nisi quòd in omnibus obseruantijs suis, Græcos magis quàm Latinos imitari videntur.

Nam Rutenum mare, breui * in Græciam transmittit. Pruzi necdum lumen fidei cognouerunt, * homines multis naturalibus bonis præditi, humanissimi erga necessitatem patientes, qui etiam obuiam tendunt his, qui in mari periclitantur, vel qui à piratis infestantur, & subueniunt eis. Aurum & argentum pro minimo ducunt. Pellibus abundant peregrinis, quarum odor lethiferum nostro orbi superbiæ venenum propinauit. Et illi quidem vt stercora hæc habent, ad nostram credo damnationem, qui ad Marturinam vestem anhelamus, quasi ad summam beatitudinem. Itaque pro laneis indumentis, quos nos appellamus Faldones, illi offerunt tam preciosos martures. Multa poterant dici de hoc populo laudabilia in moribus, si haberent solam fidem Christi, cuius prædicatores immaniter persequuntur. Apud illos martyrio coronatus est illustris Boemię Episcopus, Adelbertus. Vtque hodie profectò inter illos, cùm cætera omnia communia sint cum nostris, solus prohibetur accessus lucorum & fontium, quos autumant pollui Christianorum accessu. Carnes iumentorum pro cibo sumunt, quorum lacte vel cruore vtuntur in potu, ita vt inebriari dicantur. Homines hi cerulei, facie rubea & criniti. Præterea inaccessi paludibus, nullum inter se dominum pati volunt. Vngarica gens validissima quondam, & in armis strenua, ipsi etiam Romano Imperio formidolosa.

Nam post Hunorum atque Danorum strages, tertia Vngarorum defequijt irruptio, omnia finitima regna vastans atque collidens. Collecto enim immenso exercitu, omni Bavaria & Sueuia potiti sunt: Præterea loca Rheno contigua depopulati sunt: Saxoniam quoque vsque ad oceanum Britannicum igni atque cruore compleuerunt. Quantis autem Imperatorum laboribus & Christiani exercitus dispendio subneruati fuerint, & diuinis legibus subacti, multorum habet notitia, & publicè loquuntur historiæ. Carinthe confines sunt Bauaris, homines diuino cultui dedicati, nec est vlla gens honestior, & in cultu Dei, & sacerdotum veneratione deuotior. Boemia habet regem, & viros bellicosos, plena est Ecclesijs, & religione diuina. In duos disternatur episcopatus, Pragensem, & Olomucensem. Polonia, magna Slauorum prouincia, cuius terminum in Ruziæ regnum dicunt connecti. Et dividitur in octo Episcopatus. Quondam habuit regem, nunc autem ducibus gubernatur. Seruit & ipsa, sicut Boemia, sub tributo Imperatoriæ maiestati. Est autem Polonis atque Boemis eadem armorum facies, & bellandi consuetudo.

Mare Balticum.

Notio eius fabulosa: est enim à Baltia insula.

Nomẽ clatura diuersa.

Accola. Dani.

Sueones, alio nomine Normanni.

Slau horuq; gentes.

Ruzi. Poloni.

Pruzi. Boemi.

Morau. Sorabi.

† Hanc partem claram D.

C. nõ habet.

Pruzi v. religio Ethnica: Russoru

Christiana.

† P. nationes. Russia diuersa nomẽ clatura.

* P. primò.

Metropolis. Religionis ritus.

σφάλμα Geographικῆ.

* D. Ipatio.

Pruzi in religione Eth. mores.

* D. tamen sunt.

Faldones. Adelbertus,

Episcopus Pragensis martyr.

γαλακτοφῶν.

Vngari, eorumque in

Imperium irruptio.

* P. bellica manu.

Carinthiorum elogiũ.

Boemi.

Poloni.

Ambo Selti gales Imperio.

*Militaris
eorum rapta
citas atque
truculenta.*

*Quædam.
Slauis idem
qui Winithi
sive Vinuli,
Wenden.*

*Pomerani.
† D. porten-
ditur.*

*Odera seu
Viadrus.
Albis.*

*Vinneta em-
porium.*

*† P. Niniue-
ta D. Immu-
ueta. Philip-
pus in Orat.*

*de Ioan. Bu-
gēhagio eā-
dem Vene-
tam nomi-
nar, respexit*

*que eodem
interpres*

*Chron. Car.
pag. 331.*

*Eius excidi-
um.*

*Fretū natu-
ra triplicis.
Heruli seu
Heueli.*

*Leubuzi.
Wilini.*

*Stoderani.
Tholenzi si-
ue Redarii.*

*Rethre opp.
Redegast i-
dolum.*

*† P. Curi-
panos.*

*Circipani.
Kyzini.*

*Demin opp.
Wilzi qua-
tuor genti-
um nomen.*

*Linguones,
Warnau.
Obotriti,
Mekleburg*

*Polabi.
Racisburg.
Trauena.*

*Aldenburg.
Insula ma-
ris Baltici.*

*† D. Rēbre.
† D. ab Al-
denburg.*

*Rani alio no-
mine Rugi-
ani.*

*Eorum rex
Deorum fa-
miliaris.*

** P. & insu-
las.*

*Slavorum
mores.*

Quoties enim ad externa bella vocantur, fortes quidē sunt in congressu, sed in rapinis & mortibus crudelissimi: non monasteriis, non Ecclesiis, aut cœmiteriis parcunt. Sed nec alia ratione extraneis bellis implicantur, nisi conditionibus admittis, vt substantiæ, quas sacrorum locorum tuitio vallauerit, direptionibus publicentur. Vnde etiam contingit, vt propter auiditatem prædarum, amicissimis sæpe abutantur vt hostibus, ob quod rarissimè ad quaslibet bellorum necessitates adsciscuntur. Hæc de Boemis atq; Polonis, & cæteris orientalibus Slauis dicta sufficiant.

CAPVT II.

Vbi ergo Polonia finē facit, peruenitur ad amplissimā Slauorum prouinciā, eorū qui antiquitus Wandali, nunc autem Winithi sive Winuli appellatur. Horū primi sunt Pomerani, quorū sedes † portenduntur vsq; ad Odoram. Est autē Odora ditissimus amnis Slauiæ regionis, & oritur in profundissimo saltu Marahorū, qui sunt ab oriente Boemiæ, vbi & Albia fortitur principium. Nec longis ab inuicē distant spaciis, sed diuerso currunt meatu. Albia enim in occasum ruens, primo impetu Boemos alluit cū Sorabis, medio cursu Slauos dirimit à Saxonibus, nouissimo Hammenburgensem diuidens parochiam à Bremensi, victor Oceanū ingreditur Britannicum. Alter fluuius, id est, Odora, vergens in Boream, transit per medios Winulorum populos, diuidens Pomeranos à Wilzis: in cuius ostio, qua Balticum alluit pelagus, quondam fuit nobilissima ciuitas † Vinneta, præstās celeberrimam stationem barbaris & Græcis, qui sunt in circuitu. De cuius præconio vrbis, quia magna quædā & vix credibilia recitantur, libet aliqua cōmemorare, digna relatu. Fuit sanē maxima omnium quas Europa claudit ciuitatum, quam incolūt Slau cum aliis gentibus permixtis, Græcis & Barbaris. Nam & aduenæ Saxones parē cohabitandi licentiam acceperunt, si tantum Christianitatis titulū ibi commorantes non publicassent. Omnes enim vsq; ad excidiū eiusdē vrbis, paganis ritibus oberrarūt. Cæterum moribus & hospitalitate, nulla gens honestior aut benignior potuit inueniri. Ciuitas illa mercibus omnium nationum locuples, nihil non habuit iucundi aut rari. Hanc ciuitatem opulentissimam, quidam Danorum rex, maxima classe stipatus, funditus euertisse refertur. Præsto sunt adhuc antiquæ illius ciuitatis monumenta. Ibi cernitur Neptunus triplicis naturæ. Tribus enim fretis alluitur illa insula, quorum aiunt vnum viridissimæ esse speciei, alterum subalbidæ, tertium motu furibundo, perpetuis sæuit tempestatibus.

Sunt & alii Slauorū populi, qui inter Albiā & Odorā degūt, longoq; sinu ad Austrum portenduntur, sicut Heruli, vel Heueli, qui sunt iuxta Habolā fluuiū, & Dexam, Leubuzi, & Wilini, Stoderani, cū multis aliis. Post Odorę igitur lenē meatū, & varios Pomeranorū populos, ad occidentalē plagā occurrit Winulorū prouincia, eorū qui Tholenzi sive Redarii dicuntur. Ciuitas eorū vulgatissima Rethre, sedes idololatriæ. Templum ibi magnum constructum dæmonibus, quorum Princeps est Redegast. Simulacrum eius auro, lectus ostro paratus. Ciuitas ipsa, nouē habet portas, vndiq; lacu profundo inclusas. Pons ligneus transitū præbet, per quē tantū sacrificatibus, aut respōsa petentibus, via cōceditur. Deinde venitur ad † Circipanos & Kyzinos, quos à Tholēzis & Rederis separat flumē Panis, & ciuitas Dimine. Kyzini & Circipani, cis Panim, Tholenzi & Redari, trans Panim habitant. Hi quatuor populi à fortitudine Wilzi sive Lutici appellatur. Vltra illos sunt Linguones, & Warnau. Hos sequuntur Obotriti, ciuitas illorū Mikelinburgk. Inde versus nos, Polabi, ciuitas eorum Racisburg. Inde transitur fluuius Trauena, in nostram Wagirēsem prouinciā. Ciuitas huius prouinciæ quondam fuit Aldenburg maritima. Sunt & insulæ Baltici maris, quæ incoluntur à Slauis, quarum vna † Wemere vocatur. Hęc opposita est Wagiris, ita vt videri possit † Aldenburg. Altera insula longē maior est, contra Wilzos posita, quam incolunt Rani, qui & Rugiani, gēs fortissima Slauorū, qui soli habēt regem, extra quorū sententiā nihil agi de publicis rebus fas est, adeo metuuntur propter familiaritatem Deorum, vel potius Dæmonum, quos maiori præ cæteris cultura venerantur. Hi ergo sunt Winulorum populi, diffusi per regiones & prouincias * maris. Omne hoc hominū genus, idololatriæ cultui deditū, vagum semper & mobile, piraticas exercētes prædas, ex vna parte Danis, ex altera Saxonibus

Saxonibus infestum. Sæpius ergo multisq; modis, magnorum Imperatorum atq; sacerdotum solertia tentatum est, si gentes istæ rebelles & incredulæ possent aliquatenus ad agnitionem diuini nominis & credulitatis gratiam adduci.

CAPVT III.

INter omnes ergo strenuos Christianæ fidei propagatores, qui pro fidei suæ merito laudabilem adepti sunt principatum, gloriosissimus semper elucet Carolus, vir omnium scriptorum præconijs attollendus, & in fronte statuendus eorum, qui pro Domino in partibus aquilonis laborauerunt. Ipse enim Saxonum gentem ferocissimam, atq; rebellem, ferro perdomuit, & Christianis legibus subegit, Saxones aut, vel Thuringi, itemq; cæteræ quæ iuxta Rhenum sunt nationes, ex antiquo Francis tributariæ leguntur. Quibus deinde à regno eorum deficientibus, Pipinus, genitor Caroli, bellum intulit, quod tamen filius maiore fœlicitate peregit. Longo ergo tempore bellum aduersus Saxones profligatum est, quod magna vtrinq; animositate, maiori tamen Saxonum quàm Francorum damno per continuos triginta tres annos gerebatur. Poterat quidem citius finiri, si Saxonum pertinacia hoc pateretur, qui libertatem armis tueri malentes, Francorum terminos vsq; ad Rhenum vastabant. Nullis itaque ferè annis à bello vacantibus, tandem Saxones ita profligati leguntur, vt ex his, qui vtrasq; ripas Albiæ incolunt, decem millia hominum cum mulieribus & paruulis in Franciam translati sint. Et hic annus est diuturni Saxonum belli tricesimus tertius, quem Francorum historici ponunt memorabilem, scilicet Caroli Imperatoris tricesimum septimum, quo Widikindus rebellionis incentor, deposita tyrannide, imperio subiectus, baptizatusq; est ipse cū alijs Saxonū magnatibus: & tunc demū Saxonia in prouinciam redacta est. Hac itaq; in bellis victoria potitus fortissimus Carolus, nō in se, sed in Domino Deo exercituū confusus est, fortia gesta sua, gratiæ ipsius adiumentis attribuens. Qui etiā magna vsus industria, Saxonū populos, licet malè meritos, statuit superne mercedis intuitu omni debito censu absoluere, atq; pristinae libertati condonare, ne fortè seruitijs aut tributis prægrauati, ad rebellionis necessitatem, & paganismi errores impellerentur. Porrò ea conditio à rege proposita, & ab ipsis suscepta est, vt abiecto Dæmonum cultu, Christianæ fidei Sacramenta susciperent, essentq; tributarij & subiugales Domini Dei, omnium iumentorum suorum & fructuum culturæ seu nutrituræ suæ decimas sacerdotibus legaliter offeretes, & Francis † adiurati, vnus cum eis populus efficeretur. Diuisa est ergo Saxonia in octo Episcopatus, & dignissimis pastoribus subiecta, qui ad imbuendas rudes in fide animas verbo & exemplo sufficerent. Quibus etiam huius vitæ stipendia memoratus Cæsar multo honore, plena denique munificentia prouidit. Perfectum est ergo in Saxonia nouellæ plantationis opus, & pleno vigore constabilitum. Sed & Fresonum agrestes illo tempore receperunt Christianæ fidei gratiam. Extunc ergo præparatum est iter prædicatoribus verbi * trans Albiam, exieruntque angeli veloces annunciare Euangelium pacis in vniuersam latitudinem Aquilonis. Quo tempore, cū Slauorum quoq; gentes Francorum imperio subicerentur, fertur Carolus Hammenburg, ciuitatem Nordalbingorum, constructa ibidem Ecclesia, Heridago cuidam sancto viro, quem loci Episcopum designauit, regendam commisisse, proponens eandē Hammenburgensem Ecclesiam, cunctis Slauorum Danorumque gentibus metropolim statuere. In quare ad perfectum ducenda, & mors Heridagi Presbyteri, & occupatio bellorum Carolum imperatorem, ne desyderata compleret, præpediuit. Idem † enim victoriosissimus Princeps, qui omnia Europæ regna subegerat, nouissimum cum Danis bellum suscepisse narratur. Nam Dani, & * qui trans Daniam sunt populi, ab historicis Francorum Nortmanni vocantur: Quorum Rex Godofridus, iam antea Frefis, itemque Nordalbingis, Obotritis, & alijs Slauorum populis tributo subactis, ipsi Carolo bellum minatus est. Hæc disensio maximè voluntatem Imperatoris de Hammenburg retardauit. Tandem extincto cælitus Godofrido, Henning ei successit, patruelis eius, qui mox pacem cum Imperatore faciens, Egdoram fluium accepit regni terminū. Nec multo post Carolus præsentis

Caroli Magni elogium.

Saxones & Thuringi Francorum Gettagales. Pipinus. Bellum Saxonum cum tricesimale.

Colonia Saxonum in Gallia.

Widikindus auctor & Dux belli Saxonum. Caroli M. pietas.

Clementia.

Conditiones pacificationis cū Saxonibus.

† D. adunati. Episcopatus Saxonia.

Frisi Christianismum amplexi. * P. Dei.

Hammenburg. Heridagus Episcopus. † D. etiam. Bellum Danicam.

* P. cæteri. Dani & cætera aquilonares gentes Fræcis Nortmanni.

Godofridus Rex Danorum.

Henningus, patruelis & successor Godofridi.

*Caroli M.
mors cum i-
terato elo-
gio.
Constanti-
nopolis Im-
perii Rom.
sedes.
Muliebri
imperii in-
commoda.*

vita decessit, vir tam in diuinis quàm in humanis rebus probatissimus, primus-
que quide Francorum regno ad imperium meruit prouehi. Nam Cæsarea di-
gnitas, quæ post Constantinum in Græcia, vrbe scilicet Constantinopoli, mul-
tis ætatibus laudabiliter viguit, deficientibus inibi regalis prosapiæ viris, adeò
concidisse dinoscitur, vt respub. cui in primitiuo vigore, insimul tres consules vel
dictatores, vel Cæsares vix sufficiebant, muliebri tandem conditione gubernaretur.
Consurgentibus ergo vndique aduersus imperium rebellibus, cum omnia
penè Europæ regna ab Imperio defecissent, ipsa quoq; mater orbis Roma, finiti-
mis bellis attereretur, nec esset defensor, placuit Apostolicæ sedi, solenne sanctorum
adunari concilium, & de generali necessitate commune participare consilium. 10

*Ætlioua Im-
perii de Gra-
cis in Fracos
trāslatum.*

Omnium ergo votis, omnium laudatione, insignis Francorum rex Carolus, coro-
na Rom. imperij sublimatus est, eo quòd ipse, fidei merito, & potestatis gloria, nec
non bellorum victorijs neminem in orbe videretur habere confortem. Atque in
hunc modum Cæsareum nomen, de Græcia translaturum est in Franciam.

CAPVT III.

*Ludouicus
Pius Cæs.*

Postquam ergo Carolus Francorum rex, & Romanorum Imperator Augustus,
cum magno bonorum fructu ad cælos emigravit, Ludouicus filius eius, successit
ei in regnum. Qui paternis per omnia votis concordans, eadè liberalitate, qua pa-
ter eius, erga cultum domus Dei, & omnem clerum, vsus est, amplissimas regni di- 20
uitias ad decorem & gloriam Ecclesiæ intorquens, intantum, vt Episcopos, qui
propter animarum regimen Principes sunt cæli, ipse eosdem nihilominus Princi-
pes efficeret regni. Hic vbi super Hammenburg patris sui comperit votum, com-
municato statim sapientum consilio, sanctissimum virum Anscarium, quem etiam
aliquando ad Danos & Suedos prædicatorem direxerat, Hammenburgensi Eccle-
siæ ordinari fecit Archiepiscopum, statuens eandem ciuitatem metropolin vni-
uersis borealib. populis, vt legatio verbi Dei exinde vberius pullularet in omnes
barbaras nationes. Quod & factum est. Nam Hammenburgensis Ecclesiæ ponti-
ficum instantia, disseminatum est verbum Dei in omnes Slauorum, Danorum, si-
ue Nortmannorum populos, & dissolutum est gelidum illud frigus Aquilonis à 30
calore verbi Dei.

*Episcopi in-
ter Imperii
Principes
lecti.*

*Anscarius
Archiepsc.
Hambur-
gensis.*

Multis itaq; diebus siue annis, maximisq; doctorum laboribus, in gentibus his
desudatum est. Tanta enim fuit opacitas errorum, & difficultas syluescentis idolo-
latriæ, vt nec subito, nec facile potuisset euinci. Sed & bellorum variæ tempesta-
tes, post obitum piissimi Ludouici latius emergentes, vocationem gentium non
modicè retardarunt. Illo siquidem ex hac luce subtracto, orta sunt intestina bella,
quatuor scilicet filijs eius propter Principatum contendentibus. Multa itaque in-
ter fratres orta est discordia, bellumque maximum, in quo, vt historici testantur,
omnes Francorum gentes consumptæ sunt. Tandè mediante Papa Sergio, discor-
dia sedata est, regnumque diuisum est in quatuor partes, ita, vt Lotharius maior 40
natum, cum Italia Roman, Lotharingiam, cum Burgundia possideret: Ludouicus
Rhenum cum Germania, Carolus Galliam, Pipinus Aquitaniam.

*Bellum plus
quàm civile
filiorum
Lud. Pii.*

*Sergius Pa-
pa pacis se-
quester.
Roma Impe-
ratori nõ Pa-
pa subiecta.*

CAPVT V.

*Fructus bel-
li civilis.*

*Danorum
potentia &
in Germani-
am irruptio.
Colonia.
Hamburgii
euersum.
Nordalbin-
gi.*

*Lud. Ger-
manicus.*

EA ergo tempestate, qua germana discordia maximos bellorum motus, & di-
minutionem scisso imperio parturiuit, multos ad rebellionem opportunitas
temporis adduxit. Inter quos primi vel præcipui Danorum populi, viribus &
armis præpotentes, prius quidem Slauos, itémque Fresones tributis subiiciunt.
Dehinc classe piratica per Rhenum subiecti, Coloniam obsederunt: per Albiam
Hammenburg funditus exciderunt. Incluta ciuitas, & recens Ecclesiæ structura, 50
tota incendio disperijt. Quin & Nordalbingorum prouincia, & quidquid flumini
contiguum fuit, barbarorum direptionibus cessit. Saxonia magno terrore con-
cussa est. Sanctus autem Anscarius Hammenburgensis archiepiscopus, & cæte-
ri prædicatores in Slauiam siue Daniam destinati, magno persecutionis feruore
sedibus suis pulsi sunt, & vsquequaque dispersi. Ludouicus ergo, cui Germaniam
cessisse

cessisse supra dictum est, glorioso genitori suo nomine & pietate per omnia simi-
 lis, defectum Hammenburgensis Ecclesiæ taliter refarcire studuit, vt Bremensis
 sedes, quæ tunc defuncto pastore vacabat, Hammenburgensi Ecclesiæ adijcere-
 tur, essentque cæteris non duæ Parochiæ, sed vna. Quia enim vtraque ciuitas
 propter piratarum incurfus plena fuit periculis, vtile fuit vnâ alterius ope leua-
 ri, atque foueri mutuo. Accepto ergo super hac re Apostolicæ sedis mandato, ad
 effectum perducta sunt omnia quæ fuerant animo pij Principis digesta. Vnitæque
 est Ecclesia Bremensis Hammenburgensi, & recepit sanctus Anscarius vtramque
 regendam, factumque est vnum ouile, & vnus pastor. Post non multum tempo-
 ris, furore Danorum aliquantulum sopito, cœperunt reædificari diruta Hammen-
 burgensis vrbs, & Nordalbingorum populi ad proprias sedes reuerfi sunt. Pon-
 tifex quoque Anscarius Cæsaris legatione functus, regem Danorum frequenter
 adiit, vbi pro commodis vtriusque regni, & pacis stabilimento strenuè agens, mul-
 tam apud regem, licet gentilem, familiaritatis gratiam, pro fidei suæ reuerentia,
 consecutus est, cui etiam facultatem attribuit, Ecclesiam statuendi in Sleswich,
 & Ripe, præbita prius licentia, ne quis volentes baptizari, & Christianis legibus
 vti, impediret. Nec mora, sacerdotes ad hæc explenda directi sunt. Procedenti-
 bus itaque sensim diuinæ gratiæ incrementis in gente Danorum, cœpit memora-
 tus Pontifex magno desyderio assurgere ad Sueonum conuersionem. Hoc iter ar-
 duum per seipsum aggressus, petijt literas & nuncium regis Danorum, profectus-
 que cum multis nauali itinere peruenit ad Byrcam principalem Suediæ ciuitatem,
 vbi multo fauore & lætitia exceptus est fidelium, quos ipse quondam ante ponti-
 ficatus honorem, illò prædicator directus, Christo acquisierat: obtinuitque apud
 Regem, vt volentibus Christianitatis assumere titulum, libera pateret facultas.
 Dato ergo in Suedia Episcopo, & sacerdotibus, qui vice sua diuinas res, & populi
 salutem curarent, & singulos ad fidei perseuerantiam adhortatus, reuersus est ad
 propriam sedem. Ab eo ergo tempore iactum semen verbi Dei, in populis Dano-
 rum atque Sueonum, vberius fructificare cœpit. Quamuis enim in eisdem genti-
 bus multi postmodum tyranni surrexerint, qui crudelitatem suam non solum in
 Christicolis suæ gentis, sed etiam in exteris nationes extenderint, datur tamen
 intelligi, Christianitatis titulum, post primum foundationis suæ tempus, in Dania si-
 ue Suedia, eousque conualuisse, vt etsi persecutionum procellis impellentibus ali-
 quando titubauerit, nunquam tamen penitus exciderit.

*Episcopatus
Bremensis
Hamburgæ
sinferius.*

*Hamburgæ
instituta
Anscarius
pij Episcopi
exemplum.*

** P. Rex
Slesvicum
Ripa.*

*Sueones iu-
dem qui
Sueci.
Byrca Suedi-
cia metropo-
litis.*

*Primordia
Christiani-
smi in Dan-
ia & Suedi-
cia.*

CAPVT VI.

Inter omnes autem borealium nationum populos, sola Slauium prouincia re-
 mansit cæteris durior, atque ad credendum tardior. Sunt autem multi, vt supra
 dictum est, Slauium populi, quorum hi qui dicuntur Winuli siue Winithi, ma-
 gna ex parte respiciunt Hammenburgensem Parochiam. Nam præter hono-
 rem metropolitanæ sedis, qua omnes nationes siue regna complectitur aquilo-
 nis, habet vtiq; Hammenburgensis Ecclesia præscriptos terminos suæ paro-
 chiæ, vltimam scilicet partem Saxoniam, quæ est trans Albiam, & dicitur Nordalbin-
 gia, continens tres populos, † Tethmarfos, Holfatos, Stormarios. Inde extendun-
 tur termini ad Winithos, eos scilicet qui dicuntur Wagiri, Obotriti, Kycini, Cir-
 cipiani, & vsque ad flumen Panim & urbem Dimin. Ibi est limes Hammenbur-
 gensis Parochiæ. Non caret ergo admiratione, quòd dignissimi præfules, &
 Euangelici prædicatores, Anscarius, Reimbertus, & sextus in ordine, Vn-
 ni, quorum in conuersione gentium ingens claruit studium, Slauium curam
 tantopere dissimulauerint, vt nec per se, nec per ministros, aliquem in eis fru-
 ctum fecisse legantur. Effecit hoc, vt æstimo, populi huius incredibilis duritia,
 non autem prædicatorum torpor, quibus animus circa vocationem gentium ad-
 eò fuit affectus, vt nec opibus, nec vitæ pepercerint. Tradit enim veterum anti-
 qua relatio, quòd temporibus Ludouici secundi, egressi fuerint de Corueia Mo-
 nachi sanctitate insignes, qui Slauium salutem sitientes, impenderunt seipfos

*Slauium
peruicacia.*

*Iurisdictio
Antistitis
Hamburgæ-
sis quousque
patuerit.*

*Nordalbin-
gia, huiusq;
gentes tres.
† P. Thet-
marcos.
Panis fl.*

*Vni Episc.
sextus.*

*Slaui obsti-
nati idolo-
latra.*

Corueia.

*Rugianorum
sedes.*

*Christiani-
smus.*

Apostasia.

*S. Vitus Sla-
uorum supi-
er. opt. max.*

ad subeunda pericula & mortes pro legatione verbi Dei. Peragratisq; multis Sla-
uorum prouinciis, peruenerunt ad eos, qui dicuntur Rani, siue Rugiani, & habitant
in corde maris. Ibi fomes est errorum, & sedes idololatriæ. Prædicantes itaq; ver-
bum Dei cum omni fiducia, omnem illam insulam lucrati sunt, vbi etiam oratorium
fundauerunt in honorem Domini ac saluatoris nostri Iesu Christi, & in commemo-
rationem sancti Viti, qui est Patronus Corueiæ. Postquam autem, permittente
Deo, mutatis rebus, Rani à fide defecerunt, statim pulsus Sacerdotibus atque Chri-
sticolis, religionem verterunt in superstitionem. Nam sanctum Vitum, quem nos
martyrem ac seruum Christi confitemur, ipsi pro Deo venerantur, creaturam ante-
ponentes creatori. Nec est aliqua barbaries sub cœlo, quæ Christicolas ac sacer-
dotes magis exhorreat. Solo nomine S. Viti gloriantur, cui etiam templum ac si-
mulacrum amplissimo cultu dedicauerunt, illi primatum deitatis specialiter attri-
buentes. De omnibus quoque prouinciis Slauorum illic responsa petuntur, & sa-
crificiorum exhibentur annuæ solutiones. Sed nec mercatoribus, qui fortè ad illas
sedes appulerint, patet vlla facultas vendendi vel emendi, nisi prius de mercibus
suis deo ipsorum preciosa quæque libauerint, & tunc demum mercimonia foro
publicantur. Flaminem suum non minus quàm regem venerantur. Ab eo ergo
tempore, quo primò fidei renunciauerunt, hæc superstitio apud Ranos perseuerat
vsque in hodiernum diem.

CAPVT VII.

20

*Normanorum
copia è qui-
bus gentib.
collecta.*

*Eorundè in
Gallias &
Germaniã
irruptio.
Luzetia Pa-
risiorum.*

*Carol. Rex.
Normania.
Ludouicus
Germanic.
A morte ei
motus in
Slauiis.*

*† D. Anst.
Bruno Dux
Saxonia, e-
iusq; inter-
itus.*

*Traiectum
Colonia
Treveri.*

*Moguntia in
fluitata.
Carol. Cras-
sus Casar.
Insuperstua
eius clemen-
tia.*

** D. Sui.*

*Exaustora-
tio.*

*Arnolphus,
Caroli Cras-
si successor.
πόμενος à
duxpve.*

SAnè populis Slauorum & cæteris gentibus fide imbuendis, graue ab initio præ-
buit impedimentum ea bellorum tempestas, quæ Nortmannis tumultuantibus
in toto penè desquirit orbe. Porrò Nortmannorum exercitus collectus fuit de for-
tissimis Danorum, Sueonum, Norueorum, qui tunc fortè sub vno principatu con-
stituti, primo omnium Slauos, qui præ manibus erant, miserunt sub tributum, de-
inde cætera finitima regna, terra marique vexabant. Quibus sanè non parum addi-
derat vitium, ea Romani imperij diminutio, qua, vt supra dictum est, post tempo-
ra senioris Ludouici, prius quidem intestinis bellis exhaustum, postea in quatuor
diuisum portiones, totidè gubernabatur regulis. Constat ergo, isto tempore Nort-
mannos per Ligerim Turones succendisse, per Sequanam Parisios obsedisse, Ca-
rolum regem timore compulsam, terram eis dedisse ad habitandum, quæ à Nort-
mannis possessa, Nortmanniæ nomē accepit. Deinde Lotharingia vastata, & sub-
acta est Fresia. Noster autem Ludouicus, Rex scilicet Germaniæ, Nortmannos
fœderibus siue prælijs hoc modo retinuit, vt cum Franciam totam vastauerint, re-
gno eius vel minimè nocuerint. Post cuius mortem, effera barbaries laxis regna-
bat habenis. Nam Boemi, Sorabi, † Sufi, & cæteri Slau, quos ipse tributis subiece-
rat, tunc seruitutis iugum excusserunt. Tunc etiam Saxonia vastata est à Nortman-
nis siue Danis. Bruno Dux occisus cum duodecim Comitibus: Theodoricus &
Marquardus Episcopi obruncati. Tunc Fresia depopulata est: Traiectum ciuitas
excisa. Tunc piratæ Coloniam & Treuiros incenderunt, Aquisgrani palatium sta-
bulum equis suis fecerunt, Maguncia propter metum barbarorum instaurari cœ-
pit. Carolus adolescens, filius Ludouici, ipso tempore Roma rediens cum grandi
exercitu, Nortmannos iuxta Mosam fluuium apprehendit. Quos obsidione coar-
ctans, quintodecimo demum die ad deditiōem compulit. Captos ergo tyrannos
Danorum, non ea qua decuit hostes Dei seueritate ultus est, sed ad * diuturnam
deiectionem & grauem Ecclesiæ ruinam parcens impijs, accepto ab eis iureiuran-
do, & fœderis conditione, amplissimè donatos ab se abire permisit. At illi regis ad-
olescentis inertiam irridentes, vbi noxia libertate potiti sunt, rursus in vnū con-
globati, tantas strages dederunt, vt crudelitas modum excesserit. Quid multa? vr-
bes cum ciuibus, episcopi cum toto grege simul obruti sunt, Ecclesiæ illustres cum
fidelium cæterua simul incensæ sunt. Quamobrem Carolus accusatus in curia, &
ob stulticiam regno depositus, Arnolphū germani sui filium accepit successorem.
Qui congregato exercitu, fines adiit Danorum, eosque multis grauibusque prælijs
ad internecionem vsq; deleuit. Bellum cœlitus administratum, siquidem centum
millibus

millibus paganorum prostratis in bello, vix vnus de Christianis cecidisse repertus est. Et ita extincta est persecutio Nortmannorū, Domino vindicante sanguinē scruorū suorum, qui iam per annos septuaginta effusus est. Hæc autem acta sunt tempore Adelgarij archiepiscopi, qui fuit successor beati Reimberti, & tertius à beato Anscario. Defuncto Adelgario, successit ei Hogerus in Cathedrâ: post hūc Reinwardus. In regum quoq; successione post Arnulphum regnavit Ludouicus puer. In isto Ludouico, Magni Caroli finitur profapia. Hic postmodum regno depositus, Conradum Francorum ducem habuit successorem.

Series Archiepiscopi Hamburgensium. Lud. Cas. & Rimus è Caroli M. profapia. Conradus I. Casar.

CAPVT VIII.

ITaque regnante Conrado, orta est Vngarorum grauis irruptio, qui non solum nostram Saxoniam, aliâsq; cis Rhenum prouincias, verumetiam trans Rhenum Lotharingiam & Franciam demoliti sunt. Tunc incensis Ecclesijs, cruces à barbaris truncatæ & ludibrio habitæ, sacerdotes ante altaria trucidati, clerus vulgo mixtus, aut interfectus, aut in captiuitatem ductus, cuius signa furoris, ad nostrâ durauerunt ætatem. Dani quoq; Slauos auxilio habentes, primò Nordalbingos, deinde Transalbinos Saxones vastantes, magno Saxoniam terrore quassabant. Apud Danos eo tēpore Worm regnavit, crudelissimus inquâ vermis, & Christianis non mediocriter infestus. Ille Christianitatē, quę in Dania fuit, profus demoliri molitus, sacerdotes à finibus suis depulit, plurimos etiam per tormenta necauit. At verò

Vngarorum in Germaniam et Galliam irruptio.

Danorū & Slauorum in Saxoniam. Gormo Rex Danorum.

Henricus *, successor Conradi, iam tunc à puero timens Dominum, & in eius misericordia omnem ponens fiduciam, Vngaros maximis prælijs vicit & triumphauit, Boemos & Sorabos, ab aliis regibus edomitos, & cæteros Slauorū populos, vno grandi prælio ita percussit, vt cæteri, qui per pauci remanserant, & Regi tributū, & Deo Christianitatē vltro promitterēt. Deinde Daniã cū exercitu ingressus, Worm regē primo impetu adeò perterritus, vt imperata se facere mādaret, & pacē supplex deposceret. Sic Henricus rex victor, apud Sleswich, quæ tūc Heidebo dicitur, regni terminos ponēs, ibi & Marchionem statuit, & Saxonū coloniam habitare præcepit. Videns ergo sanctissimus Archiepiscopus Vnni, qui Reinwardo successit in cathedram, misericordia Dei nostri, & virtute Regis Henrici, Danorū, Slauorūque pertinaciam esse edomitam, ostiumq; fidei in gentibus apertū esse, omnē suæ diocesis latitudinem elegit per seipsum circuire. Multis ergo religiosis comitatus, peruenit ad Danos, vbi tūc crudelissimus Worm regnavit. Et illū quidem pro ingenua flectere nequiuit sæuitia, filium aut Haroldum cōuertit, & fidelem Christo perfecit, ita vt Christianitatem, quam pater eius semper odio habuit, ipse seruari publicè permisit, quamuis ipsemet Baptismi Sacramentū nondū perceperit. Ordinatis itaq; in regno Danorū per singulas Ecclesias sacerdotibus, sanctus Dei multitudinem credentium commēdasse fertur Haroldo, cuius etiam fultus adiutorio & legato, omnes insulas Danorum penetrauit, euangelizans verbum Dei, & fideles quos inuenit illic captiuos, in Christo confortans.

** P. Rex. Henricus Anceps eiusq; de Vngaris, Slauis et Danis Victoria.*

Gormo debellatus.

Slesuici nomen pristinum, Marchia, colonia è Saxonib.

† P. nunc.

Vnni Archiepiscopus, Slauorum, Danorū & Suecorum Euangelista.

Haroldus, F. Gormonis, Christianus, nominisq; Christiani protector.

Deinde vestigia secutus magni prædicatoris Anscarii, remigās mare Balticum, non sine labore peruenit ad Byrcam, principalem Suediæ ciuitatem, quò iam post obitum sancti Anscarii, nemo doctorum annis septuaginta venire ausus est, præter solum, vt legimus, Reimbertum. Est autem Byrca oppidum Gothorum celeberrimum, in medio Suediæ positum, quod tractus quidam Baltici maris alluit, reddens portum optabilem, quo omnes Danorum, Norueorum, itemq; Slauorū ac Semborum naues, aliq; Scythiæ populi pro diuersis commerciorum necessitatibus, solenniter conuenire solent. In eo ergo portu, confessor Domini egressus, insolita populos appellare cœpit legatione. Quippe Sueones & Gotthi propter varia temporum pericula, & regum cruentam feritatem, Christianæ religionis penitus oblitifuerant. Sed fauente gratia Dei, à sancto patre Vnni, denuò ad fidem reuocati sunt. Perfecto ergo legationis suæ ministerio, cū iam redire disponderet Euangelista Dei, ægritudine correptus, apud Byrcam fessi corporis sarcinā deposuit. Obijt autem peracto boni certaminis cursu, anno Dominicæ incarnationis nongentesimo, tricesimo sexto. Cui successit in Cathedra venerabilis Adheldagus.

Episcopi olim Ecclesia

Doctores nō

satrapa aut

Ductores

bellici.

Byrca.

Sueci &

Gotthi ad

Christiani-

smi reduti.

Mors Vnni.

Adheldag

Vnni suc-

cessor.

*Henrici Au-
cupis mors.
Otto Ma-
gnus.
Dani in ar-
mis.
Slesuicum
euersum.*

*Slau rebel-
les.
Orthonis M.
expeditio in
Danos.
Victoria.*

*† D. regre-
dienti.*

*Pacificatio
cum hoste.
Haroldus
Rex Christi-
anus, mo in-
stans.
Gunnilda Re-
gina.
Suein Otto.
Dante Epi-
scopus sub
rege Ham-
burgensi.*

*Slau ab O-
thone victi
tributo &
Christiani-
smo pacem
recipiunt.*

Eodem quoq; anno contigit gloriosum Imperatorē Henricum migrare de hac vita, & constitutus est in regnum filius eius Otto, cognomento Magnus. Qui cum regnare cœpisset, multas perpeffus est iniurias à fratribus suis. Rex quoq; Danorum, qui patri eius fuit tributarius, reiecto seruitutis iugo, arma corripuit pro libertate. Et primo omnium, Marchionem qui erat apud Sleswich, quæ alio nomine Heidebo dicitur, cum legatis Regis Ottonis obruncauit, omnem Saxonum coloniam quæ ibidem erat funditus extinguens. Slau etiam nouas res affectantes, nihilominus rebellare moliti sunt, multis terroribus Saxonum confinia pulsantes. Rex ergo Otto, diuino fultus auxilio, vbi primum de insidijs fratrum suorum liberatus est, fecit iudicium & iustitiam populo suo. Deinde postquam omnia penè regna, quæ post mortem Caroli defecerant, suo subiugauit imperio, in Danos arma corripuit. Transgressus ergo cum exercitu fines Danorum, qui olim fuerant apud Sleswich, ferro & igne vastauit omnem regionem vsq; ad mare nouissimum, quod Nortmannos dirimit à Danis, & vsque in præsentem diem à victoria regis Ottonis fund dicitur. Cuius ingredienti, Haroldus rex, apud Sleswich bellum intulit, in quo vtriusque viriliter concertantibus, Saxones victoria potiti sunt, & Dani terga vertentes ad naues cesserunt. Tandem conditionibus ad pacem inclinatis, Haroldus Ottoni subiicitur, & ab eo regnum suscipiens, Christianitatem in Dania recipere spondit. Nec mora, baptizatus est ipse Haroldus cum vxore sua Gunnild, & filio paruulo, quem rex noster à sacro fonte susceptum, Suein Otto appellauit. Eo tempore Dania plenariè recepit fidem, & diuisa in tres episcopatus, Hammenburgensi metropoli subiecta est. Igitur beatissimus Adheldagus, primus ordinauit episcopos in Dania, & ex eo tempore Hammenburgensis Ecclesia cœpit habere suffraganeos. Et hæc quidem initia cœlestis misericordiæ, secutum est tale incrementum, vt ab illo tempore vsq; in hodiernum diem Ecclesiæ Danorum multiplici borealium gentium fructu redundare videantur. His ritè peractis in Dania, fortissimus Otto Rex conuertit exercitum ad subiugandos Slauorum rebelles, quos pater eius vno grandi bello domuerat, ipse tanta deinceps virtute constrinxit, vt tributum & Christianitatem, pro vita simul & patria, libenter offerrent victori, baptizatusque est totus gentium populus: Ecclesiæ in Slauonia tunc primum constructæ. De quibus rebus suo loco vt gesta sunt opportuniùs aliqua scribenda sunt.

CAPVT X.

*Otto M. in
Italiam exo-
catus.*

*Saxonia à
Caroli M.
reporib. Du-
ce caruit.
Hermannus
Billungus O-
thonis per
Saxon lega-
tus.
† D. hottu-
lanis.
Eiusdē in-
crementa.*

*Creatur
Dux Saxo-
nia.
Orthonis in
Italiam ex-
peditio.*

Post hæc autem cum rex victoriosissimus Otto, ad liberandam sedem Apostolicam vocaretur in Italiam, consilium fertur habuisse, quem post se vicarium potestatis relinqueret, ad faciendam iustitiam in his partibus, quæ barbaris confines sunt terminis. Nondum enim post tempora Caroli, propter veteres illius gentis seditiones, Saxonia ducem acceperat nisi Cæsarem. Ne ergo in regis absentia Dani, siue Slau, noui aliquid molirentur, Rex necessitate persuasus, Hermannus primum tutelæ vicem in Saxonia commisit. De quo viro, & progenie viri, quoniam nostris temporibus multum inualuerunt, aliqua commemorare necessarium duxi. Vir iste, pauperibus ortus natalibus, primo, vt aiunt, septem mansis, totidēque manentibus, ex hæreditate patrum fuit contentus. Deinde, quod erat acris ingenij, decorisq; formæ, tum pro merito fidei & humilitatis, quam dominis & paribus exhibuit, facilè notus in palatio, ad familiaritatem ipsius regis peruenit, qui comperita iuuenis industria, suscepit eum in numero ministrorum, deinde nutricium esse præcepit filiorum: mox etiam succedentibus prosperis, commisit ei vices præfectorum, in quibus officijs strenuè administratis, dicitur manentes suos pro furto in iudicio delatos, data sententia simul omnes damnasse ad mortem. Cuius nouitate facinoris, & tunc carus in populo, & clarissimus deinceps factus est in palatio. Postquam verò ducatum Saxonie meruit, iudicio & iustitia gubernauit prouinciam, & in defensione Ecclesiarum sanctarum studiosus permansit vsq; in finem. Igitur tali viro pijsimus Rex vicem suam in hac regione commendans, in Italiam discessit.

discessit. Vbi rex habito concilio Episcoporum, Ioannem Papam, cui Octavianus cognomētum erat, multis accusatum criminibus deponi fecit, quamuis absentem: nam fuga iudicium subterfugerat, & in locum eius Protum Leonem ordinari fecit, à quo ipse mox coronatus, Imperator Augustus à Pop. Romano consalutatus est, anno regni eius xxviii. post coronatum Romæ Carolum, centum quinquaginta tres anni fluxerunt. Eo tempore Imperator cum filio quinquennium in Italia commoratus, filios Berengarii debellauit, Romamq; pristina reddidit libertati. Reuersus ergo in patriam, omne studium intorsit ad gentium vocationem, præcipuè verò Slauorum, quod etiam pro sententia eius ita euenit, Deo cooperante,

*Ioannes
xiii. Papa
exaurora-
tus.
Leo viii.*

*Roma ab O-
thone M. li-
bertate de-
nata.*

10 & piissimi regis dextram in omnibus corroborante.

CAPVT XI.

Svbaētis autem, Christianæq; fidei copulatis Slauorum gentibus, magnus Otto inclytam urbem Magdeburg, super ripas Albiæ fluminis condidit, quam Slavis metropolin statuens, Adbertum summæ sanctitatis virum, ibidem consecrari fecit Archiepiscopum. Is primus in Magdeburg ordinatus, duodecim annis strenuè pontificatum administravit, multosque Slauorum populos illic prædicando conuertit. Cuius ordinatio facta est anno Imperatoris xxxv. & sunt anni post ordinationem sancti Anscarii cxxxvi. Magdeburgensi autem episcopatu subiecta est tota Slauia, vsque ad Panim fluuium: episcopatus suffraganei quinque, quorum Merseburg & Cicen, super Salam fluuium, Misna verò super Albiam, Branden-
20 burg & Havelberg interius vadunt. Sextus episcopatus Slaviæ est Aldenburg. Hunc episcopatum, sicut & cæteros, Imperator Otto, Magdeburgensi primum subijcere decreuerat, quem tamen postmodum Adheldagus Hammenburgensis Episcopus requisivit, eo quòd terminus suæ Ecclesiæ antiquis Imperatorum priuilegiis esset circumscriptus.

*Magdebur-
gii Slauorū
metropolis.
Adbertus
Archsepsc.
Magdeburg.*

*Slauorū An-
scites Mag-
deburg. suf-
fraganei.
P. condite.

*Ateldagus
Hamburg.*

CAPVT XII.

Est autem Aldenburg ea, quæ Slauica lingua Starigard, hoc est, antiqua ciuitas
30 dicitur, sita in terra Wagirorū, in occidentis partibus. Baltici maris, & est terminus Slaviæ. Hæc autem ciuitas siue prouincia fortissimis quodam incolebatur viris, eo quòd in fronte totius Slaviæ posita, contiguos haberet Danorū siue Saxonum populos, & omnes bellorū motus ipsi aut primi inferrent, aut aliis inferentibus exciperent. Tales autem in eis quandoque reguli fuisse probantur, qui omni Obotritorum, siue Kycinorum, & eorum qui longè remotiores sunt, dominio fuerint potiti. Conclufa ergo atque subneruata, vt supra dictum est, omni Slauorum prouincia, vrbs nihilominus Aldenburg ad fidem conuersa est, & facta est numero fidelium copiosissima. Huic vrbi præcellentissimus Cæsar pontificè dederat venerabilē virum Marconem, subdens ei omnē Obotritorum prouinciam, vsq; ad Penem fluuium,
40 & urbem Dimine: præterea ciuitatē opimatissimā Sleswich, quæ alio nomine Heidibo dicitur, eiusdē curæ delegauit. Eo enim tempore Sleswich cū prouincia adiacente, quæ scilicet à lacu Slya, ad Egdorā fluuium protenditur, Romano imperio subiacebat, habens terrā spaciōsam & frugibus fertilem, sed maximè desertam, eo quòd inter Oceanum & Balticum mare sita crebris insidiarū iacturis attereretur. Postquam autem misericordia Dei, & virtute magni Ottonis matura pax omnia possedit, coeperūt habitari deserta Wagricæ & Sleswicensis prouinciæ, nec vllus iam angulus relictus fuerat, qui non esset conspicuus vrbibus & vicis, plerisque etiā monasteriis. Adhuc restāt antiquæ illius habitationis pleraque indicia, præcipuè in sylua quæ ab vrbe Lucilinburg per lōgissimos tractus, Sleswich vsq; protrahitur, cuius
50 vasta solitudo & vix penetrabilis inter maxima syluarū robora, sulcos præterdit, quibus iugera quondam fuerāt dispertita: vrbiū quoque seu ciuitatum formā, structura vallorū præterdit: in plerisque etiā riuis qui propter molendina stipadis aquis aggetes congesti sunt, ostendunt omnē illum saltū à Saxonibus quondam inhabitatum. Primus ergo, vt dixi, huic nouellæ plātationi episc. Marco præfuit, qui populos Wagirorū siue Obotritorū sacro baptismatis fonte lauit. Quo defuncto Sleswich fin-

*Aldenburg.
Slavis Star-
gard.*

*Marco pri-
mus Alde-
burg. anti-
stes.
Slesuicum.
Slya.*

*Lucilin-
burg.*

*Episcopus
slesuicensis
primordia.*

*Edwardus,
Marconi
successor.
†D. Eck-
vvardus.*

gulari Pontifice honorata est. Aldenburgensem sedem suscepit regendam venerabilis vir † Edwardus, qui multos Slavorum conuertit ad Dominum. Ordinatus est à sancto Adeldago, Hammenburgensi Archiepiscopo. Creuit autem populus fidelium, nec fuit aliquid quod nouellæ ecclesiæ aduersaretur omni tempore Ottonum. Horum tres fuisse comperi, omnes pari deuotione erga Slavorum uocationem affectos. Et repleta est omnis Wagirorum, Obotritorum, siue Kycinorum prouincia, Ecclesiis, Sacerdotibus, Monachis, & Deo dicatis virginibus. Porto Aldenburgensis ecclesia dedicata fuit in commemoratione sancti Ioannis Baptistæ, existens honore matricis Ecclesiæ insignis. Mikelinburgensis uero ecclesia fuit constructa in honore Principis Apostolorum Petri, continens monasterium 10
Virginum. Fuerunt præterea Aldenburgenses Pontifices admodum honorabiles erga regulos Slavorum, eo quòd munificentia magni Principis Ottonis cumulati essent temporalium rerum affluentia, unde possent copiosè largiti, & fauorem sibi populi consciscere. Dabatur autem Pontifici annum de omni Wagirorum siue Obotritorum terra tributum, quod scilicet pro decima imputabatur, de quolibet aratro mensura grani, & quadraginta resticuli lini, & duodecim nūmi puri argenti. Ad hæc vnus nummus, precium colligentis. Slauicum uero aratrum, par boum, aut vnus conficit equus. De urbibus uero, aut prædiis, aut curtium numero, quæ ad possessionem Pontificis pertinebant, non est huius operis explanare, eo quòd uetera in obliuionem uenerint, & ecce noua sunt omnia. 20

*Episcopi Al-
deburgicim
slauis ho-
nores.*

Reditus.

CAPVT XIII.

*Mors Otho-
nis II.*

Otho II.

Otho III.

† anno.

*Mors Her-
mani Ducis
Saxonie.*

*Benno, Her-
manni F. &
successor.*

*Wago tertius
Aldeburg.
antistes.*

*Billag Obo-
tricus.*

*Hodica Bil-
lugs F.*

*Micislaus
religionis &
nominis
Germanici
hostis.*

ANno ergo regni sui 38. Imperii 11. magnus Princeps Otto, domitor omnium septentrionis nationum, feliciter migravit ad Dominum, & sepultus est in ciuitate sua Magdeburg. Cui filius Otto medianus succedens, per x. annos strenuè gubernauit imperium. Is statim Lothario & Carolo Francorum regibus subactis, cum in Calabriam bellū transferret, à Sarracenis, & Græcis, victor, & victus, apud Romam decessit. Illi tertius Otto, cum adhuc esset puer, in regnum substitutus, annos decem & octo, forti & iusto sceptrum ornauit imperio. 30

Eodem † tempore Hermānus Dux Saxonum obiens, hæredem suscepit filium Bennonem, qui etiam vir bonus & fortis memoratur, excepto quòd degenerans à patre populum rapina grauauit. Apud Aldenburg defuncto Edwardo, successit Wago. Hic in summa prosperitate inter Slauos degens, sororē fertur habuisse speciosam, quàm appetiit regulus Obotritorum, nomine Billug. Cumque allegationibus crebris Pontificem super hoc negotio conuenisset, quidam familiarium Episcopi, petitionem incauta uerborum iniuria repleuerunt, dicentes, iniustum esse pulcherrimam virginem inculto & agresti viro copulare. Quam ille contumeliam dissimulatione repressit, & amoris stimulo concitatus, preces iterare non destitit. Timens autem Episcopus, ne Ecclesiæ nouellæ, grauius aliquid exinde emergeret, postulationi eius fauore concurrat, data ei sorore sua in coniugio. Procreauit autem ex ea filiam, nomine Hodicam, quam Pontifex auunculus eius, monasterio virginum contraditam, & sacris literis edoctam, Abbatissam præfecit virginibus, quæ degebant Mikelinburg, cum tamen necdum peruenisset ad annos. Quod utique frater eius Missizla ægrè tulit, odio, licet occulto, concitatus Christianæ religionis, timens etiam, ne hoc exemplo peregrinus mos illis in partibus inolefceret. Patrem autem frequenter coarguit, quasi qui mente alienatus, superuacuas diligeret adinventiones, nec timeret patriis derogare legibus, prius quidem ducens uxorem Teutonicam, deinde filiam suam monasticæ clausuræ contradens. Cumque his uerbis patrem sæpius exacueret, ille cœpit sensim flecti animo, iamque cogitare de acceptæ coniugis repudio, & de mutatione rerum. Sed conatus eius timor repressit, eo quòd grauium causarum introitus semper sint difficiles, uirtus quoque Saxonum admodum esset formidabilis. Neceffe enim fuit, repudiata sorore Pontificis, & diuinis rebus pessundatis, statim ad bella ueniri. 40 50

CAPVT XIII.

Quadam ergo die cōtigit Pontificem venire in ciuitatē Obotritorum Mikilin-
 burg, uisitationis gratia, quo etiam Billug cū primoribus occurrerat, exceptu-
 rus eū simulata deuotione. Episcopū itaq; publicis causis intentū, s̄p̄dictus Obo-
 tritorū regulus palām alloquitur, Magnas pietati tuæ, pater venerabilis, de beo gra-
 tulationes, licet me ad has exoluēdas nequaquā sufficere, ipse recognoscā. Priuata
 enim beneficia, quæ mihi impēdisti, quia multiplicia sunt, & p̄lixo sermone egēt,
 ad præsens differo. Generale aut̄ totius Prouinciæ bonū cōmemorare compellor.
 Sollicitudo enim tua super Ecclesiarū instauratione, & animarū salute, omnib. ma-
 nifesta est: Sed nec latet, quantas principū offensas tua prouidentia fregisti, ut cum
 10 pace & tranquillitate in gratia principum consistere possimus. Honori ergo tuo, si
 postulati fuerimus, & nos, & nostra incunctāter impendemus. Petitionē aut̄ paruu
 lā apud te deponere nō dubito: ne cōfundas faciē meam. Est apud Obotritos Pon-
 tificale tributū, quod pro decima imputatur, de quolibet scilicet aratro, quod duo-
 bus bobus, aut vno cōstat equo, mensura grani, & XL. restes lini, & XII. nūmi proba-
 tē monetē: præterea vnus nūmus, qui debetur colligenti. Hoc me rogo permittas
 colligere, deputandū stipendiis neptis tuæ, filix scilicet meæ. Quod ne forte ad tui
 iniuriā, & annonę diminutionē rogare videar, adijcio possessioni tuę in singulis vr-
 bib. quę sunt in terra Obotritorum, villas quas ipse elegeris, exceptis his, quę ad ius
 20 Pontificale, imperatoria iā dudū concessione peruenerūt. Pontifex ergo, non ad-
 uertēs callidissimi hominis dolū, verborū coloribus adumbratū, reputans etiā, nihil
 sibi officere cōcābium, sine mora petitioni eius annuit: ipse quidē villas amplissimę
 possessionis accepit, tributū verò quod suprā memorauī, affini suo ad manus filix
 ipsius colligendū resignauit: aliquandiu etiā apud Obotritos cōmoratus, prædia co-
 lonis exercēda distribuit, ordinatisq; omnib. in terrā Wagitorū reuersus est. Ibi e-
 nim statio opportunior fuit, & extra pericula posita, eo quod Slauorū animi natu-
 raliter sint infidi, & ad malum proni, eōq; cauendi. Habuitque præter alias, curtes
 duas nobiles, apud quas s̄p̄ius Pontifex diuersatus est, vnā in villa publica, quæ
 dicitur Buzu, alteram super fluuiū Trabennam, in loco qui dicitur † Nezenna, vbi
 30 etiā fuit oratorium, & caminata murato opere facta, cuius fundamenta ego adole-
 scentulus vidi, eo quod nō fuerint longē à radice montis, quem antiqui † Edberg,
 moderni propter castellum impositum Sigeberg appellant. Post multos ergo dies
 cū Pontifex Wago, aliās occupatus, terrā Obotritorū rarius inuiseret, suprādictus
 Billug, vnā cū filio suo Missizla, opportunitatē nactus, dolū, quē erga Dominum &
 Pastore suū cōceperat, paulatim detexit, cœpitq; possessiones Episcopales, quas sibi
 ut fideli & affini suo tuēdas Episc. cōmendauerat, occultis vastare latrocinis, & sub
 intromittere seruos suos, qui colonis equos & cæteras substātiās furtim auferrent.
 Conatus illius ad id vsq; p̄cessit, ut Episcopū sicut decimarū iure, sic possessionib. ex-
 ueret, perturbatoq; capite, cultus Dei facilius pateret exterminio. Tandē ergo Pon-
 40 tifex veniens in prouinciā Obotritorū, ibiq; habita cū colonis inquisitione, depre-
 hendit ad liquidū, quorū machinamētis tanta possessioni suę immitterētur latroci-
 nia. Permotus itaq; quod non mirū, stupore simul & timore, eo quod atrocissimos
 insidiatores inuenisset eos, quos putabat amicissimos, iāq; præsentis nouellæ plan-
 tationis defectionē timēs, multū cœpit fluctuare animo. Recurrens aut̄ ad id, quod
 pro tēpore tutius videbatur consilium, tentare cœpit, si fortē verbis suasibilib. me-
 deri posset morbo paulatim subrepēti, multūq; affini blandiciis mulcere cœpit, ut
 à cœptis desisteret, ne possessiones Ecclesiasticas prædonib. depascēdas expone-
 ret, prouenturā sibi, si nō resipuerit, non solū offensam diuinitatis, sed & maiestatis
 imperatorię. Ille obiectionib. dolos præstruens, respondet, nunquā se erga dominū
 50 & patrē suum, tantā admisisse imposturā, erga quē animū habuerit optimē semper
 affectū: si quid aut̄ factū fuisset, latronum hoc insidiis contigisse, qui de Ranis siue
 Wilzis commeantes, fortē nec suis parcerent: se quidē ad hos cohibendos, cōsilio
 & auxilio libenter affuturum. Facile ergo persuasum est simplici viro, cōcepta opi-
 nione desistere. Postquā aut̄ accepta satisfactio Pontifex abscessit, illi statim ru-
 pta pollicitatione ad cœpta deuoluti sunt flagitia, furtūq; villarum incendia copu-

*Mekelen-
 burg.
 Billugi insi-
 diofamachi
 natio.*

*Slauu persi-
 diofi.*

*Buz. n.
 † P. Nezenni-
 na.
 Nezenna.
 † P. Eilberg,
 D. Eilburg,
 Sigeberg.
 Billugi &
 Missizlai F.
 in possessione
 Ecclesiasticas
 occultas excursio-
 nes.*

*Wagonis mo-
 deratio.*

*Veteratoria
 Billugi dis-
 simulatio.*

*Malicia bar-
 batica.*

*Diuortium
cum uxore
Germanica.*

lauerunt. Præterea colonis omnibus, qui ad ius Episcopi pertinebant, nisi quanto-
cyus prædia desererent, mortem interminati sunt. Sicq; possessiones illas in breui
desolatio cōsecuta est. Accessit his malis, quod idē Billug matrimonii sui iura cor-
rupit, repudiata scilicet sorore Pontificis. Fuit hæc causa inimicitiarū præcipua oc-
casio, cœperuntq; res Ecclesiasticæ paulatim titubare, nec fuit vnde status nouellæ
ecclesiæ ad plenum posset cōualefcere, eo quòd magnus Otto iam pridem præ-
senti vita decessisset, medius quoq; necnon & tertius Otto bellis Italicis essent oc-
cupati: & ob hanc causam Slauī temporis opportunitate freti, non solum diuinis
legibus, sed & imperatoris iussis, cœpissent paulatim obniti. Solus Saxoniarū Dux
Benno, aliquam dominationis vmbra, licet tenuem, prætere videretur, 10
cuius respectu Slauorum impetus retardati sunt, ne aut fidei Christianæ renuncia-
rent, aut arma corripent.

*Ezico, Wa-
gonis suc-
cessor.*

Wagone ergo factō de medio, Ezico successit in Cathedram. Iste suscepit ordi-
nationem à sanctissimo Adeldago, Hammēburgensi Archiepiscopo. Quatuor er-
go Pontifices ante excidium Aldenburgeris Ecclesiæ extitisse comperimus, vide-
licet, Marconem, Edwardum, Wagonem, & Eziconem, quorum tempore Slauī in
fide perstiterunt, Ecclesiæ in Slauia vbiq; erectæ sunt, monasteria virorum & mu-
lierum Deo seruentium constructa sunt plurima. Testis est Magister Adam, qui
gesta Hammēburgeris Ecclesiæ Pontificum, disertissimo † stylo conscripsit, qui
cū commemoret, Slauiam in duo de viginti pagos dispertitam, affirmat præter 20
tres, omnes ad fidem Christi conuersos.

*Series anti-
stium.*

*Adamus Hi-
storicus.
† P. testimo-
ne.*

CAPVT XV.

*Boleslaus
Chrobry
Rex Polon.
Reliquia A-
dalberti E-
piscopi in Polo-
niam trans-
lata.*

EOdē quoq; tempore Bolizlaus, Polonorū Christianissimus rex, confœderatus
cū Ottone tertio, omnē Slauiam, quæ est vltra Odoram, tributis subiecit, sed &
Russiā, & Prussos, à quib. passus est Adelbertus Episc. cuius reliquias tūc Bolizlaus
transtulit in Poloniam. Principes Slauorū, qui Winuli siue Winithi dicuntur, fue-
runt eo tēpore, Misizla, Naccon, & Sederich, sub quib. pax cōtinua fuit, & Slauī sub
tributo seruierunt. Nec prætereundum videtur, quòd idē Misizlaus, Obotritorum
Princeps, Christum palam cōfitens, sed clā persequens, sorore suam, Deo dicatam
virginē Hodicam, monasterio virginum, quod erat Mikilnburg, subtraxit, eamq; 30
cuidā Bolislaō, incestuoso sociavit coniugio: Cæteras virgines quæ ibidē repertæ
sunt, aut militib. suis nuptum tradidit, aut ad terrā Wilzorū siue Ranorū trans-
misit, sicq; monasterium illud desolatio consecuta est. Siquidē in diebus illis, per-
mittente Deo, propter peccata hominū, perturbata est apud Danos & Slauos trā-
quillitas, & pulchris diuinæ religionis incrementis, inimicus homo superfeminare
zizania conatus est. Apud Danos enim Sueinotto, filius Christianissimi regis Ha-
roldi, diabolico spiritu inflāmatas, multas aduersus patrē molitus est insidias, cupi-
ens eum quasi longæuum, & minus validum, regno priuare, & opus diuinę planta-
tionis de finibus Danorum penitus exterminare. Haroldus autem, vt supra dictum
est, primum quidē gentilis, deinde magni patris Vnni doctrina ad fidē Christi con- 40
uersus, tanta se erga Dominum deuotione exercuit, vt non surrexerit similis ei in-
ter omnes reges Danorum, qui tantā Aquilonis latitudinem, ad fidē diuinæ cogni-
tionis traxerit, & omnē terram Ecclesiis & Sacerdotibus fecerit esse insignem. Hu-
ius viri industria, in diuinis quidē rebus fuit eximia, nihilominus tamen etiam in
mundana sapientia, in his videlicet quæ ad regni gubernationem pertinere viden-
tur, adeo claruit, vt leges & iura statuerit, quæ pro authoritate viri, non solum Da-
ni, sed & Saxones adhuc hodie seruare contendunt. Concitantibus ergo his, qui
Deo seruire & pace regi detractabant, Dani vnanimi conspiratione Christianita-
tem abdicant, & statuentes impium Suein in regnum, patri eius Haroldo bellum
indicunt. Qui licet ab initio regni sui semper spem suam in Deo posuerit, vel tunc 50
maximè Domino commendauit euentum rei, non tam dolens sua pericula, quàm
filii delictum, & Ecclesiæ angustias. Cernens enim tumultum non posse sedari sine
prælio, arma sumpsit inuitus, adhortantibus his qui Domino & regi suo fidem in-
uiolatam exhibere nitebantur. Ventum est ergo ad bellum, in quo conflictu victa
est pars Haroldi, cecideruntque vulnerati multi. Ipse verò Haroldus grauiter sau-
ciatus

*Micislaus,
Naccon, Se-
derich, Sla-
uorum Wi-
nithorū dy-
nasta.*

*Micislaus,
occulit E-
thnicus.*

*Hodica.
Monasteriū
Mogalburg.
desolatum.
Suein Otto-
nis in patrē
imperas.
Haroldi re-
gis eloquium.*

*Reges, a quo
à Saxonibus
atq; Danis
observata.
Bellū civile
inter Harol-
dum & Sue-
nonem.*

† P. autem.

*Clades Ha-
roldi & sa-
gia.*

ciatus fugit ex acie, ascensaq; naui elapsus est ad ciuitatem opinatissimam Slauro-
rum, nomine Winnetam. Vbi præter spem, quia barbari erant, humanè receptus,
post aliquot dies ex eodem vulnere deficiens, in Christi confessione migravit, ad-
scribendus non solum inter Deo dignos reges, sed etiam inter gloriosos martyres. *Mors & regni anni. Sueno Apostata & tyrannus.*
Regnauit autem annis quinquaginta. Quo defuncto, Suein regno potitus, in sua
crudelitate sæuire cœpit, grauissimam in Christianos persecutionē exercens. Con-
surrexeruntque omnes iniqui in finibus Aquilonis, gaudentes vel tunc patere lo-
cum maliciæ suæ, bellis scilicet & perturbationibus, cœperuntque finitima regna
vexare terra mariq;. Primum ergo conflato nauali exercitu, remigantes mare Bri-
tannicum breui compendio, appulerunt littoribus Albiæ fluminis, vbi improuisi
10 irruentes super quietos & improuidos, vastarunt omnia maritima Hathelen, omnēq;
terram Saxonum, quæ erat super ripas Albiæ fluminis, quousque peruenirent Sta-
dium, quod est opportuna statio nauium per Albiam descendentium. Quo tristi
rumore velociter comperto, Comes Sigefridus, & Thidericus, cæteri q; nobiles,
ad quos prouinciæ tutela pertinebat, ruerunt obuiam barbaris, cum tamen essent
perpauci, constructi temporis articulo, exceperuntque hostes in memorato portu
Stadii. Facta est ergo pugna vehemētissima, in qua superatibus Danis, virtus Saxo-
num penitus est attrita. Comites ambo, cæteri q; nobiles & militares viri, qui inter-
fectioni superfuerat, vincti & catenati ad naues perducti sunt. Comes Sigefridus,
20 auxilio cuiusdam piscatoris, noctu profugit, & euasit captionem. Quamobrē bar-
bari furore correpti, omnes quos habebant in vinculis nobiliores, truncauerunt ma-
nibus & pedibus, & nare præcisa ad terram semianimes proiecerunt. Deinde quod
residuum fuit prouinciæ illius, impune prædati sunt. Altera pars piratarum, quæ per
Wirrahā subuecta, omnem illius fluminis ripam vsq; † Lestmonā vastauerat,
cum maxima captiuorum multitudine peruenerunt ad paludem Glindesmor. Vbi
cum quendam Saxonem militem captiuum facerent ducem itineris, ille perduxit
eos ad loca difficiliora paludis, in qua illi diu fatigati, facilè à Saxonibus qui insecu-
ti sunt, disiecti sunt, & perierunt ex eis xx. millia. Nomen militis, qui deduxit eos
ad inuium, fuit Herwardus, qui perenni Saxonum laude celebratur. *Barbarica Danorum sanguis. Wirra. † P. Lestmoniam. Glindesmor. Danorum clades. Herwardus.*

CAPVT XVI.

Circa idem tempus impletus est annus incarnationis verbi millesimus primus,
in quo fortissimus Imperator Otto Tertius, cum iam tertio victor Romam in-
trasset, immatura morte præuentus occubuit. Cui successit in regno † pius Henri-
cus, iustitia & sanctitate insignis, ille inquam, qui Bauenbergensem fundauit epi-
scopatū, & erga cultum Ecclesiarum amplissimæ fuit munificentia. At verò an-
no regni eius decimo, mortuus est Dux Saxonie Benno, vir omni probitate conspi-
cuus, & strenuus Ecclesiarum defensor. Cuius principatus heres factus est Bern-
hardus filius eius, licet à paterna fœlicitate diuertit. Ex illo enim tēpore, quo Dux
40 constitutus est, in hac regione nunquā cessauit discordia, & perturbatio, quoniam
Dux Henrico Imperatori rebellare ausus, totam secū ad rebellandum Cæsari mo-
uit Saxoniam. Deinde surgens in Christum, omnes Ecclesias Saxonie terruit atq;
turbauit, illas præcipuè, quæ in memorata rebellionē, ipsius maliciæ noluerunt ap-
plicari. Accessit his malis, quod idem Dux, tam paternæ quàm auitæ deuotionis,
quam erga Slauos habebant, penitus immemor, gentem Winulorum per auaritiā
crudeliter opprimens, ad necessitatem paganismi coegit. Sanè eo tempore Slauro-
rum dominio potiti sunt Theodoricus Marchio, & Dux Bernardus, illo quidem
orientalem, isto occidentalem possidente prouinciā, quorū ignauia, Slauos coe-
git fieri desertores. Rudes enim adhuc in fide gentiliū populos, quos optimi quon-
dam Principes cum magna lenitate fouerant, temperantes rigorem his quorum
50 propensius insitebant salutis, isti tanta crudelitate insectati sunt, vt excusso tādē
seruitutis iugo, libertatem suam armis defendere cogērentur. Principes Winulo-
rum erant Mistiwoi, & Mizzudrag, quorum ductu seditio inflammata est. Sermo
ergo est, & veterum narratione vulgatum, quod idem Mistiwoi, petiit sibi neptem
Ducis Bernardi, & ille promisit. Tunc idem princeps Winulorum, volens spon-
sorem. *Othonis III. mors. † D. sanctus. Henricus II. fundator Episcopatus Bamberg. Benonis D. S. mors & elogium. Bernardus Benonis F. & successor. Eiusdem gesta. Theodoricus Marchio. Mistiwoi & Mizzudragis Slauroꝝ dynasta. * D. dari in vxorem.*

*Theodoricus
Marchionis
contumelio-
sum dictum.
Indignatio
iusta ex
ignominia.*

sione dignus fieri, perrexit cū Duce in Italiā cum equitibus mille, qui omnes ferē ibidē sunt interfecti. Cūq; rediens de expeditione, pollicitam sibi mulierem expeteret, Theodoricus Marchio interceptit consiliū, consanguineam ducis nō dandam proclamans cani. Quo ille audito, cū magna indignatione recessit. Cū ergo Dux, mutato consilio, nuncios post eum direxisset, vt concupitis potiretur nuptiis, ille refertur tale dedisse responsum: Oportet quidem generosam magni Principis neptem pręstantissimo viro copulari, non verò cani dari. Magna nobis gratia pro seruitio refertur, vt iam canes, non homines iudicemur. Si ergo canis valēs fuerit, magnos morsus dabit. Et hoc dicens, reuersus est in Slauiam, & primo omnium transiuit in ciuitatem Rethre, quę est in terra Lutitorum, conuocatisq; omnibus Slauis, qui ad orientem habitant, intimauit eis illatam sibi cōtumeliam, & quia Saxonum voce Slauicane vocentur. At illi: merito hęc, inquit, pateris, qui spernens contribules tuos, excoluisti Saxones, gentem perfidam & auaram. Iura ergo nobis quòd deseras eos, & stabimus tecum. Iurauitq; eis.

Rethre.

*Bernhardus
Ducis in Ca-
sarem & Sla-
uorū in hinc
cū Christiani-
suis abie-
ctione re-
bello.
† P. Slauia.*

Postquam autē Dux Bernardus emergentibus causis, arma aduersus Cæsarem corripuit, Slauis opportunitate accepta, cōgregato exercitu, totā primò Nordalbingiam ferro & igne depopulati sunt; deinde reliquam peragrantes † Slauaniam, omnes Ecclesias incenderunt, & ad solum vsq; diruerunt: sacerdotes autem, & reliquos Ecclesiarum ministros, variis suppliciis enecantes, nullum Christianitatis vestigium trans Albiam reliquerunt.

*Odium Chri-
stiani nomi-
nis.*

*Strages in
Hamburgē-
si & Aldē-
burg.*

Apud Hāmenburg eo tempore, ac deinceps, multi ex clero & ciuib. in captiuitatē abducti sunt, plures etiam interfecti, propter odium Christianitatis. Narrat seniores Slauorum, qui omnes Barbarorum gestas res in memoria tenēt, Aldenburg ciuitatem, populatissimam de Christianis inuentam fuisse. Sexaginta ergo presbyteri, cæteris more pecudum obtruncatis, ibi ad ludibrium seruati sunt. Quorū maior loci præpositus Oddar nomen habuit. Ille ergo, cū cæteris, tali martyrio cōlumatus est, vt cute capitis in modū crucis incisa ferro, cerebrum singulis aperiretur. Deinde ligatis post terga manibus, cōfessores Dei per singulas ciuitates Slauorum tracti sunt, vsq; dum deficerent. Taliter illi spectaculum facti & Angelis & hominibus, in stadio mediū cursus exhalarunt victorem spiritum. Multa in hunc modum per diuersas Slauorum ac Nordalbingorum prouincias tunc facta memorantur, quę scriptorum penuria nunc habentur pro fabulis. Tanti deniq; in Slauia habentur martyres, vt vix possint libro comprehendi.

*Slauis quam
dix Christiani-
suis cultores.*

*Exclamatio
Christiana.*

Omnes ergo Slauis, qui inter Albiam & Odorā habitant, per annos septuaginta, & amplius, Christianitatē coluerunt, omni scilicet tempore Ottonū, taliq; modo se absciderūt à corpore Christi, & Ecclesię, cui antē cōiuncti fuerant. O verè occulta super homines Dei iudicia, qui miseretur cui vult, & quem vult, indurat. Cuius omnipotentiam mirantes, videmus eos ad Paganismū relapsos esse, qui primi crediderunt, illos autē cōuersos ad Christū, qui videbantur nouissimi. Ille ergo iudex iustus, fortis & patiens, qui olim deletis corā Israel septem gentibus Canaan, solos re-

*Bernardi D.
& Theodori
ei M. in Sla-
uos iniuria.*

*à patria.
Mistwoi de
Christiani-
simo reuersio
exilium.
Bardis.*

seruauit allophylos in quibus experiretur Israel, ille, inquam, modicā gentiliū portionē nunc indurare voluit, per quos nostra cōfunderetur perfidia. Hęc facta sunt vltimo tempore senioris Libentii Archiepiscopi, sub duce Bernardo, filio Bennois, qui populum Slauorum grauitè afflixit. Theodoricus Marchio Slauorum, cui cum commemorato eadem fuit auaricia, similis crudelitas, depulsus ab honore, & omni hęreditate, præbendarius apud Magdeburg, mala morte, vt dignus fuit, vitā finiuit. Mistwoi princeps Slauorum, circa vltima tempora poenitentia ductus, ad Dominum reuersus, cū nollet Christianitatem deserere, depulsus est à patria, fugiēsq; ad Bardos, ibidem consenuit fidelis.

CAPVT XVII.

*Series anti-
stium Al-
denburg. &
Hamburg.*

Defuncto ergo Ezicone in Aldenburg, successit Volckwardus, post quē Reginbertus. Quorū prior, Volckwardus, persecutionis tēpore Slauia pulsus, abiit in Norwegiā, ibiq; multos Domino lucratus, cū gaudio rediit Bremā. In Hāburgensi quoq; metropoli, Adeldago, qui primus in Aldēburg ordinauit episcopos, succes-

lit

fit Libentius, vir sanctitate insignis. Huius temporibus Slavi defecerunt à fide. Post hunc fuit Vnvanus, clarissimo genere oriundus, præterea diues & largus, omnibus hominibus acceptus, clero autem apprimè beneuolus. Eo ergo tempore, quo dux Bernardus, sui que complices, Cæsari Henrico rebellauit, omnibusque Saxoniarum Ecclesiis esset grauis, & infestus, illis maximè, qui erga maiestatem Imperatoriam fidelitatis suæ iura temerare nolissent, eius impetum viri dicitur Archiepiscopus Vnvanus sua magnanimitate refregisse, ut propter sapientiam & liberalitatem Episcopi cogeretur ipse Dux, ecclesiæ, cui antea aduersatus est, deinceps benignus esse in omnibus. Igitur habito Pontificis consilio, rebellis Princeps tandem flexus, apud †Schalchisburg Cæsari Henrico supplex dedit manus. Mox quoque fauente Vnvano, Slauos tributo subijciens, pacem reddidit Nordalbingis, & †matri Hammenburg. Ad cuius restaurationem venerabilis metropolitanus asseritur post cladem Slauiam, ciuitatem & Ecclesiam fecisse nouam, simul ex singulis congregationibus suis, quæ virorum essent, tres eligens Fratres, ita ut 12. fierent, qui in Hammenburg Canonica degerent conuersatione, vel qui populum conuerterent ab errore idololatriæ. Ordinauitque in Slauiam, mortuo Reginberto, Bennonem virum prudentem, qui de fratribus Hammenburgensis Ecclesiæ electus, in populo Slauorum multum prædicando fructum attulit.

*Bernhardus
D.S. aduersus
Cæs. re-
bellis.*

†D. Schal-
ckesburg.
*Eisdē recon-
ciliatus Sla-
uos pacat.*
†D. mattici
Ecclesiæ.
*Hamburgi
instauratū.*

*Benno anti-
stes Regin-
berti suc-
cessor.*

CAPVT XVIII.

† Benno magnæ deuotionis vir, cupiens diruta Aldenburgenfis sedis reedificare, perquirere cœpit de possessionibus & redditibus, quos ad ius episcopale magni Ottonis deputauerat institutio. Sed quia post excidium Aldenburgenfis ecclesiæ, primitiua instituta, & magnorum principum donationes venerant in abolitionem, & Slauorum possessioni ceslerant, memoratus Pontifex in præsentia Ducis Bernardi questus est, quòd Wagiri & Obotriti, cæteri que Slauorum populi, debita sibi negarent stipendia. Vnde principes Winulorum ad colloquium euocati sunt, & interrogatione habita, quare Pontifici legitimam subtraherent annuatim, illi prætere de cœperunt varias exactio num grauedines, expedire sibi egredi terram potius, quàm implicari maioribus vectigalium pensionibus. Consyderans ergo Dux, non posse instaurari Ecclesiastica iura secundum eam formam, qua fuerant tempore magni Ottonis, petitione adhibita, vix obtinuit, ut de qualibet domo, paupere vel diuite, per omnem Obotritorum terram, duo nummi Pontificibus soluerentur impensis. Præterea curtes illæ notissimæ, Buzu & Necenna, & cæteræ possessiones in terra Wagirorum, Episcopo restitutæ sunt rursus incolendæ. Illa verò prædia quæ fuerunt in remotiori Slauiam, quæ olim ad Aldenburgense episcopium pertinuisse antiquitas commemorat, ut est Derithsewe, Motize, Cuzin, cum attinentiis suis, episcopus Benno nullatenus per Ducem obtinere potuit, licet ad hæc requirenda sæpius enisus fuerit. Postquam autem placuit piissimo Cæsari Henrico, curiam celebrare in castro Werbene, quod est iuxta Albiam, ad experiendos animos Slauorum, venerunt omnes Principes Winulorum in præsentiam Cæsaris, seq; imperio ad bonū pacis & subiectionis obtēperaturos protestati sunt. Ibi ergo cum Aldenburgenfis Pontifex in facie Cæsaris veterem pro Ecclesiæ suæ bonis innouaret querimoniam, interrogati Principes Slauorum de possessionibus ad ius Episcopi pertinentibus, recognouerunt memoratas vrbes cū suburbiis eorū, ecclesiæ & Pōtifici debere pertinere. Præterea omnes Obotriti, Kycini, Polabi, Wagiri, & cæteri Slauorum populi, qui terminis Aldenburgenfis Ecclesiæ concluderentur, polliciti sunt dare omnem censum quem pro decima magnus Otto ecclesiasticis stipendiis deputauerat. Quorum tamen pollicitatio, plena simulatio ne & fallacia fuit. Statim enim ut Cæsar soluta curia ad alia se conuertit, nihil de promissis curauerunt. Dux quoque Saxonum Bernardus, in armis quidem strenuus, sed totus auaricia infestus, Slauos quos è vicino positos bellis siue pactionibus subegerat, tantis vectigalium pensionibus aggrauauit, † ut nec memores Dei, nec sacerdotibus ad quidquam essent beneuoli. Quamobrem Christi confessor

†P. Hic fan-
nè.
*Refert ani-
mum ad in-
stauratiōē
Episcopatus
Alden-
burg.
Bernhardus
Dux Saxon.*

*Buzn.
Necenna.*

*Prædia de-
tracta Anti-
stis Alden-
burg.*

*Conuentus
Verbenfis.*

*Slauis impe-
rio se subis-
ciunt.*

*Eorundē si-
mulata pro-
missa.*

*Bernhardi
D.S. auari-
tia.*

†D. ut Dei
& legis eius
immemo-
res etiam sa-
cerdotibus
essent infes-
ti.

*Benno despe-
rata Episco-
patus instau-
ratione Hildes-
hemum
petit.
Bernwardus
Antistes Hildes-
heimensis.*

*Mors & sepul-
tura
Bennonis.
† P. Reinertus.
Memerius et
Abelinus anti-
stites, suc-
cessores Ben-
nonis.*

*Conradus II.
Cas. bellum
sacrum ad-
uersus Sla-
uos.
Bernhardus
Ducis auaritia iterum
notata.
Videns in
Christianos
odium &
caedes.
Godescalcus,
Videns F. ex
paterna ne-
ce apostata.
Vastat Nordalbingia.
† D. Ezcho.*

*Tangitur
religione.*

*Studet paci-
ficationi.
† P. conuen-
tione.*

Benno, videns legationis suae ministerium, à Principibus seculi non solum non adiuuari, imò funditus praepediri, casto labore fatigatus, cum non inueniret vbi requiesceret pes eius, peruenit ad sanctissimum virum Berenwardum, Hildensemensem praefulum, ostendens ei angustias suas, & quaerens in tribulatione consolationem. Ille ut erat vir mitissimus, collegit hospitium, & praebuit lassio humanitatis officia, & de facultatibus ecclesiae suae suppeditauit ei vitae stipendia, quatenus ad legationis suae opus exiens, atque reuertens, inueniret stationem tutam in qua pausare posset. Eo tempore memoratus Pontifex Berenwardus, in possessione quae sibi haereditario iure prouenerat, magnam fundauit Ecclesiam, amplissimis, ut videri potest, impensis, in honore S. Michaelis archangeli, in qua etiam copiosam monachorum turmam ad seruiendum Deo aggregauit. Consummata ergo ad votum basilica, ad denunciatum dedicationi festum, conuenit immensa multitudo, vbi cum sinistrum ecclesiae latus noster Episcopus Benno dedicaret, à populo compressus & attritus, post paucos dies, morbo ingruescente, vita defunctus est, & in aquilonari eiusdem ecclesiae absida honestam obtinuit sepulturam. Huic successit Meinherus, qui suscepit benedictionem à Libentio secundo. Post hunc fuit Abelinus, ordinatus ab Alebrando Archiepiscopo.

CAPVT XIX.

IN diebus illis pax firma fuit in Slauia, eo quod Conradus, qui Henrico Pio successit in imperium, Winithos frequentibus bellis attriuerit. Verumtamen Christiana religio, & cultus domus Dei, paruim recepit incrementum, praepediente auaritia Ducis, & Saxonum, qui omnia corradentes, nec ecclesiis, nec sacerdotibus, quidquam passim sunt esse residui. Principes Slauorum, Anadrag, Gneus, & tertius Vdo, male Christianus: Vnde & propter crudelitatem suam à quodam Saxonum transfuga improbe confossus est. Filius eius Godescalcus nomine, apud Lunenburg, scholaribus erudiebatur disciplinis. Qui morte patris coperta, fide reiecit cum litteris, amneque transmissis, venit ad gentem Winitorum. Congregataque multitudine latronum, percussit in vltionem patris omnem terram Nordalbingorum, & tantas strages fecit Christianae plebis, ut crudelitas omnem modum excesserit. Nihilque remansit in Holsatorum & Sturmatorum provincia, siue eorum qui Thetmarshi dicuntur, quod manus eius effugerit, praeter notissima illa praesidia Ethelmo & Bokeldeburg: illud se quidam armati contulerant, cum mulieribus & paruulis, & substantiis quae direptioni superfuerant. Quadam ergo die cum commemoratus Princeps latrocinali more per campos & miricas ferretur, videns regionem viris & Ecclesiis quandoque refertam, vastae solitudini subiacere, exhorruit propriae crudelitatis opus, & tactus dolore cordis intrinsecus, deliberauit à nefariis coeptis tandem cohibere manus. Auulsus ergo patrum à sociis, & quasi ad insidias exiens, inopinatum offendit quendam Saxonem Christianum. Qui cum armatum eminus venientem fugeret, ille clamore sublato hortatur, ut subsistat, iurat etiam se nihil ei nociturum. Cumque vir timidus, recepta fiducia, substitisset, coepit percunctari ab eo, quis esset, aut quid nosset rumoris. At ille, ego sum, inquit, homo pauper, Holsatia genitus. Sinistros autem rumores quotidie experimur, quia princeps iste Slauorum Godeschalcus, multa mala infert populo & terrae nostrae, sitimque crudelitatis suae saturare cupit sanguine nostro. Tempus enim uero esset, ut vindex Dominus ulcisceretur iniurias nostras. Cui Godeschalcus: multum, inquit, coarguis virum illum, principem Slauorum. Reuera enim multas ille pressuras suscitauit populo & terrae vestrae, vltor paternae caedis existens magnificus. Ego autem sum vir iste, de quo nunc sermo est, & veni ut loquar tecum. Doleo enim me tantum nefas commisisse aduersus Dominum & Christicolas, & vehementer cupio redire in gratiam eorum, quibus me tanta iniuste intulisse recognosco. Accipe ergo verba mea, & reuertens ad populum tuum, annuncia eis, ut ad locum destinatum transmittant viros fideles, qui mecum clam agant de foedere, & pacis conditione. Quo facto omnem hanc turbam latronum, cum quibus magis necessitate quam voluntate detineor, tradam in manus eorum. Et haec dicens, designauit ei locum & tempus. Qui cum venisset ad praesidium, in quo Saxonum superstites cum magno timore consiltebant, nunciauit senioribus verbum istud absconditum, suggerens omnibus modis, ut transmitterent viros ad praefixum colloquij locum. At illi non intenderunt, reputantes dolum insidiis opportunum.

Post

Post aliquot itaq; dies, idem Princeps à Duce captus, & quasi princeps latro-
num in vincula coniectus est. Reputans autem Dux virum fortem, & ad arma stre-
num, vtilem sibi fore, iniit cum eo fœdus, & honorificè donatum, abire permisit.
At ille dimissus, abiit ad regem Danorum Kanutum, & mansit apud illum multis
diebus siue annis, variis bellorum exercitiis in Nortmannia siue Anglia virtutis si-
bigloriam consciscens. Vnde & filia regis honoratus est.

*Captus à
Bernhardo
Duce admī-
ratione vir-
tutis dimit-
tatur.
Militat Ca-
nuto, regi
Danorum.*

CAPVT XX.

Post mortem ergo Kanuti regis, reuersus est Godescalcus in terrā patrum suo-
rum. Et inueniens hēreditatem suam à quibusdā tyrannis inuasam, dimicare sta-
tuit, & comitante victoria, possessiones cū principatu ex integro recepit. Statimq;
ad conquirendum sibi apud Dominum gloriā & honorē animū intendens, Slauo-
rum populos, quos Christianitatis olim susceptæ obliuio iam tenebat, ad recipien-
dam credulitatis gratiam, & ad gerendum Ecclesiæ curā suscitare studuit. Et pro-
speratum est opus Dei in manibus eius, ad eò vt infinita gentilium multitudo con-
flueret ad Baptismi gratiam. Et reedificatæ sunt per vniuersam Wagirorum pro-
uinciam, nec non & Polabingorum, & Obotritorum, ecclesiæ quondam dirutæ.
Iamq; missum est in omnes prouincias pro sacerdotibus ac ministris verbi, qui ru-
des gentilium mentes doctrina fidei imbuerent. Gratulabatur itaq; fideles de no-
uellæ plantationis incremento. Factumq; est vt prouinciæ plenæ essent Ecclesiis,
Ecclesiæ verò sacerdotibus. Sed & Kycini & Circipani, & quęcunque gentes circa
Panim habitāt, receperunt gratiam fidei. Est autē Panis fluuius, in cuius ostio sita est
ciuitas Dimine. Illuc quondā portēdebat limes Aldēburgensis Parochiæ. Igitur
omnes Slauorum populi, qui ad Aldenburgensem pertinebant curā, toto tempore
quo Godescalcus superuixit, Christianam fidem deuotè tenuerunt. Sanè magnæ
deuotionis vir dicitur tanto religionis diuinæ exarsisse studio, vt sermonē exhor-
tationis ad populū frequenter in Ecclesia ipse fecerit, ea scilicet quæ ab Episcopis
vel Presbyteris mysticè dicebatur, cupiens Slauicis verbis reddere planiora. Pro-
culdubio in omni Slauia nemo vnquam surrexit potentior, & tam feruidus Chri-
stianæ religionis. Etenim si vita ei longior concederetur, omnes paganos ad Chri-
stianitatem cogere disposuit, cū ferè tertiam partem eorum cōuerterit, qui prius
sub auro eius Mistiwoi relapsi sunt ad paganismum. Tunc etiam per singulas ciui-
tates Cœnobita fiebant sanctorum virorum canonicè viuientium: item Monacho-
rum atque Sanctimonialium, sicut testantur ij, qui in Lubēke, Aldenburg, Races-
burg, † Leontio, & in aliis ciuitatib. singulas viderunt. In Magnopoli verò, quæ est
inclita Obotritorum ciuitas, tres fuisse congregationes Deo seruentiū referuntur.

*Recuperat
sua à tyran-
nis.
studet in-
staurando
Christiani-
smo.*

*Panis fl.
Demin.*

*Godescalcus
exemplū pi-
Principis.*

*Missiones
auro Gode-
scalci.
† D. Len-
stein.
Magnopolis
Mekelēburg*

CAPVT XXI.

In diebus illis factus est motus magnus in orientali prouincia Slauorum, ciuili in-
ter se bello dimicantium. Quatuor autem sunt populi eorum, qui Lutiti siue Wil-
zi dicuntur, quorum Kycinos atque Circipanos † citra Panim, Riaduros siue To-
lenzos cis Panim habitare constat. Inter hos de fortitudine & potentia valida orta
est contentio: Siquidem Riaduri siue Tolenzi, propter antiquissimam urbē & ce-
leberrimum illud sanum, in quo simulacrū Radigast ostenditur, regnare volebāt,
adscribentes sibi singularem nobilitatis honorem, eo quòd ab omnibus populis
Slauorum frequentarentur, propter responsa & annuas sacrificiorū impensiones.
Porrò Circipani atq; Kycini seruire detrectabant, imò libertatem suam armis de-
fendere statuerunt. Crescente igitur paulatim seditione, tandem peruenitur ad
prælium, vbi inter validissimas pugnas Riaduri atque Tolenzi fusi sunt. Ideo se-
cundo & tertio restauratum est prælium: item iidem ab eisdem contriti sunt. Mul-
ta millia hominum hinc & inde prostrata. Circipani & Kycini, quibus bellum ne-
cessitas indixerat, victores. Riaduri atque Tolenzi, qui pro gloria certabant, de-
iectionis suæ pudore vehementer afflicti, accerserunt in auxilium fortissimū re-
gem Danorum, & Ducem Saxonum Bernhardum, nec non & Godescalcum,
principem Obotritorum, singulos cum exercitibus suis, alueruntque tantam
multitudinem de propriis stipendiis sex hebdomadibus. Inualuitque prælium
aduersus Circipanos atque Kycinos, nec habuerunt vires resistendi, obsessi tanta

*Motus in
Slauis.
Lutici seu
Wilzi gen-
tium qua-
tuor nomē.
† P. circa.
Fanus ido-
lolicum
Radegasti.*

*Præliū ter-
reperitum.*

*Riaduri ex
Tolenzi ex-
terna accer-
sunt auxi-
lia.
Bernhardus
D. S.
Godescal-
cus.*

*Pax precio
redempta.
Profanitas
& auaritia
taxata.*

*Godescalci
elogium.*

multitudine, cæsaque est ex eis maxima multitudo, & quamplurimi in captiuitatem ducti. Ad vltimum 15. millibus Marcarum, pacem mercati sunt. Principes pecuniam inter se partiti sunt. De Christianitate nulla fuit mentio, nec honorem dederunt Deo, qui contulit eis in bello victoriam. Vnde cognosci potest Saxonum insatiabilis auaritia, qui cum inter gentes cæteras, Barbaris contiguas, præpollent armis, & vsu militiæ, semper proniores sunt tributis augmentandis, quàm animabus Domino conquirendis. Decor enim Christianitatis, sacerdotum instantia, iam dudum in Slauia conualuisset, si Saxonum auaritia non præpedisset. Prædicetur ergo & omni laude extollatur dignissimus ille Godescalcus, qui barbaris gentibus editus, munus fidei, credulitatis gratiam suę genti cum pleno dilectionis feruore reparauit. Arguantur Saxonum proceres, qui Christianis proavis geniti, & gremio sanctæ matris Ecclesiæ foti, steriles semper & inanes in opere Dei sunt inuenti.

CAPVT XXII.

*Aldeburgensis
Episcopatus.
Adalbertus
Archiepiscopus.
Hamburg.*

*Eiusdem
ambitio.*

*Ezonia
Abelino
successor.
Aristo Radesburg.
Ioannes
Megalburg.*

*Henricus III.
Cæsar.*

*Henricus III.
puer, & in
de in Imperio
turbatus.*

*Bernhardus
D. S. mors.*

*Ordulfus &
Hermannus
F. F.*

*Godescalcus
Obarritus
à suis ob
Christiani-
smum cæsus.*

*Leontium
Lenzin.
Eppo.
si fuerit
Monachus.*

Ergo temporum serie, qua misericordia Dei & virtute religiosissimi viri Godescalci, status Ecclesiæ & sacerdotii cultus in Slauia decenter viguit, defuncto Abellino Pontifice, Aldenburgensis Ecclesiæ in tres diuisa est episcopatus. Quod quidem imperiali minimè factum est institutione, sed Magni Adalberti, Hammemburgensis Archiepiscopi ad inuentionem ita ordinatum fuisse, constat. Ille enim vir magnificus & præpotens in regno, cum fortissimum Henricum Cæsarem, videlicet Conradi filium, nec non & Papam Leonem haberet propicios, atque voluntati suæ per omnia consentaneos, in omnibus Borealibus regnis, Dacie scilicet, Suediæ, Norwegiæ, functus est autoritate Archiepiscopali, & legationis Apostolicæ ministerio. Nec his contentus Patriarchatus honorem assequi voluit, eo scilicet ordine, ut infra terminos suæ parochiæ 12. statueret Episcopatus, de quibus narrare superuacaneum est, eo quod sapientibus ineptiæ quædam & deliramenta visa fuerint. Confluebant ergo in curiam eius multi sacerdotes, & religiosi, plerique etiam Episcopi, qui sedibus suis exturbati, mensæ eius erant participes. Quorum sarcina ipse alleuari cupiens, transmisit eos in latitudinem gentium, quosdam locans certis sedibus, quosdam incertis. E quibus Ezonem subrogauit Abelino in Aldenburg, Aristonem quendam à Hierosolymis venientem in Radesburg esse constituit, Ioannem in Mikilburg destinauit. Iste Ioannes peregrinationis amore Scotiam egressus, venit in Saoniam. Et clementer, ut omnes, susceptus ab Archiepiscopo, non multo post in Slauiam missus est ad Godescalcum, apud quem commoratus, illis diebus multa millia paganorum baptizasse describitur. Pax firma fuit in omni regno, quia fortissimus Cæsar Henricus, Vngaros, Boemos, Slauos, & omnia finitima regna potenti manu coercuerat. Quo translato ad superos, successit in sceptrum filius eius Henricus, puer octo annorum. Statimque ebullierunt perturbationes variæ in regno, eo quod principes, qui contentiones affectabant, contemnerent infantiam regis. Et surrexit vnusquisque aduersus proximum suum, & multiplicata sunt mala multa in terra, de prædationes, incendia, & mortes hominum. Post non multum quoque temporis mortuus est Bernardus Dux Saxonum, qui res Slavorum & Saxonum, quadraginta annis strenuè administravit. Cuius hæreditatem Ordulfus & Hermannus filii eius inter se partiti sunt. Et quidem Ordulfus Ducatum suscepit gubernandum, licet fortitudine & militiæ vsu longè à fœlicitate paterna diuerterit. Denique post mortem patris vix quinque transierunt anni, statim Slavi rebellare parantes primo omnium Godescalcum interfecerunt. Et quidem vir omni æuo memorabilis propter fidem Deo & Principibus exhibitam à barbaris occisus est, quos ipse nitebatur ad fidem conuertere. Nec dum enim completæ sunt iniquitates Amorræorum, nec venit tempus miserendi eorum. Ideo necesse fuit, ut venirent scandala, ut probati fierent manifesti. Passus est autem alter ille Machabæus in vrbe Leontio, quæ alio nomine Lenzin dicitur, 7. idus Iunii, cum Presbytero Eppone, qui super altare immolatus est, & aliis multis tam Laicis quàm clericis, qui diuersa pro Christo pertulerunt supplicia. Ansuerus Monachus, & cum

cum eo alii apud Rasesburg lapidati sunt. Idibus Iulii, passio eorum occurrit. Fertur idem Ansuerus cum ad passionem venisset, flagitasse paganos, ut prius focii, quos timebat deficere, lapidarentur. Quibus coronatis, ipse gaudens cum Stephano, genua posuit.

CAPVT XXIII.

Ioannes Episcopus senex, cum cæteris Christianis in Magnopoli, id est Mecklenburg, captus, seruabatur ad triumphum. Ille ergo pro confessione Christi fustibus cæsus. Deinde per singulas ciuitates Slauorum ductus ad ludibrium, cum à Christi nomine flecti nõ posset, truncatis manibus ac pedibus corpus eius in platea proiectum est. Caput verò defectum, quod barbari conto præfigentes in titulum victoriæ Deo suo Radigasto immolauerunt. Hæc in metropoli Slauorum Rethre gesta sunt, IIII. idus Nouembris.

Ioannes, Episcopus, Mecklenburg, magnopoli.

CAPVT XXIIII.

Filia regis Danorum, apud Mikelenburg, ciuitatem Obotritorum, nuda dimissa est cū cæteris mulieribus. Hanc enim, ut supra diximus, Godescalcus Princeps habuit vxorem, à qua & filium suscepit Henricum. Ex alia verò Buthue natus fuit, magno vterq; Slauis excidio genitus. Et Slaui quidem victoria potiti, totam Hammenburgensem prouinciam ferro & igne demoliti sunt, Sturmarii & Holfati ferè omnes aut occisi, aut in captiuitatem ducti. Castrum Hammenburg funditus excisum, & in derisionem saluatoris nostri, etiam crucees à paganis truncatæ sunt. Ipso eodémque tempore Sleswich, quæ alio nomine Heidibo dicitur, ciuitas Transalbianorum, quæ sita est in confinio regni Danici, opulentissima atque populosissima, ex improviso barbarorum incurfu funditus excisa est. Impleta est nobis prophetia, quæ ait, Domine, venerunt gentes in hæreditatem tuam, polluerunt tabernaculum sanctum tuum & reliqua, quæ propheticè deplorantur in Hierosolymitanæ vrbis excidio. Huius auctor cladis Bluffo fuisse dicitur, qui sororem habuit Godescalci, domumque reuersus & ipse obruncatus est. Itaque omnes Slaui facta conspiratione generali, ad paganismum denuò relapsi sunt, eis occisis, qui perstiterunt in fide. Dux Ordulfus in vanum sæpe contra Slauos dimicans per 12. annos, quibus patri superuixit, nullam vnquam poterat obtinere victoriam: totiënque victus à paganis, à suis etiam derisus est. Accidit autem perturbatio hæc in Slauorum prouincia, anno post incarnationem Domini millesimo sexagesimo sexto, anno regni Henrici Quarti VIII. Et vacauit sedes Aldenburgeris annis octoginta quatuor.

Mikelenburg. Vxor Godescalci exiliu. Henricus & Buthues Godescalci F.F. Hammenburg & Sleswich excisa.

Bluffo Godescalci sororius, fax belli. Slauorum à Christianismo defecio. Ordulfus Dux s. bellator infelix.

CAPVT XXV.

Postquam ergo mortuus est Godescalcus, vir bonus & cultor Dei, ad filium eius Buthue peruenit principatus eius hæreditaria successio. Timentes autem ij qui patrem eius interfecerant, ne fortè filius vltor patriæ cædis fieret, concitauerunt tumultum in populo, dicentes: Non hic dominabitur nostri, sed Cruco, filius Grini. Quid enim proderit nobis, occiso Godescalco libertatem armis acceptasse, si iste hæres principatus extiterit? Iam enim plus iste nos affliget, quàm pater. Appositusque populo Saxonum, nouis prouinciam inuoluet doloribus. Statimque conspirata manu, statuerunt Cruconem in principatum, excludis filiis Godescalci, quibus iure debebatur dominium. Quorum iunior Henricus profugit ad Danos, eo quòd regia Danorum stirpe esset oriundus. At senior Buthue declinauit ad Bardos, quærens auxilium à Saxonum principibus, quibus pater eius deuotus semper & fidelis extiterat.

Buthues, Godescalci F. et successor. P. paterne. Cruco, Grini F. tyrannus.

Buthue & Henrici fratris exiliu. Bardis Saxones. De iisdem supra cap. 16.

Qui etiã rependentes beneficiis gratiam, susceperunt pro eo prælium, multoque expeditionum fatigio restituerunt eum in locum suum. Attamen status Buthue semper erat infirmus, nec ad plenum roborari potuit, eo quòd Christiano parente natus, & amicus Principum, apud gentem suam, ut proditor li-

Buthues à Saxonibus restitutus, sed infidos experitur.

Slavorum pernicacia & Christianismi odium. bertatis haberetur. Posteam victoriam enim, qua primum Godescalco interfecto Nordalbingorum prouincia percussa est, Slaui seruitutis iugum armata manu submouerunt, tantaque animi obstinatio libertatem defendere nisi sunt, vt prius maluerint mori, quam Christianitatis titulum resumere, aut tributa soluere Saxonum Principibus. Hanc sanè contumeliam sibi met parturiuit infœlix Saxonum auaritia, qui cum adhuc virium suarum essent compotes, & crebris attollerentur victoriis, non recognouerunt, quia Domini est bellum, & ab ipso est victoria, † quando potius Slavorum gentes quas bellis aut pacationibus subegerant, tantis vectigalium pensionibus grauauerunt, vt diuinis legibus & Principum seruituti refragari amara necessitate cogerentur. Luit hanc noxam Ordulphus, ¹⁰ Saxonum Dux, qui derelictus à Deo, quamdiu patri superuixit, nullam contra Slauos victoriam consequi potuit. Vnde etiã contigit, vt filii Godescalci, qui spem suam in Duce posuerant, super baculum arundineum atque contractum innisi sunt. Defuncto Ordulpho successit in Principatum filius eius Magnus, natus de filia regis Danorum. Statimque in ipso principatus sui exordio ad subneruandos Slavorum rebelles, animum & vires intendit, exacuente eum ad id Buthue filio Godescalci. At illi vnanimiter refragari cœperunt, secuti Cruconem, filium Grini, qui erat inimicitias exercens aduersus Christianum nomen & honorem Principum. Et primum quidem Buthue prouincia pepulerunt, diripientes præfidia, in quibus confugium habebat. Videns autem se principatu extorrem, ²⁰ confugit ad Ducem Magnum, qui tunc fortè Lunenburg degebat, & allocutus est eum: Nouit excellentia tua virorum maximè, qualiter pater meus Godescalcus procurationem Slauiç prouincię ad honorem Dei, & progenitoris tui, fideliter semper intorserit, nihil prætermittens eorum, quę ad cultum Dei & fidem principum iure pertinuerint. Ego quoq; paternam æmulans modestiam, omni fide & deuotione mandatis principum obsecundaui, infinitis me obijciens periculis, vt mihi vel vacuum honoris nomen, vobis verò fructus permaneret. Qualis autem merces & me & patrem meum exceperit, neminem latet, cum illum quidem vita, me patria exemerint hostes nostri, hostes, inquã, non tantum nostri, sed etiam ³⁰ tui. Si ergo honorè tuum & salutem tuorum curare volueris, viribus & armis vtendum est. Deniq; fortuna nostra in extremo sita est, & maturadum est, ne vltra progredientes inimici, etiam Nordalbingorum prouincia abutantur. His auditis Dux respondit: Non possum hac vice ipse egredi, eo quòd detinear magnis impedimentis, sed dabo tibi Bardos, Sturmarios, Holzatos, atque Thethmarchios, quorum auxilio fretus, hostiũ impetus ad tempus excipere valeas. Ego quoq; si necesse fuerit, quantocyus subsequar. Porro dies nuptiarũ ad præsens Ducem verabat. Assumptis ergo Buthue fortissimis Bardorũ transit Albiam, & præcucurrit in terrã Wagi rorũ. Nuncii quoq; ducis percurrentes omnẽ Nordalbingorũ prouinciã, vrgebãt populũ egredi ad ferendũ auxilium Buthue, qui expugnabatur ab hostibus. At ille præierat cum sexcentis & eo amplius viris armatorum, veniensq; ad castrum Plunense, vrbe[m], præter spem, apertam, & vacuam viris reperit. Quo cum intrasset, ⁴⁰ mulier Teutonica, quæ inibi reperta fuit, locuta est ad eum: Accipe quod repererit manus tua, & festina velociter egredi, quia per dolum actũ est, vt vrbs hæc aperta & vacua custodib. dimitteretur. Audito enim introitu tuo, crastino cũ maximo exercitu Slaui redibunt, & vrbe[m] hanc obsidione cõcludent. Qui verba referentis dissimulans per noctẽ in eodẽ castro remansit. Est aut vrbs hæc, vt hodie videri potest, lacu profundissimo vndiq; inclusa, & cõmeantibus aditũ pons longissimus continuat. Crastina ergo lucescente, Slavorum infinita agmina, vrbe[m], vt vespere prædictum fuerat, obsidione vallauerunt. Prouisum autem fuerat, ne nauicula aliqua in omni insula inueniretur, per quam obsessis euadendi locus pateret. Buthue ergo ⁵⁰ cum sociis obsidionem cum magna famis difficultate sustinuit. Audito autem sinistro hoc nuncio, Holzatorum, Sturmariorum nec non Thethmarchiorum fortissimi accelerauerunt, vt vrbe[m] obsidione liberarent. Cũq; peruenissent ad riuulum, qui dicitur Strale, quiq; † determinat Saxones à Slauis, præmiserunt virum gnarum Slauiç linguæ, qui exploraret, quid Slaui agerent, aut qualiter expugnationi

gnationi vrbis instarent. Missus itaque vir ille à sociis, peruenit ad exercitum Slauorum, qui cooperuerat faciem campi, præparans diuersas machinas expugnationi opportunas. Quos etiam his verbis alloquitur: Quid facitis ô viri, oppugnantes vrbem & viros amicos Principum & Saxonum? Non vtiq; conatus iste cedit vobis in prosperum. Mandat autem vobis Dux, cæterique Principum, obsidione quantocyus discedere. Quod si non feceritis, in breui sentietis vltionem. Qui cum anxie inquirerent vbi nam esset Dux: respondit, eum in proximis adesse cum armatorum infinita multitudine. Princeps ergo Slauorum Cruco, assumptum armatorum nuncio, percunctatus est ab eo certius rei veritatem. Ad quem ille: pro seorsim nuncio, percunctatus est ab eo certius rei veritatem. Ad quem ille: *Explorator factus proditor.*
 10 quid, inquit, dabis mihi precii, si prodidero tibi ea quæ tu quæris, & fecero te com-
 potem voluntatis tuæ, super vrbe hac, & his qui sunt in ea? At ille pactus est ei xx. *Cruco.*
 marcas. Statim vbi firmata sunt promissa, dixit traditor ille Cruconi, & sociis *Aurifera fames quid non mortalia cogit Pectora?*
 eius: Dux iste, quem tu formidas, necdum transiit ripas Albiæ, detentus gra-
 uibus impedimentis: Soli Sturmarii, Holzatii, & Thetmarchi, egressi sunt cum
 breui numero*. Hos ergo facile vno verbo seducam, & faciam redire ad loca **P. virorū.*
 sua. His dictis, transiit pontem & locutus est ad Buthue & ad socios eius: Con-
 sule saluti tuæ & tuorum, qui tecum sunt, quia Saxones, in quibus tu habebas fi-
 duciam, non venient hac vice succurrere tibi. Tunc ille consternatus animo, re-
 spondit: Heu me miserum, quare deseror ab amicis? Siccine Saxones optimi, *Buthues for- tunâ suam lamētatur.*
 20 supplicem sui & auxilii indigum in tribulatione deserent? Malè delusus sum, qui
 Saxonibus bona semper fiducia innitens, nunc in extrema necessitate pessunda-
 tus sum. Ad quem ille: Venit, inquit, dissensio in populum, & tumultuantes in-
 ter se, reuersi sunt vnusquisque in domum suam. Alio ergo consilio tibi vten-
 dum est. Confusisq; taliter rebus, nuncius ad suos reuersus est: Sciscitantibus-
 que Saxonum expeditis, quidnam causæ esset, respondit dicens: Veni ad ca-
 strum, ad quod misistis me, & nullum, Dei gratia, ibi periculum est, nec vllus ob-
 sidionistimor. Quin potius vidi Buthue, & eos qui cum ipso sunt, lætos, & nil
 habentes turbulentia. Atque in hunc modum retardauit exercitum, ne obses-
 sis fierent præsidio. Factus est vir ille Buthue & sociis eius materia perditionis. Sta-
 30 tim enim vbi obsessi traditoris dolo decepti, à spe euasionis deciderunt, cœperunt
 perquirere ab hostibus, si quid pro vitæ remedio acceptare vellent. Quibus illi
 responderunt: Nos aurum & argentum à vobis non recipimus, vitam tantum &
 membrorum integritatem postulantibus præbebimus, si exeuntes ad nos, arma de-
 deritis. Hoc audito, Buthue dixit ad socios: Durus nobis, ô viri, sermo propo-
 nitur, vt exeuntes arma resignemus. Scio quidem quia deditonem fames perur-
 get. Sed si proposita nobis conditione, inermes exierimus, nihilominus pericu-
 lum subeundum erit. Fides enim Slauorum quàm sit mobilis, quàm incerta, sæ-
 pius compertum habeo. Videtur ergo mihi omnium saluti cautius esse, dilatio-
 ne adhuc, licet difficili, vitam redimere, & expectare si fortè Deus alicubi auxi-
 40 liatores nobis admittat. Contra socii renisi sunt, dicentes: Conditionem qui-
 dem, quæ nobis ab hostibus offertur, ambigam, plenamque formidinis esse fa-
 temur. Nec tamen ea abutendum est, eo quòd præsens periculum euitandi alia
 via non sit. Quid enim dilatio iuuat, vbi nemo est, qui obsidionem soluat? Atro-
 ciores autem mortem fames quàm gladius affert, meliusque est compendio vi-
 tam finire, quàm diu torqueri.

CAPVT XXVI.

Videns igitur Buthue socios animis obfirmatos ad egrediendum, iussit sibi cul-
 tiora exhiberi vestimēta, quibus indutus cum sociis egreditur. Transieruntq; *Buthues se ad deditonem com- parauit.*
 10 pontem, bini & bini, dantes arma, atque in hunc modum perducti sunt ad faciem
 Cruconis. Vbi ergo omnes præsentati sunt, mulier quædam præpotens de castro
 mandauit Cruconi, cæterisque Slauis, dicens: Perdite viros, qui se tradiderunt vo-
 bis, & nolite seruare eos, quia intulerunt maximas violentias vxoribus vestris, quæ
 derelictæ fuerant cum ipsis in vrbe, & auferte opprobrium*. His auditis, Cruco **P. nosti.*
 & socii eius statim insilierunt in eos, omnemq; multitudinem hanc interfecerunt

*Regulatur
cum Bardis
faciis.
Cruconis ty
ranni suc-
cessus.
Nordalbin-
gorū gentes.*

*†D. pleno.
Holstatorum
in Hercynia
colonia.*

in ore gladii. Et interfectus est Buthue & omne robur Bardorū coram castro Plu-
ne, in die illa pariter. Inualuitque Cruco, & prosperatum est opus in manibus eius,
obtinuitque dominium in vniuersa terra Slauorum, & attritæ sunt vires Saxo-
num, & seruiertunt Cruconi sub tributo, omnis terra videlicet Nordalbingorum,
quæ disternatur in tres populos: Holzatos, Sturmarios, Thetmarchos. Omnes
hi durissimum seruitutis iugum portauerunt omni tempore Cruconis. Et repleta
est terra latrunculis, facientibus mortes & captiones in populo Dei, & deuoraue-
runt gentes Saxonum † toto ore. In diebus illis surrexerunt de populo Holzato-
rum, amplius quàm sexcentę familiæ, transmissioque amne abierunt via longissi-
ma, quærentes sibi sedes opportunas, vbi feruorem persecutionis declinarent. 10
Veneruntq; in montes Harticos, & manserunt ibi, ipsi, & filii & nepotes eorum, vs-
que in hodiernum diem.

CAPVT XXVII.

*Turbulentū
Hericū IIII.
imperium.
Odium in
Saxones.
Otto, Dux
Saxonia.
Welfo.
Hartesberg
dux diruit.
Conspiratio
Saxonum in
Cesarem.*

*†D. repri-
mendam.
Rudolphus
Dux Suenia.*

Vnstroth fl.

*Explorato-
rum Cesari-
anorum ho-
stilis perfid-
ia.*

*Clades Sa-
xonum.
Rudolfus
Sueuus, pa-
cis seque-
ster.
Principes
Saxonum sub
fide se dede-
res in vincu-
la conici-
untur.*

Nill autem mirum, si in natione praua atque peruersa, in terra horroris & vastæ
solitudinis, sinistri casus emerferint. siquidem per omne regnum illis in dieb.
bellorum tempestates conurgebant. Regni enim gubernacula, quæ regis Henri-
ci puericia non modicè dissoluta fuerant, ipso adolente non minus inuenere peri-
culum. Statim enim vt factus est vir, & sublato pædagoگو suimet compos effectus
est, omnem gentem Saxonum atrociter persequi cœpit. Deniq; Ottoni ducatum 20
Bauariæ, quia Saxo erat, abstulit, & Welponi dedit. Post hæc ad depressionem to-
tius Saxonix, in Hartico cliuo castrum firmissimum, quod dicitur Hartesberg,
collocauit. Quamobrem irati Saxonum Principes, & in vnum cõglobati, castrum
quod ipsis propter iugum positum fuerat ad solum diruerunt. Et obfirmati sunt a-
nimi Saxonum aduersus Regem, fueruntq; eis Principes, Wizelo Magdeburgen-
sis, Bucco Haluerstadesis Episcopus, Otto Dux, Magnus Dux, Vdo Marchio, & alii
multi nobiles. Ad quorū audaciam † obtundendam rex celeriter cum exercitu ve-
nit, adiuncto sibi Sueuorum duce Rudolpho, multisque regni Principibus. Sed &
Saxones nil morati, viriliter occurrerunt in prælium, conueneruntque exercitus
iuxta flumen Vnstroth. Cũque non longè abesset pugna, factum est ex consilio 30
vtriusque partis, vt laudaretur pax vsque post biduum, sperantes bellum pace so-
piri. Saxones ergo pace delectati, statim exuerunt se armis, & diffusi sunt per lati-
tudinem campi, figentes castra, & curam corporis exequentes. Circa horam diei
nonam videntes speculatores regis, Saxones remissos, & dispersos super faciem
campi, nihilque suspicantes mali, festinantes renunciauerunt regi, quia Saxones se
præpararent ad prælium. Itaque concitatus exercitus regis, transmissio vado, irrue-
runt super quietos & inermes, prostraueruntque multa millia Saxonum in die il-
la. Cũ igitur Saxones pro tuenda libertate bellum adhuc intentarent, dux Sue-
uorum vir bonus, & amator pacis, primum regio honori, deinde Saxonum saluti
consulens, apud Saxones obtinuit, vt se in potestatem regis contraderent Princi- 40
pes eorum, Wizelo Magdeburgensis, Bucco Haluerstadenfis, Otto Dux, Magnus
Dux, Vdo Marchio, interpositis scilicet conditionibus, ne aut captiuitate graua-
rentur, aut vllam sustinerēt læsionis molestiam. Statim ergo vbi Saxones consiliis
illecti, potestati regiæ se tradiderunt, ille iussit eos arctiori custodiæ mancipari, nõ
reueritus promissionum fidem. Et contristatus est Rudolphus Dux, eo quod pro-
missa implere non potuisset.

CAPVT XXVIII.

*Custodia e-
lappi Casarē
Papa accu-
sant.
Gregorius
VII.*

Post paucos autem dies, Principes Saxonum præter voluntatem Regis, captiui-
tate absoluti, in propria reuersi sunt, nec vnquam de cetero promissionibus re- 50
gis fidem præbuerunt. Missa ergo relatione Saxonum principes ad Apostolicam
sedem conquesti sunt reuerendissimo Papæ Gregorio septimo, qualiter rex di-
uinæ legis contemptor, Ecclesiis Dei, in statuendis Episcopis, omnem Canonicæ
electionis libertatem adimeret, ponens per violentiam Episcopos quos voluisset.
Insuper quod more Nicolaitarum de vxore sua publicum fecisset prostibulum,
subijciens

subiiciens eam per vim aliorum libidini, aliâque per plurima, quę inconuenientia
 visa sunt, & auditu difficilia. Quamobrem Dominus Apostolicus, zelo iustitię per-
 motus, missis legatis, vocauit regem ad Apostolicę sedis audientiam. Qui secun-
 dam & tertiam vocationem dissimulans, ad vltimum familiarium consiliis astric-
 ctus, timentium ne regno iuste deponeretur, iuit Romam, vbi super his, vnde iuste
 pulsabatur, sese pastoris permisit arbitrio. Accepit ergo in mandatis, vt anno inte-
 gro Roma non discederet, equum non ascenderet, sed in veste humili circumi-
 ret limina Ecclesiarum, orationibus & ieiuniis reddens dignum pœnitentię fru-
 ctum. Quod rex humiliter adimplere satēgit. Videntes ergo Cardinales, & ij
 10 qui de curia sunt, quia prę timore sedis Apostolicę contremiscunt potestates, &
 curuantur ij, qui portant orbem, suggerunt Apostolico, vt transferat regnum ad
 alium virum, dicentes, indignum esse, vt talis regnet, qui de publicis conuictus
 est facinoribus. Percunctanti ergo Apostolico, quisnam in Alemania dignus es-
 set tanto culmine, designatus est Dux Sueuorum Rudolphus, quod scilicet fuerit
 vir bonus, amator pacis, & circa cultum sacerdotii & ecclesiarum optimē affectus.
 Cui Dominus Papa auream transmisit coronam * hoc versu intitulatam: Petra
 dedit Romam Petro, tibi Papa coronam. Pręcepitque Moguntino & † Colo-
 20 nienſi cæterisque Episcopis & Principibus, vt adiuuarent partes Rudolphi, & sta-
 tuerent eum in regem. Quotquot ergo receperunt verbum Domini Papę, ele-
 gerunt Rudolphum in regem, additūque sunt parti eius Saxones & Sueui. Cæ-
 teri Principum, ciuitatesque quę sunt circa Rhenum, non receperunt eum, o-
 mnēsque Francorum populi, eo quod iurassent Henrico, & iuramenta temerare
 noluisſent. Porro Henricus consistebat apud Romam mandatis obsecundans,
 ignarusque malorum quę aduersus ipsum agebantur.

*Casar pro-
pter obiecta
crimina Ro-
mam euoca-
tus.*

*Eisdē expia-
tio indicia.*

Cardinales.

*Casar dum
satisfacere
pontifici
studet ab eo-
dem exau-
diatur.*

*Rudolphus
Casar desti-
gnatus.*

**Hunc ver-
sum P. C. nō
habet. Reperitur ta-
mē in D.*

*† D. Treui-
renſi.*

*Factiones in
Imperso.*

CAPVT XXIX.

SVtrexit ergo quidam Strateburgensis Episcopus, amicissimus Regi Henrico,
 30 & velociter vadens Romam, diu quęsitum regem inuenit inter memorias mar-
 tyrum diuersantem. De cuius aduentu rex lætior effectus, cœpit percunctari
 de statu regni, aut si omnia in pace consisterent: cui ille intimauit, nouum prin-
 cipem electum, factūque opus esse, vt quantocyus Teutonicam terram reuise-
 ret, ad confortandos amicorum animos, & conatus hostiū † comprimendos.
 Cūque rex prætenderet, nequaquam sibi sine licentia sedis Apostolicę abeun-
 dum: ille respondit, Noueris certē, omne hoc conſpirationis malum, de fon-
 40 te Romanę perfidię manasse. Imò si captionem euadere voles, de vrbe tibi clan-
 culo exeundum est. Egressus ergo noctu rex exiit Italiam, firmatisque pro tem-
 pore rebus in Longobardia, venit in Teutonicam terram. Lætati que sunt de
 40 insperato aduentu Principis omnes ciuitates Rheni, & vniuersi qui fauebant
 parti eius. Congregauitque exercitum grandem, vt expugnaret Rudolphum,
 fuitque cum eo famosissimus ille Dux Godefridus, qui postea liberauit Hieru-
 salem, multique potentum. Saxonum verò atque Sueuorum exercitus erant
 cum Rudolpho. Pugnaverunt ergo reges mutuo, & victa est pars Rudolphi,
 cecideruntque Saxones & Sueui. Porro Rudolphus vulneratus in manu dex-
 tra, fugit Marcipolim, mortique iam proximus, dixit ad familiares suos. Vide-
 tis manum dexteram meam de vulnere sauciam. Hac ego iuravi Domino
 Henrico, vt non nocerem ei, nec infidiarer glorię eius. Sed iussio Apostolica,
 Pontificūque petitio, me ad id deduxit, vt iuramenti transgressor, honorem
 50 mihi indebitum vsurparem. Quis igitur finis nos exceperit, videtis, quia in manu
 vnde iuramenta violauī, mortale hoc vulnus accepi. Viderint ergo ij, qui nos ad
 hoc instigauerunt, qualiter nos duxerint, ne fortē deducti simus in præcipitium
 æternę damnationis. Et hoc dicens cum graui molestia diem clausit extre-
 mum.

*Episcopi Ara-
gentinensis
erga Casarē
fides.*

*† D. reprim-
mendos.*

*Casar in
Germaniā
reuersus se-
se armat.*

*Godefridus
Bilionens.*

*Conflictus
ad Elſtrū.
Rudolphi
clades.
Pathetica
& lamenta-
bilis oratio.*

*Tragicus
taſinus.*

*Gregorius
vii concilii
sententia dā-
natus Ponti-
ficatu de-
turbatur.
Wibertus seu
Clemēs An-
tipapa.
Cæsares in-
auguratio.*

*Schisma 25.
annorum.*

*Hermannus
contra Hen-
ricum Cæsar
designatus.
† P. Duf-
loch.
Eius filio mi-
serabilis in-
teritus.*

Tunc rex Henricus prosperis elatus successibus, grande Episcoporum collegit concilium, ibique Gregorium Papam, velut regni traditorem, & Ecclesiasticæ pacis perturbatorem, damnari fecit. Inde grandi collecta expeditione transiit in Italiam, occupansque matrem imperij Romam, multisque ciuium ibidem interfectis, fugauit inde Gregorium, potitusque ad votum vrbe & senatu, Wibertum, Rauennæ sedis Episcopum, ordinari fecit in Papam, à quo etiam benedictione percepta à populo Romano salutatus est Imperator & Augustus. Factumque est verbum hoc in laqueum magnum in Israel, siquidem ex illa die orta schisma-¹⁰ ta in Ecclesia Dei, qualia non fuerunt à diebus antiquis. Et ij quidem qui videbantur perfectiores & columnæ in domo Dei, adhaerent Gregorio, cæteri, quos aut timor aut fauor Cæsareus agebat, secuti sunt Wibertum qui & Clemens. Durauitque schisma hoc xxv. annis. Defuncto enim Gregorio successit Desiderius, post quem Urbanus, deinde Paschalis, qui omnes Imperatorem cum Papa suo, excommunicationis sententia damnauerunt, continentes se apud reges Franciæ, Siciliæ, & Hispaniæ, qui catholicam partem tueri videbantur. Saxones quoque, postquam de cæde vires recuperauerunt, statuerunt sibi regem Hermannum quendam, cognomento † Clusloch, & instaurauerunt prælium aduersus Henricum Cæsarem: cumque Saxonum nouus Princeps, secundo potitus victoria, ca-²⁰ strum quoddam victor ingrederetur, contigit miro Dei iudicio, vt porta cardinibus auulsa regem cum aliis quàm plurimis attriuerit, conatusque Saxonum etiam tunc frustratus concidit, nec adiecerunt vltra nouum creare regem, nec arma ferre aduersus Henricum Cæsarem, videntes ei regnum conseruari diuina voluntate approbante, siue permittente.

CAPVT XXXI.

*Petrus, Mo-
nachus Hi-
spanus.
† P. mundo.
Celestis e-
iusdem epi-
stola de re-
peranda ter-
ra sancta.*

*Expeditio
Hierosoly-
mitana du-
ctore Gode-
frido Bilio-
eco.*

Res digna relatu posteritatisque memoria contigit in diebus Henrici senioris nouissimis. Nam Petrus quidam genere Hispanus, professione Monachus, in-³⁰ gressus fines Romani Imperij, vocem prædicationis emisit in vniuerso † regno, adhortans populos ire Hierosolymam, pro liberatione ciuitatis sanctæ, quæ tenebatur à barbaris. Prouulit autem epistolam, quam de cælo affirmavit allatam, in qua continebatur scriptum: Quia impleta sunt tempora nationum, & liberanda esset ciuitas quæ calcabatur à gentibus. Tunc ergo vniuersarum regionum Potestates, Episcopi, Duces, præfecti, militares viri, nec non plebeij, abbates, Monachi, egressi sunt ad iter illud Hierosolymitanum sub duce fortissimo Godefrido, fretique virtutis diuinæ auxilio, Niceam, Antiochiam, multasque ciuitates à Barbaris possessas, receperunt. Inde progressi, ciuitatem sanctam de manû barbarorum liberauerunt. Et cepit deinceps pullulare in eodem loco in-⁴⁰ crementum diuinæ laudationis, & adoratur Dominus à populis terrarum, in loco vbisteterunt pedes eius.

CAPVT XXXII.

*Mors Wi-
berti.
Paschalis
Papa reno-
uat anathe-
matam Cæ-
sarem.
† P. custodib.
Cæsar exau-
ditatus.*

*† P. Hingel-
shheim.
Postulatnr
insignia im-
p. 4.
† P. tuo.*

Post dierum tempora illorum mortuus est Wibertus, qui & Clemens, & sopita sunt schismata, & redijt vniuersa Ecclesia ad Paschalem, & factum est vnum ouile & vnus pastor. Igitur vbi firmatus est Paschalis in sede, præcepit excommunicari Imperatorem ab vniuersis Episcopis, & Catholicæ Ecclesiæ † cultoribus, & eo usque sententia hæc inualuit, vt collecta generali curia, principes, Henrico diadema tollendum, & ad filium eius æquiuocum transferendum decernerent.⁵⁰ Erat autem idem iam dudum ex petitione patris designatus in Principem. Missi ergo à principibus venerunt ad regem, qui tunc fortè consistebat in corte regia † Hilgellesheim, Moguntinus, Colonienſis, Wormatiensis, & pertulerunt ad eum mandatum ex ore Principum, dicentes: Fac nobis reddi coronam, anulum & purpuram, cæteraque ad inuestituram Imperialem pertinentia, filio † eius defenda-
renda.

renda. Illo percunctante deiectionis suæ culpam, responderunt, dicentes, Quid
 quæris ea, quæ optimè nosti? Meministi qualiter vniuersa Ecclesia tui causa ma-
 ximo schismatis errore multis iam annis laborauerit, qualiter Episcopatus, Abba-
 tias, præterea omnia Ecclesiæ regimina fecisti venalia, nec fuit in constituen-
 dis Episcopis vlla legitimæ electionis facultas, sed sola pecuniæ ratio. Pro his &
 aliis causis sanxit autoritas Apostolica, fauitque principum vnanimitas, te non
 solum regno, verum etiam ecclesiastica communione priuandum. Quo contra
 rex ait: Dicitis quia spirituales dignitates precio vendiderimus, vestra quidem
 potestas est, tale nobis crimen impingere. Dic ergo ô Moguntine, dic adiura-
 tus per nomen æterni Dei, quid exegimus, aut recepimus, quando te Moguntia
 præfecimus? Tu quoque Colonienſis per fidem te contestamur, quid nobis de-
 didisti pro sede, cui nostra munificentia præſides? Illis fatentibus, nihil pecuniæ
 huius rei gratia aut oblatum aut acceptum, Rex ait, Gloria Deo, quia vel in hac
 parte fideles inuenti sumus. Certè dignitates eæ duæ præstantissimæ sunt, & ma-
 gnum quæstum Camera nostræ referre poterant. Porrò Dominus Wormatiens-
 ſis, qualis à nobis susceptus, ad quid promotus †, scilicet pietate, vel quæstu erga
 ipsum vſi fuerimus, nec vos nec ipsum latet. Condignam ergo beneficiis nostris
 rependitis gratiam? Nolite, quæſo, effici participes eorum, qui leuauerunt ma-
 nus aduersus Dominum & regem suum, & temerauerunt fidem & iuramento-
 rum sacramenta. Ecce iam defecimus, parùmque nobis viæ restat, senio & labo-
 re confectis: sustinete modicum, & nolite gloriam nostram confusione termina-
 re. Si autem nobis cedendum omnino esse dicitis, & manet fixa sententia, præ-
 figantur induciæ, statuatur dies placiti, si Curia adiudicauerit, filio nostro coro-
 nam manibus propriis resignabimus. Generalem itaque curiæ audientiam ex-
 petimus. Illis è contratio nitentibus*, se negocium pro quo missi fuerant, forti-
 ter expleturos, rex parumper auulsus ab eis, fidelium suorum participauit con-
 silio. Vidensque quia legati venissent stipati militia, & non esset locus resistendi,
 fecit sibi regiam exhiberi præparaturam, qua indutus, & in sedem receptus, lega-
 tos alloquitur dicens: Hæc quidem Imperialis honoris insignia mihi præstitit æ-
 terni regis pietas, & principum regni electio concors. Potens autem est Deus, qui
 me ad hoc culmen sua dignatione prouexit, mihi conseruare quod concesserit,
 manusque vestras à cæpto opere cohibere. Diuino enim præsidio nos enixius
 inniti oportet, omni scilicet militia & armis destitutos. Hactenus quidem exter-
 nis bellis impliciti, semper in custodiæ nostræ diligentia constitimus, omnes
 impugnationum iacturas, propitia diuinitate, partim consilio, partim virtute
 prælii euincentes. Hoc autem intestinum malum sicut nec suspectum habui-
 mus, ita nec præcauimus. Quis enim in orbe Christiano tantum nefas consur-
 gere crederet, vt iurata principi Sacramenta fideli atis irritentur, suscitetur
 filius aduersus patrem, postremo nulla beneficiis gratia, honestati reuerentia ex-
 hibebatur? Certè maiestas Imperatoria eam etiam erga hostes honestatis discipli-
 nam seruare consuevit, vt proſcribendis siue damnandis, vocationum siue indu-
 ciarum remedia non negauerit, antè præmuniens quàm feriens, prius inui-
 tans † per gratiam, quàm damnans per sententiam. At nobis contra fas, voca-
 tiones & audientia negantur. Ideoque præfocamur, ne audiamur. Quis tan-
 tam mentis alienationem à fidissimis amicis, maximè verò à Pontificibus crede-
 ret? Dominum ergo factorem Orbis vobis proponimus, vt ipsius terror vos co-
 herceat, quos pietas non reuocat. Quòd si nec Deum nec honestatem vestram
 reueremini, ecce præſentes sumus, violentiam explodere non possumus, neces-
 sarium est vim sustinere, cui refragari locus non est. Cæperunt ergo Pontifices
 hæſitare quid agerent: Magnarum enim rerum ingressus semper sunt difficiles.
 Tandem Moguntinus allocutus est socios, dicens: Quouſque trepidamus, ô socii?
 Nonne officii nostri est Regem consecrare, consecratum inuestire? Quod ergo
 Principum decreto impendere licet, eorundè autoritate tollere non licet? Quem
 meritù inuestiuimus, immeritum quare non diuestiamus? Statimq; accepto co-
 namine, regem aggressi sunt, eique coronam de capite abruperunt. Deinde sub-

Crimina obiecta.

Purgatio, cum iustis petitione.

† P. ſi.

*Indigna Episcopis pernicata. *P. & dicentibus.*

Pathetica Caſoratio.

† P. ad.

Tragicus conatus.

latum de sede, purpura, cæterisque quæ ad sacram inuestituram pertinent, funditus exuerunt. Tunc Rex confusione circumdatus, ait ad eos: Videat Dominus & iudicet, quia iniquè agitis contra me. Ego quidem luo peccata adolescentiæ meæ, recipiens à Domino stateram æqui ponderis, ignominiam & confusionem, quantam nemo regum, qui ante me fuerunt, sustinuisse dinoscitur. Non vos tamen ideo immunes à peccatis, qui leuastis manus aduersus Dominum vestrum, & præuaricati estis iusiurandum quod iurastis: Videat Dominus & ulciscatur in vos, Deus, inquam, ultionum Dominus. Non confurgatis neque crescatis, neque prosperetur honor vester, sitque portio vestra cum eo, qui tradidit Christum Dominum. At illi obturantes aures suas, perrexerunt ad filium, deferentes ei Imperialia, firmanτέςque eum in regnum. 10

*Cæsar ex-
auctoratus in
aduersarios
dare.*

CAPVT XXXIII.

*Fuga metru
filii.* **S**Utrexit ergo filius aduersus patrem, & expulit eum à regno: ille fugiens à facie filii sui, peruenit ad Ducatum, qui dicitur Linthburg, pergens & accelerans, vt euaderet manus quærentium animam ipsius. Erat autem in regione illa Princeps nobilis, quem Cæsar, adhuc sui compos, ducatu de Linthburg destituerat, & alii dederat. Accidit ergo, vt idem princeps fortè venationi deditus esset prope viam, cùm Cæsar transiret, comitatus viris nouem, animaduertitque, quia fugeret a facie filii sui. Iam enim aliquid auditum fuerat. Sedensque in equo, assumptis militibus insecutus est regem velocius. Quem videns Cæsar, & reputans hostem, cœpit metuere de vita, & exclamans voce magna cœpit postulare veniam. At ille *: Malè, inquit, Domine erga me meruistis, qui supplicanti quondam omnem negastis gratiam, & abstulistis mihi ducatum meum. Hoc est, ait Cæsar, quod nunc luo, quia filius meus surrexit contra me, & depulsus sum ab omni honore meo. Videns ergo Princeps ille regem desolatum, in seratione commotus, ait ad eum: Licet quidem potestate vestra in me abusu fueritis, Deus tamen nouit, quia † magna super vos pœnitentia mouear. Impietas enim maxima aduersum vos commissa est, ab eis maxime, apud quos pius & beneficus semper extitistis. Quid ergo vobis videtur, éstne vobis inter Principes aliquis * relictus? 20

Comitatus.

Beneuolentiam hoste.

**D. regem
agnoscens.*

*†D. ex corde
cõpator.*

**D. auxilia-
tor.*

Colonia.

Leodium.

Cæsar in armis.

Pietas in filium.

Prælium secundum.

Cæsar iterato prælio victus, capus, eo indignis sine habi.

Cùmque Cæsar diceret se ignorare, eo quòd necdum esset tentatum, ille ait: Potens est Deus adhuc refarcire honorem vestrum, eo quòd iniquè actum sit aduersus vos. Facite ergo, quod suadeo, ascendite urbem hanc, & habete corporis fessi curam, mittamúsque ad regiones & ciuitates, tentare, si possimus alicubi inuenire auxilium. Forsitan enim non ex toto defecit iustitia à filiis hominum. Nec mora, misit circumquaque pro militibus, collegitque quasi octingentos loricatedos, assumptumque Cæsarem perduxit in ciuitatem magnam, Coloniam. Colonienfes verò receperunt eum. Quod cùm audisset filius, venit cum exercitu grandi, & obsedit Coloniam. Cùmque obsidio vehementer cresceret, Cæsar timens ciuitati, noctu elapsus fugit Leodium. Et conuenerunt illic ad eum omnes viri constantes, & quorum corda miseratio tetigerat. Perspectoque auxiliorum numero, dimicare statuit. Quem cùm filius persequeretur in manu graui, ille egressus est in occursum eius ad aquas Mosanas. Rogauitque Principes & omne robur exercitus sui, dicens, Si fortissimus Deus nos hodie adiuuerit in prælio, factique fuerimus in conflictu superiores, seruate mihi filium meum, & nolite interficere eum. Commissum est ergo prælium, & præualens pater fugauit filium trans pontem, multique illic occisi gladio, plures aquis præfocati sunt. Rursus instauratum est prælium, & Cæsar senior victus, conclusus, comprehensus est. Quantas autem contumelias, quanta opprobria vir iste magnificus in illis diebus pertulerit, sicut relatu difficile, ita auditu lamentabile est. Insultabant ei amici, illudebant illi nihilominus inimici. Denique, vt aiunt, pauperculus quidam, sed literatus, coram omnibus adorsus est eum dicens: Inueterate dierum malorum, nunc venerunt peccata tua, quæ prius operabar, iudicans 30

dicans iudicia iniusta, opprimens iustum & dimittens noxium. Cui cum astantes irascerentur, viri scilicet senfati, Cæsar compescuit eos dicens, Nolite, quæso, irasci in eum. Ecce filius meus, qui egressus est de utero meo, quærit animam meam, quanto magis alienus? Sinite eum ut maledicat, quia voluntas Dei est. Erat autem illic Episcopus Spirensis, Cæsari quondam dilectissimus: nam & templum ingens Dei genitrici apud Spiram construxerat. Præterea civitatem & Episcopum decenter promouerat. Dixit ergo Cæsar ad amicum suum Episcopum de Spira: Ecce destitutus regno, decidi à spe, nihilque mihi vtilius est, quam renunciare militiæ. Da ergo mihi præbendam apud Spiram, ut sim famulus Domini meæ Dei genitricis, cui deuotus semper extiti. Noui enim literas, & possum adhuc subseruire choro. Ad quem ille: per matrem, inquit, Domini, non faciam tibi quod petis. Tunc Cæsar suspirans & illacrymans ad circumstantes ait, Miseremini mei, miseremini mei vos saltem amici mei, quia manus Domini tetigit me. Mortuus est autem eo tempore Leodii, stetitque corpus eius inhumatum in capella quadam deserta quinque annis. Tanta enim seueritate Dominus Papa & cæteri aduersarii eius in ipsum vlti sunt, ut mortuum vel humari non sinerent. O magna Dei iudicia, quæ completa sunt in tam præpotenti viro. Sperandum autem quòd caminus ille tribulationis decoxerit in eo scoriam, tulerit rubiginem: quoties enim in præsentem iudicamur, à Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur. Fuit autem Ecclesiis admodum bonus, his videlicet quas sibi fideles persensit. Porro Romanum antistitem Gregorium & cæteros infidiatores honoris sui, sicut infestos habuit, ita etiam infestare studuit. Impulit eum ad hoc, ut multi dicunt, grauis necessitas. Quis enim vel minimam honoris sui iacturam æquanimiter ferat? Legimus autem, quia multi peccauerunt, quibus tamen subuentum est pœnitentiæ remedio. Certè Dauid peccans & pœnitens, Rex & Propheta permanfit. Rex autem Henricus ad vestigia Apostolorum iacens, orans, ac pœnitens, gratis pessundatus est, nec inuenit tempore gratiæ, quod ille obtinuit duro legis tempore. Sed disputauerint de his qui scierint, vel auferint. Vnum hoc scire licet, quia Romana sedes adhuc hodie luit factum illud. A tempore enim illo, quotquot regnant de stirpe illa, omnibus modis nituntur humiliare Ecclesias, ne resumant vires consurgendi aduersus Reges, nec inferre quæ intulerunt patribus eorum. Regnauit autem Henricus iunior pro patre suo, sicutq; concordia inter regnum & sacerdotium, sed non multo tempore. Nam nec ipse prosperatus est in omni vita sua, irretitus similiter ut pater eius à sede Apostolica. De quibus suo loco dicendum est. His ergo de perturbationibus Imperii, & variis Saxonum bellis necessariò prælibatis, eo quòd Slauis causam defensionis vel maximam præbuerint, iam nunc redeundum est ad historiam Slavorum, vnde longius digressus sum.

Æquanimitas.

† P. Episcopium.

Spirensis à Sophia.

Iob. 19. Cæsaris mors, & de negata inhumatio. Exclamatio.

Cæsaris in Ecclesiis beneficentia. Excusatio auctoris.

Talio.

Henricus v. Cæsar.

CAPVT XXXIII.

Factum est autem, postquam Cruco Slavorum princeps, & Christiani nominis persecutor, confectus est senio, Henricus filius Godescalci egressus est Dacia, & reuersus est in terram patrum suorum. Cui cum Cruco introitum præcluderet omnem, ille collecto de Danis simul atque Slauis * nauium numero, percussit Aldenburg, & omnem maritimam Slavorum prouinciam, duxitque de eis infinitam prædam. Et cum hoc secundò & tertio fecisset, factus est timor magnus omnibus Slavorum populis, insulas & littus maris habitantibus, adeo ut ipse Cruco præter spem Henricum ad pacis conditionem admitteret, & concesso introitu, villas ei opportunas ad habitandum concederet. Nec tamen hoc egit syncera intentione: virum enim iuuenem, fortem, & bellicosum, quem vinequibat, fraude opprimere gestiebat. Vnde etiam per interstitia temporum accuratis conuiujs animum eius explorabat, pertentans opportunum in-

*Cruco ab Henrico, Godescalci F. incursionibus vexatus. * D. magno.*

Insidiosè cū hoste paciscatur.

Slauina & vxor suadet hosti.
 † D. præmunuit.
Cruconis caedes.
Henricus & vxore & fratrib. Cruconis potius.
 † P. in terra.
Iurat in Verba Magni Ducis Saxo.
Associat sibi Nordalbingos.
 fidiis locum. At illi ad cauendum nec consilium nec doli deerant. Nam Domina Slauina, vxor Cruconis, sæpius illum † præmunuit, denunciatis insidiis. Denique marito iam verulo infensa, Henrico, si possibile foret, nubere affectabat. Vnde etiam instinctu eiusdem fœminæ, Henricus inuitauit Cruconem ad conuiuium, quem multa potione temulentum, cum æstuarium, in quo bibebant, incuruus exiret, Danus quidam de seruis securi percussit, & vno ictu caput amputauit. Et accepit Henricus Slauinam in vxorem, & obtinuit principatum † & terram. Occupauitque munitiones, quas antè habuit Cruco, & reddidit hostibus suis vltionem. Accessit etiam ad Ducem Magnum, eo quod cognatus eius esset, & magnificatus est apud eum, fecitque ei iuramentum fidelitatis ac subiectionis. Sed & Nordalbingorum populos, quos Cruco vehementer attriuerat, iste conuocauit in vnum, & iniit cum eis pactum firmissimum, nulla bellorum tempestate conuellendum. Et lætati sunt Holzatenfes, necnon Sturmarii, cæterique Saxones, Slauis contigui, eo quod corruisset hostis eorum maximus, qui tradidisset eos in mortem & in captionem, & in exterminium, & surrexisset pro eo princeps nouus, qui diligeret salutem Israel. Seruieruntque ei ex animo properantes cum eo ad varia bellorum pericula, parati cum eo aut viuere aut mori fortiter. Audientes ergo vniuersi Slauorum populi, ij videlicet, qui habitabant ad orientem & Austrum, quod surrexisset inter eos Princeps qui dicat subiacendum Christianis legibus, & tributa Principibus soluenda, vehementer indignati sunt, conueneruntque omnes vna voluntate & eadem sententia, vt pugnarent aduersus Henricum, & statuerunt in locum eius, qui erat Christicolis oppositus omni tempore. Nunciatumque est Henrico, quia egressus est Slauorum exercitus ad destruendum eum, & statim direxit nuncios ad accersendum Ducem Magnum, & fortissimos Bardorum, Holzatorum, Sturmariorum atque Thetmarchorum, qui omnes occurrerunt prompto animo & voluntario corde. Et progressi sunt in terram Polaborum in campum, qui dicitur † Zenilowe, vbi exercitus hostilis erat diffusus super latitudinem terræ. Videns ergo Magnus, quia exercitus Slauorum grandis esset, & armis instructus, timuit congregari. Protractumque est bellum à mane vsque ad vesperam, eo quod internuncii tentarent pugnam conditionibus dirimere, Dux quoque expectaret auxilium militum, quos superuenturos sperabat. Factum est autem circa occasum solis, & ecce speculator ducis nunciat militiam armis instructam eminus accedentem, quibus visis Dux lætatus est. Saxonibus augefcunt animi, sublatoque clamore aggressi sunt prælium. Et perrupta est acies Slauorum, disiectique per fugas, occisi sunt in ore gladii. Et facta est victoria illa Saxonum celebris, & recordatione digna, eo quod adfuit dominus credentibus in se, & concluderit multitudinem in manu paucorum. Referunt ij, quorum patres interfuerunt, quia solis splendor iam occumbentis, obiectos Slauorum oculos in congressu aded obtuderit, vt præ lumine nihil videre potuissent, fortissimo Deo hostibus suis, in minimo, maximum præbente offendiculum. Seruieruntque à die illa omnes illæ orientalium Slauorum nationes Henrico sub tributo, factusque est apud Slauorum gentes notissimus, in his quæ ad honestatem & pacis bonum pertinent nobiliter clarens. Præcepitque Slauorum populo, vt coleret vir agrum suum, & exerceret laborem vtilem & commodum, extirpauitque latrunculos & viros desertores de terra. Et exierunt Nordalbingorum populi de munitionibus, in quibus inclusi tenebantur, propter timores bellorum, & reuersi sunt vnusquisque in villam & possessionem suam, & reedificatæ domus & Ecclesiæ, bellorum tempestatibus dudum dirutæ. Porrò in vniuersa Slauia necdum erat Ecclesiæ vel sacerdos, nisi in vrbe tantum, quæ nunc vetus Lubjka dicitur, eo quod Henricus cum familia sua sæpius illic moraretur.

Populare in Henricum bellum.

Magnus D. S. & Nordalbingi Henrici auxiliarii.
 † p. Suuilo-
 vve.
 Zenilowe.
 Magni D. prouidat cum etatio.

Victoria.

Cæleste auxilium.

Henrici apud populares gloria.
 Laudabilis resp. administratio.

Vetus Lubjka.

CAPVT XXXVI.

Mortuus est post hæc Dux Saxoniz Magnus, & dedit Cæsar Ducatum Luder-
 ro Comiti, eo quòd Magnus non haberet † filium sed filias. Quarum vna Ei-
 like nomine nupsit Ottoni Comiti *, genuitque ei Adalbertum Marchionem, co-
 gnomento Vrsum. Altera verò filiarum Wulffildis nomine, data est Duci Baua-
 riz Catulo, quæ peperit ei Henricum Leonem. Luder autem obtinuit ducatum
 Saxoniz, & gubernauit cum modestia tam Slauos quàm Saxones. Accidit autem
 10 in diebus illis, vt latrunculi Slaui venirent in Sturmariam, & tollerent præ-
 dam de iumentis, & captiones hominum prope ciuitatem Hammenburg. Ad vo-
 cem autem clamoris surrexit comes prouinciæ illius, Godefridus, cum aliquan-
 tis ciuium de Hammenburg, & persecutus est latrones. Sentiens autem quia multi
 essent, substitit aliquantisper, donec veniret ei maius auxilium. Præteriens ergo
 rusticus quidam, cuius vxor & filii captiui ducebantur, increpauit Comitem di-
 cens, Quid trepidas ô virorum vilissime? habes cor muliebre, non virile. Certè si
 videres vxorem tuam & filios abduci sicut meos, non subsisteres. Propera, festi-
 na, libera captiuitatem, si de cætero in terra honorari volueris. His verbis irrita-
 tus Comes, abiit velociter sequens hostes. At illi posuerant post se insidias, & cum
 20 præteriret Comes cum paucis, surrexerunt insidiæ de locis suis, percusserunt-
 que Comitem, & cum eo viros quasi viginti, & abierunt via sua, cum præda
 quam rapuerant. Prouinciales pariter insequentes, inuenerunt Comitem inter-
 fectum, caput verò eius non reppererunt, eo quòd defectum Slaui illud secum
 duxissent. Quod postmodum multo precio redemptum, in patriis reconditum
 est sepulchris.

Mors M. Du-
 cis Saxon.
 Luderus, be-
 neficio Cæsa-
 ris, eiusdem
 successor.
 † P. filios.
 Ellice.
 * P. de Bal-
 lenstede.
 Wulffildis.
 Slauiorum in
 Sturmariâ
 incursiones.
 Godefridus
 Comes.

Agricola in
 portuna con-
 fidentia.

Godefridi
 cades.

CAPVT XXXVII.

Comitiam vacantem dedit Luderus Dux nobili viro Adolfo de Scowen-
 30 burg. Fuitque pax inter Adolphum Comitem, & principem Slauium
 Henricum. Quodam ergo tempore cum Henricus resideret in vrbe Lube-
 ke, ecce improuisus superuenit exercitus Rugianorum siue Ranorum, subue-
 ctique per alueum Trabenzæ, urbem nauibus circumdederunt. Sunt autem
 Rani, qui ab aliis † Rimi appellantur, populi crudeles, habitantes in corde ma-
 ris, idololatriæ supra modum dediti, primatum præferentes in omni Slaui-
 rum natione, habentes regem, & fanum celeberrimum. Vnde etiam pro-
 pter specialem fani illius cultum, primum venerationis locum obtinent, & cum
 multis iugum imponant, ipsi nullius iugum patiuntur, eo quòd inaccessiblei-
 40 bus sint propter difficultatem locorum. Gentes quas armis subegerint, fano
 suo censuales faciunt. Maior flaminis quàm regis veneratio apud ipsos est: qua
 fors ostendit, exercitum dirigunt. Victores aurum & argentum in ararium
 Dei sui conferunt, cætera inter se partiuntur. Hi ergo dominationis libidine
 prouocati, venerunt Lubeke, veluti possessuri omnem Wagirensium & Nord-
 albingorum prouinciam. Videns autem Henricus improuisum obsidionis ma-
 lum, dixit ad principem militiæ suæ: Consulendum est saluti nostræ, & virorum
 qui nobiscum sunt, & necessarium mihi videtur vt exeam ad contrahenda au-
 xilia, si fortè possim urbem obsidione liberare. Esto ergo vir fortis, & conforta
 bellatores qui in hac vrbe sunt, & seruate mihi urbem vsq; in diem quartum. Tunc
 enim vita comite, apparebo super montem illum. Et elapsus noctu cum duo-
 50 bus viris, venit in terram Holfatorum, nunciatus eis imminens periculum. At
 illi in vnum conglobati, occurrerunt cum eo ad prælium, veneruntque pro-
 pe munitionem, quæ expugnabatur ab hostibus. Et collocauit Henricus socios
 in latibus, præcepitque eis in silentio esse, ne fortè hostes audirent vocem
 multitudinis, aut hinnitum equi. Auulsusque à sociis, vno tantum contentus

Adulfus
 Schawmbur-
 gius Gode-
 fridi succes-
 sor.
 Henricus
 Obotritus.
 Lubeca.
 Rugiani ii-
 dem qui Ra-
 ni & Rimi.
 Eorundem
 sedes.
 † P. Rimi.
 Religio idola-
 lolatrica.
 Dignitas
 inter popu-
 lares.
 Veneratio
 erga sacera-
 dotes.
 Cupiditas
 dominandi.
 Henrici Obo-
 tritis magna
 nimitas.

Fuga no-
 cturna.

Auxilia.

Fides erga
 suos.

feruo, venit ad locum, quem præfixerat, vnde videri posset ab vrbe. Cuius faciem præfectus vrbis callidè obseruans, ostendit eum amicis, quorum animi consternati erant. Nam fama pertulerat ad eos, quòd Henricus nocte qua egressus est, captus esset ab hostibus. Contemplatus ergo Henricus suorum periculum, & obsidionis feruorem, reuersus est ad socios, dissimulatòque itinere, circumduxit exercitum per viam maris, vsque ad ostium Trabenzæ, descenditque per viam, qua Slauorum equites descendere debebant. Vbi ergo Rani viderunt multitudinem per iter maris descendentem, putabant equites suos esse, exieruntque de nauibus in occursum eis cum gaudio & plausu. At illi sublato clamore in oratione & hymnis, insiluerunt in hostes subito, & perterritos inopinato casu, ad naues vsque propulerunt. Et facta est ruina magna in exercitu Ranorum in die illa, cecideruntque interfecti coram castro Lubeke, nec fuit minor numerus eorum, qui aquis præfocati sunt, quàm occisorum gladio. Feceruntque tumulum magnum, in quo proiecerunt corpora mortuorum, & in monumentum victoriæ, vocatus est tumulus ille, Raniberg, vsque in hodiernum diem. Magnificatúsque est Dominus Deus in manu Christianorum in die illa, statueruntque vt dies Calendarum Augusti celebretur omnibus annis, in signum & recordationem, quòd percusserit Dominus Ranos in conspectu plebis suæ. Seruieruntque Ranorum populi Henrico sub tributo, quemadmodum Wagiri, Polabi, Obotriti, Kycini, Circipani, Lutici, Pomerani, & vniuersæ Slauorum nationes que sunt inter Albiam, & mare Balticum, & longissimo tractu portenduntur vsque ad terram Polonorum. Super omnes hos imperauit Henricus, vocatúsque est rex in omni Slauorum & Nordalbingorum prouincia.

CAPVT XXXVIII.

Brizani. Stoderani. **C**um ergo vice quadam Brizanorum & Stoderanorum populi, hi videlicet qui Havelberg & Brandenburg habitant, rebellare pararent, visum fuit Henrico, armis aduersus eos vtendum, ne fortè duarum gentium insolentia toti Orienti rebellionis materiam parturiret. Perrexit ergo cum amicissimis suis Nordalbingorum armatis, peragransque Slauorum prouinciam, cum ingenti periculo venit Havelberg, eamque obsidione vallauit. Præcepitque omni Obotritorum populo, vt descenderent ad expugnationem vrbis, & creuit obsidio in dies & menses. Interea perlatum est ad Mistue, filium Henrici, quòd gens quædam foret è vicino, fertilis omnibus bonis, habitatorésque eius quieti, & nullius turbulentia suspecti. Porrò Slauilli dicti sunt Lini, siue Linoges. Assumpsitque secum ducentos Saxonum, & trecentos Slauorum, omnes electos, & abiit inconsulto patre, iter bidui, per angustias nemorum, & difficultates aquarum, & paludis maximæ, irruitque super securos & improvidos, & duxit ex eis infinitam prædam, & captiuitatem hominum, abieruntque onusti. Cùmque maturantes reditum, difficiliora paludis transirent, ecce circumiacentium locorum incolæ pariter conglobati, ad pugnam prouunt, volentes captiuitatem liberare. Videntes ergo ij qui erant cum Mistue, se immensa multitudine hostium circumfusos, viamque ferro aperendam, adhortati sunt se mutuo, totis que viribus enisi, omnem obsistentium multitudinem peremerunt in ore gladii, præterea Principem eorum captiuum secum abduxerunt, veneruntque ad Henricum & exercitum, qui erat in obsidione, cum salute victoriam & diuitias maximas reportantes. Post paucos autem dies Brizani, cæteri que rebelles, pacem postulauerunt, datis obsidibus, quos Henricus voluisset. Atque in hunc modum sedatis rebellibus, Henricus ad sua reuersus est, Nordalbingorum quoque populi ad sedes suas reuersi sunt.

CAPVT XXXIX.

†D. filiorū.
Woldemarus,
Henrici
F. à Rugianis
peremi.

Accidit post hæc, vt vnus † filius Henrici, Woldemarus nomine, occideretur à Ranis.

Ranis. Quamobrem pater dolore pariter & ira permotus, omnem animum intendit ad rependendam talionem. Misitque nuncios in vniuersas Slauorum provincias, ad contrahenda auxilia, conueneruntque omnes pari voluntate, eademque sententia, vt parentent iussionibus regis, expugnaréntque Ranos, & fuerunt innumerabiles, vt arena maris. Ne his contentus, misit ad accersendos Saxones, eos scilicet qui de Holsatia & Sturmaria sunt, commonens eos priuatæ amicitia. Et secuti sunt eum pleno corde, numero quasi mille sexcenti. Transitóque flumine Trabena, abierunt per longissimos fines Polaborum, & eorum qui dicuntur Obotriti, quousque peruenirent ad Panim fluuium. Quo transmissó, duxerunt iter ad urbem, quæ dicitur Woligast, apud urbaniores vocatur Iulia Augusta, propter urbis conditorem Iulium Cæsarem. Illic inuenerunt Henricum expectantem eos. Et pernoctauerunt ibi, figentes castra non longè à mari. Mane autem facto, conuocans Henricus populum in concionem, allocutus est eos, dicens: Magna vobis, ô viri, debetur gratia, qui ad ostensionem beneuolentiæ vestræ & fidei inuictæ, longius venistis, laturo nobis opem contra hostes sæuissimos. Sæpius quidem accepi gustum audaciæ vestræ, & fidelitatis experientiam, quæ in diuersis periculis mihi frequens lucrum, vobis gloriam parturisse dinoscitur: & nihil ita elucet, sicut huius deuotionis exhibitio, semper memoriter retinenda, semper omni studio promerenda. Notum ergo vobis cupio, quòd Rani, ad quos modò tendimus, directis ad me nocte nunciis, ducentis Marcis pacem obtinere quærunt. Super hac re nihil mihi sine vestro consilio definiendum est: si decreueritis acceptandum, acceptabo; si recusandum, recusabo. Ad quod responderunt Saxones, dicentes: Nos quidem, ô Princeps, licet numero paucissimus, honoris tamen atque virtutis cupidi, gloriam, pro quæstu maximo duximus. Ranos ergo, qui filium tuum occiderunt, pro ducentis Marcis in gratiam recipiendos nostro consilio dicis? Reuera nomini tuo magno condignam satisfactio. Absit à nobis talis iniuria, vt vnquam factó huic assentiamur. Nec enim ideo vxores, filios, denique patrias sedes reliquimus, vt hostibus cauillationem, & filiis nostris opprobrium sempiternum hæreditemus. Quin potius perge vt cœpisti, transi mare, vt ere ponte quem strauit tibi bonus artifex, ad moue inimicis tuis manus. Videbis gloriosam mortem nobis esse maximo lucro. His adhortationibus animatus Princeps, mouit castra de loco illo, & perrexit ad mare. Tractus autem ille maris contractior, & qui visu traijci potest, eo tempore stratus erat glacie firmissima, propter rigorem hyemis. Statimque vbi transmissis syluis & arundinetis, venerunt super mare, ecce illic agmina Slauorum de vniuersis provinciis, diffusa erant super faciem maris, distincta per vexilla & cuneos, expectantia iussionem regis. Eratque exercitus ille grandis valde. Omnibus ergo cautè & ordinatè per singulas acies consistentibus soli duces egressi sunt ad salutandum regem, & exercitum peregrinum, & pronis vultibus adorauerunt. Quos resalutans Henricus, & adhortans, cœpit percontari de itinere, & qui nam in processu deberent esse primi. Singulis autem ducibus certatim se offerentibus, responderunt Saxones, dicentes, Nostri iuris esse dinoscitur, vt ad bella procedentium nos primi, redeuntium nouissimi inueniamur. Legem ergo à patribus traditam, & hætenus possessam, hoc etiam loco minimè negligendam arbitramur. Et annuit eis Rex. Licet enim Slauorum multus esset numerus, Henricus tamen se non credebat eis, eo quòd ipse nosset omnes. Leuatis ergo signis, Saxones præierunt in fronte, cætera Slauorum agmina suis ordinibus subsecuta sunt. Et tota die ambulantes in glacie & niue multâ, circa nonam tandem apparuerunt in terra Rugianorum. Statimque villæ littori contiguæ, inflammatæ sunt. Dixit autem Henricus ad socios: Quis ibit ex nobis speculari, vbi sit exercitus Ranorum. Videtur enim mihi quasi videam eminus multitudinem appropinquantem nobis. Misus ergo cum aliquantis Slauis, Saxonum speculator, in momento reuersus est, nuncians hostes adesse. † Dixitque ad socios, Memento ô viri

*In eodém
Henrici ex-
peditio.*

*Auxilia Sa-
xonum.*

Trabena.

*Woligast ele-
gantioribus
Iulia Au-
gusta.*

*Henrici ad
Saxones mi-
litaris con-
cilio.*

*Responsum
Saxonum.*

*Slauorum
auxilia.*

*Saxones è
maiorū in-
stitutis pri-
mū in agmē
nelocum de-
poscunt.*

*Iter in gla-
cia.*

*Speculator
Saxo, eiusq;
ad Sciriæ
cohortatio.
† D. Henricus
autem
dixit.*

vnde venistis & vbi consistitis, ecce mensa posita est ad quam æquo animo nobis accedendum est, nec est locus subterfugij, quin oporteat nos participari deliciis eius. Ecce mari vndique conclusi sumus, hostes ante nos, hostes post nos, periitque à nobis fugæ præsidium. Confortamini ergo in Domino Deo excelso, & estote viri bellatores, quia vnum è duobus restat, aut vincere aut mori fortiter.

*Rugiani pro
ce & precio
pacem re-
dimunt.*

** D. Henricus.*

Carent moneta.

** P. pecunia.*

Iterata Henrici sed irrita in Rugia nos expeditio.

Instruxit ergo Henricus aciem, ipse constitutus in fronte cum robustissimis Saxonum. Videntes ergo Rugiani imperum viri, timuerunt timore magno, miseruntque flaminem suum, qui cum ipso de pace componeret. Primo ergo quadringentas, deinde octingentas Marcas obtulit. Cùmque exercitus remurmuraret indignans, vrgerentque aciem ad congressum, corruit ille ad pedes principis dicens: Ne irascatur Dominus noster super seruos suos. Ecce terra in conspectu tuo est, vt ere ea vt libet, omnes in manu tua sumus, quicquid imposueris feremus. Quatuor ergo millibus & quadringentis Marcis pacem indempti sunt, acceptisque obsidibus in terram suam reuersus est, dimisitque exercitum vnumquenque in sua. Misit autem nuncios in terram Rugianorum ad suscipiendam pecuniam quam promiserant. Porro apud Ranos non habetur moneta, nec est in comparandis rebus consuetudo numorum, sed quicquid in foro mercari volueris, panno lineo comparabis. Aurum & argentum quod fortè per rapinas & captiones hominum vel vndecunque adepti sunt, aut vxorum suarum cultibus impendunt, aut in ærarium Dei sui conferunt. Posuit ergo eis Henricus in appensione, stateram grauissimi ponderis. Cùmque exhausissent ærarium publicum, & quicquid in priuatis suis auri vel argenti habuerant, vix medietatem persoluerunt, puto statera delusi. Quamobrem iratus Henricus quòd promissa ex integro non persoluisent, parauit secundam profectionem in terram Rugianorum. Accitòque duce Ludero proxima hyeme, quæ mare peruium reddidit, intrauit terram Rugianorum cum magno Slauorum & Saxonum exercitu. Vixque tribus noctibus illic remanserant, & cœpit hyems resolui, & glacies liquefcere. Contigitque vt imperfectis rebus reuertentes marina pericula vix euaserint, & non adiecerunt Saxones vltra intrare terram Ranorum, eo quòd Henricus modico superuiuens tempore, morte sua controuersia finem dederit.

CAPVT LX.

*Luderus
Dux Sax.
Henricus v.
Cæsar.*

** D. ab.*

*Expeditio
eius Italica.
† P. prexit.
† P. verò.
Paschalis
II.*

*Cæsar iuramentum à
Papa oblatum repu-
diat.
Seditio.*

*Strages in
clerum &
populum.*

FVit autem circa hos dies bellum potens Henrico Cæsari contra Ducem Luderum & Saxones. Henricus enim iunior vbi depulso vel potius extincto patre obtinuit Monarchiam Imperii, vidit quia vniuersa terra quiescit in conspectu eius, fecitque vniuersis Principibus iurari expeditionem Italicam, volens iuxta morem assequi plenitudinem Imperialis honoris de manu summi Pontificis. Transcensque Alpibus, perrexerunt Romam cum ingenti armatorum multitudine. Dominus enim Papa Paschalis audito introitu eius, non modicè lætatus est, misitque ad circumiacentes regiones accersere numerosum Clerum, quatenus regem honorabiliter venientem, ipse honoratior exciperet. Susceptus est ergo cum magno cleri vrbisque tripudio. Vbi autem ventum est ad consecrationem, exegit ab eo Dominus Papa iuramenta, quatenus in Catholicæ fidei obseruantia integer, in Apostolicæ sedis reuerentia promptus, in Ecclesiarum defensione sollicitus existeret. Sed rex superbus, iurare noluit, dicens Imperatorem nemini iurare debere, cui iuramentorum sacramenta ab omnibus sint exhibenda. Facta est ergo contentio inter Dominum Papam & Regem, & interceptum est opus consecrationis. Statim armatus regis exercitus efferatus est in iram, inieceruntque manus in Clerum, & spoliauerunt eos vestibus sanctis, quasi lupi grassantes inter ouilia. His auditis Romani prouunt ad obsistendum, eò quòd viderent iniuriari Clerum, ortumque est bellum in domo Beati Petri tale, quale non est auditum ab annis antiquis. Præualuit autem exercitus Regis, attriueruntque Romanos interfectione magna nimis, nec fuit discretio Cleri &

ti & vulgi, omnia deuorante gladio. Ibi pugnauit robustissimus quisque, quo-
 usque obrigesceret gladius in manibus eius. Et repleta est domus sanctifica-
 tionis morticinis & cadaueribus, profluxeruntque de aceruis mortuorum ri-
 ui sanguinis, adeo vt Tyberina fluenta mutarentur in colorem sanguinis. Sed
 quid multis immoror? Dominus Papa & ceteri qui occisioni superfueraut, *Papa captus.*
 in captiuitatem ducti sunt. Videres ergo Cardinales funibus in colla missis nu-
 dos trahi, vinctis post terga manibus, & de ciuibus immensas catenatorum ca-
 teruas duci. Postquam ergo profecti de Roma venerunt ad primam mansionis lo-
 cum, accesserunt quidam Episcopi & Religiosi ad Dominum Papam dicentes ad
 eum: Magnus dolor est cordi nostro sanctissime Pontifex de tanto facinore, quod
 commissum est contra te & clerum tuum, & ciues vrbs tua. Sed mala hec, exigen-
 tibus peccatis nostris improuisa magis quam deliberata fuerunt. Assentire ergo
 nobis, & complacere Domino nostro, vt & ipse complacetur tibi, & perfice in eo
 opus benedictionis tue. Quibus ille respondit: Quid dicitis, o dilecti fratres? Vi-
 rum hunc iniquum, virum sanguinum & dolosum, a nobis consecrandum dicitis?
 Bene expiauit manus suas ad percipiendam consecrationem, qui aras Dei perfu-
 dit cruore sacerdotum, & domum sanctificationis repleuit cadaueribus inter-
 fectorum. Absit a me verbum hoc, vt ego consentiam consecrationi eius, qui sei-
 psam execrabilem reddidit. Cumque illi dicerent, cautum esse saluti suae & eorum
 qui erant in captiuitate, vt regem placaret, respondit cum magna libertate di-
 cens, Non timeo Dominum vestrum regem. Occidat corpus, si vult, amplius non
 habet quod faciat. Multum quidem prosperatus est in caede ciuium & Cleri sui,
 sed dico vobis in veritate, quia de cetero non assequetur victoriam, nec videbit
 pacem in diebus suis, sed nec filium generabit, qui sedeat in throno eius. Cumque
 haec renunciata fuissent in conspectu regis, exarsit in iracundia magna, iussitque
 omnes captiuos decollari in facie Domini Papae, vt vel per hoc deterreret eum.
 Ille vero instanter hortabatur eos mori fortiter pro iustitia, promittens eis a ter-
 nae vitae immarcescibilem coronam. At illi vnanimiter prouoluti pedibus eius,
 orabant dilationem vitae. Tunc beatissimus Pontifex suffusus lachrymis, conte-
 status est cordium inspectorem, se malle mori quam cedere, si non praepediret
 omnibus Christi iure impendenda compassio. Fecit ergo quod necessitas im-
 perarat, & promisit se regem consecraturum, vt captiuitas relaxaretur. Reuerfi-
 que in vrbe Dominus Papa & Cardinales fecerunt regi secundum voluntatem
 eius, extorto quidem obsequio, dederuntque ei priuilegium super omnibus quae
 desiderauerat anima eius. *Casaris indignatio.*
Papa cedit suorum precibus.
Inauguratus Caesarum.

CAPVT XLII.

Postquam ergo arrepta benedictione Imperator Teutonicas reuisit terras, col-
 lecta est in vrbe Roma Synodus centum viginti patrum, vbi Dominus Papa
 acrius inculatus est, pro eo quod regem sacrilegum, capto summo Pontifice, tra-
 ctis Cardinalibus, fuso sanguine Cleri & ciuium, ad imperiale culmen prouexerit,
 insuper constitutiones Episcoporum, quos patres sui Ecclesiastico iuri vsque ad
 mortes & exilia defensauerint, huic omnium indignissimo etiam priuilegio stabi-
 luerit. Ille praetendere coepit necessitatis articulum, maximaeque pericula minori
 dispendio intercepta, strages plebium, incendia vrbs non aliter posse restringi, se
 quidem peccasse, sed impulsus: emendaturum se hanc noxam, secundum quod
 imperaret sanctum concilium. Accepta ergo satisfactione, accusantium refri-
 guit feruor, definitoque consilio, extortum illud priuilegium non priuile-
 gium, immo prauilegium vocitandum, ideoque anathemate rescindendum
 sanxerant, ipsum praeterea Imperatorem a liminibus sanctae Ecclesiae seque-
 strandum censuerunt. Currit haec fama per orbem vniuersum, omnesque quos
 nouarum rerum cupido trahebat. accepta quacunque occasione, rebellionis
 aggressi sunt molimina. Inter quos praecipuus erat famosus ille Adalbertus, Mo-
 guntinus Episcopus, sociatis sibi quam plurimis, maximè vero Saxopum *Adalbertus Moguntinus, fax belli.*

*Eiusdē com-
plices Prin-
cipes Saxon.
Prælia Sa-
xon. aduer-
sus Henricū
IIII.
Moguntinus
in vincula
coniectus.
Saxoni a va-
stata.
Luderus D.
S. & socii in
armis.
Welfes-
boliz.*

*Prælium a-
ere & cruen-
tum.
Hoierus
Mansfeldi
Cæsarianarum
copiarum
dux.
Saxonū no-
ua fœdera.*

*Adelbertus
Moguntinus
per vim in
carcere edu-
tus.
Eiusdē Vin-
ditæ cupi-
ditas.
Cæsar Lon-
gobardiam
petit, & de
expiatione
agit.
Mors Pa-
schalis, &
inde nouum
schisma.
Gelafius.*

*Æccardus
historicus.*

*Otto Bam-
bergenfis, A-
postolus Po-
meranorū.
Boleslaus,
Dux Polo-
nia.*

*Werceslaus
Princeps
Pomeran.*

*Mors Hen-
rici V.
Luder, seu
Lotharius
Saxo, Cæs.*

Principibus, quos ad defectionē partim necessitas, partim etiam rebellionū vetus consuetudo illexerat. Siquidem præter noua bella, quæ tunc parabantur, cum fortissimo viro seniore Henrico nouies olim conflixerant. Sed quid multis immoror? Sentiens Imperator omnem iam Saxoniam à se deficere, & conspirationum virus latius serpere, primo omnium ipsum autorem rebellionis Moguntinum cepit episcopum. Deinde toti infusus Saxonix, prouinciam eorum maxima strage peruasit, principibus eorum occisioni aut certè captiuitati traditis. Tunc ij qui superstitēs fuerant de principibus Saxonum, videlicet Luderus Dux, Reingerus Haluerstadenfis Episcopus, Fridericus, Comes de Arnesberg, multique nobiles conglobati in vnum, imperatori denuo in Saxoniam cum exercitu redeun- 10 ti occurrerunt in loco, qui dicitur Welpesholth, produxeruntque exercitum suum aduersus exercitum regis, licet impares numero: tres enim cōtra quinq; pugnaverunt. Commissumque est prælium illud nostra ætate famosissimum Calendis Februarii, quo Saxones superiores inuenti virtutem regis attriuerunt. Cecidit in eo bello Hogerus princeps militiæ regis, natus & ipse in Saxonia, destitatus ad Ducatum Saxonix, si res prosperè cessissent. Tunc Saxones propter victoriam animis subleuati, perpendentes Cæsaris iram non facillè impunitatem tantæ calamitati præbituram, frequentibus colloquiis causam suam muniuerunt, seditiones, quæ intra prouinciam erant, fœderibus conciliant, aliunde auxiliantium manus consciscunt, postremo ne complices fœdera rumpant, omnes 20 in defensionem patriæ, arma coniurant. Quid dicam de Moguntino, qui super omnes aduersus Imperatorem defœuit? Is enim ciuium suorum, qui Cæsarem Moguntix obsederant, studio carcere erutus, & sedi suæ restitutus, quantas mortes in captiuitate pertulerit, nō tam exesi corporis specie, quàm vltionis acerbitate expressit. Qui etiam legatione sedis Apostolicæ functus, frequentibus conciliis Episcoporum aliorūque quos iustitiæ species induerat, excommunicationis verbum in Cæsarem deponebat. His motionibus exacerbatus Cæsar, transiit in Longobardiam cum vxore sua Mathilde, filia regis Angliæ. Transmisitq; Legatos ad Dominum Paschalem Papam, oraturus veniam super excommunicationis verbo. At ille distulit causam ad audientiam sancti concilii, legitimas regi præfigens 30 inducias, laxatōque interim excommunicationis vinculo. Obiit interea Paschalis, cui substituit Cæsar Burdinum quendam, reprobato Gelasio, quem Canonica electio statuerat. Factūque est denuo schisma in Ecclesia Dei. Gelafius enim fuga elapsus, in regno Francorum mansit vsque ad diem mortis suæ. Longum est ergo per singula replicare turbulencias temporis illius, nec est temporis huius tallium explanatio. Slauorum autem historia, vnde longius digressus sum, reditum perurget, quorum vtique conuersionem Henriciani Cæsares non modicè retardarunt, domesticis videlicet pregrauati. Qui verò actus eorum, & terminum schismatis huius plenius nosse desiderat, legat historiarum Magistri Eggehardi librum quintum, quem ad Henricum iuniorem describens, bona eius amplissima laude 40 extulit, ad malefacta aut omnino tacuit, aut in melius interpretatus est. Nec tamen prætereundum reor, quòd in diebus illis claruit vir insignis sanctitate Otto Bauenbergenfis Episcopus, qui inuitante pariter & adiuuante Bolizlao, Polonorum Duce, Deo placitam adiit peregrinationem ad gentem Slauorum qui dicuntur Pomerani, & habitant inter Odoram & Poloniam. Prædicauitque Barbaris verbum Dei, Deo cooperante & sermonem confirmante sequentibus signis. Omnemque gentem illam cum principe eorum Wercezlauo conuertit ad Dominum, permanetque fructificatio diuinæ laudis illic vsque in hodiernum diem.

CAPVT XLII.

50
Anno, post hæc, incarnati verbi M. C. XXVI. obiit apud Traiectum Henricus Cæsar, & successit in solium regni Luderus, Saxonum Dux. Indignati autem Francigenæ, virum Saxonem eleuatū in regnum, conati sunt alium suscitare

tate regem, Conradum videlicet, consobrinum Henrici Cæsaris. Præualuit autem pars quæ fuit cum Ludero, abiensq; Romam promotus est ad apicem Imperij per manus Innocentij Papæ. Quo etiam suffragante, Conradus eo vsq; propulsus est, vt se traderet in potestatem Luderi, qui & Lotharius. Factusq; est ex hoste amicissimus. Cœpitq; in diebus Lotharij Cæsaris oriri noua lux, non tam in Saxoniz finibus, quàm in vniuerso regno, tranquillitas temporum, abundantia rerum, pax inter regnum & sacerdotium. Sed & Slauorum populi agebant ea quæ pacis sunt, eo quòd Henricus Slauorum Regulus comitem Adolphum, & contiguos Nordalbingorum populos omni beneuolentia amplexatus fuerit. In diebus illis non erat Ecclesia vel Sacerdos in vniuersa gente Luticiorum, Obotritorum vel Wagiorum, nisi tantum in vrbe Lubeke, eo quòd illic fuerit Henrici familiare contubernium. Surrexit eo tempore Sacerdos quidam Vicelinus nomine, & venit ad regem Slauorum Lubeke, rogauitq; dari sibi facultatem prædicandi verbum Dei, infra terminos ditionis eius. Quis autem fuerit vir iste quantæq; opinionis, multorum qui adhuc supersunt, habet noticia. Sed ne posteros lateat, huic narrationi inferendum arbitror, eo quòd datus sit in salutem gentis huius, directas facere semitas Dei nostri in natione praua & peruersa.

*Conradus
sueuus.*

*Felix Lothari
ii impe-
rium.*

*Henricus
Obotritum.*

*Regiacius
Lubece.*

Vicelinus.

CAPVT XLIII.

Vicelinus itaq; Mindensi Parochia oriundus, in villa publica, cui nomē Quernhamele, quæ sita est in ripa Wisera, genitus est parentibus morum magis honestate quàm carnis & sanguinis nobilitate ornatis. Literarum rudimentis apud Canonicos eiusdem loci institutus est, neglectus tamen penè ad virilem ætatem, eo, quòd parentibus orbus, adolescentiæ annos, vt ea assolet ætas, leuis & lubricus exegerit. Patria tandem domo exemptus, diuertit in castellum non longè positum cui nomen Euerstein, vbi nobilis Domina, mater Conradi Comitum, iuuenem desolatam miserata, aliquandiu tenuit, misericorditer fouit, adeo vt sacerdos castri videns & inuidens, occasiones quæreret quibus eum castro deturbaret. Quadam ergo die multis arbitris coràm positis, interrogauit Vicelinū, in scholis positus quid legisset? Illo perhibente se Statij libros Achilleidos legisse, consequenter requisit, quæ esset materia Statij. Sed cùm diceret se nescire, Sacerdos nimium mordaciter ad circumstantes, Heus, inquit, ego iuuenem hunc de recenti studio venientē putabam aliquid esse, sed opinione delusus sum. Iste enim penitus nullius momenti est. Sed quia scriptum est, verba sapientium stimuli, & quasi clauis in altum defixi, tantæ cauillationis verbum modestia iuuenis extimuit. Statimq; castello sese propiciens, etiam sine valedictione discessit, tantis lacrymis inundans, & verecundiæ punctiones sustinens, vt vix cuiquam opinabile sit. Audiui eum sæpenumero dicentem, quia ad verbū illius Sacerdotis respexerit eum misericordia diuina. Abijt ergo Patherburnen, vbi tunc fortè studia literarum florebant sub nobili Magistro Paderborna. † P. Hermannus. Harthmannus. Mirifica Vicelini diligentia. Preterea. † P. adolescentis.

Vicelinus boni præceptoris exemplum. † P. Magistri coadiutor. Colit S. Nicolai pro tutelari nomine.

† Harthmanno. Cuius etiam mensa & contubernio vsus, quàm plurimis annis, tanto feruore, tanta denique instantia studuit, vt non facilè explicari possit. Crebro enim veluti ad quandam desudans mente palæstram, artibus edomitum subdidit ingenium. Non hunc ludi, non epulæ cœpto proposito detraxerunt, quin aut legeret, aut dictaret vel certè scriberet. Chori præterea diligentissimus curator extitit, inter primitias † adolentis religionis deseruire Deo, suaue piùmq; putans. Videns ergo egregius magister, discipulum atq; contubernionem suum, super vires laborare, sapius ait ad eum: O Viceline, præcipitanter agis, pone modum studijs: nam temporis adhuc multum superest, quo plurima discere possis. Ille nihil motus his verbis, ecce recordor, ait, Me libris tardas applicuisse manus, Festinare decet patitur dum tempus & ætas. Dedit autē Dominus viro illi intellectum & cor docile, supercrescensq; socios, in breui factus est in scholis regendis † Magistro adiutor. Præerat ergo locijs in sollicitudine, instituens tam doctrina quàm exemplo. Orationi etiam interdum vacans, omnium sanctorum suffragia efflagitabat, præcipuè verò beati Nicolai, cuius obsequio specialius sese manciparat. Vnde & contigit vt

vice quadam eiusdem sancti natalitia celebraturus in Oratorio Sanctæ Brigittæ socios † consciuerit. Vbi vespertino & matutino officio solenniter expleto, angelicæ voces à quibusdam auditæ sunt, psallentes iuxta morem cleri responsum, Beatus Nicolaus iam triumpho potitus. Accessit ergo Vicelino gaudium de miraculo, & de gaudio cumulata deuotio.

CAPVT XLIIII.

† P. incitamentum.
Ludolphus Vicelinus auunculum.
Sacerdotem qualem esse conueniat.
Vnctio.
quædam.
Ludolphi mors.
Iussa.
Sepultura è somnio.

CÆterum eidem viro diuino famulatu imbuendo, nobile præbuit virtutis † incrementum illa celebris fama auunculi ipsius Ludolphi, sacerdotis de Fensle, qui summæ sanctitatis vir, magnusq; confessor, frequentabatur à populis regionis confitentium peccata sua, & remedio pœnitentiæ venturam iram declinare cupientium. Ad quem & ipse accersitus sæpius accessit, insistens abluendis per confessionem proprijs criminibus, considerauitq; in sacerdote naturæ simplicitatem, innocentiam vitæ, & super omnia elemosynarum largitatem, statumq; vitæ nulla dissolutione labefactatum. Qui etiam venerabilis sacerdos ætate iam decrepitis, sed vigore spiritus integer, vbi ægritudine mortali decubuit, misit ad accersendos sacerdotes, & religiosos quosq; Impetrato sacræ vnctionis officio, conquestus est se fraudatum præsentia dilectissimorum suorum Rodolphi Hildenemensis Canonici & Vicelini. Nec mora ad vocem precantis vterq; inopinatus aduenit, reperiuntq; virum Deo dilectum exitus sui horam cum magna deuotione operientem. A quo etiam recogniti, cum gratiarum actione suscepti sunt. Nocte ergo suprema Deo in oratione colloquens, appropinquante iam diluculo, iussit sibi a Diacono legi passionem Dominicam, qua intentius audita, celeriter adorsus est Diaconum, Affer mihi, inquit, velociter viaticum salutare, iam enim adest hora migrandi. Statimq; participans viuificis mysterijs, dixit astantibus: Ecce veniunt qui me deducturi sunt, ecce veniunt nuncij Domini mei, subleuate me de lecto. Quibus attonitis, Quid trepidatis, inquit, ô viri? Nonne videtis nuncios Domini mei omnes adesse? Statimq; anima illa carne soluta est. Mane ergo facto conuenientibus multis ad sepulturam tanti viri, orta est disceptatio de sepultura eius, populo quidem eum in Ecclesia, familiaribus verò eius in atrio, vt ipse iusserat, sepeliri volentibus. Offer- tur interim pro anima eius hostia salutatis, cum Theodoricus quidam, qui adhuc superest, propter vigilias funeris sopore grauis lecto decubuit, viditq; sibi assistere virum reverendi habitus, & dicentem: Quousq; dormitas? Surge & fac sepeliri sacerdotem, vbi populus eius decreuit. Præualuit ergo ex beneplacito Dei postulatio populi, sepelieruntq; eum infra muros ecclesiæ, cui multis annis fideliter deseruierat.

CAPVT XLV.

Vicelinus frater
Ludi Bremensis
frater magister.
Fridericus
Archiepiscopus.
Dissolutio.
Vicelinus
plagosus.
Ditmarus,
Vicelinus discipulus
Somnia.

Post mortem ergo auunculi, Vicelinus in Patherburnensi ecclesia tam diu perstitit, quousque vocatus Bremam, curandis scholis magister ibidem præditus est. Fuitque in regendis scholis vir valde idoneus, curator chori, eruditor iuuenum, forma honestatis, denique discipulos, quos antea mos præcipitatus agebat, reddidit artibus ingenuis, & in cultu Dei, & frequentia chori, officiosos. Quamobrem diligebat eum Antistes Fridericus, cæteri que quos aut dignitas aut honestas in Ecclesia fecerat editiores. Illis solùm onerosus videbatur, quibus consuetudini fuerat, deserto cultu Ecclesiæ, & disciplina Clericali, bibere in tabernis, spaciari per domos & plateas, vanitatibus obsecundare, qui insolentias suas argui ab ipso pertimescebant. Vnde etiam probris & derogationum spiculis sæpius eum appetere solebant. Sed nil fuit, quod in moribus eius à perfectione dissideret, vel æmulorum commentis alluderet, nisi quòd in coercendis iuuenibus, verberibus modum negauerit. Vnde etiam plerisq; discipulis capessentibus fugam, crudelitate notatus est. Quotquot autem validiores animis disciplinæ eius iugum sustinuerunt, grandi emolumento præditi sunt: succreuerunt enim sicut studiorum & prudentiæ maiestate, ita etiam dignitatis & honorum gratia. Fuit eo tempore in disciplinatu eius iuuenis optimæ indolis Thethmarus nomine, cuius mater reuerentissima, ipsa nocte qua tali sobole onustanda erat, conspexit in visu veluti aureâ crucem

crucem gemmis redimitam sese gremio recepisse. Præclarum sanè futuræ prolis argumentum sanctitatis fulgore irradiandum. Postquam ergo procreatus est filius, mater non immemor oraculi, mancipauit eum diuino cultui, & sacris litteris imbuendum. Sed cùm in primis neglectus esset, eo quòd studium apud Bremam defecisset, contigit aduentare Magistrum Vicelinum, & curandis scholis præfici, cuius tutelæ commendatus puer Thethmarus, factus est eius discipulus & contubernio.

CAPVT XLVI.

10 **E** Mensis ergo quàm pluribus annis, Magister Vicelinus, perspecto discipulorū & profectu & numero, proposuit ire in Franciam, maiorum scilicet gratia studiorum, orauitq; Deum cogitationem suam ab ipso dirigi. Hęc eo animo volutate, Adalbertus, maioris Ecclesiæ præpositus, die quadam accessit ad eum dicens: Quare cælesti amicum & consanguineum tuū, ea quæ in corde tuo sunt? Qui cùm sollicitè requireret causam, ille respondens ait: Scio quidem, quia profectioem paras in Franciam, nec quenquam vis hoc nosse. Noueris ergo iter tuum à Domino directum: noctu enim in somnis, visus sum mihi assistere ante altare Domini, & orare Deum instantius. Tunc imago beatæ Dei genitricis, quæ fortè in altari consistit, allocuta est me dicens: Vade & nuncia viro, qui iacet post ostium, quia habet potestatem migrandi, quòd vult. Parui ego iubentis imperio, & accedens ad ostiū
20 reperi te in oratione decubantem. Nunciaui tibi sicut edoctus eram, audisti & lætatus es. Iam nunc ergo accepta permissione, perge quòd desideras. Hoc itaq; diuinæ respectiois solatio animatus, resignauit scholis, non tamen sine dolore Pontificis, maiorumq; Ecclesiæ, tanti viri præsentia molestè carentium. Assumptoq; secum honestissimo iuvene Thethmaro, perrexit in Franciam, adiitq; scholas venerabilium Magistrorum Rudolphi & Anshelmi, qui in explanatione diuinæ paginæ fuerant eo tempore præcipui. A quibus etiam honorabiliter habitus est, propter feruentissimum studij desiderium & vitæ probabilis meritum. Quæstiones enim superuacuas pugnaq; verborum, quæ non ædificant, sed magis subuertunt, omnino deuitans, ad ea solùm enisus est, quæ sobrio intellectui, & moribus instrumentis sufficerent. Deniq; accepto semine verbi Dei, eousq; conualuit, vt iam tunc
30 proposuerit propter Deum austerioris vitæ vias aggredi, abdicare scilicet carnis esum, cilicio ad carnem operiti, cultui diuino arctius applicari. Adhuc enim Acolitus existens, altiori gradu abstinerat, timens lubricum ætatis. Vbi ergo maturior ætas & diutinum continentia experimentum viro firmitatem addiderant, transactis in studio tribus annis, statuit patriam reuifere, & ad sacros ordines promoueri. Contigit in diebus illis dilectum discipulum eius Thethmarum infirmari. Qui metuens periculum mortis, fleuit cum Ezechia fletu magno, postulans dilationem vitæ, propter magistri sui Deo accepta merita. Quo perorante, Deo gloria, infirmitate releuatus est. Post hæc recepti in patriam, diuisi sunt ab inuicem. Et
40 quidem venerabilis Thethmarus Canonica Bremensis Ecclesiæ inuestitus est: At Magister Vicelinus oblatâ recusauit, ordinatione Dei ad opus aliud destinandus.

CAPVT XLVII.

E O itaq; anno quo Francia reuersus est, accedens ad reuerendissimum Northbertum, Magdeburgensem Præsulem, eius noticia perfrui, & ad sacerdotij gradum promoueri meruit. Statimq; feruentissimo zelo æstuans, quibusnam sedibus locandus, aut cui operi mancipandus foret, in quo Ecclesiæ fructuosus existeret, audiuit famam Henrici principis Slauorum, & qualiter idem domitis barbaris gentibus, ad ampliandum cultum domus Dei, pronam gesserit voluntatem. Ratus ergo ad opus Euangelij se diuinitus vocari, adiit venerabilem Adelberonem, Ham-
50 menburgensem Archiepiscopū, qui fortè ad Bremam constitit, reuelaturus ei propositum cordis sui. Ille non modicè lætificatus approbauit consilium, deditq; ei legationem verbi Dei in Slauorū gente * vice sua idololatriam extirpādi. Statimq; aggressus est iter in terram Slauorum, comitantibus eum venerabilibus presbyteris, Rudolpho Hildensemensi, & Ludolfo Verdensi Canonico, qui se deuouerant in opus ministerij huius. Repertum ergo in vrbe Lubecensi Principem Henricum

Vicelinus cogitat in Galliam.

Adalbertus, Præpositus Bremensis.

Somniū superstitiosum.

Ditmarus, comes Vicelini. Anshelmus. Vicelini in Gallia studia & mores.

Institutum superstitiosum.

Vicelinus triennium in Gallia commoratus. Ditmari morbus.

Northbertus Archiepiscopus Magdeburg.

Henricus Obotritus.

*Adalbero, Archiepiscopus Hamburg. † P. lætatur. * D. prædicandi &.*

Vicelinus Slauis Euangelistam destinatus.

conuenerunt, rogantes dari sibi facultatem prædicandi nomen Domini. Qui nil titubans, viros dignissimos coram gente sua magnis honoribus extulit, deditq; eis Ecclesiam Lubeke, vbi tuta secum statione consistere possent, & agere quæ Dei sunt. His ritè peractis, reuerfi sunt in Saxoniam, † ordinantes de rebus domesticis suis, & † parantes se ad iter Slauonicum. Sed grandis & subita mæstitia corda eorum perculit. Fama enim velox pertulit, Henricum regem Slauorum præfenti vita decessisse. Sicq; ad præfens pia eorum vota retardata sunt. Filij enim Henrici, Zwentepolch, nec nõ Kanutus, qui dominio successere, intestinis bellis adeo perturbati sunt, vt tranquillitatem temporum & tributa regionum perderent, quæ pater eorum, armorum virtute conquiserat.

CAPVT XLVIII.

Adalbero Archiepif. **C**irca idem tempus, Dominus Adalbero Archiepiscopus transiit Albiam, visitaturus Hammenburg & Nordalbingorum prouinciam, venitq; in ciuitatem Milethorp, habens in comitatu suo venerabilem sacerdotem Vicelinum. Tres autem sunt Nordalbingorum populi, Sturmarij, Holzati, Thetmarzi, nec habitu nec lingua multum discrepantes, tenentes Saxonum iura, & Christianum nomen, nisi quòd propter Barbarorum viciniam, furtis & latrocinij operã dare consueuerint. Hospitalitatis gratiam sectantur. Nam furari & largiri apud Holzatos ostentatio est, qui verò prædari nesciat, hebes & inglorius est. Consistente ergo Episcopo in Milethorp, venerunt ad eum ciues de Faldera, rogantes dari sibi sacerdotẽ. Est autem Falderensis pagus, limes Holsatię, versus eam partem, qua Slauos attingit. Statimq; Pontifex conuersus ad Vicelinum sacerdotẽ, dixit: Si tibi propositum est laborandi in Slauia, vade cum hominibus istis, & potire ecclesia eorum, eo quòd sita sit in terminis vtriusq; prouincię, sitq; tibi intranti & exeũti locus & statio. Quo respondente, se parere consilio, ait ad viros de Faldera: Vultis vobis dari sacerdotem prudentem & idoneũ? Quibus dicentibus, se hoc omnibus modis & velle & expetere, acceptum per manus sacerdotem commisit eum cuidam † Marcrado præpotenti viro, cæteri q; de Faldera, præcipiens vt dignam personæ sollicitudinem gererent. Cumq; peruenisset ad locum destinatum, perspexit habitudinem loci, campumq; vasta & sterili myrica perhorridum, præterea accolarum genus agreste & incultũ, nihil de religione nisi nomen tantũ Christianitatis habentes. Nam lucorũ & fontium, ceterarũq; superstitionum multiplex error apud eos habetur. Incipiens ergo habitare in medio nationis prauæ & peruersæ, in loco horroris & vastę solitudinis, eo arctius diuino se commendabat auxilio, quo magis humano destitutus est solatio. Dedit autem ei Dominus gratiã in conspectu gentis illius. Statim enim vt gloriã Dei, & bona futuri seculi, carnalq; resurrectionem prædicare cœpit, ad nouitatem incogniti dogmatis gens bruta grandi miraculo perculsa est, diffugeruntq; tenebræ peccatorum ab illustratione irradiantis gratiæ Dei, denique incredibile dictũ est, quanta plebium caterua in diebus illis ad pœnitentię remedium confugerit, insonuitq; vox prædicationis eius in omni Nordalbingorũ prouincia. Cœpitq; pia solitudine circumiacentes visitare Ecclesias, præbens populis monita salutis, errantes corrigens, concilians dissidentes, præterea lucos & omnes ritus sacrilegos destruens. Comperta ergo sanctitatis eius fama, multi tam de clero quàm de laicali ordine conuenerunt ad ipsum, inter quos primi & præcipui fuerunt venerabiles Sacerdotes, Ludolphus, Eppo, Luthmundus, Volckwardus, cæteri q; quàm plures, ex quibus aliqui dormiunt, quidam verò adhuc superstites sunt. Hi ergo sacris connexi fœderibus, statuerũt amplecti cœlibatum vitę, perdurare in oratione & ieiunio, exerceri in opera pietatis, visitare infirmos, alere egentes, tam propriã quàm proximorum salutem curare. Super omnia verò pro Slauorum vocatione solliciti orabant Dominum, ostium fidei quanto cyus aperiri. Quorũ Deus petitiones longius distulit: nondum enim completę sunt iniquitates Amorræorum, neque venit tempus miserendi eorum.

CAPVT XLIX.

Zwentepolch & Kanuti fratrum bellum caula. **S**iquidẽ filij Henrici, domestica bella conflantes, populis Nordalbingorũ novos labores parturiebant. Zwentepolch enim senior, solus dominari cupiẽs, Kanuto fra-

to fratri suo multas irrogauit iniurias, ad vltimū sumptis Holzatis, eundē in castro Plumenſi obſedit. At Kanutus prohibens ſocios, ne obſidentes iaculis appetent, aſcendens ad propugnacula, allocutus eſt omnem exercitū dicens: Audite quæſo verbū meum, viri optimi, qui veniſtis de Holzatia. Quid rogo cauſæ eſt, vt conſurgatis aduerſus amicū veſtrū? Nonne ego frater ſum Zuentepolci, eodē patre Henrico genitus, & de iure, ditionis paternæ cohæres? Quare ergo frater meus extorſit me facere nititur hæreditatis paternæ? Nolite, quæſo, fruſtra vexari aduerſum me, ſed reuertimini ad iudiciū, & obtinete mihi apud fratrem meum, vt det portionem quæ me iure contingit. His auditis animæ quietiores facti ſunt animi obſidentium, de creueruntq; virū iuſta poſtulantē exaudiri. Adhibitaq; opera, germanos diſcordes reconciliauerunt, partita inter eos prouincia. Sed Kanutus nō longē poſt interfectus eſt in vrbe Lutilinburg, Zwentepolch ſolus dominio potitur, conuocantq; Adolſum Comitē cum Holzatis, & Sturmarijs, direxit expeditionē in prouinciam Obotritorū, obſeditq; urbem quæ dicitur Wetlo. Qua in poteſtatē redacta, vltra progreſſus eſt ad urbē Kycinorum, obſeditq; eam hebdomadibus quinq;. Tandē vrbe ſubacta, acceptiſq; obſidibus, Zuentepolch reuerſus eſt Lubeke, Nordalbingi quoq; ad ſedes ſuas redierūt. Videns autē Vicelinus Sacerdos, quia Princeps Slauorū humanius ſe gereret erga Chriſticolos, acceſſit ad eum, & innouauit apud eū paternę pollicitationis cœptum, impetratoq; principis fauore, miſit in urbē Lubeke venerabiles ſacerdotes, Ludolſum & Volwardū, qui ſalutem populi curarent. Receptiq; ſunt benignē à mercatoribus, quorū non paruam coloniā Henrici Principis fides & pietas ibidē conſciuerat. Habitauerūtq; in Eccleſia ſita in colle, quæ eſt è regione vrbis, trans flumen. Nec longū tempus effluxit, & ecce Rugiani urbē vacuā nauibus offendentes, oppidum cum caſtro demoliti ſunt. Sacerdotes inclyti, barbaris vnā eccleſiæ ianuā irrumpentibus, per aliā elapſi, beneficio vicini nemoris ſaluati ſunt, & ad Falderenſem portū refugerunt. Zwentepolch nō longē poſt interfectus eſt, dolo cuiuſdā Daſonis prædiuitis de Holzatia. Remāſit Zwentepolch filius nomine Zuinike, ſed & hic interfectus eſt apud Ertheneburg, urbē Trāſalbia norū. Defecitq; ſtirps Hērici in principatu Slauorū, mortuis ſcilicet filijs *. Prædixerat hoc idē princeps, nescio quib. oraculis edoctus, ſtirpē ſuā quātocyus defecturā.

CAPVT L.

POſt hæc translatus eſt principatus Slauorū ad nobiliſſimum Principem Kanutū, filium Erici regis Danorū. Ericus enim potentiffimus rex, cum ſe deuouiſſet ad iter Hieroſolymitanū, fratri ſuo Nicolao regnū, cum filio Kanuto commendauit, accepto iuramento, vt ſi non rediret, filio ſuo, poſtquā adoleuiſſet, regnū traderet. Cum ergo regē Hieroſolyma redeuntē, fata ſuſtuliffent, Nicolaus, licet concubina natus, Danorū regnum obtinuit, eo quòd Kanutus adhuc eſſet infantulus. Sed & Nicolao erat filius nomine Magnus. Nutriebantur ergo regalius & magnificentius hæc duo genimina in futuras commotiones bellorū, & multorū ruinam Danorū. Vbi autem Kanutus adolere cœpit, timens ſe inſidijs patruſui facile poſſe obrui, tranſijt ad Imperatorē Lothariū, & manſit apud eum multis diebus ſiue annis, habitus vt regiā magnificentiā decuit cum plena honorificentia. Inde ſubiens in patriā, à patruo benignē receptus, & ducatu totius Daniæ præditus eſt. Cœpitq; vir pacificus regionē compacare, auferens viros deſertores de terra. Præcipuè verò Slefwicenſibus beneficus erat. Contigit autē latrones fortè comprehendi in myrica, quæ interiacet inter Sliam & Egdoram, & per duci in faciē Kanuti. Quos cum ille ſuſpēditio addiſſet, vnus ex eis vitæ conſulere cupiens proclamauit, ſe conſanguineū eius eſſe, & regia Danorū ſtirpe oriundū. Cui Kanutus, Turpe, inquit, eſt conſanguineū noſtrum, vulgariū more affici, decet nos impendere ei claritatē. Et iuſſit ei in nautica pinu ſolenne exhiberi ſuſpēdiū. Interea ſubijt animū eius quòd principatus regni Slauorū vacaret, mortuo ſcilicet Henrico & filijs eius adnullatis. Adijt ergo Lothariū Imperatorem, emitq; multa pecunia regnū Obotritorum, omnē ſcilicet poteſtatē, qua præditus fuerat Henricus. Et poſuit Imperator coronā in caput eius, vt eſſet rex Obotritorū, recepitq; eum in hominiū. Poſt hæc tranſijt Kanutus in terrā Wagitorum, & occupauit montē qui antiquitus Alberg dicitur,

*Moderatio.**Pacificatio.**Kanutus cades.**Adolſus**Comes.**Zuentepolch
expeditio in
Obotritos et
Kycinos.**Beneuolen-
tia erga
Chriſtianos
& Vicelinū.**Lubeke em-
poriū à Ru-
gianiſ diru-
tum.**Zuentepolch
cades.**Zuinike F.**Henrici Ob-
otriti de po-
ſteritate ſua
ſtatimū.*** P. & filio-
rum filijs.**Kanutus, co-
gnomēro La-
nardus, et
infra cap. 53.**Ericus, rex
Danorum.**Nicolaus,
noſtrus, Rex
Dan.**Magnus Ni-
colai F.**Kanutus,
aule Caſar-
rea ſeſta-
tor.**Creatur
Dux Da-
nia.**Animad-
uertit in la-
trones.**Emiſt à Lo-
thario Caſ-
regni Obot-
ritorum.**Alberg.*

Canuti incursiones in Slauos. Pribizlaum. Niclorus. Vicelinus. † P. ergo. Lubeca. mors Adolphi I. Hartungus Adolphi F. Adolphi II. eiusq. elogium.

imposuitq; illic mansunculas, intendens ibidem communire castellū. Et sociavit sibi in terra Holzatiensiu omnem virum fortem, fecitq; cum eis incursationes in terram Slauorū, occidens & sternēs omnes sibi aduersantes. Sed & fratruelē Henrici Pribizlaum, & maiorē terræ Obotritorum Niclotū, duxit in captiuitatem, posuitq; eos Sleswich in custodia, astringens eos manicis ferreis, quousq; pecunia & vadibus redempti, ea quæ subiecta sunt, sentirent. Sæpius & in terram Wagirorū deuersans, Falderensi hospitio vsus est, præbuitq; se familiarem Vicelino & omnibus illic commorantibus, promittens eis bona, si Dominus res suas in Slauia direxisset. Veniens † etiam Lubeca, dedicari fecit Ecclesiam quam construxerat Henricus, astante venerabili sacerdote Ludolpho, & cæteris qui de Faldera eidem loco mancipati erant. In diebus illis obiit Comes Adolfus, habuitq; duos filios. Quorū senior Hartungus vir militaris, habiturus erat Cometiā. At iunior filius Adolfus literarū studijs deditus erat. Cōtigit autem Imperatorē Lotharium cum grandi expeditione ire in Bohemiā. Vbi interfecto Hartungo cum multis nobilibus, Adolfus accepit Cometiā terræ Nordalbingorum, vir prudens, & in diuinis & humanis rebus exercitatissimus. Præter facundiam enim Latinæ & Teutonicæ linguæ, Slauicæ nihilominus linguæ gnarus erat.

CAPVT LI.

Canuti & Nicolai congressio. Magnus Nicolaus F. Muliebris malicia. Nicolans eō cordia studet. Magni filia in Canuti beneuolentia. Parricidū. Beluina crudelitas in canauer. Lotharius Cæs. parricidii vindex. Slesuicum. Dine & Verth. Magni mulieratus.

Circa tempus dierū illorū accidit vt Kanutus rex Obotritorū veniret Sleswich, habiturus cum patruo suo Nicolao curiale colloquiū. Cū autē populus venisset in concionē, & rex senior sedisset in throno, indutus cultu regio, Kanutus assedit ex opposito, gestans & ipse coronā regni Obotritorū, stipatusq; satellitū agmine. Sed cū rex patruus videret nepotē suū in fastu regio, sibiq; nec assurgere, nec osculū ex more dare, dissimulata iniuria, transijt ad eū, oblaturus salutationē cum osculo. Cui ille occursans ex medio, sese per omnia patruo & loco & dignitate adæquauit. Quod factū Kanuto letale odiū consciuit. Nam Magnus, filius Nicolai, cū matre huic spectaculo assidens, incredibile dictū est, quanta ira exarserit, dicente ad eum matre sua, Nonne vides, quia nepos tuus sumpto sceptro iam regnat? Arbitrare ergo eum hostē publicū, qui viuente adhuc patre tuo, nomen sibi regni vsurpare nō timuit. Quōd si longius dissimulaueris, & nō occideris eū, scito te & vitā & regno ab eo priuādū. His itaq; verbis instimulatus, cœpit insidias moliri, vt Kanutū occideret. Quod sentiens Nicolaus rex, cōuocat vniuersos principes regni, de diūq; operā, vt iuuenes dissidentes cōfœderaret. Dissensionibus ergo ad pacē inclinatis, iurata sunt vtrinq; fœdera. Sed pactioes istę apud Kanutū firmę, apud Magnū dolis oblitę sunt. Statim enim vt ficta soliditate animū eius inuestigat, & omni suspitionis malo vacuū considerat, rogat Kanutū Magnus, vt occurrat sibi ad singulare colloquiū. Dissuadet Kanuto vxor exitū, timens insidias, simul etiam exasperata somnio, quod præterita nocte viderat. Nec tamen vir fidelis retineri potuit, sed sicut laudatū fuerat, occurrit ad locū placiti, comitatus quatuor tantū viris. Adest Magnus cum totidē viris, amplexatūq; deosculatur nepotē, confederuntq; tractaturi negocia. Nec morā, surrexerunt insidiæ de latebris suis, percussūq; Kanutum interfecerunt, diuisoq; membratim corpore, crudelitātē etiam in mortuo exaturare gestierunt. Et multiplicatę sunt à die illa perturbationes & intestina bella in Dania, de quibus in consequentibus aliquantisper commorandū est, eo quōd prouinciā Nordalbingorū vehementer attigerint. Audito autē sinistro hoc nuncio Lotharius Imperator, cum coniuge sua Rikenza, nō modicē contristati sunt, eo quōd corrue- rit vir Imperio amicitia coniunctissimus. Venitq; cum grandi exercitu prope ciuitatē Sleswich, ad vallū illud notissimū Dinewerth, vturus mortē funestam optimi viri Kanuti. Confederat è regione Magnus, cum immenso Danorū exercitu, defensusurus terram suam. Sed territus virtute Teutonici militis, apud Cæsarem immenso auro, & hominio, impunitatem indemptus est.

CAPVT LII.

Ericus notus Canuti frater & filius.

Videns ergo Ericus frater Kanuti, natus de concubina, quia refriguit Cæsaris ira, cœpit armari in vltionem fraternali sanguinis, currensq; terra & mari congregauit multitudinem Danorum, execrantium impiā cædem Kanuti. Sumptoq; regio nomine,

nomine, cepit frequentibus bellis incurfare Magnum, sed superatus, sed fugatus est. Vnde etiam Ericus Hasen voeth, id est, pes leporis, propter fugam continuam appellatus est. Dania tandem exturbatus, confugit in ciuitatem Sleswich. Illi autem memores bonorum, quæ impenderat eis Kanutus, receperunt virum, parati pro eo ferre mortem & exterminium. Quamobrem Nicolaus, & filius eius Magnus, præceperunt omni populo Danorum, vt descenderet ad pugnam, Sleswich, creuitque obsidio in immensum. Porro lacus ille qui ciuitati adiacet, glacie concretus, peruius erat, impugnaveruntque ciuitatem terra marique. Tunc Sleswicenses miserunt nuncios ad Comitem Adolfum, offerentes ei centum Marcas, vt cum gente Nordalbingorum ciuitati præsidio foret. Sed & Magnus tantumdem obtulit, vt bello abstineret. Inter hæc Comes incertus quid ageret, consuluit maiores prouinciæ. Illi consuluerunt, ciuitati subueniendum, eo quod mercibus eius sepe potirentur. Congregato ergo exercitu, Adolfus Comes transijt Egdoram fluuium, visumque ei fuit paululum subsistendum, quousque vniuersus conueniret exercitus, eundemque in terram hostilem cum diligenti cautione. Sed populus prædarum audius, retineri non potuit. Tanta enim festinantia præterlapsi sunt, vt venientibus primis ad syluulam Thieucla, nouissimi Egdora fluuium vix attingerent. Audito ergo, Magnus, Comititis aduentu, elegit de exercitu mille loricatedos, abijtque in occursum exercitus, qui exierat de Holzatia, & commisit cum eis prælium. Et fugatus est Comes, percussique populi Nordalbingorum attritione maxima. Comes autem, & quotquot fugerant de acie, reuersi per Egdora saluati sunt. Magnus ergo potitus victoria, reuersus est ad obsidionem, frustrato tamē labore: nam neque ciuitate neque hoste potitus est. Laxata enim hyeme pariter & obsidione, Ericus elapsus venit in maritimam Sconia regionem, conquerens vbiq; innoxiam fratris eadē, & proprias calamitates. Audiens ergo Magnus quia comparuit Ericus, accedente ætate, direxit expeditionē in Sconia cum innumera classe. At ille confederat è regione, stipatus accolarum licet breui numero. Soli enim Sconenses vniuersis Danis restiterat. Cùm ergo Magnus in sacro die Pentecostes aciem vrgeret ad congressum, dixerunt ad eum venerabiles Pontifices: Dagloriam Deo cæli, & habe reuerentiā diei tantæ, & quiesce hodie, pugnaturus in crastinū. Qui monita contemnens, aggressus est prælium. Produxitque Ericus exercitum suum, & occurrit ei in manu valida. Ceciditque Magnus in die illa, percussaque sunt vniuersa Danorum agmina à viris Sconensibus, & ad internecionē deleta. Et factus est Ericus ea victoria insignis, & creatū est ei nomen nouū vt Ericus Enum, hoc est, memorabilis appellaretur. Porro Nicolaus rex senior naui elapsus venit Sleswich, percussusque est à viris ciuitatis in gratiā victoris. Vltusque est Dominus sanguinem Kanuti, quem interfecit Magnus, præuaricator iurifurandi quod iurauit. Et regnavit Ericus in Dania, generauitque ex concubina Thunna filiū nomine Suejn. Sed & Kanuto erat filius nobilis Waldemar. Magnus quoque genuit Kanutum. Remanseruntque hæc regalia incrementa Danorum populis, in quibus exercerentur, ne fortè amisso vsu præliandi quandoque inolefcerent. Solis enim ciuilibus bellis præpollent.

CAPVT LIII.

Postquam ergo mortuus est Kanutus cognomento Lawardus rex Obotritorū, successerunt in locū eius Pribizlaus atque Niclotus, bipartito principatu, vno scilicet Wagirensium atque Polaborum, altero Obotritorum prouinciā gubernante. Fueruntque hi duo truculentæ bestię, Christianis valde infesti. Inualuitque in diebus illis per vniuersam Slauia multiplex idolorum cultura, errorque superstitionū. Nam præter lucos atque penates, quibus agri & oppida redundabant, primi & præcipui erant, Proue Deus Aldenburgenſis terræ, Siwa Dea Polaborū, Radigast Deus terræ Obotritorū. His dicati erant flamines & sacrificiorū libamenta, multiplexque religionis cultus. Porro solennitates dijs dicandas sortium iuxta sortium nutum denunciat, conueniuntque viri & mulieres cum paruulis, mactantque dijs suis hostias de bobus & ouibus, plerique etiā de hominibus Christianis, quorū sanguine Deos suos oblectari iactitant. Post cæsam hostiā sacerdos de cruore libat, vt sit efficacior oralis capeſſendis. Nam sanguine dæmonia facilius inuitari, multorum opinio est.

Fortuna ea
iisdem ad-
uersa, & in-
de cognome-
tum probro-
sum.

Gratitudo.
Nicolaus &
Magni ex-
peditio in
Slesuicen-
ses.

Adolfus à
paribus so-
licitatus co-
migit se cū
Slesuicen-
sibus.

Thieucla
sylua.
Magnus ho-
stem prælio
excipit.
Adolfi cla-
des & fuga.

Ericus Sles-
uico elapsus
bellū in Scon-
ia instauit.

Magni bel-
licis appa-
ratus.
Profanti-
tu.

Cades &
clades.
Ericus à se-
cunda for-
tuna cogno-
minatus E-
num.

Nicolaus R.
ingulatur.
Erici in Da-
nia regnum.

Concubina
& proles.
† D. Kua-
na.
† D. molle-
scerent.

Pribizlaus
& Niclotus
Obotriti,
Christiani
nominis ho-
stes.

Barbarica
Slavorum
religio.

Mos conuiuiorum.

Malus Deus Slauis Diabolus & Zerneboch.

Zuanseuit Rugianorum Deus Opt. Max.

Slauorum ingenia. Odium nominis Christiani.

Consummatis iuxta morem sacrificijs, populus ad epulas & plausus cōuertitur. Est autem Slauorum mirabilis error: nam in conuiuijs & comotationibus suis, patērā circumferunt, in quam conferunt, nō dicam consecrationis, sed execrationis verba, sub nomine Deorum, boni scilicet atq; mali, omnem prosperam fortunā à bono Deo, aduersam à malo dirigi profitentes, ideo etiā malum Deū sua lingua Diabolus siue Zerneboch, id est nigrum Deum, appellant. Inter multiformia autē Slauorum numina præpollet Zuanseuith Deus terræ Rugianorū, utpote efficacior in responsis, cuius intuitu cæteros quasi semideos estimabant. Vnde etiam in peculiū honoris annuatim hominem Christicolam, quem fors acceptauerit, eidem † litare consueuerunt. Quin & de omnibus Slauorum prouincijs statutas sacrificiorū impensas illò transmittēbant. Mira autem reuerentia circa fani diligentia affecti sunt: nam neq; iuramentis facillè indulgent, neq; ambitum fani vel in hostibus temerari patiuntur. Fuit præterea Slauorum genti crudelitas ingenita, saturari nescia, impatiens ocij, vexans regionum adiacentia terra mariq;. Quanta enim mortium generata Christicolis intulerint, relatu difficile est, cū his quidē viscera extorserint, palo circumducentes, hos cruci affixerint, irridentes signum redemptionis nostrę. Sceleratissimos enim cruci affigendos autumant: eos autem quos custodię mancipant pecunia redimendos, tantis torturis & vinculorum nodis plectunt, ut ignorantia vix opinabile sit.

CAPVT LIIII.

Lotharius Cæs.

Rixa Augusti.

** P. deuotionis.*

Bardenicū.

Salubre Vicelini consilium.

Canutus.

Adolfus C.

Sigeberga constructa.

Vaticinium principis Slauis.

Hermanus prefectus Sigeberg.

Fundatio Ecclesie Sigebergensis.

Vicelinus, Pribitz hō ab Imp. com. mendatus.

Hericus Bauarus, Lotharius gener, ab eodē Saxonia donatur.

CVM ergo inclytus Cæsar Lotharius, & reuerendissima coniunx eius Rikenze, plenam erga diuinum cultum * curā gererent, adiit eum Sacerdos Christi Vicelinus, Bardewich consistentem, & suggessit ei, ut Slauorum genti, secundum datam sibi cælitus potentiam, aliquot salutis remedium prouideret. Præterea intimauit ei, quia in Wagirensi prouincia mons haberetur aptus, cui propter tutelam terræ, regale possit castrum imponi. Nam & Kanutus rex Obotritorum olim eundem montem occupauerat, sed miles illic positus immisso noctu latrone captus est, dolo senioris Adolphi, metuentis se à Kanuto, si fortè inualesceret, facillè posse premi. Imperator ergo audito Sacerdotis prudenti consilio, transmisit viros idoneos, qui specularentur aptitudinem montis. Certior ergo factus verbis nunciorum, transmissio amne venit in terram Slauorum ad locum destinatum. Præcepitq; omni populo Nordalbingorum, ut occurrerent ad ædificationem castelli. Sed & Principes Slauorum aderant in obsequium Imperatoris, facientes operationē, sed cum grandi tristitia, eo quod sentirent clām sibi suscitari pressuram. Dixit ergo quidam principum Slauorum ad alterum: Vides hanc structuram firmam, & præminentem? Ecce vaticinor tibi, quia castrum hoc erit iugum vniuersæ terræ. Hinc enim egrediētes primū effringent Plunen, deinde Aldenburg, atq; Lubeke, deinde transgressi Trabenam Racesburg, & omni Polaborum terra abutentur. Sed neq; Obotritorum terra effugiet manus eorum. Cui ille respondit: Quis nobis malū hoc parauit, aut regi montem hunc quis prodidit? Ad quem princeps, Vides, inquit, homuncionem illum caluum, stantē prope regem? Ille induxit super nos vniuersum malum hoc. Perfectum ergo est castrum, & numeroso milite communitum, vocatumq; Sigeberg, posuitq; in eo quendam satellitem suum Hermannū, qui castro præesset. Nec his contentus, ordinauit foundationem nouæ Ecclesie ad radices eiusdem montis, deputans in subsidium diuini cultus, & stipendia fratrum illic adunandorum, tex vel eo amplius oppida, iuxta morem priuilegij constabilia. Porro dispensationem eiusdem basilicæ, commisit Domino Vicelino, ut ædificijs suberigendis, & personis coadunandis instaret propensius. Idem quoq; fecit de Lubezensi Ecclesia, præcipiens Pribislauo sub obtentu gratiæ suæ, ut memorati Sacerdotis, vel qui vicem eius egisset, plenam gereret diligentiam, proposuitq; ut ipse protestatus est, omnem Slauorum gentem diuinæ religioni subigere, & de ministro Christi statuere Pontificem magnum.

CAPVT LV.

HIS ita peractis, Imperator ordinatis rebustam Slauorum quàm Saxonum, dedit Ducatum Saxonie Henrico genero suo, Duci Bauariæ, quem etiam secū assumens

assumens parauit secundam profectioem in Italiam. Interea Dominus Vicelinus legationis sibi creditæ solers curator, idoneas Euangelio personas ad opus ministerij consciuit, ex quibus venerabiles Sacerdotes Ludolfum, Hermannum, Brunonem in Lubeke constituit, Luthmundum cum cæteris Sigeberg esse mandauit.

Vicelinus in curatiõe ecclesiastica diligentia.

† Factumq; est misericordia Dei, & virtute Lotharij Cæsaris, seminarium nouellæ plantationis in Slauia. Sed accedentibus ad seruitutem Dei, non desunt tentationes. Sic & patres nouellæ Ecclesiæ, permaximas inuenere iacturas. Imperator enim bonus, cuius erga vocationem gentium virtus probata, postquam Roma cum Italia potitus est, Rogerium quoq; Siculum Apulia pepulit, cum iam redire pararet, immatura morte præuentus est. Conturbatæ sunt hac fama omnes potestates imperij, virtus quoq; Saxonû tanto principe illustrata, penitus concidisse visa est: & in Slauia res Ecclesiasticæ labefactatæ sunt. Statim enim vt corpus defuncti Cæsaris perlatum est in Saxoniam, & Lutturæ tumulatum, ortæ sunt seditiones inter Henricum, regis generum & Adelbertum Marchionem, contendentium propter ducatum Saxonie. Conradus autem rex in solum regni leuatus, Adalbertum in ducatu firmare nisus est, iniustum esse perhibens, quenquam principum duos tenere ducatus. Nam Henricus duplicem sibi vendicabat † principatum, Bauariæ atq; Saxonie. Bellabant ergo hi duo principes, duarum sororum filij intestinis prælijs, & commota est vniuersa Saxoniam. Et quidem Adalbertus præripiens castrum Lubeke cum ciuitatibus Bardewich, atq; Brema, occidentali Saxoniam potitus est. Sed & Nordalbingorum fines partibus eius appliciti sunt. Quamobrem Comes Adolphus prouincia pulsus est, eo quod fidem iuratum Imperatrici Rikenze & genero eius, temerare noluisset. Comitiam eius, vrbes, & seruitia Henricus de † Badwide beneficio Adalberti assecutus est. Sed & castrum Sigeberg in custodiam accepit, mortuo scilicet Hermanno, & cæteris exturbatis, quos Cæsar imposuerat.

† D. Iactûq; virtus Christiana.

Lotharij in Italia res gesta. Mort.

Sepultura. Contentio Henrici Bauari & Adelberti Præsi. Conradus III. Cæs.

† P. Ducatû. Alberti in occidentali Saxoniam successus. Adolphus C. finibus pulsus.

Henricus de Badwide. † P. Bardewich, D. Badenick.

CAPVT LVI.

His ergo turbulentijs per Saxoniam vsquequaq; concitatis, Pribizlaus de Lubeke occasionem nactus, assumpta latronum manu, suburbium Sigeberg & omnia circumiacentia, in quibus Saxonum erant contubernia, penitus demolitus est.

30 Ibi oratoriu nouum & Monasterij recens structura igne consumpta sunt. Volkerus frater magnæ simplicitatis, ictu gladij percussus est. Cæteri fratrum qui euaserant, ad Falderensem portum refugerunt. Ludolfus autem Sacerdos & qui cum eo Lubeke demorati sunt, ea vastitate non sunt dissipati, eo quod in castro & tuitione degerent Pribizlauri, stantes utiq; loco & tempore difficili & pleno formidine mortis. Præter egestatem enim, & quotidiana vitæ pericula, cogebantur aspicere vincula & varia tormentorum genera Christicolis illata, quos latronum manus passim captiuare solebat. Non multo post venit quidam Race, de semine Cruconis cum classica manu, arbitratus se hostem suum Pribizlaum reperturum Lubeke. Duæ enim cognationes, Cruconis atq; Henrici, propter principatum contendebant. Cum ergo Pribizlaus adhuc fortunatus esset, Race cum suis castrum & circumiacentia demoliti sunt, Sacerdotes inter arundineta saluati, Falderense præfidiu apprehenderunt. Venerabilis ergo sacerdos Vicelinus, cæteriq; prædicatores verbi, graui mœstitia confecti sunt, eo quod nouella plantatio in ipsis inijs emarcuerit, continueruntq; se in Falderensi Ecclesia, orationibus & ieiunijs assidue intenti. Quanta verò austeritate, quanta ciborum temperantia, omniq; conuersationis perfectione Falderense illud collegium primitus claruerit, non satis explicari potest. Dedit ergo eis DOMINVS gratiam sanitatum, iuxta quod ipse pollicitus est, infirmos sanate, Dæmones effugare. Quid enim dicam de arreptitijs? Obsessorum, qui late aduecti sunt, plena erat domus, ita vt fratres quiescere non possent, clamantes sanctorum virorum præsentia ignes suos accendi. Sed quis illuc venit, & Dei gratia liberatus non est? In diebus illis contigit virginem quandam, Ymme dictam, vexari à dæmone, & ad Vicelinum sacerdotem perducì. Quem cum interrogacionibus vrgeret: Cur vas incorruptum ipse autor corruptelæ, temerare præsumpsisset? ille diserta voce respondit, Quia, inquit, tertio me offendit. In quo, ait, te offendit? Quia, inquit, negocium meum præpediuit. Bis enim transmissi

Pribizlauri Obsessores. Sigeberg suburbium & monasteriu destructum. Volkerus. Ludolfus Lubecensis.

Ludolfus Lubecensis.

Races.

Factiones familiaru Henrici & Cruconis.

Vicelinus.

Falderense collegium.

Exorcismus.

fures ad perfodiendum domum, sed hæc affidens focus, clamoribus suis eos absteruit. Nunc quoque legatione principis nostri in Daniam functurus, hanc in via offendi, ulturusque quod mihi tertio offendiculo fuerit, subter ipsam deuolutus sum. Sed cum vir Dei coniurationum verba aduersus eum coaceruaret, ille, cur, inquit, propellis paratum ultro egredi? Iam enim abibo ad proximam villam, visitaturus sodales meos, qui ibi delitescunt. Hoc etenim in mandatis accepi, priusquam in Daniam proficiscar. Quod tibi, ait, nomen? & qui socij tui? aut cum quibus habitant? Ego, inquit, Rufinus vocor: porro sodales mei, de quibus requiris, duo hinc sunt, vnus cum Rohesto, alter cum muliere quadam eiusdem oppidi. Hos ergo hodie visitabo, crastina priusquam signum Ecclesiæ Primæ increpuerit, huc ualediturus reuertar, & ita demum in Daniam proficiscar. Et hæc dicens, egressus est: Virgo quoque passione vexationis liberata. Tunc iussit eam sacerdos refici, & crastina ante horam Primæ, ad Ecclesiam reduci. Quam cum parentes proximo mane ad Ecclesiam ducerent; priusquam limen calcarent, & prima pulsari, & vexari virgo cœpit. Nec tamen boni pastoris diligentia prius abstinit, quam spiritus, præsentis potentia Dei actus, abscessit. Porro ea quæ de Rohesto prædixerat, rei exitus probauit: nam in breui maligno spiritu acerrimè correptus, laqueo semet strangulauit. In Dania quoque occiso Erico perturbatio grauis erupit, adeo ut oculis probari potuerit magnum eò diabolum aduentasse in afflictionem gentis illius. Bella enim, & tempestates, pestilentias & cætera humano generi inimica, dæmonum ministerio fieri quis nesciat?

CAPVT LVII.

Motus et clades in Dania.

Henricus hunc alii sibi peribum cognominant.

Slauis bello Saxonum ciuili ad rebellionem inuitati.

Vicelinus pium pastorem agit.

Henrici Comitis in Slauos excursiones.

Holfati de Slauis se Slificuntur.

† P. incurtionibus.

Henricus Barnarus recuperat Saxoniam ab Alberto.

Adolfus C. rediit.

Henricus C. Sigeberga et Hamburga arces destruxit.

Henricus aduersus Conradum Cæs. expeditio.

Agitabantur autem, sicut in Dania, sic & in Saxonia variæ bellorum tempestates, intestina scilicet prælia magnorum principum, Henrici Leonis, & Adalberti, contendentium propter Saxoniam Ducatum. Super omnia autem Slauicus furor propter occupationes Saxonum, veluti ruptis loris efferuescens, Holzatorum fines inquietabat, adeo ut Falderensis pagus iam pene in solitudinem redigendus esset, propter quotidianas interfectiones hominum, villarumque deprædationes. Inter has tribulationum angustias, Vicelinus sacerdos hortabatur populum in Deo spem suam constituere, agere litanias, in ieiunio & attritione cordis, eo quod dies mali instarent. Henricus itaque qui Comitiæ administrabat, vir ocij impatiens, & strenuus in armis, congregato latenter de Holzatis & Sturmarijs exercitu, hyemali tempore intrauit Slauiam, aggressusque eos, qui præ manibus erant, & quasi sudes defixæ in oculis Saxonum, percussit eos plaga magna, omnem scilicet terram Plunensem, Luthilenburgensem, Aldenburgensem, omnemque regionem quæ inchoat à riuo Sualen, & clauditur mari Baltico, & flumine Trabena. Omnem hanc terram vna incurfione, præda, & incendio vastauerunt, præter vrbes quæ vallis & seris munitæ, obsidionis propensius studium perquirebant. Proxima æstate Holzati se mutuo adhortantes etiam sine Comite castrum Plunen adierunt, diuinoque adiuti præsidio munitionem hanc cæteris firmiorem, præter spem obtinuerunt, Slauis, qui inibi erant, occisioni traditis. Gesseruntque eo anno bellum perutile, vastaueruntque crebris incurfibus terram Slauorum, feceruntque eis, ut sibi facere proposuerant, omni terra eorum in solitudinem redacta. Habueruntque Holzati pro omine bellum illud Transalbianum Saxonum, eo quod inuenissent libertatem vlciscendi se de Slauis, nemine scilicet obsistente. Nam principes, Slauos seruare solent tributis suis augmentandis. Postquam ergo Henricus, gener Lotharij regis, auxilio focrus Rikenæ Imperatricis ducatum obtinuit, & nepotem suum Adalbertum Saxonia deturbauit, Adolfus Comes rediit in Comitiæ suam. Videns autem Henricus de Badewid, quia subsistere non posset, succendit castrum Sigeberg, arcemque firmissimam Hammenburg, quam Comitis Adolphi mater murato opere construxerat, ut esset firmamentum vrbi contra impetus Barbarorum. Hanc ergo domum, & quicquid nobile senior Adolfus construxerat, Henricus fugam meditans, demolitus est. Post hæc Henricus Leo cœpit armari aduersus Conradum regem, duxitque contra eum exercitum in Turingiam, ad locum qui dicitur Cruceburg. Bello itaque per inducias

inducias protracto, dux redijt in Saxoniam, & post non multos dies mortuus est. *Mors. Henricus Leo.*
 Obtinuitq; filius eius Henricus Leo ducatum Saxoniz, puer adhuc infantulus. *Gertrudis, Lotharii Ca sar. F. altera nuptia.*
 Tunc Domina Gertrudis, mater pueri, dedit Henrico de Badewid Wagirensium *Adolfus C. *P. Principi.*
 prouinciam, accepta ab eo pecunia, volens suscitare pressuras Adolfo Comiti, eo quod non diligeret eum. Postquam autem eadem Domina nupsit * Henrico, fratri *Componitur cum amulo Henrico.*
 Conradi regis, & alienata est à negocijs ducatus, accessit Adolfus Comes ad Ducē puerum, & consiliarios eius, acturus causam suam super Wagirensi terra, præu-
 luitq; & iustiori causa & auctiori pecunia. Dissensiones ergo, quæ fuerunt inter
 Adolfum & Henricum, taliter compactæ sunt, vt Adolfus Sigeburg & omni Wa-
 gitorum terra potiretur, Henricus in recompensationem acciperet Rasesburg &
 terram Polaborum.

CAPVT LVIII.

His verò in hunc modum ordinatis, Adolfus cœpit reædificare castrum Sige-
 berg, cinxitq; illud muro. Quia autem terra deserta erat, misit nuncios in o-
 mnes regiones, Flandriam, & Hollandiam, Traiectum, Westphaliam, Fresiam, vt
 quicumq; agrorum penuria arctarentur, venirent cum familijs suis, accepturi ter-
 ram optimam, terram spaciosam, vberem fructibus, redundantem pisce & carne,
 & comoda pascuorum gratia. Dixitq; Holzatis & Sturmarijs: Nonne vos terram
 20 Slauorum subegistis, & mercati eam estis in mortibus fratrum & parentum ve-
 strorum? Cur ergo nouissimi venitis ad possidendum eam? Estote primi, & trans-
 migrate in terram desiderabilem, & incolite eam, & participamini delicijs eius, eo
 quod vobis debeantur optima eius, qui tulistis eam de manu inimicorū. Ad hanc
 vocē surrexit innumera multitudo de varijs nationibus, assumptisq; familijs cum
 facultatibus, venerunt in terram Wagirensium ad Comitem Adolfum, possessuri
 terram quam eis pollicitus fuerat. Et primi quidem Holzatenenses acceperunt ledes
 30 in locis tutissimis ad occidentalem plagam Sigeburg, circa flumen Trabena: Cam-
 pestria quoq; Zuentineveld, & quicquid à riuo Sualen vsq; Agrimeson, & lacum
 Plunensem extenditur. Dargunensem pagū Westfali, Vtinentem Hollandi, Susse
 30 Fresi incoluerunt. Porrò Plunensis adhuc desertus erat. Aldenburg verò & Luti-
 lenburg, & ceteras terras mari contiguas dedit Slauis incolendas, factiq; sunt ei tri-
 butarij. Post hæc venit Comes Adolfus ad locum qui dicitur Bucu, inuenitq; ibi
 vallum vrbs desolatæ, quam edificauerat Cruco olim tyrannus, & insulam amplif-
 simam, gemino flumine cinctam. Nam ex vna parte Trabena, ex altera Wochniza
 præterfluit, habens vterq; paludosam & inuiam ripam. Ex ea verò parte, qua terre-
 stre iter continuatur, est collis contractior, vallo castri præstructus. Videns ergo in-
 dustrius vir competentiam loci, portumq; nobilem, cœpit illic ædificare ciuita-
 tem, vocauitq; eam Lubeke, eo quod non longè abesset à veteri portu & ciuitate,
 quam Henricus princeps olim constituerat. Transmisitq; nuncios ad Niclotum
 40 Obottitorum principem, componere cum eo amicitias, omnes nobiliores dona-
 rijs sibi adeo adstringens, vt omnes ei obsequi, & † terre eius compacare certarent. † P. terram.
 Cœperunt ergo inhabitari deserta Wagirensis prouinciæ, & multiplicabatur nu-
 merus accolarum eius. Vicelinus quoq; sacerdos inuitante pariter & adituante
 Comite prædia recepit, quæ Lotharius Imperator ad constructionem monasterij
 & subsidium seruorum Dei iam olim ipsi coram castro Sigeburg contradiderat. *Vicelinus ope Adolphi prædia Ecclesiastica recuperat.*

CAPVT LIX.

Vltimum autem fuit eis propter incommoda fori, & tumultus castrenses, mona-
 sterium in proximo oppido, quod Slauicè Cuzalina, Teutonicè Hagerestorp
 30 dicitur, fundatione commodissimum esse, misitq; eo venerabilem Sacerdotem
 Volckwardum cum industrijs viris, qui oratorio & claustralibus officinis subrigē-
 dis operam darent. Porrò forensis Ecclesia, in curam Parochiæ, ad radicem mon-
 tis posita est. In diebus illis nobilissimus vir Thethmarus, Domini Vicelini quon-
 dam discipulus, & in studio apud Franciam socius, relicta præbenda & decania Bre-
 mensi, deuouit se Falderensi collegio, vir contemptor huius seculi, sectator volun-

tarix paupertatis, & in spiritali conuersatione summæ perfectionis. Cuius per omnia extollenda sanctitas, tanto humilitatis culmine, & benignitatis vigore subnixa erat, vt videres inter homines angelum, scientē compati infirmitatibus singulorum, tentatum autem per omnia. Destinatus post hæc Hagerestorph, quæ & Cuzelina, cum alijs fratribus, hominibus nouę transmigrationis magno solatio fuit. Dominus quoq; Vicelinus nouellæ Ecclesiæ sibi commissæ solers curator, omnī studio enisus est, vt Ecclesiæ locis opportunis ædificarentur, prouidens eis de Faldera tam Sacerdotes quàm reliqua altaris utensilia.

CAPVT LX.

Circa tempora dierum illorum ortæ sunt res nouæ, & toti orbi stupendæ. Præsidente enim sanctissimo Papa Eugenio, Conrado quoq; tertio gubernacula regni moderante, claruit Bernardus Clareuallensis Abbas, cuius fama tanta signorū fuit opinione celebris, vt de toto orbe conflueret ad eum populorum frequentia, cupientium videre quæ per eum fiebant mirabilia. Hic itaq; egressus in Teutonicam terram, venit ad celebrem curiam Franckenuordt, quo tunc fortè Rex Conradus cum omni principum frequentia festinus occurrerat. Cùm ergo sanctus vir in ꝑ Ecclesijs positus, curandis ægrotis in nomine Domini propensius instaret, astante Rege & summis potestatibus, incertum erat inter tantas populorum cateruas, quid quis pateretur, aut cui fortè subueniretur. Aderat illic Comes noster Adolfus, certius nosse cupiens ex operatione diuina virtutem viri.

Inter hæc offertur ei puer cæcus & claudus, cuius debilitatis nulla potuit esse dubitatio. Cœpit ergo vir sagacissimus intentare solerter, si fortè posset in hoc puero, sanctitatis eius experimentum capere. Cuius incredulitati, veluti diuinitus edoctus vir Dei, remedium prouidens, puerum præter morem iussit sibi applicari, cæteros enim verbo tantum consignauit. Hunc verò exhibitum, manibus excepit, oculisq; morosa contrectatione visum restituit: Deinde genua contracta corripit, iussit eū currere ad gradus, manifesta dans indicia, recuperati tam visus quàm gressus. Cœpit sanctus ille, nescio quibus oraculis edoctus, adhortari Principes, cæterasq; fidelium plebes, vt proficiscerentur Hierusalem, ad comprimendas, & Christianis legibus subigendas Barbaras orientis nationes, dicens, appropinquare tempora, quo plenitudo gentiū introire debeat, & sic omnis Israel saluus fiat. Protinus ad verba adhortantis, incredibile dictu est, quanta populorum caterua se ad profectiōem eandē deuouerit, in quibus primi & præcipui erant, Conradus rex, Frethericus Sueuiæ Dux, qui postea regnauit, Welf Dux, cum Episcopis & Principibus, militia nobilium & ignobilium, vulgariūq; numero æstimationem excedente. Quid dicam de Teutonicorum exercitu, cùm & Ludouicus Parisiorum rex, & omnis Francigenarum virtus, in id ipsum aspirauerint. Non est recognitum vicinis temporibus, nec auditum à diebus seculi, tantum conuenisse exercitum, exercitum, inquam, grandem nimis. Fueruntq; signati titulo crucis, in vestibus & armatura. Visum autem fuit autoribus expeditionis, partem exercitus vnā destinari in partes orientis, alteram in Hispaniam, tertiam verò ad Slauos, qui iuxta nos habitant.

CAPVT LXI.

Primus ergo, qui & maximus, abiit terrestri itinere cum rege ꝑ Alemanno Conrado, & rege Franciæ Ludouico & præcipuis vtriusq; regni Principibus, transieruntq; regnum Vngariæ, quousq; peruenirent prope fines Græciæ. Miseruntq; legatos ad regem Græciæ, vt daret eis conductum, mercatumq; transire cupientibus terram eius. Ille licet admodum territus, annuendum tamen decreuit, siquidem pacifici venissent. Cui remandauerunt, se nihil inquietudinis moliri, qui propter ampliandos fines pacis, peregrinationem vltroneam assumpserint. Dedit ergo eis rex Græciæ iuxta placitum, conductum, forumq; abundans rerum venaliū, vbicunq; castra locanda fuissent. Multa verò portenta visa sunt in exercitu illis diebus, futurę cladis demonstratiua. Quorum vel præcipuum fuit, quod vespere quodam ne-

Bernardus, Abbas Clareuallensis, sauaris p-705. Conradus III. Cæs. ꝑ P. Ecclesia.

Adolfus C. sanctimonis Bernhards spectator.

Miraculum in puero cæco & claudus.

Bernhardus belli sacri auctor.

Eiusdē belli Duces.

Voluntaria copia triparitè diuisa.

ꝑ P. Alemanniæ.

Copia primaductori- bus Conrado Cæs. & Lud. rege Gall. Asiam petiit.

Legatio ad Imp. Byzantinum.

Offensum.

dam nebula densissima cooperuit castra, qua recedente, vniuersa papilionum tegmina, vel quæ sub diuo fuerant, a deo sanguine resperfa comparuerunt, ac si nimbus ille sanguinem compluerit. Quod videns rex, ceterique principum, coniecerunt, se ad maximos labores & mortium pericula euocatos. Nec sefellit eos coniectura. Non enim multo post venerunt in montana quædã, vbi cum inuenissent vallem pratis riuoque decurrente commodissimam, metati sunt castra ad deuium montis latus. Porro iumenta oneraria, cum bigis & quadrigis, victualia sarcinasque militum portantibus, armentorum quoque in carnis esum ingens numerus, in vallis medium collocata fuerant, prope decursum aque, & pascuorum commoda. Appropinquante verò nocte, audita sunt in motis supercilio fragor tonitruum sonitusque tempestatis: tum ecce noctis medio nescio an nubium eruptione, vel quo euentu, torrens ille auctior erumpens, quicquid vallis humilior habuit in hominibus & iumentis, in momento eluit & in mare proiecit. Hanc ergo primam exercitus iacturam exceperunt milites peregrinationis illius. Ceteri qui residui fuerant, perrexerunt cepto itinere, transeuntesque Græciam, peruenerunt ad regiam urbem Constantinopolim. † Qua per dies aliquot recreato exercitu, venerunt ad sinum maris, qui vulgari more dicitur Brachium sancti Georgii. Ibi prouiderat eis rex Græciæ naues ad transducendum exercitum, adhibens notarios, qui expeditorum sibi numerum referrent. Quo relecto, grauiter ingemuit, & ait: Quare eduxisti Domine Deus populum hunc multum de sedibus suis? Verè brachio virtutis tuæ indigent, vt iterum videant terram desiderabilem, terram, inquam, natiuitatis suæ. Transmisso ergo mari, Ludouicus Rex Franciæ direxit iter versus Hierosolymam, & pugnantibus secum barbaris vniuersum perdidit exercitum. Quid dicam de Rege Alemanniæ, & his qui cum eo fuerant? Vniuersi perierunt siti & fame, transducti in desertum maximum, dolo legati Regis Græciæ, qui eos in fines Persarum ducere debuerat. A deo contabuerunt fame & siti, vt incurfantibus barbaris vltro cernices præbuerint. Rex & validiores quique, qui neci superfuerant, in Græciam refugerunt. O iudicia excelsi. Tanta fuit clades exercitus & miseria inexplicabilis, vt eorum qui interfuerunt adhuc hodie lachrymis deplangatur.

Tempestas.

Constantinopolis.
† P. Quo.
Brachium
S. Georgii.

Vox ominosa.

Christianorum clades.

CAPVT LXII.

Secundus verò naualis exercitus, Colonia & aliis ciuitatibus Rheni conflatus, præterea littore fluminis Wiseræ, nauigare cœperunt latissima Oceani spacia, quousque venirent in Britanniam. Vbi per aliquot dies refarcita classe, non modica etiam Anglorum & Britannorum adiecta manu, torserunt vela versus Hispaniam, applicueruntque ad Portugalensem nobilissimam Galatię urbem, adoraturi apud sanctum Iacobum. Rex ergo Galatiæ lætior effectus de aduentu peregrinorum, rogauit, vt si propter Deum pugnaturi exissent, fierent sibi auxilio contra Lacebonam & eius incolas, qui fines Christianos inquietabant. Cuius petitioni fauentes abierunt Lacebonam cum magna nauium copia: Rex quoque terrestri accedens itinere, validum adduxit exercitum, & obsessa est ciuitas terra marique. Multum ergo temporis effluxit in obsidione ciuitatis. Ad vltimum capta ciuitate, pulsisque barbaris, rex Galatiæ rogauit peregrinos, vt darent sibi ciuitatem vacuam, diuisa prius inter eos socialiter præda. Factaque est illic Christianolarum colonia, vsque in præsentem diem. Hoc solum prosperè cessit de vniuerso opere, quod peregrinus patrauit exercitus.

Altera copia Hispaniam perit.

Portugallia
vrbis.
S. Iacobus
Compostellanus.
Lacebona
sive Vlysiopona.

Expugnata Christianorum sit colonia.

CAPVT LXIII.

Tertius signatorum exercitus deuotauerunt se ad gentem Slauorum, Obotritos scilicet & Luticios, nobis confines, vlturi mortes & exterminia quæ intulerunt Christianolis, præcipuè verò Danis. Huius verò expeditionis capitanei erant, Albero Hammenburgensis & vniuersi Saxonie Episcopi: præterea Henricus Dux adolescens, Conradus Dux de Zaringe, Adalbertus Marchio de Saltwiede, Conradus de Within. Audiens ergo Nielotus quia congregandus esset in breui exercitus ad destruendum eum, conuocauit vniuersam gentem suam, & cœpit edificare

Tertia copia in Slauos.
Ductores.
Henricus
Leo.
Conradus
C. West.
Nielotus.

Dubin.
Adolfus C.
inconsultè
Nicloti col-
loquium re-
pucliat.

castrum Dubin, vt esset populo refugium in tempore necessitatis. Direxitque nuncios ad Comitem Adolfum, commonens eum fœderis quod pepigerant, simul etiam rogans præberi sibi facultatem colloquendi ei & consilio participandi. Cùmque Comes renueret, dicens, hoc incautum sibi propter offensam principum, ille mandauit ei per nuncios dicens: Decreueram quidem esse oculus tuus & auris tua in terra Slauorum, quam incolere cœpisti, ne quas patereris molestias Slauorum, qui olim Wagirensium terram possederunt, & causantur se priuatos iniuste hæreditate patrum suorum. Quare ergo dissimulas amicum * in tempore necessitatis? Nonne tentatio probat amicum? Hactenus continui manus Slauorum, ne læderent te, nunc tandem libet retrahere manum, & permittere te tibi met, eo quòd fastidieris amicum tuum, nec recordatus fueris fœderis, & negaueris mihi faciem tuam in tempore necessitatis. Dixeruntque nuncii Comitis ad Niclotum: Quod Dominus noster hac vice non loquitur tibi, impedit ea quam nosti necessitas. Habe ergo adhuc gratiam fidei & sponsonis tuæ erga Dominum nostrum, vt si videris contra eum bella Slauorum clam confurgentia, præmunias eum. Et promisit Niclotus. Dixit ergo Comes habitatoribus terræ suæ, habete cautelam iumentorum & substantiarum vestrarum, ne fortè rapiantur à furibus vellatronibus: de publico verò periculo meum erit prospicere, ne qua improuisi exercitus incursione inuoluamini. Putabat enim vir sapiens, repentinas bellorum iacturas sese consilio † conclusisse, sed res aliter cesserunt.

** P. excludit.*

Fides.

CAPVT LXIII.

Niclotus
in armis.

Sentiens enim Niclotus irreuocabilem esse iuratae expeditionis profectionem, clam parat naualem exercitum, transmisitque freto, applicat classem ad ostium Trauenæ, percussurus omnem Wagirensium prouinciam, priusquam Saxonum exercitus infunderetur suis terminis. Transmisitque vespere nuncium Sigeburg, eo quòd promississet Comiti, præmunire eum, sed superuacua legatione: Comes quippe defuit, & non erat tempus congregandi exercitum. Illucescente ergo die qua sanctorum Ioannis & Pauli passio veneranda celebratur, descendit naualis Slauorum exercitus per ostium Trauenæ. Et ciues Lubicanæ urbis audito murmure exercitus, inclamauerunt viros urbis, dicens: Audiui-
mus vocem clamoris maximi, quasi vocem superuenientis multitudinis*. Miseruntque ad ciuitatem & ad forum, nunciare eis imminens periculum. Sed populus multa potatione ebrius neque strato neque nauibus † admoueri potuit, quousque hostibus circumuallati, naues mercibus onustas iniecto igne perdidit. Interfectique sunt illic eo die ad trecentos & eo amplius viros. Rudolphus sacerdos & Monachus dum fugeret ad castrum, præuentus à Barbaris, mille vulneribus confossus est. Porro hi qui in castro erant, biduo atrocissimam obsidionem pertulerunt. Dux quoque equitum turmæ omnem Wagirensium terram peruagantes, quicquid in suburbio Sigeburg repererunt, demolitum sunt. Pagum quoque qui Dargune dicitur, & quicquid infra Trauenam à viris Westphalis, Hollandis, cæterisque extraneis populis incultum fuerat, flamma vorax absumpsit. Feceruntque cædes virorum fortium, qui fortè armis obistere tentassent, & duxerunt vxores eorum & filios in captiuitatem. Pepereruntque viris Holzatenibus, qui habitant ultra Trauenam ad occidentalem plagam Sigeburg, substiteruntque in agris oppidi Cuzalinæ, & non adiecerunt ultra progredi. Villas præterea, quæ erant in campestribus Zuentineuelde, & extenduntur à riuo Sualen, vsque ad riuum Agrimeson, & lacum Plunensem, non deuastrauerunt Slau, nec quicquam attigerunt de substantiis hominum illic degentium. Sermo fuit eo tempore omnium ore pertritus, quosdam Holzatenium, hoc perturbationis malum conflasse propter odium aduenarum, quos Comes latè congregauerat ad incolendam terram. Vnde etiam communis iacturæ soli Holzati extorres inuenti sunt. Sed & Vtinenfis ciuitas adiuta locorum firmitate saluata est.

** P. & ignoramus quid sit.*

Clades Lubicensium.
† D. amoueri.

Dargune.

Holzati ab hoste conseruati.

Suspensio proditionis.

Rem dicam posteritatis memoria dignam. Quando Slavi Wagirensium terra ad libitum abusi, nouissimè venerunt ad pagum Susle, vastaturi Fresonum coloniam, quæ illic erat, quorum numerus ad quadringentos & eo amplius viros supputatus fuerat. Aduentantibus autem Slauis vix centum reperti sunt in munitiuicula, cæteris in patriam reuersis, propter ordinandum peculium ibi relictum. Succensis ergo quæ foris erant, videres his, qui in munitione erant, grauissimam inferri expugnationis iacturam. Tota enim die à tribus millibus Slauorum fortiter impugnati sunt, illis quidem victoriam præsumentibus veluti indubiam, his verò supremum spiritum pugnæ dilatione redimentibus. Sed cum viderent Slavi, quia victoria non cederet eis incruenta, promittunt Fresonibus vitam, & membrorum integritatem, si munitione progressi dedissent arma. Cœperunt ergo quidam ex obsessis appetere deditioem, ob spem vitæ. Quos arguens fortissimus Sacerdos: Quid est, inquit, ô viri, quod agere vultis? Putatis vos deditioem vitam redimere, aut barbaris fidē inesse? Fallimini viri compatriotæ. Stulta est hæc opinio. An nescitis, quia in omni aduenarum genere, apud Slauos nulla gens detestabilior Fresis? Sanè fœtet eis odor noster. Quare ergo abiicitis animas vestras, vltro properantes ad interitum? Contestor vos per Deum factorem orbis, cui non est difficile saluare in paucis, vt adhuc paululum experiamini vires vestras, & conferatis manus cum hostibus. Quamdiu enim vallo hoc circundamur, sumus manuum nostrarum & armaturæ compotes, vita nobis in spe sita est: inermibus verò præter ignominiosam mortem reliquum nihil est. Gladios ergo vestros quos vltro sibi expetunt, mergite prius in medullis eorum, & estote vltiores sanguinis vestri. Hauriant gustum audaciæ vestræ, nec victoria redeant incruenta. Et hæc dicens, ostendit eis magnanimum spiritum, † obiecit vltimæque portis cum vno tantum viro, hostium cuneos propulit. Percussitque manu propria ingentem Slauorum numerum. Excusso denique vno oculo & ventrem perfoffus, nihil remissius egit in pugna, diuinum quoddam robur tam in animo quam in corpore præferens. Nihil itaque melius à notissimis illis filiis Saruicæ, vel à Machabeis quondam pugnatum est, quam à sacerdote Gerlauo, virisq; perpaucis in castro Susle, defenderuntq; munitionem de manu vastatorum. His auditis Comes congregauit exercitum, vt pugnaret cum Slauis, & eiiceret eos de terra sua. Quo rumore comperto, Slavi redierunt ad naues, & abierunt onusti de captione hominum, & de varia supellectile, quam prædati fuerant in terra Wagirorum.

Susle Frisiorum colonia.

Frustra à Slauis oppugnata. Conditiones pacis oblatæ.

Gerlauri Sacerdotis ad virtutem cohortatio.

Magnanimitas. † P. obiecitque, D. apertisque.

Adolfus C. se armat.

CAPVT LXVI.

Interim volat hæc fama per vniuersam Saxoniam & Westphaliam, quia Slavi facta eruptione bellum priores adorsi fuerint, & festinauit omnis illa expeditio, signo crucis insignita, descendere in terram Slauorum, & zelare iniquitatem ipsorum. Partitoq; exercitu, duas munitiones obsederunt, Dubin & Dimin, & fecerunt contra eas machinas multas. Venit quoque Danorum exercitus, & additus est his qui obsederant Dubin, & creuit obsidio. Vna ergo dierum, considerantes ij qui tenebatur inclusi, quia Danorum exercitus segnius ageret (ij enim domi pugnaces, foris imbelles sunt) facta subita eruptione, percusserunt ex eis multos, & posuerunt eos crassitudinem terræ. Quibus etiam subueniri non poterat propter interiaccens stagnum. Ob quam rem exercitus ira permotus, pertinacius instabat expugnationi. Dixerunt autem satellites Ducis nostri, & Marchionis ad inuicem: Nonne terra quam deuastamus, terra nostra est? Et populus quem expugnamus, populus noster est? Quare ergo inuenimur hostes nostrimet, & dissipatores vectigaliū nostrorum? Nonne iactura hæc redundat in Dominos nostros? Cœperunt ergo à die illa facere in exercitu tergiuersationes, & obsidionē multiplicatis induciis alleuiare. Quoties enim in congressu vincebantur Slavi, retinebatur exercitus, ne fugitantes insequerentur, & ne castro potirentur. Ad vltimum nostris iam pertæsis, conuentio talis facta est, vt Slavi fidem Christianam reciperent, & laxarent Danos, quos in capti-

Tarda copia tertia expeditio.

Dubin. Dimin. Dani auxiliarii. Clades ex incuria.

πλεονεξία. *P. Adalberti.

Intēpestina clementia. Pacificatio cum Slauis.

*Simulario
& frans ho-
stilis.
† P. conua-
luerunt.*

uitate habebant. Multi ergo eorum falso baptizati sunt: & de captione hominum relaxauerunt omnes senes & inuites, cæteris retentis, quos seruitio robustior aptauerat ætas. Taliter illa grandis expeditio cum modico emolumento soluta est. Statim enim postmodum in deterius † coaluerunt: nam neq; baptisma seruauerunt, nec cohibuerunt manus à depraedatione Danorum.

CAPVT LXVII.

*Adolfus re-
nouat fæde-
ra cum Ni-
cloro & Sla-
uis.*

*Marcoman-
ni.*

*Vicelini
ad egenos
respectus.*

Dismarus.

*Æuoriphi ca-
lestis.*

Comes autem noster cõuulsas reparans amicitias, fecit pacẽ cum Nicloto, & cõ cæteris orientalibus Slaus. Nec tamen integrẽ credebat eis, eo quòd fædera prima violassent, & percussissent terram suam attritione maxima. Cœpitque consolari populum suum, quem vastitas hostilis attriuerat, orans eos ne casibus aduersis cederent, hoc cognoscentes, quòd Marcomannos oportet duram habere patientiam, & prodigos esse sanguinis sui. In redimendis quoq; captiuis deuotus exiit. Quid dicam de sacerdote Christi Vicelino? In ea calamitate qua barbaricus furor multos attriuerat, & frumentorum penuria famẽ parturiuerat, omnibus qui in Faldera & Cuzelina fuerunt, summopere commendauit, vt pauperum memores essent. Ad quod opus vir Dei Thethmarus fuit incõparabiliter idoneus, dispergens & dans pauperibus minister fidelis & prudens, vbiq; caritatius, vbiq; largus, in cuius laudem parum est quod loquor. Sanè pectus Sacerdotis misericordia refertum, suauissimo fragrabat odore, iacebantq; præ foribus monasterii greges e-
genorum, expectantium eleemosynam de manu viri Dei: Adeo vt locus ille ad inopiam redigendus videretur, propter largitatem viri. Obserabantur ergo à procuratoribus ostia domesticæ rei, ne curia subiaceret detrimento. Quid faceret homo Dei? Clamores pauperum ferre non poterat, nec fuit ad manus quod daret. Cœpit ergo vir misericors, curiosius agere, & circuire horrea, explorare callidus aditum, quo etiam secretius reperto, egit in modum furantis, dans quotidie pauperibus iuxta opportunitatem. Ferebatur autem à fidissimis nobis, quòd iisdẽ diebus exinanita frumentaria penus, diuinitus recuperata sit. Præbet huic factõ firmitatem opus Helix, nec non Helisæi, quorum æmulos sicut virtutis, sic etiam miraculi adhuc superesse, non est ambiguum.

CAPVT LXVIII.

*Mocus in
Dania.
Cades Erici
Regis cog-
nomento
Emun
Trium regũ
soboles ger-
men belli.
Ericus Spac-
tator regia
sobolis.*

*Sueno, Erici
F. à tuore
rex designa-
tus.*

*Canutus
Suenonis
emulus.
Waldema-
rus.*

*Prodigia.
Adolfus ab
Etraque fa-
ctioe solici-
tatus trãsit
ad Canutũ.
Sueno sui cõ-
uentum Sla-
uificatur.*

Modicum ergo temporis effluxit, quo Wagirensi terrẽ de præterita calamitate respirare concessum est, & ecce noua prælia surrexerunt ab Aquilone, quæ apponerent dolorem dolori, vulnus vulneri. Occiso enim Erico, cui cognomen erat Emun, remanserunt tria genimina Regum, scilicet Suein eiusdem Erici filius, Waldemarum Kanuti filius, Kanutus Magni filius. Qui cum adhuc infantuli essent, con filio Danorum positus est eis tutor quidam Ericus cognomẽto Spac, qui Regnum cum regia sobole tutaretur. Fuitque vir ille pacificus, cum tranquillitate creditum sibi gubernans regnum, nisi quòd Slauorum furiis minus obstitit. Nam latrocinia Slauorum eo tempore solito plus inualuerunt. Sentiens autem Ericus appropinquate diem mortis suæ, conuocauit tres adolescentes regios, adhibitõq; magnatum consilio, Suein destinauit ad regnũ, Waldemarũ & Kanutũ hæreditate paterna iussit esse cõtentos, ordinatisq; taliter rebus, defunctus est. Nec mora, Kanutus, Magni filius, rupta curatoris sui dispositione, conatus est arripere regnum, mouitque contra Suenonem prælia magna. Porrò Waldemarum, partes Suein adiuuabat, & cõmota est vniuersa Dania, & visa sunt magna signa in cœlo versus aquilonem, species quasi ignearum facularum, & humani cruoris similitudo rutilantis. Nec fefellerunt portenta. Quis enim ignoret strages factas, factas inquam in eo prælio? Certabat ergo vterq; regum asciscere sibi Comitrem nostrum, miseruntq; nuncios cum donariis, plura offerentes, & ampliora promittentes. Complacuitque Comiti ad Kanutum, habitõque colloquio, fecit ei hominum. Quod factum est zelatus Suein, assumptaque manu armata, transiit in Wagirensẽ terram, & succendit Aldenburg, & demolitus est omnem terram maritimam, & digrediens inde succendit suburbium Sigeberg, & quæcunq; in circuitu eius erant, vorax absumpsit flamma.

flamma. Huius autem mali fuit autor Ethelerus quidam de Thethmarschia na- *Ethelerus*
 tus, qui diuitiis Danorum subleuatus, omnem fortem de Holzatia sibi sociaue- *Ditmarfus,*
 rat. Factusque Ductor Regis, volebat Comitem prouincia pellere, terramque *Adolfi ho-*
 eius addere regno Danorum. Quod factum cum innotuisset Comiti, transit ad *stis.*
 Ducem ut protegeretur ab eo. Nec enim in Holsatia tutò consistere poterat,
 eo quòd increuissent homines Etheleri, qui insidiabantur vitæ eius. Quicun- *ὀέλντρεσθαι*
 que voluisset fieri homo Etheleri, veniebat ut acciperet in munere Byrrum, Cly- *stilis corrup-*
 peum, vel equum: atque donis huiusmodi corrupta, repleta est terra seditiosis. *prela.*
 Præcepit ergo Dux omni populo Holzatorum, & Sturmariorum, ut sicubi re- *Henricus*
 perti fuissent homines Etheleri, aut renunciarent hominio, aut prouincia sece- *Leo Adolfi*
 derent. Et factum est ita: iurauitque omnis populus, stare ad mandatum ducis, *protector.*
 & obaudire Comiti suo. Sociatusque est sibi vir Holzatenus in die illa, sedi- *Holzati ad*
 tiosis omnibus aut reductis in gratiam, aut prouincia pulsus. Misit ergo Comes *officium re-*
 nuncios ad Kanutum, suggerens ut quantocyus cum exercitu veniret, oppressu- *deunt.*
 rus Suein. Cui etiam ipse occurrit cum quatuor millibus expeditorum, prope *Adolfus Ca-*
 Sleswich. Fixeruntque castra longis ab inuicem spatiis. Morabatur autem Suein *nuro manu*
 in ciuitate Sleswich, cum non minima bellatorum manu. Videns ergo Ethele- *auxiliaria*
 rus, princeps exercitus Suein, quia duplicata sunt mala, multusque exercitus *adducit.*
 venit ad obsidendum eos, abiit ad Kanutum in dolo, dataque pecunia Principi- *Sueino.*
 bus seduxit adolescentiam Kanuti, ut rediret in terram suam, in scio Comite A- *Ethelers da-*
 dolfo, & dimitteret exercitum in locum suum. Præfixis quoque induciis, spo- *lus hostis.*
 pondit se sine bello pacem Danis redditurum. His ad libitum peractis, rediit *† P. vnum-*
 Ethelerus Sleswich, mane pugnaturus cum Comite, & percussurus eum repen- *quenque.*
 te. Eo vespere quidam familiarium Comitis erat Sleswich, qui sentiens ea quæ *Indiciū tem-*
 clam parabantur, transit cum festinatione lacum, & veniens in castra dixit ad *pestium.*
 Comitem: Deceptus es ô Comes, deceptus atque pessundatus es. Kanutus enim *† D. auxiliū.*
 & exercitus eius, in quorum † auxilio tu venisti, reuersi sunt in terram suam, & tu *† D. pugna-*
 solus hîc iaces. Ecce venturus est Ethelerus diluculo † pugnare tecum. Co- *turus.*
 mes ergo supra quàm credi potest admirans imposturam, dixit ad suos: Quando- *Adolfus se*
 quidem in medio myricæ consistimus, & equi nostri afficiuntur inedia, bonum *recipit ex ho-*
 est nos hinc transire, locumque quærere castris opportunum. Sensit ergo ex- *stis.*
 ercitus, animum Comitis sinistra legatione concussum. Moueruntque castra *† P. En-*
 de loco qui dicitur † Cuningisho, verteruntque iter versus Egdoram. Tanta au- *ningsho.*
 tem festinantia præterlapsi sunt, ut veniente Comite ad Egdoram, de quatuor *Cuningisho.*
 millibus expeditorum, vix quadringenti cum eo reperti fuerint. Quos Comes *Explorato-*
 adhortans, ait: Licet fratres & amicos nostros huius ignaros rei fugauerit cassus *res interce-*
 timor, mihi tamen vtile videtur, nos hîc consistere propter custodiam terræ no- *pi.*
 stræ, quousque directis nunciis certius cognoscamus, quid actitent hostes no- *Ethelerus*
 stri. Statimque misit nuncios qui veritatem perferrent. Quibus apud Sleswich, *Suenonem*
 comprehensis, & in vincula coniectis, dixit Ethelerus ad regem Dominum suum: *ad prælium*
 iam nunc festinandum est, & eundem cum exercitu, quia facile est ut tradatur *accendit.*
 Comes iste desolatus in manus nostras. Quo percusso transibimus in terram e- *Adolfus su-*
 ius, & abutemur ea prout libuerit. Et abierunt cum manu forti. Comes ergo *os ad virtu-*
 irritatus, quia nuncii iuxta placitum non venissent, alios misit nuncios, qui vi- *tem cohorta-*
 sis hostibus cum celeritate nunciauerunt Comiti. Ille licet intus morderetur *tatur.*
 suorum paucitate, elegit tamen, virtutis intuitu, configere, dixitque ad socios:
 En tempus est, ô socii, quo comperiendum sit, vbi sit vir audax, & virtutis con-
 tinens, qui ruinas pronus excipere velit. Sæpius quidem mihi à nostratibus obie-
 ctum est cum insultatione, quasi cor muliebri & fugax habuerim, qui bellorum
 iacturas plus lingua quàm manu propulerim. Ethoc quidem non imprudens egi:
 quoties bella sine sanguine cæuri poterant. Nunc autem quia immanius peri-
 culum indiget opera manuum, videre iam fas est, si fœmineus mihi, ut dicitis,
 insit animus. Quin potius videbitis dante Deo mihi cor inesse virile. Animæ quior
 autem ero, si vestra concors mecum fuerit voluntas, si in defensionem patriæ

mecū coniurata manu steteritis. Hoc enim loco præfidiū pugnae flagitat, & uerecundia fuga, & certissimum patriæ excidium. Hæc cum perorasset Comes, gratulati sunt socii, grandique iuramento se obligauerunt, ut starent firmiter, pro salute suimet, & patriæ. Præcepit ergo Comes effringi pontem, & posuit custodiam in locis quibus permeabilis erat fluuius. Venit autem nuncius, qui diceret hostes transduci prope villam, quæ dicitur Scullebi. Facta ergo oratione ad Deum, Comes festinauit pugnare cum his qui transducti fuerat, priusquam uniuersus transiret exercitus. Statimque ubi congressi sunt, Comes equo deiectus est, & fuerunt ei præfidiū duo milites, qui subleuatum equo restituerunt. Et fuit pugna uehemens, & uictoria utrinque ambigua, quousque unus partium Comitum proclamauit, ut poplites equorum, quos hostes insidebant, fortiter cæderentur, factumque est, ut cadentibus equis, sessores quoque loricati collaberentur, gladiisque nostratum protriti sunt, & cecidit Ethelerus, cæteri nobiles aut occisi sunt aut capti. Quod uidens rex ex altera ripa fluminis, & qui cum eo erant, petiit fugam & reuersus est Sleswich. Sed & Comes reuersus est, clarus uictoria, habens captiuos insignes, quorum pecunia debitis suis aliquantisper alleuiatus est. Habuitque de cætero præcipuam terræ suæ diligentiam. Quoties enim motionis aliquid insonuit, aut de Danis, aut de Slauis, statim collocauit exercitū in locis opportunis, uidelicet Trauenemunde, siue ad Egdoram. Fueruntque parentes mandato eius plebes Holzatorū, Sturmatorum & Marcomannorum. Vocantur aut uisitato more Marcomanni, gentes uidecunq; collectæ, quæ Marcam incolunt. Sunt aut in terra Slauorum trans Marcæ quam plures, quarū nō infima nostra Wagirensis est prouincia, habens viros fortes & excitatos præliis, tam Danorum quàm Slauorū. Super hos omnes functus est Comes honore Comitiæ. Fecitque iustitiam populo suo, compacans dissidentia, & oppressos liberans de manu potentiorū. Clero fuit apprimè beneuolus, quem nec in facto nec in uerbo passus est à quoquā iniuriari. Multum uerò laboris adhibuit in edomandis rebellibus Holzatorum: gens enim libera & ceruicosa, gens agrestis & indomita, detrectabat ferre iugum pacis. Sed uicit eos altior sensus uiri, & philosophatus est in eis. Multis enim præcantationibus allexit eos, quousque duceret sublorum, illos inquam onagros indomitos. Viderit qui uoluerit, faciem gentis huius immutatam, eos scilicet qui soliti quondam fuerant, sæuum caput abdere laruis, et deprædandis tendere decipulas, furari quæ rapere non poterant, uiderit inquam eos conuertisse mores, & reuocasse gressus ad iter pacis. Nonne hæc est mutatio dexteræ excelsi? post hæc reconciliatus est Comes Suein, regi Danorum. Ille enim crebris prosperatus uictoriis, Kanutum eiecit de terra, & ad Saxones propulsum exulare coegit, penes nominatissimum Hartwigum Archiepiscopum, qui clarissimo genere natus magna pollebat hæreditate.

CAPVT LXIX.

Henrici Leonis nuptia cum Clementia. Res gesta & uictoria in Slauis. & Neorsia. † P. incurfiones.

IN diebus illis, Dux noster adolescens, Dominam Clementiam, filiam Conradi ducis de Zeringge, duxit uxorem, cœpitque dominari in uniuersa terra Slauorum, succrescens sensim & inualescens. Quoties enim offendissent eum Slauis, admouit eis Martiam manum, dederuntque ei pro uita simul & patria quicquid exigere uoluisset. In variis autem expeditionibus, quas adhuc adolescens in Slauiam profectus exercuit, nulla de Christianitate fuit mentio, sed tantum de pecunia. Adhuc enim immolabant Dæmoniis & non Deo, & agebant piraticas incursiones in terram Danorum.

CAPVT LXX.

Hartuicus Archiepiscopus Hamburg.

UIDENS ergo Dominus Hartuicus Hammenburgensis Archiepiscopus, quia pax erat in Slauia, proposuit reædificare sedes Episcopales, quas Barbaricus furor

furor olim destruxerat in Slauia, scilicet Aldenburgensem, Racesburgensem, Mi-
 kilenburgensem. Equibus Aldenburgensem Magnus Otto primus instituerat,
 subijciens ei Polabos & Obotritos, à terminis Holzatorum vsq; ad flumen Panim,
 & ciuitatem Dimin. Posuitque in Aldenburg primum Pontificem Marconem.
 Post hunc secundus erat Edwardus, tertius Wago, quartus Ezike, quintus Folchar
 10 Post hunc sextus Reinbertus, septimus Benno, octauus Meinerus, nonus Abelinus,
 decimus Ezo. Huius temporibus surrexit in Hammenburgensi Ecclesia Ma-
 gnus Adelbertus, qui de peregrinis Episcopis, quos in mensa sua habebat, Ioan-
 nem statuit Episcopum in Mikilinburg, Aristonem in Racesburg, atque in hunc
 modum Aldenburgensis sedes in tres diuisa est Episcopatus. Postquam ergo per-
 mittente Deo propter peccata hominum, Christianitas adnullata est in Slauia,
 vacauerunt hæ sedes annis octuaginta quatuor, vsq; in tempora Hartwici Archie-
 piscopi. Qui propter generis nobilitatem duplici principatu clarus, magno studio
 enisus est pro recuperandis suffraganeis Episcopis, vniuersæ Daciæ, Norwegiæ,
 Suediæ, quos Hammenburgensi Ecclesiæ quondam pertinuisse, commemo-
 rat antiquitas. Sed cum obsequiis & variis largitionibus nil profecisset apud
 Papam & Cæsarem, ne omnino careret suffraganeis, aggressus est iam pridem
 20 abolitos Episcopatus Slauicæ suscitare. Accitum ergo venerabilem Sacerdotem
 Vicelinum Aldenburgensi sedi consecrauit Episcopum, cum iam esset ætate pro-
 uectus, & mansisset in terra Holzatorum triginta annis. Porro in Mikilinburg
 ordinauit Dominum Emmehardum, & consecrati sunt ambo in † Rosseuelde,
 missique in terram egestatis & famis, vbi erat sedes Satanæ, & habitatio omnis
 spiritus immundi. Factaque sunt hæc in consulto Duce & Comite nostro. Vnde
 accidit vt amicitia quæ erat inter Dominum Vicelinum & Comitem nostrum,
 deinceps turbata sit: nam antea cum vt patrem venerabatur. Tulitque decimas
 omnes anni illius, quæ Pontifici nouo prouenire poterant, nec dimisit ex eis
 paruas reliquias. Tunc abiit Episcopus ad Ducem, rogaturus veniam, & susce-
 ptus est ab eo cum honore & reuerentia. Et ait Dux ad eum: Dignum quidem
 fuit, ô Episcope, vt vos nec salutarem nec reciperem, eo quod nomen istud me
 30 inconsulto susceperitis. Ego enim huius rei moderator esse debueram, maxi-
 me in terra quam patres mei, fauente Deo, in clypeo & gladio obtinuerunt,
 & mihi possidendam hæreditauerunt. Sed quia sanctitas vestra dudum mihi
 comperta est, progenitores quoque nostri vos ab initio fidelem probauerunt,
 decreui iam noxæ huius obliuisci, promotionique vestræ pleno fauore concu-
 rere, scilicet ea conditione, si inuestituram episcopalem de manu mea recipere
 volueritis. Hoc enim pacto res vestræ processum habere poterunt. Et visum
 est Episcopo verbum illud durum, eo quod esset præter consuetudinem. Episco-
 pos enim inuestire, solius Imperatoris maiestatis est. Quidam ergo fidelium
 ducis, Henricus de Witha, vir potens & militaris, & amicus Episcopi, dixit ad
 40 eum, Facite quod vobis vtile est, & appropinquate Domino nostro, & faci-
 te voluntatem eius, vt ædificentur Ecclesiæ in Slauia, & dirigatur cultus domus
 Dei in manibus vestris. Alioquin frustrabitur labor vester, eo quod nec Cæ-
 sar, nec Archiepiscopus possit iuuare causam vestram, domino meo obniten-
 te: Deus enim dedit ei vniuersam terram hanc. Quid autem grande requirit
 à vobis Dominus meus, quod vobis aut illicitum sit, aut verecundum? Quin
 potius res facilis est, & conducens fructum magnum, vt Dominus meus acci-
 piat virgulam, & det in manum vestram, pro signo inuestituræ, suisque de cæ-
 pterero familiaris Ducis, habentes honorem inter gentes, ad quas ingrediemi-
 ni conuertendas. Rogauit ergo Episcopus præberi sibi inducias, vt delibera-
 50 ret super verbo hoc. Dimissusque pacificè, venit Bardewich, vbi morta-
 li tactus ægitudine, per dies aliquot moratus est. Illic enim incidit paralyisin,
 in qua vsque ad extremum vitæ suæ laborare visus est. Sedata verò aliquan-
 tulum ægitudine, perductus est Falderam in vehiculo, multumque tempo-
 ris effluxit, quo eum infirmitas ecclesiastico labori subtraxerat. AEtatis e-

*Aldenburg.
Episcopa-
tus funda-
tio & limi-
tes.*

*Episcoporu
series.*

*Adelbertus
Archiepsco-
piscopus
Aldenburg.
Episcopatus
in tres ali-
os.*

*Hartwici
Archiepi-
scopi irritum
conatus.*

*† D. legatio-
nibus.*

*Vicelinus
Aldenburg.
antistes de-
signatus.*

*Emmehar-
dus Megal-
burg.*

*† P. Col-
seuelde.*

*† inter A-
dolfum C.
& Vicelinum.*

*Henricus
Leo magna
rationem
Episcopatus
Aldenburg.
sibi vendi-
cat.
* D. hac.*

*Henricus de
Witha.*

*Vicelinus
si Sydera-
tus.*

nim mole grauior morbus accesserat. Vbi autem ei vires Deus prestitit, abiit Bre-
 mam, consulturus Archiepiscopum & Clerum super verbo hoc, quod imposue-
 rat ei Dux. Qui omnes vna eademque sententia refragari coeperunt, dicentes:
 Scimus quidem o venerabilis Pontifex, sanctitati vestrae optimè cognitum esse,
 quid vobis super verbo hoc expediat. Sed quia venistis participari consilio no-
 stri, breuiter respondemus quod sentimus. Primum ergo in hoc negotio pensa-
 ri decet, qualiter inuestituræ Pontificum Imperatoriæ tantum dignitati permissæ
 sunt, quæ sola excellens, & post Deum in filiis hominum præeminens, hunc ho-
 norem non sine scenore multiplici conquisiuit. Neque Imperatores dignissimi
 leuitate vsi sunt, vt Episcoporum Domini vocarentur, sed compensauerunt
 noxam hanc amplissimis regni diuitiis, quibus ecclesia copiosius aucta, decen-
 tius honestata, iam non vile reputet se ad modicum cessisse subiectioni, nec e-
 rubescat vni inclinari, per quem possit in multos dominari. Vbi enim Dux vel
 Marchio, vbi in regno principatus, quantumlibet magnus, qui Pontificibus
 manus non offerat; recusatus, opportunè, importunè se non ingerat? Certam
 currunt, vt homines fiant Ecclesiæ, & participes fiant beneficiorum eius.
 Vos igitur honorem hunc pessundabitis, & infringetis iura magnis autoritatibus
 edita? Dabitis ne huic Duci manus vestras, vt hoc exemplo incipiant esse
 principum serui, qui fuerant Principum Domini? Non decet ætatem vestram,
 honestatis decore maturam, vt per vos incipiant abusiones fieri in domo Do-
 mini. Longè fiat à vobis verbum istud. Quod si furor principis erga vos effrena-
 tius egerit, nonne satius est ferre iacturam bonorum quàm honoris? Auferant si
 velint decimas, occludant vobis introitum, si placet, Parochiæ vestrae, tolerabilis
 erit ista molestia. Habetis certè Falderensem domum, in qua tuta interim statione
 consistere possitis, & præstolari cum silentio salutare Dei. His & huiusmodi verbis
 auerterunt eum, ne voluntatem Ducis adimpleret. Parturiuit sanè persuasio hæc
 nouelle plantationi multiplex impedimentum. Quoties enim Pontifex noster Du-
 cem adiit interpellaturus pro negociis Ecclesiæ, ille se paratum esse ostendit ad o-
 mnia quæ poposcisset vtilitas, si primum illi debitus honor exhibitus fuisset. alio-
 quin frustra contra impetum fluminis iri. Pontifex autè humilis, facillè inclinatus
 fuisset, vt propter lucrum Ecclesiæ, duci secularis honoris cupido, morè gessisset,
 si Archiepiscopus & cæteri Bremensium non obstitissent. Nam & ipsi vaniglorii,
 atque diuitiis adultæ Ecclesiæ saturi, honori suo hoc in facto derogari putabant,
 nec magnopere fructum sed numerum suffraganeorum sedium curabant. Quod
 vel in hoc maximè patuit, quia in possessionibus Falderensis Ecclesiæ Archiepi-
 scopus multas Episcopo nostro fecit iniurias, demens & conuellens aliqua, nec
 tutum permanere sinens in statione, quam ipse ei deputauerat. Videres ergo
 virum antea magni nominis, possessorem libertatis, & compotem suimet, post
 acceptum Episcopale nomen, quasi innodatum vinculis quibusdam, & suppli-
 cem omnium. Homo enim pacis suæ in quo sperauit, auertit eum à via con-
 filii & pacis, ne scilicet applicaretur his, per quos Ecclesiæ fructificatio pullu-
 lare posset. Fecit ergo, quod status ille temporis permisit, visitauit Ecclesias pa-
 rochiæ suæ, ministrans plebibus monita salutis, præbens eis pro iure officii sui spi-
 ritualia, cum ipse tamen non meteret eorum temporalia. Siquidem Comes de-
 cimatum iura tollebat. Dedicatum est ergo eo tempore oratorium Cuzelinæ, quæ
 alio nomine Hogerestorp dicitur. Sed & Ecclesia Bernhouede tunc dedicata est.
 Venitque ad nouam ciuitatē, quæ Lubeca dicitur, confortare manentes illic, & dedi-
 cavit ibi altare Domino Deo. Inde progrediens visitauit Aldēburg, vbi sedes quō-
 dam Episcopalis fuerat, & receptus est à Barbaris habitatoribus terræ illius, quorū
 Deus erat Proue. Porrò nomē Flamini, qui præerat superstitioni eorū, erat Mike.
 Sed & princeps terræ vocabatur Rochel, q̄ fuerat de femine Cruconis, idololatra
 & pirata maximus. Cœpit ergo Pontifex Dei, proponere Barbaris viā veritatis, quæ
 Christ⁹ est, adhortās eos, vt relictis idolis suis festinarēt ad lauacrū regenerationis.
 Pauci autē Slauorū applicuerūt se fidei, eo quod languor fortissimus esset, & necdū
 incli-

*Peric Hart-
 uici Archie-
 piscopi consi-
 lii de inau-
 guratione.*

*Arrogans &
 ambrosium
 responsum.*

*Mali consi-
 lii fructus.
 Henricus L.
 Urget ius in
 auguratio-
 nis.*

*Ecclesiasti-
 ca ambitio.*

*Hartuici Ar-
 chiepiscopi
 in Vicelinū
 iniuria.*

*Ager ani-
 mus.*

*† P. mere-
 retur.
 Adolfus C.
 † P. Hage-
 restorp.
 Lubeca.*

*Proue Alde
 burgensium
 deafer.
 Mike sacer-
 dos.
 Roche, gen-
 tis Princeps
 è posteritate
 Cruconis.*

inclinata essent corda principum, ad edomanda corda rebellium. Dedit autem Episcopus pecuniam cætoribus lignorum, ad impensas sanctuarii, & cœptum est opus fabricæ prope vallum vr̄bis antiquæ, quo omnis terra die Dominica propter mercatum conuenire solebat.

CAPVT LXXI.

In diebus illis congregauit Dux exercitum, vt abiret in Bauariam, & † requireret † P. acquireret. Henricus E. comparat se ad expeditionem Bauaricam.

† P. acquireret. Henricus E. comparat se ad expeditionem Bauaricam.

Inducatum, quē vitricus suus, Henricus, frater Conradi Regis, occupauerat. Venit ergo ad eū Dominus noster Episcopus Vicelinus, Lunēburgi, rogans, vt semper † P. acquireret. Henricus E. comparat se ad expeditionem Bauaricam.

lebat, pro Episcopat^o sui promotione. Cui Dux, faciā, inquit, quod hortamini, si ad nos respectum habere volueritis. Ad quē Episcopus, paratus sum, ait, propter eū, qui se humiliavit propter nos, meipsum in proprietatē dare alicui de clientibus vestris, nedū vobis, cui Dominus ampliorē inter principes cōtulit magnificentiā, tam generis quā potentię. Et his dictis fecit quod necessitas imperabat, & suscepit episcopatū per virgā, de manu Ducis. Animæ quior aut factus Dux, ait: Quia videmus vos obedientes esse volūtati nostræ, oportet & nos sanctitati vestrę condignā gerere reuerentiā, & petitioni de cetero proniores adeste. Sed quia nūc in procinctu sumus itineris, & ordinatio vestrę causę prolixius tempus requirit, damus interim vobis villam Buzoe, quam petistis, cum sua pertinētia Dulzaniza, vt ædificetis vobis domum in medio terræ nostræ & præstolari possitis redditum nostrum. Tunc enim propicio Deo disponendis rebus vestris propensus instabimus. Rogauitq; Comitem Adolfum, vt huic donationi præberet assensum. Cui respōdit Comes: Ex quo flexus est ad pietatem, decet nos voluntati eius † occurrere, & pro posse nostro ei suffragari. possessionem ergo quā dominus Dux permisit Episcopo, & ego permitto. Insuper cedo de medietate decimarū, vt cedant in vsus episcopi, non ex debito sed ex gratia vestri, eo quod res Episcopales necdū ordinatæ sint. Cōmisit ergo Dux custodiā terræ Slauiorū atq; Nordalbingorū, Comiti nostro, compositisq; rebus in Saxonia, profectus est cū militia, vt reciperet ducatū Bauarię. Porro ductrix, Domina Clementia, remāsit Lunenburg, sicutq; Comes clarissimus in domo ducis, & officiosus in obsequio Ductricis, patērq; consilii. Quamobrē venerabātur eum principes Slauiorū, maximē verò reges Danorū, qui laborantes intestino bello, certabant eū præuenire muneribus. Kanutus .n. qui profugus exulabat apud Archiepiscopū, conflato de Saxonia cōductio exercitu, reuersus est in Daniam. Et additi sunt ei omnes penē qui habitabant Iuthlandiæ. Hoc audito, Suein contraxit maritimas copias, transmissōq; mari venit ad ciuitatē Wiberge, & cōmiserūt reges prælium, & fusæ sunt copiæ Saxonū & ad internecionē deletæ. Kanutus fuga elapsus, venit in Saxoniam. Post modicū tempus, rursus venit in Daniā, & receptus est à Fresonibus, qui habitabāt Iuthlandiæ, venitq; Suein & pugnavit cū eo, debellatūq; ad Saxones fugere compulit. Cui crebrō per fines Holzatorum itineranti, Comes noster beneficus exitit, præbens conductum, & cætera humanitatis officia. Repergnauitq; Suein in Dania cum maxima tyrannide, maximis semper victoriis fortunatus. Slauiorum furiis minus obstitit, præliis irretitus domesticis. Fertur tamen eos in Selande strage maxima tempore quodam percussisse.

CAPVT LXXII.

In diebus autē, quibus Dux aberat, venit Niclotus, Princeps terrę Obotritorum, ad Dominam Clementiam Ductricem, Lunenburg, & conquestus est in facie eius & amicorum Ducis, quia Kyeini & Circipani paulatim rebellare cœperint, & obniti tributis iuxta morem persoluendis. Et destinatus est Comes Adolfus, & populus Holzatorum & Sturmariorum, vt adiuuarent Niclotum, & coercent rebellionem contumacium. Abiitq; Comes cum duobus millibus & amplius electorum. Niclotus quoque contraxit exercitum de Obotritis, & abierunt pariter in terram Kycinorum & Cyrcipanorum, & peruagati sunt terram hostilem, omnia vastantes igne & gladio. Fanum quoque celeberrimum cum idolis & omni superstitione demoliti sunt. Videntes autem indigenæ, quia non essent eis vires resistendi, redemerunt se immensa pecunia, defugūmque vectigalium integrauerunt cum cumulo. Tunc Niclotus deletatus

Niclotus Obotritus.

Kycini & Circipani rebelles.

Adolfus. populi copiarum ductor.

Fanum barbaricam.

*Nicloti gra-
ritudo.
Amicitia
cum Adolfo
renouata.*

*Lubeca em-
porium.
Bozoe insu-
la, Vicelini
seder.*

*Adolfus Co-
mes nota-
tus.*

Victoria, gratias Comiti retulit amplissimas, reuertentemq; profecutus est ad extre-
mitatem finium suorum, cautissimam exercitui adhibens diligentiam. Ab eo die fir-
mata sunt amicitia inter Comitem & Niclotum, habueruntque frequentius col-
loquium Lubeke siue Trauennemundæ, pro commodis vtriusq; terræ. Fuitq; pax
in terra Wagirorum, accepitq; per gratiâ Dei nouella plantatio sensim incremen-
tum. Forû quoq; Lubicense crescebat in singulos dies, & augebatur naues instito-
rû eius. Dominusq; Vicelinus Episcopus incolere cepit insulâ quæ dicitur Bozoe,
& habitauit sub fago, quousq; extrueret casas, in quibus consistere possent. Cæpit
aut ibi Ecclesiâ ædificare in nomine Domini & in cõmemorationem beati Petri,
Apostolorû principis. Porrò vtēilia domus, & quæ sufficeret curandis aratris, pro-
uidit Episcopus de Cuzelina & de Faldera. Initia verò Episcopatus erant in magna
teneritudine, eo quòd Comes aliàs optimus, episcopo soli fuerit mediocriter bonus.

CAPVT LXXIII.

*Henricus L.
Bauariâ fru-
stra repetit.*

*In eundē Al-
berti M. &
Cæsaris in-
sidie.*

Goslaria.

*Callidam
consilium.*

† P. cõfessi.

Henninge.

*Irrita Con-
radi Cæs. ex-
peditio.
Mors.*

*Fridericus
i. Conradi
successor.
Eiusdem
elogium.*

*Hermannus
Com. Wince-
burgici ca-
des.*

*De possessio-
nib. eius Hé-
rici L. & Al-
berti con-
tentio.*

*Consensus
Merseburg.
Cannus.*

*Sueno.
Vicelinus.
Reconcilia-
tio Sueno-
nis & Can-
niti.*

Cum hæc ergo in prouincia Slauorum gererentur, Dux noster morabatur in
Sueuia, intentans vitrico suo bellum, sed nõ valens. Ille enim adiuuabatur à re-
ge fratre, iniustum esse perhibente, quenquã Principum duos habere ducatus. Au-
diens ergo Adalbertus Marchio, & alii quàm plures Principum, ducem nostrum
minimè prosperari, & veluti inter hostes conclusum, miserunt ad regem, vt quanto-
cyus cū exercitu veniret in Saxoniam, obsessurus Brunswich, & oppressurus amicos
eius. Posuit ergo rex custodiã per omnem Sueuiã, ne fortè Dux elaberetur, ipse ve-
rò abiit Goslariã accepturus Brunswich, & omnia castra Ducis. Instabat aut sacra-
natiuitas Domini. Intelligens ergo Dux consiliũ regis in malũ, & intercisum sibi di-
gressum Sueuiæ, fecit denunciari omnibus amicis suis, tam liberis quã ministeria-
libus, vt conuenirent ad urbem quandam acturi cum eo diem solennem. Fecit-
que verba hæc diffamari & personari in auribus vulgi. Assumptusque tribus fidissi-
mis viris, vespere quodam mutauit vestem, & elapsus de castro, nocturnum ag-
gressus est iter, & transiens medias hostium insidias, quinto demum die apparuit
Brunswich, & amici eius antea mœrore affecti, insperatam resumpsere fiduciam.
Castra verò Regis approximabant Brunswig, constituta in loco qui dicitur He-
ninge. Venit ergo nuncius qui diceret Regi, comparuisse Ducem in Brunswig.
quo certius recognito, dissimulabat progredi, reuersusq; est Goslariã, & annullata
sunt ea quæ fuerant Regis molimine suscepta. Et defendit se Dux de circumuen-
tione principum, qui insidiabantur animæ eius, & obtinuit Ducatum Saxoniam,
succrescens & inualescens per singulos dies. Porrò Ducatum Bauariæ requirere
non poterat omni tempore, quo Conradus Rex supervixit. Quo non longè post-
ea defuncto, successit in regnum Fridericus, fratruelis eius. Conradus enim Rex
plures habuit fratres, quorũ primi erant Henricus Dux Bauariæ & Fridericus Dux
Sueuiæ, cuius filius æquiuocus positus est in regnum. Anno ergo incarnati verbi,
M. C. LI. regnauit Fridericus huius nominis primus Rex, & eleuatũ est solium eius
super solium Regum, qui fuerant ante eum diebus multis. Inualuitq; sapientia & for-
titudine super omnes inhabitantes terram. Mater eius, fuit amita Ducis nostri.

CAPVT LXXIIII.

Circa tempus dierum illorũ occisus est Hermannus Comes in Castro Wintze-
burg, vir potens & magnarum pecuniarũ, & ortæ sunt contentiones inter Du-
cem nostrum & Marchionem Adalbertum propter castra & facultates eius. Pro-
pter hos compacandos denunciauit Rex curiam apud Marcipolim, ciuitatem Sa-
xoniam, mandauitq; Principibus solenniter adesse. Missaq; legatione, Reges Dano-
rum tumultuantes euocauit, vt decerneret inter eos, mediante iustitia. Tunc Ka-
nutus, quem tertio Dania pulsum supra dictum est, venit ad Ducem nostrum, ro-
gans vt eius conductu & auxilio in curia potiri mereretur. Porrò Archiepiscopus
cõduxit Suein Regem, habens inter multos religiosos & honestos viros Dominũ
Vicelinũ Episcopũ in comitatu suo. Et habita est curia illa celebris apud Marcipo-
lim, vbi Principes Danorum confœderati sunt, Suein coronato in regem, cæteris
eidem

eidem hominio subactis. Dissensio autem quæ erat inter Ducem & Marchionem
 sedari non poterat, eo quòd principes elati, regis adhuc recentis monita parui pen-
 derent. Persuasit ergo Archiepiscopus Vicelino Episcopo, ut inuestituram de ma-
 nu regis perciperet, non fructum Ecclesiæ, sed odium Ducis intentans. At ille
 non consentit, ratus iram Ducis implacabiliter accendi. In hac enim terra, sola
 Ducis autoritas attenditur. Soluta est Curia. Vicelinus Episcopus reuersus est
 in Parochiam suam, inuenitque sanctissimum virum Thethmarum præsentem vi-
 tæ subtractum. Quod nimirum Episcopo maximam intulit mœsticiam. Ille ce-
 nim dulcissimus vir omnium semper deuotione complectendus, neminem suo
 tempore visus est habuisse comparem. Ut enim de vita eius quiddam breuiter
 summamque perstringam, ante conceptum matri sanctæ reuelatus, ab ipsis cu-
 nabulis mancipatus est altaris ministerio, commendatusque bono magistro disci-
 pulus optimus perseverauit in disciplina vsque ad viriles annos, discipulus in Bre-
 ma, socius in Francia, sustinuit iugum Magistri cum patientia, iuxta illud Ieremie:
 Bonum est viro, cum portauerit iugum ab adolescentia sua. Post reditum *, ab eun-
 te Domino Vicelino in Sclauiam, veluti sublato prædago, relictus est sibimet.
 Qualis ergo apud Bremam in regendis scholis, qualis in Decania fuerit, dixerint
 Bremenenses. Hoc commemorasse sat est, Quia post digressum eius, lumen Ec-
 clesiæ illius sublatum Brema clamabat. Translatus ergo in Falderam, desiderio
 melioris vitæ, magnum gaudium attulit sua præsentia Domino Vicelino. Sed &
 omnibus, quos angulus ille horroris & vastæ solitudinis continebat, noua quæ-
 dam facies orta est de aduentu tanti hospitis. Post aliquot annos dilatante Deo
 fines Ecclesiæ, missus est Cuzelinam, quæ & Hogerestorp, & incolis nouæ ha-
 bitationis magno solatio fuit. Captiuus enim & despoliatus, tanta pietate con-
 curtebat, ut dandi magnitudo vires domus illius adhuc teneræ excedere vide-
 retur. Inter orandum enim siue legendum, aures eius semper vigilabant ad of-
 ficiū suspensæ, quando veniret egenus pulsans & petens. Reuerbatur eum
 Comes Adolfus, eo quòd redarguerit culpas eius, nec parceret delinquenti. Du-
 riciam enim cordis eius, quam exhibuit Episcopo, venerabilis ille sacerdos adhibi-
 tis emplastris emollire satagit, sed omne medicamentum altior morbus euicit.
 Audito tamen eo multa faciebat, sciens eum virum iustum & sanctum. Expletis
 ergo postquam in hac terra mansit annis decem, infirmitate correptus est, ab-
 sente scilicet Episcopo, & apud Marcipolim posito. Cum autem fratres lecto æ-
 grotantis appliciti, spem recuperandæ salutis instaurarent, ille cum magna recu-
 satione aiebat: Nolite fratres dilecti præsentis vitæ dilationem mihi repromitte-
 re: nolite spiritum meum de peregrinationis fatigio ad patriam tendentem huius-
 modi verbis affligere. Ecce decem anni sunt, ex quo vitam meam sub profes-
 sionis huius titulo protrahi rogavi, & exauditus sum, nunc tandem laborum re-
 quies oranda est. Et confido de solita pietate Dei, quia ne hac petitione frustra-
 bor. Augebantur ergo torsiones vitalium, nec tamen in defectu corporis vigor
 interioris hominis emarcuit. Completum est in eo illud Salomonis: Fortis est ut
 mors dilectio, flumina & venti non potuerunt extinguere eam. In moriente vi-
 uebat caritas, quæ in exhausto corpore integrabat affectum, præbentem fratri-
 bus solatium de mœrore, consilium in rebus ambiguis, morum ædificationem,
 imprimantem cordibus amicorum nouissima quædam valedictionis vestigia, nun-
 quam abolenda. Sed nec immemor dilectissimi patris sui Vicelini, orabat per inti-
 mæ, vias eius à Deo dirigi, per hunc sibi viam salutis, & spem regni patefactam mul-
 toties congratulans. Venerunt ergo ad ægrotum fraterna solitudine, Prior Fal-
 derensis Ecclesiæ Eppo, & Bruno sacerdos, & post visitationem exhibuerunt ei sa-
 cræ vnctionis officium. Quo venerabiliter percepto, participatione nihilominus
 viuifici corporis Domini communitus, perseverabat in gratiarum actione. Nocte
 verò qua vigilia Pentecostes obuenerat, hoc est, 16. Cal. Iunii, peruigil in oratione,
 precibus inuitauit angelos, suffragia sanctorum interpellauit omnium, iamque rece-
 dente anima, mouebatur adhuc lingua in oratione & cōfessione laudis. O dignissi-
 mū sacerdotem, ô gratissimā Deo animā. Fœlicem dixerim in cursu, sed sceliciore

Consiliū im-
probum.

Mors Dis-
mari.

Ἰερομια-
στὴν de eius vi-
ta digressio.

* P. à Præcia.

Benignitas
in afflicto.

Adolfus C.

Animus ad
mortem cō-
positus.

Gratitudo
erga præce-
ptorem.

in peruentione, qui breuissimi laboris compendio apud Deum gloriam meruit sempiternam, apud homines sanctæ recordationis affectum.

CAPVT LXXV.

†P. Huius.
Luthbertus
eiusq; Sati-
cinnium.

Luctus fune-
bris.

Apostrophe
ad Lubecen-
ses.

† Cuius venerabilis sacerdotis transitum longè antè prædicere solebat Luthbertus frater, qui militiam huius seculi seruitute Dei commutans, cum famulo Dei Thethmaro, pauperum, qui erant in hospitali, curam gessit. Hic tempore quodam visitans Falderam, vultum præterdit plus solito subtristem, atque lachrymis suffusum. Interrogatus causas mœsticiæ, respondit meritò se tritari, qui patris amantissimi præsentia destituendus esset in breui. Fatetur nihilominus de his non somniantem, sed vigilantem diuinitus se instructum. Nec longè post prophetantis verbum, velox sacerdotis obitus subsequutus est. Fratres quoq; quos intimus viri affectus flere coegit, reuertentes ad cor, hauserunt spem, & resumpserunt spiritum consolationis, memores oraculi. Vbi ergo in Faldera nunciatum est de obitu eius, statim miserunt nuncios ad transferendum corpus, eo quòd ipse discedens hoc intentius orauisset. Quod tamen venerabilibus fratribus Theodorico, Ludolfo, Luthberto, & cæteris, qui illic degebant, nullatenus persuaderi potuit, dicentes, omnes se malle mori, quàm tanto pignore priuari, quod Wagirensi Ecclesiæ nouiter cæptæ futurum esset & honori & solatio. Confluentibus ergo de Sigeberge & de vicinis oppidis fidelium populis, corpus sanctum terræ com-
mendatum est, cum multa pauperum lamentatione, de sua destitutione conqui-
rentium. Magnificetur ergo Deus in sanctis suis, qui virum hunc perfecit sibi di-
gnum sacerdotem, consummatum vocatione fœlici. Vobis quoque ô patres Lubicanæ reipub. salus abundantior erit à Domino, si virum talem dignè excolueritis, statuentes eum in fronte eorum, qui diruta Ecclesiæ nostræ in noua culmina surgere fecerunt.

CAPVT LXXVI.

Contentio
inter Henri-
cum L. &
Hartuicum
Archiepisc.
de iure con-
ferendi in
Slauia Epi-
scopatus.
Adolfus
Com. nota-
tus.

†P. Buzouã.
Vicelinus ad
sedem mu-
nus suum
redit.

Vaticinium.

Vicelinus sy-
deratus lin-
gua usu pri-
natur.

Post decessum præclari sacerdotis Thethmari, Vicelinus Episcopus reuersus est de curia Marcipolitana frustrato labore propter sterilitatem principum. Dominus enim Archiepiscopus, & Dux, in quibus summa rerum in hac terra consistebat, præpedientibus simul odio & inuidia, nullos Deo placitos fructus facere poterant. Certabat vterque cuius esset terra, vel cuius esset potestas statuendi episcopos, cauerantq; diligentissimè, ne quilibet eorum cederet alteri. Sed nec Comes Adolfus, licet in multis probatus, rebus Episcopalibus animum plenè accommodauerat. Acceslerat his malis Episcopo nostro amplior tristitia de obitu Domini Thethmari, quo adhuc superstite tolerabilius videbatur omne quod vrgebat. Afficiebatur ergo tædio spiritus in singulos dies, quæsiuit consolationem se, & non inuenit. Transactis autem, postquam de curia venerat, paucis diebus, venit †Buzo, vbi domum & Ecclesiam ædificare cœperat, & plebi-
bus illic aggregatis præbuit verbum salutis. Iam enim circumiacentia oppida in-
colebantur paulatim à Christicolis, sed cum grandi pauore, propter insidias la-
tronum. Castrum enim Plunense necdum reædificatum fuerat. Consummans ergo Pontifex sacra mysteria, & offerens nouissimum Deo sacrificium, pronus adorauit in terra coram altari Domini, rogans fortissimum Dominum, vt cultus ipsius propagaretur tam in eo loco, quàm in vniuersa latitudine Slauicæ. Multotiens autem hominibus transmigrationis inter exhortatoria verba præfagebat, cultum domus Dei sublimem in breui futurum in Slauia, & ne deficerent animis, habentes duram patientiam ob spem meliorum. Valedicens ergo sacerdoti venerabili Brunoni, & cæteris, quos eidem loco præfecerat, & con-
fortans manus eorum in Domino: reuersus est Falderam, vbi infra septem dies correptus est virga Dei, & adeo paralyti dissolutus est, vt manus eius & pes, totum denique latus dextrum exaruerint, quòdque omnibus miserabilius fuit, priuatus est officio linguæ. Conturbati sunt hoc spectaculo omnes, qui viderant, virum scilicet incomparabilis facundiæ, Doctorem magnum, exuberan-

uberantem verbo sacrae exhortationis, & veritatis defensione, subito lingua membrisque destitutum, & per omnia factum inutilem. Quam dissona ergo fuerint populorum sententia, quam temeraria multorum nomine tenus iudicia religiosorum, piget reminisci, nedum verbis prosequi. Dicebant, quia Dominus dereliquit eum, nec intendebant scripturae dicenti: Beatus qui corripitur a Domino. Dolebant autem † irremediabili dolore omnes qui erant in Faldera & Cuzelina, maximè verò ij, qui in has terras primi cum eo venerant, & cōsenuerant cum eo, sub pondere diei & æstus. Adhibebatur autem ægroto Medicorum opera, inefficax tamen, providente scilicet diuinitate meliora de eo, & viciniora saluti. Dissolui enim & esse cū Christo multo est melius. Duobus ergo annis & dimidio versatus est in lecto ægritudinis, nec sedere nec iacere cōtentus. Curabatur autē pro pensus fratrum diligentia, præbentium ei necessaria corporis, & ad Ecclesiam eum deferentium. Nunquam enim missarum solennijs, vel communioni sacrae abesse voluit, nisi fortè infirmitas grauior obstitisset. Tantis Dominum gemitibus, & interno cordis clamore compellabat, vt aspicientes vix à fletu temperauerint. Gubernabatur eo tempore domum Prior eiusdem loci, venerabilis Eppo, vir magni in Christo meriti. Porrò Cuzelinam & Ecclesias quæ in Wagira erant, regebat Dominus Ludolfus, ille, inquam, qui olim in Lubeke multos propter Euangelium Christi labores pertulerat. Huic præposituram Cuzelinæ, dum adhuc sanus esset, Episcopus commendauerat.

*Diuersa de
co iudicia.*

† *Irremediabili.*

Syderationis diuinitas.

Eppo.

Ludolfus.

CAPVT LXXVII.

UNA ergo dierum allocutus est Dux Comitem Adolfum dicens: Perlatum est ad nos iam pridem, quòd ciuitas nostra Bardewich magnam diminutionem ciuium patiatur propter Lubicense forum, eo quòd mercatores omnes eò commigrent. Idem conqueruntur ij, qui sunt Luneburg, quòd Sulcia nostra deuorata sit propter Sulciam quam cœpistis habere Thodeslo. Rogamus ergo, vt detis nobis medietatē ciuitatis vestrae Lubike, & Sulciae, possimusq; tolerabilius ferre desolationem ciuitatis nostrae. Alioquin præcipientus, ne fiant mercationes de cætero in Lubike. Non enim ferendum est nobis, vt propter aliena commoda, desolari patiamur hereditatem patrum nostrorum. Sed cū renueret Comes, reputans incautam sibi huiuscemodi conuentionem, mandauit Dux, ne de cætero haberetur forum Lubike, nec esset facultas emendi siue vendendi, nisi ea tantum, quæ ad † cibum pertinent. Et iussit mercimonia transferri Bardewich ad subleuandam ciuitatem suam. Sed & fontes Salis qui erant Thodeslo, ipso tempore obturari fecit. Et factum est verbum illud Comiti nostro & terræ Wagirensi in offensionem, & profectuum impedimentum.

Bardewich.

Lubecca.

Salina Luneburg.

Thodeslo.

Emporium

Lubecca in-

hibitum.

† *D. victum.*

Adolfi cum

Henrico L.

simultas.

CAPVT LXXVIII.

NEC hoc prætermittendum videtur, quòd dilatante Deo fines Ecclesiae, ordinatus est in Racesburg Episcopus Dominus Euermodus, præpositus de Magdeburg, deditq; ei Comes Polaborum Henricus insulam ad inhabitandum prope castrum. Præterea trecentos mansos resignauit Duci dandos in dotem episcopi. Porrò decimas terræ recognouit Episcopo, quarum tamen medietatem recepit in beneficio, & factus est homo episcopi, exceptis trecentis mansis, qui cum omni integritate tam reddituum quam decimarum sunt Episcopi. Interfuit his rebus agendis Dominus Ludolfus præpositus de Cuzelina, & dixit ad Comitē, præsentem Comite nostro Adolfo: Quoniam Comes terræ Polaborum benefacere cœpit erga Pontificem suum, decet vt noster Comes non faciat minorem partem suam. Ampliora enim de ipso præsumenda sunt, vt pote de homine literato, habente scientiam rerum Deo placentium. Tunc Comes noster secutus factum Comitum Polaborum, remisit de beneficio suo trecentos mansos, qui oblati sunt per manus Ducis in dotem Aldenburgen-sis episcopatus.

Euermodus

alter Racc-

burg Epif.

Henricus,

Comes Pola-

borū, essuq;

in Ecclesia

munificen-

tia.

Ludolfus.

Adolfus Co-

mes oportu-

nam cōmo-

nstrationem

audir.

Henrici L. iter Italicū. **P**ost hæc abiit Dux noster in Italiam cum Rege pro Corona Imperiali. Quo absente Vicelinus Episcopus ingrauescente morbo, diem clausit extremum. Obijt autem 2. Idus Decembris, anno videlicet incarnati verbi, 1154. Sedit autem in Episcopatu annis quinque, hebdomadibus nouem. Corpus eius tumulatum est in Falderensi Ecclesia præsentem scilicet Domino Racisburgensi episcopo, & officium consummante. Agebatur ergo intensius memoria boni patris tam in Faldera quàm in Cuzelina. Fuitque præfixum à curatoribus, quid singulis diebus dari deberet in elemosyna pro remedio animæ eius. Fuit autem in Cuzelina sacerdos quidam Volchardus nomine, minister mensæ, quique primus ad Falderam cum Domino Vicelino venerat, industrius in actionibus extrinsecis. Hic ergo elemosynas pro boni sacerdotis anima constitutas dare neglexit, parcus in rebus supra quàm necesse esset. Apparuit ergo venerabilis Pontifex mulieri cuidam consistenti in pago Sigeberg, circumamictus cultu sacerdotali, dixitque ad eam: Vade & dic Volcharo Sacerdoti, quia impiè agit circa me, subtrahens ea, quæ pro remedio animæ meæ fratrum mihi deuotio supputauit. Cui mulier: Quis, inquit, Domine vitam vobis atque linguam donauit? Nonne fama latius percrebuit, vos multis diebus vel annis lingua priuatum, postremo etiam morte defunctum? Vnde ergo hæc? Quam ille blando vultu consolans: Ita est, ait, vt loqueris, sed hæc melius nunc instaurata recepi. Nuncia ergo memorato sacerdoti, vt celerius adimpleat, quod subtraxit, quin etiam hoc adiunges, vt nouem officia expleat † post me. Et his dictis recessit. Vbi ergo nunciata sunt hæc sacerdoti, abiit Falderam consulere super verbo hoc. Interrogatus autem, confessus est culpam, iuxta sermonem viri Dei, promisitque meliorationem. Porro de nouem officijs post eum à sacerdote complendis, nobis diuersa commentantibus, veritas incognita fuit, sed rei euentus verbum quod latebat, citius aperuit. Idem enim presbyter, nouem post episcopum hebdomadibus vixit, declaratumque est septimanas officijs præsignatas. Sed & hoc commemorare deuotio persuadet, quod vir clarissimus Eppo, Pontifici pro vitæ reuerentia valde familiaris existens, inconsolabiliter lugebat pro defuncti patris absentia. Quod cum multis diebus ageret, sæpe dictus Pontifex virgini cuidam castæ & simplici in somnis astitit dicens: Dic fratri nostro Epponi, quatenus cesset flere, quia bene sum, & fletibus eius condoleo, ecce enim lacrymas eius in vestibus meis porto. Dixerat hæc, & ostendit ei vestem niuei candoris totam lacrymis † infusam. Quid dicam de illo nobis notissimo, cuius supprimo nomen, ita enim placuit, eo quod adhuc superstes sit, & habitet in Faldera, velitque latere. Hic post mortem Pontificis necdum expletis triginta diebus, audiuit eum in visione dicentem, repositam sibi requiem cum famosissimo illo Bernhardo Clareuallensi. Cui cum diceret: Vtinam vos essetis in requie, ille respondit: Sum, Dei gratia, & vos quidem credidistis me mortuum. Ego autem viuo, & semper † præterea vixi. Grata profectò nec onerosa fiet deuoto lectori vnus adhuc rei descriptio, quam in laudem Dei, & commendationem Pontificis * gestam, multorum probat memoria. Erat in Falderensi Parochia in villa quæ dicitur Horgene, matrona quædam Adelburgis nomine, Pontifici propter vitæ simplicitatem admodum familiaris. Hanc postmodum luminibus orbam, venerabilis pater consolari frequentius assuevit, adhortans eam, virgam paternæ correptionis patienter sustinere, nec deficere in tribulationibus, oculos scilicet ei in cælo repositos esse repromittens. Post transitum ergo Pontificis vix annus emensus est, viditque mulier illa in visione nocturna, assistentem eum sibi, & de statu salutis ipsius sollicitè percunctantem. Cui illa, Quæ mihi, inquit, salus, quæ in tenebris sum, & lumen non video. Vbi quæso Domine consolationes tuæ, quibus oculos meos in cælo repositos dicebas? Ego autem protrahor in hac miseria, & cæcitas inueterata perdurat. Noli, ait, diffidere de gratia Dei nostri. Statimque præterens * signum venerabile Crucis oculis eius impressit, adhibens benedictionem. Mane ergo facto euigilans fœmina, sensit ex operatione Dei cum tenebris noctis pulsas tenebras cæcitatatis. Tunc

*Henrici L. iter Italicū.**Mors Vicelini.**Sepultura.**Volchardus.**apellatum.*

† D. pro.

*Scrupulus auctoris.**Eppo.**Somniū monasticum.*

† D. profusum.

visio.

† P. postea.

* P. nostri.

*Horgene. Adelburgis.**Somniū miraculosum.*

* P. dextra.

tatis. Tunc exiliens è strato mulier, prona cecidit in terram, exclamans in gratiarum actione, & dedignata ducem, proprios direxit gressus ad Ecclesiam, pulchrum de illuminatione sua præbens spectaculum omnibus notis & amicis. Fecitque postmodum de manu propria velum ad operiendum sepulcrum Pontificis in testificationem & monumentum illuminationis suæ. Multa quidem & alia fecit Dominus per virum hunc laudabilia, dignaque relatu, quæ non sunt scripta in libro hoc. Faldera ergo, Pontificis magni lætetur honore, Virtutes animo contegat ossa solo. Vos quoque qui residetis in architriclinio Ecclesiæ Lubikanæ, excipite virum hunc, virum, inquam, quem mera narratione vobis propino, ideo utriusque mera, quia vera. Neque enim hoc dissimulare penitus valebitis, quia primus in ciuitate vestra noua, erexit lapidem in titulum fundens oleum de super.

*Vicelini epi
rapsium.*

CAPVT LXXX.

Post transitum Vicelini Episcopi fratres de Faldera recesserunt à subiectione Aldenburghensis episcopatus, ob laboris fastidium, & elegerunt sibi præpositum Dominum Epponem, virum sanctum. Porro episcopalis electio Domino Duci reseruata est. Fuit autem eo tempore Sacerdos quidam Geroldus nomine, Sueuia natus, parentibus non infimis, Capelanus Ducis, scientia diuinarum scripturarum adeò imbutus, vt neminem in Saxonia videretur habere parem, in corpore pusillo magnanimus, Magister scholæ in Brunswich, & Canonicus vrbs eiusdem, familiaris Principi propter continentiam vitæ. Præter mundiciem enim cordis Deo cognitam, castissimus habebatur in corpore. Propositum ergo habens habitum assumendi monachicum in loco qui dicitur Radegeshusen sub obedientia Abbatis Conradi, ad quem ipsi erat germanus sanguis & amor: Hærebat autem in curia Ducis, corpore magis quàm animo. Vbi ergo fama vulgauit Vicelinum episcopum obiisse, Domina Ductrix allocuta est Geroldum sacerdotem, Si tibi propositum est seruiendi Deo sub austeritate vitæ, asumito tibi laborem utilem & lucrosam, & perge in Slauiam, & sta in opere, in quo fuit Vicelinus Episcopus: hoc enim faciens & tibi & alijs proderis. Omne bonum si in commune ductum fuerit, maius bonum est. Accersit ergo Domina per literas Ludolfum præpositum de Cuzelina, commendatumque sacerdotem transmisit cum eo in Wagirensis terram, eligendum in Episcopum. Accessitque petitio Principis, cleri plebisque concors electio. Aberat tunc fortè Episcopus, qui consecraret Episcopum: ille enim Duci ab initio infensus, tunc verò amplius insidiabatur calcaneo eius, eo quòd Dux occupatus esset expeditione Italica, & communita sunt aduersus eum castra Episcopi † Stadhettuorden, Horeborg, Friburg. In diebus illis orientalis Saxonie Principes & aliqui de Bauaria, conspirationis vt dicebatur gratia, condixere colloquium, euocatusque Archiepiscopus occurrit eis in saltu Bohemico. Quo postea reditum maturante, vetitus est à Ducensibus redire in Parochiam suam, exclususque mansit toto penè anno in orientali Saxonia. Surgens ergo noster electus, abiit post eum in Saxoniam, quæ situmque reperit apud Marcipolim, Aldenburghensem episcopatum in alteram personam demutare paratam. Enimvero præpositum quendam in partibus illis, bene erga se meritum, hoc honore remunerare decreuerat, magna quædam, sed superuacua de diuitijs huius episcopatus iactitans. Audito ergo aduentu Domini Geroldi, perturbatus est animo, cœpitque velle irritare electionem, prætendens immaturam Ecclesiam, & personis adhuc quasi vacuum, sine sui permissione, nec eligere nec discernere quicumquam posse. At nostri ostendere cœperunt, ratum esse opus electionis, quam perfecisset postulatio Principis, concordia cleri, aptitudo personæ. Tunc Archiepiscopus, non est, inquit, huius temporis vellocitalium explanatio, expediet hanc causam, cum rediero, Bremense capitulum. Videns ergo electus, Archiepiscopum aduersantem sibi, remisit Ludolfum præpositum, & eos qui cum ipso venerant in Wagiram, ipse verò succinctus abiit in Sueuiam, designaturus Duci

*Eppo præpositus
Falderensis.
Geroldus,
Henrici L.
mysta.*

*Ridageshusum.
Conradus
Abb.*

*Geroldus
antistes Aldenburgh.
designatus.*

*† P. electus.
Hartuici
Archiepiscopi
insidentia.*

*† P. Staden,
Vorden,
Conspiratio
in Henricum L.*

*Pena curiositatis.
Marcipolis,
Merseburg.*

Laſtantia.

Malitia.

*Ludolfus.
Henricus L.*

Geoldis in itinere Italico periculum.

Dertona a Caf. capta muro nudatur.

Stolida Romanorum legatio.

† D. viginti mill.

per nuncium suum de statu suo. Cui Dux remandauit, vt celerius veniret in Longobardiam, veluti processurus cum ipso Romam. Quo mandatis parente, in exeundo Sueuia, incurfatus est à latronibus, amiffoque viatico, gladio grauiter vulneratus in frontem est. Nec his præpeditus, vir æstuantis animi, profectus est itinere cæpto, perueniensque Terdonam, vbi erant castra regis, benignè susceptus est à Duce & amicis eius. Porrò rex & vniuersi Principes expugnabant Terdonam, & obfessa est ciuitas diebus multis. Ad vltimum capta ciuitate, fecit deponi muros eius, & adæquari solo. Inde proficifcente exercitu, fecit Dux episcopum nostrum comitari secum in Italiam, vt offerret eum Domino Papæ. Miserunt ergo Romani legatos ad regem in castra, qui dicerent ei paratum esse Senatum, & vniuersos ciues vrbs, ad excipiendum eum cum triumphalibus pompis, siquidem Imperatorio more sese exhibuiffet. Quo percunctante modum, quo sese exhibere deberet, illi aiunt, Regem propter Imperiale fastigium Romam venientem decet venire more suo, hoc est, in curru aureo, purpuratum, agentem præ curribus suis tyrannos bello subactos, & diuitias gentium. Præterea oportet eum honorare vrbs, quæ caput orbis est, & mater imperij, & dare senatui quæ edictis præfixa sunt, videlicet † quindecim millium libras argenti, vt per hoc suscitantur animi senatus ad benevolentiam, & exhibeant ei honorem triumphalem, & quem electio principum Regni creauit Regem, autoritas senatus perficiat Cæsarem. Tunc rex subridens, grata, inquit, promiffio, sed cara emptio. Magna requiritis, ô viri Romani, de exinanita camera nostra. Puto autem quia occasiones quæritis aduersum nos, imponendo non imponenda. Consultius verò agitis, si his omissis, amicitia potius nostræ quàm armorum cœperitis experimentum. At illi pertinacius instabant, dicentes: iura ciuitatis nulloatenus irritanda, sed gerendum morem senatui, alioquin aduentanti claustra vrbs obijcienda.

CAPVT LXXXI.

Adrianus III. Papa.

Ad eundem Bambergensis de Caf. principum sententia oratio.

His auditis, Rex missa legatione per summos & honorabiles viros, accersifuit Dominum Adrianum Papam in castra, propter participationem consilij. Siquidem Romani Papam in multis offenderant. Veniente ergo eo in castra, Rex festinus occurrit, & descendenti de equo tenuit strepam, duxitque per manum eum in tentorium. Facto autem silentio, locutus est Dominus Bauembergensis Episcopus verbum ex ore regis & principum, dicens: Honorabilem sanctitatis tuæ præsentiam, Apostolice Pontifex, sicut iamdudum sitienter desiderauimus, ita nunc lætanter suscipimus, gratias agentes omnium bonorum largitori Deo, qui nos deduxit & adduxit in hunc locum, & sanctissima visitatione tua dignos fecit. Notum ergo tibi esse cupimus, Reuerende pater, quia omnis hæc Ecclesia de finibus orbis propter honorem regni collecta, adduxerunt Principem suum ad tuam beatitudinem, prouehendum ad culmen imperialis honoris, virum nobilitate generis conspicuum, animi prouidentia instructum, victorijs fœlicem, præterea etiam in his quæ ad Deum pertinent præpollentem, obseruatorem sanæ fidei, amatorem pacis & veritatis, cultorem sanctæ Ecclesiæ, super omnia verò sanctæ Romanæ Ecclesiæ, quam amplexatur vt matrem, nihil negligens eorum, quæ ad honorem Dei, & Apostolorum Principis exhibenda maiorum iubet traditio. Dat huic rei credulitatem humilitas nunc exhibita. Enimuero venientem te suscepit intrepidus, & applicitus sanctissimis vestigijs tuis, fecit ea quæ iusta sunt. Restat ergo Domine pater, vt & tu circa ipsum peragas ea quæ tua sunt, vt ea quæ de plenitudine culminis Imperialis ei defunt, per Dei gratiam tuo opere suppleantur. Ad hæc Dominus Papa respondit: Verba sunt, frater, quod loqueris. Dicis Principem tuum condignam beato Petro exhibuisse reuerentiam. Sed beatus Petrus ma-

*Factus & ar-
rogantia
Papalis.*

† D. impen-
di.
*Criminatio
iniquiss.
Purgatio
iustiss.*

Pertinacia.

*Papa Apu-
lia inhiat.
Wilhelmus
Siculus.
* P. defunt
nobis stipen-
dia.*

* D. magis.

*Henricus L.
intercedit
ad Papam
pro Gerol-
do.*

† D. arcem.
*Fridericus I.
inaugura-
tio.*

*Lateranen-
sum sediti-
osa in Casā-
rianos eru-
ptio.*

*Henrici L.
Sensus bel-
lica.*

*Gloria.
Geroldum
inaugura-
tur a Pa-
pa.*

trus magis videtur inhonoratus: denique cum dexteram deberet tenere stre-
pam, tenuit sinistram. Hæc cum per interpretem regi nunciata fuissent, hu-
militer ait: Dicite ei, quia defectus hic, non fuit deuotionis sed scientiæ. Non
enim tenendis strepis magnopere studium dedi: enimvero ipse, vt memini,
primus est cui tale obsequium † dependi. Cui Dominus Papa, Si quod faci-
limum fuit, propter ignorantiam neglexit, qualiter putatis expediet maxima:
Tunc rex aliquantisper motus, ait: Vellem melius instrui, vnde mos iste in-
oleuerit, ex beneuolentia, an ex debito? Si ex beneuolentia, nil causari ha-
bet Dominus Papa, si vacillauerit obsequium, quod de arbitrio, non de iu-
re subsistit. Quod si dicitis, quia ex debito primæ institutionis hæc reueren-
tia debetur principi Apostolorum, quid interest inter dexteram strepam & si-
nistram, dum modò seruetur humilitas, & curuetur Princeps ad pedes sum-
mi Pontificis. Diu itaque, acriterque disputatum est. Postremo discesserunt
ab inuicem sine osculo pacis. Timentes ergo ij, qui columnæ regni esse vi-
debantur, ne fortè rebus inactis, frustra laborassent, multa persuasione eui-
cerunt cor regis, vt Dominum Papam reuocaret in castra. Quem redeuntem
suscepit rex integrato officio. Omnibus autem exhilaratis, & conuentioni ad-
gaudentibus, dixit Dominus Papa: Adhuc superest, quod facere debeat
Princeps vester. Requirit beato Petro Apuliam, quam Willelmus Siculus
per vim possidet. Quo facto, veniat ad nos coronandus. Responderunt Prin-
cipes, dicentes: Diu est quo fuimus in castris, * & tu dicis, tibi Apuliam re-
quiri, & sic demum ad consecrationem veniri? Dura sunt hæc, & supra vires
nostras. Quin potius impleatur opus consecrationis, vt pateat nobis reditus
patriæ, respiremusque paululum de labore: postmodum * expediti redibimus,
expleturi quod nunc faciendum restat. Moderante ergo Deo, sub quo cur-
uantur qui portant orbem, cessit Apostolicus, & assensus est postulationi Prin-
cipum. Factaque concordia, assederunt in consilio, acturi de introitu vrbs, &
cauendis insidijs Romanorum. Eo tempore accessit Dux noster ad Domi-
num Papam, rogans eum pro consecratione Aldenburgenfis electi: Qui cum
modestia recusauit, dicens, Libenter se facere postulata, si posset fieri si-
ne iniuria metropolitani. Nam Dominus Hammenburgenfis Papam lite-
ris præuenerat, rogans eum abstinere huic consecrationi, quæ sibi verecun-
da foret.

Cum ergo appropinquarent vrbi, misit rex clam noctu nongentos lori-
catos ad domum beati Petri, vnà cum legatis Domini Papæ, qui perferentes
mandata ad custodes, intromiserunt milites per posticum infra domum & ar-
ces. Mane ergo facto venit rex cum omni exercitu, præcedensque Dominus
Papa cum Cardinalium numero, suscepit eum ad gradus, & intrantes domum
beati Petri, aggressi sunt opus consecrationis. Porro miles armatus stabat circa
templum & ædem, obseruans regem quousque consummarentur mysteria.
Postquam autem perfectum est in eo opus Augustæ dignitatis, egressus est mu-
ros vrbs, & miles lassitudine grauis cibo refectus est. Inter prandendum, La-
teranenses, facta eruptione, transgressi sunt Tyberim, & primum quidem ca-
stra Ducis, quæ muris erant contigua, turbauerunt, vociferansque exercitus
de castris proruit ad obsistendum. Et factum est bellum potens in illa die. Il-
lic Dux noster fortiter dimicauit in capite. Romani victi passi sunt ruinam ma-
gnam. Post factam victoriam, magnificatum est nomen Ducis, super omnes
qui erant in exercitu. Volens ergo Dominus Papa honorare eum, transmisit
ei munera, præcepitque nuncio, dicens: Dic ei, quia craftina, si Dominus vo-
luerit, electum eius consecrabo. Et lætatus est Dux de promissione. Mane er-
go facto, fecit Dominus Papa publicam solennitatem, & conse-
crauit nobis Episcopum cum ma-
gna gloria.

CAPVT LXXXII.

Verona. **R**eductis ergo Romanis in gratiam Papæ, Cæsaris expeditio retorfit iter ad reditum, & deserentes Italiam venerunt in Longobardiam. Qua nihilominus postposita, venerunt Veronam, vbi contigit Cæsarem cum exercitu graue incurrisse discrimen. Siquidem Veronensium lex est, Imperatori Longobardiam egredienti, pontem nauibus sternere in flumine, quod dicitur Edesa, cuius impetus instar torrentis violentus, nemini vadus est. Cum ergo transisset exercitus, statim pons ille à fluminis impetu ¹⁰ † raptus est. Properansque exercitus, venit ad angustiam viæ, cui Clusa nomen est, vbi inter scopulos cælo contiguos, iter adeo inter arctum trahitur, vt duobus pariter incedentibus, commeatum vix præbeat. At Veronenses supercilium montis occuparant: missisque iaculis, neminem transire sinebant. Requirebant autem ab Imperatore, quid pro salute suimet atque suorum dare vellet. Cæsar ergo tam flumine quàm montibus vndique cinctus, incredibile dictu est, qualiter animo consternatus fuerit: Ingressusque tabernaculum, discalciatus pedes, adorauit coram viuifico ligno crucis Domini. Nec mora, diuinitus inspiratus inuenit consilium. Fecit ergo vocari eos, qui de Verona secum erant, & ait ad illos: Ostendite mihi callem absconditum, ²⁰ qui ducit in supercilium montis, alioquin iubebo effodi oculos vestros. At illi timentes, detexerunt ei abditos ascensus montis, statimque conscendentes fortissimi militum superuenerunt hostibus à tergo, & disiectos pugna, comprehenderunt nobiles eorum, & perduxerunt eos in conspectum Cæsaris. Qui fecit eos suspendio affici. Sicque remotis offendiculis, exercitus perrexit itinere suo.

† D. ruptus.
Clusa seu
fauces.
Seditiosus
Veronensium
conatus.

Animal-
uersio in-
sta.

CAPVT LXXXIII.

*Geroldi an-
ticipis in
Germaniâ
& ad mu-
nus suum
reditio.
Difficulta-
tes.* **P**ost hæc Episcopus noster, accepta à Duce licentia, secessit in Sueuiam, ³⁰ vbi venerabiliter ab amicis susceptus, & per dies aliquot retentus, diuertit in Saxoniam. Deinde transmissa Albia venit in Wagiram, ingressurus laborem, cui mancipatus fuerat. Denique ingressus episcopatum, non inuenit stipendia, quibus vel ad vnum mensem sustentari posset. Siquidem Falderensis domus post mortem beatæ memoriæ Vicelini episcopi, commodo simul & quieti consulens, ad Hammenburgensem Ecclesiam sese transtulerat. At Ludolfus præpositus & fratres in Hogerestorph satis sibi esse iudicabant, vt Episcopum ingredientem & egredientem hospitio colligerent. Sola domus *Buzoe* stipendijs episcopalibus deseruiebat, vacua admodum & inculta. Vi- ⁴⁰ sitans ergo Episcopus & alloquens filios Ecclesiæ suæ, regressus est ad Albiam, locuturus Archiepiscopo, penes Staden. Quem cum Archiepiscopus ob factum elationis diutius protraheret, essetque difficilis admissio, dixit episcopus noster ad Abbatem de Reddegeshusen, & cæteros, qui secum venerant: Quid hîc residemus fratres? Eamus videre faciem hominis. Et nil trepidans, ingressus est ad Principem: accepitque osculum sine verbo salutationis. Ad quem noster episcopus, mihi, ait, non loquimini? Quid peccaui, vt non merear salutari? Demus, si placet, arbitros, qui iudicent inter nos. Veni, vt scitis, Marcipolim, postulauit benedictionem, & renuistis. Necessitate ergo compulsus abij Romam; impetraturus ab Apostolica sede, quæ mihi negata sunt à vobis. Iustior ergo mihi est irascendi ratio, qui mihi onerosam ⁵⁰ itineris huius necessitatem imposuistis. Ad quem Archiepiscopus: Quæ, inquit, tam ineuitabilis causa vos propulit Romam, ad subeundum viæ laborem & expensas sumptuum? An quia in regione longinqua positus, postulationem

Buzoe.

*Hartuici
Archiepif.
fastus.*

*Cum Gerol-
do iurgium.*

tionem vestram ad faciem Ecclesie nostrae distuli? Distulistis, ait noster Episcopus, veluti infirmaturus causam nostram. hoc enim, vt verum fateamur, verbis apertius prosecutus estis. Sed gloria Deo, qui perfecit nos in ministerio suo, laboriosa quidem sed grata affectatione. Tunc Archiepiscopus, Apostolica, inquit, sedes, potestate sua, cui certe obniti non possumus, vsa est in consecratione vestri, quae ad nos iure spectabat. Sed huic iniuriae rursus prouidit remedium, designando nobis per literas, nihil in hoc facto auctoritati nostrae de vestra subiectione subtractum. Respondit Episcopus: Scio quidem, nec diffiteor hoc ita esse vt dicitis, & ob hoc ipsum veni, vt exhibeam me in his quae digna sunt vobis, vt sopiantur discordiae, & instaurentur ea quae pacis sunt. Iustum quoque arbitror, vt nobis quae subiecta sunt sentientibus, prouideatis sustentationis adminiculum. Militantibus enim debentur subsidia. Et his dictis statuerunt ad inuicem amicitias, promittentes alterutrum in necessitatibus opem vicariam. Inde digrediens episcopus noster Geroldus, abiit Bremam, occursum Duci. Ille enim offensus Fresonibus, qui dicuntur Rustri, venit Bremam in Calendis Nouembris, & fecit comprehendere quotquot ad forum venerant, & substantias eorum diripi. Interrogatus autem à Duce Praeful noster, qualiter susceptus fuerit ab Archiepiscopo, locutus est bona de eo, & studuit lenire animum eius circa † Episcopum. Inuenerat enim inimicitiae, quae dudum fuerant inter eos, eo tempore inuenerunt locum grassandi, eo quod Archiepiscopus omisisset Italicam protectionem, transgressor iuramenti, essetque reus maiestatis. Vnde etiam Legatus Imperatoris veniens Bremam, occupauit omnes curtes Episcopales, & quaecumque reperisset, addidit fisci iuribus. Idem factum est Othelrico, Halberstatiensi Episcopo. Redeuntem ergo Ducem Brunswig prosecutus est noster Episcopus, & egit cum eo festum natalis Domini. Quo expleto, rediit Episcopus in Wagiram assumpto germano suo Abbate de Redegeshuse, & abiit Aldenburg, acturus diem solennem Epiphaniae in loco Cathedrali. Erat autem vrbs deserta penitus, non habens moenia * nisi habitatorium paruulum, quod sanctae memoriae Vicelinus ibidem erexerat. Illic in asperissimo frigore † in cumulo niuis officium peregrimus. Auditores nulli de Slauis, praeter Pribizlaum, & paucos admodum. Expletis mysterijs sacris, rogauit Pribizlaus vt diuerteremur in domum suam, quae erat in † loco remotiori. Et excepit nos cum magna alacritate, fecitque nobis conuiuium lautum. Mensam nobis appositam viginti fercula cumularunt. Illic experimento didici, quod ante fama vulgante cognoui, quia nulla gens honestior Slauis in hospitalitatis gratia. In colligendis enim hospitibus omnes quasi ex sententia alacres sunt, vt nec hospitium quenquam postulare necesse sit. Quicquid enim agricultura, piscationibus seu venatione conquirunt, totum in largitatis opus conferunt, eo fortio rem quemque quo profusorem iactitantes, cuius ostentationis affectatio multos eorum ad furta vel latrocinia propellit. Quae vtique vitiorum *, apud eos quidem venialia sunt: excusantur enim hospitalitatis palliatione. Slauorum enim legibus accedens, quod nocte furatus fueris, crastina hospitibus disperties. Si quis verò, quod rarissimum est, peregrinum hospitio remouisse deprehensus fuerit, huius domum vel facultates incendio consumere licitum est, atque in id omnium vota pariter conspirant, illum inglorium, illum vilem, & ab omnibus exhibendum dicentes, qui hospiti † partem negare non timuisset.

Reconcilia-
tio.

Frisii Rustri
ab Henrico
L. multati.
Gerolamus qd
ἀθύρατος.

† P. Archi-
episc.
Hartuicus
Archiepisc.
reus mate-
statis mul-
tatur.
Vdalricus
antistes Hal-
berstad.

Aldenburg.
* P. vel habi-
tatorium, ni-
si sanctuari-
um paruul.
† P. inter cu-
mulos.

Pribizlaus
Obotritus.
† P. oppido.
Epulum Ge-
rolado datus.
Slauorum ho-
spitalitas.

* D. genera.

† P. panem.

CAPVT LXXXIIII.

Manentes autem apud Regulum nocte illa, cum die ac nocte subsequenti, transiuimus in vltiorem Slauiam, † hospitati apud potentem quendam,

*Theſſemar
Slauus.*

*Lucus & a-
glum dea-
ſtri Prouen.*

*Aedes ſa-
era Slaui
inſola-
biles.*

*† D. vindi-
dicem.*

*Iurifurran-
di religio.*

*Diuerſi Sla-
ui religio-
nis ritus.*

Podaga.

*Slauoru De-
um Deorum,
& ex hoc ca-
leſtu ſoboles.*

*Geroldus lu-
cum deriuu
incendit.*

** D. lapidi-
bus.*

Theſſemar.

*Dani capri-
ui in Slaui.*

Lubeca.

*Geroldi cõ-
ſio ſacra.*

*Pribiſlaus
Obortus
pro populo
Verba ſa-
cit.*

*Tributa Sla-
uorum.*

*Chriſtiani-
ſmus ob ex-
actiones im-
modicas re-
pudiarem.*

cui nomen Theſſemar: is enim nos accerſerat. Accidit autem vt in tranſitu ve-
niremus in nemus, quod vnicum eſt in terra illa: tota enim in planiciem ſter-
nitur. Illic inter vetuſtiſſimas arbores vidimus ſacras quercus, quæ dicatæ fu-
erant Deo terræ illius Prouen, quas ambiebat atrium & ſepes accuratior lignis
conſtructa, continens duas portas. Præter penates enim & idola quibus ſingu-
la oppida redundabant, locus ille ſanctimonium fuit vniuerſæ terræ, cui flamen
& feriationes & ſacrificiorum varij ritus deputati fuerant. Illic enim ſecunda
feria populus terræ cum flamine & Regulo conuenire ſolebant propter iudi-
cia. Ingreſſus atrij omnibus inhibitus niſi ſacerdoti tantum, & ſacrificare vo-
lentibus, vel quos mortis vrgebat periculum: his enim minimè negabatur a-
ſylum. Tantam enim ſacris ſuis Slaui exhibent reuerentiam, vt ambitum ſani
nec in hoſtibus ſanguine pollui ſinant. Iurationes difficilimè admittuntur. Nam
iurare apud Slauos quaſi periurare eſt, ob † inuicem Deorum iram. Eſt autem
Slauiſ multiplex idololatriæ modus: non enim omnes in eandem ſuperſtitionis
conſuetudinem conſentiunt. Hi enim ſimulacrorum imaginarias formas præ-
tendunt de templis, veluti Plunenſe idolum, cui nomen Podaga: alij ſyluas
vel lucos inhabitant, vt eſt Proue Deus Aldenburg, quibus nullæ ſunt effigies
expreſſæ. Multos & duobus vel tribus vel eo amplius capitibus exculpunt. In-
ter multiformia verò Deorum numina, quibus arua, ſyluas, triſtitias, atque vo-
luptates attribuunt, non diſſentur vnum Deum in cœlis cæteris imperitan-
tem, illum præpotentem cœleſtia tantum curare. Hos verò diſtributis officijs
obſequentes de ſanguine eius proceſſiſſe, & vnumquenque eo præſtantio-
rem, quo proximiorum illi Deo Deorum. Venientibus autem nobis ad nemus illud
& prophanationis locum, adhortatus eſt nos Epiſcopus, vt valenter accederem-
us ad deſtruendum lucum. Ipſe quoque deſilens equo, contriuit de conto
inſignes portarum frontes, & ingreſſi atrium, omnia ſepta atrij congeſſimus cir-
cum ſacras illas arbores, & de ſtrue lignorum iniecto igne fecimus pyram,
non tamen ſine metu, ne fortè tumultu incolarum * obrueremur, ſed diuini-
tus proteſti ſumus. Poſthæc diuertimus ad hoſpiti-um, vbi Theſſemar ſuſcepit
nos cum magno apparatu. Nec tamen dulcia vel iucunda nobis fuerunt Slaui-
rum pocula, eo quòd videremus compedes, & diuerſa tormentorum genera,
quæ inferebantur Chriſticolis de Dania aduectis. Aſpeximus illic ſacerdotes
Domini captiuitatis diutina detentione maceratos, quibus epiſcopus nec vi
nec prece ſubuenire poterat. Proxima die Dominica conuenit vniuerſus po-
pulus terræ ad forum Lubicenſe, & veniens Dominus Epiſcopus habuit ver-
bum exhortationis ad plebem, vt relictis idolis, colerent vnum Deum qui
eſt in cœlis, & percepta baptiſmatis gratia, renunciarent malignis operibus,
prædis ſcilicet & interfectionibus Chriſtianorum. Cumque peroraſſet ad ple-
bem, inuenientibus cæteris, ait Pribiſlaus: verba tua, ô venerabilis Pontifex,
verba Dei ſunt & ſaluti noſtræ congrua. Sed qualiter ingrediemur hanc vi-
am, tantis malis irretiti? Vt enim intelligere poſſis afflictionem noſtram,
accipe patienter verba mea: Populus enim quem aſpicias, populus tuus eſt,
& iuſtum eſt nos tibi pandere neceſſitatem noſtram. Porrò tui iuris erit
compati nobis. Principes enim noſtri tanta ſeueritate graſſantur in nos, vt
propter vectigalia & ſeruitutem duriffimam, melior ſit nobis mors quam
vita.

Ecce hoc anno, nos habitatores breuiſſimi anguli huius, has mille
Marcas duci perſoluimus: porrò Comiti tot centenaria, & necdum eui-
cimur, ſed quotidie emungimur & premimur, vſque ad exinanitionem.
Quomodo ergo vacabimus huic religioni nouæ, vt ædificemus Eccleſias,
& percipiamus baptiſma, quibus quotidiana indicitur fuga? Si tamen
locus eſſet quo diffugere poſſemus. Tranſeuntibus enim Trauenam, ec-
ce ſimilis calamitas illic eſt: Venientibus ad Panina fluumium, nihilomi-
nus ad-

nus adest. Quid ergo restat, quàm vt omissis terris feramur in mare, & ha-
 bitemus cum gurgitibus? Aut quæ culpa nostra, si pulsi patria, turbauerimus
 mare, & acceperimus viaticum à Danis siue institoribus, qui mare remigant?
 Nonne principum erit hæc noxa qui nos propellunt? Ad hæc Dominus Epi-
 scopus ait: Quod principes nostri hæctenus abusi sunt gente vestra, non est mi-
 randum. non enim multum se delinquere arbitrantur in idololatriis, & in his,
 qui sunt sine Deo. Quin potius recurrite ad ritum Christianitatis, & subij-
 cite vos creatori vestro: sub quo curuantur, qui portant orbem. Nonne Sa-
 xones & cæteræ gentes quæ Christianum nomen habent, degunt cum tran-
 quillitate, contenti legitimis suis? Vos verò soli, sicut ab omnium discrepatis
 cultura, sic omnium patetis direptioni. Et ait Pribizlaus, Si Domino Duci,
 & tibi placet, vt nobis cum Comite eadem sit culturæ ratio, dentur nobis iu-
 ra Saxonum in prædijs & redditibus, & libenter erimus Christiani, ædificabi-
 mus Ecclesias, & dabimus decimas nostras. Posthæc abiit Episcopus noster
 Geroldus ad Ducem propter colloquium prouinciale, quod laudatum fue-
 rat Ertheneburg, & euocati venerunt illuc Reguli Slauorum ad tempus pla-
 citi. Tunc adhortante Episcopo, Dux habuit verbum ad Slauos de Christia-
 nitate. Ad quem Niclorus Regulus Obotritorum ait: Sit Deus qui in cælis est,
 Deus tuus, esto tu Deus noster, & sufficit nobis. Excole tu illum, porrò nos
 te excolemus. Et corripuit eum Dux de verbo blasphemix. De promotione
 verò episcopatus & Ecclesiæ, nihil amplius eo tempore actum est, eo quòd
 * nuper Italia rediens, totus quæstui deditus esset. Camera enim erat inanis
 & vacua. Redeuntem ergo Ducem Brunswig prosecutus est *, & mansit apud
 eum diebus multis. Dixitque ad Ducem: Ecce iam toto anno in curia vestra
 sum & sic vobis oneri: In Wagiram quoque veniens non habeo quod man-
 ducem. Cur ergo imposuistis mihi onus nominis huius vel officij? Melius mi-
 hi multo fuit antea quàm nunc. His prouocatus Dux, accersit Comitem A-
 dolfum, & habuit cum eo rationem de trecentis mansis, qui oblati fuerant in
 dotem Episcopij. Tunc designauit Comes Episcopo in possessionem, Vthi-
 næ & Gamalæ, cum appendicijs eorum. Insuper prædio quod dicitur Bozoe,
 adiecit duas villas, Gothesfelde & Wobitze. In Aldenburg quoque dedit ei
 prædium commodum satis & adiacens foro. Et ait Comes: Eat Dominus E-
 piscopus in Wagiram, & adhibitis viris industrijs, æstimari faciat prædia hæc;
 quod defuerit de trecentis mansis, ego supplebo; quod superfuerit, meum e-
 rit. Veniens ergo Episcopus, vidit possessionem, & habita inquisitione cum co-
 lonis, deprehendit prædia hæc, vix centum mansos continere. Quamobrem
 Comes fecit mensurari terram funiculo breui, & nostratibus incognito, præ-
 terea paludes & nemora funiculo mensus est. Et ita fecit maximum agrorum
 numerum. Perlata ergo causa ad Ducem, adiudicauit Dux Episcopo dari men-
 suram iuxta morem terræ huius, nec mensurandas paludes aut syluas robu-
 stiores. Multum ergo laboris adhibitum est in requirendis prædijs his. Non per
 Ducem, aut Episcopum, requiri potuerunt, vsque in hodiernum diem. Hæc
 autem, quæ prædixi, conquisiuit Geroldus Episcopus, quotidie insistens Prin-
 cipibus, opportunè, importunè, vt suscitaretur scintilla episcopalis nominis
 in Wagira. Et ædificauit ciuitatem & forum Vthinæ, fecitque sibi domum il-
 lic. Quia autem congregatio Clericorum non habebatur in Aldenburgensi e-
 piscopatu, præter eam quæ erat Cuzelinæ, quæ alio nomine dicitur Hoge-
 restorph, annuente duce fecit eos transmigrare Segeberg ad locum primæ fun-
 dationis, quatenus in solennitatibus, quando Pontificem oportet esse in po-
 pulo, haberet in Clero supplementum. Quod licet Ludolfo præposito & fratribus
 videretur incommodum, propter tumultus fori, cesserunt tamen consilio maio-
 rum, cui refragari locus non erat. Et fecit illic domum episcopus. Inde progredi-
 ens adiit Archiepiscopum, cui etiam multa obsequia † dependit, sperans sibi reddi
 Falderense monasterium, quod antecessor eius & fundasse & possedisse dinosci-

Responsum
Geroldi.

Pribizlaus
efflagitat iu-
ra Saxon. et
Christianis-
mum à po-
pulo deseri.
Henricus L.
ordinum se-
orū conven-
tum agit.
Niclori Sla-
ui adobitus.

πλεονεξία.

* P. Dux.

* P. Episco-
pus.
Geroldus
aula pertu-
sus.

Henrici L.
ad eundem
respectum.
Possessiones
ab Adolfo
tradite.

πλεονεξία.

επιεικεια.

Vithina.

Cuzelinen-
se collegium
postliminio
Segebergam
reductum.
Ludolfus
prepositus.
† D. impen-
dit.
Geroldus
frustrari pe-
nit monaste-
rium Falde-
rense.

*Eppo.**Bruno.**Somnium
ominosum.**† P. euenit.*** P. illic.**Aldenbur-
gum instau-
ratum colo-
nia Saxoni-
ca.**† P. adorna-
ta.**Eius Gaste-
ras à Gode-
scalcade.
Fani dedi-
catis.**Adolfus C.
Mechthil-
dis Sxor.**Verus inno-
centie exa-
men per can-
dens ferru.**Supplicium
crucis ab A-
dolfo subla-
tum.**† D. Alanū.**Deilano.
Crempine
st.**† D. Lucke-
lioburg.**Adolfus Ge-
roldi con-
cordia.**Plune.**Saxonū per
Slauiam
colonia.**Euermo-
di.**Henricus C.
Racesburg.
Slauorum
piratica.*

tur. Sed Archiepiscopus in partem Ecclesiæ suæ pronior, callidis sponfionibus deduxit virum, promittens ac inducians, ac tempus redimens. Mandauit autem reuerendissimo viro Epponi præposito, ne penitus retraheret manum à subsidio nouellæ Ecclesiæ huius, sed subueniret Episcopo, tam in personis quàm in cæteris adiumentis. Quamobrem Episcopus noster accersuit de Faldera Brunonem sacerdotem. Is enim defuncto Vicelino, Slauia decesserat, & transmisit eum Aldenburg, vt curaret salutem populi illius. Ad quod nimirum opus ille diuino suscitabatur instinctu. Viderat namque nocturna visione Chrismale in manibus suis, de cuius operculo succreuerat nouella plena vitoris, quæ confortata validam creuit in arborem. Quod nimirum pro sententia eius ita † obuenit. Statim enim vt venit Aldenburg, aggressus est opus Dei cum magno feruore, & vocauit gentem Slauorum ad regenerationis gratiam, succidens lucos & destruens ritus sacrilegos. Et quia castrum & ciuitas, quæ olim Ecclesia & sedes cathedralis fuerat, deserta erat, obtinuit apud Comitem, vt fieret * Saxonum colonia, & esset solatium sacerdoti de populo cuius nosset linguam & consuetudinem. Et factum est hoc nouellæ Ecclesiæ non mediocre adiumentum. Siquidem ædificata est Ecclesia honestissima in Aldenburg, libris, & signis & cæteris utensilibus copiose † ordinata. Et restauratus est cultus domus Dei in medio nationis prauæ ac peruersæ, anno quasi nonagesimo post excidium prioris Ecclesiæ, quod contigit occiso Godescalco, pio Principe. Et dedicata est Ecclesia à pontifice Geroldo in honore sancti Iohannis Baptistæ, astante & omnem deuotionem adhibente nobili Comite Adolfo, & Domina Mechthildie eius pijsissima coniuge. Et præcepit Comes populo Slauorum, vt transferrent mortuos suos tumulandos in atrium Ecclesiæ, & vt conuenirent in solennitatibus ad Ecclesiam, audire verbum Dei. Quibus & sacerdos Dei Bruno iuxta creditam sibi legationem sufficienter administrauit verbum Dei, habens sermones conscriptos verbis Slauicis, quos populo pronunciareret opportunè. Et inhibiti sunt Slaui de cætero iurare in arboribus, fontibus & lapidibus, sed offerebant criminibus pulsatos sacerdoti, ferro vel vomeribus examinandos. In illis diebus Slaui quendam Danum suffixerunt cruci. Quod cum Bruno sacerdos renunciasset Comiti, ille vocauit eos in causam, & damno multauit, tulitque genus illud supplicij de terra. Videns ergo Geroldus episcopus, quia in Aldenburg positum esset fundamentum bonum, suggestit Comiti, vt in pago qui dicitur Susle suscitaretur Ecclesia. Et miserunt illuc de Falderensi domo † Deilano sacerdotem, cuius spiritus sitiebat labores & pericula in prædicatione Evangelij, missusque venit in speluncam latronum, ad Slauos qui habitant iuxta flumen Crempine. Erat autem illic piratarum latibulum familiare. Et habitauit inter eos sacerdos, seruiens Domino in fame & siti, & nuditate. His ita peractis, opportunè videbatur vt ædificaretur Ecclesia in † Lucelenburg, & Rathecoue, & abierunt illuc episcopus & Comes, & signauerunt atria ædificandis Ecclesijs. Creuit ergo opus Dei in Wagitensi terra, & adiuuerunt se Comes & Episcopus ope vicaria. Circa id tempus reædificauit Comes castrum Plunen, & fecit illic ciuitatem & forum. Et recesserunt Slaui, qui habitabant in oppidis circumiacentibus, & venerunt Saxones & habitauerunt illic. Defeceruntque Slaui paulatim in terra. Sed & in terra Polaborum multiplicatæ sunt Ecclesiæ, instantia Domini Euermodi Episcopi & Henrici Comitis de Racesburg. Veruntamen prædas Slauorum necdum inhibere poterant, siquidem adhuc mare transfretabant, & vastabant terram Danorum, nec dum recesserant à peccatis patrum suorum.

CAPVT LXXXV.

*Scomma in
Danos.
sup. cap. 52.**Suenoniū re-
gū tyrannia.*

DAni semper bellis laborantes domesticis, ad forinseca bella nullam habuere virtutem. Nam Suein Danorum rex, & victoriarum prosperis successibus, & Cæsaris autoritate firmatus in regnum, gente sua crudeliter abusus est, propter quod vlciscente Deo, nouissima eius infœlici exitu conclusa sunt.

sunt. Videns autem Kanutus æmulus eius, murmur populi aduersus Suein, misit
 & vocauit Waldemarum, qui fuit patruelis & adiutor Suein, & sociauit eum si- *In eundem*
 bi, data ei sorore in coniugio. Certior ergo factus de auxilio eius, innouauit ad- *Canuti &*
 uersus Suein consilia mala. Cùm ergo esset Suein rex in Seland, uenerunt im- *Waldemari*
 prouisi cum exercitu Kanutus & Waldemarum, ut debellarent eum. Ille ergo *conspiratio.*
 propter crudelitatem suam desertus ab omnibus, quia non habuit vires confi- ** P. euenti.*
 gendi, cū vxore & familia fugit ad mare, & transfretauit in Aldenburg. * Quo re- *Adolfi in*
 cognito, Comes Adolfus vehementer extimuit, virum scilicet potentissimum, *exulem be-*
 cuius frenum in maxillis populorum omnium Borealium nationum, repente de- *nignitas.*
 iectum. Cupienti ergo transire per terram suam multam exhibuit Comes huma- *Conradus*
 nitatem, diuertitque in Saxoniam ad focerum suum Conradum, Marchionem *Marchio We-*
 de Within, & mansit illic annis ferè duobus. In tempore illo Dux noster Henri- *rinensis.*
 cus adiit curiam Ratisponæ ad recipiendum ducatum Bauariæ. Siquidem Fre- *Henricus L.*
 thericus Cæsar eundem ducatum patruo suo abstulit, & reddidit Duci nostro, *recuperat*
 eo quòd fidelem eum in Italica expeditione & cæteris negocijs regni persense- *Bauariam.*
 rit. Et creatum est ei nomen nouum, Henticus Leo, Dux Bauariæ & Saxonix. *Ad eundem*
 Peractis ergo rebus ad votum, Ducem curia redeuntem, adierunt Principes Sa- *interces-
siones pro Sue-*
 xonix, interpellantes ut fieret Suein auxilio, & reduceret eum in regnum suum. *none.*
 Promisitque duci Suein pecuniam immensam. Collecta ergo maxima militia *Expeditio*
 20 dux noster hyemali tempore reduxit Suein in Daniam, & statim apertæ sunt ei *Danica.*
 ciuitates Sleswich & Ripa. Non tamen ultra prosperari poterant in negotio. Nam *Slesuicum.*
 Suein gloriatus * sapissimè apud Ducem, quia uenientem se cum exercitu Da- *Ripa.*
 ni ultro essent excepturi. Quod iuxta sententiam eius minimè cessit. Nullus e- ** P. fuerat.*
 nim in tota Danorum terra fuit, qui reciperet eum, aut occurreret illi. Sentiens *Suenonis in*
 ergo ille, refragari sibi fortunam, & omnes refugere à se, dixit ad Ducem: Cassus *Danica.*
 est labor noster, melius est, ut redeamus. Quid enim prodest si vastauerimus *Pietas in pa-*
 terram, & spoliauerimus innocentes? Volentibus nobis cum hostibus conflige- *triam.*
 re, locus non est, eo quòd profugiant à nobis, & transeant ad interiora maris. Ac- *Nona belli*
 ceptis ergo obsidibus duarum ciuitatum, exierunt Dania. Tunc Suein alia via *inflauradi*
 30 & consilio utens statuit transire ad Slauos, & utens diuersorio Comitis Lubi- *consilia.*
 ke, transijt ad Niclotum Principem Obotritorum. Præcepitque Dux Slauis in *Niclotus*
 Aldenburg, & in terra Obotritorum, ut adiuuarent Suein. Acceptisque nau- *Obotritus.*
 bus paucis, venit pacificus in Lalande, & inuenit eos gratulantes de introitu i- *Adolfus C.*
 pius, eo quòd ab initio fuerint ei fideles. Inde transijt in † Feoniam, & addidit *Lalande.*
 eam sibi. Dehinc procedens in reliquas insulas minores, donis atque promissis *† P. Sconia.*
 addidit sibi quàm plurimos, cauens insidias, & contutans se in locis firmissimis. *Feonia.*
 His ergo recognitis, Kanutus atque Waldemarum uenerunt cum exercitu, ut ex- *Waldema-*
 pugnant Suein, & eijcerent eum de terra. At ille confederat in Lalande, para- *rus & Canu-*
 tusque ad resistendum, simul etiam adiutus firmitate locorum, mediante Domi- *tus in ar-*
 40 no Helia, Pontifice de Ripa, & Principibus utriusque partis, discordiæ ad pa- *mis.*
 cem inclinatae sunt, & diuisum est regnum in tres partes. Et data est Waldema- *Elias anti-*
 ro Iuthlande, Kanuto Seland, Suein Scone, quæ uiris & armis præstantior esse *stes Repen-*
 probatur. Cæteras insulas minores partiti sunt cuilibet pro sua opportunitate. *sis.*
 Et ne pactiones irritarentur, iuramentorum adhibita sunt sacramenta. Post hæc *Pacificatio*
 Kanutus & Waldemarum fecerunt conuiuium maximum in Selande, in ciuita- *& regni Da-*
 te, quæ dicitur Roschilde, & inuitauerunt cognatum suum Suein, ut exhibe- *nici diuisio.*
 rent ei honorem & recreationem, & consolarentur eum super omnibus malis, *Roschilde.*
 quæ irrogauerunt ei in die hostis & belli. At ille pro ingenita sibi crudelitate, ubi *Suenonis*
 conuiuio assedit, & vidit reges conuiuas impuidos, & omni suspitione vacuos, *perfidia.*
 50 cœpit rimari aptum insidijs locum. Tertia ergo die conuiuij, cùm iam tenebræ *Canuti can-*
 noctis adessent, annuente Suein, allati sunt gladij, & insipientes regibus incau- *des.*
 tis, Kanutum repente confodiunt. At ubi percussor † leuauit ictum in caput Wal- *† P. librauit.*
 demari, ille fortius exiliens, lumen excussit, & saluante Deo, in tenebris elapsus *Waldema-*
 est, vno tantum vulnere faucius. Fugiens ergo in Iuthlande, vniuersam commo- *rus elapsus*
 uit Daniam. Tunc Suein contraxit exercitum de Selande, & in sulis maris, & trans- *arma caput.*

*Victoriae
insidem de
Suenone.
Regnum in
vniuersam
Danim.
Amicitia
cum Adol-
fo.*

fretauit in Iuthlande, vt expugnaret Waldemarum. At ille producto exercitu, occurrit ei in manu valida, & commissum est praelium non longè à Wiberge, & occisus est Suein in die illa, & omnes viri eius pariter, & obtinuit Waldemarus regnum Danorum, & factus est moderator pacis, & filius pacis. Et cessauerunt intestina praelia, quibus multis annis laborauerat Dania. Et composuit amicitias cum Comite Adolfo, & honorauit eum, secundum quod reges fecerunt qui ante eum fuerunt.

CAPVT LXXXVI.

*Incendium
Lubecense.*

Adolfus C.

*Lewen-
stadt.*

*Imperat
nō rogat, dū
rogat po-
tentior.*

*Lubeca Hē-
rico Leoni
permissa in-
stauratur.
† P. Ruziā,
D. Rulham.*

*† D. inco-
larum.*

IN diebus illis Lubicensis ciuitas consumpta est incendio, & miserunt institores¹⁹ & cæteri habitatores vrbs ad Ducem, dicentes, diu est, ex quo inhibitum est forum Lubike, autoritate iussionis vestræ. Nos autem hætenus detenti sumus in ciuitate hac, spe recuperandi fori, in beneplacito gratiæ vestræ: sed nec ædificia nostra multo sumptu elaborata nos abire sinebant. Nunc verò consumptis domibus, superuacuum est reædificare in loco, vbi non sinitur esse forum. Da ergo nobis locum construendi ciuitatem, in loco qui tibi placuerit. Rogauit ergo Dux Comitē Adolfum, vt permitteret sibi portum & insulam in Lubike. Quod ille facere noluit. Tunc ædificauit Dux ciuitatem nouam super flumen Wochenieze, non longè à Lubike, in terra Racesburg, cœpitq; ædificare & communire. Et appellauit ciuitatem de suo nomine Lewenstat, quod dicitur, Leonis ciuitas. Sed cum locus ille mi-²⁰ nus esset idoneus & portu & munimento, nec posset adiri, nisi nauibus paruis, Dux iterato sermone cœpit conuenire Comitem Adolfum, super insula Lubicensi & portu, multa spondens, si voluntati suæ paruisset. Tandem victus Comes, fecit quod necessitas imperabat, & resignauit ei castrum & insulā. Et tunc, iubente Duce, reuerfi sunt mercatores cum gaudio, desertis incommoditatibus nouæ ciuitatis, & cœperunt reædificare Ecclesias & mœnia ciuitatis. Et transmisit Dux nuncios ad ciuitates & regna aquilonis, Daniam, Suediam, Norwegiam, † Rugiam, offerens eis pacem, vt haberent liberum comitatum ad eundem ciuitatem suam Lubeke. Et statuit illic monetā & teloneum & iura ciuitatis honestissima. Ab eo tempore pro-³⁰ speratum est opus ciuitatis, & multiplicatus est numerus † accolarum eius.

CAPVT LXXXVII.

*Friderici
Cæs. bellum
Mediolan-
ense.*

*Henricus L.
pacem in fi-
nibus suis
sancti.*

*Iungit fe-
dus & ami-
citiā cum
Waldema-
ro Dano.
Nicolotus.*

*Fraus ho-
stilis.*

*† P. cæteris.
Adolfus cū
Nicoloto fa-
derareno-
nat.*

*Henrici L.
copia auxi-
liares
Crumna.*

His fermè diebus accersuit fortissimus Cæsar Fræthericus omnes Principes Saxonix in obsidionem Mediolanensis ciuitatis. Opus ergo fuit Ducem nostrū negocijs publicæ rei solenniter adesse. Quapropter cœpit sopite discordias, quæ erant intra ducatum, sapienter præcauens, ne tumultus aliquis confurgeret in principum cæterorumq; nobilium absentia. Transmissis autem nuncijs, vocauit regē Danorum Waldemarum ad colloquium, & iunxit cum eo amicitias. Et rogauit Rex Ducem, vt faceret sibi pacem de Slauis, qui sine intermissione vastabant regnum eius, & pactus est ei amplius quàm mille Marcas argenti. Quamobrem præcepit Dux Slauos in præsentiam suam venire, Niclotū scilicet & cæteros, & altrinxit eos præcepto & iuramento, vt seruarent pacem tam Danis quàm Saxonibus vique ad reditum suum. Et vt pactiones ratæ essent, iussit omnes piraticas naues Slauorum perducere Lubike, & nuncio suo præsentari. At illi propter solitæ temeritatis ausum, & vicinitatem Italicę expeditionis, paucas admodum naues, & easdem vetustissimas obtulerunt, † ijs quæ bello aptæ erant, callidè retentis. Igitur Comes, per manum seniorum terræ Wagirensis, Marchradum scilicet, & Hornonem, cōuenit Niclotum, & exegit ab eo cum beneuolentia, vt fidem terrę suæ exhiberet illibatam. Quod ille fide digna compleuit. In hunc modum rebus compositis, pro-⁴⁰ fectus est Dux in Longobardiam, cum mille, vt aiunt, loriceis, habens in comitatu suo Adolfum Comitem, & multos nobiles Bauariæ atq; Saxonix. Et peruenerunt ad exercitum Regis, qui obsederat præsidium quod dicitur Crumna, pertinens ad Mediolanenses, munitum valde. Et morati sunt toto penè anno in expugnatione præsidij, feceruntq; machinas multas, & ignium iaculationes. Nouissimè expugna-⁵⁰ to præ-

to praesidio, Cæsar conuertit exercitum ad Mediolanum, Dux verò accepta licentia, reuersus est in Saxoniam. At Comes Adolfus, rogatus iuit in Angliam, cum cognato suo Domino Reinoldo, Coloniensi electo, qui functus est legatione publica ad regem Anglorum. Et contristati sunt tam Clerus quàm populus terræ nostræ, propter diutinam absentiam boni Patroni. Slauī enim de Aldenburg & Mikilburg, compotes sui propter absentiam Principum, violauerunt pacem in terra Danorum: fuitque terra nostra in tremore à facie regis Danorum. At noster Episcopus Geroldus, tum per se tum per nuncios iram regis mitigare studuit, inducijs tempus redimens vsque ad aduentum Ducis & Principum. Redeunte ergo Duce & Comite, præfixum est colloquium prouinciale omnibus Marchionibus, tam Teutonicis quàm Slauis, in loco qui dicitur Berenuordæ. Rex quoque Danorum Waldemarus venit vsque ad Ertheneburg, & conquestus est Duci omnia mala, quæ intulerant sibi Slauī præuaricatores mandati publici. Et timuerunt Slauī venire in præsentiam Ducis, eò quòd culpæ suæ essent conscij. Et dedit eos Dux in proscriptionē, & fecit omnes suos paratos esse ad expeditionem tempore messis. Tunc Niclotus videns animum Ducis contra se fixum in malum, proposuit primum irumpere Lubeke, & misit filios suos eò cum insidijs. Eo autē tempore habitauit Lubeke sacerdos quidā venerabilis nomine Athelo, huius domus vicina erat Ponti, qui transmittit flumen Wochenicze versus Austrum. Is fortè parari fecerat fossam † longissimam ad conducendum riuum, qui erat longiusculè. Insidię ergo Slauorum festinantes vt præriperent pontem, impediti sunt fossa: passiq; sunt errorem in quærendo transitu. Quod videntes ij, qui erāt de domo sacerdotis, clamauerunt voce validiori, & conterritus sacerdos, occurrit valenter ex aduerso. Exercitus verò iam erat in medio pontis, & portam penè apprehenderat, sed celerrimè missus à Deo sacerdos, pontem de catena leuauit, & in hūc modum exclusa sunt latenter subinducta pericula. Quo audito, Dux posuit illic custodiam militum.

Adolfi & Reinoldi Coloniensis legatio Anglica.

Slauī redeunt ad ingenium.

Geroldus antistes, pacis sequester.

Henricus L. redux suorum conuentum agr.

Berenuorda. Waldemar.

R. Dan. Slauī proscripsit.

Niclotus insidijs Lubeckam frustra tentat.

Athelo.

† D. latissimam.

CAPVT LXXXVIII.

30 Post hæc intrauit Dux Henricus terram Slauorū in manu valida, & vastauit eam igne & gladio. Et videns Niclotus virtutem Ducis, succendit omnia castra sua, videlicet Ilowe, Mikilburg, Zuerin, & Dobin, præcauens obsidionis periculum. Vnum solum castrum sibi retinuit Wurle, situm iuxta flumen Warnou, prope terram Kicine. Inde exhibant per singulos dies, & explorabant exercitū Ducis, & percutiebant de insidijs incautos. Vna ergo dierum, dum exercitus moraretur prope Mikilburg, egressi sunt ad nocendū filij Nicloti, Pribizlaus & Wertizlaus, & percusserunt quosdam de castris, qui exierant ad frumentandum. Quos insculti fortiores de exercitu, comprehenderunt multos eorum, fecitq; Dux eos suspensio affici. Filij autem Nicloti, amissis equis & viris melioribus, venerūt ad patrem. Quibus ille dixit: Ego quidem æstimabam, me viros enutrisse, sed isti mulieribus fugaciores sunt. Egrediar ergo ipse, & experiar si fortè maiora promouere possim. Et exijt cum electorum numero, & collocauit insidias in latibus prope exercitum. Tunc exierunt pueri de castris ad conquirendum pabulum, & venerunt prope insidias. Porrò milites venerant intermixti seruis numero quasi sexaginta, omnes induti loricis sub veste intrinsecus. Quod non aduertens Niclotus, equo velocissimo perlatu est inter eos, conatus quendam perfigere. Sed lancea pertingens ad loricā, casto ictu, resiliit. Volens ergo ad suos reuerti, circumuentus subito atq; trucidatus est, nemine suorum ipsi præsidium ferente. Caput eius recognitum, in castra perlatum est, non sine admiratione multorum, quòd tantus vir, tradente Deo, de omnibus suis solus ceciderit. Tunc filij eius audita morte patris, succenderunt Wurle, & occultauerunt se in nemoribus, familias verò suas transtulerūt ad naues. Dux ergo demolitus omnem terram, cepit ædificare Zuerin, & communire castrum. Et imposuit illic nobilem quendam Guncelinum, virum bellicosum cum militia. Post hæc redierunt filij Nicloti in gratiā Ducis, & dedit eis Dux Wurle, & omnem terram. Porrò terram Obotritorum diuisit militibus suis possidendam. Et collo-

Henrici L. in Slauos expeditio. Niclotus sua vastat.

Pribizlaus & Wertizlaus Nicloti F. F.

Temeritas Nicloti & cades.

Wurle inflamata. Suerinū in-stauratum. Guncelinus.

Nicloti F. F. Henrico reconciliati.

*Ludolfus de
Paina.*

*Henricus de
Scaten du-
stor colonia
Flandrorū.*

*Berno anti-
stes Megal-
burg, Emme
hardi succes-
sor.*

*Prinilegiū
Henrici L.*

*de Episcopo-
rum per Sla-
uam inau-
guratiōe.*

*† D. susci-
tandi.*

*† D. ecclesie
plantatio.*

*Munificen-
tia in Ecclē-
siasticos.*

*Modius Sla-
uis curitze.*

*Coloni Ger-
mani in Sla-
uorum fini-
bus.*

*Albertus
Vrsus.*

*Inmittit in
desolatos Sla-
uorum fines
Belgas &
Rhenā-
nos.*

*† P. Solt, D.
Soltvedel.*

Saluedela.

*Balsamorū
regio ad Al-
bim cedit co-
lonis Holan-
dis.*

*Saxonū sibi-
dem colonia
à Slauis de-
lecta.*

*Episcopatus
Aldeburg.*

*auctore Ge-
roldo Lube-
cam trans-
fertur.*

cavit in castro Cuscin, Ludolfum quendā, Aduocatū de Brunswich. Apud Me-
licon, fecit esse Ludolfum de Paina. Zuerin, & Ilinburg, Guncelino commenda-
uit. Porro Mikilinburg dedit Henrico cuidam nobili de Scaten, qui etiam de Flan-
dria adduxit multitudinem populorū, & collocauit eos Mikilinburg, & in omni-
bus terminis eius. Et posuit Dux Episcopum in terra Obotritorum Dominū Ber-
nonem, qui defuncto Emmehardo, Magnopolitanæ præfedit Ecclesiæ. Porro Ma-
gnopolis ipsa est Mikelenburg. Et subscripsit in dotem Magnopolitanæ Ecclesiæ
trecentos mansos, sicut antea fecerat Rasesburgenfi & Aldenburgenfi Ecclesiæ.
Et facta postulatione, obtinuit apud Cæsarem auctoritatem Episcopatus † suscita-
re, dare, & confirmare in omni terra Slauorum, quam vel ipse vel progenitores sui
subiugauerint in clypeo suo & iure belli. Quamobrem vocauit Dominū Gerol-
dum Aldenburgensem, Dominum Euermodum Rasesburgensem, Dominū Ber-
nonem Magnopolitanum, vt reciperent ab eo dignitates suas, & applicarentur ei
per hominij exhibitionem, sicut mos est fieri Imperatori. Qui licet hanc impositi-
onem difficilimam iudicarent, cesserunt tamē propter eum qui se humiliavit pro-
pter nos, & ne nouella † ecclesia caperet detrimentum. Et dedit eis Dux priuilegia
de possessionibus, & de redditibus, & de iusticijs. Et præcepit Dux Slauis, qui reman-
serant in terra Wagirorum, Polaborum, Obotritorum, Kycinorum, vt soluerent
reditus episcopales, qui soluuntur apud Polonos atq; Pomeranos, hoc est, de ara-
tro tres modios siliginis, & duodecim nummos monetæ publicæ. Modius autem
Slauorum, vocatur lingua eorū Curitze. Porro Slauicum aratrum perficitur duo-
bus bobus & totidem equis. Et auctæ sunt decimationes in terra Slauorū, eo quòd
confluerent de terris suis homines Teutonici ad incolendam terram spaciosam,
fertilem frumento, commodam pascuorum vbertate, abundantem pisce & carne
& omnibus bonis.

C A P V T L X X X I X.

IN tempore illo Orientalem Slauiam tenebat Adelbertus Marchio, cui cogno-
men Vrsus, qui etiā propicio sibi Deo, amplissimè fortunatus est in funiculo for-
tis suæ. Omnem enim terram Brizanorum, Stoderanorum, multarūq; gentium
habitantium iuxta Huelam & Albiam, misit sub iugum, & infrenauit rebelles eo-
rum. Ad vltimum, deficientibus sensim Slauis, misit Traiectum & ad loca Rheno
contigua, in super ad eos, qui habitant iuxta Oceanū, & patiebantur vim maris, vi-
delicet Hollandos, Selandos, Flandros, & adduxit ex eis populum magnum nimis,
& habitare eos fecit in vrribus & oppidis Slauorum. Et confortatus est vehemen-
ter ad introitum aduenarum Episcopatus Brandenburgensis nec non Huelber-
gensis, eo quòd multiplicarentur Ecclesiæ, & decimarum succresceret ingens pos-
sessio. Sed & australe littus Albiæ ipso tempore cœperunt incolere Hollandienses
aduenæ, ab vrbe † Saleueldele, omnem terram palustrem atq; campestem, terrā
quæ dicitur Balsemerlande, & Marscinerlande, ciuitates & oppida multa valde,
vsq; ad Saltum Boiemicum possederunt Hollandri. Siquidem has terras Saxones
olim inhabitasse feruntur, tempore scilicet Ottonū, vt videri potest in antiquis ag-
geribus, qui congesti fuerant super ripas Albiæ in terra palustri Balsamorum, sed
præualentibus postmodum Slauis, Saxones occisi, & terra à Slauis vsq; ad nostra
tempora possessa. Nunc verò quia Dominus Duci nostro, & cæteris Principibus
salutem & victoriam largè contribuit, Slaui vsquequaq; protriti atq; propulsi sunt,
& venerūt adducti de finibus Oceani populi fortes & innumerabiles, & obtinue-
runt terminos Slauorum, & ædificauerunt ciuitates & Ecclesias, & increuerunt
diuitijs super omnem æstimationem.

C A P V T X C.

CIRCA id temporis rogauit Dominus Geroldus Episcopus Ducē, vt sedes cathedra-
lis, quæ antiquitus erat Aldenburg, transferretur Lubeke, eo quòd ciuitas
hæc esset populosior, & locus munitior, & omni prorsus aptitudine commodior.
Quod

Quod cum placuisset Duci, condixerunt diem, quo venirent Lubeke, ordinaturi de statu Ecclesiæ & Episcopatus. Et designauit Dux locum in quo fundari deberet Oratorium, in titulum Matricularis ecclesiæ, & areas claustrales, & statuerunt illic præbendas duodecim Clericorum canonicè viuentium. Porro tertiadecima Præpositi est. Et dedit Episcopus in stipendia fratrum decimas quasdam, & tantum de redditibus, quos soluit Slauiam, quantum præbendis sufficeret perficiendis. Et † designauit Comes Adolfus villas opportunas prope Lubeke, quas statim Dux obtulit in vsum fratrum, & de teloneo cuiuslibet fratrum duas marcas Lubicensis monetæ: insuper alia quæ priuilegijs conscripta sunt, & in Lubicensi continentur Ecclesia. Et posuerunt illic præpositum, Dominum Ethelonem, cuius in pagina superiori memoria est cum laude.

†P. resignauit.
Adolfus Comes.
Ethelo, præpositus Lubicensis.

CAPVT XCI.

IN circulo dierum istorum, defuncto Adriano Papa, ortum est schisma in Ecclesia Dei, inter Alexandrum, qui & Rolandus, & Victorem, qui est Octavianus. Cum ergo Cæsar expugnaret Mediolanum, venit ad eum Victor in castra, quæ erant apud Papiam, & recepit eum. Adunatoq; concilio, receperunt eum Reinoldus Coloniensis, & Conradus Moguntinus electi, & omnes quos imperialis aut timor aut fauor agebat. Porro Alexandrum recepit Hierosolymitana ecclesia & Antiochena, præterea omnis Francia, Anglia, Hispania, Dania, & omnia regna quæ sunt vbiq; terrarum. Insuper Cisterciensis ordo eidem vniuersus accesserat, in quo sunt Archiepiscopi, & Episcopi quamplures & Abbates amplius quàm septingenti, & Monachorum inæstimabilis numerus. Hi singulis annis celebrant concilium apud Cistercium, & decernunt ea quæ vtilia sunt. Horum inuincibilis sententia vel maximas vires addidit Alexandro. Quamobrem iratus Cæsar, proposuit edictum, vt omnes Monachi Cisterciensis ordinis, qui consistebant in regno suo, aut Victori subscriberent, aut regno pellerentur. Itaque difficile relatu est, quot patres, quanti Monachorum greges, relictis sedibus suis, transfugere in Franciam. Pontifices etiam quamplures, sanctitate insignes, in Longobardia, & in vniuerso regno, Principis violentia sedibus suis pulsi, & alij superpositi sunt in locum illorum. Postquam ergo transierunt obsidionis quinque vel eo amplius anni, Cæsar obtinuit Mediolanum, & eiecit habitatores eius ex illa, & destruxit omnes turreas eius, Ecclesias & muros ciuitatis adæquauit solo, & posuit eam in solitudine. Tunc eleuatum est cor eius nimis, & timuerunt omnia regna terrarum ad famam nominis eius. Et misit ad Regem Franciæ Ludouicum, vt occurreret sibi ad colloquium apud Laonam, quæ est in terra Burgundionum, iuxta Ararim fluuium, ad redintegrandum vnitatem Ecclesiæ. Et annuit rex Franciæ. Præterea misit nuncios ad regem Daniæ, & ad regem Vngariæ, & ad regem Boemiæ, vt venirent ad constitutum diem: insuper omnibus Archiepiscopis & Episcopis & summis potestatibus regni sui, & religiosis quibusq; solenniter adesse mandauit. Grandis ergo expectatio erat vniuersorum ad tam celebrem curiam, quo vterq; Papa, & tanti terrarum reges conuenturiferebantur. Tunc abierunt simul Waldemarum cum Episcopis Daniæ, Hartwicus Archiepiscopus, Geroldus Episcopus, & Comes Adolfus, cum multis Saxoniæ nobilibus, ad præfixum colloquij locum. Dux vero positus in Bauaria, alia via venerat. Ludouicus ergo Rex Franciæ, cuius præcipue expectabatur aduentus, vbi intellexit Cæsarem appropriare cum exercitu & armis multis, dubitauit occurrere illi. Sed propter fidem sacramentorum, venit ad locum placiti constituto die, hoc est, in decollatione Ioannis Baptistæ, & exhibuit se in pontis medio ab hora tertia vsq; ad horam nonam. Porro Cæsar necdum venerat. Quod rex Franciæ accipiens pro omine, lauit manus suas in flumine ob testimonium, quasi qui fidem pollicitam reddiderit, & digrediens inde abijt ipso vespere Diuionem. Veniens ergo noctu Cæsar, intellexit regem Franciæ discessisse, & misit honorabiles personas denuò accersere eum. Sed ille nulla ratione vacare potuit, gratulans se fidem soluisse, & suspectam Cæsaris manum euasisse. Ferebatur enim à multis, quod Cæsar eum circumuenire voluerit, & propter hoc contra pactio-nem armatus adue-

Schisma Alexandri III. & Victoris.

Cæsar stat. a Victore.

Reliqua Christiani nominis prouincia ab Alexandro. Familia Cisterciensis potentia. Exilium.

Mediolani quinquennialis obsidio. Excidium. Et Victoria insolentia.

Cæsar schismati tollendo studet.

Waldemarum R. Dan. Hartwicus Archiepiscopus. Adolfus Comes. Henricus L.

Gallus Pictatum agit.

Calumnia.

nerit. Sed ars arte delusa est. Francigenæ enim ingenio altiores, quod armis & viribus impossibile videbatur, consilio euicerunt. Tunc Cæsar vehementer irritatus, secessit à curia, intentans Francigenis bellum. Alexander Papa confortatus ab eo tempore magis inualuit. Henricus dux declinauit in Bauariam. Et compositis illic rebus, reuersus est in Saxoniam.

CAPVT XCII.

FVit ergo in diebus illis pax per vniuersam Slauiam, & munitiones, quas Dux iure belli possederat in terra Obotritorum, cœperunt inhabitari à populis aduenarum, qui intrauerant terram, ad possidendum eam. Fuitq; præfectus terræ illius Guncelinus, vir fortis & amicus Ducis. Porrò Henricus Comes de Racesburg, quæ est in terra Polaborû, adduxit multitudinem populorum de Westfalia, vt incolerent terram Polaborum, & diuisit eis terram in funiculo distributionis. Et ædificauerunt Ecclesias, & subministrauerunt decimas fructuum suorum ad cultum domus Dei. Et plantatum est opus Dei temporibus Henrici in terra Polaborum, sed temporibus Bernardi filij eius abundantius consummatum. At viri Holzati, qui Wagirensium terram propulsis Slauiis inhabitabant, deuoti quidem in Ecclesiarum constructione, & hospitalitatis gratia, sed decimis iuxta diuinum præceptum legaliter persoluendis rebelles existerant. Soluebant autem mensuras paruulas sex de aratro, quod sibi dicebant † permixtum pro leuamine, cum adhuc essent in terra natiuitatis suæ, propter viciniam Barbarorum, & tempus belli. Terra autem vnde exierant Holzati, pertinet ad Hammenburgensem Parochiã, & est terræ † Wagirensis prouincia. Videns ergo Geroldus Episcopus quia Polabi & Obotriti, qui erant in medio camini æstuantis, soluerent decimarum suarum legitima, proposuit à suis requirere similia. Communicato ergo consilio Adolphi Comitis, indomitos Holzatorum animos, exhortatorijs per literas verbis tentare studuit. Ad Ecclesiam ergo Burnhouede, quæ alio nomine Zuentiueld dicitur, vbi habitabat Marcradus senior terræ, & secundus post Comitem, & cætera virtus Holzatorum, misit literas in hunc modum. Geroldus, Dei gratia Lubicensis Ecclesiæ Episcopus, vniuersis ciuibus ad Ecclesiam Burnhouede pertinentibus, salutem & debitam dilectionem. Quoniam per Dei voluntatem Ecclesiastica mihi dispensatio credita est, & diuina legatione ad vos fungor, necesse est vt à bonis ad meliora vos perducere studeam, & ab his, quæ sunt salutis animarum vestrarum contraria, vos abstrahere totis nisibus elaborem. Deo siquidem gratias ago, quòd multarum in vobis parent virtutum insignia, quòd videlicet hospitalitati, & alijs misericordiæ operibus propter Deum insistitis, quòd in verbo Dei promptissimi & in construendis Ecclesijs solliciti estis, in legitimis quoq; vt Deo placitum est, castã ducitis vitam, quæ omnia tamen obseruata nil proderunt, si cætera mandata negligitis, quia sicut scriptum est: Qui in vno offendit, omnium reus est. Dei enim præceptum est, Decimas ex omnibus dabis mihi, vt bene sit tibi, & longo viuas tempore, cui obdierunt Patriarchæ, Abraham scilicet, Isaac & Iacob, & omnes qui secundum fidem facti sunt filij Abraham, per quod laudem etiam & præmia æterna consecuti sunt. Apostoli quoq; & apostolici viri, hoc ipsum ex ore Dei mandauerunt, & sub anathematis vinculo posteris seruandum tradiderunt. Cum ergo Dei omnipotentis proculdubio hoc constet esse præceptum, & sanctorum patrum sit autoritate firmatum, nobis id incumbit negocij, vt quod vestræ salutis deest, nostro in vobis opere per Dei gratiam suppleatur. Monemus ergo & obsecramus omnes vos in Domino, vt mihi, cui paterna in vos cura commissã est, animo volenti quasi filij obedientiæ acquiescatis, & decimas, prout Deus instituit, & Apostolica Banno firmavit autoritas, ad ampliandum Dei cultum, & ad gerendum pauperum curam Ecclesiæ detis, ne si Deo, quæ ipsi debentur, subtraxeritis, & substantiã simul & animam in interitum mittatis æternum. Valete. His auditis tumultuosa gens infremuit, dixeruntq; se huic conditioni seruili nunquam colla submissuros, per quam omnem penè Christicolarum genus Pontificum pressuræ subiaceat. Præterea hoc adiecerunt, non

Guncelinus.
Henricus C.
Racesburg.
colonia West
ualorum du
Eor.

Bernhardus,
Henrici F.

Holzati in
Geroldi an
sistitem cõ
rumaces.

† P. promissum.

† P. Wagirensi proxima.

Adolfus C.

Marcradus.

Litera Geroldi ad Holzatos.

Veteris Testamenti exemplum infulse allegata.

Holzatorum abstinentio.

runt, non multum aberrantes à veritate, quòd omnes penè decimæ in luxus secularium cesserint. Quamobrem Episcopus verbum hoc retulit ad Ducē. At ille præcepit sub obtentu gratiæ suæ, omnibus Holzatenſibus de terra Wagirensi, vt soluerent Episcopo decimas cum omni integritate, sicut faciunt in terra Polaborum, & Obotritorum, quæ recentius incultæ sunt, & ampliori pulsantur formidine belli. Ad hoc præceptum Holzati obstinatis animis dixerunt, nunquam se daturus decimas, quas patres sui nō dedissent, malle se potius succensus ædibus proprijs egredi terram, quàm tantæ seruitutis iugum subire. Præterea pontificem cum Comite & omni aduenarum genere, quod decimarum soluit legitima, interficere cogitabant, & terra inflammata, transfugere in terram Danorum. Sed prauarum molimina rerum, Ducis nostri, regisq; Danorum præpedierunt innouata fœdera. Laudatum autem fuit, ne quis transfugam alterius reciperet. Quapropter Holzatenſes necessitate conſtricti, præſente Duce cum Pontifice tale pactum inierunt, vt facerent augmentationem decimarum, & soluerent de manso sex modios filiginis, & octo auenæ, illius inquam modij, qui vulgo dicitur Hemmethe. Et ne ſuccedentium fortè Pontificum innouatas paterentur angarias, rogauerunt, hoc Ducis atq; Pontificis sigillo confirmari. Cumq; notarij iuxta morem curiæ, marcã requirerent auri, gens indocta reſilijt, & negocium mansit imperfectũ. Eidem quoq; negotio, commodis Ecclesiæ magnificè profuturo, magnum attulit impedimentum, & velox episcopi transitus, & bellorum imminens dira tempeſtas.

Henrici L.
edictum.

Institutum
ſeditioſum.

Altercationis
compoſitio.

C A P V T X C I I I .

Filij enim Nicloti, Pribizlauus atq; Wertizlauus, non contenti terra Kycinorum & Circipanorũ, aspirabant ad † acquirendam terram Obotritorũ, quam Dux eis abstulerat iure belli. Quorum insidijs recognitis Guncelinus de Zuerin, præfectus terræ Obotritorum, intimauit Duci. At ille posuit eos rursus in indignationem & iram, & venit cum exercitu graui in terram Slauorum hyemali tempore. Porrò illi confederant in vrbe Wurle, & munierunt castrum contra obſidionis impetum. Et præmisit Dux Guncelinum & fortissimum quensq;, vt præoccuparent obſidionem, ne fortè elaberentur Slaui. Ipse verò quantocyus secutus est cum reliquo exercitu. Et obſeſſa est munitio, in qua fuit Wertizlauus, filius Nicloti, & multi nobilium, inſuper vulgus promiscuum multum valde. At Pribizlauus senior natu, cum numero equitum tranſierat in abdita nemorũ, percussurus de insidijs incautos. Et gauisus est Dux gaudio, eo quòd Slaui obfirmatis animis expectauerunt eum in munitioe, & præbita ſit ei facultas obtinendi eos. Et dixit ad iuniores de exercitu, quos præliandi ſtulta cupido incitabat hoſtẽ prouocare, & ſuſcitare bathalias: Quare, quod ſuperuacuum est, acceditis ad portas vrbis, & ſtruitis pericula vobis ſeipſis? Fruſtratorij ſunt huiusmodi congreſſus, atq; ruinoſi. Quin potius conſiſtite in tabernaculis veſtris*, & habete cuſtodiam obſidionis, ne quis elaboratur. Noſtri verò ſtudij erit, per Dei gratiam, vt ſine tumultu & ſine ſtrage vrbe potiãmini. Et ſtatim præcepit ex abundanti nemore ligna conduci & aptari bellica inſtrumenta, qualia viderat facta Crimmæ ſiue Mediolani. Fecitq; machinas efficaciffimas, vnã tabulatis compactam ad perfringendos muros, alterã verò quæ excelfior erat, & in turris modum erecta, ſuperexaltauit caſtro, ad dirigendas ſagittas, & ad abigendos eos qui ſtabãt in propugnaculis. A die enim qua erecta eſt hæc fabrica, nemo Slauorum auſus eſt proferre caput, aut apparere de propugnaculis. Ipſo tempore Wertizlauus grauiſſe vulneratus eſt de ſagitta. Quadã verò die perlatum eſt ad Ducem, quòd Pribizlauus cum turma equitum apparuerit non longè à caſtris. Ad quem requirendum tranſmiſit Adolſum Comitem, cum electa iuuenum manu, qui tota die paludes & nemora oberrantes neminem inuenerunt, deluſi à ductore, qui maiorem hoſti quàm noſtratibus fauorem accommodauerat. Præcepit autem Dux pabulatoribus, ne quoquam exirent eo die, ne fortè in hoſtem inciderent. At Holzatorum quidã, vt ſunt ceruicoſi, non curauerunt de mandato, & egreſſi ſunt ad frumentandum, & ſuperueniens Pribizlauus, & irruens ſu-

Pribizlauus
& Wertiz-
lauus ſudent
rebus nouis.
† P. requirẽ-
dam.

Guncel-
inus.
Henrici L.
expedito
in Slauos.

Wertizlauus
obſeſſus Wur-
le.
Pribizlai
equitatus.

Henricus L.
prouidi im-
peratoris
munus
obit.

* P. vnde nō
poſſitis ia-
culari ſa-
gittis ho-
ſtium.
Machina
bellica.

Wertizlauus
ſauciatus.

Adolſus C.

Holzari pa-
bulatores à
Pribizlao
caſi.

per incautos, prostravit ex eis ad centum viros, reliqui fugerunt in castra. Quapropter Dux ira acriter instimulatus, feruentius vrget obsidionem, iamq; munimenta claustrum cœperunt trepidare minaci ruina & suffossionibus dilabi. Tunc Wertizlauus omni spe meliori deposita, accepto conductu, venit in castra ad Comitem Adolfum, vt acciperet ab eo consilium. Cui respondet Comes: Sera quidem medicinæ consultatio est, quando eger desperatus est. Pericula nunc imminetia, debuerant antea fuisse præuila. Quis, quæso, tibi consilium dedit, vt obsidionis periculum incurreres? Magnæ fuit amentia, ponere in neruo pedem, vbi non sit diuerticulum, vel vlla euasionis molitio. Nil ergo restat nisi deditio. Si quod potest esse salutis compendium, sola deditioe apprehendendum video. Et ait Wertizlauus: 10
 Fac pro nobis verbum apud Ducem, vt sine periculo vitæ & membrorum damno, admittamur deditioe. Tunc perrexit Comes ad Ducem, & alloquens eos, in quibus pendebant consilia, manifestauit eis negocium. At illi degustata Principis voluntate, dederunt manus, vt quicumq; Slauorum dedisset se in potestatem Ducis, membris & vita potiretur, ea tamen conditione, vt & Pribizlauus ab armis discederet. Tunc conductu clarissimi Comitis exierunt de munitione Wertizlauus, & omnes nobiles Slauorum, & venerunt ad pedes Ducis vniuscuiusq; ensis super verticem suum. Et suscepit eos Dux, & reclusit in custodia. Præcepit ergo Dux, vt quicumq; Danorum captiui haberentur in castro, pouerentur libertate: & exijt de illis multitudo maxima, imprecentes Duci fortissimo bona, pro suimet ereptione. Por- 20
 rò castrum & vulgus ignobile fecit seruari, & præposuit eis Lubemarum quendam veteranum, fratrem Nicloti, vt præesset terræ & sentiret ea quæ subiecta sunt. Wertizlauum verò Slauorum regulum duxit secum Brunsvich, & astrinxit eum manibus ferreis, ceteros verò dispersit per custodias, quousq; soluerent nouissimum quadrantem. His ita gestis humiliatæ sunt vires Slauorum, vt recognoscerent, quia Leo fortissimus bestiarum ad nullius pauet occursum. Pribizlauus ergo, qui erat senior natu, & acris ingenij, cupiens fratri captiuo subuenire, cœpit per nunciorum manus attentare Principis animum, & rogare ea quæ pacis sunt. Cumq; Dux requireret obsides, vt firma esset sponsionum fides, ait Pribizlauus: Quid opus est Do- 30
 mino meo, vt à seruo suo requirat obsides? Nonne fratrem meum, & omnes nobiliores Slauia retinet in custodia: teneat eos loco obsidum, abutatur eis: si liberit, si temerauerimus sponsionum fidem. Dum hæc per internuncios agerentur, & daretur Pribizlao spes meliorum, aliquantulum temporis fluxerat sine bello, fuitq; pax in Slauia à Martio mense vsq; in Calendas Februarij sequentis anni, & omnia castra Ducis erant illæsa, videlicet Malachou, Cuscin, Zuerin, Ilowe, Mikilinburg.

Wertizlauus fide publica venit in castra. Adolfus autem deditioem.

Intercedit pro hoste.

Deducit eum cum suis se deditioem. Dani captiui gratis dimissi.

Lubemarum, Nicloti frater.

Wertizlauus abducitur Brunsvichum.

Pribizlauus agit de pace.

CAPVT XCIIII.

Eodem anno Dominus Geroldus, Lubicensis Episcopus, post celebres Pasche ferias cœpit infirmari, & decubuit in lecto ægritudinis, vsq; in Calendas Iulij. 40
 Orauitq; Deum, vt differretur sibi vita, quousq; dedicaretur oratorium Lubicense, & Clerus recenter adunatus conualesceret in statu suo. Nec mora, diuinitus adiutus, dilatus est ad modicum. Adijt ergo Ducem, qui tunc fortè venerat Stadhen, in occursum Archiepiscopi, & contulit cum eo de commodis Lubicensis Ecclesiæ. Cuius verbis ille condelectatus, monuit vt quantocyus rediret Lubeke, paraturus ea quæ dedicationi opportuna erant. Et rogauit Dux Archiepiscopum, vt occurreret secum ad confirmationem officij. Cuius petitioni acquiescens aggressus est iter in Wagirenses terram, & in transitu dedicauit Falderensem Ecclesiam, quam sanctæ memoriæ Vicelinus Aldenburghensis Episcopus & fundasse & possedisse dinoscitur. Et fecit Archiepiscopus præposito & fratribus illic degentibus bona multa. Præcepitq; vt locus ille de cætero vocaretur nouum monasterium. Antea enim Faldera siue Wippenthorp vocabatur. Fuitq; loci illius præpositus Hermannus, qui olim etiam Lubeke sub Barbarica tempestate multos pertulerat labores, sociatus in prædicatione Euangelij Domino Ludolfo Segenberghensi præposito, & Bruno- 50
 ni Aldenburghensi Presbytero. Hic ergo Hermannus successerat in procuracionem mona-

Morbus Geroldi anti-stis.

Congressio Henrici L. & Hartuici Archiepiscopi.

† P. cōsumationem.

Faldera nomen mutat.

Hermannus Epponis successor.

monasterij noui, venerabili viro Epponi, cuius sanctitas insignis, ab omnibus semper cum pietate recolenda. lampridem foelicem acceperat consummationem Calend. Maij. Perfecta ergo, vt antea dixi, dedicatione noui monasterij, transijt Dominus Archiepiscopus Segeberg, & illic vsus est diuersorio Comitis Adolphi. Postquam autem venit Lubeke, suscepit eum Dux & Episcopus cum magna gloria, & aggressi sunt opus dedicationis, & obtulerunt singuli voluntaria cordis sui, Henricus Dux, Geroldus Episcopus, & Adolphus Comes, dederuntq; praedia & redditus & decimationes in subsidia Cleri. Commonitus autem Archiepiscopus, vt nouum monasterium daret Lubicensi Episcopo, non acquieuit. His ritè peractis, reuersus est Archiepiscopus in locum suum. Dux verò ordinatis rebus in Saxonia, profectus est in Bauariam, vt sedaret tumultuantes, & faceret iudiciam iniuriã patientibus.

*Sigeberta.
Adolfus.*

πλεονεξία.

*Henricus L.
Bauariam
perit.*

CAPVT XCV.

Interim sentiens Geroldus venerabilis Episcopus dilatos ad tempus dolores rursus incalescere, statuit visitare omnes Ecclesias suae dioecesis, à nullo petens stipendium cui esset onerosus. Paternam ergo gerens sollicitudinem, filijs suis abundanter erogauit monita salutis, errantes corrigens, & discordes compacans, praebens etiã confirmationis gratiam, sicubi necesse fuisset. Forum etiam Plunense, quod singulis diebus Dominicis frequentabatur à Slauis, & à Saxonibus, in verbo Domini prohibuit, eo quòd populus Christianus, deserto cultu Ecclesiae & missarum solennijs, mercationibus tantum operam daret. Hanc ergo permaximam idololatriam praeter multorum opinionem, animi constantia destruxit, praecipiens sub anathematis districtione, ne quis de caetero suscitaret ruinas eius. Et conuenerunt populi de caetero ad Ecclesias, audire verbum Dei, & interesse sacris mysterijs. Perlustrata ergo omni Parochia sua, Dominus Episcopus nouissimè venit Lucelenburg consolari manentes illic, expletisq; diuinis mysterijs, quasi peracto negotio, viribus corporis cepit repente destitui: Perlatusq; Bozoue multis diebus lecto decubuit. Nunquam tamen missarum solennijs vsq; ad diem obitus sui defuit. Fateor non meminisse, me vidisse virum magis exercitatum in diuino officio, frequentiore in Psalmodia & vigilia matutina, benigniorè Clero, quem nec verbo passus est à quoquam molestari. Hic quandam personam laicalem, clericum calumniantem, fecit acerrimè plagari, dans caeteris exemplum, vt discerent non blasphemare. Audita ergo boni pastoris aegritudine, venerunt ad eum venerabiles viri, Odo Lubicensis Ecclesiae Decanus, & Ludolfus prepositus Segebergensis cum fratribus vtriusq; congregationis. Qui cum lecto aegrotantis appositi optarent ei dilationem vitae, ipse respondit: Quid precamini mihi, fratres, quod inutile est? Quantumcunq; viuam, mors semper restat. Iam nunc vtiq; fiat, quod quandoq; futurum est. Melius est euicisse, quod effugere nemini licitum est. O libertatem spiritus pauore mortis imperterritam. Inter loquendum autem dedit nobis lectionem de Psalmo, Latatus sum in his quae dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus. Interrogatus à nobis quas pareretur molestias? nullos se torsionum dolores sentire professus est, sed tamen defectu virium pregrauari. Verum cum fratres consummationis finem imminere viderent, impenderunt ei sacrae vnctionis officium, sicq; sacramentis salutaribus communitus, illucescente die, cum tenebris noctis corruptibile carnis sarcinam deposuit. Corpus eius Lubeke perlatus à Clero & ciuibus, traditum est sepulturae in medio Basilicae, quam ipse fundauit. Et vacauit sedes Lubicensis vsq; in Calendas Februa. eo quòd Dux abesset, & expectaretur eius sententia.

*Geroldus
inspicit ec-
clesias.*

*Vetat ape-
riri forum
die domi-
nico.*

*Lucelen-
burg.
Mors Gerol-
di.*

*Pena ca-
lumniae.*

*Animus ad
mortem pa-
ratus.*

*Mors Gerol-
di.*

*Sepultura.
* P. hone-
stè.*

HELMOLDI, PRESBY-
TERI BVZOVIIENSIS,
CHRONIC. SLAVORVM
LIBER II.

Praefatio operis sequentis.

*Fides in hi-
storiarū scri-
ptoribus de-
siderata.
Falsarū ex-
positionum
causa.*

*Historici
officium.*

Vorum.

Veritas.

INTER descriptores historiarum rari inveniuntur, qui rebus gestis descriptionis fidem integram solvant. Sanè disparilia hominum studia, plerumque corrupto fonte nascentia, in ipsa narrationis superficie statim dinosci possunt, dum videlicet succrescens in corde hominis veluti superfluitas quaedam humorum, indebitus amor siue odium deflectit narrationis impetum, derelicto veritatis tramite, in dexteram siue in sinistram. Multi enim aucupantes fauorem hominum, palliauerunt se amicitiae ficta quadam superficie, & propter ambitionem honoris seu cuiuslibet emolumenti, locuti sunt placentia hominibus, ascribentes digna indignis, laudem quibus non debebatur laus, benedictionem quibus non erat benedictio. Quo contra alij odio concitati minus pepercerunt obloquijs, quærentes locum calumnijs, & quos manu nequibant acrius lingua infectantes. Tales profecto sunt, qui ponunt lucem tenebras, & dicunt noctem diem. Sed nec aliquando defuerunt inter scriptores, qui propter damna rerum & cruciatus corporum impietates Principum publicare timuerunt. Venialius autem est, veritatem tacuisse ob pusillanimitatem spiritus, & tempestatem, quam ob spem inanis lucri finxisse mendacium. In exprimendis ergo actibus hominum, veluti in exculpandis subtilissimis calaturis, sincerum semper oportet esse considerationis intuitum, qui nec gratia, nec odio, nec pauore, à veritatis via deducatur. Quod quia multæ peritiæ est, imò maximæ solertiæ, gubernaculum videlicet sermonis inter hæc scopulorum impedimenta inconcussum dirigere, diuina mihi pietas diligentius est exoranda, ut quia nauem descriptionis ausu quodam improviso magis quam temerario in altum deduxi: ipsa opitulante, & flatus secundos dirigente, perducere merear ad littus debitæ consummationis. Alioquin ob difficultatem ingrauescentium causarum, & deprauatos mores principum, facile perturbabor à timore hominum. Magnæ autem consolationis est firmamentum omnibus veritati innitentibus, quia veritas, etsi nonnunquam impijs odium pariat, ipsa tamen in se inconcussa permanens, non offenditur, sicut ægris oculis odiosa lux est, quod non lucis sed ægritudinis oculorum culpa dinoscitur. Sed & omnis considerans vultum natiuitatis suæ in speculo, non speculo sed sibimet imputabit, si quid in se prauum aut distortum viderit. Sequens ergo opusculum, sicut & præcedentia, dedico caritati vestræ, o venerabiles Domini & fratres, presentibus honorem, futuris de rerum noticia fructum conducere cupiens. Sed & mihi meto spero non defuturum quantumlibet emolumenti de orationibus magnorum virorum, qui forte libellum hunc lecturi sunt, qui postulationi meæ non negabunt precum suarum suffragia.

CAPVT

CAPVT I.

Compositis ergo rebus in Bauaria, Henricus Leo gemino ducatu clarus, reuer-
sus est in Saxoniam, & accersito Clero Lubicenti dedit eis Pontificem Domi-
num Conradum Abbatem de Reddeghusen, fratrem germanum Domini Ge-
roldi Episcopi. Quod licet Hartwigo Archiepiscopo & omnibus pene Lubicensi-
bus esset contrarium, præualuit tamen voluntas Ducis, cui refragari formidolo-
sum erat. Recepit autem sacrum ordinem per manus Hartwici Archiepiscopi, in
ciuitate Stadensi. Pollebat autem literatura, facundia, affabilitate, largitate, multis
† deniq; donis, quibus dignam personam superuecturi decorum est. Sed pulcram
viri superficiem deformabat insanabilis, vt ita dicam, impetigo, mobilitas animi,
& facilitas verborum, quæ nunquam in eodem persistebat, dissidens ipse secum,
nihil ex consilio faciens, incertus in promissis, extraneos diligens, suos fastidens.
Clero, quem in tenella reperit Ecclesia, magna seueritate primum abusus est, inci-
piens à primis, qui erant in Lubicensi Ecclesia, vsq; ad nouissimos, qui habitabant
ruri. Bona sacerdotum omnia sua esse dicebat, non quasi fratres, sed vt seruos re-
purans. Si quem fratrem fortè pulsare cœpisset, non legitima vocatione, non loci
vel temporis congruentia, siue capituli sententia vsus est, sed ad placitum suum,
quos grauare voluisset, aut suspendit ab officio, aut eliminavit ab Ecclesia. Com-
20 menitus à Duce, nihil remissius egit, sed alienauit se à Duce, & confœderatus est
Archiepiscopo, quatenus connexis viribus facilius vincerent omnem resistentē.
Circa dies illos, quo primum promotus est ad summi sacerdotij gradum, cum ad-
huc consisteret secus Archiepiscopum in vrbe Horeborg, quæ est super ripas Al-
bia, in mente Februarii, hoc est, 14. Calendas Martij, orta est tempestas maxima,
ventorum procella, fulgurum coruscatio, & tonitruu fragor, quæ passim multas æ-
des aut incendit aut subruit: in super tanta maris exundatio oborta est, quanta non
est audita à diebus antiquis, quæ inuoluit omnem terram maritimam Fresiæ, Ha-
dela, & omnem terram palustrem Albia & Wirræ, & omnium fluminum, quæ
descendunt in Oceanum mare, & submersa sunt multa millia hominum, & iumen-
30 torum, quorū non est numerus. Quanti diuites, quanti potentes vesperē sedebant,
& delicijs affuebant, omni timore malorum sublato, sed veniens repentina cala-
mitas inuoluit eos in medijs fluctibus?

Henricus L.

Conradus Ab-
bas, Geroldi
antistitis
ter & suc-
cessor.Eiusdē Vir-
tutes.† P. præ-
terea.

Vitiā.

Fastus.

Arrogan-
tia.Fœdus cum
Hartwico
Archiepif.
Tempestas.Catacly-
smus.

CAPVT II.

Eadem die qua maritimæ regiones Oceani, tanta clade peruastratæ sunt, accidit
strages magna, in ciuitate Slauium Mikelenburg. Wertislaus enim, Nicloti
filius iunior, qui tenebatur in vinculis Brunswich, mandauit, vt dicitur, Pribizlauo
fratri suo per nuncios, dicens: En ego teneor vinculis æternis inclusus, & tu negli-
40 genter agis? Euigila, & enitere atq; viriliter age, & quod pace non potes, armis ex-
torque. Non recogitas, quòd pater noster Niclotus, cum Lunenburgi teneretur in
custodia, neq; prece neq; pecunia redimi potuit. Postquam autē virtutis instinctu,
corripuimus arma, & fecimus incendia & exterminia vrbiū, nonne dimissus est?
His auditis, Pribizlaus collegit latenter exercitum, & venit improuisus Mekelin-
burg. Henricus autem de Scathen, præfectus castri, tunc fortè defuit, & populus
qui erat in castro, fuit sine Principe. Accedens ergo Pribizlaus, ait ad viros qui e-
rant in munitione: Magna, ô viri, tam mihi quam genti meæ illata est violentia, qui
expulsi sumus de terra natiuitatis nostræ, & priuati sumus hæreditate patrū nostro-
rum. Vos quoq; iniuriā hanc cumulaistis, qui inuastis terminos nostros, & posse-
50 distis vrbes & vicos, qui nobis debentur hæreditaria successione. Proponimus ergo
vobis optionē vite & mortis. Si volueritis aperire nobis munitionē, & reddere ter-
rā debitā, deducemus vos pacificè cum vxoribus & filijs, & vniuersa suppellectili. Si
quis Slauiorū quippiam abstulerit, eorū quæ ad vos pertinet, ego in duplo restituā.
Quòd si nolueritis egredi, immo vrbe hanc pertinaciter defendere, iuro vobis, quasi
fauerit nobis Deus & Victoria, oēs vos occidā in ore gladij. Ad hæc verba Flāmingi
Flandri Me-
galburgi
coloni.

Wertislaus
captiuus
nunc belli
fax.

Niclotus.

Pribizlaus
in armis.
Henricus de
Scathen.Flandri Me-
galburgi
coloni.

*Clades Me-
galburgica.*

*Ilonia ten-
tata.
Guncelini-
nus.*

*Slauis Iloni-
enses astu
in officio
retenti.
† P. vxori-
bus.*

*Pribizlaus
sollicitat po-
pulares ad
defectionē.*

*Soluit obsi-
dionem Ilo-
niensem.*

*Suerinum a
Guncelino
conserua-
tum.*

*Bernonia
pietas.*

*Reichardus
de Saltwede-
dele.*

iacula dirigere, & vulnera infligere cœperunt. Slauorum ergo exercitus viris & armis potentior, vehementi pugna irrupit munitionem, & occiderunt omne masculinum in ea, non reliquerunt de populo aduenarum vel vnum, vxores & paruulos eorum duxerunt in captiuitatem, & succenderunt castrum igne. Posthæc conuerterunt faciem suam ad castrum Ilowe, vt destruerent illud. Porro Guncelinus, satelles Ducis, & præfectus terræ Obotritorum, audiens per exploratorum manus exisse Slauos, præierat cum paucis militibus Ilowe, vt fieret vrbi præsidio. Vastata ergo Mickelenburg, Pribizlaus antecessit exercitum cum fortissimis, vt præoccuparet obsidionem, ne quis fortè effugeret. Quod audiens Guncelinus dixit ad suos, Exeamus velociter & pugnemus cum eo, priusquam reliquus veniat exercitus. Lassi enim sunt de pugna & strage, quam commiserunt hodie. Et responderunt ei fideles sui: Non est nobis cautum egredi, statim enim vt exierimus, Slauis qui sunt intra urbem hanc, & videntur stare nobiscum, claudunt portas vrbis post nos, & nos erimus exclusi, vrbsq; cedit in manus Slauorum. Et displicuit verbum hoc in oculis Guncelini, & virorum eius. Conuocans ergo Teutonicos omnes, qui erant in vrbe, dixit ad eos in audientia Slauorum, qui fuerant in vrbe, & de quibus fuerat traditionis timor: Relatum est mihi, quod Slauis, qui nobiscum sunt intra portas vrbis, iurauerunt Pribizlao, vt tradant & nos & urbem. Audite ergo o viri compatriotæ, qui destinati estis in mortem & exterminium, statim vt videritis perfidiam, obijcite vos portis, & mittite ignem in mœnia vrbis, & exurite perfidos hos cum mulieribus & paruulis. Moriantur vnà nobiscum, nec fiat aliquis ex eis superstes, vt non gloriantur de interitu nostro. His auditis, exterriti sunt animi Slauorum, nec ausi sunt aggredi quæ animo conceperant. Vespere autem facto, venit vniuersus exercitus Slauorum ante castrum Ilowe, & allocutus est Pribizlaus Slauos, qui erant in ea: Notum est omnibus vobis, quantæ calamitates & pressuræ apprehenderit gentem nostram, propter violentam Ducis potentiam, quam exercuit in nos, & tulit nobis hæreditatem patrum nostrorum, & collocauit in omnibus terminis eius aduenas, scilicet Flamingos, & Hollandos, Saxones & Westphalos, atq; nationes diuersas. Hanc iniuriam zelatus est pater meus vsq; ad mortem, frater meus ob hoc ipsum vinculis æternis teneretur inclusus, & nemo remansit qui cogitet bonum genti nostræ aut velit suscitare ruinas eius, nisi ego solus. Reuertimini ergo ad cor o viri reliquiarum Slauicigenis, & resumite audaciam, & tradite mihi urbem hanc, & viros qui iniuste occupauerunt eam, vt vlciscar in eos, sicut vltus sum in eos qui inuaserant Mikilenburg. Et cœpit eos commonere super promisso. At illi negauerunt, timore perterriti. Secesserunt ergo Slauis longius à castro, eo quod ingrueret nox, & castra metanda essent. Aduertentes autem Slauis quia Guncelinus & qui cum eo sunt, viri fortes sunt & bellicosi, nec posse munitionem capi sine maxima strage, primo diluculo recesserunt ab obsidione, & reuersi sunt ad loca sua. Guncelinus ergo veluti torris erutus ab igne, relicta Ilowe, & collocata illic militum custodia, transiit Zuerin, & latati sunt habitatores vrbis de insperato aduentu eius. Auditum enim fuerat pridie, quod interfectus fuisset ipse, & viri eius pariter.

C A P V T III.

Quinto ergo die, postquam percussa est Mikilenburg, descendit Berno venerabilis Episcopus cum paucis clericis de Zuerin, tumulare interfectos, gestans in collo suo sacerdotalia indumenta, in quibus offerre mos est. Et figens altare in medio interfectorum, obtulit pro eis hostiam salutarem Domino Deo, cum luctu & tremore. Quo iam sacrificium peragente, surrexerunt Slauis de insidijs, vt percuterent Pontificem, & qui cum eo erant. Sed celeriter missus à Deo, superuenit quidam Reichardus de Saltwedele cum militia. Hic audito quia Guncelinus obsessus esset Ilowe, egressus fuit ad auxilium ipsius, & iter faciens, casu superuenit Mikilenburg, cum Pontifex cum suis iam in mortis esset articulo. Cuius aduentu territi Slauis fugerunt, & saluatus Episcopus, peregit opus pietatis, & tumulauit de interfectis ad septuaginta corpora & posthæc reuersus est Zuerin. Post non multum vero tem-

10 tō tempus Pribizlauus collecta rursū manu, venit Malacowe & Cuscin, & allocutus est habitatores vr̄bis, dicens: Scio quidem vos esse viros fortes & nobiles, & obsecundantes imperio magni Ducis Domini vestri. Volo ergo persuadere vobis quæ sunt vtilia. Reddite mihi castrū, quod olim fuit patris mei, & mihi nunc hæreditaria successione debetur, & ego exhiberi vobis faciam conductum, vsq; ad ripas Albię: Si quis eorum, quæ ad vos pertinent, quicquam violenter attigerit, ego in duplo restitui faciam. Quod si hanc conditionem optimam, inutilem iudicaueritis, oportebit me rursū experiri fortunam meam, & congregari vobiscum. Mentote quid contigerit habitantibus Mekelenburg, qui spreuerunt conditiones pacis, & prouocauerunt me in suimet damnū. Tunc milites custodes præsidij videntes non esse locum pugnæ; eo quod hostes multi, auxiliarij verò essent pauci, impetrauerunt conductum extra terminos Slauia, & Pribizlauus recepit castrū.

*Pribizlai
hostiles bla-
stia.*

*Cuscini de-
ditio.*

CAPVT III.

20 **A**Vdiens ergo Henricus Leo Dux, labefactari res in Slauia, contristatus est animo, & misit interim robur militum Zuerin, ad custodiendum eam. Et præcepit Adolfo Comiti & maioribus de Holzatia, vt transirent Ilowe, & essent tutamē castrū. Post hæc congregauit exercitum grandem, & vocauit cognatum suum Adelbertum, Marchionem orientalis Slauia, & omnes fortissimos totius Saxonia, in auxilium, vt redderet Slauis malum quod fecerant. Sed & Waldemarum regem Danorum adduxit cum nauali exercitu, vt vexaret eos terra mariq;. Et occurrit Adolfus Comes Duci cum omni Nordalbingorum populo iuxta Malacowe. Dux verò vbi transijt Albiā, & attigit terminos Slauorū, fecit Wertzlauum Principem Slauorum suspendio interfici prope vr̄bem Malacowe, eo quod perfundauerit eum frater eius Pribizlauus, & præuaricatus fuerit promissiones pacis, quas pactus fuerat. Et præcepit Dux Adolfo Comiti per nuncium, dicens: Surge cum Holzatis & Sturmarijs & cum omni populo qui tecum est, & præcedite Ducem vsq; in locum qui dicitur Viruchne. Idem facturus est Guncelinus præfectus 30 terræ Obotritorum, & Reinoldus Comes Thetmarsia, & Christianus Comes de Aldenburg, quæ est in Amerland, terra Fresonum, hi omnes præcedent te cum armatorum numero, qui ad ipsos pertinent. Tunc abiit Adolfus Comes cum cæteris nobilibus, qui secum deputati fuerant iuxta imperium Ducis, & venerunt in locum qui dicitur † Viruchne, & distat ab vr̄be Dimin ferè duobus miliaribus, & metati sunt illic castra. Porrò Dux & cæteri Principes morati sunt in loco qui dicitur † Malacowe, securus post aliquot dies cum reliquo exercitu, cum veredarijs ferentibus victualia, quæ exercitui sufficerent copiosè. Vniuersus verò Slauorum exercitus confederat in vr̄be Dimin, fueruntq; Principes eorum Kazemarus & Bugezlauus, duces Pomeranorum, & cum his Pribizlauus autor rebellionis, miseruntq; nuncios ad Comitem, volentes per eum admitti ad conditiones pacis, & 40 promiserunt tria millia Marcarum. Rursū alios mittentes, promiserunt duo millia. Et displicuit verbum hoc Comiti Adolfo, & dixit ad suos: Quid vobis videtur, o viri sapientes? Qui heri promiserunt tria millia Marcarum, nunc offerunt duo millia. Verbum istud non est quærens pacem, sed adducens bellum. Miserunt ergo Slau noctu speculatores in castra † explorare statum exercitus. Aldenburgeres verò Slau fuerant cum Adolfo Comite, sed insidiosè: nam quæcunq; gerebantur in exercitu, remandauerunt hostibus, per manus exploratorum. Dixerunt ergo Adolfo Comiti, Marchradus senior terræ Holzatorum, & cæteri qui intellexerant verbum absconditum: Auditū certissimo comperimus, quod hostes nostri 50 præparent se ad bellum. Porrò nostrates segnius agunt, nec in vigilijs, nec in custodijs debitam exhibent diligentiam. Adhibe ergo cautionem populo, eo quod Dux bene præsumat de te. Et dissimulauit Comes, cæteri que nobiles & dixerunt: Pax & securitas, emortua est enim virtus Slauorum. Defecit ergo in exercitu custodia. Moram autem faciente Duce, defecerunt exercitui alimentaria, & destinati sunt pueri, qui deberent ire ad exercitum Ducis propter victualia

*Henricus L.
se ad bellum
parat.
Adolfus C.*

*Albertus
Vrfus.
Waldemar-
rus R. Dan.*

*Wertzlai
nex ignomi-
niosa.*

*Gunceli-
nus.*

*Reinoldus
Com. Dis-
mars.
Christianus
Comes Ol-
denburg.
† D. Biruch-
ne.*

*Demin opp.
† D. Ver-
then.*

*Bugizlaus
& Kazimi-
rus, Pome-
ran. socii
Pribizlai.
Adolfi in-
tercessio pe-
tita.*

*† D. ad ex-
plorandū.
Slauorum
Aldeburg.
perfidia.
Marchradus
sagacitas.*

*Adolfus ma-
iurum con-
silium re-
spuit.*

afferenda. Quibus primo diluculo iter aggressis, ecce in ascensu cliui apparuerunt cunei Slauorum cum populo innumerabili, tam equitum quàm peditum. Quibus visis, retorserunt pedem pueri, & clamore valido dormientem suscitauere exercitum. Alioquin omnes mortem somno copulassent. Tunc viri illustres atq; militares Adolfus atq; Reinoldus cum paucissimis Holzatensium atq; Thetmarsiensium, qui fortè somno exciti maturius accurrerant, exceperunt hostes in descensu cliui, & contrita est prima acies Slauorum ab eis, & percusserunt eos vsq; ad interiora stagni. Quos euestigio subsecuta secunda Slauorum acies operuit instar montium, & percussi sunt Adolfus Comes, & Comes Reinoldus, & fortissimi quiq; ceciderunt. Et obtinuerunt Slau castra Saxonum, & diripuerunt prædas castrorum. Porro Guncelinus & Christianus, & cum eis amplius quàm trecenti milites conglobati in vnum, continebant se in latere pugnae, ignorantes quid agerent. Formidolosum quippe erat congregari cum tanto hoste, omnibus scilicet socijs aut interfectis aut in fugam disiectis. Accidit ergo vt cuneus quidam Slauorum veniret ad tabernaculum quoddam, vbi multi erant armigeri & equi plures. Quibus expugnandis cum valentius instarent, armigeri clamauerunt ad Dominos suos, quorum globus fuit è vicino: Quid statis ô fortissimi milites? & quare non succurritis seruis vestris? Rem vtique turpissimam agitis. Qui concitati clamore seruorum suorum insilierunt in hostes, & quasi cæco furore pugnantes, liberauerunt pueros suos. Deinde castris fortius immersi, difficile dictu est, quantos ictus dederint, vel quantas strages hominum fecerint, donec victrices illas Slauorum acies disijcerent, & reciperent castra quae perdiderant. Denique miscuit Deus Slauis spiritum vertiginis, & ceciderunt de manibus optimorum militum. Et audierunt Saxones, qui erant in latibulis, & egressi sunt, & resumpta audacia fortiter infusi sunt hostibus, & percusserunt eos attritione magna nimis, & repletus est campus ille acervis mortuorum. Et venit Dux festinanter, vt fieret suis præsidio, & vidit ruinam, quae facta est in populo suo, & quia mortuus est Comes Adolfus, & fortissimi quiq; & resolutus est in lacrymas multas. Sed dolorem eius mitigauit copiosior victoria, & caedes Slauorum maxima, quae ad duo millia & quingentos connumerati sunt. Praecipit ergo Dux, corpus Adolphi Comitis concidi frustatim & assum condiri opere pigmentarij, quo posset circumferri & patris inferri monumentis. Et impletum est vaticinium quod cecinit pridie quàm pateretur, sepiissime reiterans versum, Igne me examinasti & non est inuenta in me iniquitas. Slaui ergo, qui effugerant manus gladij, venerunt Dimin, & succenso castro illo potentissimo, transferunt ad interiora Pomeranae regionis, fugientes à facie Ducis. Sequenti autem die venit Dux cum exercitu vniuerso Dimin, & reperit castrum exustum, & collocavit ibi partem exercitus, vt deponerent vallum & adæquarent solo, & vt essent præsidio vulneratis, quibus opuse rat cura. Ipse verò cum reliquo exercitu iuit in occursum Waldemari Regis. Et abierunt sociata manu, vt depopularentur latitudinem Pomeranae regionis, & venerunt ad locum qui dicitur Stolpe. Illic Kazemarus & Bugezlauus iam olim fundauerant Abbatiam in memoriam patris sui Wertizlauri, qui ibidem & occisus & sepultus est. Ille primus inter Duces Pomeranorum conuersus est ad fidem, per manus sancti Ottonis Bauenbergensis Episcopi, & ipse fundauit Episcopatum Vznam, & admisit cultum Christianae religionis in terram Pomeranorum. Illuc ergo peruenit exercitus Ducis, & non erat qui resisteret. Slaui enim semper ultra progredientes, diffugiebant à facie Ducis, nusquam ausi subsistere præ formidine faciei eius.

CAPVT V.

Fortur temere in hoste.
Cadit cum Reinoldo Guncelino Christiano.
Implorati à suis opem, hostem victorem fundant.
Henricum L. suorum stragem miseratur.
Adolfi cadauer dissectum & assum.
† D. patrijs. Omen.
Deminum inflammatum.
Stolpe.
Wertizlauri primus è Pomerania principibus Christianissimum amplexus.
Legatio Graecorum ad Henricum L.
† P. recentè victoriã, & impetum fauentis fortunæ, omnet. † P. terræ Pomeranorum, sicut fecit terræ Obotritorum. Regni Obotritorum.

IN diebus illis venit nuncius in terram Slauorum, qui diceret Duci: Ecce Legatus Regis Graeciae cum multo comitatu venit Brunswich, loqui tibi. Ad hunc audiendum Dux egressus est Slauiam, omisso exercitu & prosperis expeditionis expeditus successibus. Alioquin propter Comitis mortem importunam, conuocata fortitudine, omne robur Slauorum consumpsisset, vsq; in finem, & fecisset terram Pomeranorum, socios Obotritorum. Omnis ergo terra Obotritorum & finitima re-

timæ regiones, quæ pertinent ad regnum Obotritorum, assiduis bellis, maximè
 verò hoc nouissimo bello, tota in solitudinem redacta est, Domino scilicet fa-
 uente & dextram piissimi Ducis confortante. Si quæ Slauorum extremæ reman-
 serant reliquæ, propter annonæ penuriam, & agrorum desolationes, tanta inedia
 confecti sunt, vt congregatim ad Pomeranos siue ad Danos confugere cogeren-
 tur, quos illi nihil miserantes, Polonis, Sorabis, atq; Boemis vendiderunt. Postquã
 ergo Dux exiens Slauia, dimisit exercitum, vnumquenq; in sua, corpus Adolphi
 Comitis perlatum est Mindin, ibiq; sancta deuotione reconditum. Cometiã ve-
 rò tenuit Mechtildis vidua eius, cum filio tenello. Et immutata est facies terræ hu-
 ius, eò quòd iustitia, & quies Ecclesiarum, sublato bono patrono, penitus infirmata
 videretur. Ipso enim superstite, clero nihil durum, nihil asperum videbatur. Tan-
 tus erat fide, bonitate, prudentia atq; consilio, vt vniuersis videretur constructus
 virtutibus. Hic vnus de bellatoribus Domini, & certè non infimus, in funiculo sor-
 tis suæ utilis inuentus est, extirpans idololatriæ superstitiones, & faciens opus no-
 uæ plantationis, quod fructificet in salutem. Nouissimè peracto boni itineris cur-
 su, peruenit ad palmam, portansq; vexilla in castris Domini, stetit pro defensione
 patriæ, & fide Principum, vsq; ad mortem. Rogatus vt vitæ consulere fugæ com-
 pendio, vehementer detestatus est, manibus pugnans & voce Dominum orans,
 mortem libenter excepit, ob virtutis amorem. Huius æmulatione instigati illustres
 viri & optimi Ducis boni satellites, Guncelinus atq; Bernhardus, quorum vnus
 Zuerin, alter Rasesburg præerat: fecerunt & ipsi opus bonum, in funiculo partis
 suæ, bellantes prælia Domini, vt suscitaretur cultus domus Dei nostri in gente in-
 credula & idololatra.

tritoru pro-
 uincia in so-
 litudinē re-
 ducta.
 Slauoru in-
 ternecio.

Adolfi sepul-
 tura.
 Mechtildis
 vxor.

Elogium.

Gunceli-
 nus.
 Bernhar-
 dus.

C A P V T VI.

Pribizlauus ergo rebellionis autor, paternæ hæreditatis factus extorris, confi-
 stebat apud Duces Pomeranorum Kazemaru atq; Buggeslauum, cœperuntq;
 rædificare Dimin. Inde frequenter exiens Pribizlauus per insidias percutiebat fi-
 nes Zuerin atq; Rasesburg, & tulit captionem multam tam de hominibus quàm
 de iumentis. Cuius exitum obseruantes Guncelinus atq; Bernhardus, pugnabant
 & ipsi de insidijs, & commissa creberrima pugna, semper meliores inuenti sunt,
 quousq; perditis fortioribus viris & equis, Pribizlauus nihil iam posset moliri. Et
 dixerunt ad eum Kazemarus & Buggezlauus: si tibi placet habitare nobiscū, & vti
 diuersorio nostro, caue ne offendas oculos virorum Ducis, alioquin propellemus
 te de finibus nostris. Iam dudum enim duxisti nos, vbi † contriti sumus contritio-
 ne maxima, & perdidimus viros & vrbes meliores. Nec his contentus iteratam su-
 per nos inducere vis Principis iram: Et cohibitus est Pribizlauus ab insania sua. Hu-
 miliatę ergo sunt vires Slauorum, nec ausi sunt mutire præ formidine Ducis. Et ha-
 buit Dux pacem cum Waldemaro, rege Danorum, & celebrauerunt colloquia ad
 Egdoram, siue Lubikę, pro commodis vtriusq; terræ. Et dedit Rex Duci pecuniam
 magnam, eo quòd pacarentur termini eius per ipsum à vastatione Slauorum. Et
 cœperunt inhabitari omnes insulæ maris, quæ ad regnum pertinent Danorum,
 eò quòd pirata defecisset, & contractæ sint naues prædonum. Et inierunt pactum
 Rex & Dux, vt quascunq; gentes terra mariq; subiugassent, tributa socialiter parti-
 rentur. Et increuit Ducis potestas super omnes, qui fuerunt ante eum, & factus est
 Princeps principum terræ. Et conculcauit colla rebellium, & effregit munitio-
 nem eorum. Et perdidit viros desertores, & fecit pacem in terra, & ædificauit munitio-
 nes firmissimas, & possedit hæreditatem multam nimis. Præter hæreditatem enim
 magnorum progenitorum, Lotharij Cæsaris, & coniugis eius Richenzen, multo-
 rumq; Ducum Bauariæ atq; Saxonie, accesserunt ei nihilominus multorum Prin-
 cipū possessiones, vt fuit Heremānus de † Winceburg, Sifridus de Hammenburg,
 Otto de Asle, & alij quorum mentio excidit. Quid dicam de amplissima potestate
 Hartwici Archiepiscopi, qui de antiqua Vdonum prosapia descendit. Nobile illud
 castrum Staden, cum omni attinentia sua, cum Cometiã vtriusq; ripæ, & Cometiã
 Thetmarsciæ vinente adhuc Episcopo obtinuit, quædam quidem hæreditario iu-

Pribizlai
 exiliū & ex-
 cursiones.

Cazimirus
 & Bugzlaus
 Pomerani.

Gunceli-
 nus.

Bernhar-
 dus.

Pribizlaus
 coercitus.

† P. percussus
 sumus attri-
 tione max.

Congressio
 Henrici L.
 & Walde-
 mari Dani.

Henrici L.
 potentia &
 successus.

† D. Wittim-
 burg.

Hermannus
 Winceburg.

Sifridus
 Hamburg.

Otto de
 Asle.

† Vdonū fa-
 milia habet

Cracius Me-
 tropol. lib. 6.

cap. 24.

Comitatus
 Stadenfis et
 Dittmarsia.

re, quædam beneficiâ. Extenditq; manum in Friesland, & admoit eis exercitum, & dederunt ei pro sui met redemptione, quod postulati fuissent.

CAPVT VII.

Inuidia gloria comes.

Æmulatione.

Conspiratio in Henrico Leonem.

† P. Archiepiscopus.

Ludovicus Landgrafus Turingie.

Albertus Præses.

Albertus Palatinus.

Christianus Oldenburg.

Reinoldus Archiepiscopus Coloniensis.

Aldelebium obsessum.

Bremam ab Christiano Oldenburg. capta.

Henricus Turingie tutor Adolphi III.

Pribizlaus Obotritum in integrum restitutum.

Henricus Turingie tutor Adolphi III.

Pribizlaus Obotritum in integrum restitutum.

Henricus Turingie tutor Adolphi III.

Pribizlaus Obotritum in integrum restitutum.

Henricus Turingie tutor Adolphi III.

Pribizlaus Obotritum in integrum restitutum.

Henricus Turingie tutor Adolphi III.

Pribizlaus Obotritum in integrum restitutum.

Henricus Turingie tutor Adolphi III.

Pribizlaus Obotritum in integrum restitutum.

Henricus Turingie tutor Adolphi III.

Pribizlaus Obotritum in integrum restitutum.

Henricus Turingie tutor Adolphi III.

Pribizlaus Obotritum in integrum restitutum.

Henricus Turingie tutor Adolphi III.

Pribizlaus Obotritum in integrum restitutum.

Henricus Turingie tutor Adolphi III.

Pribizlaus Obotritum in integrum restitutum.

Henricus Turingie tutor Adolphi III.

Pribizlaus Obotritum in integrum restitutum.

Sed quia gloria parit inuidiam, & quia nil durabile in rebus humanis, tantam viri gloriam zelati sunt omnes principes Saxonie. Ille enim immentis diuitijs locuples, clarus victorijs, & propter geminum Bauariæ & Saxonie Principatum sublimis in gloria sua, omnibus Saxonie tam Principibus quàm nobilibus, importabilis visus est. Sed manus principum, formido Cæsaris continuit, ne concepta molimina transferrent in effectum. Postquam autem Cæsar quartam profectioem parauit in Italiam, & opportunitatem tempus adduxit, statim inueterata conspiratio processit in publicum, & facta est coniuratio valida omnium contra vnum. Fueruntq; inter eos primi, Wichmannus Magdeburgensis † Episcopus, Hermannus Hildensemensis Episcopus. Post hos fuerunt Principes ij: Ludovicus, prouincialis Comes Turingie, Adelbertus Marchio de Soltwedele, & filij eius, Otto Marchio de Camburg, & fratres eius, Adelbertus Palatinus Comes de Someresburg. Hos adiuerunt nobiles ij, Otto de Asle, Wedekindus de Dasenburg, Christianus de Aldenburg, quæ est in Amerland. Super hos omnes, præpotens ille Reinoldus Coloniensis Archiepiscopus, & Cancellarius Imperij, infidiatus est Duci, facie quidè absens & in Italia positus, sed totus consilio expugnationi Ducis intentus. Tunc Principes qui erant in orientali Saxonie, cum Turingorum principe Lodewico, obsederunt munitionem Ducis quæ vocatur Aldelef, & fecerunt contra eam machinas multas. Porro Christianus Comes de Amerland collecta Fresonum manu, occupauit Bremam, & omnes fines eius, & fecit motum magnum in occidentali regione. Videns ergo Dux, quia consurgunt vndiq; bella, cœpit communire ciuitates & castra, & ponere custodias militum in locis opportunis. In tempore illo Comitiæ Holfatiæ, Sturmariæ, atq; Wagiræ administrabat vidua Adolphi Comitis cum filio adhuc tenello. Propter consurgentes autem bellorum motus posuit Dux puero tutorem qui præesset armis, Henricum Comitem Turingie natum, aunculum pueri, virum scilicet impatientem ocij, & totum armis deditum. Communicato quoq; fidelium suorum consilio, Pribizlaus, Principem Slauorum, quem multis, vt supra dictum est, prælijs expulerat prouincia, admisit in gratiam, & reddidit ei omnem hæreditatem patris sui, terram scilicet Obotritorum, præter Zuerin & attinentia eius. Et fecit Pribizlaus Duci & amicis eius securitatem fidelitatis, nulla deinceps bellorum tempestate corrumpendam, stare scilicet ad mandatum ipsius, & obseruare oculos amicorum eius absq; omni offensione.

CAPVT VIII.

Henrici L. in aduersarios expeditio.

Christianus Oldenburg. Bremam recuperata & multata.

Christianus Oldenburg. mors.

Hartuicus Archiepiscopus declinat bellum.

Solicitatur in partes.

Tunc congregauit Dux exercitum grandem, & intrauit orientalem Saxoniam, vt pugnaret cum inimicis suis, in medio terræ ipsius. Et viderunt quia venit cum manu forti, & timuerunt occurrere illi. Et fecit plagam magnam in terra hostili, & vastauit eam incendijs & deprædationibus, & peruagatus est terram, vsq; ad muros Magdeburg. Deinde conuertit exercitum in occidentales partes, vt comprimeret tumultum Christiani Comitis, & improuisus venit Bremam, & cœpit eam. Tunc fugit Christianus Comes in abditas Friesie paludes. Et irrupit Dux Bremam & deprædatus est eam. Et transfugerunt ciues eius in paludes, eo quod peccassent aduersus Ducem, & iurassent Christiano, & posuit eos Dux in proscriptionem, quousq; interuentu Archiepiscopi, mille & eo amplius Marcis argenti pacem indempti sunt. Christianus autem Comes post paucos dies mortuus est, & sopita sunt mala rebellionis, eius molimine suscepta. Grassantibus ergo vsquequaq; ciuilibus bellis, Hartuicus Archiepiscopus decreuerat apud se, declinare tumultum consurgentis belli, & sedit Hammenburg solitarius & quietus, structuris claustralibus, & cæteris Ecclesie suæ commodis intentus. Tunc Coloniensis Archiepiscopus cæterijs Principi-

Principum mandauerunt ei per literas, vt reuocaret ad cor omnes pressuras, quibus attriisset eum Dux: Nūc tandem venisse tempus, quo possit auxilio principū recuperare statum honoris sui, patere sibi urbem Stathen, & ereptam Cometiam, si manus Principū adiuuerit. Hartwicus ergo Archiepiscopus multis experimentis edoctus fortunatum semper in prælijs ducem esse, ambiguam quoq; Principibus inesse fidem, & se huiusmodi sponsonibus sæpe delusum, fluctuare cœpit animo. Prouocabat † eum recuperandi honoris cupido, sed deterrebat eum sæpe cōperta mobilitas Principum. Hærebat interim superficies amicitiarum, & pax sonabat in verbis. Veruntamen castra sua Friborg & Horeborg communire cœpit Archiepiscopus, & congeffit illic apparatus armorum & escarum quæ sufficerent in mensibus & annos.

† D. quidē.

Munit propugnacula.

CAPVT IX.

Circa hos dies, Conradus Lubicensis Ecclesiæ episcopus, morabatur apud Archiepiscopum, & pendebat in ipso summa consilij. Et perlatum est ad Ducem, quia non sentiret ea quæ pacis sunt, sed quæ ad destructionem Ducis, & quia suggerit Archiepiscopo, vt transeat ad Principes, & rescindat amicitias quas pepigerat cum Duce. Volens ergo Dux rem certius nosse, vocauit eum ad colloquium Ertheneburg. At ille † declinans iram potentis, declinavit in Fresiam veluti fungens legatione Archiepiscopi. Quem demum redeuntem, Dux secundo vocauit. Conductu ergo Domini Archiepiscopi, & Domini Bernonis Magnipolitani, occurrit Duci apud Stathen, auditurus verbū eius. Et conuenit eum Dux super his, quæ ad ipsum perlata fuerant, qualiter scilicet verbis malis derogauerit honori suo, & dederit consiliū aduersus eum in malum. Affirmat Episcopus, se nihil horum recognoscere. Multis ergo verbis hinc & inde habitis, cupiens Dux conuulsas amicitias resarcire, & Episcopum iam olim sibi dilectum, tenacius colligere, cœpit ab eo familiariter exigere hominij debitū, quod sibi imperiali donatione permissum in superioribus ostensum est, in his videlicet Slauium prouincijs, quas ipse iure belli, in clypeo suo & gladio possederat. Ad huius propositionis verbum, vir magnanimus resiliit, dicens: modicā esse stipem Ecclesiæ suæ, nunquam se huius intuitu libertatem suam occupaturum, aut cuiuslibet potestati submissurum. E conuerso proponit Dux omnino aut loco cedere, aut propositis parere. Cumq; fixus in sententia maneret Episcopus, præcepit Dux obcludi ei introitum Parochiæ suæ, & omnes redditus Episcopales tolli. Post discessum ergo Ducis locutus est Archiepiscopus, ad Conradum Episcopum: Existimo, quod non sit cautum vobis consistere apud nos, propter satellites Ducis, in quorum medio sumus. Quin potius consulite honori nostro & saluti vestræ, & transite ad Magdeburgensem Archiepiscopum, & principes, vt possitis euadere manus inimicorum vestrorum. Ego quoq; post paucos dies prosequar vos, & peregrinabor cum peregrinante. Et fecit iuxta consilium Archiepiscopi, & transiit ad Magdeburgensem Archiepiscopū, & mansit apud eum ferme duobus annis. Inde abiens in Franciam, visitauit Cisterciense Concilium, & reconciliatus est Alexandro Papæ per manus Papiensis Episcopi, qui fuit partiū Alexandri, & eiectus de sede sua, morabatur in Claraualle. Deditq; Pontifici in mandatis, vt præbita sibi facultate, aut ipse iret ad Alexandrum, aut Legatum dirigeret. His ita peractis, reuersus est Magdeburg, & inuenit ibi Hartwicum Hammenburgensem Archiepiscopum, nam & ipse loco cesserat, & manserunt apud Magdeburgensem Archiepiscopum diebus multis. Veruntamen milites Hartwici Archiepiscopi, qui erant in castris Horeborg & Friborg, faciebāt frequentes excursus, & faciebant incendia & prædas in possessionibus Ducis. Quamobrē Dux transmissa militia, occupauit Friborg & fregit munimenta eius, & adæquauit eam solo, & fecit tolli omnes redditus episcopales, non reliquit ex eis paruas reliquias. Soli qui erant in castro Horeborg, continuerunt se vsq; ad reditū Archiepiscopi, eo quod locus esset munitus propter paludosas voragines. Feruebat autē seditionū sua tempestas per omnem Saxoniam, contendentibus scilicet vniuersis Principibus aduersus Ducē. Et factæ sunt captiones militum, & demembratio-

Conradus Lubicensis Hartwici stabulum.

Euocatur ab Henrico L. ad colloquium.

† D. male suspiciens ir.

Inbetur irare in eius verba.

Mullatur ob contumaciam.

Solum vertit.

Reconciliatur Alexandro III. Papa.

Hartwicus Archiepiscopus exulat Magdeburgi.

Mullatur ab Henrico L. Horeberga.

Tumultus Saxon.

Ueslaria. nes, & euerfiones vrbiū atq; domorum, & incendia ciuitatum. Et addita est Goflaria Principibus. Et præcepit Dux custodiri vias, ne quis frumentū induceret Goflariæ, & esurierunt valde.

CAPVT X.

*Friderici
Caf. in Ita-
lia succes-
sus.*

** P. & abu-
sus est Lon-
gobardia lu-
pra Reges
qui fuerunt
ante eū die-
bus multis.*

*Paschalis et
Calixtus*

Antipapa.

*Romani A-
lexandri cō-
plices, & illi
ingenti stra-
ge à Germa-
nis.*

*Genua ca-
pta.*

*Roma expu-
gnata.*

*Calixtus à
Cesare in
auguratus.*

*Lateranen-
ses multati.*

*Pestis Roma
in exercitu
Cæsaris.*

*Reinoldi Co-
lon. & Her-
manni Ver-
densis mors.*

*Cæsar tu-
multum Sa-
xon. compe-
scere studet.*

*Henrici L.
altera nu-
ptia.*

*Diuortium
cum prima
conuige.*

*Longobardo-
rum rebel-
lio.*

*Conuentus
Bamberge-
fis.*

*Henricus L.
restitutus
in integrū.*

IN diebus illis Fræthericus Imperator morabatur in Italia, & contrita sunt rebel-
liones Longobardorum, à formidine virtutis eius, & effregit ciuitates multas po-
pulosas atq; munitas, & conuertit faciem suam, vt iret Romam, ad fugandū Ale-
xandrum, & statuendum Calixtum. Paschalis enim breui tempore viuens, defun-
ctus erat. Cæsar ergo obsidens Ianuam, quæ fuerat partiū Alexandri, præmisit Rei-
noldum Coloniensem, & Christianum Moguntinum, & partem exercitus iussit
præire Romam. Et venerunt Tusculum, quæ non longè est à Roma. Quorum in-
troitu cōperto, Romani exierunt cum immenso exercitu, pugnaturi propter Ale-
xandrum, & egressus Reinoldus & Teutonicus miles, pugnaverunt pauci contra
innumeros, & obtinuerunt Romanos, & percusserunt ex eis ad 12. millia, & perse-
cuti sunt fugientes vsq; ad portas vrbis. Et corrupta est terra propter cadauera oc-
cisorum, & permanerunt mulieres Romanorum viduæ in annos multos, eo quòd
defecissent viri habitatores vrbis. Ipsa die qua hæc gesta sunt Romæ, pugnauit Cæ-
sar cum Ianuanis, & obtinuit victoriam, compos effectus ciuitatis. Et assumpto ex-
ercitu, abiit Romam, & inuenit Reinoldum, & exercitum quem præmiserat lætan-
Romam, & oppugnavit domum Beati Petri, quia præsidium Romanorū illic erat,
& iussit ignem portis immitti, & abegit Romanos à turribus per vaporem fumi. Et
obtinuit templum, & repleuit ædem interfectis. Et intronizauit Calixtum in ca-
thedram, & egit illic celebritatem beati Petri ad vincula. Admouitq; manū Late-
ranensibus, vt destrueret eos, dederuntq; ei pro vita simul & ciuitate, quicquid po-
stulati fuissent. Coacti vt comprehenderent Alexandrum, non præualuerunt, eo
quòd noctu fugam inisset. Et accepit filios nobiliū obsides, vt de cætero obedien-
tes essent Calixto fide irreprehensa. Secuta est hos Cæsaris prosperos euentus re-
pentina calamitas. Tanta enim pestilentia subitò Romam inuasit, vt infra paucos
dies vniuersi penè interirent. Mense enim Augusto pestiferæ nebulæ in partibus il-
lis consurgere dicuntur. Mortui sunt ea pestilentia Reinoldus Coloniensis, Her-
mannus Verdensis, qui erant Duces consilij: Præterea nobilissimus adolescens, fi-
lius Conradi regis, qui duxerat vnicam filiam Henrici Ducis nostri, in super multi
Episcopi, Principes & nobiles ipso tempore interierunt. Cæsar cum residuo exer-
citu reuersus est in Longobardiam. Illic positus, audiuit motū, qui fuit in Saxonia,
& missa legatione, frequentibus inducijs repressit surgentem seditionem, quousq;
præteriret tempus, & ipse liberaretur ab expeditione Italica. In tempore dierū il-
lorum misit Henricus Dux Bauariæ & Saxonix legatos in Angliam, & adduxerūt
filiam regis Angliæ cum argento & auro & diuitijs magnis, & accepit eam Dux in
vxorem. Separatus enim fuerat à priore coniuge, domina Clementia, propter cog-
nationis titulum. Habuit autem ex ea filiam, quam filio Conradi regis dedit in ma-
trimonium, qui etiam modico superuixit tempore, præuentus immatura morte in
expeditione Italica, vt supra dictum est.

CAPVT XI.

Emenso ergo post hæc non longo interuallo, videntes Longobardi quia corrui-
sent columnæ regni, & defecisset robur exercitus, conspirauerunt vnanimiter
aduersus Cæsarem, & voluerunt interficere eum. Ille præsentiens dolos, clam re-
cessit à Longobardis, & reuersus in Teutonicam terram, indixit curiā Bauenberg, 50
vocatissq; vniuersis Principibus Saxonix coarguit eos de violatione pacis, dicens
tumultum Saxonix dedisse Longobardis materiam defectionis. Multis itaq; dila-
tionibus, multa prouidentia & consilio, dissensiones, quæ erant inter Ducē & Prin-
cipes, ad conuentionem pacis inclinatæ sunt, & cesserunt omnia iuxta placitū Du-
cis, & creptus est à circumuentione Principum absq; omni sui met diminutione. Et
reuocatus

reuocatus est Dominus Hammenburgensis Archiepiscopus in sedem suam, tactusque in infirmitate infra paucos dies obiit, & extincta est morte illius vetus controuersia, quae fuit super Cometa Stadensi, & possedit eam Dux de caetero absque omni contradictione. Conradus quoque Lubicensis Episcopus interuentu Caesaris, meruit redire in Parochiam suam, ea scilicet conditione, ut sopita priori obstinatione, exhiberet Duci quae iusta sunt. Potitusque reditu in gratia Ducis, mutatus est in virum alterum. Didicit enim in his, quae ipse passus est, compati fratribus suis, & de caetero pronior esse in humilitatis officio. Clerum nihilominus defensauit a circumuentione Principum & potentum, praecipue uero de manibus Henrici Comitis Turingi, qui nec Deum nec homines reuerens, aspirabat ad bona sacerdotum. Cum autem omnis bellorum motus, autore Deo, rediret in serenam pacis quietem, Wedekindus de Dasenburg recusauit pacem, quam locuti sunt Principes. Hic enim ab adolescentia sua ad malum strenuus, semper militiae usum in rapinas detorserat. Sed ne malum posset, quod uoluit, Ducis refrenatione acrius tenebatur. Captus enim aliquando, & in vincula coiectus, fidem dedit, ut de caetero temperaret a rapinis, & staret ad mandatum Ducis sincero obsequio. Sed ille ingruente tempore belli, pollicitationis immemor in Ducem omnibus acrius defauit. Caeteris ergo ad pacem reductis, hunc singularem ferum Dux obsedit in castro Dasenburg. Sed cum omnem obsidionis & machinarum violentiam mons altior eluderet, misit Dux, & uocauit viros industrios de Rammesberg, qui aggressi rem difficilem & inauditam perfoderunt radices montis Dasenburg, & interiora montis collustrantes repererunt puteum, unde castellani hauriebant aquam. Quo obturato, defecit aqua castellanis, & necessitate constrictus Wedekindus, dedit se & castrum in potestatem Ducis, caeteri dimissi, dispersi sunt, unusquisque in terram suam.

CAPVT XII.

IN tempore illo congregauit Waldemar, Rex Danorum, exercitum grandem & naues multas, ut iret in terram Rugianorum, ad subiugandum eam sibi. Et adiuuerunt eum Kazemarus & Buggezlaus Principes Pomeranorum, & Pribizlaus Princeps Obotritorum, eo quod mandasset Dux Slauis, ferre auxilium regi Danorum, ubique forte manu adiuuisset subiugandis exteris nationibus. Prosperatum est ergo opus in manibus regis Danorum, & obtinuit terram Rugianorum, in manu potenti, & dederunt ei pro sui redemptione quicquid Rex imposuisset. Et fecit produci simulacrum illud antiquissimum Zwanteuith, quod colebatur ab omni natione Slauorum, & iussit mitti funem in collum eius, & trahi per medium exercitum in oculis Slauorum, & frustatim concisum in ignem mitti. Et destruxit fanum cum omni religione sua, & ararium locuples diripuit. Et praecipit, ut discederent ab erroribus suis, in quibus nati fuerant, & assumerent cultum veri Dei. Et dedit sumptus in aedificia Ecclesiarum, & erectae sunt duodecim Ecclesiae in terra Rugianorum, & constituti sunt sacerdotes, qui gererent populi curam in his quae Dei sunt. Et affuerunt illic Pontifices, Absolon de Roschilde, & Berno de Magno poli. Hi adiuuerunt manus Regis cum omni diligentia, ut fundaretur cultus domus Dei nostri in natione praua atque peruersa. Erat autem tunc temporis Princeps Rugianorum vir nobilis Iaremarus, qui audita uera Dei cultura & fide catholica, alacriter ad baptismum conuolauit, praecipiens etiam omnibus suis, secum sacro baptismate renouari. Ipse uero factus Christianus, tam in fide firmus, tam in praedicatione erant stabilis, ut secundum Paulum iam a Christo uocatum uideres, qui fungens uice Apostoli, gentem rudem & beluina rabie sequentem, partim praedicatione assidua, partim minis, ab innata sibi feritate ad nouae conuersationis religionem conuertebat. De omni enim natione Slauorum, quae diuiditur in prouincias & principatus, sola Rugianorum gens durior caeteris, in tenebris infidelitatis usque ad nostra tempora perdurauit, omnibus inaccessibilis, propter maris circumiacentia. Tenuis autem fama commemorat, Ludewicum, Karoli filium, olim terram Rugianorum obtulisse B. Vito in Corbegia, eo quod ipse fundator extiterit caenobij illius. Inde e-

Haruici
Archiepif.
mors.

Conradus Lu
becensis re-
stitutus, e-
mendatur.

† P. huma-
nitatis.
Henricus Tu-
ring.

Wedekindus
Dasenburg.
eiusque ma-
leficia.

† P. dederat.

Dasenburg.
operas ef-
ferit metal-
licorum ca-
prum.

Expeditio
Waldemari
Dani in Ru-
gianos.

Cazimirus
& Bugzla-
us Pom.

Pribizlaus
Obotritus.

Rugiani de-
bellati.

Zwanteuith
idolum.

Rugiani
Christiani-
smi indit-
us.

Absolon an-
tistes Ro-
schilde.

Berno Me-
galburg.

Iaremarus,
princeps Ru-
gianorum.

Feruos in
Christiani-
smo propa-
ganda.

Ludouicus
Pius.

Corbeja.

gressi prædicatores, gentem Rugianorum siue Ranorum, ad fidem conuertisse feruntur, illicq; oratorium fundasse in honorem Viti martyris, cuius venerationi prouincia † consignata est. Postmodum verò, vbi Rani, qui & Rugiani, mutatis rebus, à luce veritatis aberrarunt, factus est error peior priore: nam sanctum Vitum, quem nos seruum Dei confitemur, Rani pro Deo colere cœperunt, fingentes ei simulacrum maximum, & seruiuerunt creaturæ potius quàm creatori. Adeo autem hæc superstitio apud Ranos inualuit, vt Zuanteuit Deus terræ Rugianorum inter omnia numina Slauorum primatum obtinuerit, clarior in victorijs, efficacior in responsis. Vnde etiã nostra adhuc ætate, non solum Wagirensis terra, sed & omnes Slauorum prouinciæ, illuc tributa annuatim trans mittebant, illum Deum Deo-¹⁰ rum esse profitentes. Rex apud eos modicæ æstimationis est, comparatione flaminis. Ille enim responsa perquirat, & euentus sortium explorat. Ille ad nutum sortium, & porrò rex & populus ad illius nutum pendent. Inter varia autem libamenta, sacerdos nonnunquam hominem Christianum † litare solebat: huiuscemodi cruore Deos omnino delectari iactitans. Accidit ante paucos annos, maximã institorum multitudinem eo conuenisse, piscationis gratia. In Nouembri enim flauente vehementius vento, multum illic hæc capitur, & patet mercatoribus liber accessus, si tamen antè Deo terræ legitima sua persoluerint. Affuit tunc fortè Godescaleus quidam sacerdos Domini de Bardewich, inuitatus vt in tanta populorum frequentia ageret ea quæ Dei sunt. Nec hoc latuit diu sacerdotem illum barbari,²⁰ & accersitis rege & populo, nunciat irata vehementius numina, nec aliter placari posse nisi cruore sacerdotis, qui peregrinum inter eos sacrificium offerre præsumpsisset. Tunc barbara gens attonita, conuocat institorum cohortem, rogatq; sibi dari sacerdotem, vt offerat Deo suo placabilem hostiã. Renitentibus Christianis, centum marcas offerunt in munere. Sed cum nihil proficerent, cœperunt intentare vim, & crastina bellum indicere. Tunc institores onustis iam de captura nauibus, nocte illa iter aggressi sunt, & secundis ventis vela credentes, tam se quàm sacerdotem atrocibus ademere periculis. Quamuis autem odium Christiani nominis & superstitionum fomes plus omnibus Slauis apud Ranos inualuerit, pollebant tamen multis naturalibus bonis. Erat enim apud eos hospitalitatis plenitudo, & parentibus debitum exhibent honorem. Nec enim aliquis egenus aut mendicus apud eos repertus est. Statim enim vt aliquem inter eos aut debilem fecerit infirmitas, aut decrepitem ætas hæredis curæ delegatur, plena humanitate fouendus. Hospitalitatis enim gratia, & parentum cura, primum apud Slauos virtutis locum obtinent. Cæterum Rugianorum terra ferax frugum, piscium atque ferarum est. Vrbs terræ illius principalis dicitur Archona.

CAPVT XIII.

ANno ergo incarnati verbi M. C. LXVIII. fundatum est opus nouæ plantationis in terra Rugianorum, & ædificatæ sunt Ecclesiæ, & præsentia sacerdotum illustratæ. Seruiueruntq; Regi Danorum sub tributo, & accepit filios nobilium ob-⁴⁰ sides, & abduxit eos secum in terram suam. Hæc autem acta sunt tempore, quo Saxones ciuilia bella gerebant. Postquam autem Dominus pacem reddidit, confestim Dux misit legatos ad regem Danorum, requirens obsides, & medietatem tributorum, quæ soluunt Rani, eo quòd laudatum & iuramento firmatum esset, vt quascunq; gentes Rex Danorum expugnare voluisset, Dux ferret auxilium, & cum participatione laboris, fieret etiam particeps emolumenti. Cumq; reueret Rex, & nunciij redissent inacti, Dux ira permotus vocauit Principes Slauorum, & mandauit, vt ultionem facerent de Danis. Vocati sunt, & dixerunt assumus, & obaudierunt ei cum læticia. Qui misit illos, & amoti sunt vectes & ostia, quibus iam pridem conclusum erat mare, & erumpebat vadens & inundans, & intentans exitum multis Danorum in sulis & regionibus maritimis. Et instauratæ sunt prædonum naues, & occupauerunt in terra Danorum † insulas opulentas, & saturati sunt Slaui post diutinam in ediam diuitijs Danorum, in crassati, inquam, sunt, impinguati sunt, di-⁵⁰ latati

† P. insignita.

Origo cultus idoli Zuanteuit.

Sacerdos regi pralatus.

† D. libare. Hostia humana.

Godescalei, sacerdotis Christiani, periculum.

Rugianorum hospitalitas hæc ætate dicitur.

Christianissimus Rugianorum.

Henricum L. Regem federis tabulas cum Walde maro.

Immittit Danis Slauos.

† D. ciuitates.

latati sunt. Audiui à referentibus, quòd Mekelsenburg die fori de captiuitate Danorum septingentæ numeratæ sint anime, omnes venales, si suffecissent emptores. Porro tanti excidij calamitatem ostenderant præfagia quædã. Sacerdos enim quidam in terra Danorum, quæ dicitur Alfse, assistens sacro altari, cum subleuasset calicem, sumpturus hostiam, ecce visa est in calice species carnis & sanguinis. Ille de timore tandem resumpto spiritu, non audens sumere insolitæ visionis speciem, transijt ad Pontificem, ibi in conuentu Cleri calicem videndũ obtulit. Cum multitudinerent, id factum diuinitus, ad confirmandam plebis fidem, Pontifex, altiori sensu, protestatus est, grauem Ecclesiæ imminere tribulationem, & sanguinẽ Christiani populi multum fundendum. Quoties enim sanguis martyrum effunditur, Christus denuò in membris suis crucifigitur. Nec prophetantis sefellere vaticinia. Vix enim præterierunt dies 14. & superueniens exercitus Slauorum, occupauit omnem terram illam, ecclesias subuertit, & populum captiuauit, omnem verò resistentem percussit in ore gladij. Diu ergo siluit rex Danorũ, dissimulans gentis suæ ruinas. Reges enim Danorum, segnes & discincti, & inter continuas epulas semper poti, vix aliquando sentiunt percussuras plagarum. Tandem veluti somno excitus rex Daniæ, congregauit exercitum, & percussit partem modicam Cyrcipanae regionis. Filius quoq; regis ex concubina natus, Christophorus nomine, cum mille vt aiunt, loricis, venit Aldenburg, quæ Danicè dicitur Brandenhuse, & percusserunt maritima illius. Ecclesiam verò, cui deseruiebat Bruno sacerdos, nõ leserunt, nec attigerunt penitus bona sacerdotis. Recedentibus ergo Danis, Slauis è vestigio profecuti sunt, & damna sua vltione decupla compensauerunt. Dania enim ex maxima parte in insulas dispertita est, quas ambit mare circumfluum, nec facillè caueri possunt insidiæ piratarum, eo quòd ibi sint promontoria latebris Slauorum aptissima, vnde clam egredientes, percutiunt de insidijs incautos. Slauis enim clandestinis † insidijs maximè valent. Vnde etiam recenti adhuc ætate, latrocinialis hæc cõsuetudo, aded apud eos inualuit, vt omissis penitus agriculturæ commodis, ad nauales excursus, expeditas semper intenderint manus, vnicam spem & diuitiarum summã in nauibus habentes sitam. Sed nec in construendis ædificijs operosi sunt, quin potius casas de virgultis contexunt, necessitati tantum consulentes aduersus tempestates & pluias. Quoties autem bellicus tumultus insonerit, omnem annonam paleis excussam, aurum, atq; argentum, & preciosa quæq; fossis abdunt, vxores & paruulos munitionibus vel certè syluis contutant. Nec quicquam hostili patet direptioni, nisi tuguria tantum, quorum amissionem facilimam iudicant. Danorum impugnationes pro nihilo ducunt, imò voluptuosum existimant manum cum eis conferere. Solutus eis Dux est formidini, qui protriuit robur Slauorum super omnes Duces, qui fuerunt ante eum, plus multo quàm ille nominatus Otto, & misit frenum in maxillas eorum, & quo voluerit, declinat eos. Loquitur pacem, & obtemperant: mandat bellum, & dicunt assumus.

CAPVT XIII.

Rex ergo Danorum perspecta calamitate gentis suæ, vidit tandem quia bona est pax, & misit Legatos ad fortissimum Ducem, rogans præberi sibi locum familiaris colloqui ad Egdoram. Et venit Dux ad expetiturum placiti locum in ciuitate sancti Ioannis Baptistæ. Et occurrit ei Rex Danorum, & exhibuit se prout ad omnem voluntatem Ducis. Et recognouit ei medietatem tributorum & obsidum, quæ dederant Rani, & de ærario fani æquam portionem, & ad singula, quæ Dux iudicauit exigenda, deuotè paruit Rex. Et renouatæ sunt inter eos amicitia, & inhibiti sunt Slauis, ne de cætero impugnent Daniam. Et facti sunt vultus Slauorum subtristes, propter confederationem Principum. Et misit Dux nuncios suos cum nuncijs Regis in terram Ranorũ, & seruiuerunt ei sub tributo Rani. Et rogauit rex Danorũ Ducem, vt filiam suam, viduam Fretherici nobilissimi Principis de † Radenburg daret filio suo, qui iã designatus erat rex, in vxorẽ. Interuẽtu itaq;

*Prodigiũ in pane mystico.**viduũ Christiana.**Regum Daniæ meritis & crapula notatis.**Waldemarus R. Sc. stat Cyrcipanam.**Christophorus notiss.**Aldenburg Danis Brandenhuse.**Slauis illas inuitas & latrocinat.**† P. incutibus.**Student piratica.**Negligent adificiorum exquisitas extructiones.**Mos in bellis.**Dani despecti.**Henricus Leo plenè Slauos edomauit.**Colloquium Waldemari R. cum Henrico L. et reconciliatio.**Slauis in gratapax.**† P. Radenburg.**Affinitas Henrici L. cum Waldemaro.*

*D. & econ
uerso.

Egdora fl.
limes regni
Danici.

Saxonū in
slauis colo-
nia.

Pribizlans.

Megalbur-
gum, Ilouia
& Rostochiū
inſtaurata.

Gancelini
edictum in
præcones
Slauos.

magnorum Principum, conſenſit Dux, & miſit filiam ſuam in regnum Danorum, & facta eſt lætitia magna omnibus populis borealium nationum, iocunditas & pax ſimul orta eſt. Et mutatum eſt gelidum illud frigus aquilonis, in lenes Auſtri flatus, & ceſſauit maris vexatio, & detumuerunt procellæ tempeſtatum. Et pacata eſt via tranſeuntibus à Dania in Slauiam*, & ambulauerunt mulieres & paruuli per eam, eo quòd ſubmota ſint offendicula, & defecerint prædones in via. Omnis enim Slauorum regio, incipiens ab Egdora (qui eſt limes regni Danorum) & extenditur inter mare Balticum & Albiam, per longiſſimos tractus uſq; ad Zuerin olim inſidijs horrida, & penè deſerta, nunc dante Deo tota redacta eſt uelut in vnam Saxonum coloniam, & inſtruuntur illic ciuitates & oppida: multiplicantur Eccleſiæ, & numerus miniſtrorum Chriſti. Pribizlauus quoq; deſerta diuturnæ rebellionis obſtinata, ſciens quia non expedit ſibi, calcitrare aduerſus ſtimulum, ſedit quietus & contentus funiculo portionis ſibi permiſſe, & edificauit vrbes Mekelenburg, Ilowe, & Roſtock, & collocauit in terminis eorum Slauorū populos. Et quia Slauorum latrones inquietabant Teutonicos, qui habitabant Zuerin, & in terminis eius, Gancelinus præfectus caſtri, vir fortis & ſatelles Ducis, mandauit ſuis, vt quoscuque Slauorum inueniſſent incedentes per auia, quibus non eſſet euidentis ratio, captos ſtatim ſuſpendio necarent. Et cohibiti ſunt utcuque Slauī à furtis & à latrocinijs ſuis.

HACTENVS HELMOLDVS.

DERELI-

DERELICTORVM

HELMOLDI SVP-
PLEMENTVM,AVCTORE ARNOLDO, ABBA-
TE LVBECENSI.DOMINO ET PATRI PHILIPPO, RA-
cesburgensis Ecclesie antistiti, Arnoldus, seruatorum Dei
ultimus, debitam in Christo
reuerentiam.

VIA bonæ memoriæ Helmoldus Sacerdos historias de sub-
actione seu vocatione Slauorum, & gesta Pontificum, quorum
instantia ecclesie harum regionum inualuerunt, debito fine, vt

*Helmoldus
historia sua
nō absoluit.*

lavori insistere decreuimus, vt tam pia deuotionis cooperatores
existentes, vestris suffulti orationibus, memoriam in benedi-
ctione fortiamur. Vnde rogamus prudentiam vestram, ne te-
nuitatem ingenij nostri, vel verborum rusticitatem attendatis, sed caritatis deuo-

*Eiusdem
elogium.*

tionem, quæ confundi non meretur, pia consideratione aduertatis. Ille etenim vir
sagacis ingenij, potens in verbis, notior in positionibus, facundo sermone diuitis
venæ, seriem operis percurrit, nos autem de pingui Minerua distillantes velut im-
peditoris linguæ, & tardioris calami, cæpro operi reptando insistentes, humili-
ter procedamus, quia nec voce nec calamis æquiparamus magistrum. Veritatem
ergo historie sequentes, adulationem, quæ plerisque scriptorum comes est, omni-
no damnamus, vt timorem ac gratiam excludentes fallacē, liberē quæ nobis com-
perta sunt, prosequamur.

Quo ergo † præcipiente, vel præsidente, harum Borealium regionum siue Ec-
clesiarum status inualuerit, vt in libro memorati sacerdotis Helmoldi contextum
est, subsequenter annexamus. Et quia vsq; ad tempora Henrici, Ducis Saxonie
atque Bauarie, series decurrit, ipsum in fronte ponamus. Quia super omnes, qui
ante ipsum fuerunt, duriciam Slauiam perdomuit, & non solum ad tributa sol-
uenda coegit, sed etiam erga veri Dei cultum, relictis superstitionibus idololatriæ,
humiliatis ceruicibus promptissimos fecit. Pacem etiam maximam in omni terra
Slauorum firmavit: & omnes prouinciæ aquilonares Wagirorum, Holzatorum,
Polaborum, Obotritorum, ocio & quiete vacabant, & prohibita sunt furta &
latrocinia terra mariq; & fruebantur mercationibus & negociationibus mutuis,
& habitabat vnusquisq; sub vite & ficu sua, præsidente in Rasesburg reuerendissi-
mo patre Euormodo Episcopo, in Lubeke verò Conrado Episcopo, viro illustri, in
Zuerin quoq; Bernone, viro religioso, qui ecclesias nouellæ plantationis, quas Hē-
ricus Dux memoratus instituit, Domino incrementum dante, doctrina plantare,
& opere irrigare instantissimè satagebant.

† P. princi-
pante.

*Slavi ab Hē-
rico L. per-
cisi.*

*Euormo-
dus, antistes
Rasesburg.*

CAPVT II.

CONFIRMATA ergo pace in terra Slauorum, vt dictum est, magis ac magis inuale-
scebat potentia Ducis, super omnes inhabitantes terram, & sopita sunt bella
ciuilia, mediante maiestate Imperatoria, quæ erant inter ipsum & Principes Orien-
tales. Pribizlauus verò, frater Wertislaui, ex inimico factus est Duci amicissimus,
sciens quòd nil præualerent aduersus eum suscepta molimina, considerans etiam

*Pax ex edi-
cto Cesaris.
Pribizlaus
ex hoste Hen-
rici L. am-
icus.*

Henricus L. religionibus inductus cogit at Hierosolymam.
Committit sua Wichmāno Magdeburg.
Legit itinere comites. Pribizlaus. Guncelinus.
Sigefridus Blanceburg.
Ecbertus de Wolfenbutsel.
Mathildis Britanna, Henrici L. Sxor. Eius clogium.
 viri magnificentiam, & quocunq; se vertebat in omnibus fortuna fauente præualebat. Dux itaq; tanta potius quiete, tantisq; fluctuationum emensis periculis, tantam portum salutis commodum duxit, pro peccatis suis sanctum visere sepulcrū, vt adoraret Dominum in loco vbi steterunt pedes eius. Ordinatis ergo rebus suis, de profectioe Hierosolymitana acrius cogitare cœpit, & terræ suæ tutelā. Wichmanno Archiepiscopo Magdeburgensi consignans, nobiliores terræ itineris sui socios fecit, Conradum scilicet Episcopum Lubicensem, Henricum Abbatem de Brunswich, Bertoldum Abbatem de Lunenburg, & memoratum Pribizlauum regulum Obotritorum, & Guncelinum Comitem de Zuerin, & Sifridum Comitem de Blanckenburg, & alios quàm plures, tam de viris suis liberis, quàm de ministris. Et non remansit quisquam maiorum, excepto Ecberto de Wolfelebotele, quem constituit Dux super familiam suam, maximè tamen deputatus est in ministerium Dominæ Ducissæ Mechtildis, religiosissimæ fœminæ, cuius memoria & apud Deum nota est & apud homines, filia Regis Anglorum. Quæ lineam generositatis suæ, quam ex longa regalium parentum prosapia traxit, pijs operibus extulit, & caritatis insistentibus effectibus, religionis decore venustauit. Erat enim summæ pietatis, circa afflictos miræ compassionis, elemosynarum larga erogatrix, & orationibus dedita: Missarum, quas plurimas decantari fecit, deuotissima frequentatrix. Fidem quoq; coniugij illibatam custodiens, thorum conseruabat immaculatum. Manebat autem in Brunswich, omni tempore quo Dux peregrinatus est, quia tunc prægnans erat, ediditq; filiam nomine Rikezen: filios etiam ex eo post reditum suscepit, Henricum, Luderum, Ottonem, Willehelmum, quos sicut de sancto Thobia legitur, ab infantia Deum timere docuit. Ministrabant ei Henricus de Luneburg, & Ecbertus memoratus, eo quòd ipse fidelis & inclytus haberetur in omni domo Ducis. Sed res aliter cesserūt. Ipse enim dedit maculam in gloriam suam, & notam perfidiæ incurrit. Vnde grauiter multatus est. Sed ista nunc omittamus, quia ad alia festinamus.

CAPVT III.

Henricus L. ingreditur iter Hierosolymitanum.
Fridericus Marchio Sudbach.
Marchio Stiria.
Henricus Austrinus.
Gertrudis, Henrici L. mater.
Vienna, Austria metropolia.
Warmacien sis antistes, Cesaris legatus.
Mannuel Imper. Byz. Ar.
 DVX autem cum magna gloria profectus est de Brunswich post octauam Epiphaniæ, & venit cum omni comitatu suo Ratisbonam, ibiq; solenniter egit diem purificationis cum optimatibus terræ. Quorum etiam nobiliores peregrinationis suæ socios fecit, Marchionem videlicet Frethericum de Sudhbach, & Marchionem de Stire, & ita processit in regnum Orientale, ad vitricum suum nobilem Ducem Henricū. Qui totus festinus occurrit ei in castro Nuenburg, cum maximo Cleri plebisq; tripudio, vbi mater eius Domina Gertrudis, memorabilem fortita est sepulturam. Inde honorificè deduxit eum in ciuitatem metropolitanā Vennæ, vbi comparatis nauibus, frumento, & vino, cæterisq; necessarijs copiosè onustatis, Dux cum suis nauale iter per deuexa Danubij arripuit: serui tamē cum equis uia terrestri perrexerunt, vespertino tempore semper venientes ad locum determinatum, vbi naues applicuissent. Nec prætereundum, quòd Dominus Wormacien sis huic itineri se sociavit, nō peregrinationis gratia, sed legatione functus Imperatoris, ad regem Græcorum Manuelem pro filia ipsius filio suo in matrimonio socianda. Verius tamen ob commodum Ducis factum creditur, vt tam familiari legatione accepta, benignè Ducem Rex Græcorum susciperet, & benignius per terram suam ducatum ei præberet. Dux etiam Orientalis Austriæ instaurata classe, profectus est Ducem Saxoniz, ducatum ei præbens, & necessaria hospitalitatis abundantissimè administrans. Cum magna ergo commoditate ad ciuitatem, quæ Mesenburg dicitur, peruenerunt, quæ sita est in confinio terræ Vngariæ, vbi Legatus Regis Vngarorum, Florentius dictus, paratus fuit ad excipiendum Ducem Saxoniz vnā cum Duce Orientalis Austriæ, cuius sororem Rex habebat, & ita procedentes cum summa tranquillitate, applicuerunt ad urbem quandam, quæ naturaliter est munitissima. Nam ex vno latere cingitur Danubio, ex alio, alueo profundissimo, qui Grane dicitur, à quo arx & ciuitas, quæ in altera

altera ripa sita est, nomen accepit. Grauis autem mœstitia Ducem illic perculit. Nam ipsa nocte, rex veneno interijt, appotiatu, vt dicitur, à fratre suo, quem de terra eiecerat. Vnde graui afflictione constricti, ignorabant quid facerent. Dux enim Saxoniz, grauius cum suis angebatur, quòd in peregrinatione constitutus, tutò ulterius progredi non posset, quia morte Regis quasi præfocatus, ducem viæ habere non poterat. Nec minùs alter affligebatur de tam subito Regis interitu, quòd intestatus obijisset, & sororem suam, viduam, prægnantem tamen, quasi exortem regni, sine hærede reliquisset. Consilio autem habito, missi sunt ad Archiepiscopum, qui tunc in ciuitate constitutus erat, regij funeris exequijs occupatus, Conradus Episcopus, Henricus Abbas, Bertoldus Abbas, vt ipsius ordinatione Dux Saxoniz ducem itineris habere posset. Qui beneuolum se huic negotio exhibuit, & conuocatis Principibus tandem ordinatum est, vt Florentius supra memoratus, cum Ducè procederet, via qua cœperat.

Rex Engla-
ria veneno à
fratre neca-
tus.
Henrici L.
& Austris
angor.

Archiepis.
Strigoniensis.

CAPVT IIII.

Dimissus ergo Dux & sui, prosperè nauigabant per aliquot dies, & inciderunt periculum, quod vulgariter Schere dicitur, quia ibi scopuli immanissimi ad instar montium prominentes, quorum vni castellum impositum est, interceptis aquis meandi facultate subtracta, difficilimum illic nauigantibus transitum fecerunt: aquæ enim in arctum collectæ, primò quidem conurgentes intumescunt, & postea magno fragore in præceps cadunt. Omnes tamen naues, nutu Dei, illic illesæ transferunt, sed solus Dux ibidem naufragium pertulit. Quod videntes ij, qui in castello erant, nauicula arrepta, eum ad terrâ traxerunt. Guncelinus verò, & Iordanes Dapifer, cum alijs, natando euaserunt. Restaurata ergo naue, peruenerunt Brandiz, urbem Regis Græcorum, vbi deficientibus aquis, naues in sicco steterunt. Ibi enim Danubius subterraneo meatu absorptus, in amnem paruissimum deriuatur, & post longa terrarum spacia, turgentibus fluctibus ebulliens, in Sowam protrahitur. Relictis ergo nauibus, terrestrem viam ingressi, intrauerunt nemus illud maximum & notissimum, quod Bulgerewalth dicitur, vbi multum laborauerunt, tam ipsi quàm equi eorum, trahentes in plaustris & carrucis copiam victualium. Cumq; creberimè plaustra contererentur, & omnes nimio labore deficerent, in reficiendis & subleuandis curribus, & processum nullum haberent, eo quòd dictū fuisset, vt vna carruca contra, omnes consisterent, donec ea refecta omnes procederent, animaduertens Dux, quòd ob tædiū tanti laboris nimiam facerent moram progrediendi, præcepit vt relictis plaustris victualia iumentis imponerent, & sic abirent. Videres ergo immentos acervos farinæ purissimæ proiectos, vasa vinaria plurima, & vino plena relicta, & quicquid accuratius sibi quisq; præparauerat diuersis condimentis. Procedentes ergo, appropriabant vrbi, quæ Rauennella dicitur, quæ in medio nemoris sita est, cuius habitatores Serui dicuntur, filij Belial, siue iugo Dei, illecebris carnis & gulæ dediti, & secundum nomen suum immundicij omnibus seruietes, & iuxta locorum qualitatem bellualiter viuendo, bestijs etiam agrestiores. Subiecti tamen noscuntur Regi Græcorum, cuius Legatus Ducem præueniens, qui tunc cum ipso erat, præcepit, vt Ducem in castro honorificè susciperent, & vt deceret Regis magnificentiam, in omnibus ei honestissimè seruirent. Qui eius monita siue præcepta contemnentes, dimiserunt eum vacuum, ac sine honore abiecerunt. Qui reuersus ad Ducem, nunciauit ei quod audierat. Et venit Dux cum suis prope urbem, & ibi castra metatus est. Et iterum misso nuncio, mandat se pacificè venire, rogans vt conductorem ab eis accipiat: & sic in pace discedat. Cumque hoc sæpius attentatum fuisset, & nihil profecissent, Dux ait ad suos: Iustum quidem est, vt in peregrinatione positi, cum omni pace & mansuetudine incedamus, & ideo cum signis bellicis ad urbem Regis, ad quam tendimus, procedere non debuimus: Sed quia isti filij Belial quæ pacis sunt non sectantes, bellum nobis intentare videntur, leuate signa, & procedamus. Deus patrum nostrorum nobiscum sit, pro cuius nomine peregrinamur, & eius præcepta secuti domos & fratres, vxores & filios, & agros reliquimus.

Cataracla
Schere.

Henrici L.
naufragij.

Guncel-
inus.
Iordanes.

Fabula.

Sanus.

Bulger-
uvaldt.

Necessitas.

Rauennella.
Seruis, co-
rumq; bar-
bares.

Contuma-
cia.

Necessitas
Henrici L.
armat.

His viribus vtendum est, pugnemus fortiter, quicquid ipsi placuerit, fiat, quia siue viuimus siue morimur, Domini sumus. His dictis leuantes signa profecti, preterierunt urbem, nec longè castra metati sunt, in valle longissima, super riuum perlucidum, habentes à dextra, montana, à sinistris verò rubum spinarum densissimum. Hoc ergo muniti præsidio, accenderunt ignes maximos, & ordinatis excubijs per castra, curam corporis habuerunt, & dormitum est. Cùm ecce media nocte Serui in vnũ ex omni nemore conglobati, fecerunt quatuor turmas, & per vices in quatuor partibus vlulantes, inualecebant maximis vociferationibus sperantes se sic terrere exercitum Ducis, vt fugientes bona sua proijcerent, & ipsi prædã raperent.

*Seruiorũ no-
sturnam
pressia.*

*Henricus
Marchab-
ans.*

*Seruiorum
copia.*

*Gunceli-
nus.*

*Episc. Wor-
maciensis.
Seruiorũ sa-
gitta Gene-
nata.*

*Fuga à Du-
cis cade.*

*Nicea Ra-
scia.
Adrianop-
olis.
Phinopolis,
fortè Philip-
popolis.
Constanti-
nopolis.
Munera
Germa-
nica.*

Dux autem confurgens cum suis ad arma conuolabat, & circuibat Henricus Marchalcus, cogens milites omnes ad vexillum Ducis conuenire. Serui etiam ex vna parte sub custodia equos seruabant, quibus mandatum erat, vt si priores insultus hostium excepissent, sine mora militibus nunciarent, vt præsidio eis fierent. Fuit autem numerus virorum educantium gladium, ducenta millia. Cùmq; vt dictum est, milites omnes ad Ducem venirent, ascenderunt ad eum etiam, Conradus Episcopus, & Abbates, Henricus & Bertoldus, & sedebant iuxta Ducem. Duce autem sedente in armis, accensus est clibanus ingens, & stabat ante eum Guncelinus Comes, & quiq; robustiores, mutuis se cohortationibus cõfortantes, & subito prodijt sagitta, & cecidit prope eos. Vnde exterriti, celerius arma corripiunt. Subito autem venit, qui diceret, castra Domini Wormaciensis ab hostibus occupata, & militem vnum mortuum, sagitta percussum, & seruos duos, quorum alter vsque ad medium diem superuixit, & mortuus est. Tela enim habent toxicata, & quicquid vulnerauerint, mortem euadere non potest. Audito ergo tam tristi nuncio, subito missi sunt ad castra Episcopi, viginti milites loricati, qui venientes, hostes fortiter cædendo premebant, & vnus balista feriens, nutu Dei è regione percussit Ducem illorum, & transfodit eum. Illo cadente, alij fugam inierunt, & non adierunt vltius impetere castra Ducis. Facto autem mane, orta est nebula densissima, & præcepit Dux, ne castra mouerent, donec deficeret nebula. Cùm verò sol incaluisset, profecti sunt, & viderunt eminus hostes tota die insidiantes, si aliquem ex eis rapere potuissent, & sic illæsi transito nemore, tenuerunt ciuitatem Niceam. Vbi Dux honorificè susceptus est, & lautissimè ministratum est ei, & omnibus suis, de impensa regia. Inde ductus est Andernopolim, deinde Vinopolim, & ita profecti in parasceue venerunt prope Constantinopolim. Ibiq; celebrantes Dominicam passionem, & sabbatum sanctum, mane in die sanctæ resurrectionis, peractis sollemniter mysterijs, & prandio facto, ascenderunt curiam regis. Præmiserat autem Dux munera multa & optima, iuxta morem terræ nostræ, equos pulcherrimos selatos & vestitos, loricas, gladios, vestes de Scharlatto, & vestes lineas tenuissimas.

CAPVT V.

*Henricus L.
splendidi-
mè Constan-
tinopoli ex-
cepit.*

*A Worma-
ciensis mota
dissuratio
de processio-
ne S. S.*

REX ergo indutus ornatu regio, cum summis Pontificibus & Principibus & optimatibus, præstolabatur aduentum Ducis. Erat autem in eodem loco curia venationis latissima & planissima, murata, & ad ostendendam gloriam diuitiarum suarum, præceperat Rex Principibus & optimatibus suis, vt omnes sollemniter huic interessent læticiæ. Videres ergo illic tentoria innumera erecta, byssina, purpurea, cum capitibus aureis, & pro vniuscuiusq; magnificentia, vario decore ornata. Veniens ergo Dux, gloriosè susceptus est, & quia processions sollemnitas instabat, procedebat Rex cum Duce. Erat autem strata semita quædam tota purpurea, desuper tecta aurifrigijs, & ornata aureis lampadibus & coronis. Hæc incedebat statio Clericorum & pontificum, prosequente rege cum Duce, & militibus tantum peregrinis. Et ita procedebant ad tentorium aureum, quod totum incanduit gemmis & lapidibus preciosis. Inde per eandem viam reuersi sunt ad Ecclesiam, & collocatus est Rex in excelso throno suo, & Dux in alio, iuxta eum, & missarum solennia celebrabantur. Igitur post meridiem cùm Rex cum Duce letior esset, mouit quæstionem Dominus Wormaciensis vnà cum Lubicense, cum literatioribus Græcorũ, de pro-

de processione Spiritus sancti. Dicunt enim Græci, Spiritum sanctum procedere tantum à patre & non à filio, verbis Domini nimis adhærentes, qui de processione Spiritus sancti loquens, ait: Cum venerit Paracletus, qui à patre procedit, &c. Opponentibus autem nostris, Quia Spiritus sanctus procedit à filio sicut à patre, quia Spiritus sanctus est patris & filij, & cum Spiritus sancti gratia datur hominibus, profectò mittitur & à filio, procedit à patre, procedit & à filio: Quia eius missio, ipsa processio est. Græcis verò adhuc contradicentibus, quasi plenis autoritatibus nondum essent conclusi, Abbas Henricus, vir literatissimus & facundissimus, modestè inchoans: Nunc erratis, inquit, ô catholici & religiosi viri, dicentes Spiritum sanctum tantum à patre procedere, & non à filio, quia planè procedit à filio sicut à patre, Quod negare hæreticorum est. Quod enim de utroq; procedat, diuinorù eloquiorum testimonijs comprobatur. Dicit enim Apostolus: Misit Deus Spiritum filij sui in corda nostra. Ecce hîc dicitur Spiritus filij. Et ibi. Qui autem Spiritum Christi non habet, hic non est eius. Ipse etiam filius de Spiritu sancto in Euangelio ait: Quem ego mittam vobis à patre. Patris autem Spiritus dictus est, vbi legitur, Spiritus eius qui suscitauit Iesum à mortuis, habitat in vobis. Et ipse Christus dicit: Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. Et alio loco: Quem mittet pater in nomine meo. His & alijs autoritatibus ostèditur, quod Spiritus sanctus procedit à patre & filio. Ad illud autem, quod de Euangelio opponitis, qui à patre procedit, ita respondemus, quia cum dicat in eo Veritas, Spiritum sanctum à patre procedere, non addidit Solo, & ideo etiam à se procedere non negat, sed ideo patrem tantum nominat, quod ad eum etiam solet referre, quod ipseus est, quia ex illo habet. Vestri etiam Doctores, vnam eandemq; sententiam esse intelligentes, qua Spiritus sanctus dicitur procedere à patre & filio, & esse Spiritum filij sicut patris, professi sunt Spiritum sanctum procedere à filio sicut à patre. Vnde Athanasius in simbolo fidei: Spiritus sanctus à patre & filio, nō factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens. Ecce Spiritum sanctum à patre dicit procedere & à filio. Item Ioannes Chrysostomus in Homilia quadam sic ait: Iste est procedens à patre & filio, qui diuidit dona propria prout vult. Item Cyrillus Episcopus, Spiritus, inquit, sanctus, intelligitur per se, secundum quod Spiritus est, & non filius, sed tamen non est alienus ab eo. Spiritus enim veritatis nominatur, & profluit ab eo, sicut à Deo patre. Ecce etiam à vestris doctoribus aperta habetis testimonia, quibus Spiritus sanctus à patre & filio procedere ostenditur. Omnis ergo lingua confiteatur Spiritum sanctum procedere à patre & filio. His alijsq; autoritatibus, maxime suis, non valebant contradicere Magistri Græcorum, concedentes Spiritum sanctum procedere à patre & filio. Et magnificatus est Abbas Henricus in conspectu Regis, & Pontificum, collaudantes doctrinam eius, & fidem nō modicam adhibentes verbis illius. Regina autem donauit Duci Samittos plurimos, ita vt omnes milites suos vestiret Samittis, quibus addidit Regina cuilibet militi pelles varias, & pelliculam Zobilinam.

*Græcorum dogma.**Latinarum sententia vera.**Argumenta.**Græci erroris conuicti. Henricus Abbas in honore habitus. Munera Augusta.**Tempestas.**somniū suū perstrisum.*

CAPVT VI.

PORRò rex dedit ei nauem firmissimam, necessarijs omnibus copiosè ditatam, & ingrediens Dux cum suis, nauigare cœpit. Et factus est motus magnus in mari, ita vt præ nimia tempestate omnes mortem sibi proximam formidarent. Erat autem ibi quidam bonæ conuersationis, qui ob imminens periculum grauer anxiebat, & inter ipsas mentis & pelagi fluctuationes, repenti somno depressus, vidit astantem sibi virginem pulcherrimam, quæ dixit ad eum: Times maris periculum? Et ille, Domina, inquit, clarissima tenent nos angustia, & nisi Deus cœli respexerit nos, quantocys peribimus. Et illa, Confide, inquit, non peribitis, sed propter orationes cuiusdam, qui in hac naui me inuocare non cessat, ab instanti periculo libereritis. Quod de quo dictum fuerit, quamuis expressum non sit, tamen qui viderat, de Henrico Abbate dictum sibi affirmabat, quia qui in Spiritu Dei videt, pauca quidem audit, sed plura intelligit. Nec fefellit visio. Deniq; facto die inualesce-

Periculum cataractarum.
† P. maxi-
mum.

bant procellæ, & naus in medio mari iactabatur fluctibus. Et inciderunt periculum † marinum, vt superius in Danubio, quod dicitur Skere, & timuerunt nauæ vehementer. Erant autem ibi petra acutissima à dextris & à sinistris, & naus in medio. Cumq; nimis turbarentur, aspexerunt nauæ lapides patentes quasi ostiū, & direxerunt velum contra ipsum, & ecce cecidit spiritus procellæ, & siluerunt fluctus eius: & subito nauis illæsa pertransijt, & laudauerunt Dominum, qui mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit.

CAPVT VII.

† P. vel Ac-
con.

¶ Ace est,
qua alio no-
mine Prole-
mau.

Templarij.
Hospitalarij.

Henricus L.
Hierosoly-
mam ingres-
sus.

Esus muni-
ficentia in
templum et
equites sa-
eros.

Henricus
Abbas.

Dvx igitur applicans ad Accaron † magnificè susceptus est ab Accaronitis, & ascensis equis, rabis, mulis, quidam etiam asinis, processerunt ad urbem Hierosolymitanam, & occurrerunt eis Templarij & Hospitalarij, cum grandi comitatu, & honestissimè excipientes Ducem, duxerunt in sanctam ciuitatem, & susceptus est à Clero cum hymnis & laudibus Dei. Obtulit autem Dux ad sanctum sepulcrum pecuniam multam, & Basilicam, in qua lignum Domini repositum est, ornauit musuo opere, & ostia eiusdem Basilicæ vestiuit argento purissimo. Deputauit etiam redditus annuos ad cereos comparandos, iugiter ad sanctum sepulcrum aruros. Templarijs quoque & Hospitalarijs dedit dona & arma plurima, & mille Marcas argenti, ad comparanda prædia, quibus tirones teneantur tempore belli. Rex autem in domo propria fecit ei cum suis conuiuium per triduum. Visitationis ergo omnibus locis sanctis, in Iosaphat, in monte Oliueti, in Bethlehem, in Nazareth, abiit ad Iordanem, deducens eum Templarijs, & inde ascendit Quaretenam. Illic etiam Henricus Abbas cum difficultate magna ascendit, quia corpore exhaustus erat, celebrans ibi diuina, quæ etiam ad omnia illa sancta loca deuotissimè celebrauit ob memoriam Domini nostri Iesu Christi, quam corporaliter ibi exhibuerat, & gloriosæ genitricis eius, cui etiam in omni peregrinatione illa, cilicio indutus, deuotissimus extitit, in abstinentijs, in orationibus, primo semper diluculo antequàm castra mouerentur, completis matutinatorum vigilijs, cum pleno officio missarum ei solennia celebrans, & hostiam salutarem tam pro se quàm pro omni exercitu illo peregrino incessanter offerens.

CAPVT VIII.

Patriarcha
Hierosoly-
mitanus.

* P. vel Ac-
con.

Henricus L.
Antiochiæ
perit.

Conradi Lu-
becensis mor-
bus & mors.

Tyrus hodie
Surs.

Guncelino.

Bertoldi
mors.

Henricus
Abbas.

Dvx autem regressus est Hierosolymam, & detinuit eum illic Dominus Patriarcha duobus diebus. Inde reuersus in Accaron *, & ita valedicens omnibus, etiam suis, Conrado videlicet Episcopo, & Bertoldo Abbati, profectus est Antiochiam, prosequentibus eum Templarijs, cum turba multa. Conradus autem Episcopus ægrotabat infirmitate, qua & mortuus est. Cùm autem Dux abijisset, Dominus Episcopus molestè ferens eius discessum, habens etiam quædam negotia ei insinuanda, cum Abbate Bertoldo Barcham ingrediens nauigio eum insequitur. Crescente autem corporis molestia, cùm iam applicarent ad ciuitatem quæ Surs dicitur, vel Tyrus, spiritum reddidit. Cuius corpus in ciuitatem perlatum honestissimè terræ reconditum est, agente id Guncelino Comite, & alijs amicorum Ducis, qui præsentibus fuerunt. Bertoldus autem Abbas rediens Accaron, post triduum & ipse vitam finijt. Dux autem hoc audito, grauiter contristatus est, Henricus verò Abbas cum duce perrexit via qua cœperat.

CAPVT IX.

Milo Sarracenus.

Igitur Dux missis Legatis ad Milonem Sarracenum, rogauit vt per terram suam ducatum ei præberet. Qui missis ad eum viginti viris de nobilioribus suis, mandat se paratissimum esse, cum honore & summa pace per terram suam illum deducere. Quod comperiens Dux in dolo factum, noluit per terram suam transire. Princeps verò Antiochiæ, qui eum honestè tractauerat, naues ei prouidit, quas ingressus cum

sus cum equis, & omnibus quæ habebat, ad ciuitatem, quæ dicitur portus Symeo-
 nis, expansis velis nocte & die eundo partem quandam terræ illius præterijt. Cùm-
 que ad ciuitatem quandam applicuisset, quæ dicitur Torfult, Sarracenicè verò Tor-
 tum (quam postea idem Milo expugnans sibi subiugauit in vltionem quòd pere-
 grini ibi præterlapsi fuissent) Soldanus, Princeps Turcorum, misit ei quingentos
 milites, qui cum per terram Milonis deducerent cum omnibus quæ ipsius erant.
 Profecti autem per triduum, transierunt per terram desertam & inuiam, & in-
 quosam, terram horroris & vastæ solitudinis, quæ Rumenia deserta dicitur, vbi
 multum laborauerunt, portantes in equis omnia necessaria, etiam aquam quam
 biberent tam ipsi quàm iumenta ipsorum. Et ita peruenerunt ad ciuitatem quæ
 iuxta linguam Turcorum dicitur Rakilei, in nostra lingua Eraclia, quam princeps
 Hierosolymitanus Eraclius olim tenebat, qui occidit Cosdroe, qui Hierosolymam
 ceperat, & lignum Domini in captiuitatem asportauerat. Dux illuc perueniens,
 magnificè susceptus est à Turcis, & inde deductus est Axarat, vbi occurrit ei Sol-
 danus lætissimus, amplexatus & deosculatus eum, dicens eum consanguineum
 suum esse. Cùmque Dux perquireret affinitatem consanguinitatis, ille respondit:
 Quædam nobilis matrona de terra Teutonicorum, nupsit Regi Ruthenorum, qui
 genuit ex ea filiam, cuius filia deuenit in terram nostram: de qua ego descendi. Be-
 nedicebat autem Soldanus Deum cæli, quia Dux Milonem euaserat, dicens eum
 infidelem, & traditorem, & si in terram eius deuenisset, profectò eum rebus vel et-
 iam vita spoliasset. Dedit autem ei dona plurima, mantellum & tunicam de opti-
 mo serico, qui propter operis excellentiam fecit inde Casulam & Dalmaticam. Post
 hæc adducti sunt ei equi mille octingenti, vt eligeret quos vellet. Dixit ergo Dux
 militibus suis, vt quisque acciperet sibi equum quem voluisset. Inde adducti sunt ca-
 balli fortissimi triginta cum frenis argenteis & sellis optimis, de pallio & ebore cõ-
 positis, quos Duci tradidit. Dedit etiam ei sex domos filtrinas, secundum morem
 terræ illius, & sex camelos, qui eas ferrent, cum seruis, qui eos ducerent. Addidit
 his duos leopardos & equos & seruos: docti enim erant sedere in equis. Cùmque om-
 nibus modis benignissimè eum tractaret, arguit eum Dux de superstitione gen-
 tilitatis, multa dicens ei de incarnatione Christi & fide Catholica. Qui respondens:
 Non est, ait, difficile ad credendum, quòd Deus, cùm voluit, de immaculata virgi-
 ne carnem assumpsit, qui homines primùm de limo terræ plasmavit*. Fortè, quia de
 hæresi Nicolaitarum erat, libros Moyse audierat: in quibus de plasmatione primo-
 rum hominum legitur. Sunt enim multi gentiles, qui Moysen recipiunt, nec tamè
 ab idololatria cessant, vt olim Samaritani. Vnde mulier Samaritana in Euangelio
 dicit: Domine, vt video, Propheta es tu, &c.

Portus Symeonis.

Torfult.

Soldanus Turcorum.

Romania deserta.

Eraclia.

Axarat.

Soldani in Henrico L. benignissimus.

Inuitati ad Christianissimum cauilum.

* sed omnium communis Dominus, non vno voluit ab omnibus honorari cultu, vt addidit Cræcius Saxon. lib. 6. ca. 33.

CAPVT XV.

40 **D**Imissus itaque Dux à Soldano, deductus est Insciam. Inde Cunin, quæ est ciuitas
 Turcorum capitalis. Et inde progressus venit in terram desertam & aridam ni-
 mis, vbi dicitur Conradus Rex stetitisse cum exercitu suo: quia propter nimiam ter-
 ræ solitudinem, multis in fame & siti deficientibus, procedere non poterat. Tradi-
 tus enim à ductore viæ fuerat, quod consilio regis Græcorum quidam factum di-
 cunt, eo quòd idem Conradus in terra sua cum nimia multitudine diu fuerit, &
 eum videre noluit. Est enim quædam detestabilis consuetudo regi Græcorum,
 qui etiam propter nimium fastum diuitiarum suarum Imperatorem se nominat,
 quam tamen dignitatem à Constantino, eiusdem ciuitatis fundatore, traxerat, vt
 osculum salutationis nulli offerat, sed quicunque faciem eius videre meretur, incur-
 70 uatus genua eius osculatur. Quod Conradus Rex ob honorem Romani Imperij
 omnino detestabatur. Cùmque Rex Græcorum in hoc consensisset, vt osculum ei
 porrigeret, ipso tamen sedente, nec hoc Conrado regi placuit. Tandem sapientio-
 res ex vtraque parte hoc consilium dederunt, vt in equis se viderent, & ita ex parili-
 tate conuenientes sedendo se & osculando saluarent. Quod & factum est. Pro-
 pter hanc igitur causam videlicet, quia vires Teutonicorum timebant omnes, ex-

Cunin forte Iconum.

Conradi III. Cas. expeditio Asiatica.

Imperatoris Byzant. factus.

*Veneficia et
prodissio Gra-
corum.*

*Castellum Ale-
mannorum.
Godefridus
Bilioneus.*

Ante Urbem.

exercitum illum peregrinum Græci tradiderunt, miscentes eis venenum in fontibus, & traducētes eos in horridissimam illam solitudinem. Et misero sine immanis illa expeditio soluta est. Dux autem procedens venit ad nemus maximum, quod diuidit terram Turcorum & Græcorum: quod triduo cum difficultate transiens, venit ad urbem regum Græciæ, quæ dicitur castellum Alemannorum: quia eam Dux Godefridus olim tenuerat, & inde omnem Turcomaniam sibi subiugauerat. Inde profectus peruenit ad urbem fortissimam, muro & turribus multis in circuitu venustissimè ornatam, & fortissimè firmatam, quæ dicitur Amkke, quam idem Godefridus labore nimio expugnauerat. Et quia propter suam fidelitatem omni est memorabilis æuo, dicamus, quomodo eandem urbem, quæ inexpugnabilis erat, Deus in manus eius tradiderit.

CAPVT XVI.

*De eadem
duellu à ca-
pituo Ger-
mano deu-
ciatum.*

*Helias è mi-
nistro Gode-
fridi, apo-
stata.*

*Apostatas
merces.*

*Capitui Ger-
mani itera-
ta duelli de-
nunciatio.*

*Godefridus
Bilioneus, gib-
bosus.*

*Drogo eius-
dem propin-
quus & as-
secta.*

*Fausta pro-
uictoria pro-
latio.*

Cum diu Godefridus in obsidione urbis laborasset, & exercitus nimia fame attenuaretur, ita ut omnes ferè equi, & quicquid habebant vsq; ad corrigiam calcamentorum consumptum esset, princeps castelli tædio diutini laboris fatigatus, Teutonicum quendam, quem diu carceris inclusione tormentauerat, fecit muros ascendere. Qui locutus est ad Ducem, & ad populum Dei, dicens: Hæc dicit Princeps. Quid est, quod tanto tempore in obsidione laborastis: & fines meos exire nõ vultis? Ecce castrum expugnare non potestis, sed si placet, huius mali finem facitis. Procedant duo, vnus ex nostris, & vnus ex vestris, duellum inter se miscentes, & si vicerit vester, nos dabimus vobis castellum, & discedemus. Si verò noster victoriam adeptus fuerit, vos sine mora terram nostram exeatis. Placuit Duci & omnibus quod dixerat, & firmatum est ex vtraq; parte, ut quocunq; se fors obtulisset, quod dictum erat, certissimè teneretur. Habuit autem Dux Godefridus seruū quendam corpore validum, & statura procerum, vultu elegantem nimis, Heliam dictum, quem pace condicta misit in urbem ad Principem, certius finem rei facere cupiens, & diem determinare explendi duelli. Videns autem Princeps viri venustatem, corporis immanitatem, membrorum fortitudinem, reputans nullum suorum ei viribus æquiparari, complacuit sibi in illo, & cognita legatione, dixit ad eū: O si placeret tibi manere mecum, & condicti duelli pro me certamen inire. At ille: quid, inquit, dabis mihi, ut faciam, quod dicis. Qui dixit: dabo tibi dimidium terræ meæ, & filiam meam tibi copulabo, & omni honore te sublimabo. Et ille: Fac, ut locutus es, & pugnabo pro te. Inito igitur fœdere, Helias abrenunciat Christo, & affinitate iunctus est gentili, & facti sunt cor vnum & anima vna. Dux autem mirabatur, quid de eo factum fuisset, nesciens an captiuatus fuisset, vel cuius rei gratia non rediisset. Cum ecce vna dierum prædictus ille Teutonicus stans in muro proclamat ad Ducem & ad principes dicens: Hæc mandat Dominus meus. Illa die & hora estote parati, quia tunc Dominus meus exhibit ad vos cum tirone suo, completurus quod dixit. His auditis, gauisi sunt omnes, & vnusquisq; vltro se offerebat ad hoc singulare certamen pro Dei honore subeundum. Dux autem ante omnes ad bellum se præparabat, sed non permittebatur: quia iam grauis ætate & exhaustus erat, & gibbum in dorso habebat. Ingerebant etiã se Pontifices, & quotquot erant: diues & pauper pro honore Dei aut vincere aut mori paratus erat. Procedens autem qui Drogo dicebatur, consanguineus Ducis, filius sororis suæ, dixit ei: Ecce tot annis seruiui tibi, & nihil emolumentum à te requisui. Iustum est, ut laboris mei tandem fructum recipiam. Hoc ergo duellum pro omni seruitio, quo seruiui tibi, deuotissimus excipiam. Quid plura? Placuit Duci deuotio viri, omnibusq; acclamantibus, armis præcingitur. Cum procederet, dixit Dux: Deus, qui benedixit patri nostro Abraham, Isaac, Iacob; Deus, qui per manum Moyse traduxit populum suum per desertum, operiens hostes eorum mari rubro, qui etiam per Iosue introduxit eum in terram Chanaan, contritis hostibus sub pedibus eorum; Deus, qui dedit Gedeoni contra inimicos fiduciam, Samsoni fortitudinem, Iudith de Tyranno victoriã; Deus, qui liberauit Danielem de lacu leonum, David de gladio maligno,

maligno, Heliã de persecutione Iesabel; Deus inquam, qui filium suũ Iesum Christi-
 stum misit in hunc mundum humani generis redemptorem, qui per victoriam san-
 ctæ crucis Diabolũ deuicit, & vasa captiuitatis eius diripuit, qui Apostolis suis be-
 nedixit, & per eorum doctrinam sanctam Ecclesiam illuminat, qui etiam per eos
 nobis dixit: Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis: pro cuius no-
 mine & amore peregrinamur, ipse dextera sua excelsa te benedicat, & hostem no-
 strum ad laudem & honorem & gloriam nominis sui hodie sub pedibus tuis con-
 terat. Respondentibus autem omnibus amen, & Episcopis benedictionem confir-
 mantibus, processit tyro Christi Drogo obuiam aduersario suo, omnibus lachry-
 mantibus, & genua in orationem ad Dominũ flectentibus. Et ecce occurrit ei Go-
 liath superbus, Helias videlicet apostata, ab humili David in nomine Domini deij-
 ciendus, sedens in equo phalerato, cuius operimento filia Principis inseruerat tin-
 tinnabula plurimum pro ostentatione, tum equi alterius fugatione. Prouiderat
 autem hoc Dux Godefridus obturatis auribus equi cognati sui lana & pice. Con-
 currentibus igitur equis primò lanceas fregerunt, post in pedes deuoluti sunt, atq; *Drogonis & Helia singu-
lare certamen.*
 diu valido rimantes corpora ferro, ictibus alternis se cominus afficiebant. Tandem *Ars delusa arte.*
 recordatus Dominus misericordię suæ & veritatis, dedit victoriã seruo suo Dro-
 go, & Helias in terram corruit. Qui cum prostratus esset, ita vt nõ adijciat, vt resur-
 gat, dicit ei Drogo: Quisnam es tu, qui mecum pugnas? Ignorabant enim alterutrum *Victoris cle-
mentia.*
 qui essent. Cui ille respondit: Ego sum Helias. Et ille: quid hĩc, inquit, facere volui-
 sti: abnegasti Christum, quomodo stare posses? Nunc itaq; pœnitentiam age, & re-
 conciliare Deo tuo, quia misericors est, & reuertere mecũ in castra. Habeo enim,
 vt nosti, quatuor vrbes, & dabo tibi duas, quas eligere volueris, & sororem meam,
 consanguineam Ducis, iungam tibi matrimonio, & eris de familiarissimis Ducis. *O improbiũ
caput.*
 Qui respondit, nequaquam: nunquam enim fidem priorem violabo, nec recedam
 à genero meo. At ille decollat eum. Et magnificatus est Dominus in suis, & recesserunt
 gentiles de castro, & intrauit illud Dux Godefridus cum suis, collaudãtes Do-
 minum, qui omnia quæcunq; voluit fecit in cœlo & in terra.

CAPVT XVII.

DVx aut̃ progrediens, transito brachio S. Georgij, venit ad urbem Willecume, *Redit ad He-
rici Leonis
historiam.
Magnopolis.*
 & inde procedens, venit Constantinopolin: Vbi homines sui receptis equis,
 quos sibi reliquerant, abierunt Magnopolin, vbi tunc rex erat. Qui multum lætatus
 est de reditu eius, & cum honestissimè detinisset eũ per aliquot dies, dedit ei qua-
 tuordecim mulos, oneratos auro & argẽto & sericis vestibus. Dux verò immensas
 gratias agens, noluit accipere, dicens ad eum: Habeo plurima, domine mi, inueniã
 tantũ gratiã in oculis tuis. Cumq; nimis cogeret eum, & ille nulla ratione assen-
 tiret accipere, dedit ei reliquias sanctorum multas & preciosas, quas postulauerat.
 Addidit etiam multã lapidum preciosorum gloriam, & ita valedicto, Dux in omni
 pace discessit, & venit Niceam. Et transito nemore magno, venit ad regem Vnga-
 rorum, qui tunc nouiter creatus erat, & regnum fratris obtinuerat. Qui honestissi-
 mè suscepit eum, dans ei conductum per terram suam, & ita Dux reuersus est in fi-
 nes suos. Post hæc abiit ad Imperatorem, qui tunc erat in ciuitate Augusta, & læta-
 tus est multum de aduentu ipsius, & quia saluum illum recepit. Reuoluto autẽ an-
 no, reuersus est Brunshwig, & lætati sunt omnes amici eius de aduentu ipsius. Et
 ditauit domum Dei reliquijs sanctorum, quas secum attulerat, vestiens eas auro &
 argento & lapidibus preciosis, inter quas etiam erant brachia Apostolorum pluri-
 ma. De optimis etiam pallijs ad ornatum druidi seruitij fecit casulas plurimas, Dal-
 maticas, & ornauit Ecclesiam. Erat autem idem princeps deuotissimus in ornatu
 domus Dei: vt in ecclesia beati Blasij, quæ est in Brunshwig ciuitate, quam tamẽ,
 aduersitatibus succedentibus, ad quas quidẽ inuiti veniemus, non consummauit.

CAPVT XVIII.

Post hæc cum in castro Luneburg positus esset, adierunt eum Canonici Lube-
 censes, rogantes, vt eius prouidentia idoneum in domo Dei dispensatorem ha-

*Henricus
Abb. desig-
natur Epif.
Lubec.*

*Suffragatio
Henrici L.*

*Littera col-
legii Lubec.
electionis
annota.*

Decorum.

*Ritus inau-
gnationis.*

omen.

*Henrici Epif.
encomium.*

berent, dicentes, se omnes vnanimi consensu in personam Domini Henrici, Ab-
batis de Brunshwig, conuenisse, vt eum Ecclesiæ suæ præsentandum omnimodis
exorarent, si tamen hæc eorum petitio vel designatio consensui eius non repugna-
ret. Quibus ille respondit: Fateor idoneam valde esse personã, & virum pruden-
tem & religiosum, & tertio verbi Dei optimum erogatorem. Sed quia fidelitatem
viri & conuersationis gratiam expertam habemus, ideo præsentia ipsius in domo
nostra Brunshwig non sine graui iactura carere possumus. Ne tamen tantæ vtili-
tati contraire videamur, & petitionem vestram iustam & rationabilem vel leuiter
aspernari, fiat Domini voluntas & vestra, virumq; venerabilem cum honore ad se-
dem Lubecanæ Ecclesiæ deducite, & ei omnem reuerentiam & subiectionem ex-
hibete. Veneruntq; Brunshwig Odo Decanus, Arnoldus Custos, vnã cum Præ-
posito Henrico, notario Ducis, & ingressi Capitulum præsentate Abbate Sigebone
de Riddageshusen, & Godefrido Præposito, Anselmo Præposito, detulerunt
litteras Ecclesiæ memoratæ in hunc modum: Fratres Ecclesiæ Dei, quæ est in
Lubeke, sacro conuentui monasterij S. Ægidij in Brunshwig S. & dilectionem
in Christo. Cumq; ad salutationis verba fratres humiliter inclinarent, adiecerunt:
Nouit dilectio vestra, quia mater nostra, sancta videlicet Lubekana Ecclesiã, patre
suo viduata est: & quia diu sine pastore esse non possumus, ideo omni sollicitudine
nobis inuigilandum est, vt in domo Dei prudentem & fidelem dispensatorem ha-
beamus. Vnde gratias immensas Deo referimus, quod eum, in quo nobis compla-
cuit, inuenimus, Dominum videlicet Henricum Abbatem vestrum, virum pru-
dentem & religiosum, quem non solum electione canonica nobis præficiendum
decreuimus, sed etiam principis nostri, Domini Ducis, qui eum nobis in Dominum
& patrem spiritualem designauit, auctoritate vsurpamus. Quapropter rogamus, vt
in hoc vnum sentiatis, & ordinationi Dei consentientes, eum nobiscum ad apicem
sancti monasterij deuotissimè promoueat. Fratribus autem de tam honesta pa-
tris sui promotione congaudentibus, sed de absentatione tam pij pastoris condo-
lentibus, ita respondit electus: Opus quidẽ difficile, & nimis arduum est, ad quod
me vocatis, fratres & Domini mei, & vltra vires meas esse, certissimè recognosco.
Sed quia nemo ad hoc venit idoneus, nisi qui vocatur à Deo tanquam Aaron, ideo
diuina dispensatione ad hoc ministerium me vocari non ambigo: quia omnis po-
testas à Deo est: quæ autem à Deo fiunt, ordinata sunt. Et quia qui potestati resistit,
ordinationi Dei resistit, ideo ecce ad obœdientiam venio, necessitate tamen ma-
gis quàm voluntate. Et ita profectus cum eis de monasterio B. Ægidij, cui decem
annos præfuit, quod etiam multis rebus ampliauerat, & in ipso tempore de peregrina-
tione rediens duodecim pallijs ornauerat, venit ad Ducem Luneburg, & acci-
piens ab eo inuestituram Pontificalem, cum honore deductus Lubeke, & deuotissimè
susceptus à clero & ab omni populo, in natiuitate B. Ioannis Baptistæ præsen-
te Duce consecratus est à Dn. Walone Huelbergensi, & Dn. Euermodo Race-
burgensi, & à Dn. Bernone Suerinensi, & inuentum est in textu Euangelij, quod su-
per scapulas ipsius tenebatur, in fronte vnus pagina: Ecce euãgelizo vobis gaudiũ
magnũ, quod erit omni populo: & in fronte alterius: Vir iustus & timoratus, expe-
ctans consolationẽ Israel: quod quàm de futura ipsius cõuersatione diuinitus ostẽ-
sum sit, satis animaduerti potest. Deniq; cum multis à Domino insignitus fuerit do-
nis specialibus, tamen in eo refulsit scientia liberalis cū facundia sermonis. Et cum
his pleriq; euanescentes in cogitationibus suis magis ad arrogantiam vtantur, quàm
ad ædificationem, ipse tamen in eadẽ humilitate permansit, semper deuotus Deo &
gloriosissime genitrici ei⁹ in ieiunijs, in vigilijs, in abstinētijs, in oratione, in elemo-
synarũ largitione, ita vt verè de ipso dicere possimus, Vir iustus & timoratus, &c. In
prædicatione aut verbi Dei ita singulari quadã prærogatiua fulgebat, vt nemo tam
saxeũ pectus haberet, qui nõ ad eius dulcissima verba ad compunctionem, vel etiam
ad lachrymas traheretur. Nam profundissima scripturarũ ita planissimis verbis ex-
ponendo dilucidabat, vt occultã earũ similitudinem de internis visceribus eliciens,
omnes dulcissimo pane verbi Dei reficeret, ita vt gaudiũ cum populo non modicum
mellita eius doctrina faceret. Nec tædiosum sit cantatricem audire, quid de beatitu-
dine

dine ipsius & fideli doctrina quibusdā Deus reuclauerit. Quodā tempore, negotijs exigentibus, transiit Turingiā, & hospitandi gratia diuertit ad locū quendam, qui Ohterekishusen dicitur. Illic religiosissimæ fœminæ sub regula B. Benedicti conuersantur, celibem vitā actitantes. Quæ cū tempore meridiano in lectis decumberent, ita quædā probatissimæ conuersationis, quæ postea in Waltingerod Abbatissa destinata est, & prima ibidem fœminarū congregationem rexit, vbi etiā beato sine quieuit, somno compressa in visione Dei vidit omnē congregationem sororū suarū in choro deuotissimè assistere, & in susceptione cuiusdā Episcopi cum nimia vocis alacritate decantare: Verè felicē Præsulem, verè fidei Doctorem. Quod cū iucundissimè percantatū fuisset, vir quidā ætate vènerandus, persona religiosus, accessit ad fenestrā chori, vbi communio diebus dominicis eis porrigitur, & dixit ad eas: Non pigeat vos Episcopū istū peregrinū omni reuerentia suscipere, omniq; affectu in omnibus ei officiosissimè subseruire, scientes, quia quod in susceptione ipsius decantastis, vobis quidē diuinitus ostensum sit, de ipso veraciter est dictum. Opere etenim est verè felix Præsul, & veræ fidei doct̃or. Cūq; euigilasset dicta Nonna, narrauit sororibus quid videatur, & statim venit, qui diceret, Episcopū quendā ad hospitandū illuc diuertisse. Certificatæ igitur de oraculo, Deo gratias referentes, rogabant, vt eas videre dignaretur, vt exhortationis verbum ex ore eius audire mererentur. Qui veniens ad eas, vt desiderauerāt, hoc in exordio sermonis habuit:

10 Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. In quo cū multa de castitate & innocentia vitæ, quæ ad ædificationē earum pertinebant, insereret, ita de verborū eius melliflua dulcedine dulcoratę sunt, vt, sicut ostensum eis fuerat, dicerent eum verè felicem Præsulem, & veræ fidei doct̃orē. Dux autem eodem tempore ædificare cœpit Ecclesiam Lubekanā in honorem B. Ioannis Baptistæ, & S. Nicolai, Confessoris Christi. Et primum cum Henrico Episcopo lapidē in fundamento posuit.

20 Ad cuius consummationem dedit quouis anno centum marcas denariorum, similiter in Raceburg, & omni studio nouellæ plantationi in regione aquilonari insistebat. Sed hæc desiderato fine non compleuit: quia post tempora dierum illorum factus est motus magnus, qui totam Saxoniam vehementer concutiebat, & intermissis constructionibus Ecclesiarum, cœpit firmare præsidia ciuitatum & urbium,

30 quia bella plurima aduersus ipsum consurgebant.

Somniū monasticum.

Fana Lubeca ab Henrico cœstructa.

CAPVT XIX.

Circa tempus illud passus est in Anglia B. Thomas * Cantelbergensis Archiepiscopus, vir sanctitate & miraculis insignis. Qui cū pro lege dei sui certaret vsque ad mortē, instante persecutionis tempestate, declinans iras malignantiū, secessit ad Papā Alexandrum, qui tunc in Francia exulabat, & apud eum mansit diebus multis, in sanctitate & iustitia seruiens Domino omnibus diebus vitæ suæ. Accidit aut vna dierū, cū Apostolicus sederet cum Episcopo, vt fortè sitiret, & dixit puero assistenti sibi: Affer mihi aquam de fonte, vt bibam. Quæ cū allata fuisset, dixit amplius Episcopo: Benedic & bibe. Qui benedixit aquam, & mutata est in vinum, & bibens dedit Apostolico. Cumq; Apostolicus intellexisset vinum (nam vocato puero, dixit ad eum: quid detulisti mihi? qui dixit, aquam) Apostolicus, affer mihi adhuc de eadem. Cumq; hoc secundò factum fuisset, iterum dixit Apostolicus ad Episcopum: Frater benedic, & bibe. At ille virtutem de se exisse nesciens, credens ex industria vinum allatum, simpliciter benedixit, & iterum mutata est in vinum, bibensq; dedit Apostolico. At ille adhuc non credens, putans errore factum fuisse, tertio clam præcepit afferri aquam, & tertio mutata est in vinum. Tunc expauit Apostolicus, intelligens eum virum sanctum esse, & virtutem Dei in eo celebratam fuisse. Post hæc dixit ad Apostolicum: Domine reuertar in parochiam meam, & visitabo oues meas. Scio quidem iram regis imminere, sed obcedendum est Deo magis quàm hominibus, ipsius in me perficiatur voluntas, pro cuius nomine etiam mori paratus sum: quia sicut ille pro nobis animam suam posuit, ita & nos debemus pro fratribus animam ponere. Cui dixit Apostolicus: Vade, ecce ego mittam te. Et ita reuersus in parochiam suam, passus est 1111. Calend.

Thome Cantuar. legenda.
* Cantuariensis.
Alexander III. Papa.

At Petrus Apost. sua viant potētia mirabiliter aliquid fieri negat, Act. 3.

Ianuarij, & ex ipsa hora vsq; in hodiernum diem per ipsum Deus operatus est virtutes multas, sicut etiam testantur hi, qui ad ipsius monumentum fuerunt, vbi per virtutem orationum suarum omnibus infirmantibus vel afflictis præstantur beneficia multa, & magnificatur Deus à populo omnium nationum, qui nostris etiam temporibus in suis sanctis dignatus est glorificari.

CAPVT XX.

Rebellio Longobard. è schismate Pontificio.

Henricus Leo sollicitatur à Caf. ad expeditione Italicam.

Excusatio eiusdem honestiss.

Cesar replicat.

Henricus Leo propositi tenax.

Circa tempora dierum illorum in Italia positus erat Imperator nimis prælijs occupatus. Siquidem Longobardi vnanimis rebellabant contra eum, & respub. 10 in partibus illis nimis turbata erat, fortè propter peccatum schismatis, quod multis annis durauerat: & multi in ouile ouium non per ostium intrauerunt, sed aliunde ascenderunt. Cæsar igitur fortunatus, bellorum frustratus euentibus, grauiterq; anxius, exiens de finibus illis, transmissis Alpibus venit in partes Teutonicas, & conuocatis Principibus, perturbationem Imperij exposuit, & ad comprimendos rebelles in Italicam expeditionem eos secum euocauit. Ducem etiam Henricum ad hunc laborem omni instantia adducere conatus est. Et quia eum formidabile Longobardis expertus erat, dicebat se omnimodis sine ipsius præsentia contra eos præualere non posse. E contra ille prætendebat, se multis laboribus & expeditionibus tam Italicis quàm etiam alijs innumeris, vtpote iam senem, defecisse, & omni deuotione Imperatoris maiestati se obsecururum affirmabat in auro & argento, cæterisque impensis ad exercitum contrahendum, sed tamen omnino salua gratia ipsius in persona propria venire posse negabat. Ad hæc Imperator: Deus, inquit, cæli te inter Principes sublimauit, & diuitijs & honoribus super omnes ampliauit, omne robur Imperij in te consistit, & iustum est, vt ad confortandas manus omnium huic negotio præcipuum te exhibeas, vt respub. quæ labi cœpit, per te conualescat, per quem præcipue hæctenus se steterisse non dubitat. Memorem te esse volumus, quòd nihil vnquam tuæ voluntati negauimus, & quia in omni honore tuo ampliando semper parati fuimus. Inimicis tuis semper inimici fuimus, & nullum aduersum te præualere permisimus. Et vt sacramentorum fidem omittamus, quam Imperio firmasti, meminisse te volumus consanguinitatis, qua nobis super omnia teneris, vt in præsentis necessitate omni fidelitate, vtpote nepoti & Domino & amico, nobis concurras, & de cætero ad omnia, quæ volueris, beneuolentiã nostram habeas. Cumq; Dux adhuc renueret, & ad omne obsequium se paratum offerret, se tamen in propria persona venire negaret, Imperator assurgens de folio suo, vtpote quem angustia tenebant, ad pedes eius corruit. Dux autem vehementer conturbatus de re tam inaudita, quòd humiliatus in terra iaceret, sub quo curuatur orbis, quantocyus eum à terra leuat, nec tamen eius consensui animum inclinat. 30

CAPVT XXI.

Christianus Archiepif. Mogunt. Imperii studiosus.

Cæsaris in Italia successus.

Actio contra Henricum L.

Imperator verò pro tempore dissimulata ira, quam ex nimia animi verecundia intraxerat, reuersus est in Italiam cum exercitu, quem tunc contrahere poterat, adiuuante partes eius omni instantia Christiano Moguntino, qui etiam vsq; ad finem vitæ suæ Longobardiam vastabat, subijciens eam Imperio, plus placere cupiens Imperatori terreno quàm cælesti, & neglectis ouibus sibi commissis, magistrubuta Cæsarium quàm lucra Christi colligebat. Imperator itaq; prosperatus, victoriam adeptus est, & ad voluntatem abusus est terra illa incendijs & deprædationibus, deuastans omnem ciuitatem munitam. Et contritum est cornu aduersariorum, & filuerunt in conspectu eius. Videns itaq; quòd data esset requies, opportunitatem nactus, conuocatis Principibus, multa contra Henricum Ducem allegare cœpit, quòd propter nimiam fastum superbix suæ tantum Imperio contemptum exhibuerit, vt eo ante pedes eius humiliato, nullo eum miserationis intuitu in tanta necessitate constitutum attedere dignatus fuerit, & despecta respub. & auctoritate Imperatoris maiestatis neglecta, omne auxiliu obstinato animo ei negauerit. His auditis Principes, qui 40 50

cipes, qui eum prius oderant, accepta occasione, contra eum multa conqueri cœperunt, & cooperantes verbis Imperatoris, omni honore eum priuandum iudicabant, & reum imperatoris maiestatis proclamabant, non solum quia præcepta vel merita ipsius despexisset, sed quod ad ignominiam omnium principum in propria eum persona humiliatum confudisset. Et alij atq; alij se ingerentes, illas vel illas ab eo illatas sibi iniurias conquesti fuerunt, & iustitiam sibi fieri iudicio Imperatoris exposulauerunt. Pontifices ante omnes Ecclesiarum oppressiones clamabant, nullam ferè Ecclesiam esse dicentes, quæ eius direptioni non subiaceret. Facta est igitur coniuratio valida aduersus eum. Cæsar itaque videns Principes ei intentare malū, multa vsus prudentia, totum ad deiectionem ipsius ingenium pendere cœpit. Animaduertensq; quod facilè eum destruere non possit, admouet omnes varia calliditate dolos, & quem viribus expugnare diffidebat, sapientiæ admota paulatim manu euincere cogitabat. Reconciliatus est etiam Papæ Alexandro, mediante Philippo Colonienſi, & eum, cui diu aduersatus fuerat, tunc in pace recepit, ut vndiq; firmata parte sua, facilius, quod volebat, perficeret.

*Stomachus
Principum.*

*Institutum
callidum.*

*Philippus
Colon. Cæsarem cum
Papâ in gratiâ
reducit.*

CAPVT XXII.

20 **A**Nno igitur incarnationis Domini nostri Iesu Christi M. C. LXXVII. resexit Dominus de folio suo excelso super filios hominum, & orta est in Ecclesia Dei dies exultationis & lætitiæ, cessante schismate, quod viginti annos Ecclesiam dissipauerat, & facta est pax inter regnum & sacerdotium, & vnitas in sede Apostolica, & coadunata est Ecclesia sub Alexandro, & factum est vnum ouile & vnus pastor. Mercenarijs itaq; eiectis, pastores reuersi sunt ad caulas ouium suarum. Inter quos Vdalricus Halberſtadensis auctoritate Apostolica reuersus est in sedem suam. Sed & manus Imperatoris cum ipso erat, in omnibus confortans eum. Statim igitur ad introitum ipsius commota est terra: quia fauentibus Principibus orientalibus contra Ducem Henricum multa moliri cœpit. Gerone etiam fugato, omnia quæ multis annis in Ecclesia illa per eum ordinata fuerant, cassata sunt. Omnes igitur ordinati Geronis ab officio suspensi sunt: Ecclesiæ, quas ille non consecrauerat, sed magis execrauerat, clausæ sunt, & corpus B. Burchardi Episcopi, quod ille transtulerat, per Vtricum terræ reconditum est.

*Schismatis
Pontificis di-
uinitas.*

*Vdalricus
Halbersta-
densis Hen-
rici L. Ho-
stis.*

*Deturbat
Geronem
folio.*

*Burchard.
Episc.*

CAPVT XXIII.

40 **I**N diebus illis autem Henricus Dux cum graui expeditione Slauiam intrauerat, & expugnabat castrum Dymin. Audito ergo ingressu Vdalrici, intelligens se iam circumuentum esse: Bella mihi video, bella parantur, ait. Vocatisq; admodū paucis de familiaribus suis, dicebat se sine omni dilatione oportere in Saxoniam reuertii: inter quos sic Fridericum, machinarum constructorem, alloquitur: Quibus artibus vel viribus expugnabimus urbem? Qui respondit: Si placet, post triduum eam totam incendijs consumam. Cui Dux: Non laudo, ait, ut incendatur: quia si exusta fuerit, non minus hostes resumtis viribus nos inquietabunt, maximè cum trans Albiam maxima bella aduersum nos insurgant, & durum sit, ex vtraq; parte hostiles incursiones sustinere. Cui ille: Si magis placet hoc, elaborabo, ut post triduum obsides, quotquot volueris, offerantur, & deinceps tributa cum pæce persoluant. Quod cum Duci placuisset, & sic factum fuisset, quasi infecto negotio reuersus est Brunshwig.

*Henrici Leo-
nis bellum
in Slauis.*

*Prudentia
aduersus im-
pendentia
pericula.*

CAPVT XXIIII.

50 **I**Pso autem anno Henricus Episcopus cœpit fundare opus nouellæ plantationis in Lubeke, congregationem videlicet Monachorum, quam construxit in honore Sanctæ Deigenitricis Mariæ, sanctiq; Ioannis Euangelistæ, & Ægidij Confessoris Christi: facta solenniter consecratione in die B. Ægidij, assistente ei Erhe-

*Henricus
Episc. fun-
dat monaste-
rium Mona-
chorum Lu-
beca.*

lone, Præposito maioris Ecclesiæ, cum Decano Odone & Arnolde Custode & alijs Canonicis. Sed quia propter paucos redditus Episcopales largè eam ditare non potuit, contulit tamen in dotem eiusdem ecclesiolæ dimidiam villam Tangenelch & aliam villâ Clene, & tres dimidias decimationes, in Gladeburg maiere, in Gladeburg minori, & in Stubbekisdorff. Curtes etiam in ciuitate denarijs suis comparauit, persoluentes annuatim octo marcas denariorum, & agros quosdam in campo eiusdem ciuitatis. Et ita omni deuotione eidem tenellæ plantationi insistebat, non sine magna emulatione quorundam, qui eius studijs inuidebant. Ipsam tamen quasi imperfectam reliquit, quia pauco superuixit tempore.

10

CAPVT XXV.

Hopelberg, spdeq; Henrici Leonis & Vdalrici Halberstad. nata consentio.

Henrici Comiti mors.

Mechthildis encomium. Adolfus C. Holsar.

VDalricus autem Halberstadenſis occupauit montem quendam, qui Hopelberg dicitur, firmans illic præſidium, & adiuuabant eum manus Orientalium. Quod audiens Dux, venit illuc cum multitudine armatorum, & abiectis hostibus, fregit munitionem. At illi reſumtis viribus cæpto operi inſtiterunt. Cumq; ſecundò occurreret eis exercitus Ducis, illi inualeſcentes hos in fugam verterunt, & plurimis captiuatis, ſpolia multa acceperunt. Multi etiam ibi perierunt, ſuffocati in locis paluſtribus. Mortuus eſt autem tunc temporis Henricus Comes, vitricus Adolphi Comitum, qui adhuc adoleſcens erat. Sed mater eius Mechthildis prudens & religioſa ſcæmina, ſoluta à lege mariti, domum illius ſapièter diſponebat. Qui cum miles factus eſſet, non degenerauit à virtute paterna.

20

CAPVT XXVI.

Euermodus, Episc. Raceburg. 844-876.

Henricus C. Raceburg.

**compedes vel vmbellam.*

Hartuicus Magnus, Archiepisc. Brem.

** forte ſuggeſtum aut exedrâ intelligit.*

TVnc etiam temporis beatæ memoriæ Euermodus, Episcopus Raceburgenſis, mortuus eſt: ſed ſicut fidelium deuotioni placet, viuit in Chriſto: quia religioſam vitam ducens, in ſanctitate & iuſtitia vſque in finem perſeuerabat, ita vt, ſicut quidam aſſerunt, eo adhuc viuente, Deus per eum virtutes quaſdam ſignorum operatus fuerit. Et quia oportunitas ſe obtulit, non prætereunda ſunt ſilentio, quæ fidelium relatione didicimus. Accidit, vt quodam tempore Henricus, Comes de Raceburg, cuius temporibus idem Præſul à Duce Henrico ad Episcopatum vocatus fuerat, duos captiuos haberet inſignes de Friſia. Quos cum multum tyrannico more tormentaret, Episcopus eis compatiens, ſæpius Comitem, vt eos abſolueret, exorabat. Sed ille nulla motus miſeratione non minus eis parcebat. Inter hæc Paſchalis dies ſuperuenit. Et captiui pro reuerentia feſti diuinis intererant, ſub cuſtodia tamen duriffimè compediti. Cumq; Episcopus facta aſperſione ad eos deueniſſet, * boiam aqua benedicta miſeratione ductus aſperſit, his vſus verbis: Dominus erigit eliſos, Dominus ſoluit compeditos. Et ſtatim cum magno ſtrepitu boia diſcrepuit, & illi ſoluti Deum glorificabant. Hæc in monte S. Georgij acta ſunt, vbi tunc Episcopalis ſedes erat, quæ necdum vt nunc per Deum incrementum acceperat. Boia verò ad iudicium rei geſtę in Eccleſia multis diebus pependit. Alio quoq; tempore Præſul memoratus cum Dn. Hartuico, Bremenſi Archiepiſcopo, qui pro ſua generoſitate dicebatur Magnus, in Thetmarchia erat in quodâ celebri colloquio. Cumq; vir Dei miſſam publicam, præſente Archiepiſcopo, celebraret, accidit vt effuſione ſanguinis facta, quidam Thetmarcus quendam de melioribus terre occidiſſet. Quod cum innotuiſſet Episcopo, ad reconciliationem laborare ſtudebat, vt moris eſt inter miſſarum ſolennia, illumq; cuius cognatum occiderat, obnixè deprecabatur, vt proximo indulgeret, replicans de oratione Dominica, dimittenobis debita noſtra, &c. Cumq; ille tumida mente induratus hæc non reputaret, Episcopus de * ambone descendens, ad ipſum acceſſit, & cum Sãctorũ reliquijs ad pedes eius ſe obtulit. Cũq; ille iuramētis terribilibus per Deũ & matrem & aliorũ ſanctorũ nomina ſeiſum conſtringeret, nunquã ſe dimiſſurũ, Episcopus pro benedictione cõtradicenti alapam maximã dedit, & ille promptiſſimè extẽſis manibus quod petebatur, annuit, & proximũ in pace recepit. Quod diuinitus

30

40

50

uinitus factum credimus, perq; alapam Dæmonem ab homine fugatum. Similia
 in libro Dialogorum B. Gregorij inueniuntur, vt quædam sanctimonialis rusti- *Dialogi Gre-*
 cum quendam à Dæmone liberauit, beatum etiam Benedictum Monachum, qui *gorij. Benedic-
 Monachus.*
 Dæmonem sequebatur, plaga virgæ sanauit, non quòd dæmones alapis vel virgis
 cædantur, cum sint incorporei, sed pietas Dei & virtus orationis ibi intelligitur.
 His alijsque virtutum indicijs credimus Episcopum iam dictum viuere in Chri- *Isfridus, E-*
 sto. Cui successit Dominus Isfridus, prius quidem Præpositus in Ierechowe, vir *uermodi suc-*
 magnæ religionis, quia in eadem Præpositura non vt Canonicus, sed vt Mona- *cessor.*
 chus vixerat. Quod tamen in pace Canonicorum regularium dixerim: quia *Monachus*
 10 quamuis plerique Canonicorum sanctè & iustè viuant, Monachus tamen nomen *auictori san-*
 est summæ sanctitatis, & huic nomini nihil perfectionis deesse debet: sed hoc pau- *Elmonia no-*
 corum est. Inde est, quòd seculares ignorantes discretionem ordinis Monacho- *men.*
 rum & Canonicorum regularium, ipsos Canonicos Monachos appellare confue- *Isfridi di-*
 uerunt. Factus autem Episcopus viam humilitatis non deseruit, mitem se in o- *gna Episc.*
 mnibus exhibuit, patiens autem ante omnes fuit. Et quamuis ordinem historiae a- *modera-*
 quantulum præuenire videamur, tamen quia de ipso loqui cœpimus, dicamus *tio.*
 quantis aduersitatibus attritus fuerit, & quanta virtute patientiæ illas sustinuerit.
 Cum verò Dominus duo ponat in aduersitatibus, ita dicens: Cum audieritis præ-
 lia & seditiones, nolite terreri, quod B. Gregorius exponens, prælia, ait, ad hostes,
 20 seditiones pertinent ad ciues, dicamus quæ intus à ciuibus, id est à fratribus, & quæ
 foris passus fuerit ab hostibus. Ex eo igitur tempore, ex quo mutatio Ducum facta
 est, quia destitutus solatio Ducis Henrici, qui eum propter suam fidelitatem &
 propter deuotionem Ecclesiæ suæ manu tenebat, pacem cum Othone Præposito
 nunquam habere potuit. Qui ad Episcopatum aspirans, in multis eum infestabat,
 & fratres aduersus eum commouebat. Ipsum etiam Ducem exosum habebat, &
 quem lædere viribus non poterat, verbis impetebat. Comes etiam Bernhardus in *Bernhardus*
 multis eum grauabat, quia à Ducis Henrici familiaritate se elongare volebat. Su- *Raceburg.*
 pra omnia autem Ducis Bernhardi intolerabilem iram sustinebat: quia idem Dux *Bernhardus*
 30 hominum ab eo exigebat. Quod ei Episcopus negabat, dicens non esse necesse *Dux.*
 duobus ab Episcopo fieri hominum, se tamen principatui eius libenter seruire di- ** iuramen-*
 cebat, si per eum Ecclesia sua pacem vel profectum habuisset. Duci autem Henri- *tum.*
 co dicebat se hominum fecisse non tantum propter eius principatum, sed quia per
 eum Ecclesia multum accepisset & pacis & religionis incrementum. Huic ergo
 Dux Bernhardus offensus omnes decimationes suas in omni terra, quæ Sadelbet
 dicitur, auferebat, homines suos captiuatos pecuniam sibi persoluere cogebat. Il-
 le tamen immotus persistens magis elegit ista pro tempore patienter sustinere,
 quam nouitatem aliquam sibi vel Ecclesiæ inducere.

C A P V T XXVII.

40 **C**Irca idem tempus, quo mortuus Euermodus, mortuus est & Baldeuinus, Ar- *Balduini*
 chiepisc. Bremensis, qui multum neglexit Ecclesiam suam, de cuius conuersa- *Archiepisc.*
 tione melius est filere quàm loqui. Cui successit Dominus Bertoldus, vir prudens *Brem. mors.*
 & litteratus valde, & zelotes iustitiæ, in quo quidem Duci Henrico primò com- *Bertoldus*
 placuit, sed postea mutata voluntate displicere cœpit. Et quia in eo infra quatuor *successor.*
 sacros ordines celebrata est electio, visum fuit ipsi electio minus canonicè in eo fa-
 ctum fuisse. Et missa legatione ad Dominum Apostolicum, ipsi omnem seriem ele-
 ctionis intimat, submittens se iudicio summi Pontificis, vt si eam approbasset, rata
 maneret, sin autem, irrita haberetur. Apostolicus autem cognita viri prudentia, &
 50 quia multum in Ecclesia fructum facere potest, electionem ipsius approbat, & per
 scripta sua in omnibus eam confirmat. Bertoldus igitur promotus ad ordinem
 Subdiaconatus, denuò in Pontificem electus est, vt si quid in priori electione mi-
 nus canonicè factum fuisset, eo ad sacros ordines promotus, apo-
 stolica auctoritate canonicè & legiti-
 mè suppleretur.

CAPVT XXVIII.

Concilium Lateranense. IN ipso autem tempore indictum est ab Alexandro generale Conciliū, quod celebratū est Lateranis in palatio Constantini. Factus est ergo conuentus magnus Prælatorum, & pergebant illuc multi ordinati à Schismaticis, sperantes se gratiam Apostolici inuenire, & mitras exequendi officij ab eo consequi. Præcipue autem de Ecclesia Halberstadenſi, quæ per Geronem nimis demembrata erat, tam Monachi quàm Clerici clementiam Apostolicæ sedis adierunt. In qua profectioe præcipue erat Abbas Theodoricus de * Hilſeneburg: quia ferè omnis congregatio Monachorum suorum in salicibus organa sua suspenderant, exceptis paucis senioribus, qui ante schisma ordinati fuerant. Cumq; omni instantia instarent pulſantes Apostolicam pietatem tandem de ordinatis Geronis dispensatū est, vt quia idem Gero non à schismatico, sed à catholico, Hartuico videlicet, Bremensi Archiepiscopo, ordinatus fuerat, ordinati eius per gratiam Apostolicam in ordinibus suis persistenter, & ad maiores per benedictionem ascenderent. Ipse etiam Gero hanc obtinuit gratiam, vt officium Pontificale in omni loco liberè exequeretur, vt in Episcopatu Halberstadenſi. Venit etiam illuc Dn. Bertoldus Bremensis electus in promotione officij sui suscepturus Apostolicam benedictionem. Quem Dominus Papa benignè suscipiens, de promotione ipsius instantissimè tractare cœpit, ipsi etiam omnem honorem deferebat, ita vt in consilio Prælatorum cathedralium suam inter summos Pontifices collocaret, & eum inſulatum coram se residere faceret. Cumq; in proximo sabbato promouendus esset in sacerdotem, & sequenti Dominica in Episcopum, feria sexta ad vesperā venit nuncius Ducis Henrici, Henricus Præpositus, qui erat acerrimus perorator: & quia idem notus erat summo sacerdoti, statim intrauit ad ipsum. Manè autem factō cum se Bremensis Electus ad suscipiendos ordines præpararet, & ei Hubaldus Cardinalis, qui post Alexandrum factus est Lucius, in quo summa consilij Romanæ Ecclesiæ pendebat, præparaturam suam, eo quod inhonestior non esset, deputasset, dictum est à cubicularijs Domini Papæ, Veniant Bremenses. Venit igitur Dominus Electus cum suis, & Dominus Apostolicus egressus de cubiculo suo dixit ad eum: Frater, quia infra sacros ordines ad honorem pontificatus electus es, cassamus electionem tuam. Cumq; quidam astantium dicerent: Domine, meminerit pietas vestra, quod electionem ipsius approbauerit: Apostolicus in cubiculum, vnde egressus fuerat, reuersus est. Bertoldus autem non sine rubore discessit. Cui postea successit Sifridus, filius Marchionis Adalberti, cui Dux in omnibus deuotissimè tam propter eū quàm propter fratrem suum Bernardum Comitem de * Hauchalt, assistebat. Erant enim tunc amicissimi. Sed postea alienati ab inuicem facti sunt inimicissimi.

*Sigefridus Anhalt. Bertholds successor. * Anhalt.*

Hubaldus Cardin. post Lucius Papa.

Infelix Bertoldi ambitio.

Gero Exanristes.

Gratia Papalis Halberstadenſibus tributa.

CAPVT XXIX.

*Philipp. Colon. in fines Henrici L. expeditio. Quernhamela. Henricus L. iubetur in Imperii conuentu causam dicere. Pronocatur ad duellum à Theodorico, March. Mysia. * Lusatia. Frustra cū Imperatore de compositione agitur.* IN illo tempore Philippus Colonienſis cum multitudine graui exiens de finibus suis, peruagatus est terram Ducis, deuastans eam incendijs multis, & ita procedens vsq; Quernhamela, non adiecit vterius progredi, sicq; reuersus est in locum suum. Circa dies illos reuersus est Imperator de Italia, cui occurrit Dux apud Spiram, & illatas sibi iniurias à Domino Colonienſi conquestus est in præsentia ipsius. Quod Imperator tunc quidem dissimulans, eis curiam indixit apud Wormaciam, Ducem tamen præcipue ad audientiam illuc citauit, responsurum querimonijs Principum. Quod intelligens Dux, eo venire dissimulauit. Imperator autem aliam ei curiam indixit in Magdeburg, vbi Theodoricus, Marchio de Landsberg, duellum contra eum expetiit, imponens ei quasdam traditiones contra Imperium factas. Verius tamen propter indignationem id factum fuisse creditur: quia Slau exciti à Duce omnem terram illius, quæ * Lusice dicitur, irrecuperabiliter vastauerant. Dux autem hoc animaduertens, venire noluit. In Haldeleben tamen constitutus, per internuncios colloquium Domini Imperatoris expetiit. Imperator itaq; exiit ad eum ad locum placiti, quem Dux verbis compositis lenire studuit.

Imperator

Imperator autem quinque millia marcarum ab eo expetijt, hoc ei dans consilium, ut hunc honorem Imperatoris maiestati deferret, & ipso mediante, gratiam Principum, quos offenderat, inueniret. Illi autem durum visum est, tantam persolvere pecuniam, & non acquiescens verbis Imperatoris, discessit. Exinde Imperator tertiam ei curiam Goslaris præfixit, nec minus illam supersedendo neglexit. Imperator itaque procedens in concionem, sententiam aduersus eum proposuit, querens quid super hoc iustitia decernat, quod tertio legitime vocatus, iudicium declinauerit, & per contemptum ad audientiam suam venire noluerit. Cui ex sententia Principum responsum est, quod, iustitia dictante, omni sit honore destituentus, ita ut proscriptione publica diiudicatus & Ducatu & omnibus beneficijs careat, & alter in locum eius confurgat. Confirmata itaque sententia Imperator id ad iudicauit fieri. Quartam tamen curiam adhuc rogatu Principum ei indixit, ad quam cum non venisset, fecit ut superius ex sententia Principum instructus erat, & Bernardum Comitem de Anhalt, pro eo Ducem constituit, & Episcopis ut sua reciperent, quæ in beneficio habuerant, mandat, & bona eius publicari præcepit. Unde accepta occasione quidam de suis alienati sunt ab eo. Dux autem iniuste de se iudicatum esse affirmabat, dicens se de Sueuia oriundum, & nullum proscriptione damnari posse, non conuictum in terra natiuitatis suæ.

*Damnatus
& proferbitur
publica-
tus bonis.*

*Excipit con-
tra senten-
tiam in se
latam.*

CAPVT XXX.

EX eo igitur tempore multiplicata sunt mala multa in terra: quia omnes con-
surgebant aduersus Ducem, & manus omnium contra eum, & manus eius con-
tra omnes. Philippus autem Coloniensis contracto exercitu, secundam expeditionem
instaurauit, habens in comitatu suo illos, quorum secta Rote dicitur. Rursumque
in manu valida pertransiit omnem terram Ducis, & timuerunt omnes a
facie eius. Facta sunt autem abominabilia multa & graua in profectioe illa, eo
quod viri iniqui, filij Belial, qui comitabantur cum eo, sceleratissimi essent, & sce-
leribus perficiendis inexplebiliter insisterent. Factæ sunt autem cœmeteriorum de-
prædationes, Ecclesiarum exustiones, & multa loca religionis destructa sunt, ita
ut, quod dictu grauius est, sponas Dei quasi captiuas abigerent, & eas prostituendo
templa Dei non manu facta libidinosè polluerent. Quis non gemat, quod sacerdoti
sacrosanctis mysterijs assistenti non pepercerunt, sed impingentes in eum,
necdum benè completis sacramentis, calicem de manu eius rapuerunt? Multa etiam
alia sceleratissimi illi perpetrarunt, quæ pro enormitate nefas fuit scribere, &
nimis venenata auribus fidelium infundere. Episcopus autem procedens Halde-
leben, quod Wichmannus, Archiepiscopus Magdeburgensis, obsederat cum
Principibus Orientalibus, confortans manus eorum, reuersus est in locum suum
non sine graui compunctione, quod propter eum occasio tantorum malorum data
fuerit: nec adiecit ultra viros illos apostatas secum educere. Creuit autem ob-
sidio in dies & menses, eo quod Bernardus, Comes de Lippe, præfectus ciuitatis, vir
strenuus valde & militaris esset, & locus palustris ab hyemis mollicie expugnari
non posset. Cumque tædio diutini laboris deficerent, tandem nouum quoddam ge-
nus expugnationis excogitauerunt, ut eam aquis suffocarent. Cumque vallo facto
excogitatum instantissime peragerent, aquæ usque ad trabes domorum excreuerunt:
sed adhuc viri bellatores ciuitatem tenuerunt. Tandem conditione facta Bernar-
dus cum suis liber egreditur, & ciuitas funditus destruitur.

*Morus ex
Henrici L.
proscriptio-
ne.
Philippi Co-
lon. iterata
expeditio.
Rote factio.*

*Impietas mi-
litaris.*

*Wichman-
nus Archie-
piscopus Magde-
burg. obsidet
Haldeleben.*

*Bernhardus,
Comes
Lippiensis.*

*Haldeleben
captum di-
ruitur.*

CAPVT XXXI.

Inter hæc autem Vdalricus Halberstadensis omnibus modis importunè ei insi-
stebat, adeo ut excommunicationis maledicta in eum sæpius proferret, facta sus-
pensione diuinorum in omni Episcopatu illo, & tamen in monasterijs sub silen-
tio diuina celebrabantur, clausis tamen ianuis propter excommunicatos. Dux au-
tem timens sententiam excommunicationis, venit Halberstad cum suis, & in con-

*Vdalricus
Halberstad.
anathema-
te contra He-
tricum L. pu-
gnat.
Cum eodem
deprecans
in gratiam
redit.*

tritione cordis humiliatus est ad pedes Domini Episcopi. Et solutus est à vinculis anathematis, tam ipse quàm sui, facta solenniter absolutione. Et sensit cum Episcopo & cum Ecclesia illa, ea quæ pacis sunt. Sed hoc paruo durauit tempore. Nam idem Episcopus impatiens otij & quietis erat, & iterum occasione accepta, alienatus est ab eo, & additus inimicis suis, multa contra eum moliri cœpit, & factus est nouissimus error peior priore.

CAPVT XXXII.

Hærici Leonis expeditione Westfalica. Comites auxiliares.
Aduersarii.
Victoria.
Simō, Comes Teckeburg. ex hoste amicus.
Simultas cū Adolfo C. de captiuis.
Conradus de Rothe.

DVx autem egregio exercitu congregato, direxit eum in Westfaliam, per manus Adolphi, Comitis de Schawenburg, Bernardi, Comitis de Raceburg, Bernardi, Comitis de Welpo (qui etiam, vt in sequentibus clarebit, alijs à Duce deficientibus ipse fidelis solus permansit) Guncelini, Comitis de Suerin, Ludolphi Comitis & Wilbrandi, fratris eius, de Halremund, vt pugnarent contra inimicos suos in medio terræ eorum, qui fines suos in partibus illis occupauerant, videlicet contra Simonem, Comitem de Teckenburg, Hermannum, Comitem de Ravenberg, Henricum, Comitem de Arnsberg, Widekindum, Comitem de Schwalenberg, & alios plures, & confederunt contra Osenbrugge. Cumq; appropinquasset exercitus hostilis, attriti sunt Westfali plaga magna, eo quòd Saxones, qui Holfati dicuntur, viri sint absq; misericordia, & humani sanguinis auidissimi. Et non perecit vlli eorum maiori vel minori, sed omnes, quos oppositos habebat, insatiabiliter neci tradiderunt. Plures tamen à militibus in captiuitatem ducti sunt, inter quos præcipuus erat Simon, Comes de Teckenburg: qui à Duce coniectus est in vincula, constrictus manicis ferreis, donec ea, quæ subiecta sunt, sentiret. Postea tamen solutus à vinculis, sub iureiurando fidem faciens, factus est Duci fidelissimus, & in omni illa controuersia, secum fideliter perseuerabat. Facta autem est disceptatio inter Ducem & Comitem Adolphum & ceteros nobiles de captiuis. Dicebat enim Dux, sui iuris esse, vt omnes captiui sibi redderentur. Cui consentiebat Guncelinus Comes, Conradus de Rothe, redditis captis suis, & alij de domo Ducis familiariores. Econtra illi dicebant, se de proprijs stipendijs militare, & ideo iustum esse, vt de captis sua reciperent: nec omnino stipem militiæ se habere possedicebant, si eorum captiui in vsus alienos tollerentur. His contradictionibus Comes Adolphus animum Ducis grauitè irritauit. Et ex illo tempore seminarium discordiæ inter eos pullulat. Ipse autem cum alijs reuersus est in terram suã cum numerosa multitudine captiuorum & præda multa.

CAPVT XXXIII.

Vlrici Halberstad. hostiles motiones.
Henricus L. à μωυόσυος.
Halberstadum captiu in cineres redigitur.

VDalricus autem Halberstadenſis ea tempeſtate impatiens quietis, vt ſuprà dictum eſt, zelo ductus antiquæ æmulationis, multis perturbationibus Ducem infeſtabat. Vnde Eccleſiam illam grauis iactura omni æuo geminanda ſubſecuta eſt. Nam cùm ſæpiſſimè eruptiones fierent de Halberſtad & de caſtro Horneburg, & ſuccenderentur villæ Ducis, & homines ſui aut mutilarentur, aut in captiuitatem traherentur, tanta commotus inquietatione, coadunatis amicorum ſuorum turmis, eas in partes illas miſit, vt, ſi poſſent, debitam rependerent inimicis ſuis talionem. Abeuntes ergo, exuſtiones & deprædationes villarum multarum fecerunt: & venientes Halberſtad, ſine periculo inuitis hoſtibus ciuitatem obtinuerunt. Facta igitur diſcurſione, ciuibus captiuatis, ſpolia multa acceperunt, vrbe adhuc illæſa, quæ vndique clauſa & munita fuerat, in qua Dominus Episcopus cum multitudine armatorum conſiſtebat. Prouidentia verò ciuium, qui periculum incendij timuerant, prouiſum erat, vt in ciuitate ignis non inueniretur. Nec multum ab hoſtibus quærebatur ignis, eo quòd propter ſanctimoniam loci parcerent ciuitati. Cumq; vnus in loco quodam occultatum ignem inueniſſet, ex eo caſulam quandam incendit, & ſtatim crescente incendio tota ciuitas conflagrauit, ita vt tota in fauillam redigeretur. Capitalis etiam Eccleſia B. Stephani & beatæ Deigæ-

Deigenitricis Mariæ cum omni ornatu suo exusta est, & quod sine gemitu dici non potest, multitudo clericorum, quæ quasi in asylo se illic receperat, cum ipsis locis sanctis excinerata est. Dominus verò Episcopus in domo propria ignibus circumdatus, cum agnato suo, Romano Præposito, & alijs multis captiuatus est, & reliquias B. Stephani, quas fortè ad præsidium Episcopus secum habuerat, de ignibus raptæ quasi semiustæ abductæ sunt. O iudicia Dei abyssus multa. Necessè est, ut veniant scandala, veruntamen vix homini illi, per quem scandala fiunt. Sed quis est, qui propter peccata sua concedat venire scandala? Omnes in tali casu innocentias suas prætendunt, erroremq; suum quo tueantur, habent. Sed propter præcedentia delicta sæpe grauissima peccatorum nascuntur scandala. Vnde B. Gregorius dicit: Contemnti, qui non vult pœnitere, ponit Deus offendiculum, sed ut grauius impingat, qui leuius pœnituit. Quædam enim peccata sunt peccata & peccati pœna: quædam autem sunt & peccata & peccati causa. Alia verò peccata & causa sunt peccati & pœna. Peccatum ergo, quod per pœnitentiam citius non deletur, aut peccatum est & causa peccati, aut peccatum & pœna peccati. Propter ergo præcedentia delicta, ut supra dictum est, veniunt scandala, id est, grauiora peccata. Vnde dicitur in Psalmo: Appone iniquitatem super iniquitatem eorum. Et alius Propheta: Sanguis sanguinem tetigit, id est, peccatum peccato est cumulatam. Sed nunquid per pastores Ecclesiæ & summos Pontifices possunt venire scandala? Ipsi enim populum Dei ad terram promissionis, ut olim Moyses, per huius seculi vastam solitudinem ducere videntur: Si modò eum via regia ducant, ita ut non cæcutiendo ambo in foueam cadant. Quid ergo, reprehendemus eos? Absit, sed geminis eos gladijs cinctos videmus, vno spirituali, altero materiali. Sed spirituali plus vtendum fuerat, materiali verò minus, contra eos tamen, qui excommunicationis sententiam minus formidant. Nunc autem ad ostendendam mundanæ gloriæ potentiam plus vtuntur materiali quàm spirituali, & in hoc arbitantes se obsequium præstare Deo, sæpe minus proficiunt. Fortior enim spiritualis est materialis: quia viuus sermo Dei est, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti. Ecce enim Leo ille sæuissimus, ad cuius rugitum contremuit terra, constructus gladio spirituali, ad terram humiliatus est. Materiali verò exagitatus, ad iram stimularatus est, & inde maius creuit scandalum. Vnde plus materialiter & in hoc certamine & in superiori est conflictum. Sed ista relinquentes ad propositum redeamus, ne temere sacerdotes reprehendere videamur. Ipsi enim in specula Domini peruigiles stare videntur, tanquam rationem reddituri de animabus subditorum.

Vlatricipiculum & captiuitas.

Exclamatio cum digressionem de scandalis.

Peccatorum discrimen.

Auſtoris perſpicua.

Pontificum & Episcoporum duo gladii. παρρησία.

Anathematis Pontificis vis.

Ministorum Ecclesia officium.

CAPVT XXXIIII.

Igitur depopulata vel potius exusta ciuitate, sacrilegi illi tripudiantes reuerſi sunt Brunſchwig. Dux verò cum audisset ciuitatis deprædationem, & vidisset captiuorum multitudinem, lætatus est. Sed cognita exustione tantarum Ecclesiarum cum multitudine clericorum, videns etiam Dominum Episcopum cygneo capite grandæuum, & iam vltima ætate fathiscentem, captiuum adductum, præterea reliquias beati protomartyris Stephani semiustas, & lqualore incendij fuscatas, quasi ad triumphum decorem vnà cum Episcopo adductas, deiecta facie vbertim lachrymas profudit, præter voluntatem hæc facta fuisse testans, & amatissimè deplorans. Nec tamen ad præsens captiuitatem illam relaxauit, sed Dominum Episcopum Herteneburg deduci fecit, & eum honestè, sub custodia tamen, præcepit tractari. Quem religiosissima Ducissa Mechthildis pietatis affectu complexa, quasi pro reuerentia sacerdotalibus vestibus bonis largè induebat, ut in tali statu nihil eideesse videretur. Romanus verò, consanguineus eius & concaptiuus, in castro Sigeberg in custodia tenebatur. Interea homines Episcopi de Horneberg zelantes iniurias Domini sui, frequentem insultum hominibus Ducis fecerunt, & discurrentes per regionem illam, circumiacentes villas incendijs vastauerunt. Vnde Dux offensus exercitum illuc misit, & castro exusto, in solitudinem illud redegit. Post hæc in natiuitate Domini egit diem solennem in Luneburg, & vocas Domi-

Henrici L. in Victoria moderatio.

Mechthildis Exor.

Vindicta de hoste.

Elementia. num Episcopum, statuit cum eo conditiones pacis. Et relaxata captiuitate, cum honore eum ad sua remisit. Veniens autem Episcopus in Hulsenburg, infirmitate tactus, ibidem per aliquod tempus ægrotare cœpit. Crescente autem dolore corporali, temporalibus incommodis exemptus beato fine diem clausit extremum.

*Vilabrice
custodia di-
missa mors.*

CAPVT XXXV.

*Henrici L.
expeditio
Thuring.
Northusii.
Ludouici
Landgr.
Hermannus
Palatinus.*

*Adolfi &
Guncelini
Comitis can-
tenio.*

*Henricus L.
ius suum vr-
get.*

*Adolfi ex-
orsario.*

*Defectio, in
deq, bellu.*

Marcradus.

*Bernhar-
dus, C. Ra-
ceburg.
Machtildis
Virago.
Leopoldus
Bauarus.*

ADueniente autem Maio, Dux cum expeditione intrauit Turingiam, & exul-
sit ciuitatem, quæ dicitur Koniges Northausen. Cui occurrit Ludouicus Co-
mes provincialis cum multitudine magna, commissumq; est prælium inter eos, & 10
fugati sunt Turingi, & Ludouicus captiuatus est cum fratre suo Hermanno Pala-
tino & cum militum multitudine. Exaltatus est autem Dux in die illa, & factum
est gaudium, & exultatio in omni domo eius. Et reuersus est Brunshwig cum in-
finita turba captiuorum & spolijs multis. Cumq; vna dierum intraret ad eum Co-
mes Adolfus, congratulans de victoria, & expetens ab eo licentiam reuertendi in
terram suam, Guncelinus verbis calumniatorijs eum in conspectu Ducis alloqui
cœpit. Et cum prius amicitissimus eius fuerit, quasi tergiuersando occasiones quæ-
rens aduersus eum, conqueri Duci cœpit, multas sibi iniurias ab eo illatas fuisse, &
non solum ab eo se in multis inquietatum, verum omnes, qui Duci deuoti fuissent,
ipsi semper exosos fuisse. Insuper ipsum Dominum Ducem hanc ab eo iniuriam 20
suscepisse, vt captiuos suos ei, sicut ceteri nobiles, quasi vi ablatos repræsentare no-
luerit. Cui Comes Adolfus: Vestra quidem, inquit, potestatis est, hoc mihi in con-
spectu Domini mei, Ducis, impingere, cum vobis paratissimus & deuotissimus in
omnibus semper fuerim. Nunc autem in quibus à me læsi fueritis, coram Domi-
no meo proponite, vt de his me, si potero, aut iuste expurgem; sin autem, iuste vo-
bis coram Domino meo satisfaciam. Si quid tum Domino meo in me displicuit,
sicut iustum est eum de me quæ voluerit iudicare, ita promptum erit, me omnem
ei satisfactionem exhibere. Quia autem dicitis, illos me exosos habere, qui Domi-
no meo fuerint deuoti, voluntatem quidem vestram dicitis, cum hoc probare 30
non possitis. Hoc etenim certissime de me omnibus constat, quod semper Domi-
no meo fidelis perseuerauerim, egrediens & regrediens & pergens ad imperium
eius. Si quis autem aliud de me indicauit, in præsentiarum eum coram Domino
meo mendacem conuincam. Veruntamen si placeret Domino meo, vt in præsen-
tia ipsius honestius tractarer, tanto fiducialius in conspectu eius apparerem. Dux
autem quasi dissimulans altercationes eorum, sic respondit: Adolfus satis quidem
innocentias suas prætendit. Fateor autem, quod deuotus valde in omnibus nobis
astitit. Sed in hoc non iuste prætendere potest, quod in proximo conflictu capti-
uos nobis non reddidit. Nunc autem captiuos, quos habet, reddat, ne alij eius ex-
emplo suos etiam detineant. Habebat autem tunc Comes Adolfus cum Comite 40
de Dasse & cum alijs socijs captiuos insignes septuaginta duos. Quare Adolfus
Comes: Domine nouistis, ait, me in hac expeditione omnia mea insumisse, equos
militum & riuifinosq; feruorum innumeros perdidisse, & nunc si captiuos vobis
reddidero, nihil superest, nisi vt pedes domum meam reuertar. Et his dictis, exiuit
à conspectu Ducis, & obortis lachrymis conquestus est omnibus amicis suis, quan-
tas à Guncelino Comite verborum calumnias passus fuerit, & quod suis cauilla-
tionibus eum Duci suspectum reddiderit. Post hæc cum impetrata licentia abiisset
cum alijs nobilibus, alienatus est ab eo, & infirmata est pars Ducis propter defe-
ctionem eorum. Dux autem vt agnouit, quia defecisset ab eo, occupauit omnem
terram eius trans Albiam, & expugnauit castrum Plune, & eiectionibus suis,
collocauit illic Marcradum præfectum Holsatorum. Castrum autem Sigeberge 50
quia inexpugnabile erat, diutina illud obsidione expugnabat per Bernhardum,
Comitem de Raceburg, quod mater Comitis, Domina Machtildis, constanter te-
nebat. Exiccata autem cisterna, sitierunt hi, qui in castello erant, & arebant fauces
eorum propter siccitatem sitis, & necessitate compulsi, sub conditione pacis ca-
strum dederunt. Et præfecit ei Dux Lupoldum quendam, natione Bauarum, vi-
rum pru-

rum prudentem & strenuum. Domina verò Mechtildis cum suis abiit Schawenburg. Porro Comes Adolfus cum suis amicis & cognatis castrum Honroth destruxit, quod è regione castris sui ultra Wiseram Conradus de Rothe ædificauerat.

*Adolfus C.
Conradus de
Rothe.*

CAPVT XXXVI.

Imperator autem audiens, quod defecissent hi à Duce, conuertit faciem suam venire in Saxoniam, & timuerunt valde omnes viri bellatores, qui erant in castris Ducis à facie eius. Et eo approximante, sine necessitate, sed ex voluntate omnia castra eius firmissima & seiplos in potestatem Imperatoris tradiderunt. Multi enim ministerialium Ducis, qui ab incunabulis ab eo educati fuerant, & quorum patres sine omni cōtradictione ipsi seruierant, vt Henricus de Witha, Lupoldus de Hertesburg, Ludolfus de Peina, & plures alij recesserūt ab eo, & ad Imperium se translulerunt. Inualuit ergo Imperator, cum obtinisset castra firmissima, Hertesburg, Lawenburg, Blanckenburg, Regenstein, & conuertit exercitum ad expugnationem Lichtenberg. Et post paucos dies tradita est in manus illius. Circa dies illos mortuus est Cazamarus, princeps Pomeranorum, Duci amicissimus, & defecerunt ab eo Slau: quia frater eius Bugislaus Imperatori coniunctus, hominum & tributa ei persoluit.

*Cæsaris ex-
pedisio Saxo-
n.*

*Defectiones
ab Henrico L.*

*Blancken-
burg.
Regenstein.*

*Cazimirus
& Bugisla-
us Pomerania
Principes.*

CAPVT XXXVII.

In diebus illis Imperator occupauit montem excelsum prope Goslarium, qui Hartesburg dicitur, firmans illic castrum & cingens muro valido. Hunc montem olim firmissimè ædificauerat Henricus Imperator senior, contra quem Henricus filius eius consurrexit, qui etiam expulit patrem, illatis crudeliter armis, qui etiam à Saxonibus in Welfesholtz bello fugatus est. Cumq; ipsum castrum quasi iugum totius Saxonix fuisset, & Imperator propter nimiam superbiam suam non solum Saxonibus, sed etiam sedi Apostolicæ & omni ferè Imperio exosus fuisset, Saxonom Principes cum Episcopis apud Goslarium colloquium celebrare statuerunt. Et in conspiratione facta contra Henricum Cæsarem alium contra eum regem suscitare conati sunt. Sed cum de electione regis schisma esset inter eos, & quiuis pro libitu suo illam vel aliam personam designaret, quæ idonea non esset, surrexit quidam inter eos, Conradus nomine, vir eloquens, & dixit ad eos: Vt quid discordatis, o viri? nonne pro bono pacis conuenistis? Si placet consilium meum, ego vobis virum bonum demonstrabo, dignum honore regio, virum felicem in victorijs, per quem Dominus operetur salutem in nobis. At illi omnes assensum ei præbuerunt, vt quemcunq; ille designasset, hunc regem omnes salutarent. Qui assuntis secum socijs, abiit ad hospitium cuiusdam honesti viri, cui nomen Henricus. Sed intrantibus illis hospitium, ipsum non inuenerunt. Erat enim in horreo, aucupandi studio occupatus. Vxor autem eius illos intrantes honestè suscepit, dicens: maritum præsentem non esse, non longè tamen positum. Cumq; illi destituerent equos, & conuiuium hospitibus instrueretur, illa clam misit equos marito, vt equitando domum intraret, quasi de via venisset. Illi autem intranti occurrerunt, quos ille cum salutatione honestè suscepit, præcipiens poni mensam, inuitans ad epulas. Cui Conradus respondit, Non comedam, donec loquat sermones meos. Qui ait, loquere. At ille: Salutant te omnes Saxonix Principes, rogantes vt quantocyus ad eos Goslarium venias. At ille respondit: Quid tantilli viri indigent Principes Saxonix? Surrexit tamen, & venit ad eos. Quibus Conradus, qui eum adduxerat, dixit: Ecce rex vester. Confestim autem omnes vnanimiter creauerunt eum regem. Et ex eo quod acciderat, quia in aucupando detentus fuerat, quod tamen illi quasi de futuro augurium erat, dictus est rex auium, Teutonicè autem *Vogel König*. Ille verò sublimatus in regem, dixit ad Principes: Quia dignati estis, me vobis suscitare regem, iustum est, vt sacramētis fidem regi vestro faciatis. Cumq; omnes sacramenta ei fecissent, misit legatos ad eos, qui in Hartesburg erant, præcipiens

*Hartesburgum
instructum.*

*Henricus
1111. & V.
Imp.*

*Huius narrationis
fides penes au-
ctorem est.*

*Der Vogel
König.*

eis, vt quantocyus in præsentiam eius venirent. Qui abeuntes dixerunt eis, quæ ex ore regis audierant. At illi indignati, virgis excoriarunt eos, & decaluatos ad Dominum suum remiserunt. Tunc qui maior inter eos fuerat, dixit ad socios: Nos quidem dehonestati sumus, sed estote viri constantes, & ignominiam nostram in gloriam conuertamus. Vidi hodie nisos volantes: isti excipient confusio- nem nostram. Descenderant enim ad balneum adolescentes nobiles plus quàm viginti, quorum reditum præstolantes omnes eos trucidarunt, & sic vlti confu- sionem suam ad regem reuersi sunt. Qui audiens quod factum fuerat, indignatus est valde, & cum multitudine magna obsedit castrum, & expugnauit illud, & ad terram vsq; deiecit. Dicunt autem quidam, quòd propter multam enormitatem de eodem perpetrata castrò, & propter memoratum Henricum Imperatorem, qui vsque ad finem vitæ suæ à sede Apostolica excommunicatus fuerat, sub ana- themate à Domino Papa damnatus sit locus ille, vt nunquam inhabitetur, sed cum Babylone in perpetua solitudine deputetur. Fridericus autem Imperator ipsum montem ædificare cœpit: quia etsi ille excommunicationis sententiam meruit, ipse tamen nihilominus vllam regni sui diminutionem pati noluit. Rebellabāt au- tem hi, qui in castrò Waldenburg positi erant, & non valuerunt, sed potius castrò eorum destructo ipsi ad castrum Imperatoris migrauerunt.

Dura in Har- respurgi in- fcauratore.

Eiusdem contemptus ex imperii commodo. Walden- burg.

CAPVT XXXVIII.

POST hæc in natiuitate Domini, cum Dux diem solennem egisset Luneburg, cœ- pit inculare Comitem Bernhardum de Raceburg, qui tunc cum ipso erat, de- conspatione aduersum eum facta, imponens ei notam perfidiæ & traditionis, di- cens se indubitanter à fidelibus suis compertum habere, imò si necessitas exegisset, manifestis eum indicijs & testimonijs posse conuincere, quod cum inimicis suis hanc cōtra eum conspationem fecerit, vt eum vnà cum vxore sua in Raceburg quasi ad epulas inuitaret, & sic insidijs dispositis conuiantes occideret. Cumq; ad obiecta nihil dignè prætenderetur, captiuauit eum Dux vnà cum filio suo Volrado, & veniens cum exercitu Raceburg, obsedit eam, ipsum trahens secū. Cui occurrerunt viri Lubecenses cum nauibus multis & armis & machinis, & creuit ob- sidio. Bernhardus autem necessitate compulsus, tradidit castrum, & ipse cum vxore & filijs & omnibus, quæ habebat, abiit Godebusch. Postea tamen cum adhuc Dux eum suspectum haberet, quòd fidem integram ei non seruaret, quia adhuc cum inimicis suis familiaritatem habebat, secundam in terram suam profectio- nem fecit, & destructo castrò Godebusch, spolia multa ibidem accepit. Ille autem fugiens, ad Bernhardum Ducem se transtulit. Dux igitur eiecit omnibus, solus potitus est omni terra, & cœpit munire castrum Raceburg, Sigeberg, Plane, pluri- mum confidens prælijs suis.

Bernhardus Raceburg. Henrico L. proditi- onis susse- ctus.

Eiusdem cum filio capti- uitas.

Multa. Godebusch.

Bernhardus Dux Saxon.

CAPVT XXXIX.

PROxima autem æstate Imperator totus infusus finibus Ducis, in manu valida intrauit terram illius, & eiecturus eum de terra, in propria persona Albiam transire disposuit. Timens autem, ne post eum insurgerent insidiæ, Philippum Colonientem cum alijs Principibus præcepit seruare Brunshwig, Bernhardum verò Ducem & fratrem eius Othonem, Marggrafium de Brandenburg, cum alijs Principibus Orientalibus propter Luneburgenses deposuit Bardewich. Ipse au- tem in comitatu habens Wichmannum Magdeburgensem & Dominum Bam- bergensem, Abbatem Fuldensem, Corbeientem, Hersueldensem, cum Othone Marchione de Mysna, & multo robore militum Sueuorum & Bauarorum, con- uertit exercitum versus Albiam. Quo appropinquante, Ludouicus Comes pro- uincialis, qui prius in Luneburg custodiebatur, deductus est Sigeberg, & in arctio- rem custodiam est traditus. Dux autem eo tempore Lubeke constitutus erat, mu- niens ciuitatem, & erigens machinas multas. Quibus dispositis, in die Apostolo- rum Pe-

Principes in partibus Cesaris. Otho, Mar- chio Bran- deburg. Otho Dines, Marchio Mysn. Ludouicus Landgr. Turing. Henricus L. Lubecam.

rum Petri & Pauli abiit Raceburg. Cumque manè inde proficisceretur, tendens ad Albiam, secuti eum sunt omnes, qui in castro erant, quasi deducentes eum cum gaudio. Videntes autem hi, qui de parte Bernardi Comitis ibi remanserant, quòd vacuum esset castrum, repenti occupauerunt illud, & capta arce, concluderunt valuas eius, & quotquot remanserant de seruis Ducis, eiecerunt foras. Dux autem audiens, quod factum fuerat, frendens animo reuersus est ad castrum, & inuenit contra se obstinatos animos illorum. Repenti autem misit Sigeberge ad Lupoldum, & Plune ad Marcradum, vt quantocyus venirent cum Holfatis, si fortè posset eicere illos, quia pauci erant. Interea venit, qui diceret, iam appropinquare Cæsarem, & sic imperfecto negotio abiit, amarus in indignatione animi sui, & venit Erteneburg. Et videns appropinquare castra Cæsaris, succendit ipsum castrum, & ingressus nauiculam, per deuexa Albix proficiscens, abiit Stadium.

*Raceburg
defectione
amittit.*

*Stadium
opp.*

CAPV T XL.

Imperator ergo transito flumine venit Lubeke, & accessit ei exercitus Slauium & Holfatorum. Waldemarus quoque rex Danorum cum multa classe venit ad ostium Trabena, & obsessa est ciuitas terra marique. In ciuitate verò erant Simon, Comes de Teckenburg, & Bernardus, Comes de Aldenburg, & æquiuocus eius Comes de Welp, cum Marcrado præfecto Holfatorum, & Emecone de Nemore, cum quibusdã Holfatis strenuissimis & multitudine infinita ciuium. Rex verò Waldemarus cum multo comitatu veniens in præsentiam Imperatoris, cum magna iactantia gloriæ suæ ei se exhibuit, & filiam suam filio ipsius, Duci Sueuiæ videlicet, desponsauit, & Episcoporum iuramentis firmata sunt sacramenta conjugalia. In ipso autem tempore obsidionis Dominus Henricus Episcopus in ciuitate constitutus erat, quem adierunt burgenses dicentes: Rogamus sanctitatem vestram, reuerendissime patrum, vt ad Dominum Imperatorem exeatis, & ei verbis nostris dicatis: Domine, serui vestri sumus, Imperatoriæ maiestati vestræ seruire parati sumus: sed quid commisimus, quòd tanta obsidione à vobis conclusi sumus? Ciuitatem istam hætenus ex munificentia Domini nostri Henrici Ducis possidemus, quam etiam ad honorem Dei & robur Christianitatis in loco hoc horroris & vastæ solitudinis ædificauimus, in quo, vt speramus, nunc habitatio Dei, sed prius per errorem gentilitatis sedes Sathanæ fuit. Hanc igitur in manus vestras non trademus, sed eius libertatem viribus & armis, quantum possumus, constantissimè tuebimur. Hoc tamen rogamus apud Magnificentiam vestram, vt data conditione pacis, eamus ad Dominum nostrum, Ducem, percontatum ab eo, quid sit faciendum, qualiter vel nobis vel ciuitati nostræ in præsentī necessitate sit consulendum. Qui si liberationem nobis promiserit, iustum est, vt ciuitatem ei seruemus; sin autem, quod placitum est in oculis vestris, faciemus. Quod si facere nolueritis, sciatis, omnes nos pro defensione ciuitatis nostræ magis optare honestè mori, quàm fidei violatores inhonestè viuere. Episcopus ergo veniens ad Imperatorem, hæc diligentissimè perorauit. Monuit autem Imperatorem, vt memor consanguinitatis & saruitij, quod sapius ei magnificè Dux exhibuerat, patientiam haberet in nepotem suum, Ducem. Imperator verò gaudens de aduentu Domini Episcopi, quòd pro fama bonæ opinionis eum diligebat, & libenter audiebat, sic ait ad ipsum: Multum quidem gaudemus de aduentu vestro, Episcoporum amantissime, & admodum gratum habemus vestro frui conspectu & colloquio. Sed quòd ciues vestri arrogantiæ verborum nobis offerunt, & quòd ciuitatem nostram vltro nobis non aperiant, credimus, quòd nec vobis, nec alij, qui sanæ mentis esse dinoscitur, iustum videatur. Fatemur quidem, hanc largitate nostræ munificentia quandoque nepotis nostri fuisse: sed ex quo ille propter suam contumaciam decreto omnium Principum publicam proscriptionem meruit, iustissimè hæc nostro possidetur titulo, cum etiam quis Pon-

*Lubeke à
Cas. obsesi-
sa.*

*Waldema-
rus R. Dan.
Simon Te-
ckenburg.*

*Bernhar-
dus Olden-
burg.*

*Bernhar-
dus Welp.*

*Dani cum
Cas. affini-
tas.*

*Henricus, E-
pisc. Lubec.
paciis inter-
nunciatus.*

** oppidani.*

*Cæsaris re-
sponsum.*

tificum sua receperit, quæ idem stabili tenuerat beneficio. Et nunc quidem valet manus nostra eis reddere, quod meruerint. Sed quia nos censura iustitiæ omnibus magis patientiam exhibere oportet, quàm vindictam, ecce in hoc etiam eis consentimus, vt sicut postulant, eant ad Dominum suum, & cum eo de statu suo conferant, vnum scientes, si in reddendo ciuitatem nobis non apparuerint, grauiorem de hac mora sentient vltionem. Quod autem dicitis, vt patientiam habeamus nepotis nostri, Ducis, sciatis, quòd nimia patientia & multa clementia erga eum semper vsi fuimus. Vnde in superbiam elatus, gratiam, quam inuenerat, in vacuum recepit, imò nec ipsam Dei gratiam, contra se exuberantem, vt debuit, recognouit. Quapropter sciatis eum à Deo humiliatum, quia tam præpotentis viri deiectio non nostræ virtutis est operatio, sed magis Dei omnipotentis dispensatio. Episcopus ergo reuersus in ciuitatem, ciuibus, quæ audierat, nunciauit. Qui sine mora accepto conductu, abierunt Stadium, vbi erat Dux. Imperator verò considerans inualetudinem Episcopi, quia crebris incendebatur febribus, quibus etiam vsque in finem laborabat, misit ad eum Physicum suum, vt potionibus suis debilitati eius corporis subueniret. Post aliquot autem dies burgenfes reuersi cum Guncelino Comite, ex præcepto Ducis ciuitatem in manu eius tradiderunt. Verùm priusquam ei ciuitatem aperuissent, exierunt ad eum, rogantes vt libertatem ciuitatis, quam à Duce prius traditam habuerant, obtinerent, & iustitias, quas in priuilegijs scriptis habebant, secundum iura * Solfatiæ, & titulos, quos in pascuis, syluis, fluuijs possederant, ipsius auctoritate & munificencia possiderent. Imperator verò annuit petitioni eorum, & non solum ista confirmauit, verùm etiam quicquid à Duce de telonio ad stipendia Canonicorum in Lubeka vel in Raceburg donatum fuerat, ratum iudicauit. Comiti autem Adolfo medietatem tributorum totius ciuitatis de telonijs, de molendinis, de trapezitis in beneficio dedit, tum quia multum Imperio seruiert, tum quia propter ipsum ad tempus exulauerat. Et ita ingrediens ciuitatem, magnificè susceptus est cum hymnis & canticis Dei, tripudiante clero & omni populo. Abbas autem monasterij sanctæ Dei genitricis Mariæ, sanctiq; Ioannis Euangelistæ, veniens in præsentiam ipsius, suscepit de manibus eius curtes, quas in ciuitate habebat, & agros quosdam in campo eiusdem ciuitatis, mediante Domino Henrico Episcopo, qui easdē curtes & agros denarijs suis emerat, & beatæ Dei genitricis & virgini Mariæ, sanctoq; Ioanni Euangelistæ in eodem monasterio obtulerat.

*Humani-
tas.*

*Gunceli-
nus C.
Henricus L.
fieri dediti-
onem per-
mittit.
* fortè Su-
larum opp-
intelligit.
Casar seruã
rissimus a-
qui.
Eiusdem in
Adolfum C.
munificen-
tia.*

*Respectus
ad monast.
Lubec.*

CAPVT XLII.

Imperator verò inde regrediens, tranfuit Albiam, & castrametatus est iuxta Luneburg ad plagam occidentalem. Dux autem, vt supra dictum est, apud Stadium positus erat, & illuc se quasi propter loci firmitatem receperat. Quia etsi ab hostibus locus ipse caperetur, ipse tamen per aquas se euadere posse sperabat. Maximo enim vallo ciuitatem ipsam circumdederat, & munitiones fortissimas cum machinis ibidem construxerat. Et Guncelinus Comes, qui ipsum opus vrgebat, turres monasterij beatæ virginis Mariæ, quia minus contiguæ videbantur, nimis tum temerario ausu destruxit. Quod sine reatu perpetrari non potuit. Sed pro abundantiore cautela, dum talia fiunt, maiorem sæpe ruinam per Dei vindictam operantur. Dux autem videns se in arcto positum, rogauit Dominum Imperatorem, vt ipsius conductu veniret Luneburg, sperans se apud ipsum aliquo pacto misericordiam inuenire. Qui cum inter Herteneburg & Bardewich conduce- retur, occurrit ei multitudo militum de castris imperatorijs, pacificè eum salutantes. Quibus resalutatis: Non consueueram, ait, in his partibus alterius conductum accipere, sed magis dare. Et ita veniens Luneburg, omnibus modis per internuncios animum Imperatoris lenire studuit. Captiuos etiam suos, Ludouicum Landgrafium & Hermannum, fratrem eius, Palatinum, de captiuitate laxauit, sperans se his beneficijs gratiam aliquam mereri: sed nihil inde consecutus est. Imperator tamen inde proficiscens, curiam apud Quidelingeburg ci præ-

*Stadium ab
Henrico L.
presidio &
opere muni-
tums.*

*Gunceli-
nus C.*

*Henricus L.
audet recõ-
ciliationi
Casarã.*

*Dimittit
captiuos.*

ei præfixit, vt ibi inter Principes, quid de ipso fieret, iustitia mediante decerneretur. Vnde gauisi sunt omnes amici Ducis, sperantes aliquid boni ibi de eo ordinandum. Vbi cum nihil de causa ipsius tractatum fuisset, propter seditionem, quæ inter ipsum & æmulum eius, Ducem Bernhardum, coorta est, aliam ei curiam apud Erpifordiam indixit. Tunc temporis Sifridus, Archiepiscopus Bremensis, in plenaria restitutione recepit Stadiū cum omnibus alijs, quæ antea Dux quasi de Bremensi Ecclesia in beneficiatus possidere videbatur. Sexcentas tamen marcas argenti Philippo, Colonienſi Archiepiscopo, persoluit, quem rogauerat, vt cum exercitu veniens, Stadium expugnaret. Qui cum iuxta petitionem ipsius venisset, ille per dispensationem Imperatoris, vt dictum est, castrum obtinuerat, nec minus ille pecuniam sibi promissam exigebat. Comes etiā Bernhardus & Comes Adolfus castra & prouincias suas per imperatorem adepti sunt. Dux autem veniens ad curiam sibi præfixam, totum se submittere gratiæ Imperatoris, venit ad pedes eius. Qui de terra leuans, osculatus est eum, non sine lachrymis, quod tanta inter eos controuersia diu durauerit, & quod ipse sibi tantæ deiectionis causa fuerit. Quæ tamen an veræ fuerint, ambigitur: nam videtur eum verè non fuisse miseratū: quia ad statum pristini honoris eum restituere non est conatus. Quod tamen propter iniurandum ad præsens facere non potuit. Deniq; cum omnes Principes ad deiectionem ipsius aspirarent, iurauit eis Imperator per thronum regni sui, nunquam se eum in gradum pristinum restauraturum, nisi id fieret in beneplacito omnium. Hoc tamen contra ipsum dispensatum est, vt patrimonium suum, vbicumq; terrarum fuisset, sine omni contradictione liberrimè possideret. Dux verò per triennium terram abiurauit, vt infra tempus id terram suam nō intraret, nisi per Imperatorem reuocatus. Profectusq; est ad generum suum, regem Angliæ, cum vxore & liberis, & apud eum moratus est omni tempore illo. Quem rex Angliæ honestissimè suscipiens, ipsum quasi principem super omnem terram constituit, & omnes, qui secum exulabant, donis multis ampliauit.

Bernhardus D. eius æmulus. Sifridus Brem.

Philippus Colon.

Bernhardus Raceburg. & Adolfus restituti in integrum. Henricus L. Cesari supplex.

Retinet patrimonium saluum.

Abst in Soluntarium exilium.

ARNOLDI,

ABBATIS LVBE-

CENSIS,

CHRONIC. SLAVORVM

LIBER III.

CAPVT I.

*anapixia ex
Henrici L.
exilio.*

Bernhardus Dux.

*Adolfi C.
nuptia.*

*Animad-
uersio in ad-
uersarios.*

*Bernhardus D. alien-
tes sacramē-
ta obstrin-
git.*

Adolfus.

*Lauenbur-
gum condi-
tum.*

*Infelix Bern-
hardus prin-
cipatus.*

*Sigefridus
Brem.
Adolfi belli-
ca virius.*

N diebus illis nō erat rex in Israel, sed vnusquisq; quod rectum in oculis suis videbatur, faciebat. Siquidem post exilium Ducis Henrici, qui solus in terra præualuerat, & sicut ab initio diximus, pacem maximam fecerat: quia non solū finitimas, sed etiam barbaras & extraneas regiones ita freno sui moderaminis cōstrinxerat, vt & omnes sine terrore quiescerent, & terra propter quietis securitatem bonis omnibus exuberaret: tyrannico more vnusquisq; regnabat in loco suo, & alterutrū vim faciebant & vim patiebantur. Deniq; Bernhardus Dux, qui principatū obtinere videbatur, tegniter agebat: & cū prius in Cometiā penitus strenuissimus fratrum suorum fuisset, ad Ducatū promotus, non vt verus princeps proficiebat, sed vt superpositus degenerabat, & quasi pacificum se exhibens, in omnibus tardus & distinctus erat. Vnde nec ab imperio iuxta statum prioris est honoratus, nec à Principibus, vel terræ nobilioribus, est reputatus. Circa dies illos Comes Adolfus duxit vxorem, filiā Comitis Othonis de Dasle, agente Philippo, Coloniensi Archiepiscopo, cuius propinqua erat, per quem etiam multum præualebat. Cumq; obtinuisset omnem terram patris sui, eiecit omnes inimicos suos de terra, qui in diebus Henrici Ducis contra eum senserant, Marcradum videlicet præfectum Holsatorū, pro quo alium Cyriacum nomine substituit, qui tamen virtute & honestate longè inferior fuit, & Hemecōnem, virum strenuum valde, & alios plures, quorum quidam transeuntes ad regē Daciæ, peregrinati sunt apud ipsum. Alij verò apud Comitem de Raceburg tempus exilij sui peregerunt. Dux autē Bernhardus cum fratre suo Othone Marchione veniens Erteneburg, magnificū se illic exhibuit, & nobiliores terræ adesse præcepit, vt receptis ab eo beneficijs suis hominum ei facerent, & fidelitatem ei per sacramenta confirmarent. Cumq; ei se exhibuisset Comes de Racesburg & Comes de Danneberg & Comes de Luchowe & Comes de Suerin, expectabatur etiā Comes Adolfus, & non venit. Vnde eum Dux suspectum habere cœpit, & exinde occasiones discordiæ inter eos exortæ sunt. Dux autem Bernhardus in ipso tempore cœpit ædificare Lawenburg super littus Albiæ ad Orientalem plagam Erteneburg. Et desolato hoc castro, murum quo cingebatur destruxit, & ex lapidibus eius castrum suum nouum firmavit. Transitū etiam nauium, qui ibi erat, apud Lawenburg esse præcepit. Sed viri Lubecenses coram Imperatore conquesti sunt de mutatione illa, quod propter longiorem & difficiliorem viam, maximā haberent in transeundo difficultatē. Vnde præcepit Imperator, vt apud Erteneburg transirent sicut prius. Dux igitur Bernhardus nominis sui extendere volens potentiam, nouis quibusdam inductionibus & inauditis ac intolerabilibus prouinciales suos grauare cœpit, & derelicto consilio senum, & acquiescens consilio iuuenum, minimum digitum suum grossiorem dorso patris faciens, aggrauauit iugum eorum. Vnde principatus eius versus eis in odium, & gloria in nihilum. Frater quoq; eius Sifridus, Bremensis Archiepiscopus, Cometiā Thetmarchiæ Adolfo Comiti adimere conatus est, & ad fratrem Ducē transferre. Quam Adolfus viribus & armis, inuito Episcopo, obtinuit, & eam sui iuris esse affirmavit.

CAPVT

CAPVT II.

In tempore illo mortuus est rex Danorum Waldemar, & regnavit Canutus filius eius pro eo. Ad quem misit Imperator legatos honoratos, Sifridum videlicet, Archiepiscopum Bremensem, cum alijs nobilibus pro sorore ipsius, quam pater eius iam pridem filio eius desponsauerat, & vt partem pecuniæ persolueret, si cut determinatum fuerat. Hæc enim pactio desponsationis fuerat inter Imperatorem & regem Daciæ, vt quatuor millia marcarum cum filia persolueret librata pondere publico, quod Carolus Magnus instituerat, & vt in ipso tempore, quo filiam repræsentaret, partem pecuniæ, prout sibi visum fuisset, persolueret, & post sex annos desponsationis, dum nubilis ætas aduenisset (quia tunc puella septennis erat) sex hebdomadibus prius pecunia tota ex integro solueretur. Hæc privilegij vtrobiq; firmata erant, vt si quid horum negligeretur, hæc pactio seu desponsatio irrita haberetur. Venerunt igitur ad Egdoram fluuium legati Imperatoris cum quadringentis equis, quibus Comes Adolfus per triduum abundantissimè ministravit. Canutus autem rex sororem quasi cum dedignatione eis tradebat, dicens, sororem suam nequaquam filio Imperatoris sociandam, si iuramenta patris temerare voluisset. Tradidit tamen eam illis cum equitatu & vestitura mediocri, sed non iuxta regalem magnificentiam, & partem quandam pecuniæ, vt dictum est, persoluit. Iam enim inter Imperatorem & ipsum discordia erat, quia Imperator ab ipso hominum exigebat, quod ei rex negabat: quia propter generum suum, Ducem Henricum, quem de terra eiecerat, occasionem rebellionis aduersus eum, vt quidam arbitrati sunt, suscipere attentabat.

Waldemari
regis mors.
Canutus F.
succesor.
Sigefridus
Brem. legationis
Dani
ca princeps.

Pondus
Caroli M.

Adolfus C.
Canuti
Stomachus.

Dissidii
causa.

CAPVT III.

Circa illos dies ægrotabat Henricus Episcopus infirmitate, qua & mortuus est. Cumq; nimia corporis inualitudine laboraret, psalmodijs tamen & orationibus non minus intentus erat, & Missæ officium, quod in veneratione beatæ Dei genitricis Mariæ sine intermissione frequentabat, non nisi tribus diebus ante depositionem suam omittebat. Abstinentias etiam quasdam speciales vsq; in finem seruare laborabat. Cumq; vir Dei iam bonum certamen certasset, cursum cõsummasset, fidem seruasset, & iam de cætero coronam iustitiæ sibi repositam non dubitaret, cœpit tamen de vinea Domini, quam nouiter plantauerat in monasterio beatæ Dei genitricis, & S. Ioannis Euangelistæ, anxianti. Et quamuis iam dissolui cuperet, & esse cum Christo, vt pius tamen pastor paucis & adhuc tenellis ouibus luporum insidias curabat præuidere. Et dum à fratribus sæpe visitaretur, dicentibus: Cur nos, pater, deseris, aut cui nos desolatos relinquis? dicebat, Gratias ago Deo meo, Iesu Christo, & pijsimæ genitrici suæ: quia per spem diuinæ clementiæ de morte quidem mea non contristor, sed de desolatione huius nouellæ plantationis non modicum conturbor. Ad cuius profectum in beneplacito Domini vellem adhuc superesse, & ipsam ad eius honorem, quantum possem, confortare. Sed inter hæc cum Psalmista cogitatum meum in Domino iactabo, qui in omnibus semper exaudiuit me, & factus est mihi in salutem. Cumq; sæpius ista replicaret, & ea attentius Domino commendaret, quadam nocte post matutinale officium, ac si diuinitus instructus, confidenter ait Abbati sibi assidenti: Confide, fili, in Domino, & constans esto, & de morte mea noli contristari: quia quod Domino placet, necesse est impleri. Hoc tamen certissimè scias, quod ad laudem nominis sui seruitium suum isto in loco confortabit, tantum ne dubites, sed viriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine Dominum. Sic confortatus in Domino, conuocatis fratribus, dicebat, se iam resolui: & accipiens olei sancti vnctionem, manus ipse porrigebat, pedes extendebat, cum psallentibus psallebat, sumtoque viatico Domini corporis dixit: O rex gloriæ veni cum pace. De cuius aduentu quasi iam securus adiunxit: Si ambulauero in medio vmbre mortis, non timebo mala: quoniam tu mecum es. Cumq; magis magisque morti propiaret, & iam lingua palpitante

Henrici Epif.
Lubec. ægrotatio.

Affectio
erga
fideliter
tem mona-
stic. à se in-
firmitatem.

in verbis deficeret, repente oculos, quos iam in morte clauserat, aperuit, & quasi exiliens, extensis manibus dixit: Ecce virgo. Quod qui aderant ad beatam Dei genitricem Mariam dictum credebant, cui idem antistes omni deuotione seruiert. Nec dubitari potest, quin eum mater misericordiae in ipso mortis articulo consolata fuerit, quem tam deuotum ministrum semper habuit. Pòst de strato leuatus super cilicium depositus est, & sic extremum trahens halitum, 3. Cal. Decembr. in pace reddidit spiritum. Cuius corpus in eodem monasterio, quod idem fundauerat, terrae reconditum est, inuitis tamen quibusdam & contradicentibus, qui eum deferre conabantur in maiori Ecclesia tumulandum. Sed Deus eum voto suo frustrari noluit. Quia cum in eodem monasterio egrotaret, ibidem etiam sepulturam desiderans, ait: Hæc requies mea in seculum seculi, hîc habitabo, quoniam elegi eam. Cuius animam in sorte beatorum reputatam credimus: quia ab ipsis puerilibus annis Christum secutus est. Cùm esset circa ætatem viginti annorum iam adulescens factus, relicto studio Parisiensi, terram natiuitatis suæ egreditur, Brabantiam scilicet: quia de Brusle ciuitate oriundus erat. Et veniens Hildesheim, quia in artibus bene profecerat, scholas ibidem regēdas acceperat. Cumq; per tempus ibi stetit, Dei nutu venit Brunshwig, & nihilominus scholarum curam suscepit regendam. Procedente autem tempore, febre tactus decubuit. In infirmitate autem positus tale vidit somnium: Videbat virum procerum valde & horrendū sese agitantem, ipse verò fugiens, venit ad flunium latissimum: quem cū propter timorē prædonis infestianhelans transiret, venit ad monasteriū B. Ægidij: quod cū intrasset, manus insequentis inimici euasit. Euigilans igitur, & diuinæ clementiæ circa se dispositionem sentiens, mox ad monasterium B. Ægidij deducitur, & confuratus habitu monachali induitur, & febrium importunitate cessante, & fluctibus secularium tempestatum eripitur, & sic Monachus factus Monachi vigilauit in actus. Nec, sicut quibusdam moris est, ad terram natiuitatis suæ ulterius, vel ad cognatos aut notos suos repedauit, sed cum Abraham terram suam veraciter egressus, omnia pro Christo reliquit, & summam præmij à Deo expectauit. Vnde post decessum ipsius quibusdā spiritualibus personis Deus reuelare dignatus est, quòd post huius vitæ exilia ad gaudia transferit sempiterna. Nam infra octauam depositionis eius visum fuit Abbati per somniū, quòd sepulcrū eius aperiret, quasi in eodem monumēto aliquid negligenter factum fuisset, quod mutari debuisset: Cū ecce Episcopus leuans se cœpit sedere, & cum magna gratulatione dicere: Exaltabo te, Domine, quoniam suscepisti me, non delectasti inimicos meos super me, & ita ex ordine Psalmum ipsum profecutus, Domino gratias agebat. Et veniens ad locum illum: Conuertisti planctum meum in gaudiū, &c. cœpit à se diuoluere panniculos, quos in exequijs acceperat, & dicere: Conscidisti saccum meū, & circumdedisti me lætitia. Et cū consummasset psalmum: Domine, Deus meus, in æternū confitebor tibi, &c. dixit: Iam ulterius vobis non loquar: & ita terminata est visio. Quædam etiam monialis in Kenena vidit in visione columbam niue candidiorem volare in sinum suum. Quæ cū nimis exhilarata fuisset, cœpit ei pastum offerre. Quæ ait: Non comedam: neq; enim columba sum, sed mercede conducta sum: dicam tibi quis sis. Illa verò timore perterrita dixit: Dic, quid mercedis accipies, vt dicas mihi, quis sis. Et illa: si, inquit, per circuitum anni ob memoriam mei dixeris Psalmum, In exitu Israel de Ægypto, &c. dicam tibi quid uis. Cumq; hoc deuotissimè promississet, dixit: Ego dicor Henricus, & fui antistes in Lubeca. Cui illa inquit: Vbi nunc est conuersatio vestra: Qui ait, Inter choros angelorum. Talibus indicijs sperandum est, eum consortium beatorum meruisse. Sed ne aliquibus absurdum videatur, quòd somniorum argumentis ista probamus, ad auctoritatē sancti Evangelij eos mittimus, vbi frequenter legitur, angelos in somnis apparuisse Ioseph, & illa vel illa de puero Iesu & matre eius ei dixisse. Præterea in sacra scriptura multa somnia recitantur, vt sancti Danielis & sancti Ioseph, quæ fidelia inueniuntur tam pro veritate scriptorum, quàm pro auctoritate eorum, de quibus scripta leguntur, qui sua testimonia sanctitate & meritis confirmarunt. Quod si auctori huius operis minus credi potest, quàm illis, aio quia verè potest. Ipse enim cum Apostolo testimonium

*Mors.**Inhumatio.**Adolescentia
studia.
Patria.**Monachus
in
monio.**Beatus
et
vitæ
eodem
monio
as
seria.**Occupatio
simili
disti
mali.*

monium fidelitatis in hac parte sibi perhibet: Quæ autem scribo vobis, ecce coram Deo, quia non mentior.

CAPVT IIII.

Dux autem Bernhardus vt minus sapienter agebat, ideo minus prosperè pro-
cedebat. Nam, vt supra dictum est, cum quibusdam nouitatibus prouinciales
grauaret, contra Comitem Adolfum & Bernhardū de Raceburg & Guncelinum
de Suerin quædam ineptè molitus est. Adolfo siquidem Comiti omnem terram,
quæ Racecowe attinere dicitur, quam Dux Henricus prius habuerat, & Todeslo
ciuitatem adimere conatus est. Ciuitatem quoq; Lubeke sibi vsurpare volebat.
Imperator verò ciuitatem propter vtilitatem tributorum, vel quia in fine Imperij
sita est, sibi retinuit: pro qua tamen Duci Bernhardo Hidesacker & viginti mansos
valde bonos consignauit. Quia verò Adolfus medietatem tributorum de ciuitate
Lubeke ex beneficio Imperatoris habebat, propterea eum magis Dux Bernhar-
dus impetebat. Comiti verò de Raceburg & Comiti Guncelino de Suerin partē
quandam beneficiorum suorum minuere tentabat. Vnde commoti, conglobati
in vnum, vrbem ipsius Lawenburg expugnare aggressi sunt. Cumq; aduersus eam
ordinassent obsidionem, & machinas fecissent, post paucos dies eam ad solum di-
ruerunt. Dux verò vt vir mansuetus eis talionem reddere nō valens, Imperatorem
adiit, & hoc in præsentia eius conquestus est. Illi autem cupientes excutere iugum
eius de ceruicibus suis, quos ei amicos esse sciebant, de terra fugare conati sunt.
Vnde congregato exercitu clam terram Slauorum intrantes, occulto quodā aditu
noctu occupauerunt castrum Ilowe, & clanculum illud intrantes, matrem Nicloti,
qui Wertislai filius fuerat, inde eiecerunt, cæterisq; captiuatis, succenderunt
ipsum castrum, & depopulata terra omni reuersi sunt ad loca sua cum spolijs mul-
tis. Boruinus verò filius Pribislai, qui filiam Henrici Ducis habebat, Mechthildam
dictam, obtinuit castra Rostock & Mekelenburg. Niclotus autem fugiens, ad Du-
cem Bernhardum se contulit, quem frater eius Otho Marggravius in castro Ha-
uelberg collocauit. Vnde frequenter eruptiones faciens, terram Slauorum instan-
ter vastabat. Quem adiuuabat Germarus, princeps Rugianorum, Bugislaus verò
Pomeranorum princeps firmabat partem Boruini. Et ita consanguinei illi intesti-
na inter se prælia miscebant. Præualebat tamen pars Nicloti, eo quòd Germarus,
vir strenuus, terram Circipanorum plurimum vastaret. Cumq; quodam tempo-
re Boruinus, qui & Henricus, terram illius piratis vastaret, captiuatus est à Germa-
ro, qui coniecit eum in vincula, mittens eum Canuto, regi Danorum, apud quem
diu in custodia seruabatur. Econuerso Niclotus, qui & Nicolaus, cum in terra Bu-
gislai prædas exerceret, captiuatus est ab eo, & coniectus in vincula. Sed cum diu
in custodia seruarentur, tandem soluti sunt ea conditione, vt à rege Danorum ter-
ram suam susciperent, & obsides, quos habere voluisset, darent. Dederunt ergo
obsides 24. inter quos Boruinus filium suum dedit, & recessit à castro Rostock,
tradens illud nepoti. Ipse verò Ilowe & Mekelenburg in possessionem fortitus est,
rege sic disponente, qui iam terram Slauorum sibi subicere cogitabat, & adijcere
regno suo.

CAPVT V.

Siquidem Dani vsus Teutonicorum imitantes, quem ex longa cohabitatione
eorū didicerunt, & vestitura & armatura se cæteris nationibus coaptant: & cum
olim formam nautarum in vestitu habuissent propter nauium consuetudinē, quia
maritima inhabitant, nunc non solum scarlatico vario grisio, sed etiam purpura &
byssu induuntur. Omnibus enim diuitijs abundant, propter piscationem, quæ
quotannis in Sconia exercetur: ad quam omnium circumquaq; nationum nego-
tiatores properantes, aurum & argentum & cætera quæq; preciosa illuc deferunt,
& comparatis hæcibus eorum, quæ illi gratis ex diuina habent largitate, quasi
pro vili quodam commercio sua optima, nonnunquam etiam seipos, naufragan-

*Militia.**Studium bonarum artium.**Lingua celeritas.**Religio.**Æschylus, Archiepiscopus Lund.**Absolon eius successor.**Canutiregii elogium.**Bellum Slavicum.**Lubecenses petunt Episcopum a Cas.*

do relinquunt. Repleta est etiam terra eorum equis optimis propter pascua terræ vberima. Vnde propter equorum copiam in militari palæstra se exercitantes, equestri pugna sibi & nauali gloriantur. Scientia quoque liberali non parum profecerunt: quia nobiliores terræ filios suos non solum ad clerum promouendum, verum etiam secularibus rebus instituendos Parisios mittunt. Vbi litteratura & idiomate linguæ terræ illius imbuti, non solum in artibus, sed etiam in Theologia multum inualuerunt. Siquidem propter naturalem linguæ celeritatem non solum in argumentis Dialecticis subtiles inueniuntur, sed etiam in negotijs Ecclesiasticis tractandis boni decretistæ siue legistæ comprobantur. Præterea religionis vigor apud eos multum florere dinoscitur, eo quod Æschylus Lundensis Archiepiscopus, vir summæ pietatis, qui quæ etiam relicto Episcopatu, quietam cupiens ducere vitam, ad Clareuallense monasterium se cõtulit, vbi sanctè & iustè viuendo vitam in pace finiuit, loca multa ex omni ordine spiritualium, tam virorum quàm mulierum, in partibus illis construxerit. Quæ quasi cedrus Libani multiplicata, non solum Daniam, sed vt vineam Domini Zebaoth extensis palmitibus vsque ad mare, imo ultra mare etiam Slauiam repleuerunt. Dominus quoque Absolon, qui loco regiminis ei successit, zelo iustitiæ accensus, & armatura Dei procinctus, in promouenda religione nequaquam segnior fuit. Qui cum à Domino multis virtutum polleret donis, specialiter tamè thesauro bonæ conscientiæ, decore videlicet castitatis, ver-nabat. Vnde velut lucerna ardens & lucens æmulatione sua prouocauit plurimos, iuxta illud: Videte quemadmodum non solum mihi laboraui, sed omnibus querentibus veritatem. Hic quoque cum Apostolo subditos suos æmulans Dei æmulatione, dum eos ad custodiam castitatis arguendo, obsecrando, increpando informaret, multas & graues contradictiones à quibusdam pertulit. Nec mirum. Carnalis enim mens dum consuetudine peccandi ligata fuerit, aut vix aut nunquam iugum diaboli à se remouere potest, sed cum asina foris stat in biuio ligata ad opera communia, vt quoties ei onus imponere voluerit, sine contradictione ferat illud. Quia quascunq; sordidas cogitationes immundi spiritus ei suggererint, tanto delectabilius suscipit, quanto nequius inferuntur. Et ideo cum à rectore corripitur, intelligere non potest: quia spiritualiter exanimatur. Inde fit, quod tales stimulo recalcitrantes contra Prælatos oua aspidum congerunt, dum conspiratione facta seditiones commouent, & iustam magistri admonitionem oppressionem nominant, & inde calumniam in se queruntur. Vnde correptionis verba contra se iusta proferunt. De ordine quoque coniugali multi in sua vocatione religiosi inuenti sunt hospitalitatem sectantes, elemosynis vacantes, fidem coniugij seruantes, orationi intenti & cætera iustitiæ opera implentes. Quid de rege dixerimus: qui adhuc in iuuenilibus annis in omni actu suo ita grandævum se exhibuit, ac si de ipsius grauitate pariter illud sapientiæ dictum sit: Senectus venerabilis est, non diuturna, neque numero annorum computata. Siquidem vt assolet talis ætas, non ludis in spectaculis se ingerebat, non discursibus aut vagationibus studebat, nec lubricitati deditus, coniuge cum casta vivebat castior ipse. Inter missarum quoque solennia non, vt quibusdam moris est, susurrationibus aut placitationibus intendebat, sed codices psalmodiarum aut aliarum orationum habens præ oculis, orationi deuotus incumbebat. Et quia sapientiæ adhæsit, quæ dicit: Per me reges regnant: ideo Deus regnum illius firmat, vt cum tempore auorum suorum in regno Danico triarchæ vel etiam tetrarchæ fuerint, ipse solus monarchiam regeret, quam tamen pater eius multo labore & prudentia obtinuerat. Canutus ergo multam pacem habens in regno suo, animaduertit quod Slavi in diebus patrum suorum multas calamitates terræ suæ intulissent. Videns etiam eos auxilio Henrici Ducis destitutos, qui freno dominij sui maxillas eorum constrinxerat, suscepta aduersus eos occasione, bello eos aggressus est. Contra quos tamen consilio vsus Absolonis Archiepiscopi prudentia magis quàm viribus præualebat.

CAPVT VI.

Interea autem vacabat sedes Lubecensis: quia Imperator in longinquo positus erat. Quem adierunt Canonici Lubecenses, submitteutes se dispensationi ipsius, rogan-

rogantes vt per eius ordinationem Episcopum habere possent. Qui designauit virum quendam religiosum, Alexium dictum, Præpositum in Hildeburgerach, qui de ordine Præmonstratensium erat. Sed illi vnanimiter contradixerunt, & de ordine suo aliquem sibi præferri flagitabant. Qui communicato consilio familiarium, dedit eis Conradum capellanum suum, virum litteratum valde & facundum, & in causis tractandis acerrimum Oratorem. Sanè Imperator audierat, vel etiam perspexerat, statum Ecclesiæ Lubecensis (quia quasi de nouo suscitatus fuerat) adhuc tenerum, & ideo in multis neglectum esse. Quare virum hunc sapientem mittere eo decreuit, vt non solum per eum illa proficeret Ecclesia, verum etiã sua per eum in partibus illis firmarentur negotia. Accepta igitur Pontificali vestitura apud Eger, castrum Imperatoris, Dominus electus veniens in parochiã suam, decenter statum Ecclesiæ suæ ordinare cœpit, informans clerum ad religionis honestatem, adhortans eos castos, sobrios & sine murmuratione hospitaes esse, cæterisque studere virtutibus, quibus & Deo & hominibus complacerent: laicos verò, qui magis austeritatẽ quàm doctrinam mirantur, tanta prudentia moderabatur, vt eum supra omnes, qui ante eum fuerant, reuererentur. Non permittebat aliquem clericorum de alieno Episcopatu in sua diocesi parochiã tenere, dicens, neminem posse duobus Dominis seruire. Et quemlibet parochianum semper paratum ad visitationes & vñctiones infirmorum & ad cætera spiritualis curæ officia, & in cœna Domini ad pœnitentes introducendos, & chris̄matis consecrationẽ, Pontifici suo assistere affirmabat. Super hoc etiã auctoritate Apostolici vtebatur. Quia dũ cum Imperatore Veronã venisset, detulit litteras Lucij Papæ super eodẽ negotio, admodũ præcipiens, vt si quis clericorum de alieno Episcopatu in sua diocesi Ecclesiã tenere voluisset, aut stationẽ in ea faceret, aut à beneficio cessaret. Necdũ tamẽ consecrationẽ pontificaliẽ susceperat, quã tamẽ nõ sine causa differebat. Fortè statũ Ecclesiæ, quã regere cœperat, prius explorare volebat, & vires suas prætentare, si onus impositũ ferre potuisset, & versare diu, quid retractent quid valeãt humeri: vt si Ecclesia per eũ proficere potuisset, subire laborẽ nõ recusaret; sin autẽ, humiliter cessaret. Erat siquidem multis Ecclesiasticis beneficijs ditatus in parochijs & præbendarũ stipendijs, quibus abrenunciare timebat, nisi melioris status commutatione. Orta est autem dissensio inter Episcopũ & Comitem Adolfum. Dicebat enim Dominus electus, homines suos in multis ab eo iniustè grauati, quædã etiam prædia episcopalia violenter occupari, & iustitias suas, quas in ciuitate sua vtine de aduocata cõsequi debebat, sibi frequenter per suos impediri. Et quia his reniti propter Comitum magnanimitatẽ non poterat, patienter ista, nõ tamen sine amaritudine, videbatur dissimulare. Cumq; hoc Imperatori insinuasset, & nec sic in sua causa profecisset, cœpit à cœpto proposito quasi lentescere, & animo paulatim ad sua remigare. Et ita dispositis rebus suis abiit ad Sifridum, Archiepiscopũ Bremensem. Quicquid mobilium habere poterat in argento vel supellectile, aut equis optimis, quos etiã quibusdam vi extorserat (quia aliquantulum cupidus erat) secum deferebat. Et resignans ei curam, quam ab ipso acceperat, rescripsit clero suo, se vltius non reuersurum, absoluens eos ab obœdientia sibi ab eis facta. Sicq; inconsultis omnibus discessit, seu propter causas supra dictas, seu pro alijs latentibus, vel quia maiora aspirare videbatur.

CAPVT VII.

Canutus verò rex Danorum incessanter vastabat terram Slauorum. Illi autem rebellare parantes, occupauerunt vadum, quod Dani transire debuerant, firmantes ex vtraq; parte castella, de quibus piratas eorum iaculando obruerẽt. Canus etiam ferreis semitam claudere tentabant. Sed nihil tali molimine proficiebant. Deniq; venientes Dani in manu excelsa munitiones fregerunt, & infusi finibus eorum, sicut locustæ vniuersam faciem terræ repleuerunt. Slati verò impetum eorum ferre non valentes, in castris suis se receperunt. Illi verò abusi prouincijs eorum, comedentes medullam terræ, reuersi sunt ad loca sua. Sicq; per aliquot annos ascendentes tempore sementis & messis, depasti terram eorum, famis im-

Alexius ob ordinem repudiatus.

Conradus à mysta Episcopus.

Eiusdem in muneris sui functione dexteritas.

Institutum in demerem diuinculis.

Prudentia.

Simulras eũ Adolfo C.

Profectio ad Sigeffidum Brem. muneruq; abdicatio.

Canuti Regis bellũ in Slatia.

Excursiones.

*Bugislaui
Pom. in Ger-
marū Rug.
expeditio.*

Clades.

Fuga.

*Slavi Dano
Velligales.*

*Casaris cum
Canuto si-
multa.*

*Ab eodē re-
conciliari
Bernhardo
Duci Adol-
phi, Bern-
hardus Ra-
ceburg. &
Guncel-
gus.*

**Manuel.
Manuelis
Comens,
Casaris By-
zanti mori.*

*Androni-
cus.
De hacten-
us historia
plenius et re-
rum Nice-
as Chonia-
tes.*

*Monachus
Ierna malo-
rum.*

portunitate sine gladij occisione ad deditiōem eos coegerunt. Quodā igitur tem-
pore Bugislaus princeps siue Rex Pomeranorum propinquum suum Germarum,
principem Rugianorum impetebat, talionem ei rependere volens, eo quod idem
Germarus regi Danorum in subactiōe Slauorum promptulē assisteret: quia ex quo
Christianitatem susceperat, sub ipsius ditione consistebat. Ascendit ergo ad eum
cum sexcentis piratis, sine dubio credens se omnem terram illius consumiturum,
quemadmodum ignis consumit ligna sylvarum. Ille autem occurrens, licet non ex
æquo, subito eum in fugam vertit. Siquidem Dani non longē insidias tetenderant,
quos Slavi de suis esse credentes, nil suspicati remigabant ad eos. Illi autem insultū
in eos facientes cum Rugianis eos insequuntur, & alios quidem ex eis occiderunt,
alios comprehenderunt, quosdam in mare præcipitauerunt. Siquidem Slavi vi-
dentes se circumuentos, in perturbatione consilium non habentes (quia perijt fu-
ga) ab eis credentes se natando euadere, in aquis suffocati sunt. Alij verò littus ap-
prehendentes, relictis nauibus, per sylvas & nemora errantes, in locis palustribus
fame & siti perierunt. Reddidit quoq; eis Dominus in die illa, vt quia multos Da-
norum per aquas in captiuitate traxerant, ipsi quoq; in captiuitatem & exterminiu
raperentur, sicq; Danorum seruituti fierent obnoxij, qui eorū libertati semper fue-
rant insidiati. Germarus autem cæteris omissis Bugislaum insequitur. Ille verò sibi
cōsulens celeri fuga elabatur. Et ille post tergum clamauit dicens: Quid est, ô prin-
ceps Bugislae? nonne nigrum & horridū illum Germarum ligare te iactitabas? ex-
pecta vt seruum abducas, quem consortem habere volebas. At ille fugiens salua-
tus est. Sicq; humiliatæ sunt vires Slauorum, & seruiert Danis sub tributo, tra-
dito castro Wollgast in manu Regis cum obsidibus duodecim. Hæc autem non si-
ne indignatione Imperatoris facta sunt, qui se dicebat dupliciter à Canuto rege in-
iuriatū, & quod ab eo coronari noluerit, & quod Slauos Imperio subditos suo do-
minio per tributum & hominum subdiderit. Discordantes etiam à Duce Bern-
hardo, Adolphum Comitem, Bernhardum & Guncelinum, propter causas supra di-
ctas, ad concordia reformauit, ea cōditione, vt Adolfus Comes septingentas mar-
cas denariorū ei persolueret, & gratiam eius pro castro destructo inueniret, & ter-
ram, quæ Ratecove attinet cum ciuitate Todeslo, quam Bernhardus Dux requi-
rebat, liberè obtineret. Bernhardus verò Comes trecentas marcas persolueret, &
totidem Guncelinus. Omnes tamen castrum destructum reædificare studerent.

C A P V T V I I I .

TVnc temporis mortuus est nobiliss. ille. Manoc, rex Græcorum, qui filium li-
cet puerum pro se regnaturum reliquerat, cui etiam adhuc viuens filiam regis
Francorum desponsauerat. Facta est autem perturbatio mirabilis in ciuitate Con-
stantinopoli, & in omni regno illo: quia percusso pastore, turbantur oues, & lupi ra-
paces, qui earum quieti in abscondito insidiantur, per furta & mactationes & rapi-
nas iniustas manifestantur. Erat enim ibi quidā inueteratus dierum malorū, An-
dronicus dictus, filius fratris regis defuncti. Qui regnandi libidine illectus, tutorē
se pueri regis affirmans, cœpit regnare, quasi pro ipso causam acturus, & regnū ne-
poti fideliter conseruaturus. Cumq; tali occasione inualuisset, cœpit seditiones cō-
citare, & maximam persecutionem & cædē in eos, qui in parte regis esse videban-
tur, facere. Et cum omnes, qui in sua parte stabant, exaltasset, illos verò aut humi-
liasset aut neci dedisset, fecit occultè reginam matrem regis deduci, & in mare de-
mergi. Sic omnes, quos in regno sibi aduersarios timebat, aut vita priuabat, aut mu-
tilabat, aut exilio damnabat. Habebat enim quendam auriculariū, specie quidem
Monachum, sed in veritate Diabolum, qui ad hominū perditionem sub specie re-
ligionis in angelū lucis se transformauerat. Ex cuius pendens consilio, omnes, quos
ille ei suspectos fecerat, ipse statim exterminio tradebat. Cumq; vna dierū puer de
matre quereretur, ille respondit: De matris absentia ne sis sollicitus, salua enim est,
& in tuto loco consistit. Et cum per dies singulos puer molestus esset ei matrem re-
quirendo, ille respondit: Mater quidem tua salua est, sed ne diutius de eius absentia
tristeris, ad eam quantocyus ibis. Et iussit occultè puerum deduci & sicuti matrem
necari,

accari. Quo facto, sponsam eius duxit vxorem, repudiatis duabus, quas antea legitime duxerat. Post hæc dixit ad auricularium suum: Quid tibi videtur? num remanet aliquis, qui insidietur honori meo? Est adhuc, ait, vnus de cognatis tuis, quæ suspectum habeo. Sed quia illum propter nimiam consanguinitatem vita priuare non potes, reclude eum in claustro Monachorū, vt vel sic cesset tibi vel regno tuo malignari. Quod cum factum fuisset, adiecit: Nunc bene sunt omnia. Et ille: Bene quidem sunt omnia, sed de sponsa tua non bene sentio: ipsa enim videtur contra te amaritudines habere propter prioris sponsi memoriam. Sed hæc in confessione audienda est, vt sic occulta cordis eius manifesta fiant. Tu verò ipse, simulato vultu, sacerdotis vicē arripies. His ergo auditis, dixit ad eam: Vsq̄ue quo morabuntur in te cogitationes noxiæ: video in te amaritudines esse, sed vade & confitere peccata tua, vt sic à prauitate cordis tui mundata æquanimiter possis videre faciem meam. Illa autem abeunte, præuenit senex, sumtoq̄; sacerdotis habitu, dixit ad eam: Filia confitere peccata tua, & ne abscondas à me sermonem. Vicem enim Christi teneo: & quia ipse nouit omnia, nihil abscondas in tua conscientia. Illa verò simpliciter de venialibus confitente, vtpote iuuenula, quæ criminalia non nouerat, ille subiunxit: Num sincerè regem maritū tuum diligis? Et illa: Diligo quidem regem vt Dominum & maritum meum, tamen si filio regis, qui mortuus est, nupsissem, magis diligerem: quia ipsi desponsata fueram. Nunc autem quia sic oportet fieri, istum fideliter diligo, & fidem ei cōiugalem integram custodio. His auditis, ille indignans surrexit & abiit. Quid plura? Illa sic repudiata, similiter eā cum alijs in exterminium misit. Post hæc cum completa fuisset iniquitas illius, & iusto iudicio Deus malitiæ eius finem imponere voluisset, senex rursus consuluit collateralem suum, dicens: Num adhuc sperandum est, quòd sublatis æmulis securus super thronū regni mei nullo turbante sedere valeam? Cui ille respondit: Securus quidem viuere potes, sed de monacho illo cognato tuo sollicitudinem quamuis parua habeo: qui si extrinsecus fuerit, de cætero sine timore quiesces. Ad hæc ille misso nuncio, eum accersiri iussit. Ille audito nuncio expauit, & venire distulit. Statimq̄; mittens, cōuocat amicos & notos, & eis legationem regis exposuit: seq̄; indubitanter ad mortem vocari sciens, rogauit eos, vt latenter sumtis armis secum ad palatium pergerent. Qui cōstanter accincti armis & animis ibant cum eo. Veniens autem ad primam custodiā, statim ipsum ianitorem interfecit, & idem ad secundam & tertiam fecit. Sicq̄; cum strepitu ingressus aulam, dixit regi: Ecce assum: vocasti enim me. Erat aut̄ rex cum paucis in cubiculo: quia terrente eum conscientia de multis sceleribus, nusquā audebat tutò consistere. Cui ille: Vocauī quidem, sed vade, reuertare, quia in ordinatē intraſti. Non reuertar, ait, sed scio, quia post necem multorū etiam quæris animā meam. Et irruit in eum. Ille autem fugā inijt, & ita per quendam occultum meatū euasit, & venit ad castellum cuiusdā principis, quem idem pro causa iniusta effossis oculis cecauerat. Dixitq̄; ad eum: En inimici quærunť animam meā, rogo vt facias mecum misericordiā, & præsidio mihi fias. At ille respondit: Quamuis iniustam in me exercueritis potentiā, probabo tamen, si potero, saluare animam vestrā. Et recepit eum in castrū. Ille verò cum cognouisset, quòd illic esset, insecutus est eum omnis populus, senes cum iunioribus (quia odibilis erat omnibus) & vi tollentes eū de castro, reduxerunt in ciuitatem, & tractum per plateas omnigenis contumelijs affecerunt, & sine omni miseratione animam eius excusserunt, feceruntq̄; ei, sicut malè egerat contra proximos suos. Et vindicatus est sanguis innoxius in die illa. Porro regnum ad æmulum eius translatum est Emmanuel nomine, & prosperatū est in manibus eius: quia in benedictione iustorum ciuitas, & in perditione impiorum erit laudatio.

Confessio auricularis

ἐκδινοῦσθε καὶ αὐτὸν.

Negation.

* Fuit is Isaacus Anglus. Vide Nicetam.

CAPVT IX.

IN tempore illo Fridericus Imperator edixit curiā famosissimam & celeberrimā apud Moguntia, quæ celebrata est in Pentecoste, anno verbi incarnationis M. C. LXXXII. imperij aut regni sui anno XXXVI. vt filium suum Henricū regem, militem declararet, & gladium militiæ super femur eius potentissimū accingeret. Ve-

Conuentus Imperis Moguntia. König Heinrich vürde vverhafftig gemacht.

*Commeatus
copie.*

*Fanu & ve-
gratempo-
varia.*

*Abbas Ful-
denfis am-
bitio.*

*Principes
Colonienfis
elentes.
*Fortè Naf-
lavv.*

*Candorin
Cafare.*

*Isthae cōme-
moratio ex-
probratio
est immemo-
ris beneficiis.*

nit igitur illuc omnis dignitas potestatis & principatus, sublimitas Archiepiscopo-
rū & Episcoporum, gloria regum, iucunditas principū & multitudo nobiliū, Imper-
atori certatim placere volentium. Quid de abundantia, imò de superfluentia vi-
ctualium dixerim, quæ illic de omnibus terris congesta erat: quæ sicut erat inæstima-
bilis, ita cuilibet linguarū manet inedicibilis. Illic copia vini, quæ per descensum
similiter per ascensum Rheni aduecta fuerat, sicut in conuiuio Assueri, cuius men-
sura pro vniuscuiusq; possibilitate vel voluntate hauriebatur. Vt aut nimium, & vt
dictum, inedicibilem apparatus attendas, vnū de nundinis referam, vt exinde maio-
ra perpendas. Fuerunt ibidem erectæ duæ magnæ domus & spaciôsæ intrinsecus,
vndiq; perticatæ, quæ à summo vsq; deorsum ita gallis siue gallinis repletæ fuerant,
vt nullus eas suspectus penetrare potuerit, non sine admiratione multorū, qui tot
gallinas in omnibus finibus illis vix esse credebant. Officiū dapiferi seu pincernæ,
Camerarij seu Marschalci, nō nisi reges vel Duces aut Marchiones administrabāt.
Erat aut prope ciuitatem inter Rhenum & Mogum quedam magna planities. Illic
Imperator propter ciuitatis angustia, & aeris gratia, Ecclesiam maximā & palatium
de lignis honestissimè fieri iusserat, & alia habitacula diuersa & innumera, vbi tā-
tæ solennitatis iucunditas honestissimè celebraretur. Cumq; in sancto die Pente-
costes, iam instante processions hora, Imperator Ecclesiam intrasset, & corā eo se-
derent summi Pontifices & principū cōuentus, surrexit Dominus Abbas Fulden-
fis, & sic ei locutus est: Rogamus serenitatem vestrā, Domine, vt hæc audiat. Ad 20
hæc Imperator, Audio. Et ille, Domine, diu est, quod Dominus Colonienfis, qui
assidet, Fuldensem Ecclesiam siue cœnobiū, quod gratia Dei & vestra munificen-
tia regimus, quodā iure suo priuat. Cui Imperator: Assignate, quod dicitis. Et ille:
Fuldensis, ait, Ecclesia hanc habet prærogatiuam ab antiquis Imperatoribus tra-
ditā, vt quotiescūq; Moguntia generalis curia celebratur, Dominus Archiepisco-
pus huius sedis à dextris sit Imperatoris, Abbas Fuldēsis sinistra eius teneat. Et quia
diu Dominus Colonienfis nos in hac parte supplantat, rogamus, vt vestro interuē-
tu hodie locū nobis debitum sibi non vsurpet. Et dixit Imperator Archiepiscopo:
Audistis, quid dixerit Abbas. Secundū petitionem ipsius rogamus, vt hodie iucun-
ditatem nostrā non turberis, & locū, quem sui iuris esse affirmat, ei non negetis. Ad 30
hæc verba surgens Archiepiscopus, dixit: Domine, vt serenitati vestræ placet, fiat,
Dominus Abbas locū, quem desiderat, teneat, ego aut salua gratia vestra ad hospi-
tiū meum vadā. Cumq; iam abire pararet, surrexit de latere Imperatoris frater eius
Palatinus de Rheno, & dixit: Domine, homo sum Colonienfis, iustū est vt eum se-
quar, quocunq; ierit. Deinde surgens Comes de * Assowe, dixit: Et ego in gratiam
vestrā sequar Dominū meum Archiepiscopum. Similiter & Dux Brabantia & alij
multi viti potentes dixerūt. Respondens aut Ludouicus, Comes prouincialis, qui
fuit homo Abbat, dixit Comiti de Assowe: Bene hodie beneficiū vestrū merui-
stis. Cui ille: Et merui & merebor, si hodie necessitas exigeret. Abeunte igitur Ar-
chiepiscopo, rex adolescens videns seditionē acerrimam fieri, exiliens de sede sua 40
suspensus in collum eius dixit: Rogo te, patrū amantissime, vt maneat, ne gaudium
nostrū in luctum conuertas. Ipse etiam Imperator rogat eum subsistere, dicens: In
simplicitate cordis nostri, quod dictum est, diximus, & vos in perturbatione animi
abire vultis. Nolite malū hoc facere, & seditionē acerrimā concitare. Cui ille: Non
credebā, inquit, quod tantam iniuriā in conspectu principum mihi inferre velletis.
Ecce in seruitio vestro cōsenui, & certamen, quod vobis certavi, testantur cani ca-
pitis mei in periculo vitæ meæ. Et quod maius est, pro dolor, animæ meæ tribula-
tiones & angustias multas trābui, nec aliquādo pro honore Imperij mihi vel rebus
meis peperi. In Longobardia deuotionē meā vidistis, apud Alexandria nihilomi-
nus felicitatē animi mei sensistis, & quæ in Saxonia non semel fecerim, sed sæpius, 50
animaduertistis. Et cum in omnibus his secūdus nulli fuerim, miror cur hodie Ab-
batē istum mihi præferre volueritis, de cuius præsumptione vos ipsum suspectū ha-
beo, quia nisi voluntatē vestram in mea humiliatione sensisset, nunquā aduersum
me calcaneum suū leuasset. Nūc ergo, si placet, ponantur sedes solito, & si sedē meā
deiecerit, sine contradictione similis sit altissimo. Siquidē Colonienfis arrogantia
Abbat

Abbatis præsenferat, & cum quatuor millibus & sexaginta quatuor viris armatis ad curiã venerat. Tunc surrexit Imperator, & dixit: Innocentiã quidem nostrã super hac impositione verbis prætendimus: sed si adhuc diffiditis, iuramento nos in præfenti expurgare non dubitetis. Et extendit manũ quasi iam super reliquias positurus. Ad hæc verba requieuit spiritus Archiepiscopi, & dixit: Sufficit, quia verba vestra pro iuramento mihi sunt. Sed tamen hi, qui causa huius perturbationis fuerunt, non facilè ab hac suspitione purgabuntur. Imperator autẽ dixit Abbati: Oportet vos ab hac iustitia vestra, quam exigitis, temperare, & locũ Archiepiscopo superiorem dare. Sedata itaq; controuersia, coronatur Imperator, & cum Imperatrice & filio coronato processit. Abbas verò non sine rubore locũ inferiorẽ tenuit.

*Fides.**Fructus ambitionis.**In superbiã.*

Væ tibi superbia, quæ in cœlis quidẽ nata, sed cum genitore tuo Diabolo ad inferiora barathri es demersa, & quanto fuit terra altior gradus, tanto factus est inferior casus. Tu quidẽ de stirpe pessima pullulasti, & infectis parẽtibus primis per inuidiã Diaboli in orbem terrarũ introijisti. Tu autẽ Diabole in lateribus Aquilonis sedẽ tibi parabas: sed credo, quia non sedẽ materiale affectasti, sed per hoc à caritate Dei discedens, & in frigore malitię perdurans thronũ tuum super filios superbię erexisti: qui sublimes habent oculos, qui nõ cum Apostolo quę sursum sunt, sapiũt, sed quæ super terrã, quorum Deus venter est, & in prauitate cordis sui machinantur malũ. Sed quid tibi cum spiritualibus? quid tibi cum his, qui religionẽ professi in diuersis gradibus Ecclesiasticis consistunt, & ministri Domini nuncupantur, vel etiã cum his, qui sacerdotio fungũtur, qui omni sanctitate & iustitia Domino seruire videntur? Væ væ præsumptioni tuę, qui multos eorũ in perditionẽ misisti. Nec mirum: quia contra altissimum præualere non potuisti, contra eius membra acrius exarsisti, dum de cœlo velut fulgur cecidisti. Propterea Deus destruet te, in finem euellet te, & eliminabit te de tabernaculo suorũ electorũ & radicẽ tuã de terra uentiũ. Parũne tibi videtur, quòd hoc feceris? quin etiã gregem Monachorũ inuadere præsumseris: dum eos ambitiosè viuere cogis, qui iugũ Christi suaue, & onus eius leue ferre detrectantes, iugum tuũ gratanter suscipiunt, comestationibus & ebrietatibus seruietes, in superbia vitæ ambulantes, concupiscentia carnis & oculorũ seipos ante Deũ semper polluentes. Væ tibi Leuiathan, qui fluuiũ absorbes, & non miraris, & adhuc fiducia habes, quod influat Iordanes in os tuũ, Iordanes inquam non solũ baptizatorũ, sed etiam religiosorũ, monachorũ videlicet, qui pro Christo reliquisse videntur omnia, sed pro his vitã æternam possessuri, dũ tuis pestiferis suasionibus assentiuntur, retrò aspicientes simul perdunt omnia. Habitus enim religionis, quem præferunt, pro quo etiã ab hominibus honores recipiunt, eos sancto plenariè conformare nõ permittit, sed dũ secularia meditates, carnalia sapietes vani in cogitationibus suis ante Deũ efficiuntur, & præsens seculũ, quod appetunt, perdunt, & futurũ, quod quærere videntur, nõ inueniũt. Quos Leuiathan iste tanto auidius appetit, quanto eos videt per professionẽ religionis à se elongatos, & Deo per speciẽ vnitos. Ipse enim sicut oculos protoplastorũ per concupiscentiã aperuit, sic etiã magis desiderabilia cõcupiscit: quia esca eiº esca electa spiritualiũ, proh dolor, vita, quæ nonnunquã ab innocentia inchoat, sed plerunq; dũ perficere debuit, ad lubricitatẽ descendit, quæ illi tanto sapit suauius, quantũ per condimẽtum bonę actionis redolet spiritualius. O quàm dura sunt, viri, quę dico: quia dũ alienam vitã non dijudicando sed condolẽdo discutio, meipsum reprehendẽs, pœnitentiã nõ ago, non metuẽs illud Apostoli: Ne fortè, cùm alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Quid ergo, taceã an loquar? Conscientia quidẽ tacere suadet, sed caritas, quę verbum Dei alligatũ tenere nõ potest, loqui suadet. Loquar ergo, vt dum reprehendo aliena, erubescã propria? Quid enim olim erat vita Monachorum? nisi puritas innocentia, semita iustitiæ, viuendi forma, via paradisi. Hæc enim est angelorũ socia, Apostolorũ assecla, martyrũ lætitia, confessorũ gloria, virginũ corona. Hanc præcursor Domini Ioannes, primus eremiticam vitã ducens, docuit, Christus in deserto ieiunans confirmauit, eremitarum signis & virtutibus extulit, & cœnobarũ innumera multitudo toto orbe terrarũ dilatauit. Hanc vt cognouerunt principes, glorificauerunt, eamq; super aurum & topazion diligentes,

*Ecclesiasticorum.**Monachorũ.**Vir religioforum.**Commendatio vitæ monastice.*

*Religio pe-
perit diu-
tias, & filia
suffocauit
matrem.*

*Monacha-
rus in super-
stitione ver-
sus.*

*Imò, iustus
fide sua vi-
uit.*

pattimonia latissima conferendo, copiosissimè dilatauerunt. Creuit autē possessio, & euanuit religio. Siquidem ex temporalium abundantia dum cœperūt carnaliter viuere, cœperunt etiam carnaliter sapere. Refrixit caritas, subintravit mundialitas. Nec fuit locus religioni, vbi patebat introitus elationi. Nec stare potuit humilitas, quam fugat dominalitas. Et cœperunt concupiscere aliena, quibus nec licebat tenere propria. Sicq; factū est, vt sola remanserit religionis forma, cum ex toto ab eis perierit iustitiæ norma. O Monache, qui vanū seruas nomē religionis, & vias sectaris superstitionis: Regulam profiteris: sed quasi conscientia illam discutiendo legis, cum omnia in contrariū facis. Illa ascendit per gradus humilitatis, sed tu descendis per gradus elationis. Illa te vtiliter vult occupari aut opere manū, aut oratione, aut in lectione diuina; tu verò otii sectaris, ad curiositatē conuerteris. Illa te per obœdientiā præcipuè docet saluari; tu verò contradictionibus plenus es. Et de obœdientia quidē caritatis nihil tibi constat, cum obœdientia volūtatis aut necessitatis te impellat. Illa in rebus duris & cōtrarijs sibi met ex caritate obœdit, iuxta illud: Non veni voluntatē facere meam, sed eius qui misit me: hæc autē si ad voluntatem aliqua præcepta fuerint, suscipit iubētis imperium: in aut, minimè obœdit, nisi per necessitatis stimulū. Es ergo auditor legis non factor. In quo ergo habes fiduciam? legem non seruas, sed quasi de solo habitu & tonsura iudaizas. Vnde vereor, ne, quod facis, magis ex hypocrisi quàm ex veritate facias. Vis enim Monachus videri, religiosus prædicari, nec times irritare Deum, qui solus iudicatus & impium. Non attendis ei in Euangelio dicenti: Qui voluerit animā suā saluā facere, perdet eam. Et iterum: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum. Et temetipsum quidē abnegaueras, sed contra Christū sequeris temetipsum. Hominem abnegaueras, & hominem sequeris, qui vincitum trahit captiuatū te lege peccati. Sed iam conuertere ad Christū, & dic ei: Exurge Domine, non præualeat homo. Vltimum locum elegisti, ipsum humiliter teneas, vt veniens, qui te inuitauit, dicat tibi: Amice ascende superius. Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus, non in conuiuio Imperatoris terreni, sed cœlestis: quia omnis, qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur.

*Ominosa a-
dificii tem-
porarii rui-
na.*

*Mors Au-
gusto.
Ludouicus
Lander.
Turing.*

Cum autē per aliquot dies maximo tripudio curia illa celebraretur, vno die-
rum venit turbo vehemens, & subito deiicit structuram illam lignēā, & attriti sunt
in ea quindecim homines, siue ex incuria artificū ruina illa sit, siue secundum con-
iecturationem quorundam maiorem casum portenderit: quia non longo tempo-
re post Imperatrix mortua est. Sicq; soluta curia, Ludouicus Prouincialis timens
indignationem Philippi Archiepiscopi, secutus est eum in Coloniam, nec prius ab
eo discessit, donec sedata commotione illa gratiam ipsius inuenisset.

CAPVT X.

*Casarius &
Pape con-
gressio.*

*Genitas hō-
tes a. d. 1005.*

SEquenti anno Imperator abiit in Italiam pro disponēdis negotijs reipub. Et oc-
currit ei Dominus Papa Lucius apud Veronam pro quibusdam causis determi-
nandis inter ipsos. Cumq; honestissimè susceptus esset à Veronēsis & à clericis,
qui illuc conuenerant de diuersis partibus terrarum, qui tempore Alexandri Pape
à Schismaticis ordines susceperant, cœpit Imperator omni instātia intercedere pro
ipsis ad Dominum Apostolicum, vt clementer circa ipsos dispensaret. Qui primò
huic petitioni se beneuolum exhibuit, & eo vsq; annuerat, vt omnes petitiones su-
as scriberent, vt secundum casum singulorum dispensaretur circa ipsos. Et ecce al-
tera die Dominus Papa mutat animum & propositum, dicens: Quoniam generali
concilio, quod Venetijs celebratū est, vbi ipso Imperatore præsentē dispensatū fue-
rat, circa Dominum Christianum Moguntinū, & Dominum Philippū Colonien-
sem, & Dominū Mantuanū & alios plures, qui cum ordinatis suis persisterent, hi ab
ordinibus suis suspensi fuissent, nulla ratione mutandum id affirmabat, nisi denuò
in Cardinalium & Episcoporum generali collegio. Promisitq; Apostolicus, apud
Lugdunū super eodem negotio se concilium habiturū. De qua mutatione Domi-
nus Conradus Moguntinus & Dominus Wormaciensis suspecti habitus sunt. Hi au-
tem, quibus spes de officijs recuperandis data fuerat, contristati sunt valde. Et cum
prius in

prius in susceptione Imperatoris iucundissimè decantassent: Aduenisti desiderabilis: in luctum conuersi cantabant: Sustinuimus pacem, & non venit, domine, quæ-
 siuimus bona & ecce turbas, &c. Quod tamè Cardinalibus valde displicuit, dicen-
 tibus: Ecce quanta est præsumtio Alemannorum, qui gratiam minando quærunt.
 Hoc taliter infecto negotio, tractabant inter se Dominus Papa & Imperator de pa-
 trimonio Dominæ Mechthildis, matronæ nobilissimæ, quod Imperator in posses-
 sione habebat, dicens ab eadè Imperio collatum. Et conuerso Dominus Papa sedi
 Apostolicæ ab ea datum affirmabat. Cumq; in argumentū probandi testamenti ex
 vtraq; parte priuilegia porrigerentur, nullo sine causa terminata est. Aliud etiã ha-
 bebant negotiū, quod maximum & præcipuū erat de electione Treuirensi. Siqui-
 dè metropolis Treuirensis vacabat, in qua duo electi erant Volcmarus & Rhudol-
 fus. Volcmarus quidè prior à saniore parte electus est. Rhudolfus verò posterior à
 parte inferiore. Cumq; schisma inter eos esset, Volcmarus quasi de canonica ele-
 ctione præsumens ad sedem Apostolicā appellauit, Rhudolfus verò ad Imperatorē
 se transtulit. Imperator ergo audiens quod factum fuerat propter diffensionē ele-
 ctionis, inuestiturā dedit Rhudolfo. Apostolicus itaq; affirmabat partē Volcmar-
 i propter canonicā electionem. Et Imperator pro Rhudolfo erat propter electionis
 diffensionē. Sicq; ab inuicem discesserunt, vt quiuis suam partē diceret esse iustio-
 rem. Procedente ergo tempore, cum Volcmarus sequeretur curiam Romanā, &
 pro suo negotio molestus esset Apostolico. Apostolicus missa epistola peremptoriè
 citauit Rhudolfum, qui tunc cum Imperatore erat. Quod Imperator audiens, non
 parū ægrè ferebat. Ipsum tamen ne contumax videretur, ad audientiā venire hor-
 tatus est, mittens secum duos decretistas & duos legistas: Decretistas quidè vt pro
 Rhudolfo essent iustitia canonum, legistas verò vt pro parte sua starent iure legū.
 Cumq; ad iudiciū ventū fuisset allegatū, nullo dato sine, Rhudolfus ad Imperatorē
 reuertitur, Volcmaro cum Apostolico remanente. Sic ex vtraq; parte perturbatio
 non modica erat: quia cum pro eadè causa inter Apostolicū & Imperatorē cotidie
 grauiora emergerēt, fideles, qui schismatis vstionē experti fuerant, Ecclesiā denudò
 grauissimè scandalizandam timebant. Interea rex iuuenis & superbus zelatus pro
 Rhudolfo, Decanū & canonicos quosdā Confluentiæ, qui pro parte Volcmar-
 i starent videbātur, calumniatoriè aggressus est, & ablatis stipendijs, domos & possessiones
 eorū exterminari præcepit. Apostolicus verò exinde magis commotus, Volc-
 marum ad Pontificatus apicē promouere decreuit. Quod audiens Imperator, per
 suos ei mandat, dicens: Quod si Volcmarū contra suam voluntatē ad summum sa-
 cerdotium promouere voluerit, omnem familiaritatē inter eos perpetuò expiraf-
 se certissimè sciat. Minus etiam quosdā terribiles addidit, quæ tamen pro discretio-
 ne eorum, qui internuncij erant, ad medium non deueniunt. Taliter ab inuicem
 disturbati Apostolicus & Imperator, quicquid moliebantur, cassum fuit, nec con-
 silium in perturbatione stare potuit. Siquidem inter plurima negotia agebat Impe-
 rator cum Apostolico de filio suo rege, vt coronam Imperij super caput eius pone-
 ret. Et quia eum placabilem non habebat, consecrationem illius occasionibus dif-
 ferebat, quam tamen non sine ratione refellebat. Dicebat enim Apostolicus, non
 posse simul duos Imperatores regnare, nec filium imperialibus insigniri, nisi ea ipse
 prius deposuisset.

*Vindicta im-
cantilens.*

*Ager Ma-
thildis Com.
controuer-
sus.*

*Cotentio de
Episcopatu
Treuirensi.*

*Hericus ¶ l.
Rex.*

*Cesaris ex-
candescen-
tia.*

*Papa tergē-
uerfario.*

CAPVT XI.

Accidit inter ista, vt Philippus, Coloniensis Archiepiscopus, quosdam negotia-
 tores de Ausburg per fines suos transeuntes præpediendo detineret, & res illo-
 rū pro quadā iniuria ab eis sibi irrogata quasi pro pignore apud se referuaret. Qui
 abeuntes ad regem, Imperatoris filium, quia ciuitas eadem Imperio contingebat,
 hoc conquesti sunt apud ipsum. Qui mittens præcepit Archiepiscopo, vt eis sua re-
 stitueret. At ille noluit, nisi prius iustitias, quas exigebat, fecissent. Et ita vacui re-
 uersi sunt ad Dominum suum. Ille verò secūdò misit, nec perfecit. Tertiò misit sub
 obtentu gratiæ suæ, vt, quæ ablata fuerant, redderentur. Durè hoc accepit Archi-
 episcopus, dicens, neminem posse duobus Dominis seruire, & ideo nō posse duos
 principes regnare. Cūq; hæc verba ad regē perlata fuissent, irat⁹ est valde, & indicta

*Philippus,
Archieps.
Colon.*

*Eiusdē con-
tumacia.*

*Von seditio-
sa.*

curia, eum ad audientiam venire præcepit. Qui cum non venisset, aliam ei curiam præfixit: sed cum nec tunc venisset, tertiam ei apud Moguntiam indixit. Qui acquiescens cōsilio amicorum suorum, venit illuc cum multis nobilibus. Adum autem fuit clanculum cum illis, ut singuli per noctem venirent, & regi sacramentum fidelitatis facerent. Episcopus autem videns se circumuentum, fecit quod necessitas imperabat, & regi ad voluntatem ad omnia respondebat. Expurgabat autem se sacramentaliter de verbo supra dicto. Vnde arguebatur hoc modo iurans, quod pro nullo contemptu regis hoc verbum locutus fuerit. Aliud etiam sacramentum fecit: quia rex eum suspectum habuit, quod ad regem Angliæ ierat: quæ tamen suspicio propter Henricum Ducem fuerat, qui tunc temporis in Anglia exulabat. Preterea trecentas marcas ei composuit, sicq; discessit. Ex illo autem tempore à familiaritate se Imperatoris & filij eius elongabat, plurimum dolens, quod tanta deuotione Imperio seruietat. Et cepit Coloniã vallo maximo & turribus munire. Vnde Imperator eum suspectum habebat, quasi aliquid noui molientem.

*Purgatio.**Alienatio à
Cæsare &
rege.*

CAPVT XII.

*Sigefridi
Brem. mors.
Hartuicus
successor.* **P**ost dies illos mortuus est Sifridus, Archiepiscopus Bremensis. Cui successit Dominus Hartuicus, Canonicus eiusdē Ecclesiæ. Qui primò quidē strenuè agens, multa prædia, quæ à quibusdam prædecessoribus negligenter inbeneficiata fuerat, non sine labore recepit. Cometiã etiam Thetmarchiã, quam Adolfus Comes vi obtinuerat, instanter requisit. Qui animaduertens in hac possessione causam suam non satis iustam, eandem quidem Cometiã resignauit, sed ab Episcopo ducentos modios auenæ Stadenfis mensuræ in beneficio stabili accepit. Hac serie temporum Dux Henricus, transactis diebus peregrinationis suæ, reuersus est in terram patrum suorum, & sedit in Brunshwig, contentus patrimonio suo, quod tamen ex magna parte à multis violenter occupatum fuerat. Imperator verò verbis bonis & consolatorijs per litteras suas frequenter ei bonam spem faciebat: quam tamē varijs impeditus casibus ad effectum non perducebat. Nam quicquid aduersitatis ei illis in temporibus accidisset, siue ab Apostolico, siue ab Archiepiscopo Coloniensi Philippo, vel à rege Danorum Canuto, qui filiam Ducis habebat, Ducē Henricum, quasi per eum vel propter eum factum fuisset, suspectū tenebat, ideoq; segnius causæ ipsius intendebat. In ipso autem reditu suo Dux audiens Dominum Hartuicum ad apicem Bremensis ecclesiæ sublimatum, lætatus est valde. Et quia quandoq; familiarem eum habuerat, dum succedentibus prosperis notarius in curia ipsius fuerat, per quem etiam canonicatum Bremensem obtinuerat, rogauit eum, ut ad colloquium singulare sibi occurreret in loco, qui sibi complacuisset. Qui minimè acquiescens, nec videre nec salutare eum dignatus est, non aduersitatis sed prosperitatis amicus, nec de singulari amicitia, sed de vulgari: quia vulgus amicitias utilitate probat.

*Adolfus cedit
Ditmar-
sia.**Henricus L.
ab exilio re-
dux.**Vocatur in
suspicionem
à Cæsare.**In eundem
Hartuici
Brem. in-
gratitudo.*

CAPVT XIII.

*πολιτεια
αυτων
Brem.* **I**nter hæc autem vacabat sedes Lubecanæ ecclesiæ: quia Imperator in Italia positus erat, ut supra dictum est. Sed Archiepiscopus videns Canonicos eiusdē ecclesiæ circa electionem Episcopi segnius agere, ipse se huic ordinationi inseruit, & canonicos omnes per litteras in Hammenburg in epiphania Domini citauit, cum eis super eodem negotio colloquium habiturus. Qui cum in Stadio positus esset, propter glacies hyemales fluuium transire nō poterat: sicq; cassato itinere canonici ad loca sua reuersi sunt. Postea ante purificationem B. Mariæ venit Archiepiscopus Lubecam, & inuenit eos discordantes in electione. Siquidem maior pars conuenerat in Abbatem Herfeldensem, fratrem ipsius Archiepiscopi, pars verò altera in Præpositum eiusdem Ecclesiæ, Dauid nomine. Cumque neutra pars præualere potuisset, pari voto & vnanimi consensu conuenerunt in personam Domini Theodorici, qui Præpositus erat in Sigeberge & Keneua, virum iustum, mansuetum & pium. Qui cum absens esset, & à canonicis de electione ipsi intimatum fuisset.

*Dissidiū Lu-
becensiu de
electione E-
piscopi.**Theodori-
cus eiusque
encomium.*

tum fuisset, ocepit admodum refragari, indignissimum iudicans, apicem tantæ dignitatis suscipere, plus oneris quàm honoris sibi impositum fuisse proclamans. Nec sine lachrymis hæc affirmabat, in veritate se humilians, iuxta illud: Non sum Propheta, nec filius Prophetæ. Cùm autem ad hortationem ipsius Archiepiscopi & Comitum Adolphi assensum dedisset, ne temerè aliquid aggredi videretur, mansit in Præpositura sua Keneua toto anno illo, donec circa hyemem reuertente Imperatore de Italia occurreret ei cum Archiepiscopo in Gillenhufen. Vbi accepta pontificali inuestitura de manu ipsius, reuersus est cum Archiepiscopo Bremam, sicq; in Dominica Gaudete in Domino vnctus oleo sanctificationis, consecratus est per manus ipsius, & pontificatus infula decoratus. Inde ab Adolfo Comite honorificè deductus, priori die ante vigiliam natiuitatis Domini venit Lubecam. Vbi cùm iucundissimè susciperetur à clero & omni populo cum hymnis & laudibus Dei, ipse cum Domino se humilians, qui se ipsum exinaniuit, non equo phalarato, sed in asello sibi obuiam venientibus occurrit. Sic iste discalceatus nudis pedibus tam solenniter sibi occurrentibus obuius iuit. Confirmatus igitur in sede Episcopali, humilitatis viam non deseruit, omnibus verò se mitem & affabilem exhibuit. Per viscera quoq; misericordiæ pietatis erat operibus deditus, castus, sobrius, pudicus, ita verus religionis cultor, vt tã Deo quàm hominibus cõplaceret.

Inauguratio
110 Casaræ.

Deductor
Adolfus C.
Solennis in
Srbem Lubecam
ingressio.

Muneris
functio.

CAPVT XIII.

Cùm hæc agerentur, Rex, Imperatoris filius, in Italia duxit vxorem, amitã Wilhelmii Siculi, celebrauitq; nuptias in confinio Papiensium & Mantuanorum. Quas cùm iuxta regalem magnificentiam magnificè exhibere voluisset, omnes nobiliores non solum de Italia, verum etiam de Teutonicis partibus adesse rogauit. Inter quos Philippum, Colonensem Archiepisc. omni studio, multis supplicationibus, omni controuersia remota, præcipuè venire flagitauit. Cùmq; Archiepiscopus cum multo comitatu iter arripuisset, insecutus est eum cum summa celeritate nuncius Archiepiscopi Domini Conradi Moguntini, omnino dissuadens hoc iter, dicens, eum de eodem conuiuio Coloniam nunquam reuersurum. Qui timens sibi iuxta commonitionem eius, simulata infirmitate excusatum se haberi rogauit à nuptijs suis. Vnde magis suspectus habitus est à rege & seruis eius.

Henrici regis
nuptia.

Philippus
Archiepisc.
Colon.

Conradus Moguntinus
susurro.

CAPVT XV.

Circa dies illos Ludouicus, Landgrafus de Turingia, filius sororis Imperatoris, repudiata vxore, quam prius habebat, opponens ei titulum consanguinitatis, vxorem duxit matrem Canuti, regis Danorum. Quæ cùm multo thesauro & suppellectile egressa fuisset de terra sua, occurrit ei Landgrafus ad Egdoram fluium, & suscipiens eam de manu regis & Episcoporum eius, ibat per viam suam gaudens. Comes autem Adolfus honestissimè eam per terram suam ducens, abundantissimè ei hospitalitatis necessaria ministravit, tum pro regis honore, tum pro ipsius Landgrafij familiaritate.

Ludouicus
Landgr. Turæ
cũ vxore diuortium.
Alienarum
nuptiarum.

Adolfus C.
eiusq; hospitalitas.

CAPVT XVI.

Inter hæc autem defuncto Papa Lucio, Dominus Urbanus in sedem Apostolicam sublimatus est. Cùmq; inter ipsum & Dominum Imperatorem colloquia celebrarentur pro negotijs supra memoratis, quæ adhuc minimè determinata fuerant, Dominus Papa vt zelator iustitiæ pro defensione sanctæ Rom. ecclesiæ constanter agebat, nec terreni imperij metuens principatum, quæ sui iuris erant, intrepidus requirebat. Arguebat sanè Imperatorem de patrimonio Domine Mechthildis, de quo supra mentio facta est, quod ab ipso iniuste occupatum dicebat. Affirmabat etiã, quod Episcoporum exuuias iniuste acciperet, quæ dum ipsis mortuis de ecclesijs rapiantur, ecclesiæ quasi corrosæ & expoliatæ ab Episcopis subintrantibus in-

Urbanus
III. Papa
Turbanus.

Eius zelus
è natà virtute.
Accusatio
nisi capta.

ueniuntur, ita vt ex necessitate quadam raptores iniusti inueniantur, dum ablati
 stipendijs, quæ confiscata fuerant, de nouo resarcire cogantur. Tertium etiam cō-
 tra eum proponebat articulum, quod Abbatissarum congregationes plurimas in
 dispersionem dedisset, dum propter enormitatem ipsarum sub emendationis oc-
 casione vsurpatis sibi stipendijs, personas quidem remouisset, nec alias ad hono-
 rem Dei vel ecclesiæ augmentum sub meliore professione restituisset. Hæc autem
 Imperator, etsi non libenter, patienter tamen audiebat: quia de consecratione
 filij instanter agebat. Ad quod opus Dominus Apostolicus se omnino difficilem
 reddebat. Dicebat enim, vt à suo prædecesore instructus erat, quod minimè Im-
 peratoris filium imperialibus insigniret, nisi ea pater primùm deposuisset. Inter
 hæc autem Volcmarus, electus Treuirensis, de quo superius dictum est, contra vo-
 luntatem Imperatoris per manus Domini Papæ ad summum sacerdotium meruit
 promoueri. Imperator hoc audiens, iratus est nimis, & ex illa die manifestissimæ
 inimicitæ inter ipsum & Dominum Apostolicum exortæ sunt. Et facta est in ec-
 clesia Dei perturbatio non modica. Quia dum inter se discordarent cardines or-
 bis, facta est confusio elementorum, Prælatorum videlicet, hinc inde placere vo-
 lentiū. Filius verò Imperatoris perturbationis huius causa non parua extitit. Nam
 sub ipso tempore in Longobardia positus, Episcopum quendam ad se accersiri
 iussit, cui etiam dixit: Dic clerice, à quo inuestituram pontificalem suscepisti? Et il-
 le: A Domino Papa. Cumq; tertio eisdem verbis eum requisisset, dixit Episcopus:
 Domine, nihil de regalibus possideo, nec ministeriales nec curtes regias habeo:
 iccirco de manibus Domini Papæ parochiam, cui præsum, teneo. Tunc indigna-
 tus rex præcepit seruis suis, vt pugnis eum cæderent, & eum in luto platearum cō-
 culcarent. Quod factum omnibus displicuit: quia post Decium nihil tale auditum
 fuit de regibus. Apostolicus tamen insistens, Imperatorem de tribus superioribus
 capitulis instanter arguebat, id est de patrimonio Domine Mechtildis, de Episco-
 porum exuuijs & de Abbatissarum stipendijs, ita vt manifestè eum citaret, & ex-
 communicationis maledictum ei intentaret. Cui præcipuè fauebat Philippus, Ar-
 chiepisc. Colonienfis, plurimum dolens, quod post mortem Episcoporum omnia
 mobilia in fiscum redigerentur. Adhæc acclamabat Conradus Moguntinus, Volc-
 marus Archiepisc. Treuirensis, quibus consentiebant Episcopi duodecim, inter
 quos præcipuus erat Bertoldus Metensis, qui etiam Volcmarum post consecratio-
 nem ab Apostolico venientem non solum in sua diocesi, verum etiam extra suos
 terminos ei occursans, honestissimè suscepit. Vnde grauiter animum Imperatoris
 exacerbauit, quod recordatus nō fuisset, quæ sibi fecisset bona. Deniq; dum idem
 Bertoldus ad sedem Bremensem electus, ab Alexandro Papa fuisset depositus, vt
 in priori libello inuenitur, venit ad Dominū Imperatorem pauper & exul. Quem
 Imperator miseratus benignè suscepit, ita vt veniēti de sede sua occursans, per ma-
 num deduceret, & in latere suo collocaret, sicq; honestè & largè habitū à conspe-
 ctu fecit nunquam discedere, donec opportuno tempore certa eum & honesta
 sede locaret. Quod & factum est. Nam dum postea vacaret sedes Metensis, cum
 summo honore ipsum in ea sublimauit. Cum igitur videret eum Imperator tanto-
 rum beneficiorum ingratus, & subito in aduersam partem mutatū, per suos eum
 de sede sua disturbat. Qui fugiens, ad Philippum Coloniensem se contulit, qui ei
 præbendam Colonia ad sanctos Apostolos deputauit. Sicq; sedes illa nec ipso nec
 alio præsidente diebus multis vacauit. Similiter etiam metropolis Treuirensis er-
 rore infinito turbata erat. Quia Rhudolfus, quem Imperator creauerat, per ipsum
 temporalibus vti videbatur. Volcmarus verò quem Apostolicus propter canonicā
 electionem consecrauerat, nec in spiritualibus, nec in temporalibus præualebat.

*Cæsaria
 unanimi-
 tas.*

*Καὶ αὐτὸς πρὸς
 ἑκάστου φάσ-
 ματος Σλα-
 βῶνα.*

*Volcmarus
 Treuir.*

*Dissidū Ca-
 sariæ & Pa-
 pæ.*

*Henricus R.
 patris nō Pa-
 pæ studio-
 sus.*

*Factio Epi-
 scoporum.*

*Bertoldi Me-
 tensis nefa-
 ria ingrati-
 tudo.*

Exilium.

*Rudolphus
 à Treuirono-
 was.*

C A P V T X V I I .

*Cæsar ad-
 vsus Alpium
 obsecrat.*

Igitur reuersus de Longobardia, & considerans obstinatum erga se animum Do-
 mini Papæ, clausit omnes vias Alpium & omnium circumqua; regionū, vt ne-
 mo pro quolibet negotio adire posset sedem Apostolicā. Deinde conuocans Phi-
 lippum

lippum Colonienſem, cœpit ſecum conferre de importunitate Domini Papæ, in-
telligens etiam ipſum fungi vice ipſius in cauſis decidendis, propterea magis ipſius
animum explorare cupiebat, vel qualiter de eo ſibi ſentiendum eſſet, ſcire volebat.
Apoſtolicus enim ipſi legationem Rom. eccleſiæ, ſiue etiam primatum de ſuis ſuf-
fraganeis dederat, vt, quia Imperator, vt dictum, vias Alpium conluſiſſet, ipſe vi-
ce Apoſtolicæ ſingulorū cauſas diſcuteret, ne propterea magis ab Eccleſia Dei iu-
ſtitia deſiceret. Exponente ergo Imperatore importunitatem Domini Apoſtolicæ,
& quærente ab Archiepiſcopo, quam fiduciam de ipſo eſſet habiturus, ipſe reſpon-
dit: Domine, nō eſt neceſſe, vt aliquid de me dubitationis habeatis: me enim ſem-
per pro iuſtitia ſtare velle ſciatis. Sæpius enim probaſtis cor meum vobiſcum: vn-
de etiam vobis conſtat, ſemper in me fiducialiter agendum. Veruntamē vt omniū
Episcoporum ore loquar, ſi paulo mitius nobiſcum agere velletis, & per libertatem
imperialeſ leuigare onus nobis impoſitum, tanto deuotiores quanto expeditio-
res in omnibus ad omnia vobis eſſemus. Nunc autem videtur nobis, quōd qui-
buſdam penſis, etſi non iniuſtè, indecenter tamen grauati ſimus. Vnde etiam vide-
tur Domino Apoſtolicæ, quod iuſtam contra vos cauſam proponat, quod mortuis
Episcopis conſiſcantur Eccleſiæ, ita vt ablatis omnibus mobilibus & ſtipendijs præ-
ſentis anni, Episcopos ſubintrās omnia exinanita & euacuata inueniat. Si ergo iu-
ſtitia obtentu, & noſtri ſeruitij intuitu, per imperialeſ clementiam ſuper hoc no-
bis peperceritis, mediatores iuſtitia inter vos & Dominum Papam humiliter eri-
mus: Sin autem, à veritatis via recedere nequaquam poterimus. Ad hæc Imperator
ita reſpondit: In veritate compertum habemus, quōd prædeceſſores noſtri, anti-
qui Imperatores, hoc iuris habuerunt, vt deſunctis Episcopis inueſtituram pontifi-
calē ſine alicuius præiudicio probatis perſoniſ liberrimè locauerint. Sed quia hoc
ipſorum voluntate mutatum inuenimus, ratum habemus. Hæc verò minimā ſcin-
tillam iuris noſtri quam inueniſtis, nequaquam mutari permittimus. Sufficiat vo-
bis iuſtitia veſtra quam inueniſtis, quōd permittitur vobis electio Episcoporum,
quam vos canonicè fieri dicitis. Sciatis tamen, quia dum pro voluntate Imperato-
ris iſta diſpenſarentur, plures iuſti ſunt inuēti ſacerdotes, quàm hoc tempore, dum
per electionem inthronizantur. Ipſi enim ſecundum vitæ meritum ſacerdotes in-
ueſtiebant, nunc autem per electionem nō ſecundum Deum ſed ſecundum fauo-
rem eliguntur. His dictis Imperator animum Archiepiſcopi cum Apoſtolicæ ſen-
tire intellexit, cui dixit: Quandoquidem audio vos mecum non ſentire, nolo vt ad
curiam, quæ in Geilenhuſen celebranda eſt, veniatis, vbi Episcoporū erit conuen-
tus. Cui Archiepiſcopos reſpondit: Fiat iuxta placitum veſtrum.

*Intelligit lan-
gem Caroli
M. Othonis
M. & Hen-
rici IIII.*

*Vera eſt di-
cere docent
exempla &
data in im-
perio turba.*

CAPVT XVIII.

Exinde ergo curiam generaleſ edixit in Geilenhuſen, vbi conuenit multitudo
Episcoporum & Principum. Et procedens in concionem, ſic omnibus locutus
eſt: Rogamus vos ſummos ſacerdotes & Episcopos & Principes, quorum corda iu-
ſtitia poſſidet, vt animaduertatis, quæ dico. Compertum fortè habetis, quantis ad-
uerſitatibus impetat à Domino Papa: in quo aut̄ gratiam ipſius diminuerim, igno-
ro. Vnum mihi conſtat, quōd nunquam animum eius exacerbare ſtudiui, nec ali-
quando contra eius præceptum vel voluntatem aliquid feci. Nihil etiam ab ipſo
contra ius indecenter exegi. In quibus autem ipſe me arguere habuit, non irascen-
do vel contradicendo, ſed obœdiendo, & rationem reddendo, decenter ad omnia
reſpondi. Et quoniam in omnibus his innocentia mea mecum eſt, iccirco non cō-
turbor, ſed ſi placuerit Domino Papæ, me filium habere dilectū & ſubiectum, ego
cum pro honore & reuerentia ſanctæ Apoſtolicæ ſedis patrem habeo dilectum &
reuerendum. Si autem ad deiectionem meam, non dico iniuſtè, ſed ineptè aliqua
molitus fuerit, ſpero quōd diuina fauente clementia, veſtro ſimiliter etiam adiutus
conſilio & auxilio, intrepidus ei ad omnia reſpondeam. Hæc pro parte mea dixi-
rim. Pro parte autem veſtra quid ſit faciendum, diligenter penſandum eſt. Dicit e-
nim Dominus Papa, iniuſtum eſſe, aliquam laicam perſonam decimas poſſidere,
quas manifeſtè Dominus his, qui altari deſeruiunt, deputauerit: quod ſicut de ſcri-

*Conuentus
Imperii Gei-
lenhuſen.
Caſaris ad
proceres o-
ratio.*

pturis habet auctoritatē, ita eadem auctoritate euacuare contendit. Scimus autem decimas & oblationes à Deo sacerdotibus & Leuitis primitus deputatas. Sed cū tempore Christianitatis ab aduersarijs infestarentur ecclesiæ, easdē decimas præpotentes & nobiles viri ab ecclesijs in beneficio stabili acceperunt, vt ipsi defensores ecclesiarum fierent, quæ per se obtinere non valerent. Affirmat etiam iniustum esse, quòd aliquis in prædijs seu hominibus ecclesiarum aduocatiā sibi vsurperet, aut sicut ecclesiæ de libera voluntate siue donatione Imperatorum vel Principum fundatæ sunt, ita res ecclesiasticæ à Prælati tantum liberè dispensentur. Et quamuis hæc pro Prælati esse videantur, non tamen credo, quòd ita facile mutari possint, quæ ex longa antiquitate vsus in consuetudinem vertit, imo ipsa consuetudo à progenie in progeniem descendens, quasi iusta traditione roborauit. Hæc de parte vestra dicta sufficiant. Quæro autem à vobis, rectores ecclesiarum, quid inter ista de vobis mihi sentiendum sit, quid timendum, quidve vel quantum de vestra fidelitate præsumendum. Sed quia à Domino iubemur reddere quæ sunt Dei, Deo, & quæ sunt Cæsaris, Cæsari, sic rogo, Domino Papæ in vice Christi debitam persoluat obediētiā, vt in parte altera à Deo constitutam non negligatis iustitiā.

Responsum Moguntini.

Ad hæc verba surgens Dominus Moguntinus Conradus, accepta opportunitate sic locutus est: Domine, rogamus serenitatem vestram, vt paululum verba nostra attendatis. Casus iste, in quo laborare videmur, grauis est, nec nostrū inter vos tantas componere lites. Quia sicut paulo superius dixistis, ex vna parte tenemur reddere Deo, quæ Dei sunt, ex altera parte quæ sunt Cæsaris, Cæsari. Domino enim Papæ vt patri spirituali, qui supra omnes est, iustum est ad omnia promissimè obcedere, vobis autem, quem Deus Principem & Imperatorem Romani orbis exaltauit, cui hominū fecimus, à quo & temporalia possidemus, ad assequendas omnes iustitias vestras iure tenemur assistere. Nunc ergo sine præiudicio melioris consilij, si placet, scribatur Domino Papæ, ex persona Episcoporum, in quibus commoueat, vt ea, quæ ad pacem sunt, vobiscum sentiat, & iustitiā vobis in his, quæ iuste ab eo exiguntur, faciat. Placuit Imperatori & omnibus Episcopis, quod dixerat. Et ad voluntatē Imperatoris scripta est epistola, signata bullis Episcoporum omnium, & perlata ad Dominum Papam. Qui cū legisset epistolā, obstupuit de immutatione Episcoporum: quia ipse causam pro eis videbatur sumsisse, ipsi verò de causa cecidisse. Nec minus tamen in proposito suo perstitit, & veniens Veronam, Imperatorem legitime citatum pro capitulis supra scriptis excommunicare decreuit. Ad quem accedentes Veronenses, dixerunt: Pater, serui & amici Domini Imperatoris sumus: rogamus sanctitatē vestram, vt eum in ciuitate nostra, nobis presentibus, non excommunicetis, sed hanc sententiā respectu nostri seruitij differatis. Qui faciens iuxta petitionem eorum, discessit: & cū in proximo eum excommunicare vellet, morte præuentus, sententiā distulit, sicq; Imperator maledictionis iaculum euasit.

Perniciosa & malitia Papa. Fides Veronensium.

C A P V T XIX.

Adolfus C.

Hæc serie dierum Adolfus Comes cœpit rædificare castrum ad ostium Trauenæ, quod à Slaus exustum fuerat, quando Imperator ciuitatē Lubeke obfederat. Locum tamen in ædificādo mutauit: quia cū prius in aqua ipsum castellum situm fuisset, ipse super littus maris in ipso introitu Trauenæ illud fundauit, vt tanto facilius piratæ intrantes inde obrui possent. Porrò ciues ciuitatis ex eodem opere valde commoti fuerant: quia Comes telonium ab eis expetebat, quod illic vnanimiter negabant. Vnde grandis controuersia inter eos orta est. Dicebat enim Comes, telonium sui iuris esse: quia tempore Ducis Henrici illic non sine telonio transferant. Illi autem affirmabant, nō hoc de iure factum, sed propter petitionem ipsius Ducis ad castelli sustentationem ad tempus esse permissum. Ob hanc igitur contradictionem quicquid commoditatis in suis terminis ciues antè videbantur habere in fluuijs, in pascuis, in syluis. Comes omnino abstulit. Præterea etiam quosdam ex eis in ciuitatibus suis Thodeslo & Hammenburg negotiantes præpediendam detinuit, & bona eorum quasi pro telonei pignore sibi vsurpauit. Cumq; hoc sepius apud

Cum eodem de portorio, Lubecensiu contentio.

pius apud Imperatorem conquesti fuissent, & ipse frequenter suos ad pacem inter eos reformandam delegasset, nihil in sua causa profecerunt. Tandē mediante Imperatore hoc pacto de telonio liberi facti sunt, vt trecentas marcas argenti Comiti darent, & Comes iuri suo de telonio requirendo abrenunciaret. Similiter pro pascuis ducētas marcas persoluerunt, vt à mari vsq; Thodeslo liberè fruereutur fluijs, pascuis, syluis, exceptis his, quæ ad stipēdia Monachorum in Reineuelde Duci Bernhardo, resignante & Imperatore conferente, deputata fuerāt. Super his autem priuilegiati sunt ab Imperatore, vt hæc in processu temporum à nullo hominum temerariè mutari possint.

*Compositio
ex interuē-
tu Caesaris.*

CAPVT XX.

EO autem tempore misit Imperator ad Canutum regem legatos honoratos pro pecunia, quam pater illius Waldemarus cum sua filia ipsius filio socianda pollicitus fuerat, quam etiam idem Canutus partim persoluerat. Qui propter occasiones suprā dictas, quæ inter Imperatorem & ipsum versabantur, pecuniā persolvere timuit. Imperator verò non propter repudij occasionem, sed propter pactiois immutationem, regi sororem suam intactam cum tali apparatu, quo eam acciperat, restituit. Quod Canutus grauiter accipiēs, manifestas ex illa die inimicitias cōtra Imperatorem exercere cœpit, ita vt omnes in terra Wagirorum, Holsatorum, Stormariorum & Polaborum vsq; ad Albiā sui iuris esse diceret, & eam per Slatuos, quos sibi obstrinxerat, frequenter vastaret. Mater etiā eius à Ludouico Landgrafio repudiata, & ad terram natiuitatis suæ sine honore reuersa, conquesta est in multis se à marito iniuriatam. Vnde etiam magis instimulatus iustā se causam contra Teutonicos habere arbitratus est.

*Caesaris ad
Canutū re-
gem legatio.*

*Ab eadem
Canuti als-
enatio.*

*Ludouicus
Landgr.
Turing.*

CAPVT XXI.

IN diebus illis Hartuicus, Archiepiscopus Bremensis, contracto suo cōducto exercitu cum manu valida intrauit Thetmarchiam, & eos, qui sibi contradicebāt, ad deditionem coegit. Illi autem pro sua liberatione pecuniam infinitam promiserunt, sicq; Episcopus cum magna iactantia ad sua reuersus est, credens se in omnibus prosperè egisse. Sed ex eodem casu materies non dico confusionis sed humiliationis in eadē ecclesia exorta est. Nam cū Adolfus, Comes de Schawenburg, & Comes de Aldenburg, & nobiles alij stipendium militiae, quod eis Archiepiscopus promiserat, requirerēt, ille tam ea, quæ illis promiserat, quàm alia multa inutiliter ab eo consumpta reddere nō valens, necessitate compulsus, ministerialium redditus episcopales per triennium abiurauit, vt infra tempus illud omnia ex integro soluerentur. Episcopus verò ex his, quæ de cathedratico vel ecclesiarū consecrationibus consequi poterat, sustentabatur. Thetmarchi autem pecuniā, quam polliciti fuerant, persolvere nō valentes, ad Waldemarum Slesuicensem Episcopum se contulerunt. Is erat filius Canuti regis, qui à Suenone vnā cum Waldemaro inuitatus ad conuiuium, inter epulas insidiosè occisus est, vir diues valde, non solum de stipendijs episcopalibus, sed de latissimo patris, quod sibi remanserat, patrimonio. Sicq; datis obsidibus, ex illa die additi sunt regno Danorum, seruiertntq; S. Petro in Sleswig, vt seruiertant in Brema. Demembrataq; est ecclesia Bremensis per negligentiam Hartuici, qui propter segnitiam oues perditas requirere non valebat.

*Hartuici
Brem. expeditio
Ditmarsica.*

*Comites auxi-
liares.*

*Stipendiorum
persoluto-
tione ego-
stas.*

*Ditmarsi
ad Danos
desiciunt.*

*Waldemari,
Epis. Sles-
uic. opes.*

CAPVT XXII.

Inter hæc autem fluunt lachrymæ, trahuntur suspiria, & vox ploratus & vlulatus in excelso leuatur. Insolito namq; timore turbata & confusa sunt viscera, corda tremuerunt, ingenij flos interiit, scribentis manus elanguit. Nam propter inimicizania, messes Christi suffocantia, spinarum multiplicantur scandala, ita vt sancta Ecclesie area raro tritico tota squalescat in palea. Vbi enim sapiens & intelli-

*In corruptos
sui seculi
mores.*

gens, vbi rogo leges, vbi iura, vbi iustitia, vbi religio, vbi pax, vbi veritas, vbi castitas
 conjugalis, vbi cœlibatus spiritualis? Nonne iuxta Prophetam, maledictum & ho-
 micidium & mendacium & furtum & adulterium magis quàm in diebus antiquis
 inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit? Nunquid secundũ Esaiam tumultua-
 tur puer contra senem, & ignobilis contra nobilem? Meritò ergo confusa sunt vi-
 scera, corda tepuerunt. Propter hæc enim iudicium Dei imminet, quod nemo qui-
 dem euadere potest: quod ille tamen quasi pater misericordiarum adhuc præmu-
 niendo magis quàm damnando exercet. Ferit tamen parcente manu: quia vindi-
 ctam quidem iustam exercet, sed adhuc emendationis tempus per patientiam ex-
 pectat. An ignoras, inquit Apostolus, quòd benignitas Dei ad pœnitentiam te ad-
 ducit? Scilicet quia diuitias bonitatis eius contemnis, non immeritò lapidem of-
 fensionis incurris. Ieremias enim dicit: Quid est, quòd dilectus meus in domo
 mea facit scelera multa? Quis iste rogo dilectus, nisi ministrorum Dei conuentus?
 Sed vt minus sapiens dixerim, quis eorum scelera explicare, quis enumerare suffi-
 ciat? Nonne ipsi oculos quidem habent, sed non vident? legem Dei audiunt, elo-
 quia mystica intelligunt, sed quæ dicunt, non faciunt. Qui enim dicis, non mœ-
 chandum, mœcharis; non furandum, furaris: Tu verò in ecclesia gloriose sedens
 super cathedram non Moyfi, sed Apostolorum, vel ipsius Domini, iudicas proxi-
 mum. Qua rogo fiducia vel conscientia? In quo enim alium iudicas, te ipsum con-
 demnas. Scilicet si fortè manus à rapina pauperis continuisti, contra me murmu-
 ras, quòd furem memorauerim te. Nonne veritas dicit: Qui non intrat per ostium
 in ouile, sed ascēdit aliunde, ille fur est & latro. Sed dicis: Per ostium intraui, si for-
 tē ecclesia in electione tua consentit. Ad hæc Dominus: Ego, inquit, sum ostium,
 per me si quis introierit, saluabitur, & egredietur & ingredietur, & pascua inueniet.
 Si ergo per ostium intraisti, & in pascuis Domini moraris, cur te oues non audiunt,
 sed magis à te fugiunt? Non enim audiunt voces alienigenorum. Fur enim venit
 non nisi vt furetur, macet & perdat. Si ergo oues te non audiunt, constat, quòd
 non per ostium intraisti: quia in veritate non stas, quod est per ostium intrare. Vn-
 de scias, quòd omnis Prælati, qui Dominicas oues verbo & operatione destruit,
 fur est, & ipsas macet & perdit. Quia corrumpunt mores bonos colloquia mala, &
 non iam colloquia mala, sed opera mala, dolus, fallacia, mendacia, periuria. Ipse-
 nim circumueniunt & circumueniuntur, & circumueniendo arbitrantur se obse-
 quium præstare Deo. Circumuenti autem dicunt: Num finis adest seculi, quia nul-
 la est reuerentia cleri? Nam de sacerdotibus Christi dictum est: Vos sancti domini
 vocabimini, ministri Dei nostri dicetur vobis. Et iterum, Nolite tangere Christos
 meos. Quoniam rectè hæc pro ipsis essent, si istis viuendo non contradicerent.
 Nunc autem omnes de iure cleri volunt esse, sed non de religione. Quia verò nec
 de sorte cleri sunt, nec de religione, iusto Dei iudicio nec à Deo nec ab hominibus
 reputantur. Quia cuius vita despicitur, restat & eius prædicatio contemnatur.
 Quos per Psalmistam Dominus redarguit, dicens: Quare tu enarras iustitias meas,
 & assumis testamentum meum per os tuum? Tu verò odisti disciplinam, & proie-
 cisti seruos meos retrorsum. Si videbas furem, currebas cum eo, & cum adulteris
 portionem tuam ponebas, & cætera quæ ibidem de peruersis sacerdotibus com-
 memorantur. Ipsa tamen peruersitas Prælatorum occulto Dei iudicio nonnun-
 quam de peccatis subditorum prouenire solet, iuxta illud: Qualis populus, talis &
 sacerdos: Propter peccati populi regnare facit Deus hypocritam. Et Dominus:
 Qui est ex Deo, verba Dei audit: propterea vos non auditis, quia ex Deo non
 estis. Et Ieremias: Viæ tuæ & cogitationes tuæ fecerunt tibi hæc. Et item: Prophe-
 tæ prophetabant mendacium, & sacerdotes applaudebant manibus suis, & popu-
 lus meus dilexit talia. Non ergo Prælati temere à subditis reprehendantur, nec sub-
 diti à prælati mortaliter dijudicentur, scientes quòd tales Prophetæ & Sacerdo-
 tes, quos olim de templo Dominus eiecerat, destruxerunt muros Ierusalem: quia
 nisi tales peruersis eam manibus maculassent, nequaquam gentibus ludibrio ha-
 bita fuisset. Cuius excidium olim Dominus defleuerat. Sed illa, quæ tunc à T. Ve-
 spasiano destructa est, occidit Prophetas, & lapidabat eos, qui ad eam missi erāt, &
 in ipsam

*Ecclesia-
stici.*

*¶ φειστος
γὰρ ἦν
χρηδ' ἑμ-
λίαι κακὰι.*

γνώμη.

*Prælati prin-
cipes pœna
peccatorū.*

*Gemina Hic
rosolyma.*

in ipsum Dominum manum mittere non timuit? Hæc autem sanguine ipsius Domini fundata, & morte & resurrectione eius confirmata, ipsa viuifica Sacramenta minus reuerendo, & loca sancta negligentius honorando, confusionem maximam excepit, ita vt dicat cum Ieremia: Dormiemus cum confusione nostra, & operiet nos ignominia nostra: quoniam peccauimus Domino Deo nostro, & patres nostri ab adolescentia nostra vsq; ad diem hanc, & non audiuius vocem Domini Dei nostri. Nunc autem his finem faciamus, & ad destructionem ciuitatis sanctæ Iherosolym conuertamus. *Adrem.*

CAPVT XXIII.

CVM Balduinus, Emelrici regis filius, rex Hierosolymorum, tam genere quam virtute præclarus, refrenatis circumquaq; religionis Christianæ hostibus, regnum suum in omni iustitia moderaretur, manu Domini tactus, qui quos diligit, corripit, infirmitate lepræ cœpit deficere, & de regni successore cogitare. Ipse enim filium hæredem non habebat: quia cœlibem agens vitam in castitate perseuerans, virgo in æuum permansit. Habebat autem sororem, quam cuidam Wilhelmo, nobili & strenuo viro, fratri Conradi, Marchionis de Monte ferreo, sociauerat, ex qua nepotem paruulum suscipiens, nomen ei suum imposuerat. Hunc cum esset annorum quinq;, sperans eum a paterna felicitate non degenerare, consilio Domini Patriarchæ, similiter etiã consensu Principum siue nobilium, Templariorum, Hospitaliariorum, cum beneuolentia cleri & deuotione populi, in regem ungi præceperat, cui etiã tutorem cognatum suum, Comitem Tripolensem, Regimundum nomine, deputauerat, vt ad quintumdecimum ætatis annum vicem pueri ageret, siue idem puer duraret, siue vita excederet. His itaq; dispositis rex infirmitatis molestia deficiens, beato sine migravit ad superos. Puer autem rex anno ætatis suæ nono ipsum moriendo secutus est. Qui cum honestè in sepulcro patrum suorum in Ierusalẽ sepultus fuisset, in ipsa octaua depositionis suæ accessit mater ad Dominum Patriarcham, & sic ei locuta est: Domine, tu scis, quod frater meus mortuus est, similiter & filius meus, qui in regem unctus fuerat, & nemo relictus, quem regnum hæreditario iure contingat, præter me, quæ & filia regis sum, & soror, & mater. Nunc ergo rogo, vt mecum misericordiam facias, & coronam mihi debitam non negetis. Cui Dominus Patriarcha respondit: Scio quidem, quod filia regis es, vt dicis, similiter & soror, & mater pueri regis defuncti. Sed quomodo tibi corona debeat, non video, quæ fœmina es, maxime cum terra ista ferocissimis & innumeris hostibus circumdata sit, nomine fœmineo non satis apta regi, nisi fortè per maritum illam obtinere posses, si tamè idem ad regnum & genere & dignitate idoneus inuentus fuisset. Ad quæ illa: Habeo, inquit, maritum genere quidem nobilem, corpore validum, virtute præstantem, qui gloria & honore dignus sit coronari. Quem, si mecum iustitiam & virtutem facere vultis, in præsentiam vestri adducam, vt de manu vestra coronam similiter & benedictionem accipiat. Siquidem mortuo Wilhelmo, inuito fratre Balduino, alium maritum duxerat, Widonem nomine, quem non longè locauerat, & eum ad verba Domini Patriarchæ ad præsentiam ipsius exhibuerat. Quid plura: statim ad voluntatem Domini Patriarchæ & aliorum, qui de latere ipsius erant, inungitur Wido, clausis portis Hierosolymæ tota die illa, ea videlicet Dominica, qua cantatur: Omnes gentes plaudite, &c. Quæ verba clerus, qui regi adlabatur, ea die Prophetice introducunt interpretabatur. Et abierunt omnes læti, dicentes, Viuat rex, nescientes ei magis imminere maledicta Zedechiæ quam vaticinia prophetiæ. Hæc autem subitanea consecratio ideo facta est, quia non bene sentiebant de Comite Regimundo: quia idem ad regnum aspirans cum Saladino familiaritates habere videbatur. Displicuit tamè sermo iste in oculis fratrum de hospitali B. Iohannis: quia regnum quatuordecim annos in manu Comitis à Balduino rege positum erat, consentientibus omnibus, etiam multis religiosis viris hæc confirmantibus. *Balduinum, rex Hierosolym.*
Wilhelmus & Conradus, Marchiones Montisferreæ, Templarii, Hospitalarii, Raymūdus, Com. Tripol.
Ambitio muliebri.
Wido.
Subita eius inuentione.
Adulatio cleri.
Raymundi cum Saladino conspiratio.

CAPVT XXIIII.

IGitur Wido confirmatus in regem, misit ad primates regni, vt venientes hominum ei facerent. Inter quos etiã misit ad Comitem Tripolensem, vt sicut præ cæteris di-

*Tripolitani
reuerſi.
110.*

Fuga.

*Saladinus,
eiusq; inſi-
diosa bene-
uolentia.*

*Confederatio
cum Tri-
poli.
Apparatus
belli.
Hospitalar-
ii proditio-
nis angui-
ſis.*

*Radgeri
Mag. cu Tri-
poli. expoſi-
tatio.*

*Excusatio
Tripoli. &
querimo-
nia.*

*Serò ſapiūt
Phryges.*

*Saladini F.
in armis.*

gnior videretur, ita præ ceteris regē ſua exhibitione honoraret. Qui audiens quod factū eſſet, primò quidem obſtupuit, poſt cum admiratione ita reſpondit, dicens: Balduinus quidē puer, qui in regem vnctus fuerat, recenter mortuus eſt, & neq; ſi rex ſit, audiui, & tu me dicis ad regem properare. Quis eſt iſte ſermo, quem locutus eſ? quis vnquam regnat ſine electione primorum & conſenſu populorum? Nemo enim ſeipſum facere regem poteſt, niſi tyrannicè velit dominari. Omnibus autem notum eſſe, non dubito, Balduinum regem me tutorem regis ſtauiſſe quatuordecim annis, quod multorum religioſorum teſtimonio affirmare poſſum, quos ſpero proſitum ſuum mutare non velle: quod ſiquidē, quod abſit, fecerunt, me tamē, ſciatis, ad regem non venire: quia nihil mihi cum rege veſtro. Quæ enim poſſideo, magis ex libertate quàm ex beneficio tenco. His dictis auulſus eſt ab eis. Illi autem ad Dominum ſuum reuerſi ſunt. Hac igitur occasione diſcordabant inter ſe Rex & Comes per annum & dimidium, & manifeſtas ad inuicē inimicitias exercebāt. Inualeſcebat tamen pars regis, vt quoq; nobiles ad ipſum venirent, & ſuſceptis ab eo beneficijs hominum ei facerent. Acconitē verò, qui in parte Comitum eſſe videbantur, mutata voluntate ad regem ſe contulerunt. Comes verò quaſi fuga elapſus abiit Tiberiadem. Saladinus autem rex Damasci cognita controuerſia, quæ inter Regem & Comitem erat, lætatus eſt valde, & quia terræ ſanctæ ſemper inſidiabatur, tali occasione introitū ſe habere poſſe arbitratus eſt. Quod & factum eſt. Nam Comiti per ſuos mandauit, dicens: Conſtans eſto: ſcio quod iniuſtè tecum agitur: tibi enim regnum ex diſpenſatione Balduini regis iure debetur, quod vt cōtra Wido-
10
10
20
30
40
50
nem vi obtinere valeas, ego tibi ad contrahendam militiam pecuniam dabo copioſam. Quod ſi hoc modo præualere non potueris, ego per meipſum in manu valida veniam, & eiectis hoſtibus tuis de terra, te ſuper omnes regem conſtituam: Tu tantum iura mihi per legem Dei tui, vt liberum mihi tranſitum per te permit-
tas, & tu cum tuis ſaluus conſiſtas. Comes igitur ſub iureiurando aſtrictus eſt Saladino, cuius auxilio multa contra regem molitus eſt. Saladinus verò collecto exercitu non ſolum ex omnibus finibus regni ſui, ſed etiam de regnis finitimis contrahens auxilia, ad deſtructionem terræ ſanctæ paulatim ſe præparabat. Inter hæc fuerunt, qui dicerent de domo B. Ioannis: Vos contra populum Dei iniquè agitis. Vos enim cum Comite conſpirationem feciſtis: quia niſi ille de vobis conſideret, nunquam contra regem tanta ac talia præſumeret. His auditis, Magiſter eiufdem domus, Radgerus nomine, vir prudens & religioſus, abiit ad Comitem, & ſic ei locutus eſt: Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate? Quare contra populum Dei cogitaſti conſilia? Tu cum Iuda traditore portionem tuam poſuiſti, dum cupiditate regnandi ſeductus, contrarius & contra religionem Dei cœli Saladino fidem feciſti. Sed nunc acquieſce conſilij meis, & reconciliare Deo, quem negaſti; reconciliare regi, quem offendiſti, ne fiant nouiſſima tua peiora prioribus. His exterritus Comes, ita reſpondit, dicens: Cur me ſic accipis, ſerue Dei? nōne tu ſcis, quàm iniuſtè mecum agitur? Ego enim de his, quæ iuſtè poſſedi, violenter eiectus ſum. Recordare quàm rationabili diſpenſatione regis Balduini, quàm prompta voluntate Domini Patriarchæ, conſenſu etiā omnium primatū, Baronum, Templariorum, Hospitalariorū tutelam pueri regis ſuſcepi ad 14. annos, ſiue idem puer duraret, ſiue vita excederet, niſi fortè rex Angliæ vel per ſe, vel per filium ſuū huic regno ſubuenire voluiſſet. Et cum luce clarius conſtet, me tibi vera locutū, tamen ne tantorum malorū videar occaſio, & populi Dei perditio, ecce acquieſco conſilij tuis, & cum rege compositionē facio, ſi tamē ea, quæ in negotijs regni expendi, reſtituere ſponſiderit. His auditis, Radgerus reuerſus venit ad regem, & ei per ordinem expoſuit, & bonus viſus eſt ſermo in oculis eius. Rex autē nō ſolum ea, quæ expenderat, reddere promiſit, quæ tamē ille ſideli teſtimonio assignare potuiſſet, verum etiam ad beneficiū ſuum diuitias & honores addere ſponſidit. Cum q; reuerſus eſſet ad Comitem, vt eum ad præſentiā regis conduceret, mandauit ei Comes per ſuos, dicens: Vide ne per viam, qua veneras ad me, reuertaris: quia inſidia ibi ſunt. Siquidem filius Saladini latenter terrā intrauerat, Comite tamen conſcio, & cum decē millibus conſiſtebat in valle Chanaan. Quidam etiā Canonicorum an-
helo cur-

helo cursu venientes de Nazareth, affirmabant castra hostium esse prope eos, præ- *Nazareth.*
 sidium flagitantes. His auditis, Radgerus diuertit ad Magistrū templi, qui non lon- *Saba.*
 ge in castello, nomine Saba, cum quinquaginta militibus consistebat. Consilio au- *Explorato-*
 tem habito, miserunt exploratores, qui reuersi sunt, dicentes, non nisi duo millia *rum Secor-*
 ibi esse. Illi enim insidias in montibus ex vtraq; parte tetenderant, & exploratores *dia, endog-*
 delusi erant. Milites autem Christi gauisi sunt, dicentes: Tradidit eos Dominus in *secuta cla-*
 manus nostras. Cumq; ascenderent ad eos, illi fugā simulabant, donec insidiæ, quæ *des.*
 latebant, confurgentes & circumdantes illos, omnes in ore gladij percusserunt.

CAPVT XXV.

Igitur militibus Christi in confessione Domini occumbentibus, illi cum gaudio *Saladini ho-*
 ad sua reuersi sunt. Saladinus autem audiens Radgerum cecidisse, lætatus est, & *stis exul-*
 ait: Nunc cōclusi sunt in manibus nostris: quia perijt consilium ab eis, quod mor- *tatio.*
 tuus sit ductor eorū. Admoto igitur exercitu, cum multitudine graui intrauit ter- *Expedi-*
 ram per pontem Tiberiadis, & iuxta Saffret castra metatus est. Rex autem cum om- *in terram*
 nibus terræ primatibus, inter quos Episcopi cum ligno Domini, occurrit ei, è re- *sanctam.*
 gione castra metatus, & erant montana inter eos. Cumq; per aliquot dies in excu- *Receptus.*
 hijs fuissent, & vtrobq; ad inuicem accedere timerent, Saladinus cum omni mul- *Tripolita-*
 titudine Tiberiadē reuersus est. Populus autem Domini credens eum fugā inire, *nus vicia cō-*
 ascendit ad montana. Ille autem cepit Tiberiadem, & succendit eam igni. Comes *sulens non*
 verò Tripolensis dissuasit militibus Christi ascendere in montana, dicens: Non a- *audetur.*
 scendatis in montana: quia impetū Saladini ferre non potestis: sed si ille terrā exire *Surs seu*
 disponit, victoriam maximam reputetis. Castrum, quod succensum videtis, meū *Tyrus.*
 est: non sit vobis curæ: ego libenter hanc iacturā sustinebo. Ille verò etsi fraudulen- *Christiano-*
 ter, sapienter tamen locutus est. Sed non est consiliū contra Dominū, qui propter *rum cum Sa-*
 malitiam hominū terribile super terram illam exercere volebat iudicium. Cumq; *ladino com-*
 omnino cum Saladino conflagrare decreuissent, ille subtractus ab eis ad suū intra- *stibus.*
 uit Surs, castrum firmissimum. Saladinus igitur cognoscens populū Dei ascendisse *Clades.*
 in montana, & ibi per biduum siti exaruisse tam homines quam iumenta, dixit suis: *Saladini*
 Filij mortis sunt homines isti: quia nō solum siti defecerunt, sed eum sint pauci nu- *sarcasmus.*
 mero, effugium eis negauit ipsa loci angustia. Appropiante igitur parte aduersa, or- *Constantia*
 dinata est acies Christianorū, & rex erat in capite cū Episcopis & victoriosissimo *captiuorū.*
 ligno Dominicæ crucis: quam sequebantur Templarij & Hospitalarij cum Baro-
 nibus & militibus & populo terræ. Sicq; desiderata congressione facta, conflagrant
 fideles cum infidelibus. Sed nostrates amore mortis animati audacter irruerunt in
 eos, & vi hostiles acies irrumpētes, manus suas domino cōsecrauerunt, ceciderūtq;
 aduersarij à dextris & à sinistris. Sed quia siti exaruerunt, infirmati sunt, & præualuit
 pars aduersariorum, & captiuatus est Rex, trucidati Episcopi, & crux Domini à suis
 hostibus capta est, omnesq; ferè aut occisi sunt gladio, aut hostilibus manibus cō-
 prehensi, ita vt pauci per fugā elapsi cognoscantur. Fit igitur clamor gentilium ad
 cœlum, blasphemantium nomen Dei viui, & subsannantium populo Dei. Filius
 autem iniquitatis prosperatus in via sua, & euanscens in cogitationibus suis, dicēs
 in corde suo: Non est Deus, &c. sequenti die inter ipsa funera thronum gloriæ suæ
 erexit, ponensq; coram se crucem Domini, circumstante multitudine procerum
 suorum, præcepit adesse multitudinem captiuorum, ponensq; in cœlum os suum,
 sic omnibus locutus est: Vos estis infelices illi cultores illius Nazareni, qui dicitur
 Iesus, qui dudum in terra ista à Iudæis crucifixus est, quem vos vana superstitione
 delusi Deū esse creditis, & mutato ritu sacrificiorum, qui ab antiquis patribus in le-
 ge Dei ordinatus est, pro carnibus & sanguine hostiarum mille pauxillum panis &
 vini sub sacramento carnis & sanguinis illius crucifixi offertis, & hac præsumptione
 diu terram meam & patrum meorum vobis vsurpatis. Sed nunc quid possit Deus
 vester vidistis: vnde per virtutē Dei mei Maumeth manum meā excelsam sensistis.
 Nunc ergo vnum è duobus eligite, aut mihi consentientes Deum meum adorete,
 aut in cruce vestra sententiam decollationis accipite. Cui milites Christi respon-
 derunt, dicentes: Verè cultores sumus Iesu Christi Nazareni, qui Deus est &

Dei filius, qui opere Spiritus sancti de immaculata virgine cōceptus & natus est, & pro peccatis omnium in se credentium in hac terra crucifixus nō solum de morte surrexit, verum etiā ad cœlos ascendit. Pro cuius nomine & honore bonum certamen certauimus, & cursum cōsummāre felici perseverantia optamus. Hūc adoramus, hunc laudamus, hunc Deū & Dominum omnium confitemur. Illū verò Maumeth, filiū perditionis, quem Deū tuum dicis, iridentes, qui post semen bonū Apostolorū in terra vestra superseminauit zizania, & præstigijs suis seduxit corda hominum, negamus, execramur, & similiter te cum tuis tortoribus despiciamus. His dictis, omnes de conspectu suo eiectiones sunt, & altera die Templarij & Hospitalarij decollati sunt, eo quod illos præ cæteris exosos habuerit. Morietur anima mea morte iustorū, & fiant nouissima mea horū similia. Gloria tibi Christe, quia quamuis peccatores, deuotos tamen etiā in diebus nostris habes confessores. O quanti sunt, qui sepe expugnati à iuuentute sua in tali certamine victores existerent, & sub tali optione vitam & omnia vitæ blandimenta respuerent, præstāte Domino nostro Iesu Christo, qui viuit & regnat per omnia secula seculorum.

CAPVT XXVI.

Saladini successus. Igitur occiso populo Dei, Saladinus totā obtinuit terrā, depopulatisq; omnibus, omnē ciuitatem munitā percussit in ore gladij. Omnia sancta destructa sunt: religiosæ personæ tam virorū quàm mulierū aut trucidatæ aut in captiuitatē abductæ sunt. Sed & virgines Deo dicatæ vim pertulerūt. Primò autē obtinuit Accon, deinde *Accon eueniens.* Surs, quæ alio nomine Tyrus dicitur, per mensem oppugnauit eam. Deinde *Ptolemæis.* Iubeleth, postea *Tyrus.* Baruth. Quam cum obtinuisset, creauit sibi nomen nouū: quia *Berytus.* ibi est coronatus, & *Saladinus* Babylonix rex salutatus. Inde via, qua venerat, reuersus, venit *Assumit nomen nostrum.* Acalonem, quam fratres de hospitali firmissimè munitat, & obsedit eam. Quam cum obtinere non posset, dixit regi captiuo: Persuade populo tuo, vt tradant mihi ciuitatē hanc, & alias, quas tenent Templarij, & ego te à captiuitate relaxabo, & triginta de nobilioribus tecū. Qui lætatus, misit ad Acalonitas, & sic eis locutus est: *Acalon.* Rogo, vt faciatis mecum misericordiā, & liberetis me à captiuitate & viros, qui mecum sunt: quia sic & sic Saladinus locutus est. Qui responderunt: Tu quidē rex nostrer eras, sed nūc nec te ipsum nec alios saluare potes: ideoq; scias, quod ciuitatē Domini gentilibus non trademus. Scis etiā, quia omnia castra firmissima in manibus sunt Templariorū: & ideo parū ad nos de tua liberatione. His auditis, Saladinus magis oppugnauit ciuitatē, erexitq; contra eam machinas multas, & fregit munitiones, & turre comminuit. Quod videntes qui intus erāt, pro liberatione regis obtulerūt ciuitatē. Quam ille acceptare noluit sub conditione priore. Rex tamē cum paucis liberatus est, & qui in ciuitate erant, exierūt illæsi, & Saladinus intrauit ciuitatē. Post hæc conuertit exercitū ad expugnandum ciuitatē sanctam, & obsedit eā. *Wido Rex è vinculis dimissus.* Quidam autē de melioribus, qui intus erant, animauerūt cæteros, dicentes: Pugnemus viriliter, & moriamur cū fratribus nostris. Nonne iste est locus dominicæ passionis, in quo Christus pro nobis mortuus est? Nunc ergo eamus & nos, & læti moriamur cum illo, vt similiter consurgamus cum ipso. Alij autē qui nondum cupiebāt dissolui, & esse cum Christo, non acquieuerunt sermonibus istis, sed pro sui liberatione legationem miserunt Saladino. Qui propter frequentes oblationes peregrinorū credens ipsam ciuitatē opulētissimā, infinitū aurū expetijt ab eis, vt quiuis pro suimet liberatione daret bis mille aureorū. Sed cum multo minus inuentū fuisset, acceptauit centū. Sed nec hoc stare potuit. Tandē hoc definitū est, vt absq; his, qui maiores & ditiores erāt, quilibet masculus daret decem aureos, fœmina quinque, & abirent illæsi. Qui verò prædictā pecuniā non haberent, pro redemptione vitæ serui essent & ancillæ. Cum autē obtinuissent ciuitatē sanctā inimici Christi, non pepercit oculus eorū sanctuario Dei, sed ipsum templū stabulū equorum facientes, destructo omni ornatu ad contumeliam Christianæ religionis, scelera multa ibidem perpetraverunt. Sepulcrum Domini tamen religiosi viri tali conditione deputatum est, vt tributum Saladino de oblationibus peregrinorum, qui sepulcrum sub conditione pacis visitabant, ministrarent. Siquidē Saladinus cōsulens quæstui avaritix, hoc

ritia, hoc statuerat, vt si quis Christianorum sepulcrum Domini visitare vellet, byzantium auri pro suo conductu daret, & liber iret & rediret, dum modò illuc nulla secum arma deferret. Sicq; humiliata ciuitate sancta, renouatum est illud lamentationis carmen Ieremie: Quomodo sedet sola ciuitas, plena populo? facta est quasi vidua, domina gentium: princeps prouinciarum, facta est sub tributo. Crucem etiam Domini à suis apparatoribus tractari præcepit, dicens: Crucem captiuam, in qua habetis fiduciam, similiter concaptiuu adorate, donec experiar virtutem Dei vestri, si verè possit eruere vos de manibus meis.

*Cruce in
cam, Sala-
dini sarca-
smu.*

CAPVT XXVII.

ANNO verbi incarnati millesimo centesimo octuagesimo septimo, mense Iulio, *Tempus ca-*
 III. Non. eiusdem deuastata est terra promissionis, & capta est ciuitas sancta *pta Hieroso-*
 III. Cal. Octobr. à Saladino, rege Sarracenorum, Romæ præsidente Gregorio Pa- *lyma.*
 pa, qui successerat Domino Urbano, regnante Friderico Imperatore Romano- *Clemens III.*
 rum. Post discessum verò Gregorij, qui paucis sedit diebus, Dominus Clemens in *Papa.*
 sedem Apostolicam sublimatus est. Qui dolens de excidio ecclesiæ Hierosolymi-
 tanæ, in vniuersum orbem Romanum epistolas direxit, scribens omnibus eccle-
 sijs de tam impia traditione & occisione seruorum Dei, & de cæteris abominatio-
 nibus à Sarracenis in terra sancta perpetratis, incitans in omnes zelum impiorum, *Animat*
 & ad vltionem sanguinis sancti. Et pro liberatione ligni Dominici & ciuitatis san- *Christianos*
 ctæ, remissionem omnium peccatorum Apostolica auctoritate pollicitus est. Hor- *in Sarraca-*
 tatus est etiam vnumquemq; discedere à via sua mala, & temperare à superfluitate *nos.*
 ludorum & vestibus fluxus & irreligiosis, in quibus superbia vitæ & concupiscen-
 tia carnis & oculorum dinoscitur, ac si omnibus diceret: Sicut exhibuistis mem-
 bra vestra seruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc pro gloria cru-
 cis sanctæ, cuius cultores estis, exhibete vos seruire iustitiæ in sanctificationem. Ie-
 iunia etiam quædam omnibus indixit, & orationes publicas in canone in omnibus
 ecclesijs, monasterijs, parochijs celebrari constituit, psalmum videlicet, Deus ve-
 nerunt: qui omnes miseras in sancta terra perpetratas, similiter & peccata, quibus
 iram meruimus, propheticè commemorat.

CAPVT XXVIII.

OMnes igitur ecclesiæ filij in toto orbe terrarum diffusi, perspectis epistolis A-
 postolici, timuerunt valde, & repleti sunt stupore & ecstasi in eo quod signifi-
 catum fuerat illis. Communis fuit mæror omnium vna voce plangentium: Eheu,
 vt quid nati sumus videre contritionem populi Dei & terræ sanctæ, in qua steterunt *Cõploratio*
 pedes Domini exercituum, qui venit in hunc mundum salus omnium. Nunc ceci- *cladis He-*
 dit corona capitis nostri, reuersus est in luctum chorus noster. Sancta nostra pro- *rosolym.*
 phanata sunt, templum Dei violatum, & coinquinauerunt illud gentes. Ciuitas san-
 ctæ immunditijs repleta est, lignum Dominicum inter alienigenas detinetur, quod
 à nobis, vtique suis cultoribus, constanter requiretur. Nunc ergo accingatur v-
 nusquisque ense super femur suum, & compatiendo fratribus nostris moriamur
 cum ipso, qui pro nobis mortuus est, qui sicut ipse pro nobis animam suam posu-
 it, sic & nos debemus ponere animas pro fratribus. Ad vindictam ergo zeli do- *Ardor Sim-*
 mus Dei, & in vltionem sanguinis iusti, egrediatur sponsus de cubili suo, & sponsa *dile & ar-*
 de thalamo suo: cessent dies lætitiæ, canticum & tibia non audiatur in plateis, tem- *morum.*
 peret ornari solito plebs læta choreis. Huiuscemodi studijs incitati omnes ter-
 ræ gloriosi, sub quibus curuatur orbis, & nobilis & ignobilis, similiter in vnum
 diues & pauper (ceciderat enim super omnes timor & indignatio) vnanimis ad
 expeditionem Hierosolymitanam aspirabant. Et signati signo sanctæ crucis
 in remissionem peccatorum suorum, iter arripiunt. Præcipuus autem erat &
 signifer Dominus Fridericus, Romanorum Imperator, qui honorem Ro- *Cæsar belli*
 mani imperij exaltare cupiens, ad expugnandos inimicos Christi robur *sacri im-*
 pator.

militiæ suæ conuertit, bonam consummationem certaminis sui existimans, quòd
 ram pro Deo quàm pro temporali honore certauerat, si finem dierum suorum tali
 labore conclusisset. Qui vt sapiens archimetator ipsam expeditionem prudenter
 ordinauit, præcipiens omnibus regni sui peregrinis, tam equestribus quàm ijs, qui
 nauigio ituri erant, vt post annum adueniente Maio omnes parati essent. Ipse verò
 Moguntia per prædicationem Herbipolensis Episcopi Godefridi, & aliorum præ-
 dicatorum, cum multis nobilibus insignitus signaculo sanctæ crucis, apud Gosla-
 riam pro diuersis regni negotijs curiam generalem indixit. Vbi quosdã discordan-
 tes reconciliauit, quædam etiam castella propter latrocinia prohibenda dirui præ-
 cepit, vt pacatis omnibus iter propositũ tanto deuotius quanto liberius expleret. 10
 Ducem etiam Henricũ illic adesse voluit, vt quia discordia nõ parua inter Bernhar-
 dum & ipsum pro ducatu erat, pacem inter ipsos aliqua conditione iuxta decreta
 Principum reformaret. Duci tamen Henrico trium optionem dedit, vt aut dispen-
 sationem in particulari quadam restitutione pristini honoris pateretur, aut secum
 peregrinatum in expensa Imperatoris iret, postea plenariè restituendus, aut terrã
 per triennium tam pro se quàm pro filio suo æquiuoco abiuraret. Dux tamen ma-
 gis elegit terram exire, quàm vel ire quo non vellet, vel honore pristino vlla dimi-
 nutione mutilari.

CAPVT XXIX.

*Cesar ingre-
ditur iter
Asiatic.
Ratisbona.* Igitur accedente veris tempore, Dominus Imperator iter peregrinationis arti-
 puit. Postquam autem Ratisbonam venerat, viso ibidẽ magno exercitus defe-
 ctu, ab itineris propositi profectioe desperare cœpit. Causa autem defectus erat
 magnus omnigenarũ nationum populus, qui eum præcesserat: quia peregrinatio-
 nis amore omnes iter accelerabãt. Consilio tamen habito, sciens eos propter diffi-
 cultatem viæ ipsum præterire non posse, abiit via qua cœperat. Procedens autẽ in-
 de venit in Austriam, cui occurrit cum multo comitatu Dux eiusdem prouinciæ,
 magnificè eum & omnes suscipiens, cunctisq; recipere volẽtibus donaria sua ho-
 norificè distribuens. Morante autem eo in ciuitate, quæ maior est in terra, nomine
 Vienna. Wene, tanta per exercitum excrescere cœpit immunditia, tantusq; incestus, vt ex 30
 consilio siue præcepto Imperatoris huiusmodi hominum fornicatorum & furum,
 siue aliorum inutilium, quingenti viri redire coacti dicantur. Post hæc iter faciens,
 circa Pentecosten venit ad portã Vngarię, ibiq; dies Pentecostes celebrando quie-
 uit. Rex autem Vngariæ per nuncios suos ipsum gratanter excipiens, introitum ei
 terræ benignè aperuit, omniumq; rerum venalium emtionem ad placitum promi-
 sit. Vt autem in terrã ventum est, omnia inuia in fluuijs, in riuis, in paludibus, pon-
 tibus sterni præcepit. Cũ autem Dominus Imperator in ciuitatem venisset, quæ
 Strigoniũ. Gran dicitur, quæ Vngarorum est metropolis, Rex ei in propria persona cum mille
 militum comitatu solenniter occurrit, omniq; deuotione se non solũ hospitem
 sed etiã officiosum exhibuit. Imperatore autem quatuor diebus ibi morã faciente, 49
 ex consilio Principum propter nimiam tumultuãtis exercitus insolentiã stabilis &
 firma pax in exercitu sub iuramento firmata est. Regina autem dedit Domino Im-
 peratori tentorium optimum, & domum desuper de Scarlatico & tapete, iuxta la-
 titudinem & longitudinem ipsius domus, & lectum culcitra & operimento præ-
 cioso magnificè ornatum, sedemq; eburneam cum cussino lecto præpositam: quæ
 quantis ornatibus exulta fuerit, præsentis paginæ depromere nequit inopia. Et ne
 quid excogitatis deesset delicijs, albus & paruus venatorius super tapete discurre-
 bat caniculus. Post hæc regina horum auctrix munerum aliquid à Domino Impe-
 ratore petitura processit, scilicet vt ipsius interuẽtu frater regis, per quindecim an-
 nos ab ipso rege in captiuitate detentus, à captiuitate liberaretur. Rex aut, qui tanta 50
 deuotione Imperatorẽ susceperat, in nullo volens eum contristari, nõ solũ fratrem
 ad petitionẽ ipsius à captiuitate laxauit, sed datis duob. millibus Vngarorũ, ipsum
 ad præparandam siue ostendendam viam Imperatorẽ præcedere fecit. Exinde rex
 Imperatorem in castrum, quòd Gran dicitur, recepit, transito flumine eiusdẽ no-
 minis, à quo ipsa ciuitas, in qua prius moratus fuerat, & castrũ ipsum nomen acce-
 perat:

perat: ibiq; dedit Rex Imperatori duas domos plenas farinæ purissimæ. Imperator
 verò quia farina opus non habebat, dedit eam populo pauperi. Vbi propter nimiam
 auaritiam tumultuatis populi tres homines farina obruti sunt. Inde Dominus Im-
 perator à rege deductus est in urbem Actile dictam, vbi Dominus Imperator qua-
 tuor diebus venationi operam dedit. Inde ventum est ad urbem Sclankemund, v-
 bi per quandam aquam, quæ Eiza dicitur, tribus diebus & tribus noctibus transeū-
 tes, tres ibidem milites submersos amiserunt. Vbi rex vniuerso exercitui innume-
 rabilem victualium copiam dedisse dinoscitur. Post hæc venerunt ad fluuium qui
 Sowa dicitur, vbi multitudo exercitus dinumerata est, & inuenta sunt quinquag-
 10 ginta millia militum & centum millia armatorum ad bella valentiū. Ex abundantia
 autem lætitia, quam Dominus Imperator super tanta exercitus conceperat multi-
 tudine, militiæ ludū gaudens in propria persona ordinauit, & sexaginta iuvenes no-
 biles, qui armigeri nuncupantur, ad militarem habitum & cultū militiæ transtulit.
 Vbi etiam sedens pro tribunali iudicia sua exercuit: ibiq; duo mercatores capite
 truncati sunt, & quatuor seruis manus amputatæ, quia pacem iuratam infregerant.
 Eadem die quingenti serui pabulum exeūtes, sagittis ab hominibus illius regio-
 nis, qui Seruij nuncupantur, interfecti sunt. Altera autem die venit Dux eiusdem
 20 gentis, & fecit Domino Imperatori hominum, suscipiens ab ipso terrā suam iure
 beneficiario. Profecti autem inde venerunt ad fluuium, qui Marowa dicitur: vbi rex
 Domino Imperatori plaustra misit multa farina onerata, & quodlibet plaustrum
 duobus tauris regebatur. In eodē loco rex Imperatori valedicens, discessit, dans ei
 quatuor camelos preciosis muneribus oneratos, quæ ad quinque millia marcarū cō-
 putata sunt. Dominus autē Imperator multas regi gratias agens, dedit ei omnes na-
 30 ues, quæ eum de Ratisbona fuerant secutæ. Ipsa die venit Dux Græciæ ad Impera-
 torem, dans ei aureum vas, quod duabus ansis subleuari debuit, & tanta victualia,
 quæ exercitui ad octo dies sufficerent.

Beneficentia in egenos.

Sowa fl.

Educatio militari.

Disciplina castrensis.

Serui.

Eorundem Princeps iuratus in Serbia Cas.

Naves Cas. aridogor. Dux Græciæ.

CAPVT XXX.

30 Igitur in natiuitate B. Ioannis Baptistæ exiuerunt Vngariam, & intrauerunt Bul-
 gariam. In qua per tres dies non inuenientes aquam, aliquantū perichitati sunt. Om-
 nes arctas vias Dux Græciæ eis ampliari fecit, & ita in festo B. Iacobi tenuerunt
 castrum Rauennelle, quod in medio nemoris situm est. Post laborem verò nemoris
 in assumptione B. Virginis, ac si per paradysum Dei, tenuerunt ciuitatem Listriz, quæ
 est in confinio Bulgariæ & Græciæ. Inde castra mouentes venerunt Vinopolin, ci-
 uitatem magnam, sed desertam, in qua cum omnis exercitus hospitatus fuisset, vix
 alternæ domus inhabitatæ sunt, ibiq; decem & octo hebdomadas morati sunt. Si-
 quidē inter tot & tanta prospera non defuerunt aduersa: quia nunquam fuit Abel,
 quem malitia Cain non exercuit. Dux enim de Brandiz, quæ est circa Vngariam &
 Bulgariam, inuidens seruis Christi, festinus percurrit ad regem Constantinopoli-
 40 tanum, dixitq; ei: Quid hoc facere voluisti, vt hominibus tam impijs transitum per
 terram tuam præberes? Non parcat oculus eorum aliter ciuitati vel vt tibi, nisi omnia
 vastantes suæ subijciant ditioni. Vnde scias, si in terram tuam intrauerint, te de so-
 lio tuo deijcient, & imperium tuum obtinebunt. His verbis nimis credulus & ex-
 territus Constantinopolitanus, nuncios Imperatoris, Episcopum videlicet Mona-
 steriensem, & Robertum Comitem de Assawe, & Marquardum Camerariū cum
 500. militibus comprehendi præcepit. Sicq; exterriti omnes habitatores terræ, ap-
 propinquantibus peregrinis tutiora loca quærentes, ciuitates & oppida deserta de-
 reliquerunt.

Casar pergit per Bulgariam.

Rauennelle. Listriz. Phinopolia.

Dux de Brandiz, ca lunania.

Legati Cesaris comprehensi. Fontè Nalauv.

CAPVT XXXI.

50 Imperatore enim in præfata ciuitate moram faciente, miratus est, quòd nō redi-
 rent hi, quos ad regē pro bono pacis miserat, commonefaciens eū pactionis siue
 promissionis, qua sponderat ad vltionem Dei zeli, & vindictā terræ sanctæ, & ef-
 fusionē iusti sanguinis seruorū Dei, in omnib. se obsecurū exercitui peregrino,
 scilicet vt firmā in regno suo pacē haberet, & ipse eis omnia inuia peruia faceret, &

Pactio cum Byzantino.

emendi gratiam tam in victualibus quàm in alijs necessarijs præberet. Ipse enim Imperator omnia quæ promissa fuerant, ita fideliter custodiuit, vt sicut supra dictum est, nulli de exercitu nec per vim nec per rapinam nec per furtum aliquid obtinere permiserit. Cumq; diutius expectasset, & sui non essent reuersi, indignatus, omnes circa regiones vastare cœpit, ita vt aratris terram excoleret, quod tamen arte factum fuerat, vt maiorem habitatoribus terræ timorem incuteret. Tantas igitur exercitus diuitias in terra de spolijs collegerat in auro & argento, in vestibus preciosis, in armētis, vt aliquis pro lautioris cibi exquisitione octo boues pro gallina daret. Quæ tamen abundantia ad tantam deuenit inopiam, vt consumptis, imo magis perditis omnibus, omnis retrò abundantia obliuioni tradita videretur. Transactis itaq; decem & octo hebdomadibus, castra mouerunt de loco illo, & venerunt Andropolin. Vbi septem hebdomadas hospitantes, similia perpetraverunt, ibiq; reuersi sunt nunciij Imperatoris cum obsidibus quinquaginta, firmam pacem & cætera, quæ Imperator expetierat, ad voluntatem afferentes. Acceptis igitur obsidibus in media quadragesima, relicta Andropoli prosperè procedentes, in Pascha, quod eo anno in annunciatione Domini celebrabatur, venerunt ad brachiū S. Georgij, ibiq; castra metantes, sanctum Pascha Domini cum gaudio celebrabant. Proxima die classem intrantes transferunt vadum, quibus rex tantas naues prouiderat, vt omnis exercitus cum omnibus attinentijs suis tribus diebus transmearet.

Depopulatio agrorum ob perfidia. Abundantia in castris.

Phryxplagi emendatur.

Cæsar transit in Asiam.

CAPVT XXXII.

Igitur post maris transitum populus Dei exercituum, ac si post Pharaonis vinculum confessionis Christi cecinit epithalamium. Nam propter obsides, quos secum traxerant, sperabant pacem. Et ecce turbatio & forum rerum venalium, & ecce famis & inedia tribulatio. Siquidem non post multos dies cum adhuc in terra regis Græcorum essent, occurrerunt ei Turci, insidias tendentes, quos illi primò non attendebant, quia pauci erant, nec eos malum machinati cogitabant. Illi verò de die in diem multiplicabantur, ac si arena maris, quæ præ multitudine numerari non potest, & nocte & die erant circa ipsos. Populus autem Dei psallebat: Domine, quid multiplicati sunt, qui tribulant me, multi insurgunt aduersum me, multi dicunt animæ meæ non est salus ipsi in Deo: tu autem Domine susceptor meus, &c. Cumq; conclusi essent in manu hostili, sicut oues in medio luporum, non tamen à cepto itinere cessabant, & cum castra mouerent, similiter hostium castra mouebantur. Iam Rumeniam, terram desertam & inuiam & inaquosam intrabant, & defecerat panis in siltarcijs eorum: quia alimenta non habebant. Fuerunt tamen inter eos, qui panes mellitos, cum in abundantijs essent, sibi præparauerat, & ut cunq; sustentabantur. Qui verò simile opus non fecerant, aut carnibus equinis & aqua siue radicibus pascebantur, aut fame vsq; ad mortem affligebantur. Cumq; vires ad ambulandum non haberent, ceciderunt in facies suas super terram, vt martirium pro nomine Domini susciperent. Inimici verò irruentes super eos, sine omni misericordia in conspectu omnium eos trucidauerunt. Iam defecerant iumentum, tum quia gramina non habebant, tum etiam quia ad victum consumpta erant, & laborabant in ambulando tota die multi viri nobiles & delicati, & Deo gratias agebant. Sic autem ordinabant acies suas, vt pedites & infirmi medij essent, equestres verò propter insultum hostium à dextris & à sinistris. Sæpius etiam insultum in illos facientes, prostrauerunt quosdam ex eis, aliquando etiam ad quinq; millia, & nihilominus cessabant insequi eos. Sed quia multæ sunt tribulationes iustorum, & de omnibus his liberabit eos Dominus, non inualida super eos erat manus Domini, in omnibus confortans eos. Laborabant siquidem vt castigati & non mortificati, quasi tristes, semper autem gaudentes. Imperator verò quamuis se circumuentum non dubitaret, dimisit tamen obsides, quos tenebat, iuxta illud: Mihi vindictam, ego retribuam dicit Dominus. Post hæc incurrerunt siccitatem maximam, vbi perbiduum siti laborabant. Venerunt igitur in Pentecoste Iconium, quæ capitalis est ciuitas Turcorum, & castra metati sunt in horto venatorio prope ciuitatem, vbi re-

ἐπιβίβω.

Incurssiones Turcorum.

Difficultates itineris.

Modus excipiendi & cõsectandi hostem.

Fides in Cæs.

Iconium metropolim Turcorum.

fecti sunt de herbis hortorum, qui circa ciuitatem erant, & visum est anime eorum ac si paradisi delicias habuissent.

CAPVT XXXIII.

Cum igitur post longā famis maciem populus Dei utcumq; refectus fuisset, sperans post diutinos labores quietis requiem, post bellorum turbines pacis serenitatem, ecce filius iniquitatis, filius Saladini, gener Soldani, Imperatori mandauit dicens: Si per terram meam securum vis habere transitum, de quolibet tuorū aut reum tu mihi dabis Byzantinum: quod si non feceris, scias, quòd in crastino bello te impetam, & violenter & te & tuos aut gladio interficiam, aut in captiuitatem redigam. Cui Imperator respondit: Inauditum quidem est, quòd Romanorū Imperator vlli mortaliū tributa persoluat, quæ ipse magis exigere assueuit quàm soluere, magis accipere quàm dare, tamen quia viribus exhausti sumus, vt cū pacis quiete viam nostram tendamus, vnum denarium, qui Manlat dicitur, ei volūtariè persoluam. Quem si acceptare noluerit, sciat, quòd pro nomine Christi libentissimè cum eo cōgredi volumus, qui pro ipsius amore aut vincere aut vinci optamus. Est autem Manlat de viliorum numismate, qui nec totus sit aureus, nec totus cupreus, sed quasi de confusa & vili constat materia. Nuncius itaq; reuersus nunciauit hoc Domino suo. Imperator verò cōuocata saniorum parte, quod agebatur, exposuit, vt quid ageretur, ex consilio inueniret. Ad hæc illi vno ore responderunt, dicentes: Bona quidem, & vt imperialem decet maiestati, Tyranno respondistis: nos tamen sciatis, nullam pacis conditionem quærere: quia nihil restat, nisi aut mori aut vincere, aut vinci aut vincere. Placuit Imperatori tanta virorum Dei constantia. Et lucescente aurora, ordinata acie, filius eius, Dux Sueuiæ, cum robustissimis in fronte constituitur, ipse verò cum reliquis hostes, qui à tergo insistebant, percussurus accingitur. Pugnabāt igitur Christi milites animis quàm viribus fortiores. Sed qui olim martyrum roborabat tolerantiam, ipse horum etiam firmabat constantiam. Cadebant autem aduersarij à dextris & à sinistris, nec erat numerus interfectorum, sed alij occidebantur, alijq; occisos remouebāt. Sicq; vi portas irrumperes, omnes qui in ciuitate erant, percusserunt in ore gladij. Reliqui verò in castrum, quod ciuitati coniunctum erat, se receperūt. Et ita humiliatis hostibus intus & foris, per triduum in ipsa ciuitate morati sunt. Tūc Soldanus honoratos legatos cum muneribus Imperatori misit, dicens: Bene quidem, Domine Imperator, in terram meā venisti: sed quòd iuxta placitum tuū, & secundum tuā magnificentiā, susceptus non es, tibi quidem gloriosum, nobis verò est ignominiosum. Tibi enim de tanta victoria eternalis erit memoria, nobis autem rubor & ignominia. Ista tamen præter voluntatem meam acta certissimè scias: quia in loco ægritudinis decumbens, nec mei nec aliorum compos esse valeo. Nunc igitur rogo, vt mecum misericordiam facias, & pro conditione pacis obsides & quæcumq; volueris, acceptes, ita vt ciuitatē egrediens, iterum in horto castra reponas. Quid plura? Imperator cum suis ciuitatem egreditur, tum quia quæ exigebat ad placitū offerebantur, tum quia nimia corruptio aeris propter interfectos eos exire cogebat. Firmata igitur pace, agonistæ Christi gaudentes per viam suam ibant, nec vltius aduersarij eos insequabantur. Et ita transeuntes terram Armeniorum, venerunt ad fluuium Saleph, vbi castrum eiusdem nominis situm erat.

Filius Saladini superba denuntiatio.

¶ Δεινὸν καὶ ἄλλοθεν τῶν δουδντων ἀρχῶν.

Manlat.

Caesaris consilium cæsarsense.

Prælium cū Turcis.

Victoria.

Soldanus pacem perit.

Armenia. Saleph, alio Serræ.

CAPVT XXXIII.

Quo cū peruentum fuisset, propter nimiam æstus intemperiem puluerisque squalorem Dominus Imperator in eodem amne lauare similiter & refrigerari disposuit. Siquidem idem amnis non multū latus erat, cursum tamen velocem propter montium circumgyrationes habebat. Alijs igitur ad vadum certum transiuntibus, ipse multis inuitis aquam ingreditur, & sperans se natando transire, fluminis impetu abripitur, quo nollet trahitur, & priusquam subuenire potuissent,

Caesar in flumine lauas suffocatur.

*Complora-
tio in ca-
stris.*

*Fridericus,
Caesaris F et
in exercitus
imperio suc-
cessor.*

Antiochia.

*Lues ex in-
temperan-
tia.*

*Godefridi
Wirceburg.
mors.*

*Copiarū at-
tenuatio.*

*Fridericus
aetate flore-
te obiit.*

*Apologia cō-
tra expedi-
tionis huius
infelicitate-
nes.*

Candor.

*Accon obse-
sa.*

Wido Rex.

*Tyrus īqu-
rignos Chri-
stianorum.*

*Conradus
Marchio Mō-
tisferrat.*

*Saladini le-
gati reiecti.*

qui circa ipsum erant, a quis praefocatus interiit. Fit igitur moeror omnium vna voce plangentium: Quis nos consolabitur in hac peregrinatione nostra? quia cecidit propugnator noster. Nunc ergo erimus sicut oves errantes in medio luporum, nec eas quisquam a moribus prohibebit. Huiusmodi ploratu & ululatu populus tabescebat. Sed filius consolabatur eos, dicens: Pater quidem meus mortuus est, sed vos constantes estote, nec deficiatis in tribulationibus nostris, & videbitis auxilium Domini super vos. Et quia idem in omnibus se prudenter gerebat, omnes mortuo patre principatui eius se subdiderunt. Qui recolligens qui remanserant (plurimi enim distracti erant) peruenit Antiochiam. Quem princeps Antiochię honorifice suscipiens, ipsam ciuitatem ei consignauit, ut de ipsa ordinaret, quid vellet. Plurimum enim ipsi ciuitati insisterant Sarraceni, ita ut ipsam tenere desperaret propter insulsum eorum. Cum igitur ibidem ad pausandum aliquantulum moram faceret, & populus famelicus vino & cæteris diuitijs ciuitatis immoderatus infarciri cœpisset, nimia mortalitas inter eos orta est, ita ut plures ex nimia repletione quam ex priori inanitione morerentur. Multis autem de vulgaribus propter intolerantiam ibidem occumbentibus, etiam nobiles & boni viri propter nimium æstum interierunt. Inter quos Dominus Godefridus, Herbipolensis Episcopus, vir prudens & eloquens, qui eandem peregrinationem secundum datam sibi gratiam ex magna parte regebat, ex hoc incolatu caelestem migravit ad patriam. Multum autem confortata est pars Teutonicorum in aduentu ipsius, qui tamen non nisi cum mille viris venit ad eos. Eo autem ibi morante, & cum hostibus configere praedisponente, immatura morte praeventus, die clausit extremum. Sicque expeditio illa terminata est, ut quasi ferè ad nihilata videretur. Vnde nonnulli scandalum contra eam habuerunt, dicentes, eam non rectè inchoatam, ideoque nec bene consummatam. Sed quia talia iudicas, vide ne lucis quod in te est, tenebrae sint, dicente Domino: Lucerna corporis tui est oculus tuus. Profecto per oculum, interiorè intentionem, per corpus verò exteriorè actionem volens interpretari. Sapientia verò dicit: Homo videt in facie, Deus autem in corde. Si ergo lucerna corporis tui in corde, quam Deus solus videt, & si in facie corpus exterius, quod videt homo, qua temeritate iudicium Dei tibi usurpas, qui solus occultata nouit, cum magis ea, quae nescis, quo animo fiant, in meliorem partem debeas interpretari? Manifesta tamen indicia hinc inueniuntur, quae magis attendenda fuerunt, quod euangelici viri illi propter amorem Christi reliquerunt domos, fratres & sorores, patrem & matrem & uxores, filios & agros, & quod maius est omnibus, tradentes corpora sua laboribus & supplicijs. Quia plurimi eorum tali deuotione sunt peregrinati, ut quantum in ipsis erat, magis eligerent in confessione Domini occumbere, quam ad sua remeare. Et ideo quamuis expeditio illa siue peregrinatio ad finem desiderati certaminis non peruenerit, non tamen eo minus credendum est, quod coronam desideratam non perceperint: Cum preciosa sit in conspectu Domini mors sanctorum eius, quae quali sine claudenda sit, vel quomodo vel quando adimplenda, sicuti Dei solius est nosse, ita eius de singulorum meritis iudicare. Iustus enim si morte praecupatus fuerit, in refrigerio erit.

C A P V T X X X V.

Inter hæc autem ciuitas Accon expugnabatur à militibus Christi, qui ex omnibus gentibus, populis, tribubus & linguis illic collecti erant: quam primò Wido rex, à captiuitate solutus, ut supra dictum est, à Tyro veniens cum ducentis millibus obsederat. Sed post Domino cooperante obsidio in immensum excreuerat. Ipsa siquidem Tyrus nunc ferè sola refugium erat Christianorum, faciendo Conrado Marchione, qui eam constantissimè tenebat. Ipsum namque Deus ad robur militie Christianorum, & ad praesidium suorum fidelium direxerat, qui in ipso tempore desolationis terrae sancte rationis gratia Hierosolymam tendebat. Cumque nauigio veniret de Graecia, & applicare vellet Accon, cognouit quod Saladinus totam obtinisset terram, & ipsa ciuitas ei tradita fuisset. Et fugiens diuertit ad Tyrum, & nihilominus homines Saladini in ea erant, ut obsides de ipsa acciperent. Meliores autem ciuitatis cognoscentes de aduentu ipsius, clamorem in ciuitatem receperunt, & facientes cum eo amicitias, principatum

cipatū ei ciuitatis dederunt. Qui eiectis ex ea hominibus Saladini, cōfortabat animos virorū, qui in ea erant, reparans ruinas murorū, & firmans præsidia turriū. Saladinus verò in Accon constitutus, audiens quod factū erat, indignatus statim obfedit ciuitatē, erigens contra eam machinas septē, & cōfregit muros eius, ita vt iam suis pateret introitus. Marchio verò Conradus confortans suos, cōfidens de adiutorio Christi, qui nunquam deseruit sperātes in se, apertis portis audacter egressus est ad eos, & fugauit Saladinū, & persecutus est eum ad montana, & ceciderunt de suis quinque millia. Et reuersus est ditatus de spolijs eorum, & de victualibus repleuit ciuitatē, & satiata est anima eorū, qui iam fame defecerant. Nec adiecit vltra Saladinus obfidere ciuitatē. Post etiā multo auro pacē à Marchione mercatus est: quia cōtinuis eruptionibus castra ipsius infestabat. Vnde quidā eum infidelitatis argue-
re conati sunt, quòd munera infidelium acciperet. Sed ille expoliens Ægyptios, ditauit Hebræos: quia quod ab infidelibus quoquo modo rapiebat, fidelibus fideliter erogabat.

Infesta Accon obfidio.

Clades.

In Conradū M. calumnias.

CAPVT XXXVI.

igitur cum Wido rex, vt dictum est, ciuitatem Accon obfideret cum militibus Teutonicis & ijs, qui de Longobardia & Thuscia apud Tyrum collecti erant, inter quos primates erant Comes de Gelren, & Henricus Comes de Aldenburg, & Widekindus, Aduocatus de Rieden, & Adelbertus Comes de Poppenburg, & alij complures Episcopi & nobiles, Saladinus eos sine intermissione infestabat, ita vt se illic subsistere desperarent. Sed qui gemitum filiorū Israel in Ægypto olim audiuit, cum affligerentur à Pharaone, nunc recordatus misericordiarū suarum, respiciens de solio suo excelso, misit eis auxilium. Denique tertia die obfidionis in Cal. Septembr. apparuit multitudo nauium, de diuersis Teutonicorū partibus venientium, quas Dominus per religiosissimas circumgyrationes regionū, per longissimos tractus marium, ita illas gubernauerat, vt nunquam secundus eis ventus defuerit, & nulla earū vel homines vel instrumentū aliquod perdidit. Fuerunt autem quinquaginta quinque naues Teutonicorū, expansis velis applicantes. Quibus iunctus erat Princeps quidam de Anense, nomine Iacobus, cum quinque magnis nauibus, viris & armis onustatis, similiter & victualibus. Saladinus verò, qui cum innumerabili multitudine proxima die super milites Christi venire disposuerat, cognito aduentu tantæ classis, primò quidē obstupuit, & in amaritudine cordis anima deficiente, totus contabuit: quia quos à terra arcere non potuit, eos ad destructionem sui venisse non dubitauit. Cum ergo portum tenuissent, & egressi fuissent in manu valida, vallauerunt in gyrum ciuitatē, nec tamen inhibere poterant, quin homines Saladini, quoties placuisset, cum camelis intrarent & exirent ciuitatem ad portam, quæ vergebat ad Orientem. Sicque multo labore & periculo ferè per mensem in obfidione laborauerunt, & multum exhausti erāt cōtinuis excubijs & vigilijs. Quia Sarraceni sine intermissione sagittis & incurfionibus eos inquietabant. Cogitabant autem configere cum eis, si forte propitio Deo possent obtinere eos. Et miserunt Tyrū pro Marchione Conrado & Ludouico, Comite prouinciali de Turingia, qui nuper de terra sua gloriosè venerat cum multa copia militum & victualium, rogantes vt præsidio eis fierent. Marchio tamen sæpius vocatus venit inuitus, propter similitates quasdam, quas contra regem habebat. Arguebat enim eum, quòd pro sua tantum liberatione multas ciuitates munitas Saladino tradidisset. Venerunt tamen in manu valida, & lætati sunt in aduentu eorū, maximè tamen de aduentu Landgrafij, qui tunc nonus venerat, & quasi princeps militiæ illorū fuerat. Dominus etiam Patriarcha in castra venerat, qui animos plurimorū confortabat. Ordinata igitur acie, omnis multitudo equestrium & sagittariorum & robustorū in castris erant, cæteri verò contra insultus eorū, qui in ciuitate erant, castra seruabant. Cumque congregarentur, qui foris erant, irruerunt viri ciuitatis super eos, qui castra seruabant, & arctabant eos vehemèter. Sed fugata sunt castra Saladini: quod videntes hi, qui naues seruabant, vociferati sunt, fugere Saladinū, sicque liberati sunt hi qui in castris erant. Porrò campestres fugientem Saladinum persecuti sunt in

Widonis Regis auxiliares.

Henricus C. Aldenburg. Adelbertus Poppenburg. Saladinus incurfiones.

Classis Germanica.

Ludouicus, Landgr. Turing. Conradi M. cum Wido neregestimulias.

Pugna Christianorū cū Saladino.

Victoria.

Contētio & clades de malo.

Ignis Græcorum.

Ludonici Landgr. mors.

montana, & reuersi sunt, timentes insidias. Cumq; pedites in castris raperent spolia, orta est inter eos seditio de quodam mulo, qui rapiebatur ab omnibus, trahabatur ab omnibus, ita vt mutuo populus contra populum pararetur ad bellum. Quod cognoscentes Sarraceni, cum insidijs irruerunt super eos, & prostrauerunt ex eis plus quàm viros mille, & cæteri fugerunt ad castra. Et facta est in populo Dei tristitia magna. Ex illo tempore statuerunt, vt vallo se circumdarent, ne hostibus subitanea præda fierent. Foderunt ergo duo fossata magna, vnum versus ciuitatem, aliud versus campestria, & hoc muniti præsidio quietis, vacabant otio, conclusis his, qui in ciuitate erant, quibus libertas exeundi & redeundi subtrahata erat. Agente autem Landgrafio & cæteris nobilibus, multo labore & expensis multis tures turres ligneas contra ciuitatem erexerunt. Et cum se eam tali instrumento obtinere crederent, qui in ciuitate erant, omnia illa ædificia igne, qui dicitur Græcus ignis, concremarunt. Quo facta, milites Christi mæror occupauit & indignatio & quædã de hostium sublannatione confusio. Mortuus est etiã post dies illos Landgrafius: inde quasi sine principe esse videbantur.

CAPVT XXXVII.

Philippus Rex Franc. Richardus, Rex Angl.

Alexius Cōnens tyrannus Cypri.

Argentea cōpedes. Wido sit rex Cypri. Conradus Marchio Hierosolym. per matrimonium.

Acon Anglo dedita.

Oppidanorū eades.

Philippus R. domum re-pedit.

Ascalon capta instauratur.

Conradus R. à sicarijs peremptus.

Senis Sarracenorū præstigia.

VERUM superuenit rex Franciæ, & in manu valida cœpit vallare ciuitatem, & erexit aduersus eam machinas. Siquidem rex Angliæ in expugnatione Cypri occupatus erat. Cyprus est regio mari circumdata, regi Constantinopolitano subdita, persoluens ei annuatim septem auri pondera, quæ centenere dicuntur. Inualuerat autem rex terræ illius diuitijs, & in superbiam elatus, recessit à Constantinopolitano similiter & à fide catholica. Huius rei gratia eum Anglicus impetebat, & obtinuit eum & terram ipsius, conijciens eum in vincula apud ciuitatem, quæ Meregart dicitur. Et quoniam hoc iurauerat, ne ferro eum compediret, catena eum vinxit argentea, ibiq; mortuus est. Accepit autem de terra eius thesauros maximos. Ipsam etiam quasi sub titulo Christianitatis consignauit in manu Widonis, regis Hierosolymorum, quia iam regno priuatus erat, vxore mortua. Et regnum ipsius Conradus Marchio cum sorore vxoris obtinuerat. Vastata ergo Cypro, rex Angliæ applicuit Acon, & iunctis viribus cum rege Franciæ arcebat ciuitatem. Siquidem milites Christi dantes se periculo, sine intermissione nocte & die suffoderunt muros eius, & turres præcipitauerunt. Et necessitate coacti, qui intus erant, de ciuitatis declinatione agere cœperunt. Miserunt autem occultè frequentes nuncios Saladino, vt eos ipse, sicut promiserat, liberaret. Quod cum non posset, tradiderunt ciuitatem. Captiuatis autem omnibus, qui intus erant, pro sui liberatione promiserunt pecunias multas, insuper ligni Domini restitutionem, datisq; obsidibus, acceperunt inducias vnus mensis, & abeuntes ad Saladinum de ligni Domini restitutione, nihil quidem profecerunt, sed nec pecuniam persoluere potuerunt. Et ita reuersi intrauerunt ciuitatem, & trucidati ita quatuor millia virorum gentilium in conspectu Saladini. Carchas verò & Mesthius & alij nobiliores pecunia se liberauerunt. Rex autem Franciæ capta ciuitate ingressus classem, ad sua reuersus est, ea tamen conditione, vt ex omnibus spolijs ciuitatis dimidiatam obtineret. Quod rex Angliæ in præsentem quidem promisit, sed minimè persoluit. Post discessum verò regis Franciæ, conuertit se ad Ascalonem, vt expugnet eam. Quod videntes habitatores eius, succenderunt eam, & fugerunt. Ipse autem desolatam ingrediens, firmissimè eam reædificauit, instaurans muros eius & turres. Post dies illos occisus est Conradus, rex Hierosolymorum, dolo, vt dicitur, regis Angliæ & quorundam Templariorum. Siquidem princeps de montanis, qui quadam excellentia principatus dicitur senex, precio corruptus, duos de suis misit, qui eum occiderent. Quiddam ridiculosum de hoc sene dicturus sum, sed tamen assertione fidelium mihi attestatum. Idem senex præstigijs suis ita circumuenit homines terræ suæ, vt nullum præter ipsum Deum venerentur vel credant. Qui etiam quandam spem & quædam gaudia æternæ iocunditatis monstruosè eis pollicetur, vt optent magis mori quàm viuere. Sæpe enim multi eorum ad nuntum vel

tum vel imperium suum stantes in muro excelso se præcipitauerunt, ita vt ceruicibus fractis, miserabili morte interierint. Beatissimos autem eos affirmat, qui humani sanguinis fusores ipsi pro tali vltione occubant. Cumq; aliqui eorum talem elegerunt mortem, vt aliquem dolo occidant, pro cuius vltione ipsi beatius moriantur, ipse eis cultros, quasi ad hoc negotium sacros, administrat, & tunc poculo eos quodam, quo in ecstasi vel amentiam rapiantur, inebriat, & eis magicis suis quædam somnia phantastica, gaudijs & delicijs, imò nugis plena, ostendit, & hoc æternaliter pro tali opere eos habere contendit. Iste, vt dictum est, munere corruptus, de tali secta duos ad occisionem Marchionis his, qui in mortem eius conspirauerant, misit. Qui tamen eo occiso, & ipsi occisi sunt, sed nescio an deificati. Mortuo autem Marchione (quia hoc nomen ei vsitatus erat) siue rege, facta est perturbatio non modica in populo Dei: quia cecidit vir bonus & prudens, per quem sæpe Dominus salutem operatus est in Israel. Post hæc rex Angliæ volens ad loca sua reuertí, pacem firmissimam cum Saladino constituit tribus annis & quadraginta diebus: quæ tamen stare non potuit, nisi rex destrueret Acalonem. Quam etiam, necessitate compulsus, destruxit: quia inhabitatores non habuit, qui eam post discessum ipsius inhabitarent. Igitur nauem ingrediens, applicuit Bulgariam, homines verò eius abierunt Brandiz. Ipse verò cum paucis intrans Galeidam, abiit Vngariã, nec reuersus est qua venerat. Timuerat enim regem Franciæ, quem offenderat, quia sororem ipsius, quæ ei desponsata fuerat, & quam idem rex Franciæ obuiam ei duxerat, non duxit vxorem, sed filiam regis Auernensis sibi copulauerat, quam mater ipsius cum multa ambitione adduxerat. Cùm igitur sibi præcauisset hunc laqueum, incidit in alium. Nam cùm transisset Vngariã peregrino more (nam templiariorum habitu se suosq; induerat) captiuatus est à Duce orientalis Austriæ, qui eum Imperatori præsentauit. Sic necdum liberata est terra repromissionis propter peccata nostra. Necdum enim completa sunt peccata Amorræorum, sed adhuc manus Domini est extensa.

*Angli cum
Saladino pacificatio.*

*Reditus in
Europam.*

Captiuitas.

ARNOLDI, ABBATIS LVBECENSIS,

CHRONIC. SLAVORVM

LIBER IIII.

CAPVT I.

NTEREA autem quando hæc expeditio seu peregrinatio celebrabatur, non defuerunt noua in Saxonia. Siquidem ipso anno, quo Dominus Imperator circa Maiũ exierat vnà cum his, qui cum eo amore Dei peregrinati sunt (inter quos erat Adolfus Comes) Dominus Hartuicus, Bremensis Archiepiscopus, Dominum Ducem Henricum vnà cum filio suo æquiuoco circa festũ B. Michaelis de Anglia reuertentẽ benignè suscepit. Et sperans se per eum recuperare posse pristinũ statum, qui iam ab omnibus quasi despectus erat propter Thetmarchos, quos à Waldemaro Slesuicensi requirere non valebat, & faciens cum eo amicitias, eum in Stadio collegit, & Cometiã in manu eius consignauit. Quo audito meliores Holfatorum Sturmatorum Duci Henrico occurrunt, & pacificè eum salutantes introitũ ei terræ obtulerunt. Qui gauisus est, & eos exaltare spondit, si per eos introitũ habere posset. Qui statim occupauerunt loca Comitum, Hammenburg, Plune & Ziho, & eiecerunt homines eius de terra. Quod videntes Comes Adolfus de Dasse, qui tunc in terra erat vice nepotis, & Domina Mechtildis, mater Comitum de Schawenburg, & vxor eius, Domina Adelheidis, filia Domini Burcardi de Querenforde, in ciuitatem Lubeke se receperunt.

*Adolfus C.
belli sacri
focus.
Hartuicus
Brem.
Henricus L.
dux.
Recipit Co-
mstat. Sta-
densem.
Motus Hol-
fat.*

*Adolfus C.
Dassensis.
Mechtil-
dis, Adolphi
Holfat. ma-
ter.*

*Adelheidis
Querenforde.
Sxor.*

*Henricus L.
in armis.*

*Expugnat
& excindit
Bardeniā.*

*Recipit Lu-
becam.*

*Occupat a-
grym Adol-
fi Hofat. &
Lauenbur-
gum.
Sigebergam
per legatum
obsidet.*

*Defectio
Holfatorū,
indeq; secu-
ta rerū com-
mutatio.
Adolfus
Dasl.*

*Legatorum
Henrici L.
clades.*

Mulctā.

DVx autem contracto exercitu de Stadio, & de terra Holfatorum, Sturmario-
rum & Polaborum, vallauit Bardewig, assistente sibi Bernhardo Comite de
Raceburg, & Bernhardo Comite de Welppe, Helmoldo Comite de Suerin, & alijs
amicis suis, & expugnare eam coepit. Rebellabant autem hi, qui intus erant, nolen-
tes tradere ciuitatem. Præualuit autem Dux aduersus eam, & deuastata est ciuitas
opulenta valde, nec pepercerunt viri bellatores ecclesijs vel cœmeterijs, sed abla-
tis omnibus succenderunt eam igne. Captiuatis aut omnibus, qui intus erāt, inter
quos erat Hermānus de Sturtenebuchle, & alijs militibus cū ciuibus ciuitatis, vix
mulieres & paruuli captiuitatem euaserunt. Dux ergo prosperatus in via sua, circa
festum B. Martini secundam expeditionem instaurat, & ad obsidionem Lubecanā
se præparat. Cumq; iam appropinquaret ciuitati, territi qui intus erant propter de-
folationem memoratę ciuitatis, missis nuncijs pacificę eum susceperunt, tali tamen
conditione, vt Adolfus Comes de Dasle & mater, Comitis de Schawenburg, qui
tunc in peregrinatione erat, similiter cum coniuge ipsius & hominibus eius, cum
omnibus, quę ipsorum erant, liberę terra exirent. Cumq; Dux obtinuisset ciuita-
tem & omnem terrā Adolphi Comitis tunc peregrini, statim expugnabant Lawen-
burg, castrum Ducis Bernhardi, & post mensem traditum est in manibus eius, hac
tamen conditione, vt hi, qui in castro erāt, abirent illæsi. Succedentibus igitur pro-
speritatibus, Dux obsideri fecit castrū Sigeberg, quod solum adhuc homines Co-
mitis tenebant, per manū Waltheri de Baldensile, quem adiuuabant Holfati Stur-
marij, sed tamen in dolo. Siquidem pœnitentia ducti de facto priore, mutata vo-
luntate alienati sunt a Duce, & liberatum est castrum auxilio Eggonis de Sture &
amicorum suorum. Et captiuatus est Waltherus, & in vincula coniectus, castrum,
quod prius expugnabat, exul inhabitabat. Sic rursus infirmata est pars Ducis in par-
tibus illis. Siquidem Adolfus de Dasle cum matre Comitis peregrini & vxore eius
reuersus est, & inquietabat ciuitatem Lubecanā in multis. Põst adueniente Maio,
vlcisci volens Dux de aduersarijs suis, ordinauit acies in terram Holfatię per ma-
num Bernhardi, Comitis de Raceburg, & per manum Helmoldi de Suerin & Ior-
danis Dapiferi. Et exeuntes de ciuitate Lubeca, non longē in fugam versi sunt, &
captiuatus est Helmoldus & Iordanes Dapifer cum alijs multis. Sed & multi in flu-
mine Trabane submersi sunt. Comes verò de Raceburg cum alijs fuga elapsus est.
Helmoldus verò & Iordanes in castro Sigeberg manibus ferreis cõstricti sunt. Post-
ea verò a captiuitate soluti sunt, Helmoldo persolvente trecentas marcas denario-
rum, & Iordane, quia pecuniosus erat, quingentas marcas argenti.

CAPVT III.

*Henrici re-
gis in Saxo-
niā expe-
ditio.*

*Conradus de
Rothe.*

*Hartuicus
Brem. tuba
belli, pelli-
tur in exi-
lium.*

*Henrici L.
apud regem
intercesso-
res.*

*Conditiones
reconcilia-
tionis.*

*Luggerus,
Leonis F.*

REX autem iuuenis audito reditu Ducis Henrici & filij eius, indignatus est, tum
quia quasi despiciens adolescentiam suam contra iusurandum ante tempus
redisset, tum quia terram Adolphi Comitis sibi vsurpauerat, qui cum patre suo, vt di-
ctum, exulauerat. Impetu igitur quodam venit Brunshwig, volens vastare eam.
Quam cū propter instantem hyemem obtinere non potuisset, abiit Limberg ad
castrum Conradi de Rothe, volens obtinere illud. Sed cū nec ibi profecisset, a-
maro animo reuersus est in locum suum. Archiepiscopū tamen Bremensem Hart-
uicum, qui huius perturbationis causa fuit, querimonia Bremensium de sede sua
disturbat. Ille verò iram regis ferre non valens, in Angliam profectus, per annum
ibidem degit. Põst reuersus, ad Ducem se contulit. Dux tamen mediante Conra-
do, Archiepiscopo Moguntino, & Philippo Colonienfi pro gratia regis laborare
coepit. Qui præfigens ei curiam in Fulda, ita eum in gratiam recepit, vt muros
Brunshwig in quatuor partibus deponeret, castrum Lawenburg dirueret, Lubecam
verò ciuitatem dono regis dimidiam haberet, dimidietatem alteram Comes
Adolfus cum omni terra sua quietę possideret. Vt autem ista pacis reformatio ra-
ta permaneret, filium Luggerum obsidem accepit, qui postea in ciuitate Augusta
mortuus

mortuus est. Henricus verò filius ipsius senior cum eo Romam similiter & in Apuliam cum quinquaginta militibus iuit. Dux tamen nec Lawenburg destruxit, nec dimidietatem ciuitatis, sicut promiserat, Adolfo, qui adhuc peregrinabatur, restituit, nec terram ipsius infestare cessauit.

Henricus suntor.

CAPVT IIII.

His autem ita dispositis, Rex cum manu valida Italiam intrauit cum Philippo Colonienſi & Othone, Duce Boiemig, & alijs multis. Cumq; appropinquaret Rome, suscepturus Apostolicam benedictionem, Dominus Apostolicus Clemens mortuus est. Pro quo Dominus Cœlestinus in sede est sublimatus. Qui videns regē cum multa iactantia venisse, ad protelandam eius consecrationem suā distulit. Sed Romani exeuntes ad regem, sic ei locuti sunt: Fac nobiscum amicitias, & honora nos & urbem iure nostro, quod exhibuerūt reges, qui ante te fuerunt. Insuper fac nobis iustitiam de castellis tuis, quæ sunt in Tusculano: quia sine intermissione nos inquietare non cessant: & erimus pro te ad Dominum Papam, ut coronā Imperij super caput tuum ponat. Qui in omnibus ad voluntatem Romanorū se promptum exhibuit. Insuper castrum vel ciuitatem, de qua conquesti sunt, dirui præcepit. Romani verò accedentes ad Dominum Papam adhuc latente consilio dixerunt: Domine, oues tuæ sumus, tu pastor ouium & pater filiorū. Ideo rogamus clementiam tuam, ut parcas nobis, qui non parum afflicti sumus. Tu enim, ut melius nosti, cum magistro gentiū teneris flere cum flentibus & gaudere cum gaudentibus. Rex iste cum infinita multitudine terrā occupauit, & deuastat segetes nostras, vineta & oliueta. Quapropter rogamus, ut in hoc nobis subuenias, ne cōsecrationem ipsius ulterius differas, ut nō consumatur terra inopia. Ipse etiam pacificum se venire affirmat, & in omnibus urbem nostram honorare, similiter & paternitati tuæ obcedere desiderat. His precibus ubi consensum præbuit Apostolicus, cum summo tripudio Rex urbem ingreditur: sicq; Dominus Papa in die Paschæ solenniter consecratur, & proxima secunda feria cum summa pacis tranquillitate Dominus Imperator vna cum Imperatrice benedicatur & coronatur.

Henrici Regis iter Italicum.

Techua Papalis.

Rex seruit tempore.

Inauguratur Cesar Augustus.

CAPVT V.

Igitur Dominus Imperator percepta benedictione profectus est in Apuliam, accepturus totam terram Wilhelmi Siculi, quæ eum cum Imperatrice, vxore sua, contingebat. De qua tamen profectioe animum Domini Papæ nō parum offenderat: quia alius rex, Tancredus nomine, à sede apostolica iam ibi ordinatus fuerat. Qui quidem rebellare parabat, sed imperum Imperatoris ferre non valebat. Siquidem Imperatore adueniente, territi habitatores terræ illius, omnes ciuitates munitas & castra firmissima in manu eius tradiderunt. Veniens autem ad montē Casinum, ubi B. Benedictus requiescit, cum summa beneuolētia ibi susceptus est. Ibi cum esset apud S. Germanum in radice montis, filius Ducis Henrici eo non salutato discedens, Romam reuersus est. Vbi à quibusdā Romanis acceptis nauibus, per aquas euasit. Imperator verò dissimulata iniuria abiit via, qua cœperat, & ita prosperè venit Neapolin, & inuenit ibi manum validam, & obstinatos animos eorum qui intus erant. Imperator verò deuastans omnem terram, succidensq; vineta eorum & oliueta, obsidione maxima vallauit ciuitatem. Quod non multum attendebant, qui intus erant: quia per maritima intrandi & exeundi copiam habebant. Ipse verò de Pisa & alijs ciuitatibus cogitabat contrahere naues plurimas, & arcere ciuitatem terra mariq;. Inter hæc autem appropinquabant dies caniculares, & mortuus continuos in exercitu faciebant.

Inuadit in Apuliam.

Tancredus rex.

Benedictus Abbas.

Henrici, Leonis F. fuga.

Neapolis frustra obsessa.

CAPVT VI.

Tunc temporis mortuus est illic Episcopus Colonienſis, cuius corpus Coloniam translatum est, & ibi cum honore condigno tumulatum, & Otho, Dux Bo-

Mors Philippi Colon. & Othonis Boiem.

*Cæsaris mor-
bus & rece-
ptum.*

iemia, in quibus maximum robur consistebat, & alij multi tam de nobilitate quam de vulgaribus. Imperator etiam propter nimiam caloris intemperiem cœpit egrotare infirmitate maxima, ita vt hostes credentes eum mortuum esse, Imperatricem, quæ vltius processerat, captiuarent. Sicq; obsidio illa soluta est. Imperator verò necdum perfectè recepta sanitate ad sua reuertitur. Sicq; loca, quæ Imperator obtinuerat, ab hostibus recipiuntur.

CAPVT VII.

INter hæc autem Comes Adolfus in peregrinatione constitutus, veniens Ty-
rum, cognouit terram suam à Duce Henrico occupatam. Et consilio multorum
religiosorum dimissa peregrinatione, reuersus est Schawenburg. Cùm tamen in
reditu esset, venit ad Imperatorem, qui tunc in Sueuia erat. Qui spem bonam de
restitutione terræ suæ ei quidem in præsentifecit, in omnibus promittens adiuto-
rium, insuper ditans omni eum ope suorum munerum. Cùm igitur venisset Scha-
wenburg, vidit ex omni parte præclusum sibi introitum Holsatiæ: quia Dux omnia
circa Albiam loca tenebat, videlicet Stadium, Lawenburg, Boyceneberg, Suerin.
Nec per Slauiam intrare poterat, quia Boruinus, gener Ducis, ei ibi insidias teten-
derat. Abijt ergo ad Bernhardum Ducem & ad Othonem, Marchionem de Bran-
deburg, qui in manu valida eum Ertheneburg deduxerunt. Vbi occursans ei Adol-
fus, nepos ipsius de Dasse cum multitudine Holsatorum Sturmariorum, similiter
etiam cum matre & vxore ipsius, excipit illum gaudens. Bernhardus quoque iu-
nior, filius Comitis Bernhardi de Raceburg, quem Dux per dispensationem Do-
mini Apostolici de clericatu ad militiam transtulerat, quia patri vnicus fuerat, ti-
mens perdere terram suam, veniens ad Ducem Bernhardum & ad Marchionem
sub nomine Imperatoris, ad eos se transtulit, & alienatus à Duce Henrico, cœ-
pit Adolfo Comiti in omnibus assistere. Pater verò ad Ducem Henricum diuertens,
apud eum mansit diebus multis. Postea tamen infirmitate tactus, ad Race-
burg claustrum non castrum reducit. Vbi filio similiter & vxore curam ipsius
agente, per aliquot dies ægotans, exilij sui finem faciens, diem clausit extremum.
Nec moueat lectorem, si quædam præmittuntur, quæ postea repetuntur: quia alius
est ordo naturalis, alius artificialis. Et inde etiam Poeta scriptorem monet, vt iam
nunc dicat iam nunc debentia dici Pleraque differat, & præsens in tempus omit-
tat. Et ideo non obliuiscendum, imò memoriæ commendandum, quòd idem
Bernhardus patrem habuit nobilem & illustrem virum, Henricum, Comitem de
Badwide, qui tempore Conradi regis terram intrauit adhuc viuente Henrico,
Duce Saxonix atq; Bauariæ, tunc temporis existente puero filio ipsius, Henrico
Duce. Qui deficiente Henrico, patre Henrici Ducis, terram suscepit de filio ipsius
Henrico adhuc tenello. Erat tamen guerra inter ipsum Comitem Henricum &
Adolfum Comitem seniore de Schawenburg, qui & ipse tunc in terra erat.
Contra quem Henricus Comes Wagiram obtinere volens, multum labora-
bat. Præualuit tamen Adolfus Wagiram obtinendo. Henricus autem Race-
burg in terra Polaborum stabili beneficio à Duce tenuit. Dux autem Henricus
magnificatus tunc temporis ecclesias transalbinas fundare cœpit, & Euermodium,
Præpositum in Magdeburg, ad parochiam Raceburgensem, auctoritate Episcopi
eiusdē loci, Wichmanni, promouere studuit. Cui omnimodis cooperabatur Co-
mes prædictus, & cooperante gratia Dei, ecclesia illa tunc valde tenella & rebus
& personis inualuit. Idem etiam Comes filium habuit Bernhardum nomine, qui &
ipse patre defuncto strenuè se gerebat, & Slauium impetus non sine magna diffi-
cultate sæpius sustinebat. Ipse tamen eiectis Slauiis de die in diē in terra proficiebat.
Qui Bernhardus vxorē nobilem duxit de Slauiis, Margaretā nomine, filiā Ratibur,
principis Pomeranorū: sicq; hoc matrimonio terra cōsiderata in pace durauit. Ge-
nuit aut ex ea filios, Volradū, Henricū, Bernhardū, qui adulti facti sunt strenui, nec
à paterna felicitate degenerauerūt. Volradus aut & Henricus militari collegio ap-
plicati sunt. Bernhardus verò ad clericatū promotus, in Magdeburg stipēdiū obtri-
nuit

*Adolfus
Holsat. è bel-
lo sacro re-
dux.*

*Arcetur fi-
nibus.*

Boruinus.

*Bernhar-
dus D.*

*Otho Mar-
chio.*

Adolfus

Dassl.

*Bernhar-
dus Race-
burg.*

*Occupatio
de serie fa-
milie Ra-
ceburg.*

Henricus C.

Baduid.

*Bernhar-
dus F.*

Eius vxor.

Liberi.

nuit in ecclesia maiore. Igitur Volradus quodam tempore aduersus Slauos bellum suscipiens, peremptus est, & ad Raceburg deductus, cum suis consanguineis sepulchram obtinens, tali epitaphio laudari meruit:

Dum premis hostiles cuneos, fortissime miles,

Heu, Volrade, ruis flenda ruina tuis.

Tu de morte patris, vltor patrie quasi matris

Et defensor eras, premia nunc referas.

*Volradi episcopi
epitaphium.*

Frater autem eius Henricus in pace vitam finiuit. Sicq; deficiente patre Bernhar- do, vt dictum est, Bernardus filius relicto clericatu, dispensatione tamen, miles factus vxorem duxit nobilem Adelheidem, filiam Comitissæ de Alremund. Ex qua filium suscepit, suum ei imponens nomen. Qui postea molestia corporis ta- ctus, in Raceburg diem clausit extremum. Quem post aliquot annos infans secutus immatura morte vitam finiuit. Adelheidis verò mater & vidua Adolfo, Comiti de Dasse, nupsit. Sicq; generatio illa tradita est.

*Bernhar-
dus N.*

*Bernhar-
dus Pron.*

*Adelheidis
Alremun-
dia altera
nuptia.*

CAPVT VIII.

Dux igitur Bernardus cum restituisset Adolfum, simul cum nepote suo Mar- chione ad sua reuertitur. Victualia tamen, quæ secum adduxerat, Adolfo Co- miti & Bernhar- do tribuit. Comes ergo Adolfus & Bernardus statim circumde- derunt ciuitatem Lubeke, vallantes eam obsidione maxima, vterq; consistens in terra sua. Quam homines Ducis Henrici constantissimè tenebant, cui etiam Dux præfecerat Luchardum quendam, filium Waltheri de Berge, virum strenuum val- de, qui in ipsa obsidione cum constanter ageret, ipsam moriendo vsq; in hodiernum diem seruat. Adolfus igitur videns ciuitatem non multum reputare obsidionem, quia liberam intrandi & exeundi per Trabenam facultatem habebat: multo labore sudibus siue trabibus maximis ipsum fluuium obstrui fecit, sicq; arctata est ciui- tas valde. In ipsa autem obsidione abiit ad Canutum, regem Danorum, salutans eum, similiter & gratias agens maximas, quod tempore peregrinationis terra ipsius per eum pacem firmissimam habuisset. Quod tamen absq; causa non fuerat: quia fra- ter regis, Dux Waldemar, similiter cum Episcopo Waldemaro Slesuicensi post exitum Comitis in manu valida fines eius intrauerant, & à nepote ipsius Adolfo de Dasse, ipso tamen renitente, nec volente, obsides acceperant, ea tamen occasione, Thetmarchos, qui tunc sub ipsis consistebant, impeteret, nec aliud contra re- gnum Canuti regis faceret. Salutato ergo rege, Comes ad sua reuersus est.

*Bernhar-
dus D.*

*Adolfus
Holfet Bern-
hardus Ra-
ceburg, obsi-
dent Lube-
cam.
Luchardus.*

*Adolfi pro-
fectio in Da-
niam.*

*Waldema-
rus, Canuti
regis frater,
& Waldem-
arus Sles-
uic rebelles.
Adolfus
Dass.*

CAPVT IX.

Inter hæc autem Dux Henricus compatiens ciuibus inclusis, contracto exercitu, direxit eum ad ciuitatem per manum Conradi de Rothe, qui tunc à Duce Stadiū tenebat, similiter & Bernhardi, supra dicti. Cumq; clanculo transissent Albiā ver- sus Lawenburg prope Raceburg, venerunt & exterruerunt homines Comitis Bernhardi, qui prope ciuitatem excubias seruabant in loco, qui dicitur Hernen- burg: qui fugientes, in Raceburg se receperunt. Sicq; soluta obsidione in partibus illis, ciues egressi de ciuitate rapuerunt spolia vel victualia, quæ illic inuenta fuerant: sicq; ingressi sunt ciuitatem cum læticia magna. Postera autem die surgente auro- ra, assumtis armis egressi sunt de ciuitate, præcedente Comite Bernhar- do & Conrado de Rothen, pugnaturi cum aduersarijs in medio terræ eorum. Illi autem licet impari numero occurrerunt eis non longè à ciuitate, & occupauerunt vadum, quod transituri erant, ad amnem qui Swartowe dicitur, ibique fortiter dimicantes, statim eos in fugam verterunt. Illi verò in ciuitatem se receperunt. Bernardus autem iunior reuersus ad Raceburg cum omnibus quæ habuerat, si- militer etiam cum Holfatis, in ipsa vespera castra metatus est prope ciuitatem ad meridianam plagam, mane cum eis, si illic egrederentur, dimicaturus. Quod præ- sentientes homines Ducis, qui in ciuitate erant, per noctem egressi ad septen-

*Conradus de
Rothe, Hen-
rici L. le-
gatus.*

*Soluta obsi-
dionem Lube-
beca.*

*Bernhar-
dus Race-
burg. pater.*

*Bernhar-
dus Race-
burg. F.*

*Consecratio
hostem.
Adolfi mor-
bus.* trionem per alteram viam ad sua reuerti cogitabant. Et erat fluuius, qui Woch-
nize dicitur, inter eos: sicq; ad inuicem accedere non valebant. Bernhardus au-
tem magis ac magis contracto exercitu insecutus est eos. Adolfus autem in castro
Sigeberg infirmitate detentus erat. Cumq; essent prope Boyceneburg, iuxta litus
Albiæ commissum est inter eos prælium, & cæsi sunt homines Ducis, plures tamen
in captiuitatem tracti sunt, cæteri verò fugerunt. Adolfus autem audito tam læto
nuncio, quasi ex infirmitate cõualuit, & cœpit cogitare, si fortè propicio Deo Sta-
dium posset occupare. Nam plurimi ex Comeria Stadenſi captiuati erant, quos in
sua potestate tenebat. Nam eos, prudenti vsus consilio, à militibus, qui eos cepe-
rant, dato precio liberauerat. Hi spem bonam ei fecerant, vt si eum placatum inue-
nissent, potius ei quàm Duci parati essent. Insuper in omnibus se subseruire pro-
mittebant, vt eorum consilio similiter & auxilio Stadium obtinere posset.

CAPVT X.

*Expedi-
tio
Stadenſis.* Comes igitur animatus vel potius instructus eorum verbis, contracto exercitu
in Hammenburg, inuasit insulam vicinam, quæ Goriefwerder dicitur. Qui ti-
mentes aduentum ipsius, venerunt ad ipsum, & cum eo fœdus amicitix statuerunt.
Congregatis autem nauibus, quæ tunc inueniri poterant, Comes cum omni mul-
titudine nauigabat Stadium, & cœpit exurere quasdam villas in vltiore ripa flu-
minis. Et rumor in excelsa iam dudum perstrepat aula, Comitem venire in manu
valida, & timuerunt timore magno. Nondum enim consolationem de mortuis vel
captiuis, quos perdididerant, receperant. Et dixit vir proximo suo: Melius est, vt ser-
uiamus Comiti, per quem recipiamus captiuos nostros, quàm Duci, per quem ta-
lia passi sumus. Conradus autem videns quod futurum erat, timens seditionem po-
puli, qui exacerbatuſ fuerat, stratis equis quasi pro quodam negotio se iturum si-
mulans, & exhortans populum, & quasi regratians, quòd pro Domino suo Duce
bene laborassent, relicta illic vxore & omni sua supellectile, non reuersurus cele-
riter abripitur. Tunc qui in castro erant, pacificè venerunt ad Comitem, seipſos ei
& castrum offerentes. Cumq; obtinuisset castrum & vxorem Conradi cum om-
nibus quæ ipsius erant, in iumentis & plaustris deduci præcepit, in tanta libera-
litate, magna, vt dicunt, delusus astutia. Quia mulieres in plaustris pro loriceis viro-
rum in saccoſ deferebant cumulos thesaurorum. Luneburgenses tamen acerrimè
ei infisteabant, & eruptiones sæpius facientes deprædationes & latrocinia in Co-
meria Stadenſi continuè faciebant.

CAPVT XI.

*Theodori-
cus, Episc.
Lubec.
Hartuicus
Brem.* Inter hæc Dominum Episcopum Lubecensem, Theodoricum, non parum gra-
uabant, Præposituramq; eius in Keneua continuè vastabant. Siquidem Hartui-
cus, Bremensis Archiepiscopus, qui tunc à Bremensibus eiectus Ducem sequeba-
tur, Episcopo molestus erat. Quia idem Episcopus Bremensibus propter fidem
Imperij familiaritate astrictus fuerat, de Brema etiam oriundus in ipsa ciuitate fra-
tres & cognatos multos habebat, ipsumq; Archiepiscopum ex linea consanguini-
tatis contingebat. Archiepiscopus tamen consanguinitatis immemor ei non par-
cebat, volens à statu suo canonica eum iustitia deijcere, nec poterat. In Luneburg
tamen positus, frequenter eum quasi ad audientiam per epistolas citauit. Quò
cùm ille extra terminos episcopales inter homines aduersæ partis venire non au-
deret, peremptoriè eum citauit, sed non iudiciario ordine: quia prius citatus,
cùm inducias ad determinatam diem ab eo accepisset, ipsum terminum Archi-
episcopi citatio præuenit, & cùm non venisset, in colloquio Mindensi, quod in-
ter ipsum & Bremenses celebrabatur, excommunicatum sinere se eum pronun-
ciauit. Quam sententiam Bremenses aridam & exanguem clamauerunt, cùm
nec Episcopus excommunicationem meruerit, & ipse quasi sui impos magis iu-
dicari quàm iudicare venerit. Postea tamen per Dominum Cynchium Car-
dinalem,

dinalem, qui delegatus in Daciam, & inde reuersus, Bremam venerat, ipsa sententia euacuata est. Post hæc Henricus Dux iunior, Henrici Ducis F. Cometiam Stadij cum expeditione intrauit, in cuius comitatu Archiepiscopus erat. Qui veniens ad ipsam ciuitatem, quadam fiducia introitum se habere arbitratus est. Sed cum eum Stadenfes non recepissent, primò quidem ipsam curiam Episcopi, quæ prope ciuitatem erat, quæ Hurst dicitur, vastari præcepit, deinde veniens Keneuam, omnia ferè mobilia, siue pecora, quæ homines eiusdem loci quasi ad domum refugij illuc adduxerant, auctoritate Archiepiscopi auferri præcepit, ita vt ancillæ Christi, quæ ibidem clausæ sponso suo cœlesti die noctuq; laudum resonant vota, nimia diu laborauerint inedia. Alio etiam tempore cum adhuc Conradus de Rothercastro teneret, eruperunt Bremenses in Cometiam, de prædationes facturi, & inter cœtera, quæ rapuerunt, contigit etiam vt homines Episcopi spoliarent. Ipso autem complente Missarum solennia, venit qui diceret, homines suos à Bremensibus expoliatos, ipsosq; prædones cum præda iam longius elongatos. Quid faceret vir Dei? quo se verteret, ignorabat. Nam præter illa quæ extrinsecus erant instatia, fuit illi cotidiana sollicitudo omnium afflictorū, meritoq; plus suorum, iuxta illud: Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? Depositis ergo sacerdotalibus ecclesiam egreditur, & iter arripens, prædones insequitur, & ad milliare vnum ferè anhelus cucurrit, illos comprehendit, prædā tenuit, nec prius inde recessit, quàm sua suis restituit. Terrentur omnes eius aduentu, se peccasse commemorant, & inter compassionem & constantiā & magnanimitatem viri considerant, caniciem puluere squalentem venerantur, & sacras manus cornu taurorū trahentes perhorrescunt: nec aliquid habebant contradictionis, quos terrebatur auctoritas tanti Præsulis. O virum misericordiæ visceribus plenum, compassionis affectibus deditum, cui pietas præripuit moram, vt non eques sed pedes sequeretur raptorem. Fuit etiam ad interueniendum strenuus, ad discordantium compositionem humilimus, ita vt nonnunquam cum pontificalibus aduolueretur ipsorum pedibus, quos ad reconciliandum acclamantium prohibebat animus: beatus credebat dare quàm accipere. Vnde in consecrationibus ecclesiarum magis omnes de proprijs sumtibus ac curatione studebat procurare, quàm sua iucunditate alios importunè grauare. In ordinibus verò clericorum tanto plus gaudebat, quanto magis ordinatorum numerositate domum suam impletam esse videbat. Hospes enim domi erat largissimus, hospes foris verecundissimus, pauperum procurator diligentissimus & cum ipsis in mensa propria conuiuia iucundissimus. Nihil huic Pontifici virtutis deesse credimus, vt plenissimè de ipso dicere possimus, quòd pius, prudens, humilis, pudicus, sobrius, castus fuit, & quietus vita, dum spiritus vegetauit eius corporis artus. Aduersitates enim suprà dictas tanta vicit patientia, vt nunquam eum aliquis viderit irascentem, audierit clamantem, nec malum pro malo reddentem, sed cogitatum iactans in Dominum, dicebat cum Apostolo: Si Deus pro nobis, quis contra nos? Sed hæc hæc hactenus.

CAPVT XII.

Quia verò longius à ciuitate digressi sumus, nunc ad ipsam redeamus. Inter hæc ciues nostri diutina inclusione laborantes audierūt de mutatione, quæ in Stadio facta est. Et turbati valde, cœperunt de ciuitatis deditioe cogitare. Facta est autem dissensio inter eos. Quidam enim dixerunt: Tradamus ciuitatem regi Danorum, vt gratiam ipsius inueniamus, qui ab omni nos infestatione eripiet, in super negotiari nos in terra sua permittet, & quis est, qui nos inquietare poterit, si ipsum habuerimus protectorem? Alij autem dicebant: Non sic, quia ciuitas nostra sub ditione Romani imperij sita est, à quo si alienata fuerit, proscriptione Domini Imperatoris multabimur, & sic odibiles omnibus erimus. Sed si placet, tradamus eam Othoni Marchioni, & ipse eam quasi sub nomine Imperatoris accipiat, sicq; liberabimur à tyrannide istius Comitum, ne regnet super nos. Adolfus autem Comes hoc cognoscens, magis arctabat ciuitatem. Vnde territi ciues, ciuitatem ei

Henricus,
Leonis F.Theodorici
Episc. respectus
ad suos.

Elogium.

Redit ad
obsidionem
Lubec.Discordia
oppidanorū.Otho Marchio.
Adolfus re-
rum suarū
satis.

*Potitur Gr-
bis pronen-
sibus solus.
Bernhar-
dus Race-
burg.*

aperiunt, conditione tamen interposita, vt homines Ducis abirent illæsi. Capta autem ciuitate, Adolfus ad Imperatorem profectus est: qui pro labore suo omnes redditus ciuitatis liberalissimè ei permisit. Bernhardum etiam Comitem suis muneribus sæpius honorauit.

CAPVT XIII.

*Auctoris
gratiarum
actio & cō-
fessio.*

Miserationum Domini recordabor. Cur inter hæc, quæ ad posteritatis memo-
riam scribo, opera misericordix Dei nostri, quæ diebus nostris innotuerunt,
non recolo? eius memoriam omnibus præfero? quia recordatus est mei, & factus
est mihi in salutem. Quia verè pater meus & mater mea dereliquerunt me, Domi-
nus autem assumpsit me. In omnibus enim tribulationibus & angustijs meis respici-
ens eram ad auxilium, & non erat. Sed ipse miserator & misericors factus adiutor
meus. Nemo vnquam principum, nemo magnatum patrocínatus est mihi, ac si in-
ter angustias mihi diceret: lacta cogitatum tuum in Domino: quia sufficit tibi gra-
tia mea: nec sperabis in principibus, neq; in filijs hominum, in quibus non est salus.
Quid enim mihi cum principibus? cùm magis dicere expediat: Ego autè sum ver-
mis & non homo, opprobrium hominum & abiectio plebis. Ego autem cum ho-
minibus positus, inter homines non nisi quæ infirmitatis meæ sunt, potero gloria-
ri. Nihil enim quod homines mirentur, in me inueniunt: quia non est exaltatù cor
meum, neq; elati sunt oculi mei, neq; ambulauit in magnis, &c. Illi autem quæ for-
tia sunt complectuntur, & quæ infirma sunt & contemtibilia huius mundi despi-
ciunt, quæ tu Deus meus magis eligis, vt confundas fortia. Neq; enim egres fortis,
cùm tu Deus sis fortis, ideoq; magis infirmos eligis, vt fortes facias, vt dum perfe-
ctè cognouerunt, quia sine te nihil possunt facere, nomini tuo ascribatur victoria.
Qui verò absq; te se potentem gloriatur & fortem, dicam illi: Quid gloriaris in ma-
litia, qui potens es iniquitate? De quibus ergo homines me reprobant, tu magis
approbas. Illi me peccatorem despiciunt, sed quia tu pius es, ad te conuersus Deus
meus, dico: Deus propicius esto mihi peccatori, & tu remisisti impietatem pecca-
ti mei. Illi à me sapientiam quærunt, sed tu scis insipientiam meam. Illi me secularia
negotia detestantem detestantur, sed mihi adhærere tibi Domino, Deo meo, bo-
num est. Illi me personam nullam habentem fugiunt, sed tu Deus meus persona-
rū acceptor non es. Libenter ergo gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in
me virtus tua. Non enim qui seipsum commendat, probatus est, sed quem tu Deus
meus commendas. Meritò ergo miserationum tuarum recordabor, vt qui tua me
præuentum gratia non ambigo, præueniar etiam in benedictionibus dulcedinis
tuæ, in quibus epulantur iusti, Deus meus, in conspectu tuo. O pie, ô misericors, ô
suauissime, ô amantissime, quas pro tuis miserationibus gratiarum actiones tibi re-
feram? Quid retribuam tibi pro omnibus, quæ retribuisti mihi? quæ laudes tibi suf-
ficient, cui cælum & terra & maria non sufficiant? Sed quia in te cantatio mea sem-
per, imò laus mea tu es, sufficiat tibi Deus meus qualiscunq; laus mea, quæ tu es, &
vota nostra, quæ tu ipse & nemo alius præueniendo aspiras, etiam adiuuando pro-
sequere. Quid de mutatione dicā, quam operata est in me dextera excelsi? Vertit
impium, & non erat. Ego enim aliquando sub lege præter legem vixi, adiutor legis
non factor. Sub religione eram, sed totus penè irreligiosus: sub libertate ordinis li-
berè peccabam in ordine. Nam quod quasi de pietate mihi indultum erat, eo ab-
utebar magis quàm vtebar. Et quia nec certū tempus lectionis vel laboris aut ora-
tionis seruabam, semper vagus, semper incertus nunquam in eodem statu perma-
nebam. Nec regulariter abstinebam, nec regulariter ieiunabam. Et cùm ista mihi
essent pro gratia, creuit exinde tamen superfluitas maxima, ita vt iam non quid lice-
ret, sed quid liberet instanter cogitarem. Otium reputaui ordinem, intemperantiā
abstinentiam, gulam sobrietatem, inuisitationem taciturnitatem, à verbositate vel
nocte temperare, pœnam maximam. Quid ergo damno, reprehendo, ordinem? nō
ordinem, sed ordinis superfluitates, quæ ex illo tempore cœperūt, ex quo facta est
mutatio ordinis: Non quòd illi patres sancti & iusti non fuerint, sed vt verbis vtar
Poetæ, libertas in vitium excidit, chorusq; turpiter obticuit sublato iure nocendi.
Nam

*Superstitio-
nes Mona-
chatus ac-
cumulate.*

Nam quod illis dispensatio, nobis mutationis est remissio. Ordo enim de die in diē per plurimorum mutationes, quę non pro ordine, sed contra ordinem dispensant, vergit ad occasum, ita vt nūc in hoc tempore ferē nemo sciat, quid sit ordo, sed ordinis pręuaricatio. Ego verò cū essem paruulus, loquebar vt paruulus, sapiebam vt paruulus, cogitabam vt paruulus. Cū autem tua gratia, Deus, factus sum vir, euacuauī, quę erant paruuli. Et cū audirem regulam, quam non sequebar, errare me intelligebam. Per quem? Per spiritum timoristui. Ille me incitauit, per suam veritatem docens me omnem veritatem. Et intellexi, quòd in his obseruationibus, quas prius multipliciter obseruabam, labor est maximus & afflictio spiritus, nec stare potest ordo in talibus. Ordo enim simplex est, à te simplicissimo Deo sanctis patribus inspiratus: à quibus eum beatissimus pater noster Benedictus accepit, & in scriptum redegit. Cuius mihi pręcepta super mel & fauum dulciora. Ibi enim est, quod fortes cupiant, & infirmi non refugiant. Ideo Deus meus cantabiles mihi sunt iustificationes tuę, ita vt cantem in vijs Domini, quoniam magna est gloria Domini. Pro his beneficijs miserationum tuarum recordabor, ita vt te laudans omnibus te laudabilem prędicem, commemorans opera misericordię tuę, quę diebus nostris facta sunt, vt habeant pręsentes & futuri, vnde glorificent nomen tuum: quod est benedictum in secula seculorum, Amen.

ἐπελοβή-
σκειας.

CAPVT XIII.

Pvella quędam in partibus Turingię prope ciuitatem Erpisdiam egrotabat. Quam dum sacerdos ex more visitaret, dans ei viaticum, abluionem digitorum fecit in bicario mundo, ipsam aquam ad bibendum ei tradens, sicq; discessit. Illa verò bene suę mentis compos dixit his, qui circa ipsam erant: Diligentissime ipsam aquam operite: quia de digitis sacerdotis vidi portiunculam eucharistię in eam decidere. Quo facto cū ipsa aqua ei postea ad bibendum fuisset allata, & tota mutata fuisset in sanguinem, ipsa quoq; portiuncula, licet minimi formam accipiat digituli, versa in cruentam carnem. His visis terrentur omnes, fit clamor mulierularum accurrentium, clamantium, mirantium, stupentium, & de re tam inaudita sic & sic loquentium. Mittitur, sacerdos vocatur, qui magis stupebat, qui suam in his negligentiam metuebat. Qui etiam timens officij suspensionem, celare rem voluit, hortans tanti sacramenti exustionem. Sed celari non potuit, quod Deus miraculosè manifestari voluit. Communicatur res pluribus, fit conuentus sacerdotum: qui in perturbatione non habentes consilium, adierunt archidiaconum. Qui super his timens aliquid dispensare, quę gesta erant, per epistolam significauit Domino Moguntino. Interea ipsum bicarium cum viuifico corpore & sanguine opertum corporali super altari ponitur, & videntibus cunctis qui aderāt, columba venit super labium bicarij, & diu sedit, non sine admiratione cunctorum, quòd corporis sui pondere ipsum vasculum non euerterit. In partibus enim illis bicaria quasi ductilia in inferioribus sunt angusta, in superioribus verò ampliora. Vnde, qui viderant, non corporalem sed spiritualem columbam arbitrati sunt. Cū ergo hæc circa festum B. Vincentij Martyris facta fuissent, in festo annunciationis venit Dominus Archiepiscopus in partes illas. Ipsam enim diem præfixerat omnibus Prælati suis cum omni clero, similiter & vniuerso populo, vt omnibus in vnū positis, quid super eodem negotio ageret, omnium cōsilio vteretur. Omnibus igitur conuenientibus ad villam, vbi ipsum sacramentū repositum erat, ordinata processione Prælati portantibus sanguinem Domini cum supplicatione letanię & populi deuotissima prece, omnes discalceatis pedibus ad ciuitatem suprā dictam veniunt, & primam in monte B. Cyriaci stationem faciunt. Quibus cum nimia humilitate occurrant sanctimoniales eiusdem loci cum genu flexione intima cantantes deuotissime: Iesu nostra redemptio, &c. Vbi cū Missarum solennia pro instanti articulo celebrata fuissent, procedunt ad montem B. Petri, vbi magnus & religiosus ab antiquo institutus Monachorum est conuentus. Vbi similiter cū deuotissime Missarum solennia celebrata fuissent, ventum est ad ecclesiam beatę

ὀφθαλμῶν
πανemy-
σisco.

Dei genitricis semperq; Virginis Mariæ. Vbi Dominus Archiepiscopus pontificalibus indutus, inter diuina populum ad lachrymas & orationes est adhortatus, vt diuina clementia, semper humano generi amica, quæ ad euacuandum errorem infidelium, siue ad corroborandam fidem suorum fidelium, sacramentum, quod sub specie panis & vini benedicitur, sanctificatur, sumitur, verè suam carnem & sanguinem euidentissimis indicijs demonstrasset ad laudem & gloriam nominis sui, similiter etiam ad iucunditatem & exaltationem ecclesiæ suæ sanctæ, vt confitemur nomini suo sancto, & gloriemur in laude sua, rursus in priorem substantiam panis & vini transformare dignetur: Vt sicuti ipse verè est panis vitæ & vinû, quod spiritualiter lætificat cor hominis, ita verè sacramentum, quod ecclesiæ sub specie panis & vini vsurpandum dederat, in formam notam verteretur. Cumq; diu oratum fuisset, & sanguis & caro in formam priorem non redisset, Pontifex de nouis lapidibus nouum altare construi præcepit, vt in eo idem sanguis cum carne Dominica reuerenter conderetur. Verùm cum inter ipsas orationes & exhortationes sæpius misisset, & transformatio facta non fuisset, venit subitò qui diceret, Dominum preces & gemitus filiorum Israel audisse, & priorem illam substantiam plenissimè redisse. His auditis, Dominus Archiepiscopus multis suffusus lachrymis, omnes ad gratiarum actiones hortari cœpit, ipse verò cum sermone exhortationis in laudes Domini nostri Iesu Christi prorumpens, sic omnibus locutus est: A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. O redemptor, quis vnquã mortalium facta pietatis tuæ dignis efferat laudum præconijs? qui semper cogitas cogitationes pacis & non afflictionis. Et quia proprium est tibi, semper misereri & parcere, cuius natura bonitas, voluntas potentia, opus misericordia, tu facis quod tuum est, nos autem quod nostrum est. Tu antequam inuocemus, paratus es misereri: nos proni ad malum sumus à diebus adolescentiæ nostræ. Nos ingrati sumus tantæ pietatis, munificentiæ: tu verò nec ingratis beneficia subtrahis, qui solem tuum oriri facis super bonos & malos, & pluis super iustos & iniustos. Sed quid de terra est de terra loquitur: tu quoq; qui de cœlis descendisti, super omnes es: quia tu solus scis, vnde venias, aut quo vadas: qui ad firmandam plebis tuæ fidem, sacramentum hoc vertisti in cruentam carnem. Qui verè te panem viuum, qui de cœlo descendit, homini, ne deficiat in via huius peregrinationis, comedendum dedisti, quem sine fastidio continuè manducat Angelus in cœlo. Quem tamen ille manducat deliciosum, iste interim manducat ad remedium. Vterq; verè, sed nō vterq; plenè. Apostolus enim dicit: Probet seipsum homo, & sic de pane illo edat. Aliud quippe est, sumere sacramentum, aliud rem sacramenti. Vinum est visibilis forma, aliud inuisibilis gratia. In his duobus duo comedendi sunt modi, vnus sacramentalis, alius spiritualis. Secundum vnum comedunt vniuersi, secundum alium tantum boni. Ibi multi vocati, hîc pauci electi. Ideo dixi vterq; verè, sed non vterq; plenè: quia alius tantum sumit sacramentum, alius autem & sacramentum & rem sacramenti. Alius enim deuotus & dignus cum sacramento visibili inuisibilem percipit & gratiam. Alius autem indignus sumens sacramentum, reus efficitur corporis & sanguinis Domini: quia iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini. Nunc igitur vt condignas persoluamus gratiarum actiones Domino nostro Iesu Christo, qui in hoc facto nos & terreri & consolari voluit, hoc suademus, præcipimus, statuimus omnibus sub nostra iurisdictione consistentibus, vt omnes à minimo vsq; ad maximum, à iuvene vsq; ad senem, & pueri & puellæ, incuruati adorent, laudent, magnificent Dominum nostrum Iesum Christum, cui omne genu flectitur cœlestium, terrestrium & inferorum, & honoramus almissua eius sacramenta, vt non solum sacramentum, sed & rem sacramenti fideliter percipiamus per gratiam ipsius, qui secundum ordinem Melchisedech sacerdos est, & sacrificium, quo nos sibi faciat populum peculiarem, sectatorem bonorum operum. Cumq; omnes respondiissent, amen, Dominus Archiepiscopus ipsam aquam transsubstantiatam in vasculo precioso ad posteritatis memoriam in ipsa ecclesia honorificè reposuit, bicarium verò secum Moguntiam detulit, vbi vsque hodie honore maximo veneratur. Omnes autem qui in omni diocesi sua constituti

Dosa bene.

*Offenti-
mumentum.*

stituti erant, ita deuotè ad laudem Christi incuruati sunt, vt etiam infantuli, qui in cunabulis iacebant, incuruati gratias agerent, iuxta illud: Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem.

CAPVT XV.

Aliud etiam beneficium Saluatoris nostri narrabo, quod tempore Philippi Archiepiscop. Colonix celebratum est. In sabbatho sancto Paschæ cum paruuli iuxta morem ecclesix baptizarentur, quidam Iudæus eiusdem ciuitatis quasi per curiositatem cum alijs spectatoribus huic se negotio ingessit. Et cum infra actionem sacrum chrisma capiti cuiusdam infantuli à pontifice imponeretur, aperti sunt oculi eius, & vidit Spiritum sanctum in specie columbæ super ipsum infantulum descendentem. Territus ille de tanta visione, & mente consternatus, discessit, & illuminationem quandam mentis concipiens, diuinum illud esse mysterium nec perfectè credidit, nec perfectè dubitauit. Audierat sapius magnum Christianitatis esse sacramentum, sed Iudaica repugnante perfidia quicquid inde mente concipere poterat, dubiè recipiebat. Conseruabat tamen omnia hæc, conferens in corde suo. Sic totus reuoluitur annus, cum iterum in parasceue, quod est ante sabbathum, in Synagoga constitutus, uisitationem pijsissimi sensit saluatoris. Siquidem Iudæis quædam est detestabilis consuetudo, vt implentes mensuram patrum suorum, quouis anno ad contumeliam saluatoris imaginem ceream crucifigant. Quam dum more suo contumelijs afficerent, & cætera, quæ in passione eius leguntur, flagellando, colaphizando, conspuendo implessent, & clauis manus & pedes perforassent, tandem lancea latus eius perfoderunt, & continuo exiuit sanguis & aqua. Et qui vidit, testimonium perhibuit, & scimus, quòd verum est testimonium eius. Nam idem Iudæus diuinitus illuminatus, quæ vidit etiam credidit. Relicta enim Synagoga, statim ad Archiepiscopum cucurrit, quæ gesta essent, nunciauit, & abrenuncians infidelitati Synagogæ, in sabbatho sancto lauacrum regenerationis accepit, & non solum angelis Dei, sed & hominibus de sua conuersione gaudium fecit. Gaudemus & nos de benignissima gratia redemptoris nostri, ita vt malis bene vtentes, ipsam nobis nequitiam Iudæorum vertamus in arma salutis, & quasi per eorum illuminati excæcationem, nostram ad Iesum exuscitemus deuotionem. Videamus quid sua illis faciat malitia, & verè credamus, quod ipsum apud Iesum faciat fides nostra. Illi implentes mensuram patrum suorum, qui sibi suisque imprecantes dixerunt: Sanguis eius super nos & super filios nostros: ipsum sub imagine sua contumelijs affectum crucifigentes, verè crucifigunt, non verbum vitæ, sicut patres eorum manibus nefarijs contrectantes, sed odiendo, execrando malitiæ illum manibus contingentes. Christus enim resurgens à mortuis, iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Ipse tamen per imaginem crucifigi potuit, qui ante passionem tempore legis per agnum immolari potuit. Sed dicis: illud in figura factum est. Assentior. Illos tamen, qui huic sententiæ diffidunt, ad auctoritatem ipsius scripti mittimus, vbi à Iudæis in imagine Domini simile quoddam perpetratum est: Vbi inuenitur, quòd de latere eius exiuit sanguis & aqua, vbi multi cæci fuerant illuminati, claudi curati, leprosi mundati, & demones effugati. Veraciter igitur credamus, quia quod illis ipsorum malitia, nobis faciat deuotio nostra. Annon qui deuota mente recolit memoriam passionis Dominicæ, ita vt ad lachrymas compungatur, verè compatitur Christo? cuius membrum est cum gloriosissima matre eius Maria, cuius animam doloris pertransiuit gladius, & cum pudicissimo filio & ministro suo Ioanne, quamuis ille mortem non viderit, donec placidam suæ carnis absolutionem Domino se visitante percepit. calicem an non Dominicæ bibit passionis? an non verè cum mulieribus plorat, quæ sedentes ad monumentum lamentabantur, flentes Dominum? an non qui in commemoratione talium in omnibus se deuotos & compunctuos exhibent, verè cum Nicodemo & Ioseph aromatibus eum condiunt, & linteo mundo inuoluunt? Verè tales, qui flent cum flentibus, gaudebunt cum

Ostentū in baptismo.

Infantum Iudæorum institutum.

Credenti omnia cooperantur in bonum.

gaudentibus: quia sicut verè Christo compatimur morienti, sic verè contregnabimus resurgenti.

CAPVT XVI.

*Bernhardi
D. expedi-
tio Lauen-
burg.*

*Auxiliares.
Incuria.*

Clades.

Henricum L.

Bernhardus Dux videns quòd Adolfus Comes prosperatus in via sua Lubecam obtinuisset & Stadium, sperans per eum plurimum præualere in terra, & nominis sui potentiam extendere, veniens in manu valida cum vxore etiam & omni supellectile circa cathedram B. Petri, obsidione maxima vallat Lawenburg. Quem constanter iuuerunt Comes Adolfus & Bernhardus. Cumque diutina obsidione arctasset castrum, ita vt iam fame deficerent, qui in ipso erant, & Dux quasi securus distracto exercitu solus excubias seruaret, venerunt amici Ducis Henrici, Bernhardus de Welppe, & Helmoldus de Suerin, cum his, quos contraxerant, aut victualia esurientibus laturi, si possent; aut si non possent, ipsos de obsidione liberaturi. Cùm verò transirent aquas, Dux primò quidem eos non attendebat, sed cùm multiplicati fuissent, inhibere eos volebat, nec poterat. Illi autem confortati viribus & armis cum his, qui in castro erant, dimicaturi cum hostibus campum petunt. Dux quid faceret, nesciebat, exercitus, vt dictum est, distractus erat, Adolfus aberat, & Bernhardus Comes Borsich castrum cum suis expugnabat. Ipse tamen constanter agens, arma corripuit, viriliter pugnauit, sed victoriam non obtinuit. Siquidem omnibus suis captiuatis, ipse vix captiuitatem euasit. Vxor verò ipsius, relicta omni supellectile, abiit Raceburg. Sicque præter spem liberata est Lawenburg, vel quia Ducem Bernhardum fortuna cæca deseruit, vel quia Duci Henrico aliquas reliquias transalbinas Deus reseruare voluit. Qui tamen ultionem de inimicis expetens, nunc à Slauis, nunc à Danis auxilium quærebat, & non erat.

CAPVT XVII.

*Canuti Re-
gis in Adol-
fum bellū.
Waldemari
rus Slesuic.*

*Eiusdem cō-
plices.*

Captiuitas.

*Otho Mar-
chio.*

*Adolfus im-
paratus præ-
cipuam pacem
redidit.*

Rex tamen Danorum Canutus, exacerbatus à Comite Adolfo, fines ipsius in manu valida intrauit, terram eius incendijs & deprædationibus vastaturus. Siquidem Waldemarus, Slesuicensis Episcopus, Canuti regis filius, contra Canutum inimicitias pro regno susceperat, & auxilium regum Noruegiæ & Sueciæ sibi contraxerat, cui ex altera parte fauebant amici Imperatoris, Otho Marchio, & Adolfus Comes, & Bernhardus Comes de Raceburg. Cùm igitur Waldemarus contra Canutum produceret exercitum, ipso tempore Adolfus Comes cum multitudine graui transiens Egdoram fluuium, omnem terram Regis vastauit vsque ad Slesuich, ibique accepto sinistro nuncio, ad sua cum præda multa reuersus est. Waldemaro enim à quibusdam amicis insidiosè persuasum fuerat, vt memor consanguinitatis & pristinæ familiaritatis ad gratiam regis veniret, quem ille procul dubio omni amicitia dignum, honoribus & diuitijs ampliare. Talibus consilijs acquiescens, volubilitatem fortunæ expertus, non solum compedibus, sed & manicis ferreis fortissimè astrictus est. Pro tali commotione, vt dictum est, siue, vt quibusdam placuit, ad subueniendum Duci Henrico Rex fines Comitum cum armorum vasis intrauit. Cui Comes licet impari numero occurrit. Aduentum namque regis diu Comes præferat: vnde non solum Othonem Marchionem, sed militum manum validam contraxerat. Sed moram rege faciente, Marchio cum multis abierat: cùm subitò Rex venit, & Comes exiuit obuiam ei. Computans tamen, quòd ex æquo occurrere illi non posset, legatione missa, rogat ea quæ pacis sunt. Sicque mille quadringentis denariorum marcis gratiam Regis obtinuit, & ille in locum suum reuersus est.

CAPVT XVIII.

*Absolonis,
Archiepif.
Lundenfis
mors.
Laudes.*

Hoc dierum curriculo ex hac vita subtractus est Dominus Absolon, Lundenfis Archiepiscopus, vir religiosus & magni consilij siue discretionis & præcipuè honestatis. Huius industria omnes ecclesiæ totius Daniæ prius discordantes vniformes

vniformes in officijs diuinis factæ sunt. In cathedrali sede crucifixum superaffigipræcepit, vt accedentibus & recedentibus reuerentia crucifixo magis quàm sibi fieri videretur. Præterea largè sua ecclesijs & monasterijs conferens, maximè cathedralem ecclesiam B. Laurentij martyris Lundis ditare & ornare studebat coronis preciosis & campanis maximis, vt nunc cernitur, & diuersis ornamentis. Et quia erat, vt dictum est, vir religionis amator, monasterium Cisterciensium Monachorum in Sora ædificare & ditare satagebat, vbi etiam circa finem dierum suorum molestia corporis tractus ægrotabat. Ordinatis autem ecclesiæ suæ rebus, in die B. Benedicti Abbatis diem clausit extremum. Cuius morte omnis Dania non parum indoluit, & quia multos discordantes ad pacem in vita sua reformauerat, ipsius exitum Iesu Christo, pacis auctori, commendabat. Cui successit Dominus Andreas, regalis aulæ Cancellarius, vir litteratissimus, nec minore gratia præditus. Erat autem à primo iuuentutis suæ tempore studijs deditus, & morum grauitate ornatus. Et cum esset in negotijs regijs continuè occupatus, magna tamen abstinencia se constringebat. Aqua nec in Romana curia negotijs deditus temperabat, vt omni sexta feria nihil gustans crucis Dominicæ baiulus existeret. Ordinatus autem ipsam morum grauitatem non deseruit, humilis & quietus & pudicus & abstinens permanfit. Vnde æmulatione sua plurimos prouocauit. Doctrina etiam ad eò insistebat, vt nonnullos tam clericos quàm laicos diuini amoris flamma succenderet, & ipse eis candela existens scintillas verbi Dei vbique spargeret. Auaritiam quoque, quæ est idolorum seruitus, omnino detestans, nihil per vim rapere curabat, sed suis contentus, beatus dare quàm accipere docebat.

Andreas Cæcellarius successor. Digna Episcopo virtutes.

CAPVT XIX.

Nec piguit, ad ædificationem aliorum, hinc ponere epistolam Conradi Cancellarij, quam scripsit nobis de statu Apuliæ & de operibus vel artibus Virgilij.

Epistola Conradi Cancellarij ad auctorem.

30 *Conradus, Dei gratia Hildesemensis electus, imperialis aula & regni Siciliae legatus, dilecto S. N. Hildesemensis Præposito Ecclesie, salutem & dilectionem quàm intimam.*

De hoc Conrado Cancellario infra lib. 7. cap. 2.

40 **Q**uomodo virtuosa Domini dextera serenissimi Domini nostri Henrici, gloriosissimi Romanorum Imperatoris semper Augusti, & regis Siciliae, imperium vsque ad eò in ore gladij dilatauit, vt ea, quæ olim apud vos in scholis positi in ænigmate quasi in speculo aure tenus percepimus, facie ad faciem oculata nunc fide cognouerimus, vobis de his scribere non duximus superfluum, vt omnem de his, quæ vobis friuola fortè vel incredibilia videntur, de corde vestro dubietatis scrupulum auferentes, ad ea videnda quæ auditis, vestrum accendamus desiderium, vt ea quæ nunc demissa tantùm per aurem vobis sunt dubia, fide plena constent, & pateant occulta. Nec id vobis videatur difficile: terminos Imperij non oportet egredi, Teutonici orbem dominij non ducatis transeundum, vt ea videatis, circa quæ Poetæ multa consumserunt scribendo tempora. Inter hæc autem Alpium niuibus laborioso cursu superatis primùm occurrit nobis Mantua væ miseræ nimium vicina Cremonæ. Quas ciuitates celeri cursu prætereuntes, Mutinæque labores, non sine admiratione aspicimus parui Rubiconis ad vndas. Cuius paruitatem stupido intuentes obtutu, disertissimi illius Poetæ Lucani admirati sumus facundiam, qui de re tam humilitam grandiloquo intumuit eloquio. Nec minus admirati fuisset, quòd tam minimus non fluuius sed riuius tanti Ducis, Iulij Cæsaris scilicet, animo, nullis vnquam fracto periculis, timorem incutere potuit, vel transitus præbere difficultatem, nisi indigenarum didicisset assertione, eundem Rubiconem instar perennis fluminis imbrium & torrentium auxilijs sapius intumescere mendicatis. Quo sine difficultate transito, quod Iulio con-

Cæsaris potentia.

Itineraria Ital. & Sicul. Rubiconis mnu.

Fallitur & fulsit, ut in sequentibus creberrime.

Sulmo.

Arbores mi vaculose & fabulosa.

Canna. Videtur de Florum.

Hippocrene dicitur in Helicone, Boeotia.

De Parnaso & Olympo consule autem libros classicos.

Neapolis.

Fabulose de Virgilio narratones.

tingere non potuit, transeuntes Pisaurum, quod à pensando aurum ab antiquis dictum est, eo quòd Romanis militibus, ad debellationem exterarum nationum proficiscentibus, ibi aurum ponderaretur & distribueretur, solidi scilicet, ciuitatem Fanum accessimus, vbi milites proficiscentes apud fana idolorum, quorum vestigia adhuc ibi sunt, orauerunt, & votiuas pro salubri reditu Dijs fecerunt promissiones, quas à debellatis victoriosi redeuntes hostibus ibidem cum gratiarum actionibus persoluerunt. Deinde montem non sine difficultate calcantes Apenninum, Sulmonem ad illius Ouidij patriam peruenimus, magis ex tanti Poetæ natione, quàm de suæ vbertatis laude famosum, cum ipsum nullis diuitijs adeò copiosum quàm gelidis inuenimus vndis. Vnde idem Ouidius:

Sulmo mihi patria est, gelidis vberimus vndis.

Nec nos ipsum, vt verum fateamur, gelidis minus inuenimus niuibus copiosum. Occurrerunt circiter eundem locum nobis arbores miraculosæ, de quibus si quis, vt aiunt, ramum decerpit, aut eodem anno in fata concedit, aut longæ & acutissimæ febris non euadit insultum. In quas asserunt (si credere est dignum) sorores Phaetontis post lachrymosas fratris exequias miseratione superum transformatas. Deinde Thetin ciuitatem, vbi Thetis, mater Achillis, habitabat, prætercuntes Nympham à dextris reliquimus: vbi pro fontium amœnitate nymphæ sangebantur esse, & ibidem colebantur. Cannas etiam aspeximus, vbi tot nobilium Romanorum millia ab Annibale interfecti sunt, vt anulis occisorum duomodij implerentur, cum anulis tunc temporis tantum nobiles vterentur. Præterijmus deinde Iouianum ciuitatem, quæ quasi Iouis natio nuncupatur, eo quòd ibi Iupiter natus fuerit. Sub silentio etiam transire nolimus, quòd Pegaseum fontem, Musarum præterijmus domicilium, de quo nunc sine difficultate potare possitis & haurire, si vobis placeret, ad cuius gustum Poetæ longis quondam studijs & laboribus peruenerunt. Nunc ergo ad illum fontem gustandum ultra Sauromatas & ad extremos Indos non oportet peregrinari. Fons iste est in nostro Imperio. Ibidem non longè Parnassus mons occurrit, in quo Deucalion cum sua coniuge damnus humani generis iactu lapidum post diluuium reparauit. Ibidem est Olympus mons, tantæ celsitudinis, vt cæteros montes sublimes quidem sub pedelongè relinquere videatur. Ibidem Caianum, quæ casa iam fuit, & ideo Caianum dicitur, præterijmus, & locum, qui caput Mineruæ vocatur, eo quòd ibi Minerua coleretur, littus maris scopulosi prætereuntes, quòd Palinurus dicitur, eò quòd ibidem

Nudus in externa iacuit Palinurus arena,

Æneæ adhuc refricans infamiam, quòd ibidem emeritum peregrinis demersit in fluctibus Palinurum. Vidimus etiam operosum opus Virgilij Neapolin, de qua nobis mirabiliter Parcarum pensa dispensauerunt, vt muros ciuitatis eiusdem, quos cantus fundauit & erexit Philosophorum, imperialis iussionis mandato destruere deberemus. Non profuit ciuibus illis ciuitatis eiusdem imago, in ampulla vitrea magica arte ab eodem Virgilio inclusa, arctissimum habente orificium, in cuius integritate tantam habebant fiduciam, vt eadem ampulla integra permanente, nullum pati posset ciuitas detrimentum. Quam ampullam sicut & ciuitatem in nostra habemus potestate, & muros destruximus, ampulla integra permanente. Sed fortè quia ampulla modicum fissa est, ciuitati nocuit. In eadem ciuitate est equus æreus, magicis incantationibus à Virgilio sic compositus, vt ipso integro permanente, nullus equus possit redorsari, cum tamen de vitio naturali sitilli terræ proprium, vt ante equi illius compositionem, & post eiusdem equi quantulamcunque corruptionem, nullus equus sine dorso fractura possit equitem aliquandiu vehere. Ibidem est porta firmissima, instar castelli ædificata, valuas habens æreas, quas nunc satellites tenent imperiales, in qua constituerat Virgilius muscam æream, qua integra permanente, nec vna musca ciuitatem potuit introire. Sunt ibidem in castro vicino in supercilio ciuitatis, vndiq; mari incluso, ossa Virgilij, quæ si libertati exponuntur aeris, totius facies aeris obscuratur, mare funditus euertitur, & tumidis æstuat procellis, insperateque confurgit strepitus

strepitus tempestatis, quod nos vidimus & probauimus. Sunt in vicino loco Baiæ, *Baiæ.* quarum meminerunt auctores, apud quas sunt balneæ Virgilij, singulis passionibus corporis vtilis. Inter quas balneas vnum est principale & maximum, in quo sunt imagines hodierno tempore vetustate consumptæ, singulas singularum partium corporis passiones demonstrantes. Sunt & aliæ imagines gypseæ singulæ singulas balneas demonstrantes singulis passionibus profuturas. Ibidem est *Palatium Sibyllæ.* palatium Sibyllæ, operosis constructum ædificijs, in quo est balneum, quod hodiernis diebus balneum Sibyllæ nuncupatur. Est ibidem palatium, de quo *Nugatur.* Helena à Paride rapta perhibetur. Præteriuimus etiam Scyron insulam, in qua *Scylla Charybdia.* Thetis filium suum Achillem deposuit, dum fatorum minas & Græcorum insidias formidaret. Demum asperrima Calabria inuia cum labore transeuntes, Siciliam adituri, Scyllam & Charybdin non sine timore nauigio transiuimus, quem nunquam alicui contigit sani corporis homini sine formidine locum pertransire. In principio ergo Siciliæ vidimus domum Dædali in vertice montis constructam, in quo Minotaurus inclusus matris infamiam vitæ tenebris redemit. Vnde adhuc locus Taurominium vocatur, à Minotauro, vel quasi Tauromini fabuloso. *Tauromini fabuloso.* Vbi radices & reliquiæ murorum domus illius intricatæ vestigia reliquerunt plurima, vt vidimus, intricata. Et mare adiacens Icarium mare nuncupatur, eo quòd Icarus ibidem alarum remigio aereas contra naturam hominis carpens vias, neglecto patris mandato, vitæ suæ diem lachrymabiliter consummauit extremum. Accessimus demum Ætnam montem, in quo Iouis faber Vulcanus cum suis conseruis Gigantibus Iouis fulmina fabricauit. In eodem siquidem caminus ingentissimus ignisque exhalans horrendissimus pro scintillis saxa vomunt ingentissima in modum scorix ferri, quæ arbuſta hodierna die & totam faciem terræ ad diætæ longitudinem circumquaque tegunt, vt tota illa prouincia necdum cultoribus sit idonea, sed sua multitudine prædicta saxa viatoribus transitum penitus negauerunt. Talibus siquidem eguit durus ille fulminum faber carbonibus, qui immanibus non possent follium de facili flatibus exsufflari. Est in latere prædictæ Ætnæ locus munitus & amœnus, cui dea Ceres de vnica prole sollicita, vnicam non sine lachrymis filiam Proserpinam commendauit. Est ibidem scissura terræ non minima, quam horrendum occupat obscuritas tenebrarum. Vbi Pluto rapturus Proserpinam fingitur erupisse. Prædictus autem caminus Ætnæ vsque ad tempora Agathæ virginis durauit, & dum solito fortius erumperet, vt vniuersa terræ faciem occuparet, & multa hominum millia violentia flammaram interimerentur, Sarraceni, qui multa miracula viderant, quæ Dominus per merita B. Agathæ virginis operari dignatus est, velum eiusdem virginis prædictis flammis opposuerunt, & ipsa flamma tanquam ventorum impetum fugiens, in terræ viscera se recepit, nec vltra in Sicilia comparuit, sed ipse ignis se ad quendam scopulum in mari positum transtulit: Vbi hodiernis temporibus inde sinenter glomeratus, flammaram & cineris turbo exhalat. Vnde idem scopulus vulgo Vulcanus appellatur, eo quòd faber Iouis, Vulcanus credatur à simplicibus se ab Ætna ad eundem scopulum conrulisse. Est circiter eundem locum Syracusæ ciuitas, de qua dicit Virgilius:

Prima Syracusio dignata est ludere versu

Musa, &c.

Iuxta hanc ciuitatem oritur in littore maris fons Arethusa, quæ primo raptum *Arethusa.* Proserpinæ matri sollicitæ per ordinem reserauit. Ad hunc fontem Arethusam vicinus præterlabitur Alpheus, surgens in Arcadia, & per medium maris vsque *Alpheus.* ad Siciliam defluit, & ibidem aquis Arethusæ nititur immisceri, pristinum seruans amorem: & quam viuam dilexerat, eiusdem aquis admisceri nititur post eiusdem transformationem. Vidimus ibidem thermas, quarum sapius meminerunt auctores, vidimus Pelorum, Pachynum & Lilybæum, tria promontoria Siciliæ. Vidimus ibidem Sarracenos, qui solo sputo venenosa interficiunt animalia, quæ virtus quomodo ipsis sit insita, breuiter tangemus. Paulus Apostolus naufragium passus, apud Capreas insulam applicuit, quæ in actibus Apo- *Psyllis. Aliter A. En Apostol. cap. 28.*

ftolorum Mitylena nuncupatur, & cum multis alijs euadens, ab indigenis terræ benignè acceptatus est. Et cum prædictis naufragis ignis de sarmentis ab indigenis strueretur, serpens, qui in sarmentis latuerat, ignis calorem fugiens, exiit, & manum Pauli morfu vulnerans venenoso radicato adhæsit dentibus. Quod videntes indigenæ, dicebant: Verè hic homo peccator est, & facinorosus, nec vitæ dignus, quem de naufragij periculo vix extractum Deus ingrauioris mortis pœnam posuit. Paulus autem manum intrepidus excussit, & continuò manus sanata est. Quod admirantes Sarraceni, Paulum venerari cœperunt. Vnde Pauli meritis in humanitatis suæ præmium hospiti Pauli & suis filijs & nepotibus usque nunc collatum est, vt solo sputo venenosa interficiant animalia. Et quemcunque locum solo ambitu gyrauerunt, eum de cætero non introit venenosum: nec aliquis serpens eos audet tangere. Vnde cum generatur aliquis, filium ipsum solum cum serpente ponit in nauicula, & sic diu nauiculam permittit fluctuare. Quòd si postea puerum recipit illæsum, se patrem esse cognoscit, & puerum prauæ dilectionis visceribus amplexatur. Si autem ipsum inuenerit vulneratum, continuò per membra frustratim discindit, & vxorem suam adulterij pœna condemnat. Cæterum ad mentem reducimus, quòd apud Neapolin est quædam porta, quæ ferrea nuncupatur, in qua Virgilius omnes serpentes illius regionis inclusit, qui propter ædificia subterranea & cryptas, quæ ibi plurimæ sunt, abundant, quam solam inter cæteras portas destruere timebamus, ne serpentes inclusi de carcere egredientes terram & indigenas molestant. Est in eadem ciuitate macellum, sic à Virgilio constructum, vt caro animalis occisi in ipso per sex hebdomadas maneat recens & incorrupta, si exportetur, foetet & apparet putrida. Est ante ciuitatem Veseuus mons, ex quo ignis multos inuoluens cineres fertidos intra decennium semel solet exhalare. Cui Virgilius opposuerat hominem æreum, tenentem balistam tensam, & sagittam neruo applicatam. Quem quidam rusticus admirans, eo quòd semper balista tensa nunquam percuteret, impulit neruum. Sagitta prosiliens percussit os montis, & continuò flamma prosiliit, nec adhuc certis vicibus cohibetur. Est ante eandem ciuitatem insula, quæ vulgo Ischya dicitur, in qua ignis cum fumo sulphureo euomitur continuus, ita vt quoddam castrum adiacens ita paulatim, etiam ipsa saxa & ipsum scopulum consumserit, vt ibi vestigia castris non appareant. Ibi firmissimè asseritur os esse inferni, & ibi esse loca pœnalia referuntur. Ibi etiam Æneas fingitur ad inferos descendisse. Videntur circa eundem locum qualibet die sabbathi circa horam nonam volucres in quadam valle nigræ, & sulphureo fumo deturpatæ, quæ ibi quiescunt per totum diem dominicum, & in vespere cum maximo dolore & planctu recedunt, nunquam nisi in sequenti sabbatho reuersuræ, & descendunt in lacum feruentem. Quas quidem afflictas animas arbitrantur vel dæmones. Est ibidem mons barbarus, ad quem per viam subterraneam per medium maximi montis accessimus pertenebras infernales, tanquam ad inferos descenduri. In quo monte in ipsius montis visceribus maxima sunt palatia & vici, quasi maximæ ciuitates, subterranei, & fluuij fluentis aquæ subterranei, quos quidam ex nostris viderunt, & sub terra quasi per spatium duorum milliarium processerunt. Ibidem thesauri septem regum asseruntur repositi, quos dæmones custodiunt in æreis imaginibus inclusi, diuersas terribiles imagines prætendentes, quidam arcu tenso, quidam gladijs, quidam alijs comminantes. Hæc & alia plura vidimus, quorum non possumus per singula meminisse.

CAPVT XX.

Henrici L. de Brunswig
Henrici F.
DVX autem Henricus adhuc expetens auxilium regis, filium suum æquiuocum de Brunswig ad ipsum misit, vt à suo latere non recederet, quousque per eum omnem terram transalbinam obtinuisset. Cui bonam quidem spem Rex fecerat, non tamen eam, quæ non confundit. Nam eadem de die in diem euanescent, nihil firmitatis propter regis negotia habere visa est. Vnde idem filius Ducis quasi

quasi desperatus discedens, alia via usus est, qua ad gratiam Imperatoris, non tamen ad restitutionem paterni veniret honoris. Nam quia erat præclarus genere, nobilis virtute, speciosus forma, validus corpore, notus opinione, filiam Palatini de Rheno sortitus est uxorem. Qui quoniam patruus Imperatoris erat, Imperator eum pro huiusmodi copula vehementer arguebat. Qui propter se hæc acta affirmans, Imperatoris animum blanda calliditate lenire studebat. Sed quia legitimus contractus dissolui non poterat, paulatim mediante focero iuuenis Palatinus gratiæ Imperatoris appropriabat. Tunc denique temporis Imperator secundam in Apuliam expeditionem ordinavit: & quia in ipsa profectioe idem Ducis filius in omnibus ad placitum ei deseruiuit, non tantum Imperatoris gratiam, sed & omnem dignitatem foceri sui de manu Imperatoris suscepit iure beneficiario. Tunc noua lux in Saxonia orta est, pacis videlicet iucunditas; quia ex illo tempore tanta familiaritate Imperatori adhæsit, vt nihil de cætero contra ipsum moliri decreuerit. Sicque ex omni parte terra marique cessauerunt depredationes, furta, latrocinia, & ingemuerunt latrones & viri sanguinum: quia periit maledictus fructus eorum. Benedictæ hæc nuptiæ, & eadem scæmina benedicta inter mulieres, & benedictus fructus ventris eius: quia in ipsius copula terris sociata est pax & læticia, & diu clausæ tunc patuerunt portæ ciuitatum & castrorum, cessauerunt excubiæ, & hætenus inimici ad se mutuo accedebant, negotiatores & ricolæ liberrimè deambulabant. Dux autem senior varijs negotijs deditus, & ruricolæ liberrimè deambulabant. Dux autem senior varijs negotijs deditus, his videlicet, quæ ad ornatum domus Dei pertinerent, vel etiam aulæ propriæ in Brunshwig, residuum vitæ suæ tempus quietus exegit. Imperator autem in Apuliam profectus est in via sua: quia mortuo Tancrado, aduersario suo, omnem regnum Wilhelmi ad voluntatem obtinuit. Cuius aulam ingressus, lectos & sedilia, mensas ex argento, & vasa eorum ex auro inuenit purissimo. Reperit etiam thesauros absconditos, & omnem lapidum preciosorum & gemmarum gloriam, ita vt oneratis centum quinquaginta somarijs auro & argento, lapidibus preciosis & vestibus sericis, gloriose ad terram suam redierit. Cum autem terras Teutoniam attigisset, insecutus est eum celeri cursu Imperatoris nuncius, qui in Apulia remanserat, nuncians, inuentos esse omnes thesauros Rogerij regis. Vetula enim quædam apud Imperatricem erat, quæ de obsequio Rogerij fuerat. Hæc gazophylaceum regis de paucissimis nouerat, quod in muro antiquissimo conseruatum diligentissimè linito pariete & superducta pictura omnibus indagabile videbatur. Cum igitur per ipsam proditum Imperatori manifestatum fuisset, ille Imperatrici mandauit, dicens: De ipsis thesauris, quod tibi videtur, facito: me autem scias hoc tempore Apuliam non repetere. Ipse siquidem Imperator liberalissimus erat, quem Deus ampliare voluit, ideoque dedit ei thesauros absconditos, quos infatigabiliter, non tamen prodigè, omnibus erogabat, non tantum maioribus vel nobilioribus, sed militaribus seu vulgaribus. Pauperum vero non segnis prouisor erat, qui se in omnibus non solum prudenter, sed & religiosè cum grauitate gerebat.

Eiusdè matrimonium.

Reconciliatio cum Casare, & in seceri bona impetrata successio.

Henricus se quieti tradit. Casaris expeditio Italica. Gazæ captæ.

Munificentiæ in omnibus ordinis.

CAPVT XXI.

Eodem tempore Dominus Hartuicus, Archiepiscopus Bremensis, à Bremensibus eiectus, in sedem suam reuersus est cum conuiuentia cleri, & ministerialium quorundam astipulatione. Multum enim contra ipsum in curia Romana laboratum fuerat pro causis supra dictis, similiter & apud Imperatorem, vt & ab officio arceretur & beneficio. Sed eum aduersarij casto labore reliquerunt: eo quod Dominus Apostolicus Cælestinus manu eum teneret, & sopita contentione ad pacem redijt ecclesiæ. In tantum siquidem contra ipsum excreuerat indignatio, vt Imperatoris assensu tota ecclesiæ in personam Domini Slesuicensis Waldemari conuenisset: cuius electioni in tantum consenserat, vt sub ipsius nomine quædã negotia Bremenses ordinarent, & in monetis ipsius imaginem & inscriptionem repræsentarent. Ipse tamen Waldemar pro tali electione Canuto regi &

Hartuicus Brem. restituitur in integrum.

Cælestinus III. Papa.

Waldemarus Slesuicus.

*Canuti re-
gia cum Caf.
Simultas.*

amicis eius suspectus habitus est. Nam quia Canutus ab Imperatore dissentiebat, propterea Episcopum Imperatoris Archipræfulatum malignandi causa arrogare cogitabat. Et quia omne regnum diuisum desolabitur, ideo Waldemari regnum stare non potuit: quia cum rege de pace non sensit. Ciues tamen Dominum Hartuicum non libenter aspiciebant: quia ipsum non per Imperatorem, cuius animum offenderat, reuersum dicebant. Vnde ei reditus ciuitatis, quos Imperator in manibus eorum posuerat, impedire studebant. Ille autem non propria deliberatione, sed Imperatoris voluntate se intrasse affirmabat, & plenarie gratiam ipsius inuenisse. Ad argumentum huius assertionis Dominum Coloniensem Adolfum ad medium deducebat, qui fauens parti ipsius, hoc scriptis & nuncijs ita esse astruebat. Ciues verò, qui mandatum Cæsaris habebant, hæc immutari non posse sine veris litteris & nuncijs ipsius euidentibus contendebant.

*Adolfus Co-
lon. stat ab
Hartuico.*

CAPVT XXII.

*Adolfus C.
Hartuici
studiosus.*

*Improbato-
nis reditu,
manetq; in
fide Cæsaris.*

*Arceus sa-
crio.*

*Purgat se
auctoritate
Cæsaris &
meriti sui.*

*Præsum in-
iustis ana-
thematis.*

ADolfus ergo Comes audito ingressu Domini Hartuici, venit Bremam, congratulans de aduentu ipsius, similiter & certificari volens an vel per Imperatorem vel aliunde intrauisset. Ipse enim cum idem Hartuicus exularet, omnibus modis per Imperatorem & per ipsam ecclesiam Bremensem laborauerat, ut ad statum pristini honoris rediret. Ideoque nunc magis exultabat, & pro hac vicissitudine aliquid gratiæ expectabat. Veniens igitur Bremam, auditis hinc inde partibus, displicuit quod non per ostium intrauerit. Ideoque sic ordinatum est ab ipso & ciuibus & alijs amicis Domini Imperatoris, ut cum Dominus Archiepiscopus aliqua in ciuitate ordinare uoluisset, de ecclesiasticis tamen causis non nisi una die vel ad maius duobus toleraretur. De re ditibus tamen, qui sub interdicto positi erant, non ueretur, donec ista Cæsari insinuassent, & ipsius voluntatem cognouissent. Hæc autem ordinatio Domino Hartuico & suis valde displicuit, qui iam liberè se reditus episcopales inuadere putauit. Adolfum tamen Comitem, qui non tantum Cometiam Stadij, sed & alias res Episcopij de mandato Imperatoris ex magna parte tenebat, grauer arguere cœpit, eumque quasi inuaforem ecclesiæ denotauit. Adolfus autem videns se quasi ecclesiastica censura iniuste grauari, sedem Apostolicam appellauit. Exinde Dominus Archiepiscopus collecto concilio ecclesiastico, usus est consilio, quod super his expediret, vel quid agendum ecclesia iudicaret. Sicque accepto responso, excommunicatis aduersarijs, non tantum in cathedrali sede, sed & in omni sua diocesi, suspendit diuina, & ita non tantum grauata est ecclesia, sed & aduersariorum aduersus eum grauius ira efferbuit. Nam quia filij huius seculi prudentiores sunt filij lucis in generatione sua, ipsum Hartuicum sua sententia grauare conati sunt. Adolfus enim ueniens Bremam, absente tamen Archiepiscopo, post appellationem legitimè interpositam, iniuste se excommunicatum clamat, nec ideo se à re ditibus ecclesiæ abstinere dixit, quos ipso adhuc in peregrinatione posito, Dominus Imperator sub interdicto posuisset, & post reditum ipsius in manu eius consignasset, nisi iterum sua hoc auctoritate Dominus Imperator immutasset. Se enim gratiam potius quam iram meruisse dicebat, qui non modò Domino Archiepiscopo, sed toti ecclesiæ semper fidelis & deuotus extitisset, & per eius laborem B. Petrus non tantum Stadium, sed & Thetmarcos, qui ad regnum Danorum se transfulerunt, recepisset. His altercationibus non mediocriter turbata est Ecclesia propter partes adulantium, hinc inde placere uolentium. Nam qui de consilio Comitis erant, dicebant excommunicationem illam nihil habere virium propter appellationis remedium, & qui de parte Episcopi erant, contradicere non poterant, pro alijs tamen causis Comitem dicebant excommunicatum. Cum igitur ciuitas Bremensis hac pestilentia diutius laboraret, & corruptio cadauerum, quæ inhumata in cœmeterijs iacebant, homines plurimum læderet, temperata est sententia, ut in maiori ecclesia fierent diuina, & ciuitas illuc conflueret. Sed cum Comes cum Aduocato ciuitatis, & quidam

quidam de fortioribus, qui reditus colligebant, in banno perseverarent, & nullus eis presentibus diuina celebraret, nec hoc sine scandalo fieri potuit. Nam cum hi in sua sententia perseverantes se excommunicatos negarent, Comiti quidem sui non solum in Hammenburg, sed & in omnibus parochijs & castris communicauerunt. Alij verò in Brema in forensi ecclesia populum detinentes, quia bursa vacabat, in facie Archiepiscopi & Canonicorum diuina peregerunt, & factus est nouissimus error peior priore. Quid de ipsis Canonicis dixerim? qui de proprijs domibus fugati, non nisi in ecclesia & officijs claustralibus permittebantur, propter eos, qui dicebant: Vos contra Imperatorem sentitis: vos ciuitatem tradere vultis: ideo vos in ciuitate non patiemur. Hæc omnia propter absentiam Imperatoris fiebant: quia tunc in Apulia erat: quoad rursus Dominus Archiepiscopus D. C. mar- cis gratiam eius meruit, & Comes Cometiam Stadij in beneficio suscepit cum ter- tia parte reddituum. Et omnis excommunicatio plenariè relaxata est.

*Harthicus
preco soluta-
tatem Cas-
ris recupe-
rat.*

CAPVT XXIII.

Hoc dierum circulo Dominus Theodoricus, Abbas B. Michaelis Archange-
li in Hildensheim, abiit Romam ad limina sanctorum Apostolorum Petri &
Pauli, omni deuotione ipsorum adorans memoriam, similiter etiam humilimis
exposcens supplicationibus, vt per ipsorum vicarium, Dominum Papam Cœle-
stinum, & per auctoritatem S. Romanæ ecclesiæ, Bernwardus, Hildensheimen-
sis ecclesiæ quondam Episcopus, cœnobij verò B. Michaelis Archangeli primus
fundator, nunc autem patronus apud Dominum, in catalogum transfret sancto-
rum: vtpote cuius sanctitatem iam dudum in sepulcro iacentis testati sunt dæ-
mones effugati, cæci illuminati, claudi curati: Vt hac de causa eius sacrum cor-
pus tota ecclesia veneretur & adoret de puluere translatum. Cuius deuotioni,
imò iustæ petitioni S. Romana concurrens ecclesia, quæ omnibus rationabilia
postulantibus pium præbet assensum, ipsum antistitem non iam propter Abba-
tis deuotissimam supplicationem, sed etiam propter Domini Cardinalis Cin-
cij intercessionem canonizari præcepit, vt eius corpus de sepulcro leuatum inter
memorias veneretur sanctorum, ipsumque sacrosancta categorizet ecclesia, cu-
ius apud Deum sibi patrocinari non ambigat merita. Idem enim Cardinalis pro
quibusdam arduis negotijs delegatus in Daniam, cum peracto negotio remea-
ret, diuertit ad ipsam ecclesiam B. Michaelis. Et cum ibi à memorato Abbate &
fratribus eiusdem loci humanissimè tractaretur, cognouit sæpius ipsorum deu-
tionem de translatione corporis venerandi. Sicque ipsius consilio & auxilio diu
exoptatum adepti sunt desiderium. Cum igitur Cardinalis ipsum Abbatem cum
sua ecclesia plurimum apud Dominum Papam commendaret, nõ solum de trans-
latione Antistitis, quod voluit, obtinuit, sed etiam quadam prærogatiua à Do-
mino Papa honorari meruit. Denique mitram & anulum pontificalem, quo in
solennitatibus vteretur, ab eo accepit, & privilegia liberalissima ecclesiæ suæ de
omnibus, quæ desiderauerat, obtinuit. Taliter honoratus à summo Pontifice, ac-
cepta epistola de translatione memorati sancti, post multas itineris difficultates
ad sua tandem cum gaudio remeavit. Veniens igitur in præsentiam Domini
Bernonis Episcopi & totius capituli, epistolam Domini Papæ in medium produ-
xit. Quæ cum recitata fuisset, laudabatur ab omnibus, placuit vniuersis non tan-
tum pro tanti thesauri reuelatione, sed & pro viri deuotione & pro gloriosissi-
mæ Dei genitricis Mariæ ciuitatis glorificatione. Coadunata igitur ecclesia, de
translatione reliquiarum agitur, & tali negotio dies certa præfigitur. Sed om-
nium bonorum inuidus ne præteriret innocuus ad suæ damnationis cumu-
lum, hoc impedire conatus est negotium. Nam cum Dominus Episco-
pus cum senioribus hoc decreuisset, vt mane aperto sepulcro, tumultum
populi præueniens, reliquias decenter colligerent, vt processionis tempo-
re sine impedimento procederent, mutato consilio ante auroram cum Abba-
te & admodum paucis Monachis clam ad tumbam accessit, memoriam

*Theodoricus
Abbas
Hildes-
heim.*

*Bernwardus
Episcopus.*

*At Grego-
rius Theol.
horribile &
atrox in præ-
sentis esse pro-
nunciat vs-
que xlvij. ca.
va. c. lxxij.*

*Honoratus
Theodoricus
& successo-
ribus à Pa-
pa concessis.*

Berno Episcopus.

*Imò; Non
hac sine nu-
mine Diuini
Euenerit, &
idololatria
fiet manifesta
festior.*

referat, ossa virtutis plena in linteo mundo collegit, sicq; sub custodia relinquens ad sua recessit. Mane quod factum fuerat, innotuit, vnde commoti fratres maioris capituli, dixerunt: Non est nobis pars in reliquijs istis, quæ nocturno tempore ossibus mortuorum corruptæ sunt. Et dixit vir amico suo: Quis me certificabit, ne pro veris reliquijs caput vel scapulas vel tibias alicuius potatoris aut cuiuslibet peccatorum accipiam? nihil nobis cum solennitate ista, reuertamur ad nostra. Ad Episcopum autem: Quia defuistis, aiunt, nobis in facto isto, & nos de erimus vobis hodie in sancto vestro. Huiusmodi contradictionibus protelabatur translatio, & populus, qui de longè venerat, grauabatur tædio, ita vt quidam desperantes discederent, alij verò non sine scandalo remanerent. Hæc tamen anticipatio tali, vt reor, ex causa extitit. Fuerunt aliquando in eodem monasterio quidam simpliciores fratres, qui virtutes beati Pontificis scientes, quam tam in vita quàm post mortem patrauerat, ipsius memoriam in magna veneratione habebant, indeq; ipsum transferri dignissimè iudicabant, & eius reliquijs ditari super aurum & topazium ardentissimè cupiebant. Vnde consilio habito cum custodibus ecclesiæ clam sepulcrum aperiunt, reliquias auferunt, & eas in suis oculis condentes, psalmodijs, missis seu alijs oratiunculis venerantur, honorant, adorant. Vbi verò talis veneratio percrebuit, cognita displicuit, nec iam deuotio sed grauissima iudicatur præsumptio. Terrentur reliquiarum cultores, & quod factum fuerat, non iam factum, sed omnino mutatum esse volentes, thesaurum, quem absconditum habuerant, absconditè & diligentissimè reposuerunt. Hæc scientes Monachi cum solennitate timuerunt reliquias adire, ideoq; cum solo Episcopo hæc peregerunt. Ipsum tamen cum eorum lateret intentio, simpliciter quod fecit operatus est, vt transferentium vitaretur oppressio. Tali machinatione, vt dictum est, commetor fraudum translationem sanctarum reliquiarum penè impedierat, quod ante aliquot dies per energumenum quendam se facturum iactauerat. Sed religiosus viris, quorum illic multitudo confluxerat, mediantibus, concordia, mater virtutum, in suis obtinuit, Domino tamen Episcopo sacramentaliter confirmante, non nisi pro quiete ecclesiæ se quod faceret, fecisse, Monachis quoq; iurantibus non nisi veras reliquias se protulisse. Prolato igitur thesauro beati corporis, commune fit tripudium, resonat concentus populorum, certatim dona ferentium, & tanti patroni suffragium postulantium. Deferuntur Præfulis reliquæ in sanctam ecclesiam B. Virginis Mariæ, in qua idem Præfulatus sui tempore ipsam reginam gloriæ diuino iubilo glorificauerat creberimè. Et quia ipsam, vt decuit, glorificauit, ipsa eum in ecclesia Dei magnificauit. Peractis igitur Dei laudibus, cum gloria caput & brachium dextrum in scrinijs eiusdem ecclesiæ est repositum, & caput quidem exquisitissimo opere gemmis preciosis & auro fuluo adornatum, corpus verò reliquum ad ecclesiam B. Michaelis Archangeli fuit relatum. Facta autem est hæc translatio non sine virtute signorum à Domino Bernone Episcopo anno Præfulatus eius septimo, anno verbi incarnati M. C. LXXXIII. Romæ, præsidente Dn. Papa Cœlestino, Pontificatus ipsius anno quarto, Henrico verò Imperatore, anno regni eiusdem à morte patris, qui in peregrinatione Hierosolymitana gloriosè obierat, septimo, imperij verò quarto, anno quoq; depositionis sancti memorati c. LXXXVIII. Et laudatur & glorificatur nomen Domini nostri Iesu Christi à populis omnium nationum, qui ita in suis sanctis nostris in temporibus magnificari voluit. Cuius regnum & imperium sine fine permanet in secula seculorum.

*Bernonis
Bernoniar-
di.*

CAPVT XXIII.

Bernonis Episcopi Suerinensis.
Constantia in functione muneris.
Hoc dierum circulo mortuus est Dn. Berno, Suerinensis Episcopus, primus eiusdem tituli antistes. Qui enim nunc est Suerinensis, olim tempore Othonum dicebatur Magnopolitanus. Vnde eadem sedes propter timorem Slavorum translata est: à quibus idem antistes sæpius contumeliatus. Qui à Duce Henrico Episcopus eis præfectus, primus nostris in temporibus doctor illis catholicus extitit, alapas, colaphos ab eis pertulit, ita vt frequenti ludibrio habitus ad sacrificia dæmonum arctaretur.

arctaretur. Ille tamen per Christum confortatus, culturas dæmonum eliminavit, lucos succidit, & pro Genedracto * Godehardum Episcopum venerari constituit, ideoq; bono fine cursum certaminis terminasse fidelibus placuit. Post cuius discesum Dn. Bernhardus, eiusdem ecclesiæ Decanus, pontificali honore sublimatus est. Circa ipsos dies mortuus est famosus ille Dux Henricus in Brunshwig, & cum Salomone de vniuerso labore suo nihil consecutus est, quo laboravit sub sole, nisi memorabilem satis sepulturam, vnâ cum coniuge sua Mechthilde in ecclesia B. Blasij, Episcopi & martyris. Vnus enim, vt idem Salomon testatur, interitus est omnium, & idem occasus sapientis & stulti, & moritur doctus similiter vt indoctus. In omnibus autem & super omnia benedictus Deus excelsus, quia ante solem permanet nomen eius.

Bernhardus
succes-
sor.
Henrici L.
mors.
Inhumatio.

Princeps laudande, iam letus ad æthera scande.

Cultor pacis eras, nunc diuitias tibi veras

Reddat rex regum, qui solus regnat in æuum.

Enituit latè virtus tua cum pietate,

Nobilitas morum cum flore decorus eorum.

Ad cultum Christi tu Slauos perdomuisti,

Qui per Doctores, Sathanae spreuere furores,

Adq; Dei cultum sat agunt attollere vultum.

Structor multarum sic crederis ecclesiarum.

Non est gens, quæ te non miretur, bona de te

Dum recolit ritè. Te nouerat vltima Thyle,

Quæ sua donauit, te Græcia magnificauit.

Ierusalem tota tua conspiciens pia vota,

Te colit econtra cum rege suo Patriarcha.

Non aberat tristis liuor virtutibus istis:

Sed pro pressuris seclis potiere futuris.

Coniuge coniuncta maneat merces tibi multa,

Quæ Christo gratum pia depromsit famulatum.

Excelsi donis durat benedictio prolis,

Et nutu Christi regnant modo quos genuisti.

Versus epi-
taphii.

ARNOLDI, ABBATIS LVBECENSIS,

CHRONIC. SLAVORVM

LIBER V.

CAPVT I.

N omnibus his non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extenta. Siquidem propter peccata nostra, quæ cotidie accrescunt super nos, nõdum venit tempus miserendi. Nam Sion captiuata, & adhuc à gentibus est conculcata. Sed tu exurgens Domine, misereberis Sion, & vtinam coram te veniat tempus miserendi eius. Præsumendum est tamen de tua misericordia, pijssime pater, quòd citò veniat tempus miserendi. Quanti enim filij tui, Domine, in peregrinatione priori pro Sion redimenda deuoti fuerunt, quanti reges, principes, gloriosiq; & sublimes sua seq; dedentes exilium & mortem propter te sustinuerunt? & licet non omnes pari deuotione perseuerauerunt, inuenisti tamen de tuis, quos elegeras, holocausta gratuita. Quid de ordine gloriosorum Pontificum dixerim? qui omni deuotione in hac peregrinatione de-

Threni an-
thoris cũ in-
uocatione.

sudauerunt, & multis exemplum facti tam prædicatione quàm operatione eos animauerunt. Sacerdotes quoq; suis ministerijs & exhortationibus salutare offerentes hostias cum numerositate Canonorum populum Dei plurimum roborauerunt. Placeat tibi, Christe, deuotio sponsæ tuæ, sanctæ videlicet ecclesiæ, placeant tui fideles, in quibus etsi minus perfecta sunt opera, inuenisti tamen fidem in Israel. Nos autem alium Dominum non habemus præter te, Domine, in quem speramus: quia etsi iuste ad tempus irasceris, propter te ipsum tamen propicius eris, nec in ira tua misericordias tuas continebis. Nunc ergo quiq; terrigenæ & filij hominum, similiter in vnum diues & pauper, placate Dominum, sumite armaturam Dei, signû videlicet victoriosissimæ crucis, ad expugnandos ipsius hostes tam visibiles quàm inuisibiles. Audite psalmographum exhortantem hodie: Si vocem Domini audieritis, nolite obdurare corda vestra. Hanc vocem, vt speramus, audiuit pius Imperator Henricus. Qui licet publicè cruce signatus non fuerit, per seera misericordiæ spiritualiter tamen fuisse signatum non ambigimus. Nam sicut pater eius priorem, ita ipse secundam deuotus ordinauit peregrinationem. Qui apud Argentinam in curiali colloquio acceptis epistolis Dn. Papæ Cœlestini à venerabili Cardinale Gregorio, omni deuotione se huic peregrinationi obsecurum affirmauit. Ordinauit etiam legatos honoratos in Apuliam ad Dominum Conradum Cancellarium, qui tunc ibi erat negotijs imperialibus detentus, mandans omni studio impensas præparari peregrinationi, quæ sequenti anno futura erat, in auro, frumento, vino & nauibus plurimis. Cuius zelo plurimi accensi tam magnates quàm militares, signum Dominicæ passionis in remissionem peccatorum suorum tunc temporis susceperunt, Henricus videlicet Palatinus de Rheno, & Otho Marchio de Brandenburg, qui tamen ipsam peregrinationem non peregit, sed per Dn. Papam dispensatione eam dimisit, Henricus, Dux Brabantæ, Hermannus, Landgrafus de Turingia, Walrauen, Comes de Limburg, Adolfus Comes de Schawenburg, Dux de Osterreich, Hartuicus quoq; Archiepisc. Bremensis & Rhudolfus Verdenis & alij quàm plures. Multi etiam acceptis litteris exhortatorijs Dn. Papæ à Cardinale memorato, in ciuitates & parochias plurimas eas detulerunt. Quibus perspectis, nonnulli cœlitus inflammati pro defensione terræ sanctæ triumphale signum Dominicæ passionis & ipsi susceperunt. Inter quos in ciuitate Lubeca de valentioribus circa quadringentos viros signati sunt. Feruente itaque zelo Christianæ deuotionis, omnes in vnum, diues & pauper, ad peregrinationem futuræ ætatis se præparabant. Ipse quoq; Imperator in propria persona eandem peregrinationem ordinaturus in Apuliam properauit, tanto deuotior, quanto aduentantibus peregrinis esset paratior. Sed perplexitate testiculorû Leuiathan hoc impedire conante, intolerabilis guerra ibidem exorta est. Nam vxore Imperatoris ab ipso dissidente, grandis conspiratio à primoribus terræ, à consanguineis etiam ipsius Imperatoris, contra eum exorta est. Quam ex ordine prosequi non possumus: quia ad alia tendimus, id historiographis censentes relinquendum.

CAPVT II.

Igitur adueniente tempore, quo solent reges ad bella procedere, gens sancta, videlicet Christianorum, genus regium, regale sacerdotium contra legionem Sathanæ expeditionem seu peregrinationem deuotè suscepit, alij quidem nauali, alij terrestri pergentes itinere. Nauales quidem diuina fauente clementia secundo vento fruebantur: terrestes autem regia via prosperè ferebantur. Venientes igitur in Italiam & ad regionem Beneuentanam, nonnullam gratiam apud habitatores illius regionis inuenerunt: quia forum venalium & cætera commoda largè quidè eis præstabant, clanculo eis tamen derogare non cessabant. Quidam etiam eis in faciem exprobrabant, dicentes: Superstitiosa & Deo odibilis est via, quam pergitis, qui facie quidem peregrinos & religionis cultores vos ostenditis, re autem vera intus lupi rapaces estis. Non enim pro Imperatore cœlesti sed terreno militatis, & vnâ cum ipso omnem Apuliam & Siciliam spoliare venitis. Quid facerent Christi-

similitates, an recederent seu redirent, dubitabant. Talibus enim verbis dissolue-
 batur cor multorum, ut cera, quæ fluit à facie ignis. Timebant sanè traditiones, ne
 si procederent, vita simul & rebus spoliarentur. Non tentatoris numen tamen ab-
 fuit illis. Nam pius Dominus seruis non defuit, sed in suo proposito constantiam
 ipsorum roborauit. Eodem, ut dictum est, tempore in Apulia erat Imperator, varijs
 aduersitatibus & prælijs detentus. Nam de traditione Imperatoris & aliorum no-
 bilium illius terræ ei constabat. Quapropter infinitum in stipem militiæ erogans
 aurum, omnem virum fortem & validum sibi sociauit. Contigit tamen ut ipsos ad-
 uersarios suos comprehenderet, & dignam de eis ultionem caperet. Et illi quidē
 quem contra se regem creauerant, diademate imposito clavis acutissimis cum ip-
 so diademate caput transfixit, filios autem aut suspendio aut incendio aut alijs
 damnauit supplicijs. Post hæc generalem curiam in Palerma* ciuitate regia edi-
 xit, & procedens in concionem omnibus locutus est: Scimus quidem omnibus vo-
 bis constare de nostra impia traditione: sed quia annuente Deo ipsos erroris capi-
 taneos, qui nostram circumuenerant clementiam, comprehendimus, conuici-
 mus, conuictos & maiestatis reos damnauimus, suggerit animo imperialis serenitas
 hoc vobis sufficere, nec vllam vltionem super hoc capere. Remitti-
 mus ergo ex animo in commune toti regno consentum prauæ conspirationis, quã
 in nos feceratis, regem contra nos suscitando & animæ nostræ insidiando. Tan-
 tum de cætero filij pacis sitis, & vobiscum sit Deus pacis. Talibus alloquijs multam
 gratiam illius regni inuenit, & de cætero terra quieuit. Infirmi-
 tatem tamen nimis grauem tolerabat, quæ eum vsq; ad mortem vexabat. Inter hæc exercitus Chri-
 stianorum appropriabat, & Comes Adolfus cum melioribus eum salute venie-
 bat. De quorum aduentu nimis lætatus, iucundissimè eos suscepit, & humanissi-
 mè tractauit. In ipso temporis articulo classis peregrinorum, quam Dominus per
 tædiofissimam viam, & longissimos tractus maris, illæsam conseruauerat, prospere
 ventis & velis plenis cum quadragintaquatuor nauibus ad Messanam ciuitatem
 Siciliae cum gaudio applicuit. Quorum aduentus tam Imperatori quàm omnibus
 Teutonicis, qui illic pro instanti guerra confluerant, abundantiore fecit læti-
 tiam. Imperator sanè ad vltionem inimicorum suorum infinitum contraxerat ex-
 ercitum de Sueuia, Bauaria, Franconia & alijs nationibus vsq; ad sexaginta millia.
 E quibus omnes meliores, & ipsa Imperatoris familia tota cum Dn. Cancellario
 Conrado deuotissimum illud peregrinationis iter vnanimè susceperunt. Qui quo-
 niam in Apulia diutius erat, ad ipsum iter summo apparatu se præparauerat. Nam
 præter aliam suam supellectilem & thesauros amplissimos, quos largè postea ero-
 gavit, in mensa cotidiana vasa aurea & argentea, quibus cibi & pocula infereban-
 tur, ad mille marcas sunt apreciata. Ipse verò Cancellarius in eadem profectio-
 ne ordinatus sacerdos & Episcopus, alacri animo profectus est, multas gazas portans
 secum tironibus ab Imperatore deputatas, qui prælia Domini viriliter exercerent.
 Circa festum igitur B. Ægidij de Messana ciuitate profecti, ad portam Accon in
 festo B. Mauricij cum summa tranquillitate & salute, integroq; nauium numero,
 applicuerunt. Cancellarius tamen cum Comite Adolfo, alijsq; amicis apud Cyprum
 adlitauit, regem eiusdem insulæ coronaturus diademate, à Dn. Imperatore trans-
 misso. Sanè idē Rex sub ditione Constantinopolitani Imperatoris prius subsistens,
 ad maiorem gloriæ suæ dignitatem à gloriosissimo Romanorum Augusto coro-
 nari desiderantissimè expetiit. Illuc itaq; gloriosè veniens, gloriosus suscipitur, lau-
 rissimè detinetur, expletisq; instantis negotij rebus, exquisitissimis ditatus muneri-
 bus, omnibusq; suis, pro ut cuiusq; exigebat magnificentia, repedatis nauibus, Ac-
 con prosperè velificabat. Ibi tamē adhuc cōsistens, tristi percussus est nūcio de mor-
 te Henrici, Comitæ Campaniæ, regis verò Hierosolymæ, qui paucis antè diebus
 subita & inopinata morte excessit. Siquidem Sarraceni eruptione facta ciuitatem
 Ioppen vallauerant. Quo audito prædictus Rex subito arma corripuit, ut præsidio
 fieret ciuitati. Christiani autem qui intus erant, plus in sua animositate quàm in
 Domino confidentes, apertis portis hostes cædere cœperunt. Quibus illi acrius
 insistentes, ad fugam eos compulerunt. Cumq; in ciuitatem se recipere voluissent,

Cæsaris res aduersæ.

Animaduersio in aduersarios.

**Panormo. Conuentus Panormitanus.*

Morbus.

Adolfus C.

Classis German.

Conradus Cancell.

Eiusdem apparatus & thesauri.

Rex Cypricus imperis.

Clades Ioppenfis.

qui intus erant hostium timentes imperum, valuas concluserunt, & innumeram fratrum suorum iacturam pertulerunt. Illis cadentibus, Sarraceni ciuitati insistentes ipsam ceperunt, & omnes qui intus erant Teutonicos trucidauerunt. Sicq; factum est, vt & intus & foris Teutonici tantum caderent. Quod traditione, vt aiunt, factum illorum qui ibi erant de Italia vel Anglia, Deo dignam eis vltionē reddente: quia etsi peccatores ad vitam seruati sunt, possessionibus tamen & rebus sunt priuati, illi autem in sua morte victores sunt reputati. Videns autem Rex tantorum neglectam salutem, Accon reuertitur, domum propriam ingreditur, & dum solus cum solo super exedras, pro captando aere staret, subito cecidit, & fracta ceruice expirauit. Dicunt tamen quidam, eum à Deo plagatum, eo quòd de aduentu Teutonicorum doluerit, & eis liberationem terræ sanctæ, si sic Domino complacisset, inuiderit. Sub eodem igitur tempore peregrini applicantes Accon, audita perditione fratrum, arma corripunt, si fortè Christo mediante hostes fundere vel prædam excutere possent. Illi autem destructa ciuitate cum captiuis & præda multa ad sua repedarunt, nec minus isti Accon sunt reuersi.

Henrici regis Hierosol. mors.

Inuidencia.

CAPVT III.

Congregatis itaque nauibus, & conuenientibus Dei filijs in vnum, factum est gaudium non modicum de coadunatione & deuotione tantæ ecclesiæ ibidem in Christo congregatæ. Audiuit enim Sion & lætata est, & exultauerunt filix Iudæ. Non tamen Sion terrena, quam adhuc captiuabat misera Babylonis filia, sed Acconitæ & Tyrij, non quondam Dei populus, nunc autem Christi cohæredes & Dei filij. In hymnis & confessionibus benedicebant, Dominum orantes & deprecantes, vt accepta ipsorum deuotio, & de inimicis crucis digna fieret vltio. Econtra hostes turbabantur, timore non modico timentes, ne ipsorum deiectio & terræ sanctæ fieret liberatio. Vnde etiam multa loca munita, quæ fiducialiter inhabitabant, audito ipsorum introitu, deserta relinquentes ad tutiora commigrabant. Coadunato igitur exercitu, vt dictum est, omnes pariter adierunt Tyrum. Ibi contemplatis viribus suis & armis, ordinauerunt acies aduersus Sidonem. Equestres quidem terrestri via vsi sunt, cæteri verò nauali itinere perrexerunt. Venientes itaque ad Sidonem, sine habitatore & rebus eam inuenerunt. Videres illuc domos lapideas & cedrinas, diuersis ornatibus cultas, quas inhabitare gloria, destruere verò erat miseria. Quanti illic erant, qui de lignis cedrinis aut equos stabulabant, aut ex eis cibaria decoquebant? Destructa itaque Sidone, ad Sareptam Sidoniorum iter conuertunt. Vbi similibus perpetratis, ad fontem hortorum perueniunt, inde ad Baruth facies conuertunt. Cuius habitatores ciuitatem quidem neglectam reliquerunt, castrum verò nobilissimum, ciuitati contiguum, viris fortissimis munierunt, repositis illic cibarijs & armorum valis plurimis. Videntes igitur castellani terrestrem contra se venire exercitum, nauali adhuc latente, apertis portis omnes eis obuiam procedunt. Hoc viso, nostrates auxilium de cælo inuocantes, contra illos se animauerunt. Factis igitur discursibus, modò hac modò illac volubilis se fortuna trahebat. Comes autem Adolfus cum quodam nobili Bernhardo de Horstemer latenter insidias tetenderat, donec exitum rei animaduerneret. Vidit igitur principem ipsius castri in feruido equo, quem dextralium dicunt, eminus venientem, & gloriosum gloriosè multorum interitum minitantem. Explorata igitur opportunitate, cominus venientem, de latebris confurgens, impetu valido in transfertum facto, tam equum quam sessorem ad terram deiecit. Illo subito cadente, subito extra se rapitur, & mentis impos circumspexit, & non fuit auxiliator. Tandem ad se reuersus, vires resumere conatur, & nihilominus impetu valido equinis pedibus ad terram conculcatur. Quod cum tertio fieret, resumtis animis & viribus, ipsum equum brachijs & viribus detinere conatur. Ille autem tertio casu supinatus, circa vmbilicum lorica nudatur, nec mora imminens hostis vibrata hasta validè illum transadigit, nec secundum vulnus apposuit. Inter hæc fit tumultus hostium, auxilium

Christiano- rum mutua gratulatio.

Terror hostium.

Tyru.

Sidon.

Sarepta.

Berythur.

Obseorum in equites eruptio.

Adolfus C.

Eiusdem in hostium Duc impetus.

auxilium ferre certantium. Quibus cum Comes cum suis viriliter resisteret, ca-
 10 priuati sunt de ipsis aduersarijs duo insignes, & celsauerunt ab eis. Magnificatus
 est autem Comes Adolfus, Domino auxilium ferente, ipsoque se periculo sub-
 mittente. Cum hæc agerentur, naualis exercitus prosperè velificando vrbi desola-
 20 tæ appropriabat, in qua tamen captiui Christiani remanserant. Qui videntes vela
 quadrangula, Christiana intellexerunt agmina. Vnus autem ex eis accedens ad
 turrim, quæ cæteris excelsior erat & fortior, instrumento quodam ostium clan-
 culo reserabat, & suspensis vestigijs, repressoque habitu ascendens, custodes car-
 30 ceris paufantes inuenit, irruensque super quietos, repentino interitu soporem illo-
 rum morte sociat. Arreptoque signo nutu, quo poterat, nauales ad subuersionem
 vrbis inuitabat. Quod videntes Dei miraculum intelligebant, & celerius appli-
 cantes, certatim littus apprehendunt. Cancellarius verò, quia cum ipsis erat, quan-
 tocius ipsum castrum apprehendebat. Hostes ergo territi sinistro omine, quòd
 maxima spes illorum perisset in casu principis, & in perditione turris, fortitudi-
 nis omni fiducia perdita, per loca deserta & inuia fugere cœperunt, nullum vitæ
 præsidium nisi montes & scopulos & petrarum fissuras opinantes. Setui autem
 Christi ciuitatem & castrum gaudentes intrauerunt. Et castrum quidem omni-
 bus diuitijs repletum inuenerunt. Vinum autem & triticum & cætera, quæ ad vitæ
 40 pertinet, abundantissimè illic repperunt, vt ad tres annos habitatoribus
 illis sufficere potuissent. Est enim Baruth nobilissima ciuitatum & fortissimum
 præsidium illius regionis. Quæ quia in optimo portu est maris sita, omnibus præ-
 bet introitum & exitum, nec vlla ibi potest nauis aut galea præterlabi, quin spon-
 te aut inuita ipsa portui addatur. Vnde factum est, vt ab ipso Syriæ excidio vsque
 tunc decem & nouem millia captiuorum Christianorum de eodem castro Sala-
 dini curiæ sint præsentata. Habet etiam talem prærogatiuam eadem ciuitas, vt omnes
 50 reges illius terræ ibi coronentur. Vnde Saladinus cum eam cepisset, ibi coronatus
 & rex Hierosolymæ siue Babylonæ salutatus est. Moram autem ibi exercitu fa-
 ciente, & muros ciuitatis destructæ suscitante, sinistra fama de morte Imperato-
 ris illuc peruenit. Quæ non paruam populo Deifecit tristitiam. Dissoluebantur
 60 enim manus virorum fortium: quia sicut in tali mutatione fieri solet, alius cogita-
 bat perdere dignitatem suam, alius beneficium, alter patrimonium, sicque fluctua-
 bant cogitationes ferè omnium. Alteri fortè sua dictabat conscientia, si domi es-
 set, sibi peruenire Imperium. Alius timebat principatum sibi contrarium, & qui
 maior erat destructo, plus dissensionem sperabat quàm pacis vnionem, vt factis
 partibus suis quoquo modo prospiceret euentibus. Inter has fluctuationes non
 defuit suis spiritus consilij, qui colligationes impietatis in eis dissolueret, & in suo
 proposito constantes faceret. Nam principes celebrato colloquio, hoc statue-
 runt, vt omnes regni primores ibi præsentés sacramentaliter fidem facerent Im-
 70 peratoris filio. Et conqueiuit commotio. Aliud quoque ibi habuere consilium,
 quis regno Hierosolymitano dignè prospiceret: quia, vt dictum est, rex vita disces-
 serat. Visum est igitur omnibus regem Tyri ad talem sufficere principatum. Qui
 vocatus, ad eos honorificè venit, ibique sociata sibi regina vidua, rex Hierosoly-
 morum est ab omnibus declaratus. His omnibus deuotè cooperabatur princeps
 Antiochiæ, qui cum multis copijs de finibus suis eò venerat, & bene prosperatus,
 Genuam reditum maturabat. Volens autem suos præscire quod factum esset, di-
 80 misit columbam. Hic quiddam dicturus sum non ridiculum, sed ridiculè à genti-
 libus tractum, qui quò sapientiores filijs lucis in generatione sua sunt, multa ex-
 cogitant, quæ nostrates non nouerunt, nisi fortè ab eis didicerint. Solent enim ex-
 cuntes ad quælibet negotia secum asportare columbas, quæ domi aut oua aut pul-
 90 los nouiter habent creatos, & si in via fortè accelerare volunt nuncium, scriptas
 litteras sub vmbilico columbæ subtiliter ponunt, & eam auolare permittunt. Quæ
 cum ad suos fœtus properat, celeriter amicis desideratum nuncium apportat. Hac
 arte vsus princeps memoratus, quod factum erat, per columbam celerrimè suis
 nunciauit. Qui cognoscentes Sidonem destructam, & Beryth captam, eruptione
 facta attentare volebant, si & ipsi hostibus dominari possent. Cum igitur princi-

*Victoria.**Captiui
Christiani
animositas.**Conradus
Cancell.
Fuga hostiū.**Berythi en-
comium.**Saladinus.**Mors Cæsa-
ris, indeque se-
cuta rerum
commutatio.**Principes
iurāt in ver-
ba Frederi-
ci II.**Rex Tyri
designatur
rex Hiero-
solym.
Princ. An-
tiochia.**Columba ta
bellariorum
sicem præ-
stantes.*

*Lystra.**Gebal.*

pibus salutatis ad sua Princeps Antiochiæ remearet, & expansis velis Lystris præpiaret, & cœlitus exterriti habitatores ciuitatis, arrepta fuga montes camposq; petierunt. Princeps verò eam intrauit, collocatisq; ibi militibus, Christianorum præsidium fecit. Habitatores autem Gebal cognito aduentu Antiochenorum, simili stuporis genere confusi, relictis suis sedibus, fuga elapsi sunt. Princeps verò superueniens ipsam ciuitatem terminis addidit Christianorum.

CAPVT IIII.

*Christianorum res ferenda.**Berythus instaurata.**Choruti obsidio.**Cuniculi metallicarum Goslariensium.**Obsessi de deditione agunt.**Henricus Palatinus Rhens.**Dux Br-*

Igitur Domino populum suum confortante, & sermonem confirmante, quem suis per Prophetam dixerat: Sicut vir consolatur filios suos, ita consolabor vos: serui Dei in magna fuerunt exultatione de spiritali congratulatione. Siquidem illud propheticum verè in illis fuit completum: quia omnia illis in bonum cooperabantur, ideoq; tota terra liberè fruebantur. Nam quia omnia tenebant maritima, non fuit locus, quo non discurreret exercitus in tota Syria, maximaq; fuit spes omnibus, in proximo se habituros ciuitatem sanctam. Sed longè secus venit, & hoc peccatis nostris præpedientibus. Quod quidem meminisse piget. Sed ad executionem ordinis ipsa ratio perurget. Instaurata igitur ciuitate Beryth, vel, vt alijs placeat, Baruth, ordinatisq; eius habitatoribus, Domini exercitus via, qua venerat, reuersus est Tyrum. Vbi transacto aliquo tempore, consilio siue præcepto Principum conuersa est tota expeditio ad castrum nomine Chorutum, quod quidem non longè erat, sed quasi itinere vnus diei à Tyro distabat. Illuc itaq; venientes, maxima obsidione vallauerunt ipsum castrum. Et quia locus ille præruptus erat nimis, & quasi inaccessibilis, nouum genus expugnandi, hostibus verò omnino incognitum, sunt aggressi. Fuerunt sanè ibi nonnulli de Saxonia, quibus erat notum, qua arte excauatur mons argentarius, qui apud Goslariâ multis est cognitus. Multo igitur labore expensaq; plurima opus illud aggressum est, præfectis quidem operis vigilantius insistentibus, cooperatores verò castrorum in gyrum reciproca vice sese alternantibus. Cumq; tali arte montem cauarent, appositoq; igne, pro vt libuit, muros cadere facerent, hostes exterriti, nesciebant quid agerent, dum castrum subruere quasi sine tormento murorum viderent. Ipsi tamen simili arte fodere cœperunt, sed laborantes nihil profecerunt. Cumq; per mensem opus instanter vrgeretur, hostibus verò nulla ars euadendi inueniretur, consternati mutuo dicebāt: Viri fratres, quid faciemus? hoc genus mortis qualiter effugiemus? Taliter fratres & consanguinei nostri in Accon perierunt, quando sub oculis nostris vna die quatuor millia sententiam decollationis acceperunt. Prouideamus igitur nobis & paruulis nostrorum. Nam genus est hominum hoc nimis pertinax & iracundum & nostri sanguinis audissimum. Consultum igitur nobis videtur, vt dextras petamus, si aliqua conditione vitæ nostræ prospicere valeamus. Cumq; turbati in consilijs suis sapius ista reuoluerent, vno dierum stantes in muro loquebantur his, qui excubias seruabant: Rogamus, vt sub pacis conditione copiam nobis detis loquendi vobiscum. Quod cum factum fuisset, dixerunt: Obsecramus, vt nobis dicatis, quæ sine simulatione querimus. Quisnam est Dominus vester, aut cuius sunt castra, quæ opposita habemus. Qui responderunt: Castra, quæ videtis, sunt Henrici Palatini de Rheno, filij Henrici Ducis, nominatissimi principis, & nos serui illius. Ad hæc illi: Vellemus, aiunt, si fieri posset, loqui Domino vestro. Quid, inquiunt, cum Domino nostro loqui velletis, cum pacis disturbatores sitis, & circumuentores veritatis. At illi: De veritate quidem loqui volumus, & de pacis vnione. Quid plura? ad petitionem illorum Palatinus venit, dextras dedit & accepit. Ad quem illi: Coarctamur nimis in hac obsidione, ideoq; rogamus te, princeps gloriose, vt tuo conductu in cœtum Principum veniamus, vt de castris deditione & de nostra salute cum eis disponamus. Illis responsum paucis ita reddidit heros: Præsumimus quidem de gratia Principum, quod sine liuore ductu nostro ad præsentiam ipsorum venire possitis: sed quia sapientis est, omnia consultè facere, communicato eis hoc verbo, quantocyus ad vos reuertar. His dictis abijt, & equiuocò suo, Duci videlicet

videlicet Brabantia, qui ab omnibus princeps super exercitum ordinatus fuerat, voluntatem illorum aperuit. Cum ergo cognouissent illorum propositum, & eis constaret, quod de castris deditio agere vellent, data fide, principes ipsius castris se-
 10 ptem secum in castra deduxerunt, conuocatisque Principibus, hi ut pro se loquerentur, copiam eis fecerunt. Rogamus, aiunt, clementiam vestram, ut patientiam in nos habeatis, & Christianae religionis memores, quae, ut dicitis, omnem exercet pietatem, ipsam, ut decet religiosos, in nobis quoque manifestetis. Nos enim, licet Christiani non sumus, non tamen sine religione viuimus: nam ut speramus, Abra-
 20 heisumus, ideoque a Sara vxore ipsius Sarraceni dicimur. Si verò credendum est, quod Christus vester verus Deus & homo in cruce vos liberauerit, ideoque formam crucis vos habere gloriemini, ipsam quoque in nobis aduertere potestis. Vnde constat, etsi dispar sit religio, vnum nos habere factorem, vnum patrem, ideoque constat nos fratres esse, non professione, sed humanitate. Quapropter patres, attendite fratribus, parcite: omnia nostra sunt vestra, dummodo viuendi vobiscum sit copia nobis. Iam nihil est, quod nobis arrogare possimus: de statu tamen nostro, qualis huc usque fuerit, vobis hoc aperimus: In castro, quod videtis, principatum habemus: quia inter nostros de meliore profapia sumus. Vnde placeat vobis, ut captiuum vestri sumus: quia nostra liberatione non iam thesauros plurimos, sed & Christianos infinitos recipere potestis captiuos. De his autem qui in castro sunt, si placet, talis fiat conditio, ut relictis omnibus suis egrediantur, nihil praeter simplicem vestitum, & ipsum tenuissimum, secum portantes. Quod si inuentus fuerit quisquam aurum vel gemmas aut vestem preciosam vel aliud quid ferens, praeter id quod determinatum est, sine omni mora capite plectatur. Haec vobis gratanter offerimus: quia nihil nisi viuere quaerimus. Istius castris vestra sit possessio, dummodo nobis sola contingat euasio. Placuit Principibus talis oblatio, hoc apud se tractantes, quod in vnus castris deditioe duo quoque collateralia facilius obtinere possent, quorum vnum Banfort Gallicè, Latine bella fortitudo, aliud verò *. Firmataque est pax inter ipsos & castrum, ut res coepta meliorem haberet processum. Missum tamen fuit ad
 30 Dn. Cancellarium, ut suo complacito firmaretur haec ordinatio. Ille tamen propter corporis debilitatem excusatum se haberi petijt. Nec vnus pacis indictio rata permanfit. Fuerunt enim qui huic dispensationi contradicerent, & hostes vi obtinere proponerent, si istos, inquietes, violenter expugnauerimus, nullos de castris aduersarios habebimus: quia firmissimi castris deiectio, maximi timoris erit incussio, ita ut tinniant aures omnium nobis resistere volentium. Sic quidam dicebant. Plures tamen de bono pacis exultabant. Laborabat tamen pacis vnitas, quia in omnibus non regnabat caritas. Inter haec autem Comes Adolfus terrere volens animos aduersariorum, ipsos, qui haec inter principes loquebantur, ad fossata deducebat, ut plenarie perspicerent, quae parata eis supplicia imminerent. Cum haec fierent, & sic ab inuicem dissentirent, fuerunt qui ad arma conuolarent, & balistis
 40 & machinis castellanos impeterent. Qui se laedi videntes, nihilominus & ipsi iactis lapidibus & sagittis quosdam vulnerauerunt, alios verò necauerunt. Sic alijs pugnantibus, alijs verò paci vacantibus, isti flebant cum flentibus & illi gaudebant cum gaudentibus. Rursus tamen pax inualuit, & saeva commotio quieuit. Cumque per aliquot dies haec tractarentur, firmata est pacis conditio, hoc dispensante Cancellario, ut obsides darent, quo usque promissa persoluerent, & ad sua remearent.

bant. imperator exercitum.

Sarraceni a Sara.

Banforti.

Conradus Cancell.

¶ ἐκ ἀγαθῶν πολυκοιμισθῆναι.

Adolfus C.

Temeritas.

Pax sequens fra.

CAPUT V.

His ita dispositis, cum illi suis hanc seriem exponerent, displicuit talis conditio. Et grauis facta est inter eos altercatio. Alij dicebant, ista se persolvere non posse, alij verò alios animabant, dicentes: Nonne castrum firmissimum tenemus, munitum viris fortibus & armis? stemus simul ut vim vi repellere possimus. Sci-
 50 entes etiam discordiam, quae versabatur inter Principes, non parum sunt roborati ut promissa immutarent, nec promissae pactioni starent. Euacuata igitur pace, arma corripiunt, nec ad persoluendum sed ad dimicandum se erigunt. Econ-

Obsidi pacis bello commutant.

tra noſtrates ad reſiſtendum ſe præparant, ad machinas cæteraque bellica inſtrumenta conuolantes. Caſtellani verò neglectis obſidibus ex illo die, omni ſe virtute defendere nitebantur. Noſtrates verò minus proſperè agebant, hoſtes verò magis ac magis contra eos inualeſcebant. Nimia enim pollentes aſtutia, ipſum foſſatum, de quo plurimum confidebant, deſtruxerunt, & plures in eo aut ſuccenderunt, aut gladio necauerunt. Quoſdam etiam viuos extrahentes, ablatis capitibus, de muro præcipitauerunt. En quo diſcordia ciues perduxit miſeros? Illi enim vnanimè perfeuerabant, iſti autem diſſidentes partim pugnant, partim diuerſis negotijs vacabant. Et quia cæcitate, reſrigeſcente mente, reuerſi ſunt in Ægyptum, ideo Ægyptios, id eſt tenebrarum filios, contra ſe ſentiebant erectos. Nam propoſitum, ſecundum quod vocati ſunt ſancti, plures reliquerant, ideoque vitijs inſidiantibus eneruiter iacebant. Quanti enim fuerunt, qui pro Chriſto legitimæ ſuas reliquerant, qui ibi meretriculis adhærebant? Has enim ad ſua miniſteria ſub ſpecie religionis quaſi ex neceſſitate admittebant. Poſtea Moabitas ſentiebant, quæ olim peccare fecerunt Iſrael, quando irato Domino coram hoſtibus cadebant. Quanti illic ſpecie recti decipiebantur, qui nauium ſuarum precio ditati, plus auaritiæ quàm Chriſti militiæ ſtudebant? Quid de talibus dixerim? qui arrogantiam dediti, ſuis conſimilibus in vana gloria ſe præferabant, & quos domi conſortes habuerant, eis pacificari in peregrinatione non volebant. Et cum Dominus dicat: Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde, quomodo per tales vincere poſſet, qui ſpiritum timoris non habentes, ſpiritu ſuperbiæ pleni, plus ſe hoſtibus Chriſti quàm ſuo condiscipulatu conformarent? Sed veniam peto: non enim, vt quenquam confundam, hæc ſcribo, ſed dilectos in Chriſto moneo. Nunc ordinem perfequamur. Deficiebant inter iſta populo Dei cibaria, & neceſſe habebant Tyrum mittere pro victualibus comparandis. Propter timorem tamen hoſtium, non paucorum fuit iſta legatio, ſed plurimorum. Dimidiabant ergo exercitum, cum alij irent, qui caruani dicebantur, alij verò in excubijs remanerent. Tunc itaque temporis exierant, nec erat parua expectatio de illorum reditu: quia alij cibis indigebant, alij verò de periculo eorum metuebant. Auditum ſanè fuerat in caſtris, Saphatinum eis imminere cum infinita multitudine de Perſia & Media & Damasco, vt ipſos deſtrueret, & caſtrum liberaret. Inter has autem fluctuationes perſonuerunt buccinæ in caſtris Cancellarij, nunciantes veniſſe caruanos. Tum verò gaudebant omnes, excipientes ſuos cum gaudio. Sciens ergo Principes imminere ſibi hoſtes, conſilio habitato in vigilia purificationis B. Virginis, enunciari fecerunt in caſtris, vt omnes mancipati eſſent conſligere cum hoſtibus. Fit igitur omnibus commune gaudiū, commune tripudium, mutuis ſermonibus ſe exhortantium, pro Chriſto aut vinci aut vincere volentium. Cumque omnes craftinam lucem ſperarent, & ad certandum ſe deuotè præpararent, ſubito ſermo exiuit inter fratres, quòd tota familia Cancellarij & aliorum Principum, omnibus rebus ſuis iumentis impoſitis, verſus Tyrum iter arriperet. Qua nouitate omnes exterriti, cœperunt & ipſi properanter ſua colligere, iumentis imponere, certatim poſt ipſos equitando vel peditando properare. Fiunt igitur tumultuationes fugientium, de tali mutatione morientium, & rerum ſuarum diſtractione dolentium. Quanti illic relictæ ſunt agroti? quanti vulnerati? qui hoſtibus ludibrio facti cœleſtibus ſunt adunati. Nec minus tamen iſtorum fuga exterriti, fugiebant & ipſi. Vtrobique timor & puſillanimitas: hi ſpiritum fortitudinis perdiderant, illi verò ſua cæcitate per deuia trahabantur. Iſtis fugientibus Dominus parcere volebat, illos verò ipſius indignatio exagitabat. Nec inter iſta deſuit ſpiritus procellæ, tonitruis & coruſcationibus & pluuiarum inundationibus & grandine de cœlo fugientes infeſtando. Cum ergo ſoluta obſidione apud Tyrum & Accon ſe recepſſent, propter rumores, qui eos de morte Imperatoris terruerant, cœperunt de reditu diſponere, & de ſtatu eorum, qui remanere diſponebant, ordinare, & victualia vel arma, quæ ſibi ſuperabundabant, indigentibus erogare. Igitur adueniente Martio, aſcenſis nauibus, fauente Zephyro, omnes ferè principes cum melioribus populi ad ſua redierunt.

Concordia
parua res
crescunt, diſ-
cordia ma-
xima dela-
bentur.

Flagitia in
Chriſtiano-
rum caſtris.

Penuria cõ-
munitatis.

Saphadinus
ſolidum F.

Vaſtũ Prin-
cipum com-
mentum.

Fuga.

Tumultus
& terror mi-
licum.

Tempeſtas.

Cauſa fu-
ga.

Reman-

Remansit Dominus Moguntinus & Dominus Verdensis & quidam de nobilibus cum populo Dei, misericordiam ipsius & consolationem expectantes. Moguntinus tamen tunc aberat, in Armenia constitutus pro coronando rege eiusdem terræ, ad quod tamen negotium Cancellarius deputatus fuerat, qui, ut dictum est, in Cypro similia perpetraverat. Sed cum esset apud Baruth, visum est principibus, ut remanente Cancellario, Moguntinus vicem eius suppleret, & ipsum regem diademate imposito ad titulum Romani imperij coronaret. Ipse enim Rex omnimodis hoc affectans, audita fama virtutis populi Dei, & quia gloriose minus ad ipsorum introitum omnes inimicos eorum terruisset, & quia gloriose multa loca munita obtinuissent, missis nuncijs honoratis cum muneribus non paucis, ipsos Principes deuotè salutauit, & quanto desiderio ipsorum aduentum expectauerit, per scripta simul & verba amplissima intimauit: paratissimum se dicens Romano subdi imperio, si coronam diu desideratam ab ipsius mereretur suscipere nuncio. Glorietur ecclesia Romana, quæ non solum in spiritualibus, sed etiam fauente Christo dilatatur in temporalibus, ut etiam reges transmarini hoc titulo affectent insigniri. Viderint tamen illi, qui hac dignitate neglecta, plus diminutionem quàm Romani orbis attendunt dilatationem. Moguntinus igitur, ut diximus, gloriose expleto hoc negotio, ipsum regem Armeniæ & Principem Antiochiæ ad pacis concordiam reformauit, quorum dissensione non modicum ecclesia Dei in partibus illis turbata fuerat.

*Moguntinus & Verdensis propo-
sitis tenacos.*

*Rex Armeniæ
fuit electus
Romani imperij.*

*Conciliatus
Principi Antiochiæ.*

ARNOLDI, ABBATIS LVBECENSIS,

CHRONIC. SLAVORVM

LIBER VI.

CAPVT I.

N omnibus his non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extenta. Denique Principibus de peregrinatione reuersis, Sion quidem, peccatis nostris præpedientibus, captiua remanebat, nec minus ecclesia in occiduis partibus bellis intestinis laborabat. Deficiente sanè Imperatore glorioso Henrico, per quem Deus terminos Imperij, ut dictum est, multum dilatauerat, neglecta fide, siue electione in filium ipsius facta, duo soles, id est, reges exorti sunt, qui radijs inuicem discordantibus Romani Imperij fines non modicè perturbabant. Siquidem Colonia Agrippinæ in regnis inelyta, colloquio celebrato cum regni primatibus, de electione noui regis tractare cœpit. Huic colloquio intererat Adolfus, Coloniensis Archiepiscopus, Conradus Moguntinus, qui tamen præsentialiter aberat, transmarinis negotijs, ut prædictum est, occupatus, cuius vicem in omnibus negotijs ordinandis ipse Coloniensis tenebat, nec minus Dominus Treuirensis talibus se negotijs non absentabat. Intererat quoque Palatinus de Rheno, Henricus, cum multis nobilibus, qui omnes vnanimi consensu Othonem, Henrici, nobiliss. Principis & Ducis, filium, in Pictauiio adhuc constitutum, in regem & Romani Imperij principem elegerunt, missisque legatis, eum cum summo honore Coloniæ usque perduxerunt. Nec defuit inter ista beneuolentia auunculi sui Richardi, regis Angliæ, cum maximis copijs thesaurorū ad tantam vocationem eum amplissimè promouendo. Cōfirmataque electione regis Othonis, ipse collecto robore militum, aspirantibus suis electoribus, obsidione maxima Aquisgranum vallauit, quæ contra eum, fidem adhuc seruans Imperatori mortuo,

Mors in Perso post mortem Henrici VI.

Comitia Coloniæ.

*Henricus Palatinus Rheni.
Otho IIII.
Cæs. designatus.*

Richardus rex Angliæ.

Electores Aquisgranum.

*Othonis in-
auguratio.*

*In eundem
Papa su-
mum.*

sive ipsius fratri Philippo, nimis obstinata erat. Quam tamen non sine difficultate & expensis plurimis, septuaginta videlicet marcarum millibus, violenter obtinuit, vnctusq; in Regem ab Adolfo memorato Archiepiscopo, in sedē Imperij est sublimatus, & Romanorum Augustus salutatus. Talis igitur electio, siue regis ordinatio, per legatos honoratos à Dn. Coloniensi, siue ab alijs Archiepiscopis & Principibus primoribus, Dn. Innocentio, Romanę sedis summo Pontifici, insinuata est, omnibus obnixè postulantibus, vt electionem siue ordinationem regis Othonis approbaret, ipsamq; sua auctoritate confirmaret. Qui nimis gauisus est, & non solum ipsius electionem approbavit, sed ipsum Othonem imperio dignissimum iudicavit, eumq; filium suum dilectum declaravit, missisq; epistolis, omnibus Præ-¹⁰ latis, Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, regalia tenentibus, obtentu obœdientię, vt regi electo seruirent, mandauit.

CAPVT II.

*Philippus
Henrici VI.
frater.*

*Renunciatur
et inas-
guratur Ca-
sar Mogunt.*

*Boiemi re-
gis honores.*

*Factiones in
Imperio.*

*Papa Otho-
nis propu-
gnator.*

*Contentio
Imperato-
rum.*

Inter hæc Philippus, qui imperialia tenebat, fratri succedere aspirabat, quę multorum copia iuuabat Saxonum, Francorum, Sueuorum, Bauarorum, vtpote qui omnia loca munita, ciuitates, castra, tenebat: & cum sola Colonia & pars quædam Westfalię Othoni faueret, totum robur Imperij Philippo adhærebat. Coadunata igitur multitudine Prælatorum & Principum de Franconia, Saxonia, Sueuia,²⁰ Bauaria, Turingia apud Moguntiam, consensu & fauore omnium in regem est electus, & à Dn. Tarentino Archiepisc. consensu cleri & conuiuentia Capituli maioris sine præiudicio Dn. Moguntini Conradi, qui, vt sæpe dictum est, tunc aberat, cum magna solennitate Rex consecratur, & Romanorum Augustus salutatur. Ibi quoq; Regina regio diademate non tamen coronata, sed circulata processit, quæ de Græcia oriunda Philippo nupsit, & eius dignitatem non modicè in suis partibus auxerat. Boiemo etiam maior dignitas accessit, vt cum antea Ducatum tene-³⁰ ret, titulo regio à Philippo sublimatus, ibi & ipse procederet coronatus, & gladij regij baiulus. His regibus non conregnantibus, sed discordantibus, turbatur Ecclesia, oriuntur schismata, dissensiones, partes adulantium, hinc inde placere volentium. Apostolicus Othonem constanter firmabat, Prælatos auctoritate sua ei subdebat, Archiepiscoporum nullum pallio pontificali induebat, nisi Othonem omni fidelitate deuotionis honoraret. Sicq; fit, vt clerus ex magna parte pastoris timens sententiam, Othoni faueret. Philippus autem fastu seculari sublimatus, in temporalibus magis præualebat: Quamuis nonnulli Pontificum, neglecto mandato Apostolici, quibusdam tergiuersationibus seruire Othoni dissimularent: quidam verò palam ei contradicentes, vsq; in finem vitę inobœdientes perseuerare nõ timerent. Philippus igitur accepta benedictione, cum iisdem copijs, Boiemo comitante, per deuexa Rheni & Mosellę partibus Colonię appropriare cœpit. Cui Otho cum suis animosus obuius erat. Qui quoniam potens erat viribus, audax animo, rugiens vt⁴⁰ catulus leonis, suscitatus ad prædam, ad bella paratus, aut vincere aut vinci affectabat. Philippus verò, cui plus roboris erat, astutia magis quàm congressionibus vincere studebat. Cum ergo exercitus Philippi regis Mosellam transire pararet, qui de parte Othonis erant, ei violenter resistebant, & facta strage, ex vtraq; parte non pauci cecidere. Sicq; Philippo redeunte, Boiemus ad sua reuersus est.

CAPVT III.

*Conradi Mo-
gunt. mors.
Lippoldus
et Sigefridus
arrenti-
scunt.*

Circa dies illos Moguntinus Conradus vita excessit, & statim in tam nobili sedo schisma non defuit. Fautores siquidem Lippoldum ecclesię Moguntinę præficiunt, ecclesiastici verò viri sententiam Apostolici timentes ad tantam dignitatem Sifridum elegerunt. Ille imperialia à Philippo tenens, ciuitatibus & castris militari manu longè lateq; præualebat: iste spiritualibus confir-⁵⁰ matus, sibi subditos quiete regebat.

CAPVT

CAPVT IIII.

Tunc temporis Ludouicus, Magdeburgensis Archiepiscopus, vita excessit, & *Ludolfus Magdeburg.*
 Dn. Albertus, eiusdem ecclesie maior Præpositus, in sedē sublimatus est. Qui *Albertus successor.*
 quoniam in electione sua quosdam æmulos habuit, per semetipsum ad Dn. Apostolicum excedens, sicut in Præpositura ita & in Episcopatu ab ipso confirmatus
 cum honore ad sua reuersus est, ita vt Othoni regi faueret, & eius principatui non
 contradiceret. Exinde Philippus de multis copijs præsumens, Othonem iteratō *Philippi expeditione Brunsvic.*
 impetijt, & cōtracto exercitu veniens Brunshwig, ciuitatem arctare cœpit. Tunc *Henricus Palat.*
 temporis Otho rex defuit: sed frater eius Henricus Palatinus ciuitatem constanter tenuit. Aduersarij tamen ipsam ciuitatem circa monasterium B. Ægidij intrantes, & pontem occupantes, ipsam ferē ciuitatem irruerant. Quod cognoscetes, qui intus erant in alio latere ciuitatis occupati, vbi cum maiore robore Philippus rex esse videbatur, subito ad resistendum conuersi, hostes in fugam conuertunt, ipsosq; balistarum iaculis longē repellunt. Interea quidam latrunculi domum B. Ægidij, quæ contigua erat, irrumpunt, & quadam barbarica ferocitate Monachos inuadunt, vestibibus exuunt, officinas claustrales, dormitorium, culinam vtensilibus suis priuauerunt, ita vt ipsi oratorio non parentes, securibusq; ostia succidentes, ornamenta ecclesie diripere conarentur. Quæ tamen tutante Deo quorundam Monachorum industria conseruata sunt, qui ostium sacrarij quibusdam instrumentis astutē celauerunt, ita vt paries solidus videretur. Et sic, vt in diebus Rachelis, sollicitudo quærentis delusa est. Cancellarius tamen Conradus audita direptione ecclesie cum multitudine superuenit, & seditione sedata, raptos iniustos procul abegit. Nec defuit vindicta Dei. Nam sequenti die vnus illorum, qui præ cæteris violentior fuerat, in amentiam raptus, coram omnibus miserē vitam finiuit. Nec mirum. Quantæ enim virtutes ab antiquis diebus in eadem domo per misericordiam Dei orationibus B. Ægidij celebratæ sunt? quanti dæmones ab obsessis corporibus fugati, cæci illuminati, claudi, paralytici curati, & de diuersis laqueis & compedibus siue carceribus diuersis in locis afflictis, liberati? qui ad ipsam domum B. Ægidij cum hymnis & laudibus Dei confluentes, liberationis suæ memorias, vt nunc videri potest, cum gaudio reliquerunt. Non tamen aliquibus in scandalum veniat, si fortē peccatis latentibus, ipsa domus tantarum virtutum à filijs Belial, Deo permittente, ad tempus afflictæ est: cum ipse Dominus virtutum & rex gloriæ in nostra redemptione positus à manibus impiorum se teneri & crucifigi passus sit. Creuit tamen ciuitatis obsidio per aliquot dies, sed qui intus erant, confortabantur, exteriores verò affligebantur. Interiores ciborum affluentijs fruebantur, exteriores verò fame & inedia torquebantur. Othonis sanē homines, qui exteriores excubias seruabant, in rupibus & vallibus & syluis latitantes, plaustra cum victualibus, de diuersis locis & ciuitatibus venientia, impetu valido præpedientes, hominibus occisis, quibusdam verò captiuatis, rebus & equis ablatis, ipsa victualia in dispersionem dederunt. Videres illic fluctuantes riuos cereuisiæ seu vini, qui destructis vasis cum inundatione vehementi terram irrigabant. Taliter hostes afflictis, magis abesse quàm adesse volebant. Conditione tamen quadam pacis interposita, obsidio soluta est, & illi sine honore discesserunt, nec vltra ciuitatem impetere adiecerunt. Est enim non parua spes ciuitati illi de suffragijs B. Auctoris, Archiepisc. Treuirensis, cuius corpus ibi requiescit, quod Gertrudis Marchionissa, Ecberti Marchionis coniux, cum tempore viduitatis suæ ipsum monasterium fundasset, à Treuirensibus multis supplicationibus obtinuit, & in eodem monasterio cum alijs corporibus Thebeorum martyrum, vt nunc cernitur, in sarcophago honorificē collocauit. Et quia idem Pontifex, cum terra sua ab Hunnis vastaretur, qui sanctas virgines Coloniae trucidauerunt, ciuitatem Treuitorum, quam tunc regebat, orationibus suis illam protegebat, ipsam adhuc virtutem apud Dominum habere creditur, vt ciuitatem, in qua nunc requiescit, suis orationibus ab hostium incursu protegat & defendat. Vnde mos inoleuit Brunsvicensibus, vt, cum timore obsidionis arctantur, reliquias memoratas circa ambitum suæ ciuitatis cum litanijs & Dei laudibus & elemosynarum largitionibus deuotē circumferāt,

Direptio monasterii Ægidiani.

Pena sacrilegis.

Legenda miraculorum Ægidij.

Difficultates obsidionis.

Auctor Treuir. Brunsvicensium monumente-lare. Gertrudis, Ecberti M. vxor.

Amburbia cū Anſi. reliquis supplicationes.

& infra ipsum ambitum nullos hostium incurfus perferant. Res est probata, & in liberatione eorum sæpius experta.

CAPVT V.

Othocari Boemi cū exore diuortio.
Theodorici March. Mysa.
Theobaldus Theobaldi F.
Hermannus Landgr. Turing. Mulhusii.
Philippi expeditione Turing.
Boemi ab auitore notati.
Eorundem rapina.
Militaria impietas.
S. Irene.
Hala. Boemorum per Mysa. bo filiare ditus.

SEquenti anno Odackerus Boiemus legitimam suam repudians, aliam de Vngaria duxit vxorem. Vnde commotus frater repudiatæ, Theodoricus, Marchio Mysnensis, vnà cum Duce Bernhardo, qui Philippi regis familiares fuerunt, hoc apud ipsum obtinuerunt, vt regnum siue Ducatum Boemix Odackero adultero auferret, & ad Theobaldum puerum, qui tunc Magdeburgi studebat, Theobaldi filium, transferret. Quod & factum est. Vnde commotus Boiemus, à Philippo alienatus, Lantgrafio Thuringiæ Hermanno confœderatus est, qui contra Philippum sentientes, multa contra eum machinari cœperunt. Hermannus ergo, qui filius sororis Friderici Imperatoris fuerat, immemor consanguinitatis & iurifurandi, ad Othonem regem se transtulit, ita vt Northen & Mulenhausen ab ipso in beneficio susciperet, & cum eo, adiuncto Boiemo, exercitum cōtra Philippum produceret, & propriam terram hac occasione irrecuperabiliter vastaret. Philippus enim cum manu graui, Lippoldo Moguntino auxilium ferente, & alijs multis copijs Turingiā intrauit, & Erpifordix consistens, totam terram in circuitu vastabat. Nec minus, qui de foris erant, prouinciam vastabant. Sunt enim Boiemi natura prauis, actu scelerati, & nunquam expeditionem suscipere volunt, nisi liberam habeant potestatem vastandi sancta cum non sanctis. Nec defuit ibi illud perditissimum hominum genus, qui Value dicuntur, crudelitates suas & nequitias exercentes, de quibus loqui non est edificatio, sed miseria. Cū igitur aduersarij cum Philippo congregati timerent, vt dictum est, omnia peruagantes, rebus multis Turingiam spoliauerunt. Sedecim sanè ecclesiæ conuentuales religiosorum tam virorum quàm mulierū, cum parochijs CCCL. à Boiemis destructæ sunt, & cum cæteris mobilibus ipsa ornamenta ecclesiarum à sceleratis inquinata sunt. Videres illic pessimum quenq; , quod dictu nefas est, pro camisia indurum alba, accinctum stola, alium pro tunica vti Dalmatica, tertium pro chlamyde amictum casula. Alterius cuiuslibet scelerati equus palla altaris discurrebat opertus. Et quod sine lachrymis & gemitu dici vix potest, religiosas & nobiles Deo dicatas sceminas, ad strepas equorum ligatas, quasi captiuas trahebant, templa Dei non manu facta libidinosè polluebant. Inter quas nullæ hoc genere tormenti ad mortem vsq; vexatæ sunt. Quid istas nisi inter martyres deputare possumus? Absit enim à Christi fidelibus, vt eas sponte à tam turpibus, vt ita dicam, canibus credant voluisse inquinari. Cū igitur caro vim sit passa, proculdubio speramus, quòd spiritu reluctante anima Deo dicata permanerit inuiolata. Nonne in primitiua ecclesia, quando persecutio instabat martyrum, hoc genus mortis sanctis & nominatis virginibus, vt in passionibus earum legimus, ab impijs iudicibus siue tortoribus sæpius intentatum est? Sed si à pio sponso earum, Iesu Christo, qui idololatrias illos in his præualere nolebat, ab omnibus misericorditer & miraculosè sunt liberatæ, non minus istas in consortio illarum sperandas credimus, quæ tempore ecclesiæ à fidei professoribus non cultoribus talia sustinuerunt, in castitatis professione perseuerantes. Nonne huic simile inuenitur de sancta virgine & matre Irene: quæ pessimo iudici scortum sibi minanti sic respondit: Non reputo quàm crudeli, quàm turpi mortis genere corpus deficiat, dum spiritus tormentis nõ cedens, nec carnis illecebris consentiens, intactus & illibatus Deo permaneat. Nunquid polluti sunt martyres de sacrificijs idolorum, quibus tu sanguinem dæmonibus immolatum violenter ore aperto infundi iussisti? Non sunt polluti, imò pro his & alijs irrogatis sibi pœnis & iniurijs æternaliter sunt coronati. His & alijs exemplis instructi, credimus & has coronatas, quæ castitatè veraciter professæ, nolentes non consentientes hoc genere mortis defecerunt. Boiemus autem vsq; Halam procedens, enormia perpetrans, per terram Marchionis, vt de eo vindictam expeteret, ad sua reuersus est, non sine graui iactura suorum, qui stragem non paruam diuersis in locis perpessi sunt, Deo eis reddente secundum nequitias operum

operum suorum. Rex autem Otho reuersus ad sua, nondum dimisso exercitu, edificauit castrum firmissimū Harlungenberg. Vnde Goslarienses nimis afflicti sunt, ita vt multis de ciuitate exeuntibus, ipsa ciuitas ex magna parte desolata videretur. Siquidem ipsa ciuitas inedia & fame laborabat, in oriente quidem oppositum habens castrum nouum, in occidente verò castrum Lichtenberg. Nec permittebantur intrare ciuitatem plaustra seu vehicula, quæ ciuibus inclusis necessaria afferrent. Medio tamen tempore Lichtenberg ab Hermanno, Comite de Hartesburg, infidiosè capta est, & ciuitas de tanta obsidione partim soluta est. Postea tamen occasione eiusdem castri Goslaria desolata est.

Harlungenberg. Goslaria vexata. Lichtenberg.

Hermannus Com. Hartesburg.

CAPVT VI.

Aliquantulum temporis fluxerat, & rursus Philippus cum militum manu partibus Othonis appropriabat. Qui cum Brunshwig confisteret, collecta militum multitudine vel etiam ciuium, qui propter continuas bellorum exercitationes gladijs & sagittis & lanceis non parum præualent, obuiam ei processit prope Goslariā castra metanti. In comitatu eius erat frater eius Palatinus cum copijs non paruis, quas de Aldenburg & de Stadio & ministerialium suorum numero contraxerat. Cumq; fratres vallati tantis exercitibus prope villam, quæ Borchtorp dicitur, confisterent, repente quædam inopinata discordia emerfit, quæ temper suos ciues miserofacit iuxta illud Poetæ: En quò discordia ciues perduxit miseros, &c. Et illa cōgregatio in stuporem & mœrorem versa, infecto negotio soluta est. Palatinus sane, qui partes fratris instanter iuuabat, continuas minas à Philippo audiebat, quòd dignitatem Palatij, quam circa Rhenum habebat, perderet, nisi à fratre recederet. Dicebat enim se nolle tolerare, quòd rebus Palatij grauaretur, quas ipse & non alius dispensare videretur. Durum igitur visum est Palatino, vtrobique dispendium pati, in fratris seruitio sua expendere, & neglecto Philippo, Palatij dignitatem perdere. In ipso igitur congressionis articulo, frater regis ita locutus est clanculo: Frater, ego quidem tibi seruire dupliciter teneor, & iure cōsanguinitatis & fide regiæ maritatis. Vt igitur plenariè tibi possim assistere, æquum est, vt aliquid emolumentum debeam à te accipere. Dimittas ergo mihi ciuitatem Brunshwig & castrum Lichtenberg, vt his munitionibus roboratus, omnibus aduersarijs tuis circumquaq; resistere sim paratus. His auditis frater Rex nō sine indignatione respondit: Nō sic, frater mihi magis expedit, me primum regni gubernacula potenter possidere, & te omnia quæ volumus vnà mecum æqualiter tenere. Nolo, vt quadam formidine territus, aliqua modò facere videar, quæ forrè in posterum quasi pœnitens mutare compellar. Quid plura? sine deliberatione, sine necessitate, Palatinus, relicto fratre, multis mirantibus, vel etiā lachrymantibus, ad Philippū transijt, & Otho in Brunshwig redijt. Inter hæc tamen Goslarienses à Brunswicensibus continuas oppressiones seu dilapidationes tolerabant: quia eos frequenter foris negotiantes vel captiuabant, vel casulis eorum argentarijs destructis supra modum damnificabant.

Philippum in armis. Brunswicensis bellicosus. Goslaria. Hericus Palatinus. Rhenus. Borchthorp.

Mina in Horicu Palat.

Eiusdem irrita petitio.

Transfugiu ad Philippum.

Hostiles in Goslarienses iniuria.

CAPVT VII.

Post hæc Guncelinus, dapifer regis Othonis, ipso rege in Colonia morante, cum castrum Lichtenberg requirere veller, quia Brunswicensis de eodē castro multas infestationes patiebantur, conuocatis amicis, castrum obsedit. Sed quia nimis erat munitum, castro labore in obsidione defecerunt. Consilio ergo habito, Goslarienses se conuertunt, & impetu valido ipsam impugnare cœperunt. Et quia, vt dictū est, ex magna parte desolata erat, nec militum manu munita, subito ab hostibus capitur, & direptionem maximā patitur. Præsidio tamen erat Hermannus cum paucis de Hartesburg: qui quoniam resistere nō valebat, irruentibus hostibus, fugiens cum suis euasit. Depopulata est igitur ciuitas opulenta valde, ita vt captiuatis ciuibus, & plaustris innumeris de diuersis locis adductis, per octo dies spolia deferrentur ciuitatis. Inter quæ erat tanta copia pipæris & aromatum, vt modijs ea & acer-

Guncelinus dapifer Orbannus. Lichteberg. Goslaria capta diripitur.

Hermannus Com. Hartesburg.

Maunbia.

*Das Mun-
ster.*

uis maximis diuiderent. Et quia ipsa ciuitas diu cōtra Othonem steterat, alij ipsam igne supposito succendere volebant, alij ecclesias destruere parabant. Quidam etiā ecclesiam B. Matthiæ armati intrantes, coronas aureas & cætera ornamenta innumera, à regibus largè collata, deferre parabant. Sed diuinitus hac voluntate mutata, obsides ciuium accipiunt, & ciuitatem vsq; ad aduentum regis relinquunt. Placuit hoc regi, & cum eam securius possedisset, quædam ablata ciuibus reddidit, & ipsam de cætero subiectam tenuit.

CAPVT VIII.

*Philippi ite-
rata in Tu-
ring. expedi-
tione.
Weiffensee.
Othocarus
Boiemus.
Orlemunda.
Conradus,
Marchio
Landsperg.*

*Othocari
fuga.*

*Otho Palat.
Wittels-
bach.
Hermannus
Landgr. Phi-
lippi sup-
plex.*

*Theobaldus
Othocari a-
mulus.*

POST hæc Philippus rex expeditionem secundam in Turingiam ordinauit, & ob-
fisione maxima ciuitatem Weiffensee, quæ in medio terræ Lantgrafij sita erat,
vallauit. Cumq; per aliquod tempus creuisset obsidio, Hermannus Landgrafus ni-
mis afflictus erat, qui regi resistere non valebat. Venit tamen confæderatus suus
Boiemus, auxilium amico laturus. Qui cum esset circa Orlemunde, intelligens vir-
tutem Philippi expauit, & qualiter euaderet, animo tractare cœpit. Contulit tamē
dolosè cum Conrado, Marchione Landespergensis, qualiter ad gratiam regis, ipso
mediante, venire posset. Cumq; Marchio id se agere fideliter spondisset, dicebat
Boiemus, quia tunc tempus instabat prandij: Vos ad castra reuertamini: sciatis ta-
men, me finaliter ad gratiam Philippi regis uelle venire, & nullo modo hinc rece-
dam, nisi per vos faciem eius videam. Cum igitur Marggrafius ad castra remeasset,
ilicò Boiemus, relictis omnibus suis cum castris, excepta ferula, qua Boiemi uti so-
lent, ascensis caballis fugam inijt. Quem cum quadringentis uiris Otho, Palatinus
de Wittelsbach, persecutus est vsq; ad syluā, quæ Behemerwald dicitur. Quod vi-
dens Landgrafus magis timuit, & nullum videns subterfugium, nulla prorsus con-
ditione interposita, ad pedes Philippi supplex venit. Qui cum diutius in terra iace-
ret, & eum Rex de perfidia & stultitia meritis argueret, tandem circumstantium
alloquijs admonitus, eum à terra leuauit, & in osculo recepit. Odackerus autem à
Philippo in tantum est humiliatus, ut dimidietatem Ducatus vix obtineret, reliquā
partē Theobaldus supra dictus possideret. Nunc his omissis ad nostra reuertamur.

CAPVT IX.

*Othonis Brā
deburg. in
Dannum
bellum.*

Odera.

*Rugiani.
* Episc. Ro-
schildēsi, vt
infra cap.
13. & 17.
Episcopi ca-
ptiuitas.*

*Morbis si-
mulatus.*

Fuga.

INTEREA nō defuerūt noua in Dania & Nordalbingia. Siquidem Otho, Marggra-
fius de Brandenburg, infestabat Canutum regem, subijciens sibi quosdā Slauos,
quos Rex suæ ditionis esse dicebat. Vnde commotus Rex expeditionē contra eum
ordinauit, & classe terram suam intrauit per aquam, quæ Odera dicitur, quæ in ma-
ri descensum habet. Cui occurrerunt Rugiani, seu Rani, cum Polabis & Obotritis.
Rex tamen in insula Mone consistebat, Petro * Cancellario exercitum ducente.
Cumq; eis Marchio occurrisset in multitudine militum & Slauorū, ex vtraq; parte
vulnerati ceciderūt. Inter alios frater Episcopi Durbernus cecidit, & Cancellarius
vulneratus in captiuitatem iuit. Sicq; expeditio illa soluta est. Episcopus autem in
grauis custodia ab Othone tenebatur, sperante se per eum multos captiuos recipere,
vel multam partem Slauicæ possidere. Aliquantulum temporis fluxerat, & episco-
pus in custodia tenebatur. Cumq; de vulnere accepto ægrotaret, ipse callidus & a-
stutus maiorem infirmitatē de se simulabat, ut quasi seipsum desperaret. Marchio
igitur quadam humanitate ductus, timens etiam infamiam, ne Episcopus in custo-
dia nimis dura deficeret, eum indulgentius habere cœpit, deputato sibi custode
quodam Ludolfo nomine. Episcopus igitur nactus opportunitatem, cum suo cu-
stode de sua liberatione tractare cœpit. Et quid plura? Custode consciente & co-
operante Episcopus de custodia eripitur, & ad sua reuertitur, & Ludolfus non par-
ua mercede remuneratur.

CAPVT X.

*Alterū Brā
deburgici
in Dannum
bellum.
Ieromarus.*

PROXIMA verò hyeme, quæ fluuios & paludes durius constrinxerat, Otho Mar-
chio coadunato exercitu, Adolfo Comite auxilium ferente, totam Slauiam va-
stauit, nec terræ Ieromari, quæ Tribuses dicitur, pepercit, ita ut ipsam Rugiam va-
stasset,

frasset, si glacies stagni, quod terras diuidit, soluta non fuisset. Vnde Adolfus grauem Regis indignationem pertulit, & de cetero gratia illius alienus extitit. Sæpius enim regem offenderat, tum quia Slauos sæpius impetebat, tum quia cum Waldemaro Episcopo contra eum quandoq; senserat.

*Danus Adol-
fo C. iraris-
simus.*

CAPVT XI.

Instante igitur æstate, Canutus Rex contra Adolfum exercitum perduxit ad Egdoram in loco qui Reinoldesburg dicitur. Cui Comes occurrit cum innumera militum multitudine, auxilium ferente Othone Marchione cum armatorum multitudine. Aderat ibi Simon, Comes de Teckenburg, Bernhardus de Wilipia, Mauricius de Aldenburg, & alij multi. Dominus quoq; Hartuicus, Bremensis Archiepiscopus, huic collegio non defuit. Hos omnes Comes de suis sumptibus copiose procurauit diebus non paucis, non sine admiratione multorum, quod tantis expensis Comes sufficere potuisset. Cum igitur aqua eos ab inuicem diuideret, & Rex ad istos transire dissimularet, nec isti eum impetere audebāt: Rex tandem castra mouens, ad sua reuersus est. Et ita expeditio illa sine pacis conditione soluta est.

*Bellum Dani-
nicum.*

*Adolfi an-
nalsares.
Mauricius
Com. Olden-
burg.*

CAPVT XII.

Transacta hyeme, statim Adolfus Comes castrum Reinoldesburg antiquum re-ædificare cœpit, sperans se hac munitione impetum Regis euadere. Sed rex non immemor suarum iniuriarum, adueniente Maio, coadunato exercitu cum multitudine graui ad Egdoram venit: nec minus Comes cum suis affuit. Qui cum impetum Regis ferre non valeret, conditione pacis interposita, sic ad regis gratiam venit, ut ipsum castrum regi cederet, & Comes sua quietius possideret. Rex autem ipsum castrum ampliando firmiter ædificauit, collatis illic viris & armis plurimis, pontemq; latissimum super Egdoram sterni fecit, & exinde liberum exitum & introitum in terram Comitum habuit, sicq; paulatim simultates & occasiones contra Comitem exortæ sunt. Comes tamen vnà cum æquiuoco suo Adolfo, Comite de Dasse, Lawenburg obsidere cœpit, ædificato castro Hardenburg, per quod ipsum castrum nimis arctabat, ita ut castellani nec introitum, nec exitum habere possent. Creuit igitur obsidio: quia Comes copiam nauium de Hammenburg adduxerat, quas viris & armis & machinis optimè munierat. Cumq; castrum & per aquas & per terras arctaretur, & Dux Henricus, qui & Palatinus, illud liberare non posset, deficientibus iam victualibus, viri castellani de deditioe castri agere cœperunt. Missis igitur clanculo legatis ad Canutum regem, ei castrum offerunt resignandum. Qui gauisus est, & gratias agens castellanis, misit ad eos Rudolfum quendam, virum illustrem de Holsatia, ut ipsi castrum loco suo resignarent, & vexillo regio sibi illud intitularent, promittens se breui venturum, & castrum de hostibus redempturum. Quod intelligentes nepotes, ipsum castrum arctius impugnare cœperunt. Et quia victualia defecerant, ipsum sibi citius potenter subiugauerunt. Hoc audiens Rex, & callidè dissimulans, ipsos Comites amplius exosos habere cœpit. Postea tamen mediantibus amicis, Comes Adolfus ad gratiam Palatini venit, & facti sunt amicissimi, ita ut Dux patrimonio suo, quod circa fluuium, qui Camine dicitur, habebat, eum inbeneficiaret, & Comes septingentas marcas ei persolueret.

*Reinoldes-
burgum in-
stratum.
Dani in A-
dolfum ex-
pediio.*

Pacificatio.

*Adolfus
Dass.
Lawenburg-
gi obsidio.*

*Henricus
Palat.*

*Obsessorum
irritum cum
Dano pa-
tiso.*

Deditio.

*Adolfus ren-
conciliatur
Henrico Pa-
lat.*

CAPVT XIII.

Inter hæc Henricus, qui & Boruinus, & Nicolaus, nepos ipsius, qui & Niclotus, de voluntate regis Canuti expeditionem in terram Comitum Adolphi de Dasse ordinauerunt, quibus idem Comes occurrit ad locum qui Warskowe dicitur. Cumq; acies ordinassent, Nicolaus prior insultum in hostes faciens, interfectus est, vir bonus & prudens, cuius ruina tota Slauiam in mœrorem est versa, ita ut in ultionem ipsius multi perirent. Nam cognito casu tanti viri, hostes armis insistant, & innumera strage Teutonicos prosterunt, ut vix Comite cum quibusdam militibus euadente, septingenti viri gladio interirent. Heu heu quot viduæ gemitus lachrymasq; dedere. Deficientibus sanè viris terra spatiosa quasi inculta manebat, & spi-

*Boruinus et
Niclotus Da-
ni emissari-
um.*

*Pugna Wars-
cousensis.
Nicloti ca-
dos.*

nas & tribulos germinans, nec aratra nec iuga bouum sentiebat. Exinde autem Comes prædictus minus gratus terræ suæ fuit, utpote qui tantæ ruinæ auctor exitit. Ipse enim cum nepote suo Adolfo Thetmarciâ, quæ regi subdita videbatur, intrauerat, quam non parua cæde affecerat. Nō minus autem Comes Adolfus insidias suorum tolerabat, propter quosdam, quos pecunia multauerat, videlicet Henricū cognomine Busche, quem etiam captiuatum in vincula coniecerat, Eggonē quoque de Sturgia, Brunonem de Tralowe. His congaudentes illi erant, quos Comes de terra eiecerat, & apud Ducem Waldemarum in Iutia exulabāt, videlicet Scacco & fratres eius, Widdagus & Radulfus, Vbbo, Timo cum fratre Marquardo, omnnes consanguinei Marcradi præfati, qui à Comite præfato de terra eiectus, ibidem exilio cum vxore, Ida nomine, defecerat. Hi cotidie per se ipsos & per inter-nuncios continuè zizania discordiæ in terra Comitum præfati seminare non cessabant, ita ut iam instante guerra, quosdam in suam partem allicere tentarent, videlicet Emmekonem de Visco & Vergotum de Sibrandesdorp. Qui ad emulos Comitum transeuntes, manifestas inimicitias aduersus Comitem Adolfum iam tūc exercere nisi sunt. Quidam etiam promissionibus beneficiorum in partem Regis & fratris sui Waldemari sunt inclinati, quidam etiam pecuniarum muneribus sunt inuitati. Cū igitur omnes meliores in partē Regis & fratris Ducis inclinati fuissent, circa tempus piscationis, quæ in Scania fieri solet, quas ciues nostri frequentāt, ubi etiam ipso tempore cum nauibus suis & rebus sunt detenti, ita etiam ut quidā eorum in captiuitatē irent circa exaltationem S. Crucis, Waldemarus Dux cum expeditione graui terram Comitum intrauit. Cui Comes cum suis occurrit ad locum, qui Stilnowe dicitur. Congressione autem facta, pars Comitum infirmata est, ita ut multi gladijs perirent, alij verò captiuitatem subirent. Comes autem fuga elapsus, in Hammenburg se recepit. Ipso tempore Dux Etzecho obtinuit, Sigeberg & Trauenemunde obsideri fecit, Plunecq; quod magnum præfidiū videbatur, à suis hominibus capta est. Videns autē Dux, quòd fortuna fauente introitus sibi terræ pareret, circa festū Simonis & Iudæ rursus instaurato exercitu, vnā cum Petro, Roschildensi Episcopo, prudente & magni consilij viro, terram intrauit. Et quia prædictus Comes iam terram exierat, venit Hammenburg. Vbi occurrentibus provincialibus, honorificè susceptus est à clero & ab omni populo. Sequentē verò die castra mouens, venit Bergerstorp, & altera die processit Lawenburg. Comes autē de Dasle cognita virtute Ducis, timens traditionem, propter causas suprā dictas, nec minus & ipse terram exierat. Qui autem remanserant, timentes impetum Ducis, accepto consilio, Duci apud Lawenburg obuiam venerunt, & ei castrū Raceburg & introitum terræ obtulerunt. Dux autem videns, quòd Lawenburg capere non posset, reædificato Haddeburg, relictis ibi militibus & armis cū victualibus plurimis, processit Raceburg. Sicq; potito hoc castro de Wittenburg & Godebusch & ipsi dextras dederunt. Dux igitur prosperè agens, applicuit ad ciuitatē Lubeke famosam, sciens nomen suum dilatari, si tantæ ciuitati dominaretur. Ciues autē propter captiuos suos suprā dictos, & propter naues in Scania detentas, animaduertētes quoq; quòd ex omni parte tota terra in conspectu Ducis parata esset, ita ut nullum introitum vel exitum nec per terram nec per mare habere possent, necessitate compulsi, consilio habito, nominationes Duci, cū apud Breueelde esset, occurrerunt, & ciuitatem ei dederunt, sicq; suos captiuos cum nauibus & omnibus ablatis receperūt. Dux igitur acceptis obsidibus tam de hac ciuitate quàm de alijs ciuitatibus & castris, ad sua cum gaudio reuersus est, præficiens castro Sigebergensi Aduocatum Timonem, quod tamē per ipsum adhuc in obsidione laborabat. Fratres quoq; eius deputauit Trauenemunde, quod adhuc homines Comitum tenebāt. Scacconem etiam Comitem Thetmarciæ declarauit, & fratrem eius Widdagum Plunē præfecit. Radulfum quoq; in Hammenburg locauit: ut qui propter ipsum exulauerant, per eum maiora reciperent.

CAPVT XIII.

Post hæc Comes Adolfus de Schawenburg dolens de perditione terræ suæ, circa festum B. Andreæ contractis nauibus & copijs de Stadio, quod adhuc tenebat, occu-

bat, occupauit Hammenburg. Vnde territi homines Regis siue Ducis cum Radulfo Aduocato fugā inierunt. Comes verò sperans se prosperè agere propter castra, Lawenburg uidelicet & Sigeberg & Trauenemunde, quæ adhuc cum ipso sentiebant, & propter quosdam prouinciales, qui spem bonam, in dolo tamen, ei faciebant, in ipsa ciuitate vsq; ad natiuitatem Domini, sinistro tamen omine, perdurauit. Siquidem Waldemar Dux, audito introitu Adolphi Comitis, impiger ad expeditionē se præparans, euocatis omnibus amicis de Nordalbingia, Slauia, Thetmarcia, ad obsidionem eiusdem ciuitatis properauit. Nec defuit Comes Guncelinus cum Henrico Boruino, auxilium deuotè ferentes. Comes autē seductus à re-
*Circum-
uentio.*
Obsidio.
Deditio.
Periculum.
Captiuitas.
*Dani cum
Wilhelmo
Leonis F. af-
finitas.*
*Aduentus
in Germa-
niam.*
Mellen.

CAPVT XV.

Non autem obliuiscendū, quòd Dn. Canutus Rex, in beneplacito fratris Waldemari, sororem suam Helenam cum magna solennitate Dn. Wilhelmo, filio Ducis Henrici, sociauit. Vnde lætati sunt omnes amici Ducis, & omnis terra Hol-
Deditio.
Periculum.
Captiuitas.
*Dani cum
Wilhelmo
Leonis F. af-
finitas.*
*Aduentus
in Germa-
niam.*
Mellen.

CAPVT XVI.

His ita gestis, Dux videns, quòd sui in obsidione Sigebergensi deficerent, eo quòd castellani propter munitionem loci sæpius villanis porcos vel boues vel

quælibet alia, quæ ad victum pertinent, violenter auferrent, nonnullos etiam resistentes grauitè sæpius vulnerarent, ipse per semetipsum impatiens otij castrum vallauit, & omni eruptione ablata, grauitè inarctauit. Cumq; pro diutina obsidione victualia castellanis deessent, nimis arctati, sperantes liberationem, longa famis inedia castrum viriliter tenebant. Et cum nihil esurientibus superesset, ipsi tamen non minus instrumētis ferreis molares cædebant, vt crederent aduersarij, farina & panibus eos abundare. Tamen pertæsi tanti laboris & obsidentes & esurientes, castrum deditum est ea conditione, vt castellani patrimonia sua, seu beneficia, vt antè possiderent, & cum omni pace omnem supellectilem, vel quicquid in castro possiderent, liberè deferrent. Cumq; Dux castrum suis locasset, & ad sua cum gaudio remearet, repentiè sinistrum accepit nuncium, videlicet fratrem regem mortuum. Vnde exterritus, velocius accelerat reditum, vtpote fratris accepturus regnum. Cumq; multa concordia regnum adeptus fuisset, in natiuitate Domini percepta benedictione regali à venerabili Lundenſi Archiepiscopo Andrea in ipsa ciuitate in regni sedem gloriosè sublimatus est.

*Obsessorum
stratagemata.*

Deditio.

*Mors Canuti
regis.
Waldemari
successio &
inauguratio.*

CAPVT XVII.

*Profectio in
Germaniã.* **H**is ordinatis, circa Augustum rex Waldemarus cum magna gloria & infinita multitudine venit Lubecam, ibiq; cum multa iucunditate Rex Danorum & Slauorū & Nordalbingiæ Dominus salutatur. Sicq; prosequente Archiepisc. Lundenſi, & fratre ipsius Petro Rochildensi, cum cæteris Episcopis, Præpositis, primoribus Nordalbingis, Thetmaris, Slauis, Rugianis, maxima virtute vallat castrum Lawenburg. Cumq; castra metatus fuisset, erexit machinas multas siue alia castrorum tormenta. Viri quoq; balistarij & sagittarij continuè castellanos inquietabant, & vicissim vulnera dabant & accipiebant: nec deerant inter has alternationes funera morientium. Cumq; diutius hæc fierent, & Rex castro dominari non posset, eò quod castellani viri bellatores essent, & castrum nimis munitum fuisset, tandem conditione pacis interposita, colloquium regis castellani exposcebant, in quo de liberatione Comitis tractatum est. Et sic mediante Archiepiscopo, & fratre eius Cancellario, cæterisq; Episcopis & primoribus, definitum est, vt castellani castrum dederent, & Comes datis obsidibus à captiuitate solueretur. Dedit igitur Comes duos filios suos, & filium cognati sui, Ludolfi de Dasse, & filium Comitis Henrici de Dannenberg, præterea octo pueros ministerialium suorum. Et iureiurando firmatum est, vt obsides post decem annos liberi essent. Si verò Rex intra hos annos deficeret, non minus hoc fieret. Sic castrum redditur, & Comes gaudens Schawenburg reuertitur.

Tituli.

Comitatus.

*Expeditio
Lauenburg.*

*Pacificatio
cum hoste.*

*Obsides pro
Adolfo.*

CAPVT XVIII.

*Waldemarus
Slesuic.* **I**nterea tamen concaptiuus eius Waldemarus Episcopus in vinculis perdurabat. Sed pietate Dn. Andreæ Archiepiscopi & aliorum, qui pro ipso mouebantur, à captiuitate tandem hoc modo liberatus est. Quia enim idem Waldemarus vir nobilis erat, regis Canuti filius, magni patrimonij hæres, & contra Canutum regem & fratrem Waldemarum tunc Ducem, nunc autè Regem, senserat, suspecta multis eius videbatur liberatio. Vnde consilio habito, ipsum negotium communicatum est Dn. Apostolico. Ipso ergo per suos nuncios mediante, Dn. Waldemarus tali modo liberatus est, vt nunquam in tali vicinia esset, vbi regi Waldemaro, cognato & æquiuoco, importunus existeret. Et hoc ab ipso Waldemaro Episcopo sacramentaliter firmatum est. Rex igitur datis expensis, ad Dn. Papam cum misit, vt apud ipsum consisteret, quousque eum episcopio excellenti sublimaret. Waldemarus tamen hoc ex parte non persoluit, & medio tempore Philippo regi se coniunxit, & iniuriatum se à Waldemaro rege conquestus est.

*Insimulatur
perimiss.*

Vnde quidam eum peierasse contendunt.

CAPVT

Nunc his omnibus omissis ad Græciam transire cogimur, ut noua & mirabilia, quæ illic Domino operante, siue permittente, facta sunt, & præsentibus & posteris, pro ut nobis de veritate constat, insinuemus. Magna quidem & præclara & relatu digna ibi à Latinis gesta sunt. Sed utrum Dei facta sint an hominum, necdum dignus finis declarat. Ideoq; Deo permittente præmissum est: quia sæpe videntur aliqua fieri in ecclesia magis ex Dei permissione quàm operatione, licet ipsa Dei permissio rectè ipsius intelligi possit operatio. Ipse enim Sathana expetente Iob affligi permisit, licet ipsius afflictio Sathanæ fuerit delectio, & viri sancti glorificatio. Operante enim Deo, quasi ipsius permissione tentatus est Iob, ut virtus patientiæ Deo soli cognita electis proficeret in morum doctrina. Quod bene intelligens vir sanctus, post damna rerum, post occisionem pignorum, sic ait: Dominus dedit, Dominus abstulit, &c. Diabolus enim ex quo veritatem deseruit, & à Deo & angelorum consortio, quibus prælatus erat, se elongauit, sicut nihil habet proprietatis præter malitiam propriam, ita per se nihil habet potestatis. Cum igitur aliqua permissus facit, ipse quidem agit quasi vastator, Deus autem quasi miserator, cuius voluntati dum quasi ex malitia subditur, ipso nolente quod Deus vult, perpetratur. Nos tamen hac serie postposita, veniamus ad promissa. Circa temporum illorum talis epistola de partibus Græciæ Dn. Othoni Regi fuit directa.

Digestio ad historiam de rebus Græcis. Vide annales Nicetas.

Dei permissio.

Epistola ad Othonem.

Excellentissimo Dn. Othoni, Dei gratia Romanorum Regi & semper Augusto, Balduinus, Flandrensis & Henneg. Ludouicus, BleZensis & Clar. & Henricus S. Pauli Comites, cateriq; Barones & milites exercitus signatorum in Stolio Venetorum cum amoris plenitudine & honoris, paratum semper obsequium.

Quanta fecerit nobis Dominus, imò non nobis sed nomini suo quantam gloriam dederit his diebus, quanta possumus breuitate perstringamus, ipso prænotantes initio, quòd ex quo urbem transgressionis exiuimus (sic enim Iaderam nominamus, cuius excidium vidimus, dolentes quidem & necessitate compulsi) nihil inter nos ordinatum esse meminimus, quod communiter ad vtilitatem pertineret exercitus, quin illud in melius prouidentia diuina mutauerit: sibiq; totum vendicans, stultam fecit sapientiam nostram. Hinc est, quòd eorum, quæ facta sunt apud nos gloriosè, omnem à nobis gloriam iure repellimus: quippe qui operis adhibuimus parum, consilij nihil. Vnde necesse est, ut, si quis ex nobis voluerit gloriari, in domino gloriatur, non in se vel in altero. Fœdere igitur Iaderæ confirmato cum illustri Constantinopolitano quondam Imp. Isaaci filio, Alexio, cum vidualibus omnibus & rebus egentes, terræ sanctæ videremur grauamen potius allaturi, sicut alij ex nobis, qui nos præcesserant, quàm leuamen aliquod allaturi, nec terræ Sarracenorū in tanta egestate nos crederemus applicate posse, verisimilibus omnino rumoribus & argumentis inducti, quòd dicti Alexij suspiraret aduentum regiæ ciuitatis pars potior & pondus Imperij, quem electione cõcordi cum solennitate debita imperiali diademate sublimasset, contra consuetum ordinem temporis, aura fauente, obcedentibus Domino ventis & mari, ad urbem regiam præter omnem spem prosperè applicuimus. Sed nec aduentauimus improuisi, qui vsq; ad sexaginta millia equitū, præter pedites in vrbe reperimus. Et transilientes loca tutissima, pontes & flumina sine damno nostrorum, terra mariq; obsedimus ciuitatē, & Tyrannū pariter, qui commisso in fratrem parricidio, fasces imperij diuina incubatione polluerat. Contra omniū ergo opinionem, vniuersorū ciuiū mētes contra nos inuenimus obfirmatas, nec aliter contra Dominū suū ciuitatē muris & machinis obseratam, quàm si aduentasset populus infidelis, qui loca sancta polluere, & religionem Christianam inexorabiliter euellere proponeret. Imperij siquidem crudelissimus maculator, Domini & fratris sui proditor & orbator, quiq; eundē carcere perpetuo sine crimine condemnasset, idem filio eius illustri Alexio

Alexius Angelus minor.

Et fuit Alexius Angelus maior.

facturus, si non eundem à manibus eius felix eripuisset exilium, præhabita in populo detestabili concione, potentes simul & plebē sermonibus ad eò infecerat venenatis, vt ad subuersionem libertatis antiquæ Latinos assereret aduentare, qui Romano Pontifici locum & gentem restituere, & Latinorum legibus Imperium subiugare properarent. Hæc profectò res sic omnes contra nos animauit pariter & armauit, vt contra nos & exulem nostrum viderentur omnes pariter coniurasse. Sæpius ergo per nuncios, imò per exulem nostrum & Barones nostros, seu etiam nosmet ipsos, à ciuibus postulantes audiri, nec aduentus nostri causam nec petitionis modum explicare potuimus, sed quoties terra vel mari stantibus in muro sermones obtulimus, toties retulimus tela pro verbis. Considerantes igitur, quòd præter spem nostram cuncta contingerent, in eum statum necessitatis impacti, vt statim necesse haberemus aut perire aut vincere, cum obsidionem ipsam nulla ratione in quindecim dies protelare possemus, quos victualium omnium incredibilis vrgeret angustia, non ex desperatione quidem, sed inspirata quadam securitate diuinitus suspirare cœpimus ad bella promptissimi, periculis nos audacter opponere, & incredibiliter in omnibus obtinere. Ad conflictum etiam campestrem sæpius ordinati, inæstimabilem multitudinem fuga ignominiosa in urbem conclusimus. Apratis igitur interim terra mariq; bellicis instrumentis, die obsidionis octaua violenter ciuitas introitur, grassatur incendium, disponit in campo contra nos aciem Imperator, & paratis nobis excipere venientes, constantiam nostram cum paucitate miratus, ignominiosè frena reflectit, & in urbem retrogressus ardentem, ipsa nocte fugam cum paucis aggreditur, suamq; in vrbe reliquit vxorem & paruulam prolem. Ea re comperta, Græcorū proceres in palatio congregantur, & exulis nostri solennis celebratur electio, seu potius restitutio declaratur, insperatamq; lætitiā copiosa in palatio luminaria protestantur. Mane factò, procedit in castra intermis Græcorum procerum multitudo, suumq; cum gaudio quærit electum, restitutam ciuitati asserit libertatem, & regredienti filio ad fasces Imperij cum gaudio inæstimabili subleuatū de carcere caput patris Isaaci, quondā Imperatoris, ostendunt. Præordinatis itaq; quæ necessaria videbantur, ad ecclesiam S. Sophiæ nouus Imperator cum solenni processione deducitur, & exuli nostro sine contradictione imperiale restituitur diadema cum plenitudine potestatis. His peractis, ad solutionem promissorum profilit Imperator, & promissa rebus accumulata, victualia seruitio Domini profutura nobis omnibus præbet in annum, ducenta marcarum millia nobis soluere pergit, & Venetis suisq; sumptibus stolium nobis in annum: seq; iuramento obstringit, quòd exire nobiscum debeat regale vexillum, & in passagio Martij nobiscum ad seruitium Domini proficisci cum quantis potuerit millibus armorum: & sub eadem promissione concludit, quòd eam reuerentiam præstare debeat Romano Pontifici, quam antecessores sui Imperatores catholici prædecessoribus suis pontificibus quidem impendisse noscuntur, & ecclesiam orientalem ad hoc idem pro viribus inclinare. Tantis igitur vtilitatibus prouocati, ne salutem quam dederat Dominus in manibus nostris, spernere videremur, & vertere in opprobrium sempiternum, quod ad honorem nobis incomparabilem cessisse videbatur, prompta deuotione consensimus, & ibidem hyemem, Deo dante, facturi, ad partes Ægypti proximo passagio transmeare tam certo proposito quàm irreuocabili, quantum in nobis est, prompta voluntate sumus astricti. Et nūc si quid ex his, quæ acta sunt vel agenda, meriti vel gratiæ vel etiam gloriæ præstolamur, serenitatē vestrā in Domino desideramus esse participē, imò & principem. Nos interim Soldano Babyloniæ, terræ sanctæ impio detentori, præmissimus nuncios nostros, qui ex parte regis summi Iesu Christi Nazareni, & seruorū eius, dicti videlicet Imperatoris, & nostra regaliter debeant intimare, quòd deuotionē populi Christiani, incredulæ genti suæ, Deo donante, in proximo proponamus ostēdere, & ad contritionē infidelitatis de cœlo nos expectare virtutem. Hæc autem fecimus de vestra potius sub Domino, & aliorum Christiani nominis zelatorū, quàm de nostra virtute confisi, qui cōseruos nostros eo deuotius ac vehementius nobis desideramus adiungi, quo meliores & plures regis nostri ministros nobiscum viderimus decertare; ne

Alexii in-
rioris im-
perium.

Gratiendo
erga Lati-
nos.

stipulatus.

Soldanus
Babylonia
seu Memphi-
cium.

Iudæis

Iudæis pridem traditus, sed iam assumtus in gloria, illudendus de cætero gentibus relinquatur.

CAPVT XX.

Hæc de primo introitu Latinorum in Græciam cognouimus per epistolâ, quam audistis regi directam. Nunc de acquisitione terræ & principatu Balduini, Imperatoris Constantinopolitani, quàm potenter sibi terram subiecerit, & thesauros absconditos & arcana secretorum, quæ Deus illi ostenderat, quanta largitate distribuerit, per subiectam epistolam cognoscere potestis.

*Pergit enar-
rare res
Græcæ.*

*Epistola Bal-
duini Imp.
Byzant.*

Balduinus, Dei gratia fidelissimus Imperator Constantinopolitanus, à Deo coronatus, Romanus moderator & semper Augustus, Flandrensis & Hennegouiensis Comes: Vniuersis Christi fidelibus, Archiepiscopis, & Henegouiensis Comes: Vniuersis Christi fidelibus, Archiepiscopis, Episcopis & Abbatibus, Primoribus, Præpositis, Decanis, cæterisq; ecclesiarû Prælati, ecclesiasticisq; personis: Baronibus, militibus, Sarzian- tis, omniq; populo Christiano, ad quos præsens pagina peruenerit, in vero salutari gratiam & salutem.

Avdite, qui longè estis, & qui propè admiramini, & laudate Dominum, qui magnificè fecit, qui antiqua miracula nostris dignatus est renouare temporibus, & non nobis quidem, sed nomini suo dedit gloriam, omnibus seculis admirandâ. Nam mirabilibus eius circa nos semper mirabiliora succedunt, vt etiam infidelibus dubium esse nõ debeat, quin manus Domini operetur hæc omnia, cum nihil à nobis speratum aut prouisum antè contigerit, sed tunc demum noua nobis dominus procurauit auxilia, cum nihil humani videretur superesse consilij. Et quidem, si bene meminimus, per litteras, vniuersitati nostræ transmissas, nostri progressus & status narrationem eo vsq; deduximus, vt vrbe populosa capta violenter à paucis,

*Necessè est
adesse diuinum, sibi hu-
manum ces-
sat auxiliu.*

Tyranno fugato, & Alexio coronato, mora nostra promissa fuerit, & ordinata per hyemem, vt potenter obtinerentur, si qui resistere valerent Alexio. Sed nos, ne discordiæ inter nos & Græcos fomitem ministraret moribus nostris aduersa barbaries, de ciuitate exeuntes, ex aduerso ciuitatis, interiacente Ponto, ad preces Imperatoris castra posuimus. Verùm sicut non hominum opera fuerunt, sed Dei, quæ Græcis intulimus, ita non hominum, sed dæmonum, quæ cum Imperatore nouo

*Coniunge
cû hisce an-
nales Nice-
ta, qui non
parum var-
riat.*

Græcia nobis ex perfidia consueta retribuit. Imperator siquidem ex insperato Græcorum seductus perfidia, à nobis recessit animo, cui tanta beneficia contuleramus, & in omnibus cum patre Patriarcha & mole nobilium nobis promissis periurus & mendax tot incurrit periuria, quot nobis præstitit sacramenta. Vnde nostro tandem destitutus auxilio, prælia contra nos meditatatur in cassum, & nauigij, quod ipsam adduxerat & sublimauerat ad coronam, procurat incendia. Sed voto tam crudeli fraudatur, Domino nos protegente. Fit pars sua per cuncta deterior, & hominum suorum cædes, incendia & rapinæ. Imminente foris pugna, intus timoribus coarctatur. Amulum ei eleuât Græci Imperatorem, ea occasione captata, quia ad auxilium nostrum tunc nullum sanguine sibi propinquum possit habere refugiû.

Cumq; euadendi spes vnica restaret in nobis, iuratum sibi quendam Murzuffum nomine, de quo super alios omnes pro impensis ei beneficijs confidebat, mittit ad exercitum nostrum: imperiale palatium, Blachernæ dictum, nobis sub Imperatoris & suo iuramento promittit in obsidium, donec cuncta nobis promissa reddantur. Accedit ad accipiendum palatium nobis Marchio Montisferrati cum militibus nostris. Sed Græci nostris illudunt, &, quos super hoc promisso iam nobis dederant, sumtis obsidibus, consueta periuria non verentur. Nocte insecuta Murzuffus, Domino suo & nobis periurus, reddendî nobis palatij reuelat arcana, & ex hoc perpetuam ipsis eripi libertatem, & contra hoc veniendum modis omnibus esse, declarat, si deiiciatur Alexius. Huius itaque prodicionis merito

*Alexius Du-
cas, cogno-
mento Mur-
zuffus.*

* Locus est
mendosus.
Vide Nice-
eam.
Isaacii An-
geli mors.

Byzantium
visiones.

Imperator à Græcis acclamatur. In Dominū ergo suum dormientem, & rei neciū, sacrilegas mittit manus, & in carcerē vnā cum Nicolao quodā, quem in scium, pro- ditione Imperatorem traditum, vi populus apud S. Sophiam *, simul deiecit, sibiq; coronam imperialem vsurpauit. Modicumq; post hæc Dn. Isaacius, pater Alexij, diem clausit extremū, qui animū filij sui à nobis præ omnibus, vt dicebatur, auer- terat. Græcis autem sanguinem nostrum tantū sitientibus, acclamante præcipuē clero & populo vniuerso, vt de terra in breui toleremur, prælia contra nos proditor iam dictus instaurat, urbem machinis in propugnaculis munit, quorum similia ne- mo vidit vnquam. Cumq; murus miræ latitudinis in altum valde confurgens tur- res haberet amplissimas, pedibus circiter quinquagenis paulo minūse distantes, inter quasilibet duas ex parte maris, qua noster timebatur assultus, turris lignea eri- gitur, super murum stationibus tribus aut quatuor, multitudinem cōtinens arma- torum. Nec minus inter duas turres qualibet seu paterca seu magnellus erigitur. Turribus autem supereriguntur lignæ turres altissimæ stationum sex, superq; su- premam stationem aduersum nos porriguntur scalæ, appositiones ex vtraq; parte & propugnacula continentes, paulo minus excelsis scalarum capitibus, quantum iacere possit in altum arcus à terra. Murum etiam ipsum murus circumcingit in- ferior. Duxitq; fossatum, ne muris vlla applicare possent ingenia, sub quibus pos- sint latitare fossores. Interim terra mariq; nos tentat perfidus Imperator, semper nos Domino protegente, suosq; frustrante conatus. Nam præter ordinationē no- stram ad prædam victualium procul exeuntibus nostris vsq; ad mille animas pugna- torum, Imperator occurrit in multitudine graui. Sed primo congressu dissipatur o- mnino, cæsis captisq; non paucis sine damno nostrorum: & fuga ignominiosa cō- sulens sibi, clypeum abijcit, arma deponit, & vexillum imperiale dimittit, simulq; nobilem, quam sibi præferri faciebat, iconem, quam Cisterciensium ordini dedi- cauere victores. Post hæc naues nostras flammis aggreditur, intempestaq; noctis silentio quindecim naues suas incensis velis suis in altum colligatis, & inferius ad proram, flante fortiter austro nostras mittit in naues. Sed Domino faciente, cum multo labore nostrorum custodimur indemnes, & ardentibus nauibus clavis infi- xis, catenas habentibus, nostrorum remigio trahuntur in pelagus, & sic ab immi- nentis mortis periculo à Domino liberamur. Nos quoq; terrestrem eum prouoca- mus ad pugnam, & ponte atq; amne transmissio, qui exercitum nostrum separabat à Græcis, cuneis ordinatis ante portā diu steterimus regie ciuitatis, præcedente cruce viuifica, in nomine Domini agminum Israel parati ad prælium Græcos excipe- re, si eis placuisset exire. Sed vnus tantū nobilis quispiam pro militia exercitio e- gressus est, quem nostri pedites membratim dilaniauerunt, sicq; in castra reuerfi sunt. Terra mariq; sæpius prouocamur: sed dante Domino semper triumphaliter obtinemus. Mittit ergo ad nos pacis fictæ legatos perfidus occupator Imperij, postulat & obtinet cum Duce Venetorum colloquium. Cumq; eidē Dux obiecisset, quòd nulla cum eo possit esse securitas, qui Dominum suum carcere conclusisset, postposita iurisiurandi religione & fidei ac fœderis, & ipsi præripuisset Imperium: & bona fide consulere, vt Dominum suum restitueret, & humiliter veniam postu- laret, nostras etiam pro se mittens preces, & quòd cum eodem Domino suo mise- ricordia agere, si vellet, deberemus, & quicquid egerat contra nos venenosè, si re- diredet ad animum, imputare vellemus ætati lapsiue consilij: Ille vana verba subin- tulit: quia quæ responderet rationabiliter, nō habuit. Obcedentiam Romani Pon- tificis & subuentionem terræ sanctæ, quam iuramento & scripto confirmarat Ale- xius imperiali, adeo refutat, vt vitam amittere præligeret, Græciamq; subuerti, quàm quòd Latinis Pontificibus orientalis ecclesia subderetur. Nocte igitur infe- quanti Dominum suum latenter suffocat in carcere, cum quo ipsa die prandium sumserat. Inde & claua ferrea, quam tenebat in manu, latera morientis & co- stas inaudita crudelitate confringit, casuque vitam, quam laqueo extorserat, confringit exemptam. Propalatum omnibus scelus funeris honore dissimulat. Sic nobis hyems tota perficitur, donec manibus nostris stabiliter aptatis, & in- strumentis bellicis præparatis, nos & nostra recipientes in nauibus, V. Idus April. hoc

Alexium in-
morstram-
gulatur.

April. hoc est sexta feria ante passionē Domini, vnanimiter pro honore S. Romanæ ecclesiæ, & sub veneratione terræ sanctæ, nauali prælio inuadimus ciuitatem. Et eo die, sine multo tamen nostrorum sanguine, fumus tanta perpeffi, vt inimicis nostris in opprobrium verteremur, quorum eo die pars fuit per cuncta deterior, ad eò vt tracta in terrâ bellica nostra machinamenta Græcis compelleremur relinquere, & infecto negotio ad ripam cogermur redire aduersam, ea die, vt videbatur, inutiliter fatigati. Conturbati ergo plurimum & contriti, & demum in Domino corroborati, definito consilio rursus instauramur ad pugnam, & quarto die, prid. Id. April. hoc est, secunda feria post passionem Domini, flante Borea, rursus applicamur ad muros, scalis nauium trium applicatis, cum multo labore nostrorum, & permultum resistentibus Græcis. Sed ex quo cominus gladios sensere nostrorū, belli durat anceps euentus. Duæ siquidem naues colligatæ, quæ pariter nostros Episcopos, Sueffionensem ac Trecentensem deferebant, quarum erant insignia paradisus & peregrina, primæ scalis scalas turrium attigerunt, & felici auspicio peregrinos pro paradiso certantes hostibus admouerunt. Prima muros obtinent vexilla Pontificum, ministrisq; secretorum cœlestium prima conceditur de cœlo victoria. Irruentibus igitur nostris, Domino iubente, cedit multitudo infinita perpaucis, & propugnacula relinquentibus Græcis, nostri audacter militibus portas aperiant. Quorum cum Imperator, qui non procul à muris in tentorijs stabat armatus, conspicaretur ingressum, statim tentoria dereliquit & fugit. Nostri cædibus occupantur, capitur ciuitas populosa, recipiuntur in palatijs imperialibus, qui nostrorum enses effugerunt, multaq; cæde facta Græcorum, nostri sese recolligunt, ad uesperascente iam die, arma fessi deponunt. De assultu crastino tractaturus suos recolligit Imperator, & crastinam hortatur ad pugnam, asserens, quòd nostros in potestate nunc habeat, intra murorum septa conclusos. Sed noctu latenter dat terga deuietus. Quo comperto, Græcorum plebs attonita, de substituendo Imperatore pertractat. Et dum mane factò ad denominationem cuiusdam Constantini procedunt, pedites nostri non expectata deliberatione maiorum, ad arma profiliunt, & terga dantibus Græcis, fortissima & munitissima relinquuntur palatia, totaq; in momento ciuitas obtinetur, diripitur equorum innumera multitudo, auri, argenti, sericarum preciosarumq; vestium atq; gemmarum, & omnium eorū quæ ab hominibus inter diuitias computantur, tam inæstimabilis abundantia reperitur, vt tantum tutò latitans non videretur possidere. Et qui pauca antè negauerant, cuncta nobis diuino iudicio reliquerunt: Vt securè dicamus, quòd maiora his mirabilia circa bellorū casus nulla vnquam narret historia: vt impleta prophetia manifestè videatur in nobis, quæ dicit: Persequetur vnus ex vobis centum alienos. Quia si inter singulos victoriam partiamur, quilibet ex nostris nō pauciores quàm centum obsedit & vicit. Nunc autem non nobis victoriam vsurpamus: quia super omnia mirabilia saluati sumus dextera Domini, & brachium virtutis eius reuelatum est in nobis. A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Ordinis igitur diligenter, quæ disponendarum rerum poscebat euentus, ad electionem Imperatoris vnanimiter & deuotè procedimus, & omni ambitione seclusa, cum sex Baronibus Venetorum venerabiles viros, Episcopos nostros, Sueffionensem, Halberstadensem, Dominum quoq; Bethlemitanum, qui à partibus transmarinis auctoritate Apostolica nobis fuerat delegatus, Acconensem electum, Abbatemq; Lucedij, Imperatoris nostri sub Domino cōstituimus Electores. Qui oratione præmissa, vt decuit, Dominica misericordias Domini personam nostrā, quod à nostris meritis erat procul, vnanimiter ac solenniter elegerunt, diuinis laudibus clero ac populo acclamāte. Sequentiq; Dominica, quæ iubilate cantatur, præcipiente Petro Apostolo regē honorificari, eiq; obœdire, & Euangelio nunciante, quod gaudiū vestrum nemo tollet à vobis, cum ingenti honore atq; tripudio, more etiā suo applaudentibus Græcis, ad honorē Dei, sanctæq; Romanæ ecclesiæ, gloriosè ad Imperij fastigia & coronā, Deo & hominibus amabiles Patres, memorati pontifices, cum vniuersorū applausu & pijs lachrymis, nos sublimarūt. Aderant incolæ terræ sanctæ, ecclesiasticæ militaresq; persone, quorū præ omnibus inestimabilis erat &

*Institutum
 victoria ab Episcopis.*

*Victorinus
 comissa.*

*Baldwinus
 Flandrius
 creatur.
 Imp. Byzant.*

*Infectio
Byzant.*

gratulabunda lætitia. Exhibitumq; Deo gratius officium asserabant, quam si ciuitas sancta Christianis cultibus esset restituta: cum ad confusionem perpetuam inimicorum crucis, S. Romanæ ecclesiæ, terræq; sanctæ, sese regia ciuitas deuoueret, quæ tam diu, tam potenter, aduersaria stetit, & contradixit vtriq;. Hæc est quæ spurcissima gentilium * pro fraterna societate alternis ebibitis, cum infidelibus est ausa sæpius amicitias firmare ferales, & easdem mamma diu lactauit vberima, & extulit in superbiam seculorum, arma, naues & victualia ministrando: quæ e contrario fecerunt peregrinis, magis edocere sufficiunt in omni Latinorum gente exempla quam verba. Hæc est enim quæ in odium summi Pontificis Apostolorum principis nomen audire vix poterat, nec vnam eidem inter tot Græcas ecclesiam concedebat, qui omnium ecclesiarum accepit ab ipso Domino principatum: & sicut eorū memoria recens recolit qui viderunt, legatum Apostolicum morte tam turpissima condemnauit, vt nec inter martyres legatur vlla consimilis, licet pœnas eorum incredibiles inuenerit ingeniosa crudelitas. Hæc est, quæ Christum didicerat solis honorare picturis, & inter ritus nefandos, quos sibi, spreta scripturarum auctoritate, confinxerat, etiam lauacri salutaris plerunq; facere præsumebat iterando iacturā. Hæc est, quæ Latinos omnes non hominum nomine dignabatur sed canum, quorum sanguinem effundere penè inter merita reputabatur: nec vlla pœnitentiæ satisfatione satisfaciebant laici Monachi, penes quos, sacerdotibus summotis, rotaligandi atq; soluendi consistebat auctoritas. Hæc & huiuscemodi deliramenta, quæ epistolaris non valet explicare angustia, impletis iniquitatibus eorū, qui Christum Dominum ad nauseam prouocabant, diuina iustitia nostro ministerio dignatione percussit, & expulsis hominibus Deum odientibus, nobis sese amantibus terram dedit omnium bonorum copijs affluentem, frumento, vino & oleo stabilitam, fructibus opulentam, nemoribus, aquis & pascuis spatiosam, ad manendum speciosam, & cui similem non continet orbis, aere temperatam. Sed nec in his desideria nostra subsistunt, nec ab humeris sustinebimus vexillum regale deponi, donec terra incolatu stabilita nostrorum, partes inuiserimus transmarinas, & Deo donante propositum peregrinationis expleamus. Speramus enim in Domino lesu, qui quod cœpit in nobis opus bonum, ad laudem & gloriam nominis sui, inimicorum videlicet crucis depressionem perpetuā, perficiet, confirmabit solidabitq;. Vniuersitatem igitur vestram propensius oramus in Domino, vt gloriæ huius atq; victoriæ & spei, cuius ostium nobis magnum apertum est, dignemini esse participes: quia absq; vlla dubitatione vobis continget, si nobiles & ignobiles cuiuslibet conditionis aut sexus eisdem desiderijs accensi, ad veras immensasq; diuitias capeffendas, temporales pariter & æternas vnanimiter acquiratis. Vniuersis enim, Deo donante, sufficimus, quos nobis Christianæ religionis zelus adduxerit: vniuersos volumus simul & possumus, secundum status suos, varietatemq; natalium, & augere diuitijs, & honoribus ampliare. Spiritualiter autem Deo amabiles ecclesiasticos viros, cuiusq; religionis aut ritus, in Domino postulamus, vt ad idem populum suum potentibus verbis accendant, & exemplis edoceant, cæteruatimq; ipsi venire festinent, in locis amœnissimis & vberissimis non iam in sanguine, sed cum multa libertate & pace, omniumq; bonorum affluentia, ecclesiam plantaturi, salua semper, vt decet, obœdientia Prælatorum.

ARNOL

ARNOLDI, ABBATIS

LVBECENSIS,

CHRONIC. SLAVORVM

LIBER VII.

CAPVT I.

193

Hec de statu Latinorum, & de subaetione Græciæ, nobis com-
perta studijs legentium communicamus. Sed quia de fine huius
historiæ certificare eos nondum possumus, nunc ad perfequen-
dam Regum narrationem conuertamur. Cùm igitur Otho rex
Coloniam, vt dictum est, potenter obtinuisset, & amplior ei pro-
speritas arridere videretur, repente inopinata aduersitas contra
eum exorta est. Siquidem Comes de Gulike contra eum insidias
moliri cepit, ita vt Philippo regi litteras & nuncios occultè dirigeret, hoc deman-
dans, si ipsum diuitijs & honoribus ampliare vellet, quòd non solùm omnes Prin-
cipes, fautores Othonis regis, sed & ipsum Archiepisc. Coloniensem in suam par-
tem adducere vellet. Qui gauisus est, hoc remandans, vt super hoc negotio ad lo-
cum determinatum sibi occurrere vellet. Quod & factum est. Philippus igitur eum
sibi sub iuramento arctius astringens, curiam quandam DC. marcas persoluentem
ei in beneficio concessit, & ditatum auro & argento, vestibus preciosis & equis, ad
sua remisit, omnesq; ei obsequentes bene induit. Wilhelmus igitur Comes ipsum
Archiepiscopum & omnes nobiliores ita præstigijs suis circumuenit, vt omnes O-
thoni renunciauerint, & in partem Philippi se inclinarint. Quid plura: præualente
conspiratione, Philippus Aquisgranum potenter adducitur, ab Adolfo Archiepisc.
Rex consecratur, & in sedem imperialem collocatur. Displicuit tamen verbum
istud Coloniensibus, qui fidem Othoni seruabant, arguentes super hoc Archiepi-
scopum, quòd eis inconsultis tantam nouitatem præsumsisset. Multisq; supplicatio-
nibus ei insistebant, vt factum suum retractare vellet, reuocantes ei ad memoriam
factum Domini Papæ, qui ad ipsius petitionem regem Othonem confirmasset, &
nulli nisi ipsi manum imponere decreuisset. Cumq; Archiepiscopus nec animum nec
factum mutare voluisset, directæ sunt literæ ad Dn. Papam tam Regis quàm Capituli
maioris & ciuium ciuitatis, quod factum fuerat ei flebiliter insinuantes. Vnde com-
motus per Apostolica scripta Archiepiscopo mandauit, vt infra sex septimanas A-
postolicæ sedi se exhiberet, & de obiectis se expurgaret.

Wilhelmus
C. Intra.
immutatur
Othoni.

Trahit in
partes Colo-
niensem.

Philippi A-
quisgran.
inaugura-
tio.

Coloniensis
accusatur
Papa.

CAPVT II.

Interim non obliuiscendum, quòd bonæ memoriæ Henricus, Decanus Magde-
burgensis maior, cùm pro negotijs suis Philippum regem adire voluisset, frater
Burggrafij, Gerardus, suspectum eum habens, quòd contra Cancellarium Con-
radum, fratrem suum, aliqua moliri voluisset, insecutus est eum cum suis, & præ-
sumtuosè manus in eum mittens, in terra supinatum exoculauit, virum bonum &
pium, & ad decus suæ ecclesiæ valde nominatū. Quæ præsumtio hoc modo mul-
ctata est, vt mille marcas argenti iniuriato persolueret, & de feudo suo ad centum
marcas argenti ecclesiæ maiori resignaret, & cum multis nobilibus hominum ei
faceret, & cum quingentis militibus militarem ei pœnam persolueret, id est, vt sin-
guli milites de loco perpetrati sceleris, vsq; ad fores maioris ecclesiæ, caniculum
deferrent. Hoc quoq; addendum, quòd idem Cancellarius Conradus, resigna-
to Episcopatu Hildensheimensi, cum ad Episcopatum Herbipolensem subli-
matus fuisset, quia erat vir zelator iustitiæ, cum pro ecclesia sua conflictum cum
ministerialibus haberet, qui quadam præsumptione res ecclesiæ inuaserant, con-

Henrici De-
cani Magde-
burg. exca-
catus.
Gerardus.
Conradus
Cancell.

Excacatio-
nis multa.

Pœna mili-
tari.

Conradus Cæ-
cellar. sit ex
Hildesheim.
Episcopus
Wirceburg.

R

Eius cades. ditione pacis interposita, ut ipsum negotium, mediante iustitia, terminaretur, ab
Epitaphiū. ipsis contradictoribus suis in ipsa ciuitate Herbipolensi occisus est. Vnde à fidelibus in ipso loco occisionis suæ crux operosa erecta est, & in ea tale epitaphium exaratum:

*Hic procumbo solo, sceleri dum parcere nolo,
 Vulnera facta dolo dent habitare polo.*

Continētia. Hæc est vox occisi, cum sanguine Abel iusti ad Dominum clamantis. Dicunt quidam, etiam eum occisum in cilicio inuentum, & cum viuente curam pauperum habuisse, & in eorum elemosyna fertonem auri omni septimana expendisse. Nouit Dominus qui sint eius. Quis virum tam delicatum, sericis ornatum, cilicio crederet indutum? Sed nonnunquam sub forma seculari later animus spiritualis, & econuerso sub forma spirituali occultatur, heu, animus carnalis.

CAPVT III.

Colon. non sstiens se cognitioni absentis declaratur, & ex auctoratur. **A**rchiepiscopus tamen, neglecto mandato Apostolici, eius præsentia se non exhibuit. Vnde dati sunt iudices, Henricus, Canonicus ad S. Gereonem, Anselmus & Christianus, parochiani. Qui eum legitime citatum monuerunt, ut errori suo renunciaret; quod si nollet, eum excommunicatum deijcerent, & alium idoneum ecclesiæ suæ præficerent. Quod & factum est. Cùm enim acquiescere nollet salutaribus monitis, sub interdicto positus est, & Bruno, Bonnenfis Præpositus, ei est substitutus. Ad quod tamen negotium solennius exequendum à Domino Papa maiores personæ sunt delegatæ, ut subiecta declarat epistola.

Innocentii Papa epistola.

*Innocentius Episcopus, seruus seruorum Dei, venerabilibus fratribus,
 Archiepisc. Moguntino & Episcopo Cameracensi, &
 dilecto filio Scholastico S. Gereonis, Sal.
 & Apostolicam benedictionem.*

Crimina Colon. obiecta.

Lenitas.

VT Adolfus, Colonienfis Archiepisc. incidat in foueam, quam parauit, & intret impius gladius in cor eius, pertinax ipsius inobcedientia, periurium iteratum, & proditio vulgata deposcunt. Ipse enim nec Deum timens, nec reueritus hominem, nec Colonienfis ecclesiæ dignitatem, Romanæ contemptum, & suæ sedis dispendium, à se iugum obcedientia excussit, iuramentum semel atque iterum præstitum violauit, & eum prodidit, quem crearat. Sanè cùm olim carissimum in Christo filium nostrum, illustrem Othonem, in Romanorum Imperatorem electum, coronasset in regem, & fidelitatis ei præstitisset iuramentum, apud nos multipliciter institit, ut eidem regi fauorem Apostolicum impendentes, ratum, quod ipse fecerat, haberemus. Cùmque multiplicatis intercessionibus obtinuisset à nobis, ut in scenore ipsius Regis deseruiremus honori ecclesiæ Colonienfis, cœpit in eiusdem deuotione tepescere, ac manum suam ab aratro retrahens, occasiones friuolas inuenire, ne quod plantauerat, irrigaret, quatenus citò aresceret planta eius, cùm sollicitudinem suam manus subtraheret plantatoris. Etsi neque qui plantat neque qui rigat est aliquid, sed qui incrementum dat, Deus. Inualuit nihilominus per gratiam Dei nouus palmes, & cùm extenderet iam ramos suos, & pullularet, vidit plantator inuidus & inuidit, & non potuit diutius occultare virus suum: quia nequam mentem operatio reuelauit, & arbor agnita est in fructu. Commonitus igitur & conuentus, iterum præstitit iuramentum, quod eundem Regem nunquam desereret, nec in partem alteram declinaret. Sed iuramentum stabilire non potuit mentem illam, quæ innata leuitatis vitio fluctuabat. Nos autem licet non de facili crederemus, quod vir tanta præditus dignitate, sic esset aduersarius superiori, & quod fecerat, intendere-
 ret an-

10 rerannulare, ne quid tamen sollicitudini nostræ deesset, ad constantiam eum ex-
 citare volentes, & monitis & minis institimus apud eum, & sub quanta potuimus
 ei districtione præcepimus, vt eidem Regi assisteret, & ad promotionem eius ef- *Mina Pa-*
 ficaciter aspiraret, cauens sollicitè, ne maledictionem pro benedictione reci- *pales.*
 peret, si illuisse nobis tam turpiter probaretur. Ipse verò non attendens, quòd
 sicut obœdientia victimis antefertur, sic inobœdientia idololatria comproba-
 tur, dirumpens in vitium inobœdientiæ incidit, & contra præceptum nostrum
 & proprium iuramentum, corruptus pecunia, sicut fertur, dominum suum tem-
 20 merarius prodidit, & conuersus in arcum peruersum, nobili viro Philippo, Du- *Philippus.*
 ci Sueviæ, contra eum impudenter adhæsit. Et ne quid præsumptioni eius deesset,
 ne culpa eius aliquo velamine posset palliari, nuper Aquisgrani, vbi præfa-
 tum Regem solenniter coronauerat, memoratum Ducem publicè coronauit.
 Quare excommunicationis sententiam incurrit, quam in ecclesia B. Petri Co-
 loniæ coram multitudine copiosa, ipso præsentè ac gerente stolam sacerdotalem
 in collo, & candelam accensam in manu tenente, frater noster, Brundusinus Ar- *Brundusi-*
 chiepiscopus, tunc Episcopus Prænestinus, Apostolicæ sedis legatus, promul- *nus Papa*
 gavit in eos, qui à præfato Rege recederent, & parti alteri adhæterent. Vtigi- *administer.*
 tur Colonienses, qui noluerunt in malo caput languidum imitari, sed in eiusdem
 Regis fidelitate perstiterunt firmiter, & perstunt, expurgato fermento veteri,
 30 quod voluit totam massam corrumpere, sint noua conspersio, sicut sunt azymi,
 nihil corruptionis habentes, cum iuxta canonicas sanctiones accusatione non e-
 geat manifesta, vnde nos eius exemplo, qui absens corpore, præsens autem spi- *Simile dis-*
 ritu Corinthium damnarat absentem, potuissimus in eum sententiam promul- *simile.*
 gare, ad maiorem tamen cautelam, consilio fratrum nostrorum, tam Episcopo-
 rum quàm Prælatorum aliorum plurimorum, districtè præcipimus, vt cum a-
 pud vos sit, ita luce clarius manifesta dictum Archiepiscopum pulsatis campa- *Ritus excō-*
 nis, & accensis candelis, singulis Dominicis diebus & festiuis excommunica- *municati-*
 tum publicè nunciatis, & faciatis per omnes ecclesias Colonienses & vicinas *onis.*
 diceceses sub solennitate simili nunciari, suffraganeos & omnes vasallos Colo-
 40 niensis ecclesiæ tam clericos quàm laicos absolutos ab eius obœdientia nunci-
 antes. Quia verò si tantum scelus remaneret inultum, quiuis de cætero posset
 impunè inobœdientiæ vitium, periurij crimen & proditionis facinus perpetra- *Cautio.*
 re, sub eadem vobis districtione præcipimus, quatenus cum hæc in illo possint a-
 pud vos tergiuersatione celari, vos eum, auctoritate vestra suffulti, à pontifica-
 li officio sublato cuiuslibet contradictionis & appellationis obstaculo depona-
 tis: Nisi forsan intra mensem post factam denunciationem à vobis ad sedem A-
 postolicam accesserit iudicandus: his, ad quos ius electionis nouistis pertinere,
 Apostolica auctoritate iniungentes, vt personam idoneam, quæ tanto congruat
 honori, sibi eligant in pastorem. Quòd si electionem contigerit aliqua fortè,
 50 quod absit, occasione differri, ne bona ecclesiæ Coloniensis possint interim de-
 perire, alicui personæ honestæ & prouidæ ac potenti committatis administra-
 tionem ipsius. Quia verò eiusdem ecclesiæ tanto amplius zelamus honorem,
 quanto clerum & populum eius aliqua scissura corrumpat, si forsan hi, ad quos
 spectat electio, non potuerint conuenire, præcipiatis eisdem, vt in aliquos viros
 idoneos conferant vota sua, ad sedem Apostolicam accedentes cum consilio no-
 stro, qui ad eorum concordiam, faciente Domino, dabimus operam efficacem,
 vt personam idoneam sibi eligant in Prælatum.
 Taliter, vt meruit, Adolfus de dignitate sua est deiectus, & Bruno memo- *Brunonis*
 ratus in locum ipsius est sublimatus. Qui à Domino Apostolico insignia Archi- *in角度-*
 60 episcopatus suscipiens, & cum Othone, quæ pacis sunt, sentiens, in ciuitate qui- *ratio.*
 dem subditis suis præerat, Adolfus verò, vt pote vir parentatus, quæ *Adolfus en-*
 foris erant, violenter infestare non *antistes.*
 cessabat.

CAPVT III.

Pape in propugnatio Othonis constantia.
IN omnibus his Apostolicus, vt columna immobilis, à suo proposito non cessabat & hunc inobœdientem ecclesiastica censura infirmare, & Othonis partes constanter confirmare. Nec defuerunt, qui suggestionibus siue muneribus seu promissionibus tentauerunt animum ipsius immutare. Ille verò nec prece, nec precio, nec etiam minis aliquo modo, quæ fecerat, volebat retractare, sed suum electum semper in omnibus studebat & confortare & confirmare. Hæc luce clarius nobis comperta præsentis scripti testimonio possumus comprobare. 10

Ad eundem epistola.

Innocentius Episcopus, seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio, illustri regi Othoni, in Romanorum Imperatorem electo, Sal. & Apostolicam benedictionem.

Virentia testimonia asunt, non opus est verbis.

Richardus rex Angl.

rapuereis Papalis.

SYncerae intentionis affectum, quem circa promotionem regiam habuimus hæctenus, & habemus, explicare nos litteris non oportet, cum plenius hoc exponat effectus, & fidelius interpretentur mentem nostram opera quam scripturæ. Sanè præter opinionem plurium & multorum consilia suscepimus ab initio causam tuam, de cuius promotione omnes penè penitus desperabant, & studuimus efficaciter promouere. Nec te in articulo illo reliquimus, quo per obitum inclytæ recordationis Richardi, regis Anglorum, auunculi tui, videbaris ab omnibus derelictus. Licet enim non defuerint, qui multipliciter nos tentarent, & muneribus & promissis nos vellent à fauoris tui proposito reuocare, nec prece tamen, nec precio, nec minis, nec monitis potuerunt aliquatenus flectere mentem nostram, quin de die in diem amplius in tua dilectione ferueret, & ad exaltationem tuam propensius aspiraret. Quamuis autem neque qui plantat, neque qui rigat, sit aliquid, sed qui incrementum dat, Deus, gaudemus tamen in eo, qui dat omnibus affluenter: quia ei, quod plantauimus & rigauimus, incrementum benignus indulgit, ita vt sicut granum sinapis, quod mulier in horto suo legitur seminasse, planta nostra in arborem magnam iam creuit, & in cuius ramis volucres cœli, Deo dante, in breui sedebunt: & sub cuius umbra bestiarum terrearum requiescent. Cùm igitur Dominus dirigat gressus tuos, & firmet de die in diem amplius regnum tuum, monemus serenitatem regiam, & exhortamur in Domino: quatenus cùm tempus acceperis iam opportunum, opportunè & importunè, vigilanter & incessanter insistas, vt bonum principium finis optimus subsequatur, & optatum commune desiderium nostrum sortiatur effectum, foueas in dilectione ac deuotione Principes, qui te fouent, vt alios melius ad tuæ serenitatis fauorem inducas, & dum tibi Principum fauor arridet, ad tuæ promotionis profectum intendas, nec negligas in aliquo sanctum tuum, sed omni diligentia studeas promouere. Sanè speramus in eo, qui est in se sperantium fortitudo. Quòd si denuò profeceris, sicut hoc anno diceris profecisse, non erit, qui tuo profectui se opponat, vel diuinæ dispositioni resistat. Datæ Anagninæ xvii. Cal. Ianuarij, Pontificatus nostri anno sexto. 40

Hæc de constantia Dn. Apostolici circa regem Othonem dicta sufficiant.

CAPVT V.

Philippi lar gitrones. Dux Limburg.

Philippus autem Coloniam infestare non cessabat, qui etiam muneribus datus, ita omnes sibi, vt dictum, astrinxerat, vt ipsum Ducem de Limburg in suam quoque partem inclinaret. Ipse enim post defectum Adolphi Archiepiscopi curam ciuitatis acceperat, ita vt omnes & omnia ad ipsius nutum regerentur. Quodam 50

Quodam igitur tempore Philippo Coloniam impetente, iste ciues infidiosè e-
duxerat, & eos ab hostium impetu securos fecerat: cum repentè irruentibus ho-
stibus super quietos, ad quadringentos viros strage facta, cæteri omnes, vix pau-
cis euadentibus, in captiuitatem ducti sunt. Rex tamen euadens, cum Episco-
po Brunone, & filio Ducis, cui nomen Walrauen, venit ad castrum Wassenburg,
sperans se illic refugium habiturum. Sentiens tamen traditionem, per occultum
quendam adhibitum, cum eodem Walrauen per noctem euasit. Hostes verò sub-
secuti, sperantes se Regem conclusisse, cum ipsum frustrati non inuenissent, Epi-
scopum latitantem comprehendunt, ac Philippo regi tradunt. Qui sperans se
multum hac captiuitate profecisse, eum in vincula coniecit, & aliquandiu in
captiuitate tenuit. Cumque ignominiosè satis ad multa loca deduceretur,
Herbipolin tandem deductus est, ibique diutinam, remissius tamen, susti-
nuit captiuitatem.

*Ex eiusdem
defensione
clades.*

*Walrauen
Limburg. F.
Othonis su-
ga.*

*Brunonis Co-
lon. captiui-
tas.*

CAPVT VI.

Post hæc ad bonum compositionis Dominus Apostolicus duos Cardinales
delegauit (nomen vnus Hugo, Episcopus, & alterius Leo) vt Philippum ab
excommunicatione solueret, si fortè per dispensationem bonorum & religioso-
rum Patrum, siue consilio principum, vnitas pacis inter eos reformati posset, ea
tamen conditione, vt Bruno captiuus liberrimus ab omni captiuitate laxaretur.
Venientes igitur legati Domini Apostolici ad Philippum, ipsi legationis
ordinem, qua fungebantur, exposuerunt. Cui in his, quæ audierat, bene pla-
cuit, sed Archiepiscopum absoluum omnino negauit. Dicebat enim in ab-
solutione Archiepiscopi nimiam se incursum offensam, Adolphi videlicet, & om-
nium illorum, quorum gratia ad fastigium Imperij per secundam consecratio-
nem erat sublimatus. Cardinales igitur cæcitate percussi, immemores mandato-
rum Domini Papæ, propter munera Philippi, qui eos argento & auro ditabat, &
bene indutos lautissimè procurabat, Philippum quidem absoluerunt, sed Ar-
chiepiscopum vinctum reliquerunt. Dixerunt ergo Othoni regi: Nos æmu-
lum tuum absoluumus, vt cum eo, sicut mandauit Apostolicus, si fieri potest, ad
pacis concordiam tendas. Quibus Rex: Si fecistis, inquit, mandatum Domi-
ni Papæ, istas perspicatis litteras. Miserat enim Apostolicus Othoni regilit-
teras clanculo de absolutione Philippi & liberatione Brunonis Archiepiscopi,
eundem tenorem continentes. Cumque solutis litteris tenorem eorum perspe-
xissent, exterriti sunt valde. Quibus Otho minas terribiles intulit, æquius ta-
men pro reuerentia summi pastoris abstinuit. Illi autem ad Philippum reuer-
si, se errasse confessi sunt, dicentes sine liberatione Brunonis Archiepiscopi eius
absolutionem stare non posse. Qui necessitate compulsus, Brunonem bene tra-
ctatum à captiuitate soluit, ipse verò ad colloquium regis Othonis se præparauit.
Cumque Philippus consisteret Quedelingenburg, & Otho in Harlingenburg, ad
colloquium Reges cum Cardinalibus & admodum paucis conuenerunt. Sed in
nulla forma pacis ab inuicem discesserunt.

*Legatio Pa-
pa de concor-
dia sancien-
da.*

*Philippus di-
uis soluitur.*

*Assus Pa-
pali.*

*Legati Ne-
pam imita-
ti.*

*Bruno Co-
lon. dimittit-
tur è Sin-
culis.*

*Irrita de pa-
ce actio.*

CAPVT VII.

Philippus tamen placere volens Adolfo Archiepiscopo & cæteris amicis, nec-
dum se à captiuitate Brunonis abstinuit, sed eum comprehensum misit ad ca-
strum firmissimum Rodenburg, ibique eum in captiuitate tenuit. Quod cum
significatum fuisset Domino Papæ, denuò ei litteras misit, districtè præcipiens,
vt Archiepiscopum Brunonem de captiuitate solutum cum honore ipsum ad
eum transmitteret: quod si non faceret, sciret se excommunicationi verè trans-
gressorem subiacere. Philippus igitur Rex timens sententiam excommunicatio-

*Brunonis Co-
lon. iterata
captiuitas.*

*Dimissio ex
intermina-
tione Papa.*

*Compositio
cum Adol-
fo.*

nis, Archiepiscopum cum honore ad Dominum Papam transmisit: Qui tam diu ibi stetit, quousque omnem dignitatem suam, Adolfo humiliato, cum plenitudine potestatis perciperet. Denique de Adolfo dispensatum fuerat, ut cc. marcas de telonio Ducensi perciperet, & totidem de Coloniensi, & Otho stipendia in ipsa ciuitate, & his contentus, Brunonem Archiepiscopum non inquietaret.

C A P V T VIII.

*Liouones ad
Christiani-
smum per-
ducti.*

*Meinardus
Sigeberg. Ex
angelsis
Liouon.*

*Ornatus E-
piscopi di-
gnitate ab
Hartuico
Brem.*

Opportunum arbitror, memoriam fidelium commendare, nec silentio prætere-
re, deuotionem & laborem multorum religiosorum, quo apud gentiles,
qui Liouones dicuntur, desudatum est, qui ibi Domini semina spargentes, ipsum
populum ab idololatria cessare laborauerunt. Vidimus sanè propter eorum in-
stantiam multos cooperatores existere, alios peregrinando, alios sua confe-
rendo, ut seges Christi fructuosa confurgeret, & multa messe Diaboli zizania
suffocarentur. Fuit autem primus huius institutionis auctor Dominus Meinardus,
Sigebergensis Canonicus, quem eloquium Domini inflammat, ut eidem
populo infideli pacem Domini nunciaret, & ipsum paulatim calore fidei scintil-
laret. Cumque vir bonus per aliquot annos cum negotiatoribus illuc iret, &
suis negotijs deuotus insisteret, sensit manum Domini non inualidam, & au-
ditorum suorum deuotionem plurimam. Accedens igitur ad Bremensem ec-
clesiam, quam tunc Dominus Hartuicus Archiepiscopus regebat, suam inten-
tionem, suorumque auditorum deuotionem, ipsi Archiepiscopo similiter & ca-
pitulo maiori exposuit, ut non sine auctoritate vel consilio cepto labori insiste-
ret. Qui sperantes ipsum plantando & rigando incrementum Domini perci-
pere, ipsum ad prædicandum gentibus miserunt, simul etiam Pontificali hono-
re sublimantes maiore auctoritate roborauerunt. Ipse ergo humilis & deuotus suis
auditoribus verbi spargens semina, arguendo, obsecrando, magis tamen obsecran-
do duritiam gentilium frangens, ipsorum corda non minus muneribus quam ex-
hortationibus paulatim ad quod volebat, Deo annuente, perducebat.

C A P V T IX.

*Fundatio
Episcopat.
Rigensis.*

*Liouonia en-
comium.
Bertoldus,
Abbas
Lucc.*

*Surrogatur
Meinardo.*

*Est auctor
expeditio-
nis sacra.*

Anno igitur verbi incarnati M. C. LXXXVI. fundata est sedes episcopalis
in Liouonia à venerabili viro Meinardo, intitulata patrocinio beatæ Dei ge-
nitricis Mariæ, in loco qui Riga dicitur. Et quia idem locus beneficio terræ mul-
tis bonis exuberat, nunquam ibi defuerunt Christi cultores, & nouellæ ecclesiæ
plantatores. Est enim eadem terra fertilis agris, abundans pascuis, irrigua fluuijs,
fatis etiam piscosa & arboribus nemorosa. Dominus quoque Bertoldus Abbas in
Lucca, relicta prælatione & ipse verbi semina gentilibus spargere studens, huic
labori non impiger se ingerebat. Vnde gratia Dei cooperante, non parum genti-
libus quibusdam acceptus erat. Considerabant sanè in viro gratiam conuersatio-
nis, temperantiam sobrietatis, modestiam patientiæ, virtutemque abstinentiæ,
instantiam prædicationis, iucunditatem affabilitatis. Vnde post decessum Do-
mini Meinardi, qui, ut præmissum est, bonum certamen certauit, cursumque fe-
licem consummauit, quia omnibus tam clero quam populo conuersatio Domini
Bertoldi innotuerat, ipsum vnamini consensu locum defuncti sortiri exopta-
bant. Qui veniens Bremam, Episcopus consecratur, cui etiam ad supplemen-
tum laboris redditus annuales in eadem ecclesia ad viginti marcas deputantur.
Cuius prædicationis instantia nonnulli sublimes & nobiles signaculo sanctæ cru-
cis insigniti, ad deprimendas gentilium vires, vel potius ad cultum Christi perdo-
mandas, iter peregrinationis arripiunt. Nec defuerunt sacerdotes & litterati,
suis exhortationibus eos confortantes, & ad terram promissionis felici perseue-
rantia eos pertingere promittentes. Et quia profectio siue peregrinatio Hiero-
solymita-

folymitana tunc vacare videbatur, ad supplementum huius laboris Dominus Coelestinus Papa indulserat, ut quicumque peregrinationi memoratae se vouissent, huic itineri, si tamen ipsis complacisset, se sociarent, nec minorem à Deo peccatorum remissionem perciperent. Fit igitur de tota Saxonia, Westfalia vel Frisia, Prælatorum, Clericorum, militum, negotiatorum conuentus plurimus, qui in Lubeca comparatis nauibus, armis & victualibus, Liuoniam usque peruenerunt. Cumque Præsul beatus exercitum produceret contra infideles, Christi cultoribus insidiantes, in manus impiorum cum duobus tantum deuoluitur, occiditur, & ut speramus, gloria & honore coronatur. Erat enim flagrans mortis desiderio.

*Qui sicut prima lucratur braua fortis,
Sic ipsi prima fuerat data copia mortis.*

Denique die secunda cum requirerentur corpora occisorum, inuentum est corpus Episcopi intactum & incorruptum, cæteris corporibus, quia ætus erat, muscis & vermibus repletis. Quod cum planctu nimio & exequijs solennibus in ciuitate Riga tumultatum est. Post hæc Dominus Albertus, Bremensis Canonicus, in sedem defuncti sublimatus est. Qui cum adhuc iuuenili floreret ætate, magna morum pollebat maturitate. Et quia vir parentatus erat, ornatus fratribus & amicis, in vinea Domini cooperatores habebat plurimos. Nec facile exprimere potero, quantam inuenerit gratiam apud Reges & magnates, qui ei cooperabantur pecunijs, armis, nauibus, victualibus, inter quos Dominus Andreas, Archiepiscopus Lundensis, Bernhardus Pachelburgensis, Ilo quoque Verdensis manus suas Domino consecrauerunt. Obtinuerat etiam à sede Apostolica, ut si quos inuenisset religiosos, & verbi Dei erogatores, siue ordine Monachorum, siue regulatum Canonicorum vel aliorum religiosorum, ipsos suo labori cooperatores efficeret. Vnde ipsum sequebatur multitudo maxima, & militum manus copiosa. Cumque frequenter ætius tempore exercitum duceret contra crucis Christi inimicos, non solum Liuones, verum etiam alias barbaras nationes ita sibi subiecerat, ut ab eis obsides acciperet, & pacis conditiones cum eo facerent. Creuit igitur ecclesia Dei per venerabilem virum Albertum, bene disposita Præpositis, parochijs, cœnobijs. Multi etiam continentias vouentes, & soli Deo militare cupientes, forma quadam Templariorum omnibus renunciantes, Christi militiæ se dediderunt, & professionis suæ signum in forma gladij, quo pro Deo certabant, in suis vestibus præferabant. Qui confortati & animo & numero, inimicis Dei terrore non paruo formidabiles effecti sunt. Nec defuit diuina miseratio fidem suorum inconcusam roborando, & his indicijs veritatem demonstrando. Nam cum quidam neophytorum ab inimicis suæ gentis comprehensi fuissent, muneribus & blandimentis ad pristinum errorem eos immutare satagebant. Quibus cum nulla ratione consentirent, sed susceptæ fidei sacramenta inuiolabiliter constantissimè obseruare decreuissent, incredibili tormentorum genere eos trucidabant, qui sua confessione multos confortabant: quia per eos plurimi Deum glorificabant. Verum inter hæc prospera non defuerunt aduersa. Siquidem Rex Russiæ de Plosceke de ipsis Liuonibus quandoque tributum colligere consueuerat: quod ei Episcopus negabat. Vnde sæpius graues insultus ipsi terræ & ciuitati sæpe dictæ faciebat. Sed Deus adiutor in opportunitatibus suos semper protegebat. Orta tamen fuit inter Dominum Episcopum & fratres supra dictos, qui Dei milites dicuntur, quædam altercatio. Dicebant sanè fratres, ipsorum iuris esse tertiam partem totius gentilitatis, quam Dominus Episcopus vel verbo prædicationis vel violentia expeditionis obtinere potuisset. Quod cum Episcopus omnino eis negaret, facta est inter eos grauis discordia, ita ut multum contra ipsum in curia Romana laborarent, nec minus Dominus Episcopus suam sententiam confirmaret.

Interceptur & necatur à barbaris.

Albertus Beroldi successor.

Eiusdè adiutores. Diploma Papale.

Expeditiones bellica & Sibirica.

Equites Emisferri.

Neophytorum martyrium.

Bellum Regis Russi.

Emisferri & Episcopi contentio.

CAPVT X.

Digressio ad res Aegyptias. **Q**uia aut prodesse volunt, aut delectare, Poetae, nos paululum dimissa historia Regum, ad alia nobis comperta, & vtilitati legentium profutura, videlicet ad Aegyptum & partes Libyae transeamus. Anno Dominicae incarnationis M. C. LXXV. Dominus Fridericus, Imperator Romanorum & Augustus, misit Dominum Gerardum, Argentinensem Vicedominum, in Aegyptum ad salutandum regem Babyloniae. Nunc igitur ipsius personam loquentem attendatis. Quaecunque in commissa legatione vidi, vel veraciter percepi, quae habitabili orbi nostro rara vel extranea videbantur, per mare & per terram, scripto commendavi. Apud Genuam mare ascendi VIII. Idus Septembris. Inde vero nauigans, inter duas insulas, scilicet Corsicam & Sardiniam, transij. Harum insularum vna distat ab altera per quatuor miliaria, vtraque vero satis pulcra per planum & montana disposita, superabundans omni bono terrae. In Corsica vero sunt homines vtriusque sexus compositi, curiales, habiles, hospitalis, viri militares & bellicosi. In Sardinia autem e contrario sunt homines incompositi, rusticani, syluani, tenaces, viri effoeminati & deformes. In Sardinia lupi non habitant. Mare Sardiniae inter caetera maria ferocissimum est, & magis periculosum. Tenet etiam Sardinia in longum & in latum ex omni latere sex diartas, & est terra infirmissima. Corsica tenet in longum & in latum tres diartas, & terra satis sana, nisi quod per eam defluit amnis infirmissimus, quem si anima viua gustauerit, morietur, & aues, si propè transuolant eam, morientur. Per has duas insulas transiens, in Siciliam veni. Haec insula est terra suauissima, omni terrena fecunditate opulenta, plana, montanis vinis, pratis, pascuis, fontibus, riuis, fluminibus iucundissimis, diuersis generibus fructuum & herbarum perornata, excipiens transitum maris in modum crucis, mercatoribus aptissima, sed paucis inhabitatur hominibus. Tenet enim in longitudine & latitudine ex omni latere sex diartas, & plures continet ciuitates. Iuxta vero hanc insulam ex vno latere in opposito est quaedam insula, nomine Malta, distans à Sicilia per viginti miliaria, & Sarracenis inhabitata, & est sub Domino Siciliae. Veruntamen non longè à Malta est alia insula Panteleon, quam Sarraceni inhabitant, nec vlli Domino subijciuntur. Sunt enim homines inculti & syluani, habitantes in cauernis terrae: quos si fortè magnus exercitus superuenerit, cum omni supellestiale terrae cauernas intrant: vt, qui pugnando defendere se non valent, saltem fugiendo euadant. Hoc genus hominum magis viuit de pecuaria, quàm de fructibus. Inde procedens per septem dies, veni ad terram barbaricam, ab Arabibus inhabitatam, quod genus hominum sine domibus degit sub dio, vbicunque terrarum habitet. Dicunt enim quod pro tam breui spatio vitae suae domos aedificare, vel in eis habitare, intuitu diuinæ remunerationis, omit- tant, terram parum colunt, sed de sola pecuaria viuunt. Viri & mulieres ferè nudi incedunt, nisi quod vili panno sola pudibunda cooperiunt. Gens ea miserima est, & omni bono priuata, inermis & nuda, nigra, deformis & indebilis. In mari quoque quadraginta septem diebus nauigando, diuersa genera piscium vidi. Vidi enim genere piscem magnum, vt conijcere potui, habentem in longitudine CCCXL. vlnas. Vidi & pisces super mare volare ad iactum vnus arcus vel balistae. Tandem portum Alexandriae intraui, in quo portu turris altissima de lapidibus erecta est, vt nauigantibus portum indicet. Quia Aegyptus terra plana est, & tota nocte ignis in ea ardet, vt appropinquantibus, ne pereant, portum significet. Alexandria est ciuitas egregia, aedificijs, pomce- rijs & immensa multitudine perornata, & Sarracenis, Iudæis & Christianis inhabitata, sub dominio regis Babyloniae constituta. Huius ciuitatis prima constitutio, sicut in eius apparet vestigijs, maxima fuit. Extendebatur enim in longum quatuor miliaria, in latum verò per vnum milliare. Hanc brachium, ex Eu-

Gerardus Vicedominus Argent. legatus Caesaris ad Soldanum.

Eiusdem itinerarium. Corsica. Sardinia. Corsicae & Sardiniae mores.

Vtriusque insulae situs.

Sicilia, eiusque encomium.

Malta vel Melite.

Panteleon insulae liberae.

Arabes vocantur reges Arabum.

Cetus. Pisces Solitici. Pharus.

Alexandria.

ex Euphrate deductum, in vno tangebatur latere, & mare magnum firmabat in alio latere. Nunc eadem ciuitas ad mare contracta extat per magnum campum à prædicto brachio Nili. Sciendum est autem, quòd Euphrates & Nilus vna & eadem aqua sit. In Alexandria omne genus hominum legem suam liberè colit. Hæc ciuitas valde sana est, plurimos etiam centenarios senes in ea reperit. Ciuitas hæc vili muro absque fossatis munitur. Sciendum est, quòd prædictus portus soluit annuatim de pedagio quinquaginta millia aureorum, qui faciunt plus quàm octo millia marcarum puri argenti. Hanc ciuitatem diuersum genus hominum frequentat cum suis mercationibus. Aquam dulcem hæc ciuitas non habet, nisi quòd per aquæductum supra dicti Nili vno tempore anni in cisternis suis colligit. In eadem vrbe sunt plures ecclesiæ Christianorum. Inter quas est ecclesia B. Marci Euangelistæ, extra muros nouæ vrbis supra mare sita. In qua vidi quatuordecim monumenta, ossibus & sanguine martyrum plena: sed nomina eorum sunt ignota. Vidi etiam capellam, in qua idem Euangelista euangelium conscripsit, & vbi martyrium accepit & locum sepulturæ suæ: vnde à Venetis furatus fuit. In illa ecclesia Patriarcha eligitur, consecratur, & mortuus sepelitur. Habet enim illa Christianitas Patriarcham, obædientem Græcorum ecclesiæ. Erat in eadem ciuitate aliquando palatium Pharaonis maximum, immensis columnis marmoreis eleuatum, cuius nunc vestigia apparent. Vidi iuxta Alexandriam, quòd Nilus per paruum spatium terræ a proprio alueo educebatur in campum, & ibi sine omni labore vel ingenio humano stans per aliquod tempus, in sal purissimum & optimum conuertebatur. Solet etiam Nilus annuatim excrecere, & totam Ægyptum irrigare & fœcundare: quia rara est ibi pluuia. Incipit autem excrecere in medio Iunio vsque ad festum sanctæ crucis, & exinde decrecere vsque ad Epiphaniam Domini. Nota, quàm citò aqua in decrecendo transit, vbicunque terra apparet, ibi statim rusticus aratrum figit & semen mittit. In Martio frumentum metunt. Terra illa non parit aliud frumentum nisi triticum & hordeum pulcherrimum. Omne genus leguminis à festo S. Martini vsque ad Martium recens colligitur, similiter & fructus hortorum & herbarum. Oues & capræ terræ illius bis pariunt in anno, & ad minimum geminum fœtum proferunt. Audiui etiam, quòd asinæ ibi ab equis conciperent. Per totam Ægyptum Christiani habitant in ciuitatibus & in villis, regi Babylonæ soluentes certum tributum. Et, ferè quælibet villa habet ecclesiam Christianorum. Ipsum autem genus hominum miserimum est, & miserè viuunt. Nota, ab Alexandria vsque ad nouam Babyloniam trecentas esse diætas per terram, per aquam septem diætas in ascendendo. Sciendum est etiam, tres esse Babylonias, vnâ scilicet super fluuium Thobar, vbi regnabat Nabuchodonosor, in qua fuit turris Babel. Et hæc deserta dicitur & antiqua, distans à noua Babylonia vltra triginta diætas. Fuit & alia Babylonia in Ægypto supra Nilum sita in pede montis iuxta desertum, in qua regnabat Pharaon, distans à noua Babylonia ista per sex milliaria. Et hæc quoque destructa est. Noua vero Babylonia supra Nilum sita est in plano, & fuit aliquando maxima ciuitas, & adhuc satis egregia ac populosa, omni bono terræ fœcunda, à solis mercatoribus inhabitata, ad quam naues oneratæ speciebus de India spissim veniunt per Nilum, & inde in Alexandriam ducuntur. Granum & legumen per vicos & plateas vbique seruatur. A noua Babylonia vsque ad milliare vnum in deserto sunt duo montes lapidibus marmoreis maximis & alijs quadratis artificio erecti, opus admirabile, distantes ab inuicem per tractum vnus arcus quadrati, eiusdem quantitatis, scilicet latitudinis & altitudinis. Extenditur enim vterque in latitudinem ad tractum fortissimi arcus, in altum ad duos tractus. Item iuxta nouam Babyloniam ad tertiam partem milliaria est alia ciuitas egregia, Chayr nuncupata, in qua nunc est sedes regalis, palatia regis & principum, & militum cohabitatio. Hæc ciuitas militaris est prope Nilum sita, cuius ædificia nõ minus admiranda quàm sumtuosa, muro clausa, pulcherrimis pomærijs circumseptâ. In qua habi-

Nugatur.
Libertas re-
ligionis Ale-
xandr.
Portorium
Phari.

Marcus
Euan.

Patriarcha.

Regiam Pro-
lemæorum
dicit.

Sal finia-
lis.
Inundatio-
nes Nili.

Ægypti fru-
menta.

Fœcunditas
pecudum.

Christiani.

Tres Baby-
lones.

Pyrami-
des.

Chayrum.

tant Sarraceni, Iudæi, Christiani. Quælibet natio suam legem colit. In ea sunt plures ecclesiæ Christianorum. Ab hac ciuitate ad milliare vnum est hortus balsami vt lignum * teremnis, folium verò tanquam trifolium paruum. Tempore autem maturitatis circa finem Maij, finditur cortex ligni, secundum quod notum est operarijs. Vineæ illius guttatim gummi destillant, quod in vasis vitreis colligitur, & per sex menses in stercore columbæ reconditur, & decoquitur & defecatur, postea liquor à fece separatur. Hic hortus habet fontem vnde irrigatur: quia ab alia aqua non potest irrigari. Nota, quòd nusquam terrarum nisi in hoc loco balsamum crescit. Ad hunc fontem B. Virgo cum saluatore nostro Herodis persecutionem effugerat, & ibi per aliquot tempora latitabat, lauans ad fontem illum pannos pueri, vt natura hominis requirebat. Quapropter vsque in hodiernum diem fons ille à Sarracenis in veneratione habetur, deferentibus illuc cereos & incensum, quando se ibi lauant. In Epiphania verò maxima multitudo illuc confugit de omni confinio, & lauat se cum aqua prædicta. Credunt enim Sarraceni, beatam virginem per angelum concepisse Iesum Christum, peperisse, & post partum virginem permanisse. Et hunc filium virginis sanctum prophetam fuisse dicunt, & à Deo mirabiliter cum anima & corpore in cælum assumptum, celebrantes & eius natiuitatem. Sed negant eum esse Filium Dei, & baptizatum, crucifixum, mortuum & sepultum. Certant etiam se habere legem Christi & Apostolorum, quia circumcisi sunt, nos verò minimè. Credunt etiam Apostolos & Prophetas fuisse, & plures martyres & confessores in veneratione habent. Item apud Cayr est arbor palma antiquissima & altissima, quæ se B. Virgini inclinavit, quando cum saluatore nostro transiit illò, & ab ea dactylos collegit, & iterum erigebatur. Hoc tunc temporis Sarraceni videntes, B. Virgini inuidebant, & arborem in duobus locis membratim succidebant. Nocte verò proxima arbor solidata fuit & erecta, & vsque in hodiernum diem vulnera succisionis apparent. Hanc quoque arborem Sarraceni in veneratione habent, & candelis omni nocte illuminant. Sunt alia loca diuersa, vbi B. Virgo habitabat, in Ægypto à Christianis & Sarracenis venerata. Nilus vel Euphrates est aqua maior Rheno, de paradiso exiens, cuius ortus ab omnibus ignoratur, nisi quantum scriptis didicimus, planum habens decursum aqua turbulenta, piscibus superabundans, sed non multum valent. Nutrit equos indomitos sub aqua latentes, & sæpe foras egredientes. Nutrit etiam crocodilos infinitos, quod genus ad modum lacertæ formatum est, quatuor habens pedes, curta crura & grossa. Caput eius quasi caput serofæ. Et illud crescit in longum & in latum, maximos habens dentes. Ad solem egreditur, & animalia vel pueros, si inuenerit, occidit. Item in Ægypto est quadam ecclesia Christianorum, iuxta quam est puteus per totum annum siccus, nisi in anniuersali festo illius ecclesiæ. Tunc tribus diebus crescit aqua ad summum, ita vt omnes Christiani ad festum venientes aquam sufficienter inueniant. Finito verò festo, aqua vt antea euanescit. Item à Babylonia noua ad sex diartas in deserto alumen tinctatur fullonum, de quæ montanis exciditur, & in vsum Regis colligitur. Item color Indicus in Ægypto conficitur. Item plurimum genus auium in Ægypto superabundat. Item per totam Ægyptum neq; aurum neq; argentum nec aliquod genus metalli colligitur, & tamen auro terra superabundat. Item Ægyptus satis bonos nutrit equos. Item in Ægypto psitaci abundant, qui veniunt de Nubia. Distat autem Nubia à Babylonia per viginti diartas, & est terra Christiana, habens Regem, sed populus eius incultus est, & terra syluestris. Item in Ægypto nutriuntur pulli mille vel duo millia simul in furno per ignem absq; gallina, & vsus iste Regis est. Ægyptus est terra calidissima, raram habens pluuiam. Item mons Sinai distat à Babylonia per septem diartas in deserto. Item credunt Sarraceni, se habere paradysum in terra, in quem post hanc vitam sint transaturi, in quo credunt esse quatuor flumina, vnum scilicet de vino, secundum de lacte, tertium de melle, & quartum de aqua, & omne genus fructuum ibidem dicunt nasci,

Hortus balsami.
Vide Pliniū
lib. 12. c. 25.

Maria Virginis in Ægyptū fuga.

Sarracenum superstitiosa persuasio.

Legenda palmarum miraculosa.

Nilus.

Hippopotami.
Crocodilos.

Puteus miraculosus.

Ægyptus metallorum expers.

Nubia.

Idem habet Aristoteles.

Sinamons.

Paradysus Sarracenum.

nasci, quodque ibi pro velle comedent & bibent, & quod vnusquisque eorum
 omni die pro voluptatis expletione nouæ virginis commiscetur, & si quis prælio
 à Christiano moritur, cotidie in paradiso decem virginibus abutitur. Cumque
 requirerem, quid de mulieribus istis contingat, quæ nunc sunt, vel quò deueni-
 ant virgines, quæ cotidie secundum eos corrumpentur, mihi respondere igno-
 rabant. Item Ægyptus diuerso genere auium abundat & diuersis fructibus ter-
 ra. Parum vini habet propter legis suæ religionem: sed natura terræ multum vi-
 ni produceret, si coleretur. De Babylonia transiui in Damascum per desertum,
 & feci in deserto viginti diætas: quia non inueni terram cultam. Est autem de-
 10 Eremus in-
ter Ægy-
ptum & Da-
mascum. desertum terra sabulosa, per planum & montana disposita, nil profus germinans
 nisi humilia arbusta, in paucis tamen locis. Et terra ista est plurimum distem-
 perata, in hyeme nimis frigida, & in æstate nimis calida. Transitus terræ eius
 difficilimus & incognitus est: quia flantibus ventis strata sabulo ita infundit, vt
 vix à quoquam sciatur, nisi ab Odewinis, qui sæpius illuc transeunt, & alios
 20 ¶ Odewini
forte corrup-
tum èdu-
yoi. transeuntes ducunt, sicut nauicularij nauigantes in mari. Nota, quòd deser-
 tum nutrit leones, struthiones, porcos, boues syluestres, onagros syluestres, asi-
 nos syluestres & lepores. Aqua rarissima inuenitur, nisi de quarto die in quar-
 tum vel in quintum diem. Item mare Indicum ex vno latere tangit desertum.
 Item mare rubrum ex vno latere tangit desertum, iuxta quod duabus noctibus
 20 Mare ru-
brum. fui. Item vidi septuaginta palmas, vbi Moyse percussio filice aquas eduxit.
 Item à monte Sinai per duas diætas transiui. Nota, amplitudinem & terminos
 deserti nemo vnquam hominum cognouit: quia ad modum maris imperuium
 est. Item postquam exiui desertum, inueni terram planam, aliquando à Chri-
 stianis inhabitatam, sed modò vastatam, & rarò cultam: quia in marchia Chri-
 stianorum & Sarracenorum sita est. In qua terra inueni antiquam ciuitatem,
 30 Busseren-
tinum. nomine Busserentinum, aliquando à Christianis inhabitatam, maximam, mar-
 more excisam & decoratam, & vt in eius vestigijs apparet, aliquando pulcher-
 rimam & plurimum deliciosam. Sed nunc à Sarracenis inhabitatur, in angu-
 stum redacta, ita quòd quasi castrum solum remanserit in ea, quod valde muni-
 tum est. In diebus diebus vsque Damascum perueni per terram cultam ex ma-
 30 Damascus,
eiusq; enco-
mum. gna parte à Christianis, Domino Damasci tributum persoluentibus. Damascus
 est ciuitas nobilissima, duplici muro & turribus pulcherrimis optimè munita,
 aquis decurrentibus, fontibus & aquæductibus extra & interius per varia lo-
 ca per domos decorata, & elegantissimis ædificijs constructa, populosa, virida-
 rijs & pomærijs ex omnilatero longè lateque circumsepta, & deliciosissimè per-
 ornata. Habet enim irriguum intra & extra pro voluntate hominum quasi ad
 modum paradisi terreni, & sunt in ea plures ecclesiæ Christianorum, & Christia-
 ni, & multi Iudæi. Et in confinio Damasci optimum crescit vinum. Et nota,
 quòd Damascus sanissima est ciuitas, multos fenes nutrit homines. Damascus
 40 Saydanein
da. distat à Ierusalem per quinque diætas paruas, & ab Accaron per quatuor diætas.
 Item à Damasco ad tria milliaria est locus quidam in montibus situs, quæ Say-
 daneida vocatur, & à Christianis inhabitatur, & est ibi ecclesia, in rure sita, & in
 honore gloriosæ virginis dedicata, in qua moniales virgines duodecim & Mo-
 nachi octo assidue Deo seruiunt & B. Virgini, in qua ecclesia vidi tabulam li-
 gneam, ad mensuram vnus vnæ longam, & latam ad modum dimidiæ vnæ,
 retro altare in muro sanctuarij in fenestra positam, & ferro laqueariter cancel-
 latim firmatam, in qua tabula effigies B. Virginis aliquando depicta fuit, sed
 nunc, quòd dictu mirabile est, pictura super lignum est incarnata, & oleum o-
 50 Legenda de
tabula mi-
raculosa. doriferum super odorem balsami incessanter ex ea manat. De quo oleo multi
 Christiani, Sarraceni & Iudæi de diuersis languoribus sæpe liberantur. Et no-
 ta, quòd oleum illud nunquam imminuitur, quantumcunque inde accipiatur.
 Nec prædicta tabula à quoquam tangi audetur, videri autem omnibus hominibus
 conceditur. Oleum verò illud à Christiano religiosè conseruatur, augmentatur, &
 & pro quacunque re cum deuotione & fide sincera sumtum fuerit, pro honore
 sanctæ virginis commissisque solennitatibus indubitanter impetrabitur. Ad lo-

cum in Assumptione glorioſæ natiuitatis ſuæ omnes Sarraceni illius prouinciæ vnâ cum Christianis cauſa orandi confluunt, & Sarraceni cæremonialia illic ſua offerunt cum maxima deuotione. Nota, hæc tabula primò Conſtantinopoli facta & depicta fuit. Tunc temporis quædam Abbatiffa ſuprà dicti loci cauſa orationis Ieruſalem deſcenderat, & impetrata tabula à Patriarcha Ieruoſolymitano, eam ſecum ad eccleſiam ſibi commiſſam transportauit. Fuit autem hoc incarnationis anno DCCC. LXX. Sed poſtea per multa tempora cœpit oleum ſacrum ex ea manare. Nota, in terminis Damafci, Antiochiæ & Alapiæ eſt quoddam genus Sarraceno-
Aſſaſini. 10
 norum in montanis, quod eorum lingua vulgari Heiſſeſſim vocatur. Hoc genus hominum ſine lege uiuit, carne quoque porcina veſcitur contra legem Sarraceno-
 norum, & omni muliere abutitur indifferenter, ſcilicet matre & ſore. In montibus habitant, & ſunt quaſi inexpugnabiles: quia in munitiffimis caſtris recipiuntur, & terra eorum non multum eſt fertilis, niſi quòd de peculio uiuit. Habent etiam inter ſe Dominum, qui omnibus Sarracenis Principibus propè & longè poſitis, nec non Christianis vicinis & magnatibus timorem maximum infert: quoniam eos vno momento occidere ſolet. Qua verò arte hoc fiat, ſic accipe. Princeps ille plura & pulcherrima in montanis habet palatia, altiffimis muris incluſa, ita vt non niſi per oſtium paruum, & diligentiffimè ſeruatum, pateat introitus. In quibus palatijs filios ruſticorum ſuorum plurimos à cunabulis enutriti facit, & diuerſis linguis imbui, ſcilicet Latina, Græca, Romana, Sarracena, & alijs quàm
 plurimis: quibus à magiſtris ſuis à primæua ætate vſque ad perfectionem viri hoc prædicatur, vt Domino terræ illius obœdiant in omnibus verbis & præceptis ſuis, quod ſi fecerint, gaudia paradifi eis dabit tanquam poteſtatem habens ſuper Deos viuos. Inſtruuntur itaque, quòd non poſſint ſaluari, ſi in aliquo voluntati Principis terræ reſiſtant. Et nota, quòd ex quo à cunabulis palatijs includuntur, præter doctores & magiſtros ſuos neminem hominum vnquam videbunt, nec aliam diſciplinam capiunt, quouſque ad præſentiam Principis euocantur ad interficiendum aliquem. Tunc in præſentia Principis conſtituti, quærit ab eis, an præceptis ſuis velint obœdire, vt eis conferat paradifum. Qui vt inſtructi ſunt, omni
 contradictione & ambiguitate remota, pedibus ſuis prouoluti ſeruenti animo
 reſpondent, ſe fore obœdientes in omnibus, quæ præcepit eis. Tunc princeps dat vnicique cultellum aureum, & quòd voluerit ad quemcunque Principem interficiendum tranſmittit*. Item à Damafco per Tiberiam vſque Accaron quatuor, & inde vſque Hieroſolyma, ab Hieroſolymis verò vſque Aſcalonem. Hæc ciuitas ſupra mare ſita eſt parua, muris & foſſis valde munita & ſatis ſana. Inde verò per deſertum octo dierum in Babyloniam reuerſus fui. In qua viam ſtratam per
 milliare magnum ſale gemma coopertam inueni, & plurimos vidi onagros & boves ſylueſtres. Nota, apud Ahir publicum proſtibus Sodomitarum eſt. Mulieres Sarraceno-
 rum ingrediuntur. In maxima cuſtodia Eunuchorum mulieres habent, ita vt
 maiores Domine nunquam domicilia ſua egrediantur, niſi per præceptum maritorum ſuorum. Nota, quòd non frater, non alius quantumcunque propinquus viri vel mulieris, ſine conſenſu viri ad mulierem audet ingredi. Viri quoque quinque vicibus intra diem & noctem ad templum vadunt orare, & loco campanarum præcone vtuntur, ad cuius vocationem ſolenniter venire ſolent. Et nota, quòd religioſi Sarraceni ad quamlibet horam ſe ſolent lauare cum aqua, incipientes à capite & à facie, lauantes manus, brachia, crura, pedes, pudenda & anum, & poſtea vadunt orare, & nunquam orant ſine venia. Credunt enim Dominum
 creatorem omnium, Maumeth prophetam eſſe dicunt ſanctiffimum, & eorum legis auctorem, quem etiam frequentare ſolent propè & longè poſiti Sarraceni cum maxima veneratione in peregrinationibus ſuis. Habent & alios quofdam
 ſuæ legis auctores in veneratione. Vnicuique Sarraceno licet ducere ſeptem uxores legitime ſimul, & vnicique illarum diuiſim expenſas condictas & promiſſas contractu nuptiarum prouidet. Inſuper quotquot habuerit Slauos, vel ſeruos vel
 ſeruas, cum illis licenter peccat, quaſi non inde habeat peccatum. Quarum ancillarum ſi
 30
 40
 50

* Locus videtur mutilus & mendosus.

Aſcalon.

Ahir.

Sarraceno-
rum zelotypia.

Preces.

Lotiones.

Propheta
Maumeth.

πολυγαμία.

Slauis ſerui-
le nomen.

larum si aliqua conceperit, statim à dominio Domini libera erit. Et quemcunque filiorum suorum, siue de libera siue de ancilla, Sarracenus hæredem suum constituere poterit secundum velle suum. Multi tamen sunt Sarraceni ad eò religiosi, vt non nisi vnã habeant vxorem. Infra septem vxores licet habere, sed non vltra ascenderelicet, nisi in concubinis, vt dictum est. Nota, quòd inter ista consideranda venit immensa clementia redemptoris, quæ nec iustum nec impium dono suæ pietatis patitur esse expertem. Iustum quidem, humilem & quietum, & trementem sermones meos, præmium vitæ æternæ concedens, summo bono, quod ipse est, & aspectu suæ claritatis beatificat. Impium autem, æternaliter damnandum, in hac mortali vita temporalibus bonis exuberare permittit. Inde est, quòd ipsi reprobi optimas regiones tenentes, frumento, vino & oleo abundant, auro & argento, gemmis vestibusque sericis exultent, aromatibusque pigmentis & balsamis luxurient, & nihil, quod oculus concupiscat, intentatum relinquunt. Impletur enim in illis prophetia Isaac, qui cum Iacob spirituali dono benedixisset, dixit Esau; In pinguedine terræ & rore cæli desuper erit benedictio tua. Hæc de verbis Domini probare possumus, dicentis: Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos, vt sitis filij patris vestri, qui in cælis est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Et Dauid: Ecce, inquit, ipsi peccatores & abundantes in seculo obtinuerunt diuitias. Cum tamen hoc loco per terram & rorem terrenas diuitias accipiamus, sed alibi per rorem gratia Spiritus sancti intelligitur, vt idem Dauid dicit: Descendet sicut pluuia in vellus, factum planè Gedeonis exprimens, vbi per rorem gratia Spiritus sancti, & per vellus intemerata virgo Maria accipitur, quæ concipiendo seu gignendo Dei filium, mater & virgo permansit. Terra etiam dedit fructum suum, quando eadem virgo benedictum fructum ventris sui, Christum, mundi saluatorem, benedicta generauit. Hæc de statu gentilium siue ecclesiæ, quam inter ipsos mirabiliter Deus conseruare dignatur, dicta sufficiant. Nunc ad ordinem historiæ persequendum reuertamur.

Dei in bonos & malos benignitas.

Esau felicitatio.

Explanatio vocabuli rot.

Transitio.

CAPVT XI.

IN tempore illo mortuus est beatæ memoriæ Isfridus, RACESBURGENSIS EPISCOPUS, vir magnæ patientiæ, summæ abstinentiæ & totus religiosis cultibus deditus. Facta est autem dissensio inter Canonicos de electione, Episcopo nondum funerato. Pars enim conuenerat in personam Domini Henrici eiusdem loci Præpositi, viri discreti, & omni honore dignissimi. Ipse sanè præposituram suam multum ampliauerat rebus, personis & ædificijs, & quod plus est, religionis honestate. Pars autem altera personam Domini Philippi, Capellani Episcopi defuncti, sibi in Prælatum expetebat. Facta itaque controuersia, tandem ipsa hoc ordine quieuit commotio, vt partes tam electorum quàm eligentium arbitrio Comitibus Adelberti se committerent. Et ille accepta deliberatione, Philippum censuit ecclesiæ præponendum. Hæc autem ideo facta sunt, quia Dominus Waldemar Rex in Suecia bellis occupatus erat. Quid plura? Philippus inuestitus Bremam se transtulit, & à Domino Hartuico Archiepiscopo benedictionem pontificalem accepit. Sicque consecratis ecclesijs, & ordinatis quibusdam causis in sua diocesi, ad Episcopum Traiectensem se contulit, ibique per annum consistens, Domino regi Waldemaro se non exhibuit. Vnde suspectus factus est regi, & tandem Comite mediante vix gratiam inuenit.

Isfridi RACESBURG. mors.

Henricus Præpositus.

Philippus mystica et successor Isfridi.

Adelbertus Com. Waldemari regi bellum Suecicum.

CAPVT XII.

POST aliquot annos Dominus Hartuicus, suprâ memoratus Bremensis Archiepiscopus, vita excessit. Et cum eo adhuc viuente ecclesia illa satis concussa fuerit, nunc maiores & grauiores commotiones exortæ sunt. Siquidem eadem

Hartuici Brem. mors. Dissidiũ de successore.

Waldemarum Slesuic. Ecclesia, colloquio celebrato, Dominum Waldemarum Slesuicensem Episcopum, qui tunc à captiuitate supra dicta solutus erat, & in Bononia consistebat, vnanimi consensu, & conuenientia cleri & populi, honore episcopali sibi decreuit præferendum. Fuerunt tamen, qui huic electioni non libenter intererant, ideoque non reclamando sed elongando se absentauerunt, Burcardus videlicet *Faltio Burcardi Præpos. & Hamburg.* Præpositus cum quibusdam suis fautoribus. Hammenburgenses autem Canonici propter regem Waldemarum, qui ipsam ciuitatem tenebat, suspecti in hac electione fuerant, ideoque præter eos celebrata est. Qui videntes se suspectos, grauiter huic electioni contradicebant, dicentes, suam ecclesiam matrem ecclesiarum quandoque fuisse, & ideo potissimum primam vocem in electione se habituros. Bremenses tamen, missis legatis honoratam de clero quàm de ministerialibus, Domino Waldemaro Bononiæ constituto ipsam electionem canonicè factam insinuauerunt. Qui acceptis socijs, cum iisdem suis electoribus & testimonio Bremensis ecclesiæ Domino Apostolico se exhibuit. Qui gauisus est, & electum Bremensem cum gaudio suscepit, simul etiam congratulans, quòd post multas importunitates ad hunc apicem eum Dominus promouere sit dignatus. Nec tamen ad præsens eius promotionem executus est, donec verius ipsius cognosceret electionem. Ipso igitur in curia morante, venerunt legati Hammenburgensium, electioni Waldemari reclamantes, & ipsam minus canonicam probantes. Venit etiam legatus Waldemari Regis, Petrus videlicet, Roschildensis Præpositus, sine instrumentis tamen, quia sibi omnia violenter ablata affirmabat, electionem prædictam omnino euacuans, commonere faciens Dominum Apostolicum iurifurandi à Waldemaro præstiti, quòd nunquam in tali loco obligaretur, vbi Waldemaro regi grauis esse putaretur. His ergo auditis, Dominus Apostolicus Waldemarum per aliquot dies detinuit, quousque deliberaret, quid de ipso Cardinalium consilio ordinaret. Waldemarum autem videns se in arcto positum, non licentiatus abscedens, ad Philippum regem se transtulit, quem ille cum honore Bremam misit, qui exultantes & tripudiantes, eum honestissimè susceperunt. Apostolicus autem missis epistolis ad omnes ecclesias Germaniæ & Galliæ, Waldemarum inobedientem districtè excommunicauit. Bremenses tamen hoc ad tempus ignorabant: quia litteras Apostolici nemo eis porrigere præsumebat, donec in quadam missa publica à quodam, quasi cum cæteris offerente, in altari positæ sunt.

CAPVT XIII.

Waldemarus Rex in armis. *Guncelinus & Henricus Suerin.* *Ioannes Gans.* *Albertus C.* *Burcardus àvteπικονος.* *Cōrentio de Stadio.* **R**EX autem Waldemarus audito introitu cognati Waldemari Episcopi, cum multitudine graui terram intrauit, exercitu videlicet equestri & nauali, impedire eum volens, vel, si posset, alium ei substituere. Guerram quoque habens contra Guncelinum, Comitem de Suerin, & fratrem eius Henricum, qui eum offenderant, eiecto de terra Ioanne, qui cognominatur Gans, cuius castrum Grabow violenter abstulerant, missis exercitu per manus Alberti, Comitum Nordalbingiæ, quem terræ præfecerat, primò Boyceneburg, castrum ipsorum, dirui fecit, deinde omnem terram Suerinensem irrecuperabiliter vastauit. Waldemarus verò Episcopus impetere terminos Regis disposuit. Cumque bellum inter eos patturiret, ipsius propositum occasionibus varijs impeditum est. Burcardus fanè maior Præpositus ad Archiepiscopatum aspirans, quosdam habens electores de Hammenburg vel etiam de Brema ad regem venit, & ab eo inuestituram Pontificalem accepit. Cumque potitus fuisset Hamburg, per quosdam amicos Regis Stadium occupauit. Ad quod veniens Waldemarus Bremensis, adhuc latenti- bus insidijs, illud intrare uolebat: sed pars aduersa firmatis portis eum non recipiebat. Quod intelligens, conuocatis amicis de Episcopatu Bremensi, ciuitatem obsedit, & ipsam violenter obtinens, omnia quæ intus erant suis exercitibus consignauit: qui præda maxima omnia vastantes, ipsam quasi vacuum reliquerunt.

Rursus

Rursus tamen pars Burcardi electi inualuit, & capto Stadio illic liberius habitare cœpit. Porrò rex Waldemarum pontem vltra Albiam sterni fecit, ita vt plaustra & equites liberè transirent. Et infusus partibus Bremensium per suos, ad supplementum sui electi castrum Horneburg firmissimè ædificauit.

Horneburg.

CAPVT XIII.

Interea Philippus rex contra Othonem regem vel etiam Waldemarum regem venire disposuit. Et contracto innumero exercitu de omni Imperio, vbi aderant innumeri de Vngarorum finibus, contrahens secum auxilia pessimorum, qui dicuntur Value, cum innumera virtute balistarum, & omni genere armorum, consistebat in Bauenberg, coadunationes exercituum expectans. Hòc intelligens Rex Otho, quem tantæ machinationes non latebant, cœpit innumeris vidualibus & armis communire ciuitates & castra, & contra tantos insultus verè imperterritus se præparare. Nec defuit rex Waldemarum, in manu militari, vel etiam impensis thesaurorum, ei subueniendo, sciens si contritum fuisset cornu dextrum, ipsum proculdubio expectare sinistrum. Sed Deus miserator & misericors ille motus de diutina concussione ecclesiæ, quam peccatis exigentibus excepèrat, vel etiam tactus suspirijs & precibus suorum fidelium, tandem his cladibus finem facere dignatus est hoc modo. Cùm Philippus, vt præmissum est, quietus consisteret in Bauenberg, expectans coadunationem expeditorum, repente miserabilis & inopinata commotio inter ipsum & Palatinum Othonem de Widelingsbach exorta est. Quam minimè silentio prætereundam putamus. Sanè Philippus rex filiam suam Othoni, vtpote nobili viro, desponsare decreuerat. Sed quia idem Otho nimis erat crudelis & inhumanus, mutata voluntate propositum desponsationis mutauerat. Quod intelligens Otho Palatinus, pro filia Henrici, Ducis Poloniæ, laborabat, dixitq; Philippo Regi: Domine, meminisse volumus clementiam vestram, quàm deuotus vobis semper fuerim, & quanta in seruitio vestro in præsentia guerra expenderim, & quanto apparatu nunc contra aduersarios vestros vobiscum procedere decreuerim. Ideo peto, vt nunc in modico prome sitis, & litteras commendaticias Domino Duci Poloniæ dirigatis, vt cœptum bene inchoatum, pactum videlicet desponsationis, vestra mediante maiestate melius consummeretur. Cui Rex: Id quàm deuotus faciam. Et ille gauisus, obtulit litteras de instanti negotio ordinatas. Et Rex: Vade, ait, & post modicum reuertere, & inuenies litteras bullatas. Illo abeunte, mutata sunt litteræ in contrarium, & signata bulla regia. Cumq; Palatinus litteras accepisset, perspexit in schedulam maculam quandam exteriorem, sicq; concepit suspicionem, veniensq; ad suum quandam familiarem: Aperi, inquit, mihi litteras, vt earum sciam tenorem. Qui perspectis litteris expauit, dicens: Rogo, vt Dei intuitu litteras me vobis exponere non ardetis: quia nihil aliud nisi mortem mihi imminere video, si eas exposuero. Sicq; acceptis litteris Palatinus alteri nimis importunè insistebat, & ita tenorem ipsarum cognoscebat. Vnde grauiter efferatus, nihil nisi mortem Regis animo versabat. Dissimulata tamen ira, ad Philippum quasi iucundans & congratulans intrabat. Vna igitur dierum Philippo secretius in cubiculo consistente, quia medianam in vtroq; brachio inciderat, Palatinus nudo gladio in atrio regali quasi ludens incedebat. Sicq; accedens ad cubiculum Regis, ostium clanculo pulsabat, & ingressus simili modo coram Rege se gerebat. Cui Rex: Depone, ait, gladium: quia non est his locus modò. Et ille: Imò est locus, vt tu perfidiam tuam luas. Et statim vno ictu ceruicem eius tetigit, nec secundum vulnus appositum fuit. Cumq; qui aderant, eum impetere vellent, ille aperto ostio violenter exiliens, fugam dedit. Philippus tamen non sine ratione litteras mutauerat: quia puella, quam Otho desponsare cupiebat, consanguinitate Philippum ex matre continebat. Ideoque Regi displicebat, vt vir tam crudelis & impius & imprudens tam nobili virgini iungeretur. Idem quoque Palatinus crudelitate nimia quandam

Philippi apparatus bellicus.

Value. De his sup. lib. 5. cap. 5. Otho.

Waldemarum rex.

Otho palat. Widelingsbach.

Otho palat. Widelingsbach Philippus percussor. Causa & occasio. Henricus Dux Polon.

Otho palat. litterarum rudis.

Alteri eius homicidium.

Vaticinium
de morte
Philippi.

Eiusdem elo-
gium.

Funus.

Mors Au-
gusta.

requiritis.

de melioribus terræ, Wolff nomine, occiderat: vnde grauitè Philippum offen-
derat. Ipius tamen regnum cessauit talifacta consummatione, quam consum-
mationem cuidam spiritali viro in Rasesburg per visionem manifestare Deus
dignatus fuit his verbis: Anno M. CC. VIII. erit consummatio. Quæ quidem
consummatio ignota fuit, sed circa festum B. Ioannis Baptistæ ipso anno tali mo-
do impleta est. Fuere tamen quidam viri nominati, qui de tali facto nimis suspen-
di sunt habiti, Episcopus videlicet ipsius ciuitatis, cum alijs multis, quibus tradi-
tio Regis imposta est. Ceciditque vir nobilis & potens, multis adornatus virtu-
tibus. Erat enim vir mansuetus & humilis & admodum affabilis. Et quia littera-
tus erat, diuina deuotus valde frequentabat. Et cum in ecclesia inter alios lectio-
nes vel responsoria recitaret, clericos siue scholares pauperes à se non remoue-
bat, sed quasi conscholasticos eos habebat. De cuius tamen morte turbata est
terra: fit mœror omnium, vna voce plangentium, heu, heu cecidit princeps no-
ster, cessauit gloria nostra, versus est in luctum chorus noster, imperium à nobis
translatum est, & regnum alterius gentis factum est. Coadunatis tamen Princi-
pibus siue nobilibus funus regium solennibus exequijs & fastu nimio in ciuita-
te Bauenberg tumulatum est. Regina autem audito tam tristi nuncio, contabuit,
& quia prægnans erat, gemino dolore ad mortem vsq; afflictæ est:

Morte viri pressa, nimirum, grauamine torta

Prolis, sicq; duo vita priuantur in vno.

Sed dum his intendo, repente de incertitudine huius vitæ ad memoriam venit il-
lud Poetæ:

*Omnia sunt hominum tenui pendencia filo,
Et subito casu, qua valere, ruunt.*

*Nam qui dispensat labentia secula, pensat
Virtutum mores, qui prauis, qui meliores:
Exaltans humiles, ponit de sede potentes,
Vsu ne vili folio dominantur herili.*

*An non audisti? quod ait sapientia Christi:
Tu qui terrarum regis orbem, dilige rectum.
En vir tantarum possessor diuitiarum,
Est subito raptus, tenui vix vulnere tactus,
Et mox maiestas cessat, genus atq; potestas,
Et manus horrenda, virtus etiam metuenda.*

*Quam bene psalmista sensit, qui præcinit ista:
Vana salus hominis: non ergo sit tibi finis
Spes thesaurorum, quia nullus fructus eorum.
Peruigili cura cælestia premia cura,
Quæ Christus gratis tribuet dono pietatis.*

C A P V T X V.

Waldema-
rus Brem.

Otho IIII.
Casar restra
momentes
audir.

Bernhar-
dus Dux
Saxon.

Conuentus
Imperii Hal-
berstad.

Igitur mortuo rege Philippo, omnes qui per eum stare videbantur, infirmati
cecidit. Vnde contigit Waldemarum bremensem electum minus à suis ac-
ceptum. Timebant sanè offensam futuri Principis, vel excommunicationem A-
postolici, quæ eis tunc innotuerat. Rex autem Otho videns datam opportunita-
tem, quoddam de suis æmulis bello impetere cogitabat. Ad quem accedens Ar-
chiepiscopus Magdeburgensis vnà cum Duce Bernhardo sic ei locuti sunt: Non
suademus, vt aliquem impetum præsumtuosè faciatis, ne aliqua commotio con-
tra vos fiat, sed magis ex dispensatione Principum curiale colloquium statuatis,
vt ibi de electione Regis vnanimè tractetur. Si complacuerit Domino in no-
stra persona, gratum habebimus; sin aliud, & hoc audiemus. Quod cum compla-
cuisset, indicta est curia in Halberstad, vbi conuenerat maxima pars Prælatorum
& Princi-

& Principum Saxonix & Turingix, nec defuit Herbipolensis Otho. Omnes igitur Principes qui conuenerant, ac si diuinitus inspirati, pari voto & vnanimi consensu Othonem in Romanum Principem & semper Augustum elegerunt, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, Archiepiscopo, qui primam vocem habere videbatur, inchoante, prosequente verò Bernhardo Duce cum Marchione Mysnensi & Landgrafio Turingix cum alijs, ad quos electio Regis pertinere videbatur. Cùm autem peruentum fuisset ad electum memoratum, conqueri cepit in conspectu Principum, ecclesiam suam damnificatam à Philippo rege, & eius prædecessore Henrico Imperatore, quouis anno ad mille marcas, pro qua etiam iniuria Conradus, ipsius prædecessor, dolosè occisus est, & nisi eadem iniuria mutaretur, vt ecclesia indemnismaneret, ipse huic electioni se consensum non præbere affirmabat. Cumque hinc inde multa allegarentur, ipse de collegio exiens, discessit. Altero tamen die reuocatus electioni principum acquieuit, quorum vnà cum Rege ordinatione ecclesiam suam recepit.

Otho Episc.
Wurceburg.

Ius creandi
Cæsare Prim
cipib. omni-
bus commu-
ne.

Wurceburg.
querimo-
nia.

CAPVT XVI.

EXinde alia curia magis famosa indicta est in Franckeneuorde in festo B. Martini. Vbi cum magna solennitate & ingenti numerositate occurrerunt Domino Regi Principes Franconix, Bauariæ, Sueuix. Aderat ibi Beatrix, filia Philippi regis, cum suis submittens se gratiæ Domini Regis, quam produxit Dominus Spirensis. Quæ eleuata voce, cum gemitu & suspirijs & lachrymis multis conquesta est Domino Regi & Principibus præsentibus, & in commune toti orbi Romano de impia morte patris sui, & de impia conspiratione Othonis Palatini, qui eum insidiosè, nihiltale suspicantem, in propria domo occidit. Cùm hæc dicerentur, facta est pressura magna coram Rege condolentium querimonijs reginæ, qui omnes obortis lachrymis tantam miseriam deflebant, & iustitiam reginæ fieri postulabant. Clamabant sanè, si scelus perpetratum inultum maneret, quòd neque Rex neque quilibet Principum securè viuere posset. Ad voluntatem igitur omnium Dominus Rex proscrizione publica damnauit homicidam illam, quem postea Henricus Caletinus cum filio Wolf, supra memorati, quem idem occiderat, occidit, caputque resectum in Danubium proiecit. Rex igitur reginam adolescentulam in sua procuratione suscepit, quam etiam ad petitionem Principum pro bono pacis, si tamen id pro linea consanguinitatis fieri posset, vxorem ducere spondit. Suscepit igitur eam cum patrimonijs & diuitijs multis & trecentis quinquaginta castris. Ibi etiam repræsentata sunt Domino Regi omnia Imperialia cum plenitudine potestatis & honoris & beneuolentia fauoris.

Conuentus
Francofurtæ.

Beatrix,
Philippi F.
exerit ca-
sus paternæ
Slisonem.

Otho Palat.
proscriptus
obirunca-
tur.

Cæsaris in re-
giam puell-
lum benig-
nitatis.

CAPVT XVII.

ORta est autem noua lux in orbe Romano, iucunditas pacis & securitas quietis, & cessauit subsannatio & insultatio multorum, qui Othonem affirmabant nunquam regnaturum. Quid dixerim de nobili rege Franciæ? qui nec cum alijs à subsannatione temperauit. Cùm enim Otho à Principibus de Pictaui ad regalem electionem vocaretur, & conductu regis memorati Franciam transiret, ipse eum transeuntem vidit & salutauit, & inter collationes, quibus se mutuò saluabant, Rex Franciæ in hæc verba prorupit: Intelleximus, ait, quòd ad Imperium Romanum vocemini. Ad hæc ille: Verum est, ait, quòd audistis: sed in Deo sit iter meum. Cui Rex: Non credatis, quòd tanta vobis proueniat dignitas. Quòd si vel sola Saxoniam in personam vestram consenserit, detis mihi nunc dextrarium, quem peto, & cùm creatus fueritis, dabo vobis tres ciuitates meliores regni mei, Parisium, Stampes, Aurelianum. Habebat sanè Rex Otho munita multa regis Angliæ, auunculi sui, Richardi, & centum quinquaginta millia mar-

Mira verè
commuta-
tio.

Galli in Cæ-
sare sanna.

Temeraria
pactio.

Richardus
Rex Angl.

carum, quæ in somarijs ferebant quinquaginta dextrarij. Inter quos erat vnus nominatior, quem Rex petebat. Dominus ergo Otho, dato dextrario, ibat via, quæ cœperat. Nunc ergo non sit iniuria, Dominum Imperatorem repetere sua.

CAPVT XVIII.

*Conuentus
Aldenburg.
Rabbodo C.
Leisnick.
Colditz.*

SEquenti anno indicta est curia in Aldenburg, quæ alio nomine Plifne nuncupatur, vbi etiam ingens patrimonium Imperator possedit Comitis Rabbodonis cum castro Leisnick & Colditz, quod Fridericus Imperator quingentis marcis à Comite memorato comparauit. Illuc conuenerunt Mysnenses & Cifnenses, Poloni quoq; Boiemi. *

Hactenus Puchenianus codex: cetera vel aduersa factorum vi, vel temporis iniuria perierunt; vti monetur in proœmio.

APPEN-

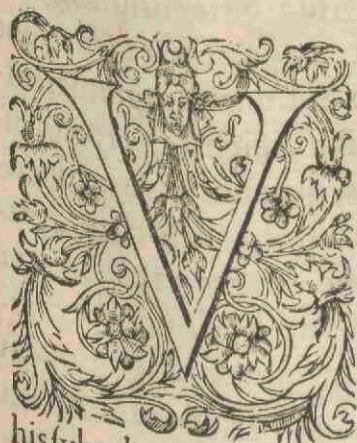

APPENDIX TER-
GEMINA: DE COMMUNI-
BUS GENTIUM GERMANICARVM ET
HENETARVM APPELLATIONIBVS: DE ILLU-
striff. Billingorum familia: de genealogia stirpis Estensis, quarum
hæc paternam, illa per auiam Wulfhildin, maternam

HENRICO LEONI origi-
nem dedit.

MAGNIFICO VIRO, SPLENDORE NA-
taliū, doctrina eruditione, dignitate & virtute spectatis. atq; ampliff. DN.
CONRADO A SVICHEL, illustriff. Principum atq; Ducum Brunsvi-
censium & Luneburg. &c. Consiliario primario, Patrono
S. omni obseruantia colendo,
S. D.

REINERVS REINECCIVS
STEINHEMIVS.

T Helmoldi & Arnoldi annalibus maior lux
inferretur, necessariam explicationem duxi
de communibus gentium Germanicarum &
Henetarum appellationibus. Et quia Ducum
Saxon. è stirpe Billingana historia ita Hel-
moldi expositionibus delibatur, vt is quidem
generis seriem per continentes sanguinis gra-
dus tradat integram, sed præcipuarum rerum
gestarum mentionem omittat, libuit mihi de
his syluulam quandam contexere. Tertium caput, in quo enucleando
operæ præciū fieri posset, erat de illustriff. domus Brunsvicensis & Lu-
neburg. in Saxonia primordijs. Hæc enim cū Helmoldus & Arnol-
dus tantū in Henricis duobus, Superbo & Leone, pertractent, haud
abs re fore arbitratus sum, si paulo altius ab Estensibus repeterentur.
Qua parte tamen neq; illud reticendum, repertos & antè, qui operæ
huc aliquid contulerint. Ac præcipuè quidē Ernesti Brotusij circum-

fertur *ῥαψωδία*: de qua cum iudiciū omnibus in procliui esse oporteat, à me sub trutinam reuocetur, opus non est. Cum autem in eam fortè genealogiam, quæ auctorem præferret Hieronymum Faletum, hominem Italum, incidissem, quæ denuò ederetur, dignissimam statui. Ut ut enim neque ipsa erratis, ijsq; crassissimis, caret, plus tamen antiquitatem redolet. Libuitq; hinc simul sententiam de ea nostram *ὅτι δὴ πρῶτος, ἀλλ' οἱ πλάττει* exponere. Originem Romanam ex Atiorum gente prorsus commenticiam & fabulosam duco. Nam ut concedamus, nomina, vnde Atiorum generis propago vsq; ad fratres, Gundelardum & Aldoardum, consuitur, in veterum siue Fastorum siue lapidum monumentis reperiri, quid omnium hoc ad Estenses? Cum certum sit, doceriq; historiæ argumentis euidentissimis possit, veterem Romanam nobilitatem bellis istis plus quàm ciuilibus, ut rectè Lucanus Poeta nominauit, ceu à stirpe excisam: Et quæ hodie in Italia est reliqua, ferè à conditoribus Germanis se prædicat, ut Hispanica à Gotthis. Potius igitur in eorum iuerim sententiam, qui Estensibus stirpem Longobardicam attribuunt. Estq; hinc, quòd circa id tempus, quo Longobardi in Italiam infusi sunt, hoc est anno Iesu Christi D. LVIII. primum nominibus Germanicis Estensis familiæ Principes memorantur. Cæterum satis constat, Longobardos gentem Germaniæ indigenam esse: cuius quæ primæ sedes extiterint, è Tacito & Ptolemæo, quæ posteriores ante migrationem in Italiam, è Paulo Diacono & alijs liquet. Et certum est, Estensem gentilitatem à solo deinde Gundelardo propagatam. Nam Aldoardo editam sobolem, nusquam, quod sciam, annalium monumentis proditum extat. Tametsi & de Gundelardi posteritate à Faletto exposita, non sit nihil, vbi aqua, quemadmodum dicitur, hæere videatur. Neq; enim penitus annales, non etiam recentes historiæ scriptores conueniunt. Verùm in id argumentum digredi modò haud libet. Satiusq; esse duxi, quæ præterea parte hac nõ possunt patriæ & illustriss. familiæ Brunsvicensis & Lunenburg. amatoribus in mentem venire, tibi, magnifice & nobiliss. Suichele, perpendenda relinquere. Siquidem te eum esse cernimus, qui cum suis tum maiorum meritis apud eiusdem familiæ Principes summa auctoritate, gratia, dignitate emineat, qui maximæ spei Princ. HENRICI I V L I I indolem informandam moribus acceperit. Ut ne istud nunc prædicatione nostra attingam, quàm iugi studio in antiquitatis cognitionem incumbas, quàm exquisitam in reliquis disciplinis tibi eruditionem compararis. Equidem quicquid hoc est opellæ tenon tantum ut patrone, sed planè ut censore niti ac prodire volui: Cum de te licere mihi persuasum haberè, quod de Imp. Cæs. Antonino Philosopho Iustinus sibi sumisset. Iam si nec reliqua prætermittenda, quibus me tibi obligatum fatear, necesse est, occurrit id principeloco, quòd eodem tempore academia Viteberg. nos auditores & condiscipulos habuit, quòd animum à familia nostra, meq; ipso, non alienum ostendisti: Quando nimirum

nimirum & in Pymontana aula perfamiliariter affinem meum, Simonem Schmerrhemium, complexus fueris, & in hac fortuna id studium ita erga me conuerteris, vt non obscura in me officia & beneficia tua constare volueris. Redit ergo ad te gratiæ alicuius non tam referendæ quàm testificandæ exiguum quidem, sed debitum *μνημόσυνον* nostrum: de quo si id largiere, quod est apud Poetam,

Vt desunt vires, tamen est laudanda voluntas,

fuerit quod vehementer mihi & gratuler & gaudeam. Tuq; ingenij, fortunæ, generis ornamenta ista in Ecclesiam, in rempub. in litteras, in hæc studia nostra, cõferre pergas, oro. Nam ita tibi laudis & famæ trophæum figes, quod neq; ferrum, neq; flamma, non ipsum edax rerum tempus abolere possit, sed perpetuam immortalitatem pariat. Et dignam te curam existimabis, laborare atq; eniti, vt tandem quid in Germania natum extet, quod externæ Faleti similiūq; operæ opponatur, neq; alienis nos plumis, secundum Horatianum apologum, ornare necesse habeamus. Quod etsi pro singulari prudentia tua facturus sponte fueras, facies tamen hac mea cohortatione libentius & maturius. Sic enim fuerit, quo patriam, quo patriæ principes, quo omnes ordines tibi deuincias. Quod superest de me, recipio tibi atq; confirmo cum obseruantia debita voluntatem semper memorem & gratam. Nam partes meas ita sustinebo, vt quæ proficisci à me officia ad te demerendum possunt, summo studio, obsequio, fide persoluisse videar.

Vale & salue. Francofurto ad Viadrum, M. Octobr.

D. XXVII. CIO. IO. LXXX.

APPENDIX PRIMA

DE COMMVNIBVS, AC
TAM BONIS AVCTORIBVS, QVAM NO-
TO ET VVLGARI LINGVARVM VSV RECEPTIS,
gentium Germanicarum & Slaucarum vel Henetarum appellationi-
bus, quiq; peculiariter Henetorum nomine in Germaniæ
ora populi veniant, quæ eorundem
sedes fuerint.

NOMINAT præmissa Helmoldi & Arnoldi historia Germanos nunc Teutones nunc Alemanos, vt Henetos aliquando Vandalos, sæpius atq; in vniuersum Slauos. Quæ diuersitas vt ne quem lectoris animo scrupulum iniiciat, visum fuit hîc rem breuiter *ὁὶς τὴν πρῶτην* explanare, itaq; explanare, vt tam eas appellationes referamus, quibus vtranque gentem boni auctores celebrant, quàm quæ simul exteris simul ipsarum linguis vernaculis hodie etiamnum in vsu sunt.

Principiò satis constat, GERMANOS & HENETOS vnum & eundem habere conditorem GOMERVM, filium Iaphet. Sed primùm quæ de Germanis dicenda fuerint, perstringamus. His accommo, quod legimus apud Iosephum, propagatos à Gomero GALATAS. Est enim nomen istud è nostra peti-
tū lin-
gua, nostrarumq; gentium proprium, vt paulo pòst monebimus. Præbet tamen nonnullam Homeri carmen coniecturam, præbet etiam Berosi fragmentum, gentes à Gomero conditas, de nomine ipsius se primùm nuncupasse. Memorat enim ille CIMMERIOS, hic COMAROS, quæ nomina à Gomero descendere, cum aliatum vtriusq; affinitas arguit. Certè quidem CELTAS Poeta ille adhuc ignorat, cum à Cimmerijs oriundos ASCANIOS & CAYCOS celebret, vt nondum tum Celtarum nomen introductum suspicer. Etsi vt neque Beroso ita neque Homero Cimmericorum historiam plenè cognitam fuisse, de fabulis vtriusque manifestum fit. Diuersæq; verisimile reddunt *ἠεὶ ἰσχυροῖς*, paulatim nomen hoc ex vniuersali in particulare degenerasse, haud dissimili pacto atque euentu, quem de Ionum nomine in gente Græca obseruare licet. Retinuit enim natio Cimmericorum peculiaris: Quæ natio vt in Asiam inuasit, vt eiecta inde rursus ab Halatte, rege Lydorum, fuerit, ex Herodoto liquet, & disertius eadem de re Strabo explicat aliquot in locis. Nec discerno ab his Cimmerijs Cimbros, celebratissimos è Romanæ historiæ scriptoribus. Qua de re præclare Plutarchus in Mario, Strabo libro 7. Cæterùm vbi iam CIMMERII, seu Gomeri posteris, tanquam in partes gentesq; distinctas discessere, & segregari vnà cum colonijs & sedibus etiam nominibus cœpere, tum de eo euentu, tum de migrationum studio, duo iterum maximè generalia nomina sibi asciuere. Nam qui Germanicæ linguæ vsu & commercium ex Ascanis & Togormæ posteris, quemadmodum in sequentibus ostendemus, retinuerunt, appellarunt se voce Germanica *Wallen*: qui verò à Riphato propagati fuerunt, dicti sunt HENETI, planè ad istum modum, quo superioribus se-

ribus seculis, qui religiosarum expiationum gratia Hierosolymam, Romam, Com-
 postellam, aut alia habita & credita sancta loca peterent, nuncupari voluere *Wal-*
bruder: & primi Germanicæ linguæ conditores, cum quam nunc vivimus vitam
 peregrinationem quandam statuerent, (rectè enim in Axiocho Plato: κοινὸν τὸ πρὸς
 τὰς πάντων Σπουδαίμενοι, παρὰ τὴν ἰδίαν τὴν βίαν ὁ βίος: notique sunt similes è litteris sacris loci) nec
 quicquam in rebus humanis firmum & stabile cernerent, mundum ipsum voca-
 runt *die welt*. Credibile est autem, non eadem ab omnibus nomen *wallen* enun-
 ciatione prolatum, introducto nimirum paulatim cum sedibus distinctis etiam
 dialectorum & idiomatum discrimine: nec negari posse videtur, aliter adhuc gen-
 tes exteras è suæ linguæ proprietate inflexisse. Quocirca & à bonis auctoribus mi-
 rificè variatum reperias. Nam Herodotus & Aristoteles, quiq; præterea è Græcis
 hos sequuntur, inde Celtas fecere, alij Galatas, nonnulli, in quibus Cæsar, Gallos
 & Belgas. Ac sunt quidem, quæ eam de nominis huius vsu sententiam confirment,
 luculenta scriptorum testimonia in medio: Quæ cum alibi exposuerimus, hîc re-
 cenferentur, necesse non esse duximus. Est & alterum hoc probè tenendum, ne-
 quaquam nominum illorum vsurpationem ad amissim ab auctoribus observa-
 tam. Quemadmodum enim & VINDELICI & RHETI & SCYTHÆ, à qui-
 bus nunc Scotorum nomen reliquum, cum notio ad Germanicam alludat origi-
 nem, inde excluduntur, ita in cæteris gentibus nostris quædam Thracibus, quæ-
 dam Illyrijs, quædam etiam Sarmatis accensæ fuere. Accedit his tertium, & ipsum
 scitu dignissimum, nempe quòd aliæ in iisdem gentibus, alijs celebriores extitisse
 cognoscuntur: è quibus quæ ante Cæsaris Dictatoris ætatem sedes in Germania
 cepere, potissimum CIMBRI & TEUTONES memorantur. De illorum origine
 iam dictum est. Hos eosdem cum Ascanijs astruo, & conditorem ipsis cum Bero-
 so & Tacito Tuisconem, cum Ebræis Ascanem, filium Gomeri, attribuo. Est enim
 hoc ab illo *καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ* articuli Germanici, quæ communis doctorum opinio est, de-
 riuatum: non dissimili forma & vsu, quemadmodum de Ceteis orti & denomina-
 ti Macedones & Arcades, de Eleis seu Æolibus Thessali, de Iberis Tibareni, de
 laonibus seu Ionibus Chaones: & hodie Roma Turcis Vrum dicitur, vt Romanis
 scriptoribus Odera Viadrus. Fracta autem bellis Romanis Cimbrorum & Teuto-
 num potentia, pari celebritate inclaruit, lateq; sese per Germaniam exeruit, Ger-
 manorum nomen. Ideo Cæsar, qui primus cum his belligeravit, id promiscuè in
 Germania gentibus vendicat, & suo quodam instituto prorsus ab eis Gallos dis-
 cernit: Et si de principio nominis istius atq; notione nihil habet. Nec satis disertæ
 parte illa Taciti expositiones existunt, vt ridiculus prorsus Strabo, ridiculus Pau-
 lus Diaconus, quorum vterq; Germanorum nomen è Latina lingua vult petitum
 videri, ille quidem à germanitate Gallorum, hic à germine. Est etiam quod in re-
 centioribus scriptoribus plerisq; desideres atq; reprehendas: quorum alij Ebræum
 faciunt à Gerim & Ain, vt intelligas miseros aduenas; alij nostratis linguæ, quasi
 40 *Garman*, à vasto corporum robore & mole; alij à militiæ studio, *Heerman*, bellato-
 res aut homines militares. Ego sacrarum litterarum sequi malim vestigia. Cumq;
 demonstratum suprâ sit, stirpem gentium nostrarum à Gomero esse, ita quidem,
 vt à filio huius Ascane censeantur Ascanij & Tuiscones seu Teutones, omnino ist-
 huc inclinatione propendeo, ab altero Gomeri filio TOGORMA conditos & de-
 nominatos GERMANOS, principio κατ' ἀφ' ἑαυτοῦ mutilato. Est enim familiaris fi-
 gura illa linguæ nostræ in peregrinis vocibus. Dicunturque eodem modo de Af-
 syrijs Syri, de Iberis Berones, Straboni, Eustathio & alijs. Et quadrat in Latina lin-
 gua, quòd de Ebræo Tubalcain factum nomen Vulcanus; quadrat de nostra-
 tibus, *Westwoner*, *Werlen*, *Werner*, quæ detorta sunt in vulgaria ista; Isteuo-
 nes, Etuli seu Heruli, Irnerius: nec discernendi Allobroges ab ijs, qui hodie
 in agro Padebornensi, nominis Westualici, dicuntur *die Delbrugger*. Forsitan
 enim ex hac ipsa ora Allobrogum in Galliam colonia deducta fuit. Illud qui-
 dem negari nō potest, nomen Germanorū perquam vetus esse: quippe quod He-
 rodotus habeat lib. i. Quas autem à Cæsaris temporibus Romani gentes Germa-
 nis annumerarint, ex eiusdem Commentarijs, Strabone, Tacito, Plinio, Ptolemæo

& alijs apertum fit. Tametsi non omnino inter hos conueniat: id quod nostra hinc
 commentatione discuti non debebat. Istud tamen è Plinio lib. 4. cap. 14. memora-
 bile est, quòd quatuor facit Germanorum genera: VANDALOS, INGEVONES,
 ISTEVONES, HERMIONES, PEVCINOS. Vnde vulgatissimus cùm aliorum
 tum Helmoldi nostri patet error, qui Vandalos eandem cum Henetis gentem fe-
 cerunt. Neq; non hoc loco alterum mentione nostra attingere debebamus, ab ea,
 quam dixi, Cæsaris ætate, semper nominis Germani vsum de Germanicis genti-
 bus in Latina lingua mansisse, cùm hodie in nostra penitus exoleuerit. Et si constat,
 locutos scriptores dissimiliter. Nam aliàs vniuersale Germanorū nomen retinent,
 aliàs pro eodem tantum particulares gentium Germanicarum appellationes in-
 culcant. Cuius instituti haud aliam occasionem crediderim, quàm quòd bellorum
 fortuna nunc hos nunc illos vel extulit vel depressit. Verum hæc singulatim eno-
 dare, alterius argumenti fuerit. Modò vnum istud monuisse sufficiat, in nobiliori-
 bus hisce Germanorum gentibus, quæq; vehementer Romana arma exercuere,
 & ipsius nominis Germanorum vsum in nostra lingua nominibus suis extinxere,
 præcipuè celebrari: SVEVOS, GOTTHOS, ALEMANOS & FRANCOs. Sue-
 ui sonant vagabundos, *vom schweben*: nominatque centum horum pagos Cæsar
 comment. lib. 4. gentes diuersas Tacitus & Ptolemæus. Nam pagorum numerum
 illum idem Tacitus propriè Senonibus, quos Sueuorum caput vocat, assignat.
 Gothis Eusebij Chronologia conditorem attribuit Ascanem, à quo supra Asca-
 niorum & Teutonum stirpem deriuauimus: cùm nomen propius ad Gether, qui
 inter filios Sem memoratur, alludat. Alemanos sunt qui à lacu Lemano dictos ve-
 lint. Alij nomen Græcum ἀλιμονες, alij Alanorum sobolem fecere. Quibus quarta
 eorum accedit opinio, qui conuenas quosdam statuunt, vt respondeat Saxonico
Alman, id est, collectitia quædam multitudo: Quales in Græca historia suspicari
 possumus Minyas: fuitq; talis exercitus, qui duce Godefrido Bilioneo Hierosoly-
 mam occupauit: fuere etiam ij è Germania coloni, qui nunc Borussia tenent:
 nec dissimile quiddam pleriq; de Silesijs referunt. Francorum nomen sono acce-
 dit ad Βρεγγος, quos Strabo lib. 4. in Rhetorum confinio collocat. Et constat quidē
 vsum huius perantiquum esse. Alij fabulosam eis à Troianis originem affingunt.
 Sunt etiam, qui Cauorum sobolem autument. Sed maximè concinna illorum est
 coniectura, qui veterum Germanorum propaginem asserunt, & nomen à liberta-
 te deducunt, ac si dicas *die freyen Ancken*, colonos liberos, duabus dictionibus in
 vnam contractis, aut sola priore veteri terminatione Francica Ing *ἰν γερμανίᾳ* ad-
 aucta. Meruere autem primi ex his SVEVI eam nominis celebritatem mox cum
 Germanorum introducto nomine. Vtrunq; enim ita Cæsar in commentarijs ac-
 cipit. Et disertius de Sueuis Tacitus: Sueuorum, inquit, non vna gens est: maiorem
 enim Germaniæ partem obtinent, proprijs adhuc nationibus nominibusq; discre-
 ti, quanquam in commune Sueui vocentur. Per GOTTHOS solus, quod sciam,
 Eusebius Germanicas gentes intellexit: cùm quidem potentia ipsorum magis in
 exteris prouincijs quàm in Germania effloruerit. Fortè tamen eandem sententiã
 Procopius secutus, Vandalos Gothicam gentem vocat. ALEMANI & FRANCI
 propemodum circa idem tempus innotuere, atq; ita innotuere, vt nominis sui fa-
 ma cæteras per Germaniam gentes quasi in ordinem redegerint, tandemq; vetu-
 stius Germanorum nomen aboleuerint. Siquidem de vtrisq; cùm retrò aliquot se-
 culis, tum hodie etiamnum homines externi Germanos nuncupant. De Alema-
 nis quidē Vopisci, de Francis Agathiæ & D. Hieronymi testimonia in medio sunt.
 Et Italis, Gallis, Hispanis, Britanis vernacula ipsorum lingua ALEMANI dicimur,
 vt Turcis cum cæteris ferme occidentalibus FRANCI, quemadmodum aucto-
 res sunt Georgeuicius & Antonius Geufræus. Nec multum discrepant recentio-
 res rerum Græcarum scriptores: quippe qui tam Alemanorum quàm Francorum
 nomen inculcent: nisi quòd & ipsi occidentales generatim LATINOS nominat.
 Cùm contrà nostra lingua alterius (Alemanorum inquam) vsum penitus amiserit,
 alterum verò tantum in parte Germaniæ agnoscat, & καθολικὴ Galliæ incolis attribu-
 at. Hos enim Germanicè Francos appellamus, retinetq; idem nomen Gallica lin-
 gua: cuius

gua: cuius enunciationem molliorem Helmoldus & similes auctores exprimerent
 conati, Francigenas dixerunt. Nominant verò lingua sua Germani sese **TEUTONES**
die Deudshen, & ex Saxonica dialecto **TUISCONES**, *Duishen*. Habentq; Teuto-
 num nomen etiam annalium scriptores. Ut augurari coniectando libeat, semper
 id, inde à prima gentis immigratione, Germaniam conseruasse, constantiq; & so-
 lenni quadam vsurpatione colonis suis impertiuisse: Forsitan à tali quopià euentu,
 quòd latè ibi Teutones imperassent, eaq; res nomini auctoritatem illam peperis-
 set. Enimuerò Tuisconis regnum præter Berosum Tacitus quoq; retulit. Etsi equi-
 dem hoc de amplissima Teutonum potentia, sed quæ tamen quàm Berosus fabu-
 latur, aliquanto posterius cœperit, accipere malim. Nec dissimile historia de Boie-
 mia exemplum suppeditant, & conuenit Sueuorum in Vindeliciis, Myforū in Her-
 mundurorum finibus fortuna. Cùm enim Boiemia nomen id primùm **BOII** po-
 fuissent, idem postea inde tulerunt atq; exportarunt **MARCOMANI**: quippe qui
 & ipsi Boij appellati fuerint, itaq; adhuc hodie in Norico & Rhetia dicantur. Ad li-
 cet ex Henetis coloni, qui Marcomanis expulsis Boiemiam sibi vendicarunt, pa-
 tria lingua **CZECHI** nominentur, Germani tamen & hos Boiemos vocitare ma-
 lunt. Sueuos ab Alemanis, Myfos à Sorabis Henetis oppressos accepimus. Sed post-
 eaque amborum dominatus desijt, etiam nomina oblitterata fuere, pro quibus
 tanquam alienis & exoticis *γνηία & ἐξωτεια* Sueuorum & Myforum reuocata etiam-
 num perdurant. Interea tamen de Henetis teneatur, hos à cæterarum gentium om-
 nium consuetudine ita de Germanis variare, ut sua lingua **NEMETZOS** nun-
 cupent. Ei voci muti significatum inesse videtur, ut intelligas alienæ linguæ homi-
 nes, quemadmodum Græci extraneos Barbaros nominarunt, Saxones hodie *Vn-
 deudshen*, Heluetij & Sueui *Welshen*. Et constat quidem idem nomen etiam Vnga-
 ris receptum, neq; ad eò recentioribus Græcis scriptoribus ignotum esse. Sic enim
 Zonaras Tom. 3. Nemetzigens Gallica, &c. Id quod (ut & hoc obiter moneamus)
 veterum Græcorum more dictum, ita Nicephorus Gregoras imitatus fuit, ut & ip-
 se Argonautas nostros, Godefridi Bilionei comites atque socios, Galatas no-
 minarit.

30 Nunc ad **HENETOS** redeo. Quos communem cum Germanicis gentibus à
 Gomero originem ducere, sic quidem, ut quasi in partes discedentes filij & poste-
 ri discrimen inuexerint, supra ostendimus. Ac quas Ascanes & Togorma gentes
 propagarint, ut eadem cum sanguinis iure etiam linguæ eiusdem commercium
 tueri perrexerint, & ipsum à nobis iam dictum est. A Riphato, qui tertius Gomero
 filius attribuitur, Iosephus **PAPHLAGONES** deriuauit. Ego *ῥιφῆος* **RHIPHÆOS**
 de fatu eius propago, hocq; posteros Riphati omnium primum habuisse nomen
 autumo. Nam sequentibus temporibus magis Henetorum, & tertium Paphlago-
 num, inualuit, ut contra Rhiphæorum in particulare degenerauit: de quibus Rhi-
 phæis cùm satis diligenter explicent Plinius & Solinus, tum memorabile est, quod

40 Mela habet lib. 1. cap. 6. Homerus quidem tam Paphlagonum quàm Henetos no-
 minauit Iliad. 6. Et certum est è Liuiio, Strabone & alijs, conditos ab his Henetis
 Venetos Italiae & Galliae. Etsi de primordijs eorum, & migratione in Europam, se-
 qui rectius Strabonem quàm Liuium posse videmur. Quod nominis Heneti prin-
 cipium opiner, scripsi supra. Suntq; de altero Paphlagonum Stephani & Eustathij à
 Paphlagonem, Plinei F. fabulæ in medio. Cui insuper accedit, quod Paphlagonium
 fluum Calaber memorat Paralip. lib. 2. Quod si tamen nomen Heneti è gentis
 lingua petitum, significat vagabundos, *νομάδες*, ab *ἠονατι*, vagari, discursare. Sed
 quia eadem lingua id planè non vsurpat, fortè propius aberrauerimus à vero, si ab
 accolis Germanis profectum & in vsum deductum statuamus, eo pacto quo hi se-
 50 ipsos *Wallen* dixerunt, & vicissim ab Henetis Nemetzi appellati fuere. Post quar-
 to loco celebrari cœpere **SARMATÆ**. Rectè enim Mela: Vna gens, aliquot po-
 puli & aliquot nomina, &c. De iisdem etiam veteres Sarmatias duas, Asiaticam &
 Europæam, nuncuparunt. Nomini sunt qui Ebræam notionem assignent. Quam
 scholam persequi hîc commentando visum non fuit. Variant quoque nonnihil

enunciationem nominis scriptores Græci. Vocant enim, *Σαυρομάτας*, quod cum alij Latini Poetæ, tum Iuuenalis retinuit Sat. 2. Versus, cum sententiosi sint, adijcio:

*Vlra Sauromatas fugere hinc libet & glaciale
Oceanum, quoties aliquid de moribus audent,
Qui Curios simulant, & Bacchanalia viuunt.*

Quas autem Sarmatarum nomine gentes auctores accipiant, peti è monumentis ipsorum satius fuerit. Tantum istud ex Ptolemæo obseruetur, vtrunque ab auctore illi tradi, & Sarmatiam maximas gentes incoluisse, & Venedas (intelligit autem Henetos, quemadmodum eisdem Tacitus Venedos & Fennos nominauit: meministq; Plinius lib. 37. cap. 3. Venetos Græcis Henetos dici) ad totum Venedicum sinum sedes tenuisse. Sic enim locus iste habet, non, vt perperam aliqui citarunt, Henetos maximam gentem Sarmatiæ fuisse: licet vt hoc credere rectè possimus, per multa attestentur. Obscuratum tamen paulatim & Sarmatarum nomen inuenimus, ita quidem vt soli SORABI & SERUII id conseruasse existimentur. Etenim sonus admodum affinis est, vt in Latina lingua litterarum b & m. Cœpitq; circa Mauricij Cæs. tempora vulgatius fieri SLAVORVM nomen. Facio ergo id in gente hac quintum, & notionem è lingua eiusdem esse puto à gloria, qua præferri fortè alijs populis voluere, ac si dicas gloriosos vel claros. Recenset autem plerasq; Slauorum gentes Helmoldus lib. 1. cap. 1. & seq. Neq; enim omnes habet, ommissis ad Borealem plagam Moschis, ad ortum Circassis, ad meridiem Bulgaris, Seruijs, Bosfinis, Rascijs, Croatis (nisi fortè hos quispiam illi Carinthios dici malit) & quos propriè Slauos in Slauonia appellamus. Et omnino de Sorabis explicauit obscurius, ignoratq; prorsus Luzicos, Cassubios & Silesios. Nam Ditmarus duas facere Soraborum gentes videtur, DALAMANTAS & MILZENOS. Luzicorum, quos idè Ditmarus memorat, hodie nomen referunt LV SATII. SILESIOS nōdum tum innotuisse suspicari possumus: & exposuimus nostras de nomine illo cōiecturas alibi. Iam nec istud hoc loco omittendum, quod auctor epitomes in Strabonem scriptum reliquit, nempe repletas itidem Slauorum colonijs hasce provincias fuisse: Epirum, Macedoniam, Græciam. Sanè Peloponnesus hodie nomine Heneto Morea dicitur. Verùm de his membratim agere, omniaq; ad viuum referre, instituti nostri non est. Scimusq; Italicę linguę consuetudine hac nostra tempestate Slauorum nomen in contemptum & probrum trahi. Appellantur enim eo seruilis conditionis homines: forsitan quadam Ægyptiorum Sarraccenorum, sub Mamaluchorum dominatu, imitatione: de qua qui volet peregrinatorum Hierosolymitana itineraria consulat. Nec nostra lingua id amplius agnoscit, sed vetus Henetorum nomē retinet. Dicimus enim *die Wenden, Wendischen wælcker*, & Slauoniam *die Wendische Marck*. Quæ cum ita sint, crassum inde Helmoldi seu memoriolæ seu ignorantia patet *σφάλμα*. Etenim cum Slauorum Chronica promittat, tantum in Henetorum historia subsistit. De quibus Henetis neq; hoc prætereundum duximus, intelligi nomine eo ab Helmoldo gentes, quas etiam Ptolemæus propriè Venedas appellasse videtur. Paulatim enim latius in Germaniam progressi, ad Viadrum & Albim accessere, deniq; tam in Ostualorum quàm in Westualorum Saxoniam colonias deduxere. Nam vt territorium Luneburg. ita & Westualia in confinio Lemgouia vrbis Henetorum pagos habet. Nec nisi enunciatione discernenda nomina sunt, VENEDÆ, VENEDI, HENETI, VENETI, WINITHI, WINVLI, quæ postrema duo apud Helmoldum legimus. Nam quod idem à Vandalis propagauit, eoq; nomine antiquitus Henetos appellatos tradit, hunc vulgatum quidem, sed planè putidum errorem, supra refellimus.

Restat iam nomenclationem Henetarum gentium, de quibus tam ab Helmoldo quàm ab alijs annalium scriptoribus explicatur, atexamus. Quæ cum vnà cum nominibus suis maxima parte extinctæ sint, nos institutum illud ita persequemur, vt simul quas singulæ sedes tenuerint, aut quæ hodie nomina in locum eorum successerint, explanemus. Primùm igitur secundum littus maris Baltici, ac deinde post Viadrum ad occidentalem plagam, vt loquitur Helmoldus, occurrunt:

Pome-

Pomerani.
 Wilzi, hisq; oppositi Rugiani insulares.
 Warnavi.
 Obotriti.
 Polabi.
 Wagiri.
 Lingones.

POMERANI, veteri appellatione adhuc celebres, sonant maritimos. Sunt tamen fines gentis hodie quàm olim multo angustiores. Constat & alterum istud

10 ex Helmoldo, gentes eorum plures fuisse.

WILZI & LVTICI, seu Lutitij, appellatæ hæc quatuor gentes fuere:

Tolenzi.
 Redarij, qui & Riaduri.
 Circipani.
 Kyzini.

Significant aut Wilzi lupinos, fortè à moribus barbaris, seu latrocinandi & præ-

dandi consuetudine.

Tolenzos & Redarios alibi Helmoldus pro eadem gente accipit. Videnturq; hi quidem ab vrbe Rethra dicti, illi ab amne Tolenso, qui idem & sedem eorum

20 arguit. Redarij Stetinenfium fines inter Panim & Viadrum incoluere.

Circipani à Pani fl. nomen traxerunt. Sedes habuere ad Gripfualdiam, Wol-

gastum & Sondium.

Kyzini ad Gucegovium oppidum confedere, & eidem fortè de se nomen re-

liquere.

RUGIANI, seu Rani (quia hoc ex illo contractum puto) à Rugia insula nomen mutuati sunt, quemadmodum Czechos de Boiemia appellamus Boiemos. Habuit autem Rugia primos colonos Rugios, qui duce Odoacro Romam & Italiam ante Ostgotthorum aduentum tenuere. Estq; nomen à quiete, ac si dicas pacificos seu tranquillos.

30 WARNAVI à Warnauo fluuio in agro Rostochiensis nuncupati fuere.

OBOTRITI Megalburgensem terram possederunt.

POLABOS suspicor à regionis planicie nomen sibi indidisse. Oppidum habuere primarium Raceburgum, initio Comitatu, post Episcopatu celebre.

WAGIRI habitauerunt ad Aldeburgum, & ipsum Episcopatu olim clarum oppidum. Nam postea temporis Geroldo Præsule auctore Lubecam is translatus fuit.

LINGONES & Linos non discerno. Hos Helmoldus lib. i. cap. i. illos cap. 18. nominauit. Conseruarunt nomen eorum Lune & Luneburgum. Hunc enim tractum possedisse perhibentur.

40 Cæteræ Henetorum gentes in Orientali Slauia, vt alibi Helmoldus loquitur, seu intra Albim & Viadrum, hoc est in Marchia Brandenburg. confederunt. Nomina earum sunt:

HERVLI, seu Heueldi.

LEVBVSII.

WILINI.

STODERANI.

BRIZANI, cum multis alijs, quemadmodum est apud Helmoldum.

50 Herulorum seu Heueldorum sedes fuit ad fluuium Haelum. Atque haud scio, an non inde Heueldorum nomen manarit. Herulos de Herulis Germanis appellatos crediderim, fortè quòd in sedes horum successerint. In hæc fitq; nomen ipsorum oppido Werlo in Obotritorum finibus. Significant autem Heruli vagabundos seu peregrinantes, sicuti de eadem origine Saxones mundum vocant die Werlt.

Leubusij oppido Lebusio nomen dedere. Nobilitavit id Episcopatus. Neque exiguam gentem fuisse, documentum præbet Leubusium monasterium in Silesia: quippe quod & ipsum Leubusiorum nomen referat.

Wilinis & Stoderanis è recentioribus quidam sedes ad Berlinum & Brandenburgum attribuunt. Helmoldus Stoderanos & Brizanos in agro Havelbergensi & Brandenburg. collocavit. Reliquum autem hodie est Brizanorum nomen in oppidis Britzen & Britz: Quorum illud ab egregia erga Principes suos fide cognomen tulit, & hac nostra memoria perquam felicia ingenia procreavit. Nati enim ibi sunt MARTINVS CHEMNICIVS Theolog. IOANNES COPVS, IOACHIMVS GREGORII, & IOACHIMVS MAVRICIVS, Iureconsulti, viri dignitate, virtute, & egregia doctrinæ eruditione clarissimi, quique etiamnum superstites sint. Nam Chemnicus Brunsvigæ Superintendentem agit: in reliquis tribus Copus apud illustriss. Electorem Brandenburg. Ioachimus Mauricius in aula Pomeran. intimi & primarij Consiliarij, Ioachimus Gregorij apud Principes Megalburg. Cancellarij munus promeruerit, summaque hætenus cum laude gesserunt.

In fine aliquid adijciendum esset de nominibus *Balsamerland* & *Marshinerland*, quæ Helmoldi historia habet lib. 1. cap. 89. Verùm de posteriore res per se plana videbatur: de altero operam eam præstitimus in historia de vita & rebus gestis Viperti Groicensis: unde qui volet, repetat. Rectè autem Helmoldus vocem *Marshinerland* interpretatur terram campestrem & palustrem. Dicitur enim Saxo- nico idiomate *Marsch* ἡμπερος, vel ad amnem planities. Estque inde vetus Marforum nomen, est etiam oppidi *Merseburg* notio, non à Marte, vt vulgus scriptorum comminiscitur. Nec minus eodem loco de duabus in tractus illos deductis colonijs, hoc est, altera Saxonum ab Othonibus, altera Belgarum ab Alberto Vrso, Helmoldi expositio memorabilis est. Sed hoc indicari tantum, non explicari à nobis debebat.

ALTERA APPENDIX,

CONTINENS SYLVVLAM
DE ILLVSTRISS. BILLINGORVM FA-
MILIA, CONCINNATA E DIVER-
sis annalibus:

AVCTORE

REINERO REINECCIO
STEINHEMIO.

AMILIA BILLINGANA, quæ Ducum dignitate & nomine altera Saxoniz imperavit, à conditore BILLICHO seu Billingo (vtraque enim scripturam annales habent) denominationem tulit, idque ex veteri gentium nostrarum lingua vernacula patronymica & gentilia, quæ Grammaticis dicuntur, formandi consuetudine. Visitata enim his fuit, vt in familiarum, ita etiam in populorum nuncupationibus terminatio *ingk*. Exempla similia reliqua sunt, de populis quidem in Salingis & Lotharingis: quorum illud à Salafluvio profectum, & parti Francorum tributum fuit: hoc Lotharium Cæsare, Ludouici Pij F. auctorem habuit, mansitque ijs Belgij & Galliz Lugdunensis tractibus, qui post institutam cum fratribus prouinciarum diuisionem, illi obuenerit: de familijs verò in Merouingis & Carolingis: quorum illud de Merouei regis, hoc de Caroli M. posteris, qui in Gallico Francorum regno Merouingos exceperit, usurpatum

patum est. Cæterum vt ad Billichum expositio redeat, genere quidem illum nobili, sed patrimonio & censu pertenui fuisse, accepimus: quippe qui agrestium tantum septem in villa Stubegeshorn ad oppidum Soltaw, vt Chron. Saxon. Salzam Turingorum, vt alij, Dominus extiterit. Traditurq; hoc de eo alterum, & ipsum & maiores à sede illa se denominasse.

Geniti Billichio filij fuere: HERMANNVS, Wigmanus & Vdo.

HERMANNVS, vixit in familia OTHONIS M. Cæs. & principiò quidem haud alia quàm vulgaris aulici conditione & nomine vixit. Pòst virtute creuit: atq; Othoni I. adolescentiæ & morum informator adiunctus, ita se Imperatori probauit, vt is Italiam petiturus, Saxoniz Hermanno procurationem commiserit. Hoc munus cum summa iustitiæ & innocentiz fama per quinquennium gessisset, & obiisset interea GERO Comes, possessionibus huius munificentia Imperatoris donatur, & DVX SAXONIÆ, eius inquam, quæ ad Albim est (diuersus enim ab hoc Ducatus fuit ad Visurgim, vt annales Saxon.) salutatur. Vbi in Imperio patri successit OTHO II. gratiam eius retinet veterem. Et cum dignitas ipsius videretur plurimos, nullos tamen infestiores aduersarios quàm fratrem Wigmanum & eius filium habuit. A Slauis, Albis accolis, multum ei negotij faceffitum. Fecit tamen in his Mestoueu, gentis Principem, tributarium. Ab Adalberto, Archiepis. Magdeburg. mirificè adamat, omniq; honorum & officiorum genere cultus, alieniorem Brunonem Verdensen experitur: Qui cum nihil de offensa remitteret, tandemq; Hermannum execratione Ecclesiastica sacris arceret, moritur is hoc rerum statu Quedlinburgi, vt Ditmarus Mersepurg. anno Christi D. CCCC. LXXXI. vt Chronic. Saxon. additum habent. Explicauit de ortu & incrementis Hermanni præclare Helmoldus noster lib. 1. cap. 10. Chronic. Saxon. arcem Luneburgi ab eo instauratam, & urbem, quæ antea vicus esset, conditam affirmant. Habet eiusdem urbis notionem veram Crancius lib. 4. Saxon. cap. 16.

Wigmanus, vir vt manu promptus, ita consilijs solers, inuidet Hermanno fratri Ducis dignitatem, ideoq; aula aliquantisper abstinet. Pòst eius instituti pœnitens, cum temeritatis veniam à Cæsare impetrasset, in fide illius deinde vsque ad vitæ finem constanter permanet. Auctoꝝ est Witichindus lib. 2.

Wigmanus, adducturus militum supplementum OTHONI M. Cæs. Ludolfum F. ad Moguntiam oppugnanti, funditur ab hoste in itinere: & in arce quadam obfessus, certis pactionibus dimittitur, occulteq; ab Hermanno patre alienatur. Hunc cum deinde de patrimonio interuerso palam criminaretur, & causa in iudicium ducta, ea Cæsaris sententia cecidisset, in custodiam datur. Inde elapsus, arma capit, & graues in Slauis motus ciet, gente ad rebellionem inflammata. Ideo cum Cæsar cum perduellionis damnasset, & Slauos contendere prælio ausos, ingenti strage profligasset, in Galliam exulatum it. Aliquanto pòst per Geronem Comitem Cæsari reconciliatus, cum nouas turbas daret, & pœnâ à Cæsare metueret, iterum ad Slauos profugit. Quibus cupidè eum susipientibus, fortia in his facinora multa edit. Ad extremum victus à Miteca dynasta, Cæsaris confœderato, & è fuga in villam quandam compulsus, dedere se barbaro dedignatur, citiusq; eum spiritus quàm animus se defendendi deficit. Cum enim præ vulneribus & lassitudine vix anhelitum duceret, gladium iam moribundus ita hosti tradit, vt ante vinculorum dedecus expiraret. Witichindus lib. 3.

Vdo, refertur mentione Witichindi lib. 2.

Gebehardus, perijt in bello Danmari & Eberhardi Franci, cum militaret Hærico Rixoso, vt Witichindus.

Fuit cum HERMANNO Hildegardis Westerburgia: è qua liberos sustulit mares, Bennonem vel Bernonem & Lotharium: fœminas Suanhildam & Mathildam, vt Chronic. Saxon. & Onomast. Pyrn. Ditmarus Mersepurg. addidit tertium filium Ditmarum, & Bennonem Bernhardum vocat. Quod Helmoldus, annales Saxon. Engelhusius & Crancius inuertentes, Bernhardum Bennonis F. Hermanni N. faciunt. Placuit autem mihi è Ditmaro Bernhardi nomen retinere, sic tamè

vt alterum Bennonis è cæteris, quos dixi, auctoribus illi non adimam. Et cum de filio controuersia nulla sit, ex omnium consensu hunc Bernhardum appello.

BERNHARDVS, alijs Benno & Beruo, agit à patris obitu frustra de expiatione huius cum Verdensi Præfule. Pòst OTHONEM II. Cæs. ad expeditionem Danicam confectatur. Cum eodem Romam profecturus, retrahitur nouo Danorum motu. Henrico Hezeloni contra OTHONEM III. imperium affectanti, vt qui maximè aduersatur. Cùm Sigefridus & Henricus, Comites, Ditmari Mersepurg, auunculi, in Slauorum potestatem peruenissent, pro liberatione eorum pecuniam dependit. Ab Othonis III. morte stetit à partibus ECCARDI Marchionis. Sed aliquàto pòst HENRICO II. reconciliatus, humaniter pro Henrico Austriaco intercedit. Cùm Imperator bellum in BOLESLAVM Polonum meditarietur, primùm de pace cum hoc amicè agit: sed posteaquam nihil profecit, eodem bello Imperatori militat, & ita militat, vt parte alia hostem inuaderet. Hoc instituto ab Imperatore diuulsus, cùm deinde coniungere se illi nullo pacto posset, expeditionem eam irritam reddit. Hæc ex Ditmaro Mersepurg. Addidere annales Saxon. Slauos eum in officio & Christianæ religionis cultu retinuisse. Helmoldus cùm vt Principem bonum & fortem prædicet, contrà auaritiæ & immodicarum exactiõnum insimulat.

Lotharius, possedit transalbinam prouinciam, vt Crancius, hoc est Stormariã, Holfatiam & Ditmarsiam. In eius rebus gestis hoc habent annales Saxon. secutum OTHONEM III. Cæs. cum Bernhardo fratre Romam. Quod Crancius addit, ab ipsidem oppressum fuisse Eccardum Marchionem, Henrici II. æmulum, huic fidè derogant Ditmari Mersepurg. expositiones. Diuersus enim fuit Lotharius Comes, qui Eccardo se opposuit, ab hoc Lothario: nec contentio ipsorum ad eandem processit, sed ab alijs illa auctoribus extitit. Vxoris eius Emmæ encomium habet Crancius lib. 4. Saxon. cap. 29.

Ditmarus, spoliavit per iniuriam Meinvercum Præfulem, vt Ditmarus Mersepurg. lib. 7.

Suanhilda, fuit in matrimonio Ditmari, Marchionis Turingiæ, deinde Eccardi, qui contra Henricum II. Cæs. imperium affectauit. Onomast. Pyrn.

Habuit BERNHARDVS vxorem Beilam Stetinensem, vt Chron. Saxon. & Crancius, vnde nati, BERNHARDVS, Ditmarus & Bruno. In annalibus Saxon. additur Hermannus, sed sine rerum gestarum mentione.

BERNHARDVS, aduersatur, quemadmodum suspicor, de patris exemplo HENRICO II. Cæs. sed conatu & euentu in fausto. Sub idem enim tempus Slauos, quos primùm exactiõibus immodicis, deinde cõtumelijs irritasset, ab eo defecere, & abiecta cum alieni imperij iugo etiam Christianismi professione, fines eius igne & ferro vastarunt. Quare cùm huic malo occursurus, reconciliationi Cæsaris studeret, eamq; Vnuani, Archiepis. Magdeburg. opera impetrasset, partim eiusdè Vnuani solertia, partim armis Slauos pacat, & simul ab iniurijs in ordinem Ecclesiasticum temperat. Nam & huic antea grauis fuerat, vt Helmoldus & Crancius. Interea tamen patris fortunam nulla parte æquat, vt annales Saxon. auaritia inexplibili cæteras eius virtutes obscurante. Cùm Godescalcum Obotritû, cum prædonum manu Saxoniam vastantem, intercepisset, & aliquandiu in vinculis habuisset, tandem vt virum fortem dimittit honorificè, & fœdus cum eo facit. Aliquanto pòst de auxilijs interpellatus à Redarijs Slauis, prompto hæc studio subministrat: sed à victoria præclarissimè parata, Christianismi in gente illa instaurandi omni mentione omissa, tantùm prædæ inhiat. Moritur sub initium imperij Henrici III. Cæs. cùm fuisset in magistratu annos 40. vt Helmoldus & Crancius, & Luneburgi in templo arcis ante aram S. Crucis inhumatur.

Ditmarus, interijt in adolescentiæ flore, vt Chronic. Saxon. Nam Crancius variat, & patri superstitem, Comitatum Stormariæ tenuisse, ait.

Bruno, consecutus est Episcopatum Aldenburg. vt Chronic. Saxon. Crancius iterum discrepans, in pueritia mortuum, ait.

Cum Bernhardo, Bernhardi F. connupta fuit Bertrada, regis Noruegiæ F. vt Chronic.

Chronic. Saxon. Engelhusius & Onomast. Pryn. vnde liberòs procreavit, **ORDOLFVM** & Hermannum.

ORDOLFVS, succedit in patris dignitatem, sed possessiones auitas æqualiter cum fratre disperitur. Inde primùm viribus imminutus, etsi à morte fratris imperium ei patris redijt integrum, fortuna tamen non redijt. Nam ex auaritiæ eius memoria hostes Slauos accepit: cum quibus licet sæpè neq; instrenuè armis contenderit, semper tamen inferior discessit, quemadmodum est apud Helmoldum. Accidit & hæc ei longè grauissima calamitas, quòd vxor prima ab hoste capta, cum cruciatu necata est. Quare contemptui tandem suis esse cœpit. Nec opis quicquam in Godescalci Obotriti filios, qui ob patris cœdem à popularibus dissidentes, vnum per fugium, vnã spem, in eo haberent, conferre potuit. Cedit è vita in ista fortuna sua, anno principatus duodecimo.

Hermannus, retinuit è paternis possessionibus tractum in Slauis, vt Chronic. Saxon. Comitatum Holsatiæ vel Oldeburgi, vt Crancius. Vixit perpetuò cœlebs, diemq; suum obit anno principatus quinto.

ORDOLFI coniuges duæ memorantur, prima Gisela, Magni, regis Daniæ & Noruegiæ F. vnde nati **MAGNVS** & Otho: altera Gertrudis, Conradi Brandeburg. F. qua editus Bernhardus, adhuc puer à præferoce equo excutitur, ex eaq; illusione interit, vt annales Saxon. Onomast. Pryn. addidit quartum Hermannum.

MAGNVS, iuuat copijs auxiliarijs Buthuen, Godescalci Obotriti F. Pòst cum fratre huius Henrico, qui in verba eius iurasset, in Slauos rebelles ipse profectus, victoriam post homines natos reportat de barbaris præclarissimam. In Saxonicò aduersus Henricum IIII. Cæs. tumultu cum cæteris se proceribus coniungit: cumq; deinde cum iisdem è Rudolphi Sueui sponsione se Cæsari permisisset, Ticium cum Friderico, Palatino Saxoniz, relegatur. Reductus inde in Germaniã, & in custodiam datus, vitam in ea calamitate cum morte commutat, circa annum Christi 1106. vt Crancius.

Otho, duxit in vxorem Margaritam, Conradi, Ducis Sueuorum F. vt Onomast. Pryn. Irmengardin, vt Chronic. Saxon. vnde liberi ei geniti:

30 Cuno, perimitur ferro sub annũ Christi 1105. vt Chronic. Saxon. Meminit Crancius lib. 5. Saxon. cap. 26.

Henricus, potitus parte Frisiæ, occiditur ibi ex insidijs. Ibidem.

Hermannus, conijcitur in vincula ab Henrico IIII. Cæs. vt Onomast. Pryn. Cum **MAGNO** fuit Sophia, Ladislai, regis Vngariæ F. vnde natæ filiz, Elica & Wulfhildis.

Elica, sociatur matrimonio Othoni, Comiti de Ballensted, mater Alberti Vrsi, auia Bernardi, Ducis Saxon. Wulfhildis Henrico, Duci Bauariæ, mater Henrici Superbi, auia **HENRICI LEONIS**.

FAMILIÆ BILLINGANÆ
STEMMA.

TERTIA

TERTIA APPENDIX,
DE GENEALOGIA MAR-
CHIONVM ESTENSIVM, ET DV-
CVM FERRARIÆ,

AVCTORE
HIERONYMO FALETO.

ENTEM Atiam, à qua hæc familiæ Estensis, per tot secula con-
tinuata series, radicem educit, Romæ L. Valerio Flacco & C.
Mario, C. F. Coss. floruisse compertum est; maximè verò M.
Atio Balbo, M. F. C. Cæsaris Augusti auo materno, quam tan-
quam Imperij sequacem in Gallia transpadana militum & po-
pulorum præfecturas consecutam, constat: atq; huius C. Atij,
qui vixit imperante THEODOSIO, reliquorumq; monumen-
tis fuisse clarissimam, vt omittamus complures vetustioris tempestatis, ac præser-
tim Atium Nauium, cui statuam Romulus erexit.

C. Atius, C. F.

Ex Martia, decurio 1111 vir. Ateste
Anno salutis 6000. 11. Obijt 6000.
11. Ex Thoma Aquileiensi, Nicolao
Calolio, Bartholomæo Gérardi-
no & inscriptione vetu-
stiss. lapidis.

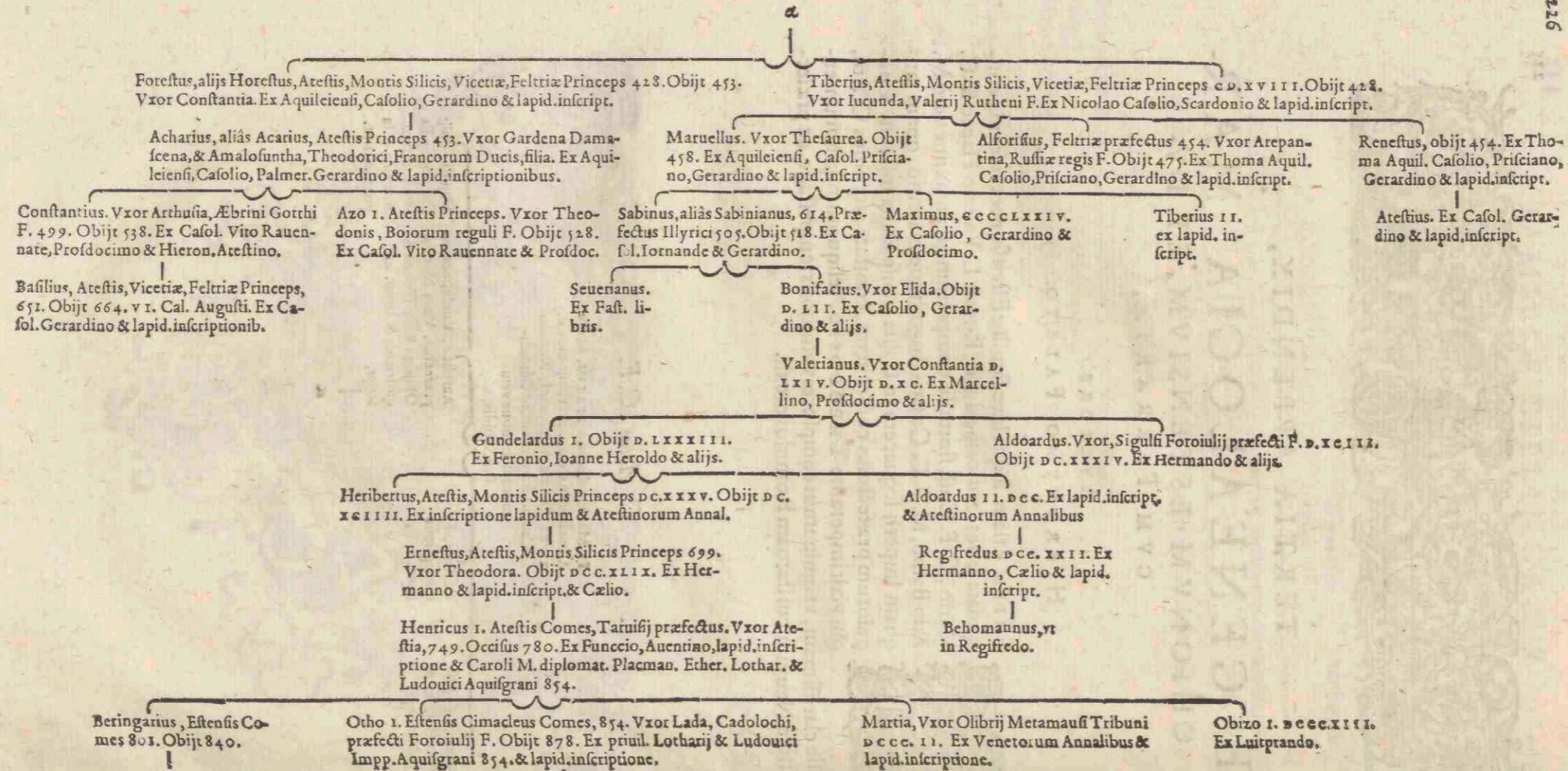
Luxonia. Ex Ni-
colao Calolio &
lapid. inscript.

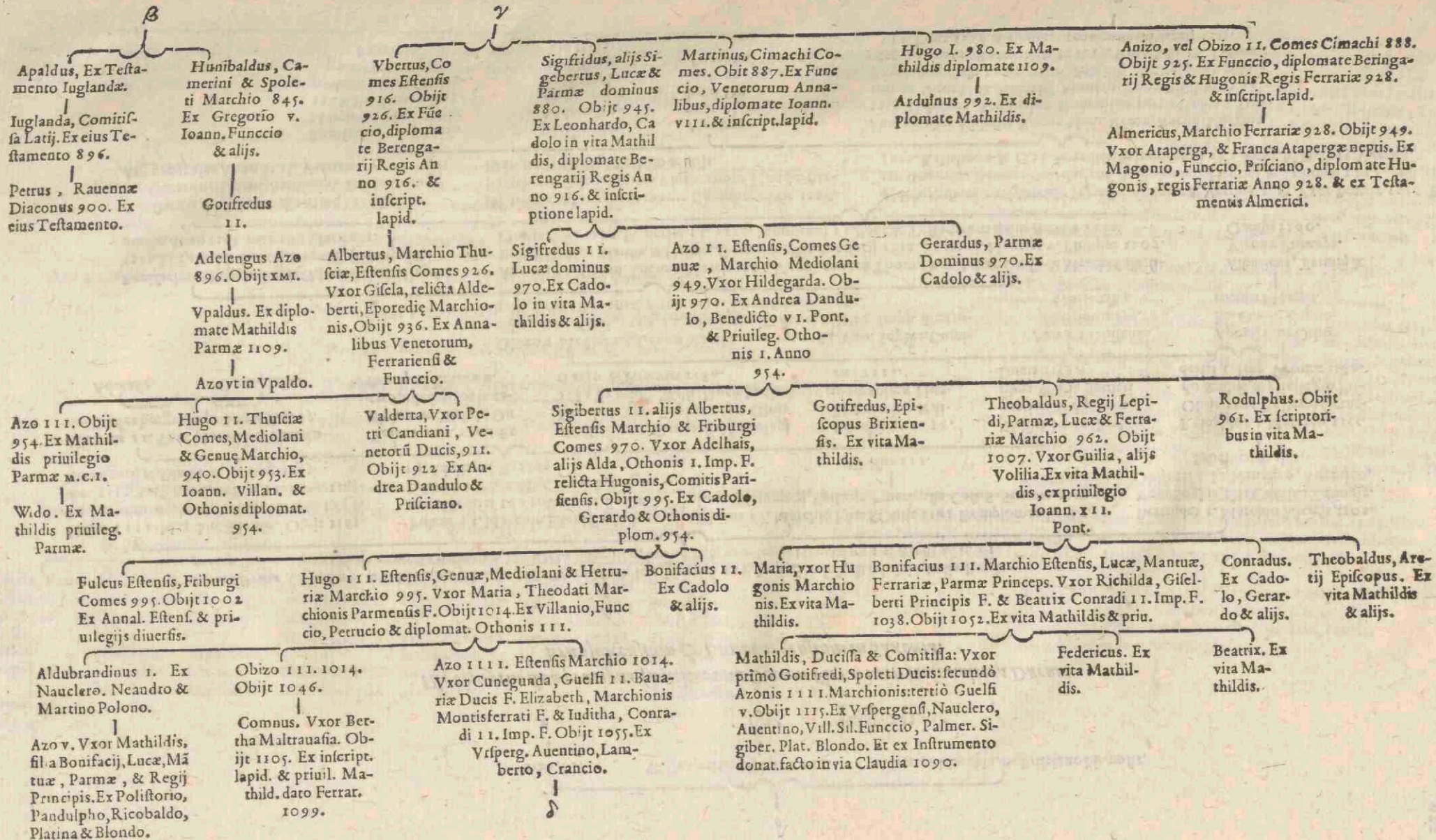
C. Xalus. Ex
inscriptione
lapid.

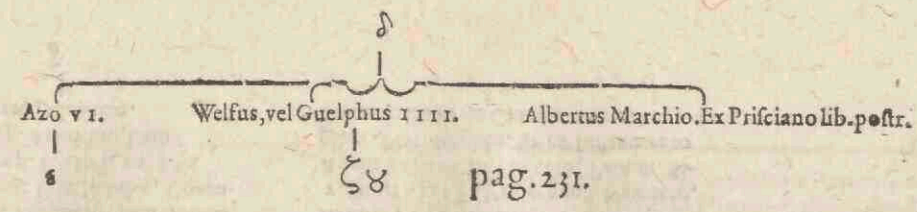
Aurelius, Vindelicorum
præfectus. Vxor Norica.
Obijt 418. Ex Thoma A-
quileiensi & lapid. in-
script.

Flavius, obijt
sine liberis. Ex
Arestinorum
Annalib. & la-
pidis inscript.

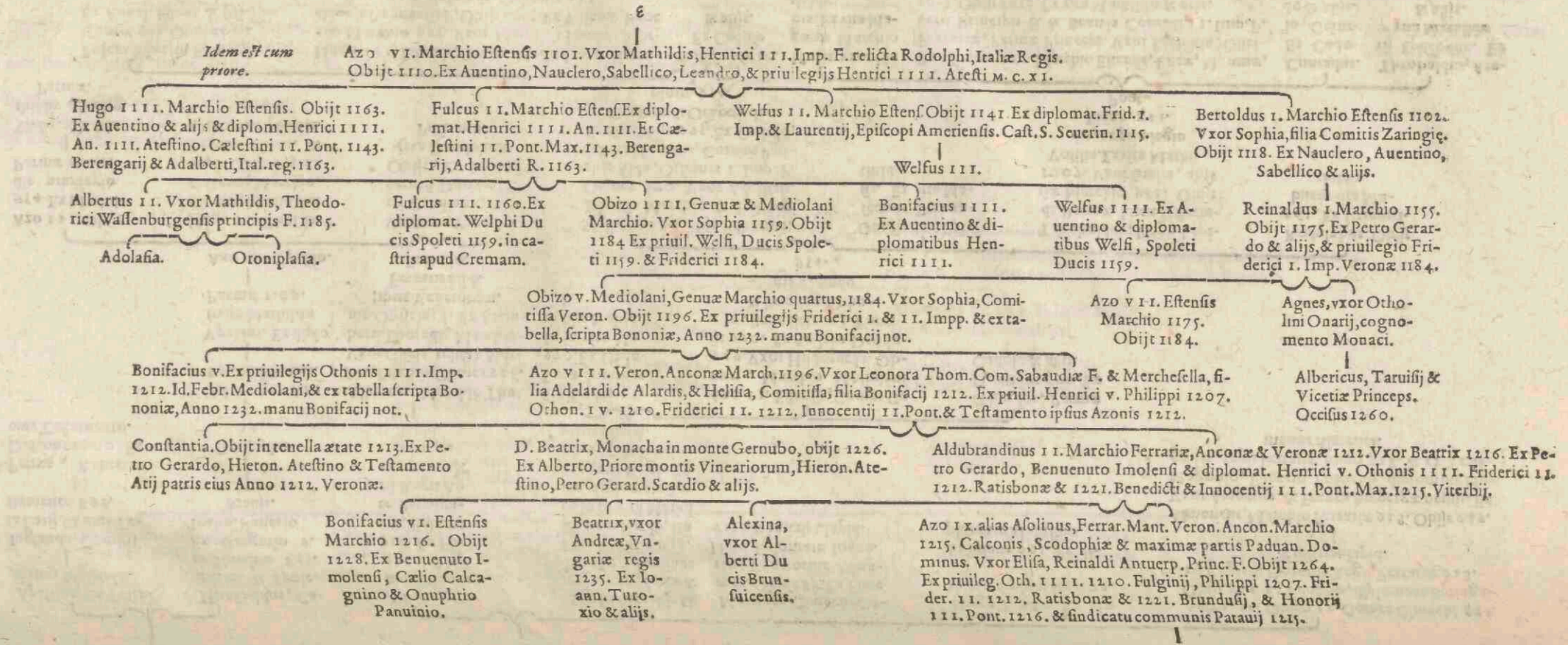
¶

Hic oriuntur duae praecipuae familiae: una Ducum Ferrariae in Italia: altera Ducum Brunsvicensium & Lunaburgensium in Saxonia.

Beatrice, vxor Galeatij Manfredi Vicentini & Verardini Domini, postea Mo-
nacha in S. Anton, Ferrar, 1221.

Constantia, vxor Alberi Malaspinae, Comitiss Maremmae. Ex
Testamento Atij eius patris.

Rainaldus 111. Marchio Estensis. Vxor Adeleida, filia Alberici Romani 1233. Obijt in Apulia veneno cum
vxoire Anno 1252. Ex Petro Gerardo & diplomar. Innocentij Pont. Max. Perusij Anno x. Pont.

Obizo v1. Estensis, Anconae, Ferrar. Veron. Lidenar. Dominus, Mutinae, Regij Marchio. Vxor
Iacobina Flisca, relicta Nini Scoti; & Costantia, filia Alberti Scaligeri. Obijt 1293. Ex diplomatib. Rodolphi. Imp. 1275. & 1281. Norinberg. Et 1285. hic. Et Innocentij Pont. Perusij
Anno 10. Pont. & Pasqui 1286.

Petrus Abbas insulae Pomposianae 1300. Obijt 1309.

Magdalena, vxor Aldubrandini Turri.

Franciscus 1. Estensis & Anconae Marchio 1309. Vxor Ursina, filia Gentilis Vrsi, & Thaddae, F. Ioannis Barbiani, Obijt 1312. Ex Seleucia Bonifacij v111. Anno 1299. Ex tabell. Florent. 1298. & concessione facta Aldubrandino hioculo 1294.

Beatrice. Vxor Nini principis Gallurae, & Galeatij Vicecomitis.

Azo x. Marchio Estensis xv1. Anconae & Ferrar. Mutinae & Regij dominus, Comes Andriae. Vxor Ioanna F. Gentilis Vrsi, & Beatrice, filia Caroli, regis Neapol. Obijt 1309. Ex diplomat. Mutin. & Regienf. 1293. & 1295. Et vt in Francisco.

Azo x1. Marchio Estens, Obijt 1318.

Bertoldus 111. Vxor Catharina F. Ritiardi Camini. Obijt 1343.

Aldubrandinus 1111. Marchio Estensis & Anconae 1308. Vxor Alda F. Tobiae Rangoni. Ex dominio recessit 1317. Obijt 1326.

Franciscus 111. Vxor Catharina, filia Luchini Vicecomitis. Natus 1323. Obijt 1341.

Franciscus. Nicolaus 1. Marchio Estensis & Ancon. Vxor Iacobina, filia Vidonis Gonzagae. Obijt 1344. Ex priuil. Francisci Danuli, Venetoru ducis, 1331. & Ludouici 1111. Imp. dato Monaci 1324. & Clem. v1. Pont. Max. Auenione 1344.

Elisa, Vxor Passerini Bonacosi. Obijt 1329.

Azo x11. Natus 1340. Vxor filia domini de Colaltis. Obijt 1390.

Thaddeus, imperator exercitus Venetorum, Illyricum, Aquileiam subegit 1402. Obijt 1447.

Bertoldus 1111. Imperator exercitus Venetoru. Obijt Neapol. 1449.

Helena, Vxor Aloysij, Comitiss Turri.

N. Comes à Turri.

Rainaldus 1111. natus 1336.

Beatrice, Vxor Iacobi, Principis Peloponnesi, Obijt 1339.

Azo x111. Natus 1332.

Aldubrandinus, Episcopus Ferrariensis.

Obizo v1. Marchio Estensis, Ferrariae, Mutinae, Regij & Parmae Caferoniana 1344. Vxor Iacobina Pepula, Romae F. & Lippa Arcostua. Obijt 1352. Ex priuil. Caroli 1111. Mantuae, & Ludouici 1111. Monaci 1324. Cal. v1. 1344. & Ioann. x11. Auenione 1328.

N. Princeps Peloponnesi.

Beatrice, Vxor Voldemari, Co. Anhaltini. Ex priuil. Caroli 1111. Patauij 1354. Comes Anhaltinus.

Elisa, Vxor Guidonis, Comitiss Poentiae. Ex priuilegio vt in Aldubrandino.

Alda, Vxor Ludouici Gonzagae. Franciscus, Marchio Mantuae.

Constantia, Vxor Malatestae Ariminenfis. Obijt 1392. Malatesta, Arimini Dominus.

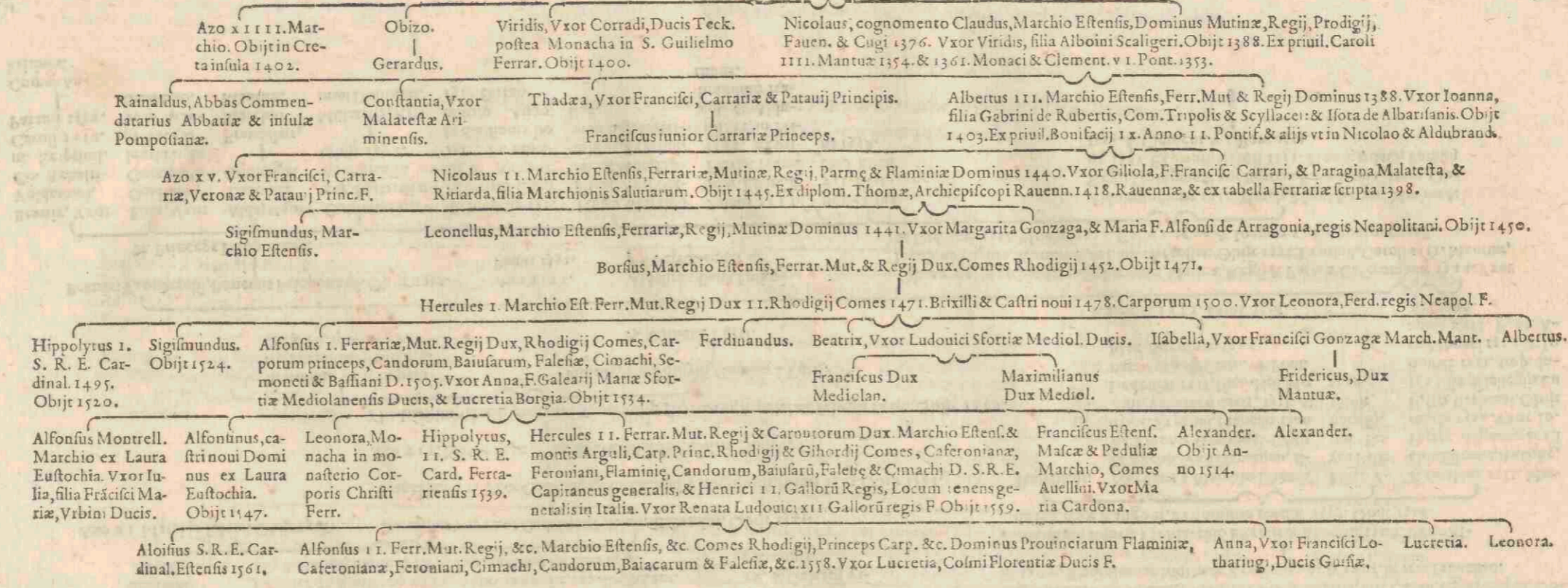
Franciscus 1111. Marchio Estensis & Anconae 1311. Ex tabella diuisionis bonorum Anno 1311. Ferrar.

Hugo, Marchio Estens. Anc. Ferrar. & Mut. Dominus. Ex priuilegio vt in alijs fratribus.

Fulcus 11111. Mar. Estens. & Ferrar. Natus 1342. Ex priuilegio vt in Nicol. & Aldubrandino fratribus.

Bonifacius v11. Marchio Estens 1358.

Aldubrandinus 11111. March. Estens. Ferrar. Mutinae & Regij Dominus. Vxor Beatrice F. Ritiardi Camini. Obijt 1361. Ex priuilegio. Caroli 1111. Mantuae dato, Patauij 1354. & Clement. v1. Pont. 1353.

FINIS GENEALOGIÆ FERRARIENSIS.

Welfus, vel Guelfo Sardinæ princeps, Nortgoiæ, Carinthiæ, Veronæ Marchio, Sueniæ & Spoleti Dux 1055. Vxor Othonis, Bauariæ & Sax. Ducis filio, repudiata, & Iuditha, Balduini Flandriæ Com. F. relicta Tolstonis Anglorum. Obijt 1101. Ex Vrsperg, Nauclero, Auentino, Munstero & alijs, & priuil. Henrici 111. & 1111. Imp. & inscript. lapid.

Henricus 11. cognomento Catulus, Dux Bauariæ, Saxon. 1118. Vxor Vulphildis, Magni Bilingi, Saxon. Ducis F. & Sophia F. Lazæ, Vngariæ regis. Obijt 1125. Ex Vrsperg, Auentino, Nauclero & alijs.

Welfus v. Bauariæ, Sueniæ Dux, Marchio Veronenfis m. c. i. Vxor Mathildis, Bonifacij F. Obijt 1118. Ex Vrsperg, Othon. Frising, Nauclero, Auentino & alijs.

Henricus 111. cognomento Superbus, Dux Bauar. Sax. 1125. Spoleti & Thufciæ 1137. Vxor Gertrudis, Lotharij Imp. F. 1193. Ex Vrsperg, Fru. & diplom. Lotharij.

Conradus, Monachus Clauallensis, & S. R. E. Cardin. vt in Welfo.

Welfus v. i. Licationum & Ambion. Sardin. princ. Thufciæ & Spoleti Dux. Vxor Vtha, Gonstfridi F. à Kalbo. Obijt 1171. Ex priuil. Lotharij 1126. & Friderici Imp. & alijs.

Wolfhildis. Vxor Rodolphi, Com. Bregatini, & Rhetorū.

Iuditha, Vxor Friderici, Ducis Sueuicæ, mater Friderici Enobarbi Imp.

Sophia, Vxor Bertholdi 111. Ducis Zaringiæ, & Leopoldi, Marchionis Stiria.

Mathildis, Vxor Gebhardi, Comitis de Sultzbach, & Dipoldi, Marchionis, Vohenburgi.

Henricus 1111. cognomento Leo, Dux Sax. Bauariæ 1140. Vxor Clementia F. Bertholdi, Ducis Zaringiæ, repudiata, & Mathildis, Hærici, regis Angl. F. Obijt 1195. Ex Radeuico Fruxin. Auentino & alijs.

Welfus v. 11. Marchio Erenf. Licationū, Sardinæ, Thufciæ & Spoleti Dux. Obijt ante patrem 1168. Ex Auentino, Nauclero & alijs, & ex priuil. Frid. Imp.

Fridericus Imp.

N. Vxor Mathai, Ducis Lotharingiæ.

Bertholdus 1111. Dux Zaringiæ. Obijt 1185.

N. Marchio Voburgi.

N. Comes Sultzbach.

Luitgerus Dux.

Leonora. Rixa, Ducissa Sueniæ.

Guilielmus 1. Comes Brunsvici & Lunæburgi 1191. Vxor Elena, filia Waldemari, regis Daniæ. Obijt 1227.

Otho 111. Brunsvici, Lunæburgi & Westualia Dux primus 1227. Vxor Mathildis, filia Alberti, March. Brand.

Mathildis.

Henricus v. Saxon. & Bauariæ Dux, & Comes Palatinus Rheni 1195. Vxor Clementia, filia Comitis Palatini, & Agnes, filia Com. de Landsparg. Obijt 1221.

Otho 11. Dux Saxon. 1199. Vxor Maria, filia Henrici, Brabantia Ducis, & Beatrix, Philippi Cæs. Imperator factus 1208. Obijt 1218.

Irmengarda, Vxor Hermanni, Marchionis Badensis.

Gertrudis Palatina. Vxor Othonis, Comitis à Wittelspach & Schieren. 1215.

N. Marchio Badæ.

Ludouicus, Dux Bauariæ & Comes Palatinus.

Albertus 111. Magnus Dux Brunsvic. Vxor Alexina, filia Aldebrandini, Marchionis Estenf. & Elizabeth F. Marchionis Brand.

Helena, Vxor C. de Anhak.

Agnes, Vxor Wencellai, Ducis Rugiæ.

Otho, Episcopus Hildesheimenf. Obijt 1230.

Ioannes, Dux Lunæburgenf. Vxor Agnes F. N. Com. Holsatiæ. Obijt 1277.

Mechtildis, Vxor Alberti, Ducis Saxoniz.

Conradus, Episcopus Verdenfis.

Elizabeth, vxor Guilielmi, Romanorum regis, Florent. F. 1246.

Adelheidis, Vxor Henrici, Landgrauij Hassiæ.

Elizabeth, Vxor Ducis Brabætiæ.

Guilielmus 11. Dux. Vxor Elizabeth, F. Henrici, Landgrafij Hassiæ, & Rixa, F. Principis Vandal.

Albertus 1111. Pinguis, Dux Brunsvic. & Gotthing. Vxor Elizabeth, F. Henrici, Landgrafij Hassiæ, & Rixa, F. Principis Vandal.

Luddeus, Comes. Mechtildis, Vxor Henrici, regis Daniæ.

Conradus. Guilielmus. Obijt in puerili ætate.

Otho, ordinis Templariorū.

Otho 1111. Dux. Vxor Mechtildis F. N. Comitis Palatini.

N. Maria.

Ludouicus Archiep. sc. Brem.

Helere.

Otho v. i.

Ioannes, Episcopus Mindenf.

Guilielmus 111. Dux Lunæburgenf. Obijt 1370.

Agnes.

Magnus 1. Dux Brunsvicenf. & Lunæburg. 1334. Vxor filia Marchionis Landsparg. Obijt 1370.

Henricus, Episcopus Hildesheimenf.

Ioan. Magnus Administrator Prussiæ Ordinis Teutonicorum.

Albertus, Episcopus Halberstadienf.

Otho v. Larius, Dux. Obijt 1334.

Hæricus v. i. Morofus, Dux de Grubenhagen. Vxor Agnes, F. Hermanni, Landgrafij Turingiæ.

Mechtildis, Vxor Ludouici Ducis de Gottingen.

Agnes. Vxor Othonis, Ducis Saxoniz.

Ernestus 11. Dux Gothing, Vxor Barbara, filia Ducis Saganii.
 Otho, Episcopus Halberstad.
 Magnus 11. Dux Lunenburg. Vxor Mathildis, F. Guilielmi, Ducis Lunenburgi 1351.

N. Vxor Comitiss de Nueberg.
 Otho VII. Dux. Vxor Margarita, F. Ducis Monté. Obijt 1431.
 Occifus 1373. alij 1371.

Guilielmus 1111. Dux. Obijt 1434.
 Otho Monoculus Dux. Vxor Agnes, F. Ducis de Einlandgrafij Hassia.
 Elizabeth. Vxor Henrici, Ducis de Einlandgrafij beck.

Henricus 1 x. Dux Brunsvici, Vxor Margarita, F. Hermannii, Landgrafij Hassia, & Sophia F. Ducis Pomeraniae 1400.

Guilielmus v. senior Dux Brunsvic. Vxor Cæcilia F. Friderici, March. Brand.

Guilielmus v. i. iunior, Dux Brunsvic. Vxor Elizabeth F. Comitiss de Stolberg.

Anna, Vxor Ludouici, Landgrafij Hassia.

Christophorus, Archiepiscop. Brem.
 Fraciscus Mindéf.
 Guilielmus Dux.
 Henricus XIII. Dux Gothing, captus à Philippo Landgrafio Hassie, Vxor N. filia Hærici Com. Wirtemb. & F. Sigifmundi, regis Polon.

Carolus Victor, occifus An. 1553.

Philippus Magn⁹, occifus 1553.

Ludouicus, Dux Lunenburg. Vxor Mathildis, F. Guilielmi, Ducis Lunenburgi 1351.
 Sophia. Vxor Venceslai, Saxonie Ducis.

Bernardus, Dux Lunenburg. Vxor Margarita F. Venceslai, Ducis Saxon. Superioris.

Otho x. Dux Lunenburg. Vxor F. Comitiss Eberstein.

Catharina. Vxor Friderici Elector. Sax.
 Sophia.
 Bernardus, Dux Lunenburg. Vxor Mathildis, F. Comitiss de Schaumburgk.

Fridericus 1111. Dux Brunsvic. Vxor N. filia Com. de Ritbergk.

Henricus XIII. Dux Brunsvici, occifus in bello aduersus Danos. Vxor Margarita, F. Henrici, Ducis Pomer.

Catharina, Vxor Maggnoi, Ducis Lauenburg.
 Henricus Georadius, Archiepiscop. Prussia.
 Ericus Dux. Vxor Siondonia, F. Henrici Ducis Saxon.

Julius, Dux. Vxor N. F. Ioachimi Elect. Brand.

Catharina, Vxor Ioann. March. Brand.

N. Vxor Ducis Lignicenfis.

Henricus v 11. Dux, Vxor filia Valdemari Brand.

Otho v 11. Rex Neapolis. Vxor Ioanna, filia regis Neapol. Obijt 1320.

Otho Archiepiscop. Brem. & Verdenf.

Philippus Dux.
 Iodocus Dux.
 Ernestus Dux.
 Henricus, Episcopus Padebornenfis.

Guilielmus v 11. Dux Lunenburg. 1471. Obijt 1480.

Ernestus v 1. Dux Lunenburg. & Gubernator. Vxor Sophia, F. Hærici, Ducis Mechelburg. Obijt 1546.

Margarieta, Vxor Com. de Mansfelt.

Elizabeth Magdalena. Vxor Com. de Schaumburg.

Ernestus 111. Dux Grubenhagenf. Vxor Agnes 1338. Obijt 1344.

Balthazar, Dux.
 Melchior, Episcopus Suerincensis.
 Fridericus 11. Dux. Vxor Elizabeth, F. Comitiss de Henneberg. Obijt 1370.
 Albertus v. Dux Grubehagēsis 1335. Vxor Sophia, F. Alberti Ducis Sax. 1354.

Henricus v 111. Dux. Vxor Elizabeth, F. Othonis Ducis Gothing.

Albertus v 1. Dux. Vxor Lisa, F. Comitiss de Waldeck.

Ernestus 1111. Dux.
 Henricus, Episcopus Padebornenfis.
 Ioannes.
 Philippus.

Henricus x 11. Dux Lunenburg. Vxor Margarita, filia Ernesti, Ducis Saxon. & Barbara 1480. Obijt 1531.

Ernestus v 1. Dux Lunenburg. & Gubernator. Vxor Sophia, F. Hærici, Ducis Mechelburg. Obijt 1546.

Otho XIII. na.
 Sufanna.
 Clara.
 Catharina.

Elizabeth Magdalena. Sophia. Vrfula. Catharina.

Fridericus v. occifus Anno 1553.

Fraciscus Otho. Vxor Elizabeth Magdalena, F. Ioachimi, Elect. Brand.

Ernestus 111. Dux Grubenhagenf. Vxor Agnes 1338. Obijt 1344.

Ernestus Prapostus.
 Albertus v. Dux Grubehagēsis 1335. Vxor Sophia, F. Alberti Ducis Sax. 1354.

Otho 1 x. Dux. Vxor F. Com. Nasslaucnf.

Henricus x 1. Dux. Vxor Margarita F. Ioannis, Ducis Saganii.

Ioannes Dux.

Albertus, occubuit in bello Smalcaldico.

Otho XII. Dux de Harburg. 1531. Vxor Anna de Compenmois.

Fraciscus. Dux de Gifforn. Vxor Clara, F. Maggnoi Lauenburg.

Otho XIII. Dux de Harburg. Vxor Anna de Compennis.

Anna, vxor Bar. Vxor Canimi, Du roli, Ducis Pom. Geldria.

Elizabeth, Vxor Canimi, Du roli, Ducis Pom. Geldria.

Guilielm' Henricus v 111. Vxor N. F. Dux. Christina, regis Danie.

Henricus Iulius, Administrator Halberstad.

F I N I S.

QVÆ FAMILIÆ EX ESTENSI
progenitæ.

L A T E R E P A T E R N O.

<i>Marchiones Camerini ex Hunibaldo</i>	845	<i>Duces Suenia ex Welfo</i>	1055
<i>Principes Parma & Luca ex Sigefrido</i>	880	<i>Duces Spoleti ex eodem</i>	1055
<i>Marchiones Thufcia ex Alberto</i>	926	<i>Duces Bauaria ex Henrico II.</i>	1118
<i>Comites Baratini ex Sigefrido II.</i>	970	<i>Duces Saxonia ex Henrico III.</i>	1125
<i>Marchiones Malefina ex eodem</i>	970	<i>Duces Brunfuc. & Lunaburg. ex Gulielmo</i>	1190
<i>Comites Gibertini ex Gerardo</i>	970	<i>ex quibus Otho IIII. & Fridericus Rex</i>	
<i>Comites Friburgi ex Fulco</i>	995	<i>Rom.</i>	

L A T E R E M A T E R N O.

<i>Duces Suenia ex Juditha,</i>	1125	<i>Duces Gotthingenses ex Mechtilda</i>	1370
<i>ex quibus duo Friderici, Henricus VI. Phi-</i>		<i>Duces Teckenfes ex Viride</i>	1380
<i>lip. Imp. Conradus Rex Rom.</i>		<i>Domini Malatefta ex Constantia</i>	1392
<i>Duces Zaringenses ex Sophia, ex quibus Bertholdus</i>	1125	<i>Duces Embecenses ex Elizabeth</i>	1436
<i>Rex Rom.</i>		<i>Comites Hortembergenfes ex Sophia</i>	1426
<i>Duces Bauaria & Com. Pal. ex Gertrude, ex quibus</i>	1215	<i>Comites Turriani ex Helena</i>	1447
<i>Ludouicus V. & Rupertus Imp.</i>		<i>Archiduces Austria ex Anna</i>	1445
<i>Marchiones Badenfes ex Irmingarda.</i>	1215	<i>ex quibus tot inuictiff. Reges Imperatoresq.</i>	
<i>Reges Ungaria ex Beatrice</i>	1235	<i>Auftriaci.</i>	
<i>Duces Brunfucenfes ex Alexina</i>	1235	<i>Principes Patauij, Carraria, ex Thadaa</i>	1467
<i>Landgrafij Haffia ex Adelhaida</i>	1246	<i>Duces Mediolani Sfortia ex Beatrice</i>	1490
<i>Duces Saxonia ex Elizabeth</i>	1256	<i>Duces Mantua Gonzaga, ex Ifabella</i>	1490
<i>Duces Rugie ex Agnete</i>	1256	<i>Duces Pomerania ex Anna</i>	1500
<i>Comites de Anhalt ex Helena</i>	1256	<i>Duces Geldria ex Elizabeth</i>	1500
<i>Duces Brabantia, ex Elizabeth</i>	1279	<i>Duces Lavvenburgenfes ex Catharina</i>	1530
<i>Reges Dania ex Mechtilde</i>	1290	<i>Comites Mansfeldenfes ex Margarita</i>	1533
<i>Principes Peloponnefi ex Beatrice</i>	1330	<i>Comites Schaumburgenfes ex Elizabeth</i>	1533
<i>Domini Rasenna, Polentani ex Elifa</i>	1334	<i>Duces Guifia Lotharingici ex Anna</i>	1548
<i>Marchiones Mantua, Gonzaga, ex Alda</i>	1334		

F I N I S.

V iij

RERVM IN SLAVORVM CHRONI-
CIS MAXIME MEMORABILIVM
INDEX.

- A** Bfolonis Archiepisc. Lundensis mors 160, 53
Acon obsessa 146, 44, 147, 4. Anglo dedita 148, 36
Adalbertus Moguntinus fax belli 35, 54. in vincula coniectus 36, 5. per vim à carcere eductus ib. 22. vindicta cupidus ibid. 24
Adalberti Archiepisc. Hamburg. ambitio 20, 25
Adelbertus Episcopus Pragensis martyr 3, 33
Adelbertus Archiepisc. Hammenburg. discerpit Aldenburg. Episcopatum in tres alios 55, 8
Adolphus Comes Slavorum desolatos fines colonis Germanis cõplet 47, 17. sanctimonia Bernhardi spectator 48, 20. inconsultè Nicoloti colloquium repudiat 50, 2. renouat fœdera cum Nicoloto & Slauis 52, 9. Canuto manum auxiliariam adducit 52, 52, 53, 15. suos ad virtutem cohortatur 53, 47. intercedit pro Vertislao 78, 10. deducit eundem cum suis se dedentem ibid. 16. cadit cum Reinoldo Comite 84, 9
Adolfus Holfat. è bello sacro rediit 152, 13. arceitur sinibus ibid. 16. cum Bernhardo Raceburg. obsidet Lubecam 153, 20. arceitur sacris 166, 31. purgat se auctoritate Cesaris & meritis suis ib. 42. reconciliatur Henrico Palat. 183, 42
Adolphi clades & fuga 43, 20. periculum 54, 8. in Canutum benignitas 57, 32. cum Geroldo concordia 70, 38. legatio Anglica 73, 2. cadauer dissectum & assum 84, 29. sepultura 85, 7. elogium ibid. 10
Adolfi & Guncelini Comitum cõtentio 112, 15
Adolfi C. nuptia 118, 20. animaduersione in aduersarios ibid. 22. callidum consilium 154, 8. expeditio Stadenfis ibid. 16
Adolfi C. de Schavvenburg periculum 185, 22. captiuitas ib. 30
Adolfo victoria opportuna 54, 15
Edificij temporarij ominosa ruina 128, 30
Agricole cuiusdam importuna cõfidentia 31, 15
Albertus Ursus immittit in desolatos Slavorum fines Belgas & Rhenanos 74, 32
Alberti, Bertoldi successoris, adiutores in expeditione sacra 199, 22
Albis fons 4, 13. accola 4, 33
Aldenburg, Slauis Stargardi 11, 29. instauratum colonia Saxonica 70, 16
Aldenburgici Episcopi in Slauis honores 12, 11
Aldenburgensis Episcopatus discerpit 20, 18. auctore Geroldo Lubecam transfertur 74, 53
Aldenburg. Episcopatus fundatio & limites 55, 2
Aldenburgensi Antistiti prædica diruta 17, 37
Aldelebium obsessum 86, 23
Alexandri III. & Victoris Pontif. schisma 75, 14
Alexandria libertas religionis 201, 4
Alexius iunior Imp. Constantinopolitanus strangulatur 190, 50
Alexij iunioris, Imp. Constantinopolitani imperiũ 188, 26. grauitudo erga Latinos ibid. 32
Angli cum Saladino pacificatio 149, 13. reditus in Europam ib. 17. captiuitas ibid. 24
Anscarus factus Archiepiscopus Hamburgensis 6, 24. Pij Episcopi exemplum 7, 12
Ansverus Monachus lapidatus 21, 1
Argentinensis Episcopi erga Casarem fides 25, 29
Armenia Rex fit cliens Rom. imperij 177, 8. reconciliatur Principi Antiochia 177, 18
Arnolphus Caroli Crassi successor 8, 53
Ascalon capta instauratur 148, 45
Atheldagus Vni successor 9, 55
B Abylones tres 201, 38
Balduinus rex Hierosolymorũ 137, 11
Balduinus Flandrius creatur Imp. Byzant. 191, 50
Balduini Imp. Byzant. epistola 189, 10
Balsami hortus 202, 3
Baltici maris etymon 3, 8. accole 3, 10. insula 4, 48
Bambergensis Episcopi de Caf. & Principum sententia, ad Adrianum III. Pontif. oratio 64, 35
Beatrix, Philippi regis filia, expetit cõdis paterna vltionem 209, 20
Bellum plus quàm civile filiorum Ludonici Pij 6, 34
Bellum regis Russ. 199, 43
Belli sacri duces 48, 34
Beneuolentia exemplum in hoste 28, 22
Benno antistes Reginberti successor 17, 17. desperata Episcopatus instaurazione Hildesbemi petit 18, 1
Bennonis mors & sepultura 18, 10
Bernhardus, Abbas Clareuallensis, & uauarõs 48, 13. belli sacri auctor ibid. 30
Bernhardus Raceburg. Henrico L. prodicionis suspectus 114, 24. capitur cum filio, ibid. 29. multata, ibid. 32. restitutus in integrum 117, 11
Bernhardi, F. Bennonis ducis Saxonia, res gesta 15, 47. in Casar, & Slavorũ in hunc, cum Christianismi abiectione rebellio 16, 15. 17, 4. in Slauos iniurie 16, 43. auaritia 17, 52. 18, 20. infelix principatus 118, 41. expeditio Lauenburg. 160, 4. clades, ibid. 19
Beronis Episcopi Suerin. pietas 82, 45. mors 168, 50
Bernwardi, Hildesheim. Episcopi, & uauarõs 168, 32
Bertoldus Abbas Lucc. successor Meinardi Episc. Liouon. fit auctor expeditionis sacra 198, 49. intercipitur & necatur à barbaris 199, 8
Bertoldi mors 98, 45
Bertoldi Metensis nefaria ingratitude 132, 32. exilium, ibid. 42
Berythi encomium 173, 20
Billugi insidiosa machinatio 13, 4. eiusdem & Micislai F. in possessiones Ecclesiasticas occulta excursiones, ib. 34. veteratoria dissimulatio, ib. 49. disuorium cõ uxore Germanica 143
Blisso Godejcalci sororius fax belli 21, 29
Boiemi regij honores 178, 28
Boiemi notati 180, 20
Boiemorum rapina, ib. 25. militaris impietas, ibid. 27. militaris rapacitas atq. truculentia 4, 1
Boleslaus Chrobrus rex Polonia 14, 23
Bozoe insula, Uicelini sedes 58, 7
Brema ab Christiano Oldenburgensi capta 86, 25. recuperata & multata 86, 46
Bremen-

INDEX IN CHRON. SLAVORVM.

- Bremenſis epiſcopatus Hamburgenſi inferius 7,2
 Bruno Colon. Epiſc. capitur 197,
 10. dimittitur è vinculis, ib. 40
 Brunonis ducis Saxonia interitus
 8,39
 Bugiflai Pom. in Germarum Rug.
 expeditio 124,3. clades, ib. 10.
 fuga, ibid. 18
 Buthues, Godeſcalci F. à Saxoni-
 bus reſtitutus, ſuos infidos experi-
 ritur 21,52. rectè monentem
 non audit 22,44. obſeſſus con-
 ſtitatur cum fame & hoſte 22,
 50. fortunam ſuam lamentatur
 23,19. deboritur ab per-
 ruloſa pacificatione 23,34.
 viſe ad dedicationem compararit
 23,48. iugulatur cum Bardis
 ſocijs 24,1
 Buthua & Henrici fratris exiliũ
 21,48
 Byrca Suecia metropolis 7,21.9,
 44
 Byzantij munitiones 190,9
 Byzanti ſoli encomium 192,2,3
 Calixtus a Caſare inaugura-
 tus 88,24
 Calumnie pœna 79,32
 Cancellarij Epiſcopi captiuitas
 182,31
 Canutus Erici, regis Dania F. au-
 la Caſarea ſectator 41,41. crea-
 tur dux Dania, ib. 43. animad-
 uertit in latrones, ibid. 45. Sue-
 nonis amulus 52,44. profugus
 exulat apud Hariuigum Ar-
 chiepif. Hamburg. 54,36
 Canuti Henrici F. cedes 41,11
 Canuti ducis Dania & Nicolai cõ-
 greſſio 42,20. in Suenonem cõ-
 ſpiratio 71,2
 Canuti regis cedes 71,51
 Canuti regis elogium 122,36. bel-
 lum in Slaus 123,7. alienatio
 ab Henrico Imp. 135,19. in A-
 dolphiſum bellum 160,8
 Captiuſ Chriſtiani animoſitas 173,
 6
 Carinthiorum elogium 3,47
 Caroli Craſſi Caſ. intempetiua cle-
 metia 8,45. exauctoratio, ib. 53
 Caroli Magni elogium 5,6. pietas,
 ib. 25. clemetia, ib. 28. mors 6,1
 Catachyſmus 81,26
 Cataractarum periculum 98,1
 Cereris & Proſerpina fabula 163,
 30
 Choruti obſidio 174,21
 Chriſtianifmus ob exactiones im-
 modicas repudiatus 68,50
 Chriſtianifmi primordia in Dania
 & Suecia 7,27
 Chriſtiani nominis odium 16,21
 Chriſtianorum clades 49,24. ex-
 peditio in terram ſanctam 139,
 12. cum Saladino conſictus, ib.
 35. clades, ib. 37. captiuorũ con-
 ſtancia, ib. 54. pugna cũ Saladi-
 no 147,50. victoria, ib. 54. res
 ſecunde 174,14
 Ciſterciensif familia potetia 75,21
 Clades ex incuria 51,43. Megal-
 burgica 82,2
 Classif Germanica 147,25
 Clemens III. Papa animat Chri-
 ſtianos in Sarracenos 141,20
 Clementia intempetiua 54,53
 Cluſa ſeu fauces 66,11
 Colonia obſeſſa 6,50
 Cœlibatus ordinis Eccleſiaſtici vo-
 luntarius 40,47
 Columba tabellariorũ vicem præ-
 ſtant 173,49
 Comitatus Stadenſis & Ditmar-
 ſia 85,54
 Comitua Colonienſia 177,42
 Conſictus ad Eliſtrum 25,44
 Conradus abbas, Geroldi antiſtitis
 frater & ſucceſſor 81,5
 Conradus Lubecenſis ſolum vertit
 87,39. reſtitutus emedatur 89,4
 Conradus è myſta Epiſcopus 123,5
 Conradus Marchio ſit rex Hiera-
 ſolymitanus per matrimonium
 148,30. à ſicarijs peremtus,
 ibid. 48
 Conradus de Rothe, Henrici L. le-
 gatus ſoluit obſidionem Lubeca
 153,44. fuga ſe ſubducit 154,
 27
 Conradus Cancellar. ſit ex Hildeſ-
 heimenſi Epiſcopus Wirceburgi-
 cus 193,45
 Conradi II. Caſ. bellum ſacriũ ad-
 uerſus Slaus 18,18. expedi-
 tio irrita 58,35
 Conradi III. Caſ. expeditio Aſia-
 tica 99,42. in Italia ſucceſſus
 104,47. actio contra Henricũ
 L. 104,51. expeditio Saxoni-
 ca 113,7
 Conradi Lubecenſis morbus &
 mors 98,38
 Conradi Cœcellarij epiſtola ad An-
 ctorem 161,30. apparatus &
 theſauri ad expeditiõẽ ſacrã
 171,34. cedes 194,2. epita-
 phium, ibid. 5
 Conſilium callidum 58,23. im-
 probum 59,3
 Conſpiratio in Henricũ L. 63,39
 Conſtantinopolis Imperij Rom. ſe-
 des 6,3
 Cõuentus Merſeburgenfis 58,49.
 Bambergenfis 88,50. Panormi-
 tanus 171,14. Aldenburchicus
 210,8
 Conuentus Imperij Geilenhuſi 133,
 38. Goſlar. 142,7. Halberſtad.
 208,54. Franckẽfurt. 209,18
 Copia voluntaria, aduerſus Chri-
 ſtiani nominis hoſtes ducta, tri-
 partito diuiſe 48,41
 Corſorũ & Sardorũ mores 200,15
 Crucis ſupplicium ab Adolfo ſub-
 latum 70,30
 Cruco ab Henrico Godeſcalci f.
 incurſionibus vexatus 29,43.
 inſidioſe cum hoſte pacificatur
 29,50. tyrannus 47,33
 Cruconis Tyranni ſucceſſus 24,2.
 cedes 30,6
 Cuniculi metallicorum Goſlarien-
 ſium 174,25
 Cuſcini deditio 83,10
 Cuzelinenſe collegium poſt liminio
 Sigebergam reductum 69,46
 Damaſci encomium 203,31
 Danicum bellum 5,49
 Danicum Wilhelmo Leonis F. af-
 finias 185,8
 Danorum potentia, & in Germa-
 niam irruptio 6,47. in Saxoniã
 expeditio 9,16. piratica 15,9.
 barbarica ſanctia, ib. 21. clades,
 ib. 28. cultus & armaturæ 21,
 47. opulẽtia, ib. 51. militia 122,
 2. ſtudium bonarum artiũ, ib. 3
 Daſenburgum opera ſoſſorum me-
 tallicorum captum 89,18
 Deminum inflammatum 84,35
 Dertona à Caſ. captam muris nuda-
 tur 64,5
 Ditmarus diſcipulus & ſectator
 Vicelini 47,53
 Ditmari mors 59,7. benignitas
 in afflictos, ibid. 24. animus ad
 moriẽ compoſitus 59,35. grati-
 tudo erga præceptorem, ib. 47
 Ditmarſi ad Danos deſiciunt 135,
 40
 Drogonis & Helia ſingulare cer-
 tamen 101,11
 Drogonis victoris clemetia, ib. 21
 Ducis de Brandi calumnia 143,
 38
 Duellum à captiuo Germano de-
 nunciatum 100,20
 Ecbertus Wolfebutelus à fide
 diſcedit 94,24
 Epiſtola ad Othonẽ Imp. 187,20
 Eppo præpoſitus Falderenfis 63,17
 Equites Enſiferi 199,31
 Ericus nothus Canuti frater & vl-
 tor 42,52. appellatus Haſen-
 voeth 43,2. cognominatus E-
 num, ibid. 34
 Erici Regis cognomento Emunca-
 des 52,35
 Ethelerus Ditmarſus, Adolphi ho-
 ſtis 53,1
 Etheleri dolus hoſtilis 53,18
 Etheleri cedes 54,13
 Excõmunicationis ritus 195,26
 U iij

INDEX IN

Explorator factus proditor 23,1
 Exploratorum Casarianorum hostilis perfidia 24,34
F Abtiones in Imperio 25,22.
 178,29
 Faldones 3,30
 Florentius, legatus regis Ungariae 94,50
 Fretum natura triplicis 4,30
 Fridericus Imp. belli sacri ductor
 141,54. eiusdem iter 142,21.
 143,30. 144,17. in flumine lanuans suffocatur 145,52
 Fridericus, Caf. filius, & in exercitus imperio successor 146,5.
 obiit, ibid. 21
 Friderici I. elogium 58,35. inauguratio 65,35. bellum Mediolanense 72,35. in Italia successus 88,6. legati coprehensi 143,44. beneficentia in egenos, ib. 2. victoria de Turcis 145,29
 Frisij Christianismum amplexi 5,39
 Frisij Russtri ab Henrico L. multati 67,16
 Fuldensis abbatis ambitio 126,19
G Allus Pilatum agni 75,50
 Gaza capta 165,25
 Genua capta 88,19
 Gerardi, Vicedomini Argentinesis, legat. Frid. Caf. ad Soldanum itinerarium 200,10
 Gerlani sacerdotis ad virtutem cohortatio 51,15
 Geroldus Episc. Helmodi preceptor 2,12
 Geroldus antistes Aldeburg. designatus 63,30. inauguratur a Papa 65,50. lucum dirutum incendit 68,25. inspicit Ecclesias 79,15. vetat aperiri forum die dominico, ibid. 19
 Geroldus in itinere Italico periculum 64,2. concio sacra 68,35. littera ad Hofatos 76,30. mors 79,44
 Gertrudis Lotharij Caf. F. altera nuptia 47,3
 Godefridus rex Danorum 55,1
 Godefridi cedes 31,19
 Godescalcus Udonis F. ex paterna nece apostata 18,25. studet pacificationi, ibid. 49. captus a Bernhardo Duce admiratione virtutis dimittitur 19,1. studet instaurando Christianismo 19,11. exemplum pij principis, ib. 24. 20,9. a suis ob Christianismum casus, ibid. 48
 Godescalci uxoris exilium 21,17
 Godescalci, sacerdotis Christiani, periculum 90,20
 Gormo debellatus 9,25
 Gostaria vexata 181,2. 39,49
 Grecorum dogma de Spiritu sancto

eti processione 97,1. veneficia & proditio 100,1
 Gregorius VII. Concilij sententia damnatus Pontificatu deturbatur 26,4
 Guncelini edictum in pradones Slatinos 92,16
H Alberstadium captum in cineres redigitur 110,53
 Haldestebum captum diruitur 109,46
 Hamburgum euersum 6,49. 21,22. instauratum 17,15
 Hamburgensis antistitis iurisdictione quousq. patuerit 7,40
 Hamburgensium Archiepisc. series 9,2
 Haroldus, F. Gormonis, Christianus, nominisq. Christiani protector 9,34
 Haroldi regis elogium 14,40. clades & fuga 14,55. mors, & regni anni 15,3
 Hartesberg arx diruta 24,22. instaurata 113,24
 Hartesburgum instauratum, ib.
 Hartuicus Archiepisc. reus maiestatis multatur 67,21. exulat Magdeburgi 87,45
 Hartuicus Brem. tuba belli, pellitur in exilium 150,46. Eius cum Geroldo iurgium 66,51. expeditio Dittmarsica 135,29
 Helias a ministro Godefridi, apostata 100,27
 Henningus patruelis & successor Godefridi regis Danorum 5,54
 Henricus II. fundator Episcopatus Bambergensis 15,34
 Henricus Godescalci F. & uxore & finibus Cruconis potitus 30,7
 Henricus III. Caf. propter obiecta crimina Romam euocatus 25,3. a Pont. exauctoratur, ib. 13. 26,49. in Germaniam reuersus sese armat 25,39. 28,43. iterato praelio victus, captus, & indignissime habitus, ibid. 50
 Henricus V. Caf. iuramentum a Papa oblatum repudiat 34,47. Longobardiam petit, & de expiatione agit 36,29. Eius expeditio Italica 34,40. mors 36,53
 Henricus Obotritus armat se in hostem 32,29. ex sententia cum hoste pacificatur, ibid. 46
 Henricus Bauarus recuperat Saxoniam ab Alberto 46,47
 Henricus Leo inaugurationem Episcopatus Aldenburg. sibi vendicat 55,27. coparat se ad expeditionem Bauaricam 57,7. intercedit apud Papam pro Geroldo 65,27. ordinum suorum

conuentum agit 69,15. recuperat Bauariam 71,13. iungitur & amicitiam cum Waldemaro Dano 72,38. suorum stragem miseratur 84,26. religionibus inductus cogitat Hierosolimam 94,2, 31. splendidissime Constantinopoli excipitur 96,42. Hierosolimam ingreditur 98,12. Antiochia petit 98,37. in Germaniam redit 101,43. sollicitatur a Caf. ad expeditionem Italicam 104,16. iubetur in Imperij conuentu causam dicere 108,46. pronocatur ad duellum a Theodorico, March. Mysi. ib. 49. damnatur et proscribitur publicatis bonis 109,9. Lubecam munit 114,55. Raecburgum defectione amittit 115,3. studet reconciliatori Casarii 116,46, 52. 117,13. retinet patrimonium saluum, ib. 21. abitur voluntarium exilium, ib. 23. ab exilio redit 130,25. vocatur in suspicionem a Casare, ib. 30. recipit Comitatum Stadensem 149,44. expugnat & excoedit Bardenicum 150,7. recipit Lubecam, ib. 12. occupat agrum Adolphi Hofat. & Lauenburgum, ib. 18. Sigebergam per legatum obsidet, ibid. 21. se quieti iradit 165,20
 Henricus de Scaten ductor colonia Flandrorum 74,3
 Henricus Comes Radesburg. colonia Westualorum ductor 76,12
 Henricus Abb. designatur Episc. Lubec. 102,1. fundat monasterium Monachorum Lubeca 105,53
 Henricus rex patris non Papae filius 132,18. inauguratur a Casare Augustus 151,30. inmadit Apuliam, ibid. 33
 Henrici Aucupis de Vngaris Slatinis & Danis victoria 9,21. mors 10,2
 Henrici III. imperium turbulentum 20,39. 24,17. inauguratio 26,9. purgatio, cum instiss. petitione 27,7. exauctorati dire in aduersarios 28,7. fugamertu filij, ib. 15. pietas in filium, ib. 47. praelium secundum, ib. 48. aequanimitas 29,2. mors, & denegata inhumatio, ib. 14. in Ecclesia beneficentia, ibid. 20
 Henrici Obotriti magnanimitas 31,45. fuga nocturna, ib. 50. auxilia, ib. 52. fides erga suos, ib. 54. stratagema 32,4. potentia & regia dignitas, ib. 19. mors 40,6. in Ranos expeditio 33,1. 34,27.

CHRON. SLAVORVM.

34,27. ad Saxones militaris cō-	Hermanni Com. Winceburgici ca-	Linoni ad Christianismum per-
cio 33,14. 34,27. mors 40,6	des 58,45	ducti 198,11
Henrici Banari & Alberti Ursi	Heridagus Episcopus 5,43	Longobardorum rebellio 88,47.
contentio 45,15	Hierosolyma obsidio 140,40. de-	rebellio è schismate Pontificio
Henrici Comitis in Slaus excur-	ditio sub pactione, ib. 47. capta	104,10
siones 46,32. mors 106,19	tempus 141,13	Lotharij in Italiares gesta 45,9.
Henrici Leonis nuptia cum Clemē-	Hierosolymitana expeditio ducto-	mors, ibid. 10
tia, F. Coradi Ducis de Zering-	re Godefrido Bihoneo 26,37	Lubeca emporium à Rugianis di-
ge 4,42. iter Italicum 62,2.	Hierosolymitana cladis complora-	ritum 41,24. noua ab Adol-
virtus bellica 65,46. priuile-	tio 141,37	pho condita 47,37. à Caf. obfes-
gium de Episcoporu per Slauia	Holsati de Slauis se vlcsuntur	sa 115,17. deditur 116,17.
inauguratione 74,9. edictum	46,39. ab hoste conseruati 50,	184,40
77,2. expeditio in Slaus 77,	45. suspecti proditiōis, ib. 50. in	Lubeca elogium 2,4 fana ab Hē-
28. cum Waldemaro Dano cō-	Geroldum antistitem contuma-	rico constructa 103,24
gressio 85,39. potentia & suc-	ces 76,19. pabulatores à Pri-	Lubecense incendium 72,10
cessus 85,44. altera nuptia 88,	bizlao casti 77,54	Lubecenses petunt Episcopum à
39. naufragium 95,22. muni-	Holsatorum in Hercynia colonia	Caf. 122,54
ficentia in templum & equites	24,8. fines 47,26. obstinatio	Lubecensium clades 50,35. diffi-
facros 98,15. studium in rem	76,53. institutum seditiosum	dium de electione Episcopi 130,
Ecclesiasticam 101,46. bellum	77,8	50. contentio cum Adolfo Com.
in Slaus 105,36. contentio ad	Hospitalarij proditiōis anquisiti	de portorio 134,46. compositio
uersus Vdalricum Halberstad.	138,30	ex internenti Caf. 135,2
vndenata 106,13. expeditio	Conium metropolis Turcorum	Luderus Magni successor 31,8
Westualica 110,10. similtas	I 144,54	Ludonici Landgr. Turingie cum
6um Adolfo C. de captiuis, ibid.	Ignis Gracus 148,12	uxore diuorium 131,35
27. in victoria moderatio 111,	flonia tentata 82,4	Lutberti vaticinium 60,7
40. clementia 112,1. expeditio	Imperium de Gracis in Francos	M Agdeburgū Slauorum me-
Thuring. ib. 8. alterū exilium	translatum 6,11	tropolis 11,14
142,16. legatorum clades 150,	Imperatoris Byzant. fastus 99,47	Magnus, Ordulphi F. de auxilijs
30. mors 169,5. epitaphium,	Inaugurationis Episcoporum ritus	à Butbue sollicitatus 22,21
ibid. 12	102,37	Magnus Dux Sax. & Nordal-
Henrici, Leonis F. fuga 151,42.	Indicium tempestiuum 53,24	bingi Henrici auxiliarij 30,25
matrimonium 165,2. reconci-	Innocentij Papa epistola 194,26.	Magni in exulem benignitas 22,
liatio cum Casare, & in soceri	in propugnando Othone Imp.	33. prouida cunctatio 30,29.
bona impetrata successio, ib. 10	constantia 196,7. ad eundem	victoria, ib. 36. celeste auxiliū,
Henrici Episc. Lubec. encomium	epistola, ib. 12. legatio de concor-	ibid. 40. mors 31,4
102,44. mors 120,6. inhumat-	dia sancienda, ibid. 17	Magni Nicolai F. parricidū 42,
io, ibid. 7	Innocentia vetus examen per can-	41. bellicus apparatus 43,26.
Henrici regis nuptia 131,22. in	dens ferrum 70,28	cedes & clades, ibid. 32
Saxoniam expeditio 150,40.	Ioannes XIII. Papa exauctorat-	Manuel Imp. Byzantinus 94,44
ster Italicum 151,8. seruit tē-	tus 11,1	Manuelis Comneni, Caesaris By-
pori, ibid. 17	Ioannes Episc. Megaburg. martyr	zant. mors 124,36
Henrici Imp. cum Colonienfi Episc.	21,7	Marchia colonia è Saxonib. 9,28
actio 133,1. ad proceres Impē-	Joppensis clades 171,52	Marco primus Aldeburg. antistes
rioratio, ib. 42. ad Canuti re-	Jsaacij Angeli, Imp. Constantino-	11,38
gem Danorum legatio 135,13.	politani, mors 190,4	Marcomanni cur sic appellati 54,
morbis & receptus 152,2. bel-	Jsfriidi, Euermodi successoris, di-	20
lum sacrum 170,13. dissidium	igna Episc. moderatio 107,14	Mathildis Com ager controuersus
cum uxore, ib. 37. res aduerse	Jsfriidi Raceburgensis Episcopi mors	129,6
171,4. mors, indeq. secuta rerū	205,32	Mediolani quinquennalis obsidio
commutatio 173,30	L Ateranenses multati 88,26	75,31. excidium, ibid. 32
Henrici regis Hierosol. mors 172,7	L Lateranensium seditiosa in Ca-	Megalburgum, flonia & Rostko-
Henrico Leonio optio data 142,13	sarianos eruptio 65,43	chium instaurata 92,14
Henrico, Decano Magdeburgen-	Lateranense concilium 108,3	Meinardus Sigeberg. Euangelista
si, oculi eruti 193,35	Lauenburgum conditum 118,35.	Luomenfis, ornatur Episcopi
in Henricum bellū populare 30,21	dirutum 121,19	dignitate ab Hartuico Brem.
in Henricum Leonem conspiratio	Lauenburgi obsidio 183,29. de-	198,24
86,11	ditio, ibid. 40	Micislaus religionis & nominis
Hermannus Billingus Othonis per	Legatio ad Imp. Byzantinum 48,	Germanici hostis 12,44. occul-
Saxon. legatus 10,41. creatur	54. Græcorum ad Henricum	te Ethnicus 14,29
Dux Saxonie 10,55. contra	L. 84,50	Miraculum in puero caco & clau-
Henricum III. Cesar designa-	Legenda S. Agathe 163,34. mi-	do 48,26
tus 26,18. infeliciter perit, ib. 20	raculorum Agidij 179,25.	Mistoneus auus Godescalci 19 31
Hermanni Ducis Saxonie mors	palma miraculosa 202,22. de	Mistones de Christianismo repeti-
12,31	tabula miraculosa 203,50	io exilium 16,47

INDEX IN

- Moguntia conventus Imperij* 125, 52
Moguntini Episcopi tragicus conatus in Henrico IIII. Casex-auctorando 27, 51
Monasterium Megalburg desolatium 14, 33
Monachus lerna malorū 124, 48
Monachorum Cisterciensis ordinis exilium 75, 26
Motus in Slavis 19, 37. in *Dania* & *Saxonia* 46, 24. ex *Henrici L. proscriptio* 109, 23
N*eapolis frustra obsessa* 151, 44
Neophytorū martyriū 199, 38
Nicea Rascia 96, 30
Nicolotus in armis 50, 22. *insidijs Lubecam frustratentat* 73, 16. *sua vastat,* *ibid.* 31
Nicoloti gratitudo 58, 1
Nicoloti Slaviae & Sclavis 69, 18. *revertia,* *ibid.* 20. *temeritas & cades* 73, 45
Nicolans rex Danie ingulatur 43, 35
Nidis inundationes 201, 23
Nordalbingorum gentes 40, 15. *mores,* *ibid.* 17
Normannorū copia è quibus gentibus collecta 8, 24. in *Gallias et Germaniam irruptio,* *ibid.* 30
Northusium exustum 112, 9
O*dera seu Viadri fons & origo* 4, 11
Ordulphus Dux Saxoniae bellator infelix 21, 32
Ostenum 48, 55. in *pane mystico* 91, 3. 157, 27. in *baptismo* 159, 4
Otho IIII. Cas. designatus 177, 49. *inauguratur* 178, 4
Otho Palatinus Philippi regis percussor 207, 22. *literariū rudis,* *ib.* 38. *proscriptus obiruncatur* 209, 30
Othocari Boiemii cum uxore diuortium 180, 6
Othonis Magni expeditio in Danos 10, 13. *victoria,* *ibid.* 18. in *Italiam expeditio,* *ibid.* 55
Othonis III. mors 15, 34
Othonis IIII. & Philippi, Henrici VI. fratris, Imp. contentio 178, 40
Othonis Brandenburg in Danum bellum 182, 32. & 53
Othonis Palatini homicidiū 207, 26, 54
P*anis fl.* 19, 21
Paschalis Papa renouat anathemata in Casarem 26, 46. *captus* 35, 5. *inaugurat Henricum V.* *ibid.* 33
Paschalis & Calixtus Antipapa 88, 9
Paschalis Papa mors 36, 31
Petri, Monachi Hispani, caelestis epistola de recuperanda terra sancta 26, 33
Philippus Colon. Episcop. Casarem cum Papa in gratiam reducit 105, 13. *exauctoratur* 194, 21
Philippus, Henrici VI. frater renunciatur & inauguratur Casar Moguntia & Aquisgrani 178, 24. 193, 23
Philippi Colon. in fines Henrici L. expeditio 108, 42. 109, 24. *iterata in Turing. expeditio* 182, 10. *clades* 197, 3
Philippi regis apparatus bellicus 207, 8. *caedes* 207, 22. *funus* 208, 17
Pisces volatici 200, 46
Plune vrbs & castrum 22, 40
Polonia & Boemia Imperio vetigales 35, 51
Pralium acre & cruentum 36, 15
Pribizlaus sollicitat populares ad defectionem 82, 24. *salui obfidionem flouiensem,* *ibid.* 35
Pribizlai hostiles blanditia 83, 1. *exilium & excursions* 85, 26
Prouc Aldeburgensium deaster 56, 50
Prussi παραποδοι 3, 36
Prussorum religio Ethnica, Russorum Christiana 3, 17, 24
Puteus miraculosus 202, 38
Pyramides 201, 46
R*adegast idolum* 43, 39
Radgeri Mag. cum Raym. Com. Tripol. expostulatio 138, 33
Rani alio nomine Rugiani 45, 50
Ranorum rex Deorum familia ris 4, 51
Raymundi Com. Tripol. cum Saladino conspiratio 137, 48
Regni Obotritorum prouincie in solitudinem redacta 85, 1
Regum Danie inertia & crapula notata 91, 15
Reinoldesburgū instauratū 183, 19
Reinoldi Colon. & Hermanni Verdensis mors 88, 33
Religiosorū (Crucigerorum) profectio in terram sanctam 170, 44
Riaduri & Tolenzi fusi 19, 47. *externa accersunt auxilia,* *ib.* 50
Regensis Episcopatus fundatio 198, 33
Roma Imperatori, non Papa, subiecta 6, 40. *ab Othone M. liberata donata* 11, 7. *expugnata* 88, 20
Roma strages in clerum & populū 34, 53
Romani Alexandri complices, vi-
- Et ingenti strage à Germanis* 88, 13
Romanorū stolidi legatio 64, 10
Romana synodus aduersus Henricum V. 5, 40
Rudolphus dux Suecia 24, 28, 38. *Cesar designatus* 25, 14
Rudolphi clades 25, 45. *tragicus vitae finis,* *ibid.* 53
Rugiani carent moneta 34, 17
Rugianorum sedes 31, 37. *venenatio erga sacerdotes,* *ib.* 40. *cupiditas dominandi,* *ib.* 43. *hospitalitas & ἀνθρωπιάτης* 90, 30
Russia diuersa nomenclatura 33, 18. *metropolis,* *ib.* 20. *religionarius,* *ibid.* 1
S*acerdos apud Slanos regis praelatus* 90, 10
Sacrilegij poena 179, 24
Saladinus assumit novos titulos 140, 24
Saladini insidiosa beneuolentia 178, 17. *confederatio cum Raym. Com. Tripol.* 138, 26. *hostilis exultatio* 139, 12. 46. *successus* 140, 18. *sarcasmus in cruce Domini* 141, 6
Saladini filij superba denunciatio 145, 8. *legati reiecti* 146, 53
Sal fluminalis 201, 22
Sarracenorum caedes 148, 40. *Ze-lotyptia* 204, 40. *lotiones,* *ib.* 46
Saxonis Principes sub fide se dederunt in vincula conijciuntur 24, 43. *custodia elapsi Casarem Pa-pae accusant,* *ibid.* 49
Saxones & Turingi Francorū vetigales 5, 12
Saxones è maiorum institutus primum in agmine locum deposcunt 33, 42
Saxonum colonia in Gallia 5, 20. *conspiratio in Casarem & clades* 24, 25, 27. *per Slauum coloniam* 70, 41
Saxonia in octo Episcopatus diuisa 5, 34. *à Caroli M. temporibus Duce caruit* 10, 40. *vastata* 36, 10
Saxonicus tumultus 87, 54
Saxonicum bellum tricennale 5, 15
Scacco Com. Dittmarsie designatus 184, 50
Schere cataraeta 95, 17
Schisma 25. *annorum* 26, 10
Schismatis Pontificij diuturnitas 105, 21
Senis Sarracenorū praestigia 148, 52
Sepulchrum Domini 140, 53
Seruij eorumq; barbaries 95, 39
Seruiorū nocturna impressio 96, 6. *sagitte venenata,* *ib.* 21. *princeps urat in verba Friderici Cas.* 143, 1

CHRON. SLAVORVM.

Ces.	143,17	ciscitur 52,52. <i>Adolfum</i> in gra	tus	95,2
Sigeberga constructa	44,33	tiam recipit 54,35. <i>amulum</i>	Ungaria regis hospitalitas	142,
Sigeberga suburbium & monaste-		gemino prelio profugit 57,33.	34. frater e captiuo itineris du-	
rium destructum	45,28	Canuto reconciliatur 58,54	Etor	142,53
Sigebergensis Ecclesia fundatio	44,44	Suenonis fuga	54,15	Vngarorum in Imperium irruptio
Sigebergensium obsessorum strata-		Suenonis registyrannis	70,53.	3,39. in Germaniam & Gallia
gemata 186,5. <i>aditio</i> , <i>ibid.</i> 8		perfidia	71,48	incurfio
Simon Com. Teckenburg. ex hoste		Sueones alio nomine Normanni	3,11	Vnni Archiepiscopus, Slavoru, Da
amicus	110,23	Suerinum instauratum 73,52. a	Guncelino conseruatu 82,40	norum, & Succorum Euange-
Slani habitant in littore Baltici		Sufle Friforum colonia frustra a	Slauis oppugnata	51,10
maris 3,6. <i>ijdem</i> qui Winitibi		Empestas 49,10. 81,25. 97,	47	Templarij & Hospitalarij macla-
sue Vinuli, Wenden 4,10. ob-		Templarij & Hospitalarij macla-	ti	140,9
stinati idololatre 7,50. Othone		Theodorici Marchionis contru-	melosum dictum	16,2
victi tributo & Christianismo		Theodorici Episc. in urbem Lube-	cam solennis ingressio	131,11
pacem redimunt 10,30. quam		Theodorico abbati Hildesheim. &	successoribus eius, honores a Pa-	pa concessi
diu Christianismicutores 16,		Thome Cantuar. legenda 103,34	Trauena	4,46
34. Imperio se subiiciunt 17,43.		de Treuirensi Episcopatu contem-	platio	129,10
bello Saxonum civili ad rebel-		Turba in Imperio sub Henrico	III. adhuc puero 20,39. 24,	17
lionem inuitati 46,26. illatas		Turcorum incurfiones	144,27	
inurias ulciscuntur 91,22. <i>stun-</i>		Tyri rex designatur rex Hieroso-	lym.	173,41
deni piratica. <i>ibid.</i> 25. <i>negligunt</i>		V Arfconienfis pugna	183,49	
adificiorum exquisitas extru-		Vdalcricus Halberstadenfis	Henrici L. hostis 105,25. <i>ana-</i>	<i>ihemate</i> contra Henricum L.
ctiones, <i>ibid.</i> 29		pugnat 109,51. & in gratiam	redit,	<i>ibid.</i> 54
Slavorum mores 4,55. 44,13. <i>si-</i>		Vdalcrici Halberstad. hostiles mo-	litiones 110,40. <i>periculum</i> &	<i>captinitas</i>
mulata promissa 17,50. a Chri-		Vdonis in Christianos odium & ca-	des	18,22
stianismo defectio 21,31. <i>perui-</i>		Verbenensis conuentus	17,40	
catia & Christianismi odium		Veronensium seditiosus conatus	66,13	
22,2. 44,14. in Stormariam		Vicelinus Aldenburg. antistes de-	signatus 55,18. <i>fit</i> syderatus 55,	51. <i>lingue</i> vsu priuatur 60,53
incurfiones 31,10. <i>barbarica</i>		Vicelini mirifica diligentia 37,43.	in Gallia studia & mores 39,	26. <i>salubre</i> consilium 44,22.
religio 43,47. <i>mos</i> conuictoru		in curatione ecclesiastica dilige-	tia 45,1. <i>mors</i> 62,5. <i>sepultura</i> ,	<i>ibid.</i> 6. <i>epitaphium</i>
44,3. <i>hospitalitas</i> 67,36. <i>Al-</i>		Vinnere excidium	4,28	
deburgensium perfidia 83,46.		de Virgilio fabulose narrationes	162,40. 164,20	
internecio	85,3	S. Vitus Slavoru Iupiter opt. max.	8,8	
Slauis ades sacra inniolabiles 68,		Uhyssipona expugnata Christiano-	rum fit colonia	49,43
11. <i>diuersi</i> religionis ritus, <i>ib.</i> 13		Vngaria rex veneno a fratre neca-		
Slanicum bellum	122,47			
Slauina, uxor Cruconis, studet ho-				
sti	30,2			
Slesuicum euersum	10,9			
Soldanus pacem petit	145,33			
Soldani in Henricum L. benigni-				
gnitas 99,15. <i>inuitati</i> ad Chri-				
stianismum cauillum, <i>ibid.</i> 31				
Somnium monasticum	62,32.			
103,5. <i>miraculosum</i> , <i>ib.</i> 51. o-				
minosum 70,8. <i>superstitiosum</i>				
97,49				
Spectrum	62,14			
Spectra animum	164,34			
Speculatoris Saxonis ad virtutem				
cohortatio	33,55			
Spirensis Episcopi aegrotia	29,10			
Stadium ab Henrico L. praesidio				
& opere munitum	116,38			
Strages in Hamburgenses & Al-				
denburgenses	16,22			
Straleriuulus	22,54			
Sueci & Gotthi ad Christianismu				
reducti	9,49			
Suein Ottonis in patrem Haroldu				
impietas	14,36			
Sueno apostata & tyrannus	15,5			
Sueno, Erici F. a tutore rex designa-				
tus 52,43. <i>sui</i> contemptum vl-				

1871481

CHRONOLOGICAL

1871
1872
1873
1874
1875
1876
1877
1878
1879
1880
1881
1882
1883
1884
1885
1886
1887
1888
1889
1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900